

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Sabahattin Ali

SABAHAHTTİN ALİ

kuyucaklı yusuf
içimizdeki şeytan
kürk mantolu madonna

kuyucaklı yusuf

içimizdeki şeytan

kürk mantolu
madonna

YAPI KREDİ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

KUYUCAKLI YUSUF

İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN

KÜRK MANTOLU MADONNA

Sabahattin Ali 25 Şubat 1907'de Gümölcine'de doğdu, 2 Nisan 1948'de Kırklareli'nde öldü. İstanbul İlköğretmen Okulu'nu bitiren Sabahattin Ali, Yozgat'ta bir yıl öğretmenlikten sonra, 1928 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca Almanya'ya gönderildi. 1930'da döndükten sonra Aydın, Konya ve Ankara ortaokullarında Almanca öğretmenliği, Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nde memurluk ve Devlet Konservatuarı'nda dramaturgluk yaptı. 1945'te Bakanlık emrine alındı, İstanbul'da *Markopaşa* adlı mizah gazetesini çıkardı. 1948'de bir yazısı yüzünden tutuklandı, üç ay kadar hapis yattı. Sürekli izlendiği için yurtdışına kaçmak istedi, ancak Kırklareli dolaylarında bir kaçakçı tarafından öldürüldüğü iddia edildi. İlk yazıları Balıkesir'de *İrmak* dergisinde çıkan (1925/26) Sabahattin Ali, 1930'lu yıllarda öyküye gerçekçi ve yeni bir soluk getirdi. Öykü kitapları: *Değirmen* (1935), *Kağrı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943), *Sırça Köşk* (1947). Halk şiirinden esinlenerek yazdığı şiirlerini *Dağlar ve Rüzgâr*'da topladı (1934). *Kuyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Kürk Mantolu Madonna* (1943) adlı romanlarında, okurların gerçekliği daha derinden algılamasını sağladı. Sağlığında yayımlanmış dokuz kitabına, *Varlık* dergisinde tefrika edilen *Esirler* (1936) oyunu da eklenince on kitabı, yedi ciltlik bir külliyat halinde Varlık Yayınları arasında tekrar basıldı (1965/66). *Bütün Eserleri* önce Bilgi Yayınevi'nde, sonra Cem Yayınevi'nde yeniden basıldı. Öyküleri 1997'de YKY'de *Bütün Öyküleri* adı altında bir araya getirildi. *Kürk Mantolu Madonna* (1998), *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler* (1998), *İçimizdeki Şeytan* (1998), *Kuyucaklı Yusuf*'un (1999) yeniden basımları yapılırken *Bütün Şiirleri* 1999'da yayımlandı. Öyküleri 2003'te ilk baskıları esas alınarak *Değirmen*, *Yeni Dünya*, *Sırça Köşk*, *Kağrı-Ses-Esirler* adıyla ayrı kitaplar olarak yayımlandı. *Bütün Romanları*'nın eleştirel basımı ise Ocak 2004'te Delta dizisinden çıktı. Ayrıca Sabahattin Ali'nin yazdığı ve ona yazılan mektupların toplandığı kitap *Hep Genç Kalacağım* 2008'de külliyata eklenmiştir. 1999'da *Kuyucaklı Yusuf* (Yousouf le taciturne), 2007'de *Kürk Mantolu Madonna* (*La Madone au manteau de Fourrure*), 2008'de *İçimizdeki Şeytan* (*Le Diable qui est en nous*) Éditions du Rocher tarafından yayımlanmıştır. Sindlinger-Burchartz 1991'de *Kağrı*'yı (*Ochsenkarren*); Unionsverlag 2007'de *İçimizdeki Şeytan*'ı (*Der Dämon in uns*); Dörlemann da 2008'de *Kürk Mantolu Madonna*'yı (*Die Madonna im Pelzmantel*) yayımlamıştır. *Kürk Mantolu Madonna* 2016'da Penguin Classics dizisi içinde yer almıştır.

**Sabahattin Ali'nin
YKY'deki kitapları:**

Bütün Öyküleri I (1997)
Bütün Öyküleri II (1997)
İçimizdeki Şeytan (1998)
Kürk Mantolu Madonna (1998)
Markopaşa Yazıları ve Ötekiler (1998)
Kuyucaklı Yusuf (1999)
Bütün Şiirleri (1999)
Çakıcı'nın İlk Kurşunu (2002)
Yeni Dünya (2003)
Sırça Köşk (2003)
Kağrı/Ses/Esirler (2003)
Değirmen (2003)
Mahkemelerde (2004)
Bütün Romanları (Delta, 2004)
Öyküler, Şiirler ve Oyun (Delta, 2005)
Hep Genç Kalacağım (2008)
Canım Aliye, Ruhum Filiz (2013)
Bütün Eserleri (2013)
Sabahattin Ali / Anılar-İncelemeler-Eleştiriler (2014)
Dağlar ve Rüzgâr (2017)

Kuyucaklı Yusuf ♦ İçimizdeki Şeytan ♦ Kürk Mantolu Madonna (2018)

Doğan Kardeş:

Kamyon- Seçme Öyküler (2008)
Ücretsiz PDF Kitap Alışveriş: <https://karney.org>

Üç Öykü / Arabalar Beş Kuruş ~ Sırça Köşk ~ Ayran (2016)

SABAHATTİN ALİ

Kuyucaklı Yusuf
◆
İçimizdeki Şeytan
◆
Kürk Mantolu Madonna

Roman

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5119
Edebiyat - 1464

Kuyucaklı Yusuf ♦ İçimizdeki Şeytan ♦ Kürk Mantolu Madonna
Sabahattin Ali

Kitap editörü: Sevgül Sönmez

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Akgül Yıldız

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 34310 Haramidere / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 00
Sertifika No: 12026

1. baskı: İstanbul, Mayıs 2018
ISBN 978-975-08-4242-9

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2018
Sertifika No: 12334

Bu yapının yayım hakkı Sabahattin Ali'nin temsilcisi
Telif Hakları Onk Ajans Ltd. Şti.'den devralınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Kuyucaklı Yusuf • 7

İçimizdeki Şeytan • 201

Kürk Mantolu Madonna • 431

Kuyucaklı Yusuf 1932'de Konya'da *Yeni Anadolu* gazetesinde tefrika edilirken 26. sayıda yarım kalmıştır. Daha sonra Mart 1936'da *Projektör* dergisinin ilk sayısında tefrikaya başlanmış; dergi bu ilk sayıdan sonra yayımlanmayınca bir kez daha yarım kalmıştır. Ardından *Varlık* dergisinin 1 Kasım 1936 tarihli 80. sayısında bir parçası yeniden yayımlanmıştır.

Kuyucaklı Yusuf eksiksiz olarak *Tan* gazetesinde 9 Kasım 1936-21 Ocak 1937 (çıkmadığı günler 17, 21 Aralık 1936; 6, 15, 19 Ocak 1937) tefrika edilmiştir. Kitap olarak ise ilk kez 1937'de Yeni Kitapçı tarafından yayımlanmıştır.

KUYUCAKLI YUSUF

1903 senesi sonbaharında ve yağmurlu bir gecede Aydın'ın Nazilli kazasına yakın Kuyucak köyünü eşkıyalar bastılar ve bir karı kocayı öldürdüler.

Kaza kaymakamı Salâhattin Bey, Müddeiumumi ile Doktor'u yanına alarak ertesi günü tahkikata bizzat gitti. Candarma kumandanı izinli olduğu için yanlarında bir başçavuş ve üç candarma neferi vardı.

Siyah kuzu derisi kalpaklarından (ve Doktor'un fesinden) renkli yağmur suları süzülüyor, şakaklarında garip şekiller çizdikten sonra çenelerinin altında birleşerek göğüslerine damlıyordu.

Yolun iki tarafındaki ıslak söğüt ve hayıt ağaçlarına düşen yağmur damlaları hafif, melankolik bir tıptırtı çıkarıyor, atların kumlu yolda intizamsız izler bırakan ayakları gıcırıltılı ve ezik sesler veriyordu.

Köye yaklaştıkça yolun kenarlarındaki ağaçların cinsi değişti. Şimdi birçok yerlerde incir ve ceviz ağaçları, yolun kenarlarında koyu yeşil iki duvar gibi yükseliyor, hatta bazı yerlerde iri cevizler tabii bir kemer vücuda getiriyorlardı.

Bu kasvetli ve şıptırtılı günde hiç ses çıkarmadan ilerleyen kafileyi görmek insana elinde olmayan bir ürkeklik veriyordu. Yaşı otuz beşten fazla olmamasına rağmen kalpağının kenarından bembeyaz saçları görünen kaymakam en ileride, başı önüne eğili ve gözleri atının ıslak ıslak sivrilen kulaklarında, gidiyordu. Müddeiumumi sağında ve biraz acemice ve korkak, atın üzerinde sallanıyor, bir türlü ateş almayan çakmağından sigarasını yakmaya uğraşıyordu. Doktor ise kalender, gün görmüş bir adamdı. Güzel tambur çalardı; şimdi de bıyıklarından sular akarak hafif hafif ıslık çalıyor, bugünlerde çalıştığı, kemençeci usta Nikolaki'nin mahur saz semaisini tekrar ediyordu.

Arkadan gelen dört candarma, yamçılarını bürünmüş ve martinlerini sırtlarına çaprazlama asmışlardı. Yamçılar atların kasıklarına

kadar uzandığı ve tüylü, siyah bir eħram halinde süvarisi ile hayvanını birleştirdiği için bir tek mahluk gibi görünüyorlardı.

İki saat kadar sonra Kuyucak'a geldiler. Çamurlu sokaklarda hiç kimseler yoktu; yalnız çıplak ayaklı küçük bir kız çocuğu elinde bir değnek ile, mütemadiyen bağıran ve çamurlu kanatlarını telaşla çarparak koşan birkaç kazı kovalıyor, onları bir bah   itinin alt tarafındaki ufak delikten içeri sokmak istiyordu. Atları görünce, kenardaki ekşi kokusu ta uzaklara kadar yayılan bir gübre yığınının üzerine çıktı; değneğini ayaklarının ucuna dayadı ve büyük gözlerle geçenlere bakmaya başladı. Atlılar köşeyi dönünce kazları olduğu gibi bıraktı, elinden değneğini atarak evine koştu.

Gelenler hiç dinlenmeden, muhtarı da alarak cinayet yerine gittiler. Burası köyün kenarındaki küçük, bahçeli bir ev eğizdi. İki kanatlı siyah bir kapıdan ufak fakat  i ekli bir bahçeye giriliyor; iki sıra şimşir fidanlarının ve birkaç küçük kayısı ağacının arasından geçildikten sonra karşıya tahta bir merdiven çıkıyordu. Merdivenin  st başında önlerine ilk gelen odaya girdiler. Gördükleri manzara hepsinin, hatta bu gibi şeylere alışık olan candarmaların bile tüylerini ürpertti:

Kapıdan girince sağ tarafta bir yük, onun biraz ötesinde yüksek bir konsol vardı. Konsolun üzerinde bir cam fanusun altına konulmuş eski usul bir saat, kırmızı gaz bezleriyle örtülü, abajurlu iki petrol lambası, sarı yaldız çerçeveli b y k  bir ayna ve aynanın üst tarafında duvarda, kılıflarıyla asılmış bir çift  akmaklı tabanca duruyordu. Karşıda, perdeleri tamamen inik olan pencerelerin önünde, bütün duvar boyunca uzanan, üzerine halı döşeli alçak bir sedir, ve sedirin köşelerinde pazen yüzlü minderlerle yastıklar, yastıkların üzerinde ise fiyonk yapılmış sırma işlemeli yağlıklar vardı. Sedirle kapı arasında, ayakucu kapıya doğru bir yatak duruyor; yatağın üzerini tamamen örten ve uçları biraz da yere uzanan yorganı hareketsiz iki insan vücudu kabartıyordu.

Yatağın kenarından başlayıp odanın ortasına kadar yayılan ve orada ufak bir gölcük meydana getiren pıhtılaşmış kanlar bu odada birtakım hadiseler olduğunu söylüyordu.

Fakat odaya girenleri dehşet içinde bırakan ne bu bir miktar kan, ne de yorganın altında görünmeden kaboran bu iki v cuttu; onlar sedirin köşesinde diz çöküp oturan ve kendilerine sabit gözlerle bakan küçük bir  ocuk görmüşlerdi.

Kaymakam ıslak kalpağını biraz geriye attı, çocuğa doğru yürüdü, bu esnada Doktor da yorganın kenarını kaldırarak ölüleri muayeneye başlamıştı.

Kaymakam sordu:

“Sen kimsin oğlum?”

“Ben Yusuf’um!”

“Kim Yusuf?”

“Etem Ağa’nın oğlu Yusuf!..”

Kaymakam şaşırmış gibi suallerini kesti. Çocuk ölenlerin oğlu idi.

“Burada ne bekliyorsun?”

Eliyle ölüleri gösterdi:

“Nah, bunları bekliyorum!”

“Ne zamandan beri buradasın?”

“Akşamdan beri... Vukuattan sonra candarmaya koştum, haber saldım, sonra yine geldim. Fıkaraıarı nasıl yalnız bırakayım...”

“Korkmuyor musun?”

“Anamla babam, nesinden korkayım...”

“Vukuat olduğu zaman da burada mıydın?”

“Yanı başımızdaki odadaydım. Anam bağıırınca uyandım, koştum geldim ama, imansızlar ben gelene kadar babamı da, anamı da kesmişler.”

“Sana bir şey yapmadılar mı?”

“Biri bana da saldırdı ya, aşağıdan başka biri geldi, öbürünü aldı götürdü.”

“Elinde ne var?”

Çocuk ehemmiyet vermek istemeyen bir tavırla başını salladı ve elini uzattı:

“Odaya girdiğimde anam daha canlı idi. Debeleniyordu. Hemen eşkıyanın üstüne atıldım, azıcık boğuştuk, ama anacağızım depreşmez oldu, ben de yakasını bıraktım. Sonradan bir baktım, dövüşürken parmağım kesilmiş. Çok acıdı, çok acıdı ama, şimdi biraz hafifledi...”

İleri doğru uzattığı sağ elinden kanlı paçavralar düştü. Baş parmağının kopuk bir et parçası halinde aşağı sallandığını görünce hepsi hayret dolu bir ürperme geçirdiler.

Doktor, ölülerin üstüne yorganı tekrar çekerek çocuğun yanına geldi, kopuk parmağı tamamen kesti ve eli yıkamaya, sarmaya başladı. Çocuk bu esnada hayret veren bir itidal ve lakaytlık gösteriyor,

yalnız ara sıra şiddetle dişlerini sıkıyor ve sapsarı kesiliyordu. Bu dayanılmaz acı hamlelerinden sonra, sanki zaafını göstermiş olmaktan ve siyah gözlerini nemleyen yaşlardan utanmış gibi, soluk ve çok ince dudaklarına bir tebessüm geliyordu. Yüzüne hayretle bakan Doktora:

“Bir şey değil Doktor Bey, bir parmaktan ne çıkar?” dedi.

“Bir şey çıkmaz ama oğlum, sen biraz fazla kan kaybetmişsin!”

Ve Kaymakam’a döndü:

“Ayakta nasıl durabildiğine hayret ediyorum.”

Bu esnada Müddeiumumi sordu:

“Bizden evvel buraya giren oldu mu?”

Muhtar atıldı:

“Ben girdim ama, her şeyi olduğu gibi bıraktım. Geldiğim zaman odayı böyle bulmuştum.”

Müddeiumumi çocuğa döndü:

“Bunları sen mi yatağa koydun?”

“A-ah... Zaten yataktalardı. Ben başlarını yastığa getirdim, yorgancağızı üstlerine çektim. Uyusun fıkarcıklar gayri. Ne yapalım?”

Bunları söylerken tavrında bir kalenderlikten ziyade bir irade, birçok büyük ve düşünceli adamları gıptaya sevk edecek bir irade görünüyordu. Çaresiz bir şey için, hem de bu kadar şehirlinin karşısında teessür göstermek herhalde izzetinefsine dokunuyordu.

Kaymakam tekrar sordu:

“Senin kimin kimsen var mı?”

“Bunlardan gayri kimsem yoktu!”

Çocuğun bu metaneti orada bulunanların kalbini parçalıyordu. Zaten, bir felakete sükûn ve itidalle tahammül edenlerin manzarası, o felaket için ağlayıp çırpınanların manzarasından çok daha korkunç ve ezicidir. Kuru ve sabit gözlerin arkasında nasıl bir ateşin yandığı; yavaşça kalkıp inen göğsün içinde nelerin kaynadığı bilinmediği için, insan mütemadi bir ürkeklik ve tereddüt içinde üzülür...

Kaymakam küçük Yusuf’un elinden tuttu, kendine doğru çekti. Gözleri yaşarmış gibiydi.

“Gel benimle öyleyse...” dedi.

“Nereye geleyim?”

“Benimle gel... Benim yanımda kal. Ben seni baban gibi severim, olmaz mı?”

“Beni babam gibi sevemezsin ama, geleyim. Senin de kimin kim-sen yok mu?”

“Var, var ama sen de gel. Benim oğlum ol. Benim hiç erkek çocuğum yok!”

Yusuf’u çenesinin altından tuttu, başını yukarıya doğru kaldırdı. Fakat Yusuf silkindi ve başını çekti. Yavaş yavaş odanın bir köşesine çekildi. Tahkikat bitip hiçbir iz bulunmadan kasabaya dönülürken Yusuf da beraberdi. Köyden tedarik edilen küçük bir atın üzerinde dimdik duruyordu. Yalnız gece, Kaymakam’ın evinde yatağa yatırıldığı zaman, kendini kaybetti ve iki gün ateşler içinde sayıkladı.

2

Kaymakam’ın karısı Şahinde Hanım, eve bir “köylü piçinin” getirilmesinden hiç de memnun olmadı ve bunu çocuğun yanında bağıra bağıra söylemekten çekinmedi.

Salâhattin Bey, gençliğini deli gibi geçirdikten, hayatın tadılmadık zevkini bırakmadıktan sonra, birdenbire yorgunlaştığını, artık daha fazla koşacak kuvveti olmadığını görmüş, beş sene kadar evvel, bu kendisinden tam on beş yaş küçük kızla evlenivermişti.

Bizim küçük Anadolu şehirlerimizde bu müzmin evlenme hastalığı daima hüküm sürmektedir. En kuvvetliler bile bir iki sene dayanabildikten sonra bu amansız mikroptan yakalarını kurtaramazlar ve kör gibi, önlerine ilk çıkanla evleniverirler.

Tabii bu evlenmede herhangi bir müşterek hayattan ziyade, erkek için evde bir kadın bulunması; kız için de “münasipçe bir kismet” varken kaçırılmaması düşünülmüştür. Bu izdivaç mikrobu evlendikten sonra faaliyetine başlar. Evvelce birtakım emelleri olan, yükselmek, kendini göstermek, eser vermek isteyen adamlara bir kalenderlik, bir lakaytlık gelir. Evde meram anlatmaya asla imkân olmayan, seviyesi, ahlak telakkisi, dünyayı görüşü ve itiyatları bütünü ayrı bir mahlukla daimi bir beraberlik insanı dış hayatta da bedbin yapar ve bütün insanlardan şüpheyi düşürür.

Evlendikten sonra bir adamın bütün gayesi ve istikbal düşüncesi, bir kere içine girmiş bulunduğu ve şimdi mukadder telakki ettiği bu belayı ses çıkarmadan ve dosta düşmana pek belli etmeden

sürükleyip götürmek, onda herkes tarafından söylenen, fakat kimse tarafından bulunamayan meziyetler ve saadetler araştırmaktır.

Salâhattin Bey otuz yaşına kadar gençliğinin ve içindeki sönmez görünen enerjinin yardımı ile hürriyetini ve benliğini koruyabildi. Fakat insanın damarları ve sinirleri bazen iradesinden ve aklından daha kuvvetlidir ve muhayyilemiz bizi iğfal etmekte bazen birçok fettanları geri bırakır. Ve bunlar hüküm ve nüfuzu ellerine aldılar mı, iş bitmiş demektir: Artık dimağımızın bu işi mantığa uydurup makul göstermesi bir zaman meselesidir.

Salâhattin Bey oldukça güzel olan bu kızı evvela kendisi ile bir ayarda bir mahluk gibi değil, güzel bir kedi, bir kuzu gibi sevdi. Lakin derhal anladı ki, bu kızcağız kendisini hiç de küçük, basit görmemekte, bir müsavat istemektedir.

Gene pek az zaman içinde tespit etti ki bu güzel kedinin çok sivri tırnakları, bu kuzunun sert boynuzları vardır. Şahinde, Salâhattin Bey'den adamcağızın hiç aklına getirmedeği bir şeyi, kendisine akran muamelesi etmesini istiyordu. Tabii derhal bir sürü tatsızlıklar, hatta bir hayli acılar başgösterdi. Salâhattin Bey'in bu esnada en az işine yarayan şeyler, mantık ve akıl gibi bazen pek gülünç ve aciz oluveren büyük isimli vasıtalar. Kapalı büyüyen ve bu şekilde bütün tabii arzu ve ihtiyaçlarını içinde hapsedmeye mecbur olan genç kız, gayet tabii olarak, sinirli ve manen bozuk bir mahluktu. Anası onu gezmeye götürürken bir saat saçlarını düzeltmeye uğraştığı halde, ne anasının, ne babasının aklına bu kafanın içi ile de bir parça meşgul olmak düşüncesi gelmemiştir. Onlar işportaya konan bir elma gibi onu süsleyip temizlemişler, parlatmışlar, sonra yağlı bir müşteriye okutmuşlardı. Kız yetiştirmekten de gaye bu değil miydi?

Hakikaten, gece saat on ikiye kadar tavla ve çene attıktan sonra ciddi bir tavır alarak eve gelen ve yatakta beyaz, tombul bir vücut arayan birçok kocalar için bu çeşit karılar birebirdi. Fakat Salâhattin Bey gibi aklınca "bir aile yuvası kurmak!" isteyenler, işlerin bu şekli alıverdiğini, çok gafillik ettiklerini görünce büyük bir hayal inkisarına uğruyorlardı.

Salâhattin Bey neler yapmamıştı! Eline geçirebildiği ve Şahinde'nin anlayacağını tahmin ettiği kitapları getirir, onun fikrini yükseltmek isterdi. Fakat bunun ilk tezahürleri karısının manasız ve lüzumsuz yerlerde lügat kullanması olurdu, Salâhattin Bey

bunları düzeltmek istedi mi, karısının “gururu” yaralanır ve derhal kızılca kıyamet kopardı.

Salâhattin Bey kızın yaşı küçük olduğunu, gözlerini dünyaya kendi evinde açtığını düşünerek onu yola getireceğini, kendisine bir arkadaş yapabileceğini zannetti durdu. Ona evlat ve kardeş muamelesi yapacak oldu ve çirkin bir alayla karşılandı; efendi ve hâkim muamelesi yapacak oldu, ya isyan, yahut da, daha ileri gidecek olursa, bayılma nöbetleri ile karşılaştı; en nihayet ona tam bir müsavat vermek isteyince de bir sürü yersiz taleplere, saçma hareketlere ve sonradan görme arzulara tahammül mecburiyetinde kaldı.

Bereket versin, Anadolu’nun bu yalnız kendisine mahsus dertleri yanında bunların gene yalnız kendisine mahsus çareleri vardır. Bunlardan en birincisi “rakı”dır.

Burada felaketzede memur içer; müflis tüccar içer; fena mahsul çıkaran eşraf içer, senelerden beri aynı köşede bırakıldığı için içeren zabıt içer ve nihayet karısı ile geçinemeyen kaymakam içer...

Salâhattin Bey de içiyordu ve kocasının sarhoşluğu karısını herkes nazarında yavaş yavaş bir şirret ve tecrübesiz kız mevkiinden alıp bir sabır ve feragat melaikesi mertebesine çıkarıyordu...

İzdivaçlarının ilk senesinde dünyaya gelen bir kızcağız bile anası ile babası arasındaki bu geniş uçuruma bir köprü olamadı.

Doğduğu günden beri dünyanın bir acayiplikler diyarı olduğunu ona anlatmaya çalışıyorlardı. Gece yarısı, mışıl mışıl uyurken iki sinirli el ona sarılır ve hıçkıran bir göğse bastırırdı. Çocuk anlamayan gözlerle bu alelacayip hareketlere bakarken, ağlamaklı bir ses kulağının dibinde vızıldamaya başlardı.

“Ah benim talihsiz kızım! Ah benim zavallı Muazzez’im; benim yetim yavrucuğum. Bak, baban hâlâ gelmedi! Ah benim talihsiz, masum yavrucuğum!”

Çocuk bu sözlerden bir şey anlamaz, fakat hali ile, asıl talihsizliğin böyle gece yarısı uykudan uyandırılarak hırpalanmak olduğunu söylemeye çalışır, sonra daha fazla tahammül edemeyerek anasının ağlamasına daha tiz bir perdeden iştirak ederdi.

Annesi bu sefer onu susturmak için kucağında hoplatarak odada dolaşır, sonra bahçeye çıkarak kızcağızı orada avutmak isterdi.

Bahçede karanlık yapraklı ağaçları, bunların arasından süzülüp gelen ay ışığını görünce biraz susar gibi olan çocuk, kemiklerine geçen soğukla tekrar feryada başlar, komşuları uyandırır.

“Sus şekerim... Sus benim bir tanecik kızım... Sus... Baban şimdi gelir... Sen ağlama benim babası sağken yetim kalan kızım. Allah bize çektirenlerin yanına komaz...”

Bu esnada komşu evlerden birinin penceresi açılır, bir kadın başı görülür ve sorardı:

“Ne o, Şahindeciğim, kızım, bey gene mi gelmedi?”

“Gelmedi teyzeciğim... Yavrucuğum da babası gelmeden uyumuyor. Akşamdan beri, baba!.. baba!.. diye çırpınır durur... Ne yapacağımı ben de şaşırdım, teyzeciğim!”

Komşu teyze, genç kadına birtakım nasihatler verdikten ve kocasına bir sürü beddua ettikten sonra çekilir... Bu esnada kapı açılarak Salâhattin Bey girer, merdivenleri yıkıla yıkıla çıkarak kendini elbisesi ile yatağa atardı.

Odaya girip kendisini soymak isteyen karısı, sarhoşun zaten taşmaya hazır olan rikkat ve nedamet hislerinin boşanmasına sebep olur, kendini bilmeyen adam, anlaşılmaz kelimeler mırıldanarak karısının ellerine sarılır, onları öper, yumrukları ile göğsünü ve beyaz saçlı başını dövmeye başladılar. Bu çok ateşli tarziye şeklinden ziyadesiyle mütehassis ve müteheyyiç olan Şahinde, gözyaşlarına büsbütün cereyan verir; bütün bunlardan bir şey anlamayan ve şimdi yatağın kenarına bırakılıvermiş olan küçük Muazzez de şikâyet ve sitem dolu ağlamasına devam ederdi.

3

Yusuf evin içindeki bu anlaşılmaz hallere şaşkın şaşkın bakıyordu. Anasıyla babası arasında da kavga olurdu ama, bunlara kavgadan ziyade babasının herhangi bir şeye kızıp acısını anasından çıkarması demek daha doğrudu. Çünkü zavallı kadıncağz mukabele etmek, hatta ağzını açmak şöyle dursun, gözlerini bile kaldıramaz, sessiz sessiz ağlardı.

Yusuf bir kadının çenesini bu kadar açabilmesine hayret ediyor, bunlara tahammül eden Kaymakam’a biraz da merhametle bakıyordu.

Kendisine karşı yapılan muamelelere aldırış ettiği yoktu. Bir evde sözü geçecek, hükmü yürüyecek yegâne adam o evin erkeği olduğuna ve bu erkek de kendisini istediğine göre, Şahinde Hanım’ın sözlerinin bir kıymeti olamazdı. Kendisine karşı bazen pek edepsizleşen kadına: “Karı kısmının sözüne bakılmaz, herhalde senin aklın pek

yerinde olmamalı!” demek isteyen gözlerle bakar; yalnız, Salâhattin Bey’in bu çenesi gevşek karıyı ne diye kolundan tutup kapı dışarı etmediğine hayret ederdi.

İlk geldiği günlerde kimseyle konuşmak istemiyordu. Havaalar yavaş yavaş soğuduğu için odada oturur, iş gösterilmediği zamanlar pencereden Kuyucak dağlarına doğru bakar, bulutların arka tarafından bir şeyler görmek ister, fakat odaya birisi girer girmez derhal başını çevirerek herhangi bir şeyle meşgul olurdu.

Herkese, hatta Kaymakam’a bile soğuk davranırdı. Şahinde bu çocukta insanlık, his namına bir şey bulunmadığını, anası babası öldürüldüğü zamanki lakaytlığını ileri sürerek, söyler dururdu. Hakikaten hiç kimse bu çocuğun şimdiye kadar herhangi bir münasebetle, herhangi bir hissi tezahür gösterdiğini görmemişti.

Yalnız, ara sıra, karı koca kavga ederken, adeta kin ve istihfaf ile Şahinde’ye dikilen gözleri, Salâhattin Bey’e ilişkin öyle yumuşaklaşır, öyle tatlı ve birçok şeyler söyleyen kıvılcımlarla dolardı ki, bunu gören bir adam, Yusuf’un içerisinde bizimkilere hiç benzemeyen, bizimkilerden çok daha derin ve büyük birtakım hislerin bulunduğunu zannedebilirdi.

Yusuf’un hislerini göstermekten çekinmediği yegâne mahluk, küçük Muazzez’di.

Muazzez tombul ve boğumlu ayaklarıyla odada tıpış tıpış dolaşırken Yusuf onu, dudaklarının kenarında hafif bir tebessümle takip eder, sonra dayanamayarak kucağına alır, yavaş yavaş, adeta kırılmasından korkuyormuş gibi, ihtimamla okşardı. Küçük kız, bütün evdekiler arasında kendisiyle patırtısız, gürültüsüz meşgul olan bu çocuğa başkalarına pek göstermediği mülayim taraflarını gösterir, onun burnunu, saçlarını çeker; Yusuf kendisini koltuklarından tutup hoplattıkça başını geriye atarak kahkahalardan kırılırdı.

Fakat bu oyunlar ve bu minimini kız, Yusuf’u açmaya, neşelen-dirmeye kâfi gelmiyordu. Bazen gözü pencereden Kuyucak tarafına işiyor, hemen kendisine bir durgunluk geliyor, çocuğu kucağından yere bırakarak düşünmeye başlıyordu. Bu sırada Muazzez de sanki her şeyi anlıyormuş gibi, hiç sesini çıkarmadan bir köşeye çekiliyor, büyük mağmum gözlerle Yusuf’a bakıyordu.

Yusuf’un halleri, Salâhattin Bey naklen Edremit’e, yani Kuyucak’tan çok uzağa tayin edilinceye kadar devam etti.

Yusuf ilk defa Edremit'te mektebe gitti. Fakat bu mektep devri pek uzun sürmedi.

Buraya geldikleri zaman Yusuf on yaşlarında kadardı. Sarı benizli, nahif, fakat kuvvetli ve dayanıklı bir çocuktur. Görenler, onun kendisinden daha büyük birkaç çocuğu bile yıldırabileceğine imkân vermezlerdi. Halbuki, mahalle kavgalarında, her zaman karışmasa bile, karıştığı zamanlar, daima baş olur ve dört beş kişiye karşı kordu. Hasımlarını ürküten, onun kuvvet ve cesaretinden ziyade, hiç kaybolmayan sükûneti ve kendisine olan sonsuz emniyetinin her hareketinde görülen tezahürleri idi.

Mektep onu sıkıyordu. İlk zamanlarda, yani okuma öğreninceye kadar, devam eden merak ve alakası pek çabuk kayboldu. Bir sürü "kıvrır zıvır" bilgi sahibi olmak için o "bey çocukları" ile düşüp kalkamayacağını söylüyordu. Tabii bunlar Şahinde'nin yeni birtakım hücumlarına ve çocuğun istikbaline dair falcılıklarına yol açıyordu. Kaç defa Salâhattin Bey'e: "Bey, bu çocuk senin başının derdi demez miydin? İşte, adam olmaktan nasıl korktuğunu gör. İşte parmağımı basıyorum, bu çocuk ya hamal, ya yol kesici olacak... Ama sen kendin sardın başına bu derdi. Kimsede kabahat yok..." diye çatmıştı.

"Peki ama, karıcığım, ne istersin şu çocuktan? Bakalım, biraz daha büyüsün, belki biraz heveslenir. Daha köyünden ayrılalı bir sene olmadı bile... İçinde ne kadar olsa serbestlik arzusu var. Şehirlere alışmadı."

"Sen bilirsin. Fakat bu ahlaksız mahalle piçi hep böyle kopuklukta devam ederse, ben kızımı alır giderim; sen sevgili Yusuf'unla otur ondan sonra."

Salâhattin Bey, böyle şeylere hacet kalmayacağını, hem artık ikide birde bu pılyı pırtıyı toplamak tehdidinden vazgeçmesini, eğer canı pek gitmek istiyorsa, işte kapının açık olduğunu, fakat Nazilli'de reji ambar memuru olan babasının kendisini dört gözle beklemediğini biraz sertçe bir lisanla ona izah ediverir ve bunun arkasından, yarım saatten fazla süren bir ağlama ve çırpınma nöbetini yatıştırmakla uğraşırdı.

Yusuf'un tahsile karşı olan bu lakaytlığı, Salâhattin Bey'in de pek hoşuna gitmiyordu, ama çocuğun ne kadar garip tabiatlı olduğunu bildiği için, fazla ısrardan çekiniyordu. Birkaç kere soracak oldu:

“Yusuf, sen neden okumak istemiyorsun?”

“Okumak öğrendim ya! Daha ne okuyayım!”

“Canım, bu kadar yetmez. Bu dünyada birçok şeyleri bilmek lazım!”

“Sırası düştükçe bilenlerden öğrenirim!”

“Hocadan öğrenmek daha iyi değil mi be oğlum!”

Hoca, çocuğun aklına ve gözlerinin önüne gelince dudakları elinde olmayarak bir büküldü. Kaşlarını kaldırdı:

“Hocanın bildiği birisinin işine yarasa, kendi işine yarardı. Sen bile okudun bildin de ne oldun sanki? Benim babam bir şeycikler bilmezdi ama, evinde sözü senden çok geçerdi,” dedi ve usulca, mahrem bir tavırla ilave etti: “Şu Şahinde anam sabahacak encek gibi dırlanır durur da bir yolunu bulup onu bile susturamazsın; ne edeyim ben senin okumanı?”

Bu sözlerin çocukça ve basit olması, onlarda oldukça hakikat bulunmasına mani değildi; ve çocuk mantığına hitap ederek bunlara mukabele etmek Salâhattin Bey’e çok güç geldi.

Bir müddet işi olurluna bırakmaya karar verdi. Şahinde de bütün dırılışına rağmen bu işten pek şikâyetçi değildi: Muazzez’i her zaman Yusuf’a bırakıp istediği gibi gezebiliyor, kızı her yere götürüp başına dert etmek veya evde bırakıp gözü arkada kalmak gibi sıkıntılardan kurtuluyordu.

Böylece küçük Yusuf, bir sur harabesi üzerinde çıkan bir yabani incir ağacı gibi, biraz sıkıntılı ve şekilsiz, fakat serbest ve istediği gibi, büyüyor, geliyordu.

5

Edremit, üç tarafını saran Çamtepe, İbrahimcaköy ve Tavşanbayırı isimli üç yamaca yaslanan büyükçe, şirince bir kasabaydı.

İki küçük dere, kasabanın içinden ve kaldırımlı sokakların ortasından gelerek Aşağıçarşı dedikleri yerde birleşiyor, sonra biraz ilerde kasabayı yalayıp geçen Büyükçay’a kavuşuyordu.

Tepelerden birine çıkıp bakıldığı zaman, görülen manzara ender bir şeydi:

Damların yosun tutan ve kararan kiremitlerini nihayetsiz dut, erik ve iri yapraklı incir ağaçları örtmeye çalışıyor, derelerin ke-

narını beyazımtırak yapraklarıyla uzun kavaklar, bazı yerlerde kopan bir şerit halinde ve yalnız kenar mahallelerde takip ediyor; bunların arasında belki yirmiden fazla minare, bembeyaz yükseliyor ve uzaktan bakan bir göze, tıpkı kavak ağaçları gibi hafif hafif sallanıyor hissini veriyordu.

Yukarıçarşı'daki Kurşunlu Camii'nin iri kubbesi daima donuk bir ışıltı ile parlıyordu.

Kasabanın panoramasında, bir tablodaki kadar ahenk ve uygunluk vardı.

Bu, ağaç, minare ve kiremit kümesinin etrafını ayva ve diğer meyve ağaçlarından ve ova tarafında bağlardan ibaret açık yeşil bir çember sarıyor; onun etrafında da siyah yapraklı zeytinlerin daima kıpırdayan halısı göz alabildiğine uzanıyordu.

Şehrin içerisi orta halli bir esnaf manzarası gösterirdi. Dar sokakların iki tarafındaki ahşap, fakat oldukça biçimli ve aşağı yukarı birbirine benzeyen evlerin hepsinde muhakkak bir bahçe vardı. Bunların arasında bazen sivriliveren büyük eşraf evleri, beyaz badanaları, çifte kanatlı sokak kapıları ve ikinci katın sokağa doğru yaptığı çıkıntıdaki tozlu kalyon ve muharebe resimleri ile insana küçükken dinlediği masalları hatırlatırdı.

Salâhattin Bey'in evi Bayramyeri dedikleri semtte, yabancı memurların oturduğu Rum mahallesi ve Aşağıçarşı taraflarından uzaktaydı.

Sokağın köşesinde olan evin arkasında büyük bir bahçe vardı. Dere, bahçenin kenarından geçer ve çocuklar ellerindeki fıçı çemberlerinin keskin taraflarını vurarak, bir karıştan daha derin olmayan suda balık avlardı.

Evin ön tarafındaki meydanda mahallenin bulgur değirmeni vardı; büyük bir taş çanağın üzerinde tahta kollar vasıtasıyla döndürülen, yine taş bir yuvarlaktan ibaret olan bu değirmeni, kadınlar gülüşüp oynasarak çevirirlerdi.

Biraz ilerde, derenin bir parça genişleyip derinleştiği yerde mahallenin büyükçe çocukları ördek dövüştürürlerdi.

Burada çocukların büyük adamlar gibi, muhtelif sınıfları, muhtelif grupları vardı ve bu tasnifte büyüklerinkinden çok farklı esaslar gözetiliyordu.

En itibarlı ve en sözü geçen sınıf, kabadayı, aynı zamanda ağırbaşlı olanlardı: Bunlar olur olmaz şeyler için kavga etmezler, fakat

kavga ederlerse ucunda ölüm olsa da yılmazlar. Küçük ve zayıf çocukları daima himaye, mahalledeki çocuk münazaalarını güzellikle, olmazsa zorla hallederler. Yani her hususta hâkimdirler. Bunlar çok kere orta halli veya fakir, fakat namuslu ailelerin çocuklarıdır; ya bir esnafın yanında çıraklık, yahut da babalarına yardım ederler.

Bunlardan sonra terbiyeli ve kendi halinde çocuklar gelir. Bunların hemen hemen hepsi mektebe gider ve çalışkandır. Kimseye çatmazlar. Kendilerine çatılsa bile mukabele etmezler ve yollarına giderler. Taarruz daha ileri giderse ağlayarak babalarına şikâyet ederler. Fakat babalarından ziyade, birinci sınıfta zikredilen “namuslu kabadayı”ların himayeleri bunları korur. Bilhassa mahallenin kadınlarıyla ihtiyarlarının bunlara teveccühleri vardır ve analarıyla babalarının “medarı iftiharı”dırılar.

Bir de haylaz, kavgacı, insafsız kabadayılar vardır. Bunların da gözleri hiçbir şeyden yılmaz; fakat diğerleri gibi ağırbaşlı değildirler. Durup dururken kavga, vukuat çıkarırlar; işleri güçleri ördek dövüştürmek, boncuk oynamak, yahut komşu bahçelerinden dut taşlamaktır. Mahalle bunlardan yaka silker ve uslu çocukların en yıldıkları bunlardır.

En istihfaf edilenler, yüzsüz, korkak, yılışık ve haylaz olan bir sınıftır ki, bunların çoğunu memur çocukları teşkil eder. Usulsüz bir terbiye ile evde mütemadiyen dayak yiyen, izzetinefis namına bir şeyleri kalmayan ve mektep kaçkınılığını itiyat eden bu çocuklar, hakiki kabadayılar tarafından daima hor görülür. Diğerlerinden, birtakım istifade düşünceleriyle, yüz bulsalar bile (çünkü bunlar sırf yaranmak için evlerinden öteberi bile çalıp getirirler) ilk fırsatta terslenir ve kovulurlar. Mahalle kavgalarında ve gezmelerde yerleri yoktur.

En sonra, korkak ve suya sabuna dokunmayan zavallı birtakım çocuklar gelir ki, kimse bunlarla meşgul olmaya tenezzül etmez; herkes tarafından rahat bırakılırlar. Çünkü bunlar, feleğin sillesini yemiş, ya boğaz tokluğuna bir nalbant veya kahveci yanında çalışan ve böylece günün on sekiz saatini işbaşında geçiren fukaralar; yahut da yazın tarlada, kışın zeytinde çalışıp anasını beslemeye uğraşan yetimlerdir; herkes bunlara merhamet ve çekingenlikle bakar.

Yusuf bir müddet mahallenin işlerine karışmadı. Bir kere eski ve korkunç hatıraları kafasından atabilmiş değildi, ikincisi kendisini burada oldukça yabancı buluyordu. Buranın insanları çok şeyler biliyorlardı; kendisinin hiç bilmediği birtakım şeyler... Ve bu bilgicilikleri her tavırlarından dökülüyordu. Bu yabani çocuğa evvela ehemmiyet vermediler; fakat asıl ve hakikaten ehemmiyet vermenin bu yabani çocuk olduğunu fark edince onunla alay etmek, onu kızdırmak istediler. Yusuf onların bu incelmış alaylarından da bir şeyler anlayamadı, fakat bir gün, kendisi hakkında yine manasını anlayamadığı bir şeyler söyleyen ve bu pek de Yusuf'un lehine olmayan sözlerle etrafındakileri güldüren Karabaşın Mehmet ismindeki bir çocuğa Yusuf birdenbire iki kuvvetli yumruk ekletirdi. Neye uğradığını bilemeyen çocuk, ağzı kan içinde iki kere yerde yuvarlandı. Kalkıp Yusuf'a atılmak istedi, daha doğrulmaya vakit bulamadan ikinci bir hücumla yere serildi. Yusuf, etrafta ses çıkarmadan bakakalan çocukların yanından ağır ağır çekildi, eve döndü. O zamandan sonra bütün mahalle ondan çekiniyordu. O sırada birkaç arkadaş پیدا etti. Bunların en başında bakkal Şerif Efendi'nin oğlu Ali vardı, muntazam mektebe giden ve hiç kimse ile kavga etmeyen bu çocukla evde annesinin yanında tanıştı. Yaşça kendisinden büyük olduğu halde onu korumaya, ona ağabeylik etmeye başladı. Ali mektepte birçok şeyler öğreniyor, bunları Yusuf'a da anlatıyordu. Yusuf bazen hafif bir tebessümle, bazen de ciddiyetle kaşlarını kaldırarak bunları dinler, fakat katiyen hayret eseri göstermezdi. Adeta bütün bu anlatılan şeyleri önceden biliyormuş gibi bir hali vardı. Dünyanın en meraklı ve hayret verecek hadisesi bile onun lakaytlığını izale edemeyecek gibiydi. Ali buna biraz içerlese bile, ses çıkarmadan dinlediği için, memnun, anlatır, anlatır, sonra akşamüstü onunla beraber sokaklarda gezmeye veya testileri alarak yine beraberce Çınarlıçeşme'ye su doldurmaya giderdi. Kasabanın en iyi suyu olan bu çeşmenin başı, bilhassa akşamüzerleri, mahşere dönerdi; testiye taktıkları kolun mukabil tarafına meylederek ağızlarında sakız, çıplak ayaklarında nalınla gelen yetişkin kızlar; emzikli toprak bir ibrik ile ıkına sıkına gelen ve karanlığa kalınca ağlamaya başlayan çocuklar; ellerinde iki teneke, saçları ortadan ayrılmış, beyaz önlüklü kahveci çırakları

hep burada toplaşırlar, konuşurlar ve sıra kavgası ederler, sonra kaplarını doldurup giderlerdi. Mahallenin en kibar çocukları bile her akşam evin içecek suyunu buradan temin ile mükellef idiler. Bu eski bir âdetti.

Yusuf bu Çınarlıçeşme seyahatlerine çok kere Muazzez'i de alırdı. Kendisi Ali ile konuşurken kız, Yusuf'un elini sımsıkı tutar; küçük ayaklarıyla, bozuk yollarda, sesini çıkarmadan taştan taş sekerdi. Yusuf ara sıra lakırdıyı bırakıp küçük kıza doğru bakınca kız da başını ona kaldırır, güler, fakat ayağını bir taş çarparak derhal yüzünü buruşturur, önüne bakmaya mecbur olur, böylece Yusuf'u güldürürdü.

Bütün dışardaki arkadaşlarına rağmen Yusuf'un asla ihmal etmediği bir tek kişi Muazzez'di. Gün geçtikçe ahbablıkları artıyordu. Bazen anası, babası küçüğe söz geçiremezler ve Yusuf'a müracaat ederlerdi.

Muazzez'in onun sözünden çıktığı görülmemiştir. Birbirlerine bu kadar sokulmalarında, çok yalnız ve alakasız bırakılmalarının da tesiri vardı. Şahinde Hanım, Nazilli'ye nazaran çok daha büyük ve "ileri" olan bu kasabada kafa dengi birçok arkadaşlar, komşular bulmuştu. Onlarla geziyor, eğleniyor, çalgı, cümbüş vakit geçiriyordu. Salâhattin Bey'in ise evin semtine uğradığı yoktu. Gündüzün hükümet işleri, gece de rakı meclisleri, onun yüzünü çocukların, bazen haftalarca görmemelerine sebep oluyordu.

Rumelili ihtiyar bir hizmetçi, çocukların önüne bir iki kap yemek kor, ondan sonra odasına giderek uyur, onları keyiflerine bırakırdı. Zaten biraz yaramaz olan Muazzez, Yusuf olmasa evin altını üstüne getirebilirdi. Bereket versin beriki, onun oyunlarını tanzim ve idare ediyor, ona hem arkadaşlık, hem de aklının erdiği kadar mürebbilik yapıyordu.

Bu esnada seneler birer birer, ağır ağır, fakat hiç durmadan geçiyordu.

7

Yusuf'un mahalledeki diğer bir arkadaşı da Alanyalı Rüştü Efendi'nin oğlu Kâzım idi. Bunların evlerinin bahçeleri çok büyük olduğu için, çocuklar ekseriya burada oynarlardı. Burasının tercihinde, bahçede

pek bol bulunan meyve ağaçlarının da tesiri vardı. Hele kocaman bir ekşi karadut ağacı bir mıknaş gibi mahallenin çocuklarını çekerti. Sırf bu dutun hatırı için Kâzım ile ahbap olanlar vardı. Akşam serinliğinde ihtiyar ağacın dalları, irili ufaklı çocuklarla dolar, geniş ve yeşil yaprakların arasından kâh aşağı doğru sallanan bir bacak, kâh başka bir dala uzanmaya çalışan bir kol görünürdü. Ağaçtan inenlerin elleri, yüzleri ve gömlekleri koyu vişne çürüğü lekelerle donanır, hepsi ellerinde bir avuç dut yaprağı, bunlarla ovuşturarak lekelerini çıkarmak için tulumbanın başına koşarlardı.

Hem mektebe giden, hem de babasının manifaturacı dükkânında yardım eden Kâzım, içlerinde yaşça en büyükleri ve en hesaplıları idi. Hiçbir şeyi anafora kaptırmaz ve evinde yenilen dutun acısını, cumaları yapılan gezintilere hiçbir şey götürmeyip diğerlerinden geçinerek çıkarırdı.

Bu cuma gezintileri de mahalledeki çocukların pek mühim eğlencelerinden biri idi. Daha perşembeden helva filan yaptırılır, cuma günü de fırına kâğıt kebabı veya güveç verilir, yahut çiğ et alınarak kırdı pişirilirdi. Aşçılıkta en mahirleri Şube Reisi'nin oğlu Vasfi idi. Bu çocuğu, biraz yılışık ve korkak olduğu için, pek aralarına almak istemezlerdi. Bilhassa mektep arkadaşları müzevirliğinden şikâyetçi idiler. Fakat maskaralık ederek herkesi güldürdüğü için, tahammül edilirdi. Bu da Kâzım gibi, fakat hiçbir şey mukabili olmayarak, diğerlerinin sırtından geçinirdi.

En gani gönüllüleri Hacı Rifat'ın İhsan isminde birisi idi. Bir sene evvel babası avda kaza neticesinde vurulup ölünce (bu ölümün kaza olmayıp, bir zeytinlik meselesi yüzünden araları açık bulunan Arnavut Galip Ağa'nın intikamı olduğunu söyleyenler de vardı) evin erkekliği ve bütün mallar bu on dört yaşındaki çocuğa kalmıştı. Son zamanlarda mektebi asıyor, devam ettiği zamanlarda ise bazı delikanlılarla beraber yaptığı rakı âlemlerinden, kadın vak'alarından bahsederek dinleyenlerin ağızlarını hayret ve gıpta ile açık bırakıyordu. Herkes ona, daha şimdiden, büyük bir adam gibi bakıyor, onun aralarına katışmasını bir şeref sayıyordu. İyi kalpli ve mert bir çocuk olan İhsan'ın yegâne kusuru, biraz şımarıkça ve bir hayli kavgacı olması idi. Çok kere ufak bir mesele için bütün mahalleyi diğer bir mahalle ile dövüşe sürüklediği olurdu.

Bu cuma gezintilerine, çok kere her evde bulunan kuzular da beraber götürülür, onlar bol otlu bir yerde yayılırlarken, çocukların

bir kısmı yemek hazırlamak, ateş yakmak, bir kısmı da arkta yıkanmakla meşgul olurlardı. Alelacele ve karmakarışık yenen yemekten sonra birbirini tutmayan türküler söylenmeye çabalanır, söğüt dalından yapılan veya beraber getirilen düdükler öttürölür, yahut da yakındaki bahçelerden ham erik ve çağla çalınırdı. Ağırbaşlılar bir ağaç dibine oturarak kuzulara bakarlar, birbirlerine eşkiya ve kabadayılık hikâyeleri anlatırlardı. Bu kabileyi akşamüzeri yorgun argın, kuzuların ipine sarılan bir demet ot omuzlarda, uzun ve taze kesilmiş değnekler elde kasabaya giderken görmek ömür olurdu.

8

Uzun ve birbirine benzeyen seneler ağır ağır geçtiler. Yusuf'un arkadaşları hep eski arkadaşlar, mahalle hep eski mahalle, bulgur değirmeni eski değirmen ve onu çeviren kadınlar hep eski kadınlardı. Yalnız, bulgur serili olan çarşafın kenarında şimdi bu kadınların kirli birer çocukları oynuyordu; elleri kalınlaşmış, sesleri ve kahkahaları kalınlaşmıştı.

Yusuf, Kuyucak'tan çıkalkı altı sene olmuştu. Artık oraları unutmuş gibiydi. Yalnız bu kasabanın çocuklarıyla anlaşılamadığı zamanlar köyündeki arkadaşlarını müphem birtakım hislerle aradığı olurdu.

Bu altı seneyi, yazın kırlarda dolaşarak, yahut Salâhattin Bey'in, Cennetayağı dedikleri yerde tuttuğu bağda ağaçların altına yatarak; kışın da ilk senelerde fabrikanın önündeki zeytin çuvallarının ağzından, bu çuvalları iğneleyen küçük değnekleri çalıp pirne yığınları üzerinde kazık oynayarak, sonraları da Salâhattin Bey'in aldığı küçük bir zeytinliğin silkilip toplanmasına nezaret ederek geçirdi.

Yaşı on altıyı bulmuş, gitgide konuşmayı daha az sever olmuştu. Mektebi bitirdikten sonra babasının işini eline alan Ali ile Bayramyeri'ndeki dükkânın önünde iki alçak ve arkalıksız iskemle atarlar, saatlerce hiç konuşmadan yan yana otururlardı. Önlerindeki meydana büyük bir şadırvan vardı. Camiye gidecek ihtiyarlar burada aptes alırlardı. Şadırvanın ayağında birkaç ördek birbiri arkasına ve sallana sallana dolaşır, yassı gagalarından çamurlu suları süzerlerdi. Gölgesi bütün meydana kaplayan büyük çınar hiç durmadan hışıldar; biraz ilerde, Karpuzoğulları'nın büyük konaklarının da-

mindaki leylek, yavrularına uçmak öğretmek ister ve garip takırtılar çıkarırdı. Burada alışveriş ezana yakın başlar ve ondan evvel dükkâna pek az kimseler gelirdi. Böylece, bu iki sükûtu seven arkadaş, gözlerini çınarın yapraklarına veya ördeklere dikerek uzun müddet düşünebilirlerdi.

Bazen kıvraklarını (siyah dimiden bir nevi yeldirme) başlarına atıp boşlukta sallanan yenlerini rüzgârda uçurarak birkaç yetişkin kız gelir ve pamukaki ile tel yaldız seçerdi. Misafirlikten dönen bir hanım kahve fincanı bakar; bir hizmetçi yarım okka tuz ile iki limon satır alır; Karpuzoğlu'nun torunu tuzlu fıstık isterdi.

Kış günleri biraz daha değişik ve kolay geçiyordu. Yusuf o zaman güneş doğmadan kalkar, çizmelerini ve aba ceketini giyerek işçilerden evvel zeytinliğe giderdi.

Orada erkeklerin uzun sırıkları küçük yapraklı dallara hızla vuruşlarını ve siyah kıvraklarının eteklerini bellerine sokmuş kadınların iki kat eğilerek, soğuktan sertleşen parmaklarla yerden zeytin tanelerini toplayışlarını seyreder, yahut sırtını bir ağaca vererek yere bakardı.

Bu buruşuk yüzlü ve her sene budanmaktan şeklini kaybetmiş eğri büğrü ağaçlar, uzun bir hikâyeyi anlatan garip şekilli harfler gibiydi ve herhalde Yusuf bunların dilinden anlıyordu.

Yusuf, işçilerin dilini de herkesten iyi anlıyordu. Bazı mal sahipleri, kadınların, yanlarında getirdikleri emzikli çocuklarına meme vermelerine bile müsaade etmezlerken, Yusuf onların biraz yorulduğunu görür görmez derhal işi bıraktırırdı. Bu zavallıların halini mukadder telakki etmekle beraber, onlara çok acıyordu. Sabah karanlığında, soğuktan büzülmüş, kollarında ufak bir ekmek sepeti ve sırtlarında çocukları ile, gülünç bir ücret mukabilinde çalışmak için kasabanın sokaklarından zeytinliklere akın eden bu sarı benizliler kafilesi, onun merakını çekiyordu. Çok kere bunlar yanından geçerken, Yusuf, içlerinden birini durdurup konuşmak arzusunu duymuştu; havadan sudan, ne olursa olsun birkaç şey konuşmak. Çünkü altı seneden beri kendisi gibi konuşan birine rast gelmemişti ve bu zeytin amelesinin kendisi gibi konuşacağına dair içinde müphem bir kanaat vardı.

• • •

Hakikaten, ne yaparsa yapsın, kimlerle arkadaş olursa olsun, alışamıyordu bu şehirlilere vesselam... Kendisini mütemadiyen yabancı ve ayrı buluyordu. Onların işlerine akıl erdiremiyordu. Mesela, en sevdiği arkadaşları bile onu bazen şaka olsun diye aldatırlar, hiç lüzumu yokken yalan söylerlerdi. Yusuf evvela içerleyecek oldu; fakat bunun herkes tarafından yapıldığını ve çok tabii bir şey olduğunu görünce kızmaktan vazgeçti, fakat hayreti hâlâ geçmemişti: Niçin durup dururken yalan söylemek ihtiyacını duyuyorlardı?

Sonra bu fakir işçilere bu köpek muamelesini yapmaya neden lüzum görüyorlardı? Evet, Allah onları bir kere fıkara yaratmıştı, bunda kimsenin kabahati yoktu, fakat onlar böyle yaratılmışlar diye niçin tepelerine binmeli, onları adam yerine koymaktan niçin çekinmeliydi? Ya Allah bu ağaları ve ağazadeleri de fıkara yaratsaydı? Öyle ya, mademki hepsini Allah yapıyordu... O zaman kendilerine aynı muamelenin yapılmasını isteyecekler miydi?

Allah hakkındaki düşüncesi pek ileri gitmiyor, onu her istediğini yapan korkunç bir şey olarak tasavvur ediyordu; ve şimdilik onun, pek dehşetli olduğu söylenen, gazabını ayaklandıracak bir şey yapmadığını bildiği için, kendisinden korkmak ihtiyacını da duymuyordu.

• • •

Muazzez on yaşına gelmişti. Birkaç sene devam edip dört sınıflı iptidaiyi de bitirmişti. Şimdi annesinden ziyade bazı iyi kalpli ve alakalı komşuların sayesinde nakış, gergef ve biraz da dikiş öğreniyor, kendisiyle akran olan kızlarla beraber terzi Mürüvvet Hanım'dan ut dersi alıyordu. Fakat bu ut derslerini Yusuf pek az sonra birdenbire kestirdi, sebebini de söylemek lüzumunu duymadı. Salâhattin Bey kızı için pek lüzumlu bulduğu bu musiki derslerinin kesilmesinden memnun olmadı, fakat dikbaşı olduğunu bildiği Yusuf'la uzun uzun çekişmeye üşendi. Şahinde de iş olsun diye bir müddet söylendi, sonra o da sesini çıkarmaz oldu: Yusuf, kimse farkında olmadan evin en sözü geçen adamı oluvermişti. Şahinde bile buna alışmıştı. Artık her şeyi tabii buluyor ve eskiden beri hep böyle imiş zannediyordu.

Dersleri bırakmaktan asıl ve sahiden üzülen Muazzez'di. Mürüvvet Hanım'ın evi pek eğlenceli ve kalabalıktı. Şen, kurnaz ve çok bil-

miş kızlar hep orada toplanırdı. Ne çare ki, Yusuf'a meram anlatmak imkânsızdı ve Muazzez'in bu üzüntüsünü ancak Yusuf ağabeyinin sözünü dinlemiş olmak zevki biraz hafifletebiliyordu. Yusuf'un bütün bu aksiliğinin sebebi ise, Mürüvvet Hanım'ın evi hakkında Hacı Rifat'ın İhsan'dan duyduğu birkaç münasebetsiz rivayetti.

9

Bu küçük şehirlerin yeknesaklığını değiştiren nadir hadiselerden biri de, bayramlardı. Hele ramazan bayramı, bir aylık bir bekleyiş ve hazırlıktan sonra geldiği için, o nisbette coşkun olurdu.

Çocukların çoğu ramazanda oruç tutar, namaz kılarlardı. Sahura kalkmak ayrı bir zevk, öğleye kadar uyumak ve gündüzün, biraz da yapma olan bir mahmurlukla, dolaşmak ayrı bir zevkti. Öğle üzeri Kurşunlu Cami'de İbradali Salim Hoca'nın vaazları dinlenir, ikinci mukabeleleri kaçırılmaz, akşamüzeri de gözler ve kulaklar "tepe"den atılacak topa dikilirdi. Top, şehrin her yerinden görülebildiği için, bilhassa çocuklar, meydanlara toplanarak topçunun hareketlerini uzaktan keskin gözlerle takip ederlerdi. Evleri Kurşunlu Cami'ye yakın olanlar ise, bu caminin minaresinde elinde saatle bekleyen ve vakit gelince topçuya işaret veren müezzin Sarı Hafız'a bakarlardı. Top patlar patlamaz, sanki sahici bir endahat yapılmış da mermi aralarına düşmüş gibi, bağışarak evlerine koşuştururlardı.

Geceleri büyüklerle sokağa çıkarlar, teraviye giderler, fakat çok kere sonuna kadar dayanamayarak dışarı fırlarlar ve büyüklerin yokluğundan istifade ederek kahvelerde bir iki el yüzük oynarlardı. Teravi bittikten sonra ellerinde iri coplarla sokaklarda küme küme dolaşırlar, yahut Gâvur mahallesine kavgaya giderlerdi.

Bilhassa perşembe akşamlarını sabırsızlıkla beklerlerdi. Bu gece Kadiri tekkesinde zikir olduğu için, çocuklar tekkenin etrafında dizilirler, içeri girenleri, bilhassa kadınları seyrederler, sonra da birbirlerini ite kaka pencerelere yanaşarak "hünküren" dervişlere bakarlardı. İçlerinde bazı imtiyazlıları ve usluları vardı ki, babaları ile tekkeye girmeye, hatta bazen zikre katışmaya mezun idiler. Bunlar, sebebini anlamadıkları bir gâşy ve cezbe içinde, vücutlarının bütün elastikiyeti ile iki tarafa sallanırlarken, dumanlı gözlerini arada sırada yukarıya, kadınlar tarafının kafesine kaldırırlardı.

Bütün bunları takip eden bayram, sahiden bir coşkunluk ve neşe devri olurdu. Yusuf'un, şimdiye kadar daima biraz yabancı kaldığı bu şehrin cereyanına kendini kaptırması, yani bu şehirdekilerle, müspet veya menfi münasebetlere geçmesi, bu şehirde asıl "yaşamaya" başlaması da böyle bir bayram gününe tesadüf eder.

Bir ramazan bayramının birinci günü, sabahleyin namazdan döndüğü esnada, Yusuf, yeni yaptırdığı "şeytanbezi" elbiseleri giymiş, Şahinde'nin süslediği Muazzez'i seyrediyor ve gülümsüyordu.

Biraz sonra Alanyalı Kâzım, Şube Reisi'nin oğlu Vasfi, Vasfi'nin kız kardeşi Meliha ve Şerif Efendi'nin oğlu Ali gelecekti, hep beraber bir araba tutup Akçay iskelesine gitmek istiyorlardı.

Fakat bu sırada Ali geldi, Kâzım'a babasının öğle yemeğinden evvel izin vermediğini, bayram sabahı öğleye kadar dükkân açmanın sair zamanın bir haftasından çok kâr bırakacağını söylediğini anlattı. Akçay gezintisi öğleden sonraya kalıyordu.

Öğleye kadar vakit geçirmek için bayram yerine gitmeye karar verdiler. Yusuf, Muazzez ve Ali, her üçü de yepyeni giyinmişlerdi. Ali'nin kavuniçi zifirden dikilmiş yakalıksız frenk gömleği ve bir kenarı ceketinin yan cebinden sarkan sırma işlemeli çevresi bugüne mahsus lükslerdendi.

Yusuf koyu yeşil şeytanbezinden elbisesi, basık ökçeli tulumbacı pabuçları ve arkaya doğru atılan fesi ile pırıl pırıl parlıyordu.

Fakat içlerinde en şıkları şüphesiz Muazzez'di. Sırtında mor atlastan ve güneşin altında pırıltısı gözleri alan bir elbise, ayağında iri tokalı rugan iskarpinler, iki örgü arkaya bırakılan saçlarının ucunda geniş, kırmızı kurdeleler vardı.

Yaşı on üçe basan ve birdenbire güzelleşiveren Muazzez adeta olgun ve yetişkin bir hanım kız oluvermişti. Atlas entarisinin hafifçe kabaran göğsü, bütün hicabına ve gayretine rağmen, zavallı Ali'nin gözlerini dayanılmaz bir tecessüs ve hayretle kendisine çekiyordu.

Bayram yerine doğru yürüdüler. Kuşluk vakti olmuştu. Her taraftan yükselen bir gürültü adeta kulakları sağır ediyordu. Meydanın kenarında, üzerine tente gerilmiş sergilerin altında, Alanyalı ve Aksekili çerçiler bağıra bağıra bilezik, kurdele, sakız, kına vesaire satıyorlardı. Çocuklar ellerindeki şişirgen düdükleri yorulmak bilmez bir inatla öttürüyorlardı. Bir arabacı, atların yanında, elinde kamçısı: "Soğuktulumba'ya, Cennetayağı'na! Soğuktulumba'ya, Cennetayağı'na!" diye müşteri topluyordu. Arabanın içi küçük

çocuklarla dolmuştu: Bağrışıyorlar, konuşuyorlar ve düdük öttürüyorlardı. Bu esnada müşterisini almış bir araba “vardaa!!” diye hızla geçiyor; içindekiler bir neşe çığlığı koparıyorlar ve:

*Köşe başı meyhane,
Asmadandır kapısı.
Ben gözüme almışım
On beş sene mapusu.*

diye hepsi bir ağızdan türkü söylüyorlardı.

Biraz daha ilerde, meydanın tam orta yerinde salıncaklar kurulmuştu ve asıl kalabalık, bunların etrafında idi. İçerisine sekiz, on kişi alan ve adeta küçük bir odaya benzeyen salıncaklarda minimini çocuklar bin türlü çiğ renkte elbiseleriyle ağır ağır sallanıyorlardı. Büyükler ikişer kişilik kayık salıncaklara biniyorlardı.

Biraz kenardan seyrettikten sonra Ali, “Hadi binelim!” dedi. Yusuf başını salladı:

“Siz binin. Benim başım döner!”

O sırada içindekileri inen bir salıncağa Ali ile Muazzez bindiler. Salıncak evvela hafif hafif, sonra gitgide hızlanarak uçmaya başladı. Ali iki taraftan iplere sarılmış, vücudunun bütün kuvvetiyle kolan vuruyor, Muazzez ise biraz korkak, yüzü kıpkırmızı, yerinde sıkı oturmaya çalışıyordu. Ali’nin gözleri, iki tarafına bakınmasına ve başını mütemadiyen başka istikametlere çevirmek istemesine rağmen Muazzez’in yüzüne doğru kayıyor ve derhal kendi yüzü de onunki gibi kızarıyordu. Muazzez’in bunların farkında olmadığı zannedilebilirdi. Çünkü, salıncağın yere her yaklaşışında, biraz ilerdeki bir ağaca yaslanmış duran Yusuf’a doğru gülümsüyor, başıyla işaretler ediyordu.

Bu sırada yandaki salıncak durdu ve oraya bu sefer iki yeni müşteri bindi. Bunlardan biri Hacı Rifat’ın İhsan, öbürü de fabrikatör Hilmi Bey’in oğlu Şakir’di. Yusuf’un derhal yüzü bozuldu. Bu Şakir, yaşının on sekizden fazla olmamasına rağmen, kasabada herkese yaka silktirmiş bir çocuktur. Ayyaş, hovarda, ahlaksız bir şeydi. Babasının kazandığı parayı Rum orospular veya İzmirli oğlanlarla yiyor, etmediği rezalet bırakmıyordu.

Bugün çapraz yelekli, lacivert bir elbise giymiş, yeleğin üzerine yarım okkalık gümüş bir köstek takmıştı. Fesinin etrafında çok fiyakalı sarılmış oyali bir yemeni vardı.

Hacı Rifat'ın İhsan salıncağa bindikten sonra Yusuf'u gördü, başıyla ve elleriyle selamladı. Sonra sallanmaya başladılar. Biraz hızlanınca Şakir, dört tarafa çarpılır oldu, belli ki fena halde sarhoştı. İhsan onu biraz doğrultmaya uğraştı. Fakat o birdenbire silkinerek "Haayt!" diye bir nara attı. Saçları yüzüne dökülerek kolan vurmaya başladı. Yusuf sapsarı kesilmişti. Şakir bütün çehresine yayılan pis bir sarhoş gülüşüyle yanındaki salıncağa, Muazzez'e bakıyor, başının şaşkın hareketleriyle, iki tarafa uçan salıncağı takibe uğraşıyordu.

Birdenbire başındaki oyali yemeniyi çıkararak tam yanibaşından geçen Muazzez'in salıncağına attı.

Muazzez korkak bir çığlık kopardı. Ali derhal kolan vurmayı keserek salıncağı durdurmaya çalıştı. Hacı Rifat'ın İhsan, şimdi bütün yıkılan Şakir'i tutmaya, aynı zamanda muvazenesi bozulan salıncağı düzeltmeye uğraşıyordu.

Yusuf salıncaktan inenlere:

"Hadi siz eve gidedurun, ben İhsan'a bir iki laf diyeceğim!" dedi.

Ali ile Muazzez biraz ilerlediler, fakat Muazzez, ne olacağını biliyormuş gibi, biraz ötede, su muhallebisi satan bir serginin arkasında durdu, Ali'yi de durdurdu.

Yusuf salıncaktan inen İhsan'a doğru yürüdü ve sordu:

"İhsan, ne istiyor bu itoğlu?"

Şakir yüzüne dökülen ve yağlı yağlı parlayan uzun saçlarını fesinin altına sokmaya çalışarak bu tarafa döndü:

"Kim ülen itoğlu?"

Elini alışkın bir hareketle arka cebine götürdü. Fakat tam bu sırada Yusuf'un pek de dayanılacak gibi olmayan yumruğunu suratına yiyerek yere yuvarlandı. İhsan iki kolu ile Yusuf'u sımsıkı sarmış, onu teskine çalışıyordu:

"Etme gözünü seveyim, Yusuf! Bak, sarhoş işte!.. Ben şimdi alır götürürüm."

Yusuf silkindi ve yerdekine iki tekme daha savurdu, fakat derhal koşup gelen Muazzez'le Ali kendisini çekip götürdüler.

Bu sırada ayağa kalkan Şakir, onların arkasından koşmak istiyordu; fakat İhsan'la salıncakçı, kollarından tutmuşlar, bırakmıyorlar ve elinden tabancasını almaya çalışıyorlardı.

Tam o sırada Şakir'in en iyi arkadaşı Hacı Etem geldi. Sarhoşu kolundan tuttu, etrafındakilere:

“Bana bırakın siz!” dedi.

Ve onu zorla yürütmeye başladı.

Bu Hacı Etem, 24 yaşlarında, güzel ve kurnaz bir çocuktur. Anası babası yirmi sene evvel Hacca giderlerken dört yaşındaki Etem’i de beraber götürdükleri için ismi böyle kalmıştı. Pek hali vakti yerinde olmadığı halde, herkesten iyi giyinir, herkesten paralı gezerdi. Bu bolluğun İhsan ve Şakir gibi birkaç zengin ve hovarda arkadaştan çıktığı ve Etem’in bunlara hem dalkavuluk ettiği, hem de eğlenmelerine her iki cinsten mahluklar tedarik edip getirerek bazı ufak hizmetler gördüğü söylenirdi. Fakat bunlar, Etem’in kabadayılığına, fiyakasına ve itibarına hiç de halel vermiş değildi. O, yine yemenili fesini kaşına eğerek dolaşır, her yerde riayet görürdü.

10

Şakir’in kendisine benzeyenlerden ibaret bir partisi vardı. Ne candarma, ne hükümet bunlara karışmazdı. Çünkü, parayı bolca oynatıyorlardı.

Bu grubun ekseriyetini yaşlıca hovardalar teşkil ederdi. Bunlar paralarını şurada burada yiyip bitirdikten sonra, şimdi, bu husustaki şöhret ve tecrübelerinden ve aralarına yeni katılan ve daha ellerinde yiyecek paraları bulunan delikanlıların sahavetlerinden istifade edip geçiniyorlardı.

Bunların aileler arasında da çok şiddetli nüfuzları vardı. Hepsî şehrin eski ve itibarlı ailelerinden oldukları için, bugün kibar düşkün bile olsalar, eski nüfuzlarını devam ettirmek isterler, bunda bir dereceye kadar da muvaffak olurlardı. Çünkü herkesin aklında hâlâ falancanın ablasının düğünündeki azamet, filanca bayramda falancaların yaptığı muazzam eğlence yaşardı. Yaşlıca kadınlar bu düşkün eşraf konaklarından birine gittiler mi, orada eski âlemleri, merhum ağanın hayalini tekrar görür gibi olurlar ve hiçbir şeyin değişmediğini zannederlerdi. Bunların nazarında kızlara buluncak en iyi ve münasip koca gene bu eşraf züğürdü serseriler, bu müflis ayyaşlardı. Hovardalıklarından, daha ziyade mazur gören bir teessüfle bahsederler, “Biraz yaşlanınca uslanırlar, ne diyeceksin, delikanlılık!” derlerdi. Fakat bu “delikanlı”ların çoğunun yaşı kırkı aşkındı. Şehrin en iyi aileleri arasında bile bunların istedikleri za-

man alamayacakları kız yoktu. Adeta bütün eşraf aileleri arasında ezelden beri mevcut, değişmez bir mukavele vardı ve buna, harici şeklin değişmesine, vaziyetin tamamen başka olmasına rağmen, daima riayet ediliyordu. Bunun için bunların herhangi bir talebini reddetmek akla gelmez ve 15-16 yaşındaki temiz, güzel kızcağızlar bu saç kırarmaya başlamış, manen ve maddeten çürümüş, on parasız sefihlerin kucağına atılırdı. Ekserisi pis birtakım hastalıklarla malul olan bu heriflerin evleri bundan sonra dışardan pek belli olmayan ve şiddetle saklanan faciaların yuvası olurdu. Şehir kızlarını bu felaketten biraz olsun koruyan, bu adamların, orospular arasında yaşayarak, evlenmek arzusunu pek seyrek duymaları ve daha bu hayattan yorulup kız istemeye vakit kalmadan ya bir tabanca kurşunu ile, yahut da bir hastalık neticesinde ölmeleri idi.

Bunlar şehirdeki nüfuzlarının bir kısmını da, kendileri gibi iflas etmeyip akıllı davranarak mevkilerini sağlamlaştırmış akrabalara borçluydular. Kimisi belediye reisi, kimisi fabrikatör olan bu adamlar, bu kopuk akrabaları ile pek yakından temasa gelmek istemezlerse de, evdeki kadınların tesiriyle birçok ehemmiyetli vak'alarda onları müdafaaya mecbur olurlardı. Çünkü ya karıları böyle bir serserinin kardeşi, yahut da kardeşleri böyle bir serserinin karısıydı; ve aile düşünceleri, akrabalık rabitaları, bilhassa kadınlar arasında, şiddetle gözetilen meselelerdendi.

İşte Yusuf'un böylelerden birine, hem de daha elindeki maddi menbaları tükenmeye vakit bulamamış birine çatması, kendisi için iyi olmayabilirdi.

Fakat şimdilik bunların herhangi bir kötülüklerini icap ettirecek bir vesile zuhur etmedi. İhtimal Yusuf'un Kaymakam'ın oğlu olması (onu burada birçokları böyle biliyordu) biraz daha ihtiyatlı hareket etmelerine ve beklemelerine sebep oluyordu.

• • •

Eğer Yusuf herkesi kendisi gibi zannetmese ve etrafına biraz da anlar gözlerle baksa, o bayram vak'asından sonra birçok arkadaşlarının tavırlarının değiştiğini, mesela Şube Reisi'nin oğlu Vasfi'nin kendisiyle pek gezmek istemediğini, Alanyalı Kâzım'ın dükkânına gittiği zaman, eskisi kadar riayet görmediğini sezerdi. Hepsî, Şakir'den ve onun partisinden çekiniyorlardı.

Fakat Yusuf'un akli böyle şeylere ermediği ve arkadaşlarının kendisine karşı muamelelerine de pek kulak asmadığı için, hiçbir şeyin farkında değildi.

Taa kısa kadar hiçbir yerden hiçbir ses çıkmadı, yalnız kışın bazı vak'alar, kendisiyle uğraşanlar bulunduğunu ona anlattı. Yusuf'a kalsa gene işin farkına varacağı yoktu, bereket versin hiçbir zaman ondan ayrılmayan ve yapılan teklif ve tehditlere rağmen Yusuf'u terk etmeyen Ali, ona birçok bilmediği şeyleri öğretiyor, pek körü körüne yürümemesini temine çalışıyordu.

Bu vak'aların en mühimi ve Yusuf'un ilerdeki hayatı üzerinde de tesiri olan bir zeytin işçisi meselesiydi.

Adamakıllı soğuk bir günde Yusuf gene erkenden zeytinliğe gitmişti. O gün işçiler arasında tanımadığı bir kadınla on iki yaşlarında kadar bir kız gördü. İşçilerin başı Köse İbrahim'i çağırarak bunların kim olduklarını sordu.

İbrahim:

"İşçi, ağam! Şakir Beygillerde çalışırlarmış, dayak atmışlar, maiyetine gelmek isterler, boğaz tokluğuna da olsa senin yanında kalacaklarmış!"

Yusuf kadını çağırdı:

"Ne diye ağamı bıraktın da buraya geldin, yenge?"

"Dövdüler beni, ağam!.."

"Durup dururken adamı döverler mi?.."

"Dövdüler işte!.."

Yusuf anlamadığını gösteren bir tavırla omuzlarını silkti:

"Peki ama, ben ne yapayım seni? Benim işçim tamam."

"Aman ağam, kulun olayım, beni ters yüzüne çevirme! Kızcağızım ile ikimiz ortalarda kaldık!"

Yusuf, kadının yanındaki kıza baktı. Birdenbire hiç şüphesiz tüyleri ürperdi. Fakat gözlerini uzun müddet kızıdan ayıramadı. İnce ve yaşına nazaran uzun boylu olan bu kızın sapsarı, insana korku verecek kadar sarı bir yüzü vardı. Fakat bu sarılık bir zayıflık ve kansızlığın verdiği renksizlikten ziyade, bir hastalıktan doğan yeşilimsi sarılığa benziyordu. Bilhassa siyah, ince, fakat çok keskin kaşlarının gölgelediği gene simsiyah ve iri gözleri çok şeyler biliyor hissini veren görmüş geçirmiş bir bakışla ve hiç çekinmeden insanın yüzüne dikiliyordu. Soluk ve ensiz dudaklarının kenarında, gene çok "yaşamış" olanlarda görülen tecrübe çizgileri

vardı. Bütün yüzünün ifadesinde bir bezginlik, hatta daha ziyade bir nefret aksediyor gibiydi. Bu çehre ve bu bakış, Yusuf'u adeta suçlu imiş gibi eziyor, şaşırtıyordu. Gözlerini kızıdan ayırmayarak tekrar annesine sordu:

“Siz buralı mısınız?”

“Yok, Çineliyiz!”

“Ne? Çineli mi? Aydın Çine’sinden mi?”

“Öyle ya!”

“Ne diye geldiniz buralara?”

Kadın, birkaç kelime ile, bir zaptiye başçavuşunun karısı olduğunu, kocası ile buraya geldiğini, sonra kocasının bir orospu ile kaçarak bunları yüzüstü bıraktığını, şimdi orospuyu da bırakan herifin Manyas taraflarında tütün kaçakçılığı ettiğini, fakat bunları hiç aramadığını anlattı.

Yusuf, bunların Çineli olduğunu öğrenince bir akrabasına rast gelmiş, Aydın ve Nazilli taraflarına dönmüş gibi oldu.

“Çalışın bakalım, bir kolayını buluruz!” dedi.

Kadın adamakıllı iyi işliyordu; fakat kız, akşama kadar ağaçların dibinde oturarak, annesinin yanında dolaşarak, yahut zeytin silkenlere bakarak boş gezdi ve hiç kimseyle hiçbir şey konuşmadı. Akşamüzeri sepetlerini kollarına alıp giderlerken Yusuf onlara:

“Sıkılmayın bakalım, hepsi geçer!” dedi.

Kadın envai türlü dualar, teşekkürlerle Yusuf’un ellerine sarılıyor, kız ise, hiçbir harekette bulunmadan, yabancı ve soğuk gözlerle bunlara bakıyordu.

Kadın ertesi gün geldiği zaman, kızı yanında yoktu. Hastalanmış ve evde yatıyormuş. Yusuf:

“Evde kiminiz kimseniz var mı? Kim bakar hastaya?” diye sordu.

“Kimsemiz ne gezer? Yalnız yatar fıkarcak!”

Yusuf sesini çıkarmadan arkasını döndü ve yürüdü, fakat akşama kadar, evde hasta hasta yatan ve bakacak kimsesi olmayan bu kızı düşündü. Onu sert bir yer yatağında, kara gözlerini tavana dikmiş, hiç kımıldamadan yatar görüyordu.

Akşamüzeri, iş paydosundan evvel kadına kendisiyle gelmesini işaret etti. Şehre kadar hiç ses çıkarmadan yürüdüler. Hafif yağmur çiseliyor ve yoldaki araba tekerleği izlerini dolduruyordu. Aşağıçarşı'yı geçtiler. Yusuf, Bayramyeri'nde Ali' nin dükkânına girdi. Biraz yağ ve pirinç tarttırdı. Başıyla kadına bunları almasını işaret

etti. Tekrar beraberce yürümeye başladılar. Kadın İbramcaköy yolu üstünde, Değirmenönü denilen bir yerde oturuyordu. Ayvalıbahçe dedikleri, etrafı çit çevrili, büyük bir bahçeyi geçtikten sonra arkası tepeye dayanmış, kerpiç bir kulübeye geldiler. Kayalık ve dik tepede çıkan bir yabancı incir ağacının dalları kulübenin damına sarkıyordu.

Ortalık daha oldukça aydınlık olduğu halde, kulübenin içi zifiri karanlıktı. Kadın ocak kılıklı bir şeyin üzerinden bir yağ kandili alıp yakmaya uğraşırken, Yusuf'un gözleri karanlığa alıştı ve köşede bir yer yatağında yatan kızı gördü.

Kız başını duvara çevirmiş, üstünü örtmeye çalışıyordu. Yusuf daha kapının önünde dururken içerde süratli bazı tıpırtılar olmuş ve sonra birdenbire kesilmişti. Şimdi kızı böyle telaşla yatakta kı-mıldanır görünce, nedense aklına onun şimdi, bunlar gelince yatağa girdiği düşüncesi geldi.

Kadın, kızına:

"Haydi Kübra, doğrul azıcık, Yusuf Ağa geldi!" dedi.

Kız başını çevirdi. Yusuf'a doğru baktı. Sonra yavaşça doğrularak sırtını duvara dayadı ve yorganı göğsüne çekti. Siyah saçları omuzlarına dökülüyor ve bu, onları geriye atmaya uğraşıyordu. Omuzlarına kadar çıplak olan kolları soğuktan diken dikendi.

Yusuf odanın bir köşesine çekilip yataktaki kıza uzun uzun baktı. Kız da hiç başını çevirmeden buna bakıyordu. Bir müddet sonra Yusuf yorulduğunu hissetti ve gözlerini odada dolaştırmaya başladı.

Bütün ev, zemini toprak bir odadan ibaretti. Eşya namına Kübra'nın yatağı, yatakla ocağın arasında duran ufak bir tahta sandık ve bir de yatağın önüne serili duran eski bir kilim parçası vardı. Ocak başında iş görmeye çalışan kadın ikide birde tahta sandığı açarak içinden bir toprak tencere veya bir avuç tuz alıyordu. Üstü toprak olan tavanın isli kalaslarında birkaç koçan mısır sallanıyordu. Kübra'nın yatağının üst tarafında, duvarda bir delik ve bu delikte kireçle sıvanmış bir cam parçası vardı: Herhalde bu, pencere vazifesini görecek; fakat içerisi görünmesin diye sıvanan kireç, ışığın da pek azını içeri bırakıyordu. Yusuf'un gözleri tekrar kıza ilişince onun hep kendisine baktığını gördü. Bir şey söylemek lüzumunu duyarak:

"Çok hasta mısın?" dedi.

"Değilim!"

"İyi öyleyse!"

Tekrar sükût başladı.

Ocakta çorba pişirmeye çalışan kadının tıptırtısından başka bir ses yoktu; bir de toprak dama düşen yağmur damlalarının boğuk sesi...

Bu sırada dışarıda hafif ayak sesleri oldu, evin civarında biraz dolaştı, sonra kireçli pencerede birdenbire bir insan başı belirdi. Kadın ile kızı da bunun farkına varmışlardı. Birbirlerine bakiştılar. Yusuf derhal yerinden fırladı, kapıya koştu; fakat kadın arkasından yetişerek onu kolundan yakaladı:

“Aman oğlum, mahalle kızanlarıdır; her zaman böyle bakarlar; sen otur, rahatına bak!”

Yusuf gene eski yerine gidip oturdu. Dizlerini dikip çenesini üstüne dayadı ve kollarını da dizlerinin alt tarafından kavuşturdu. Bu sefer kıza olsun, kadına olsun, çabuk çabuk, gözlerini kırpmıtırarak bakıyordu.

Nihayet uzun bir beklemeden sonra çorba hazırlandı; kadın bunu çinko bir tasa doldurduktan sonra sandıktan aldığı tahta bir kaşıkla birlikte kızına uzattı.

Kız çıplak kollarını yorganın altından çıkararak tası tuttu ve birkaç kaşık aldı. Fakat birdenbire tası da, kaşığı da elinden fırlatıverdi. Annesi şaşkın gibi kızının üstüne koştu. Çocuk onu iki eliyle ve şiddetle iterek yorganların üstüne kapandı ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Beyaz, fakat kirli bir gömleğin altındaki vücudu şiddetle sarsılıyordu.

Anası da olduğu yerde kalmış ve gözlerinden yaşlar süzölmeye başlamıştı. Birden olduğu yerden kalktı, Yusuf’a koştu, onun ellerine sarılarak:

“Git ağam, buralardan git. Biz senin başını nâre yakacaktık!” dedi.

Yusuf kadını hafifçe iterek oturttu ve çok sakın bir sesle:

“Anlat bakalım derdini yenge, ağlamayı bırak da anlat!” dedi; ve o zaman kadın, tüyleri ürperten hikâyesini anlatmaya başladı.

11

Dışarda yağmur biraz daha artmıştı ve tavandan gelen boğuk sesler daha hızlanmış ve daha çabuklaşmıştı. Ocağın üstündeki yağ kan-

dili titriyor, cızırdıyor ve yalnız kendisini aydınlatıyordu. Yatağın önündeki devrilmiş çorba tası ve tahta kaşık olduğu gibi duruyor ve kimse onlara el sürmüyordu.

Yusuf yatağın kenarına oturmuştu. Önüne bakıyor, hikâyesini ara sıra ağlama nöbetleriyle kesen kadını dinliyordu. Kız yatağın bir köşesinde, yorganların arasına gömülmüş, duruyor, hiç ses çıkarmıyordu.

“Sana hepsini ne diye anlatıp başını ağrıtayım, ağam!” diye kadın başladı: “Yerimizden ayrılmasak başımıza bu işler gelmezdi, ama ne diyeceksin? Kaderde yazılı imiş; Allah’ın yazdığını kul bozamaz ki. Erkeğim beni alıp buralara gelmek isteyince ben gitmem dedim, ayak diredim. İlle ve lakin, o da erkek, lafına daha çok karşı koyamazsın ki!.. Hem o eskiden, daha Çine’den çıkmadan, melaike gibi adamdı. Ona buralarda ne ettilerse ettiler. İçirdiler, sarhoş ettiler. Evinden, çocuğundan soğuttular. Ne diyordum? Kalktık, güzelim Çine’mizi bıraktık; buralara geldik. İlk önceleri burada da iyiydi. Gün günden kocam değişmeye başladı. Eve geç gelir oldu. Bazen bir hafta uğramaz, sorduğumda: ‘Takipte idim!’ derdi. Ama ben onun takipte filan olmadığını bilirdim. Arasta’da pabuççu bir Yunus Ağa vardı, o haber verirdi: Havran’a, yahut Frenkköyü’ne gidip avrat oynatırlarmış. Bir gün yine takipten geliyorum, dedi, ama bu sefer pek bitkin, pek sarı idi. Ben de inandım. Girdi yatağa yattı. Uyur gibi yaptı. Uyumadığı besbelliydi; yatakta iki yana döner, gözlerini aralar, bana bakardı. Üç kere kendini tutamadı, derin derin, of çekti. Yanına sokuldum: ‘Bir şeyin mi var, Seyit Efe!’ dedim. Candarmaydı ama, Çine’de hep efe derlerdi. Zati efeleri, zeybekleri de pek sever, pek korurdu. Dinarlı Kara Mehmet’i iki takipte yakalamış, yine salıvermişti. Bunu bana ‘kimseciklere söyleme, beni asarlar ha!’ diye ant verdirip öyle anlatmıştı. ‘Seyit Efe!’ dedim, ‘neye kasavet ediyon? Neyin var çok şükür Allah’a?’ O hiç sesini çıkarmadı, gözlerini büsbütün sıktı, uyuyor gibi yaptı; ama yüzü kıpkırmızı kesilmişti; göğsü yorganı kaldırıp indiriyordu. Seyit’imin derdi büyüktü ama, neydi? Bana neden diyivermiyordu?

“Akşama doğru kalktı. Kübra mahalle mektebine gidiyordu o zamanlar, babası Kur’an okumasını öğrensini demişti de... Ne diyordum? Akşama doğru kalktı. Kübra’yı sordu. Bu vakte mektep kalmaz ama, bir bakayım dedim. Değirmenönü’ne kadar gittim. Yine mahalle kızları ile oyuna daldı ise babasından dayak yer, diye

içim titriyordu. Baktım, Değirmenönü'nde yok. Rukiye Molla'nın evine kadar uzandım, hani mektep orasıydı da... Orada da yok: 'Şimdi çıktı, eve gitti!' dediler. Rukiye Molla'ya un eleyivermiş de geç kalmış. Pek de bilirdi kızcağızım böyle şeyleri. Şimdi her şeyleri bıraktı. Vah benim kara bahtlı kızım! Vah benim..."

Kadın bir gözyaşı selinde boğulur gibi ağlayıp dövünmeye başladı. Kübra başını kaldırarak anasına baktı, fakat bir şey söylemeden ve en küçük bir harekette bile bulunmadan başını tekrar yorganların arasına soktu. Bu sefer de onu teskine filan çalışmayarak susmasını bekledi. Kadın biraz sonra gözlerini kolunun yenine silerek tekrar anlatmaya başladı. İlk zamanlarda sözlerini hıçkırıklar kesiyor ve bir şey anlaşılmıyordu:

"Eve döndüğümde bir de ne göreyim? Kübra kapının dışında oturmuş, 'Baba! Baba!' diye ağlar... Ah, dedim, Seyit Efe dövdü çocukcağızı yine! 'Kızım, ne diye ağlıyorsun?' dedim. 'Ben babamı isterim!' dedi.

Şaşırdım kaldım. Evin içine girdim, baktım Seyit Efe yok, Kübra'ya sordum, kız ağlamaktan iki yana bakacak halde değil. Biraz susunca anlattı: Eve gelince babası kucağına almış, dört bir yanından kızı şapır şapır öpmeye başlamış; kız, babasının yüzüne bakınca korkmuş: 'Baba, hasta mısın? Neyin var? Ne diye ağlarsın?' demiş.

Ya, koca adam çocuk gibi ağlarmış. Ben halbuki karısı oldum olalı gözünden yaş geldiğini görmemiştim. Seyit Efe kızını bir daha, bir daha bağına basmış, sonra dolaklarını sarmış, duvardan martinini almış, gözlerini çevresine kurularyp yürümüş gitmiş. Bir baktım kızın göğsü bağı açık: 'Ne oldu?' dedim. 'Babam giderken boynumdan muskamı aldı, kendi boynuna taktı!' dedi. Ağlamaktan katılıyordu zavallı.

Aman kızım, ne diye ağlarsın? Takibe gitmiştir, muska da ona uğur getirir de çabuk döner inşallah! dedim, ama benim gözlerimden de yaş seller gibi akıyordu. Kız: 'O gelmez artık!' dedi. 'Nereden biliyorsun?' dedim. 'Gidişinden belliydi!' dedi. Sahiden de o gün bugündür Seyit Efe'nin yüzünü görmedim. Daha ertesi günü evi gelip aradılar. Sordum, sordum bir şey diyivermediler. Gittim, o zamanlar sakallı bir kaymakam vardı, ona çıktım. Kim olduğumu söyleyince acırmış gibi yüzüme baktı: Hatun, kocanı biz de arıyoruz. Kaşıkkıran dedikleri Hayriye'yi almış, kaçmış. Ama kabahat

sende: Kocanı zapt etmesini bilememişsin... Artık ondan sana hayır gelmez. Başının çaresine bak! dedi.”

Kadın uzun müddet durdu, kızına baktı, tekrar başladı:

“Bu olmasa hiçbir şeyi tasa etmezdim, lakin babası gidince kızcağızım elime bakar oldu. O zamana kadar da bolluk içinde değildik ama, şükür Allah’a darlık da görmemiştik. Seyif Efeciğim gideceği güne kadar bir şeyimizi eksik etmemişti. Gittikten sonra bile on beş gün evimizdeki bulgurumuz, yağımızla geçindik. On beş gün sonra kapta kacakta ne varsa tükendi. İki gün, üç gün aç oturduk. Kızcağızım sesini çıkarmazdı ama, onun bu sessizliği, bu melillliği benim yüreğime büsbütün dokunurdu. Bir sabah: ‘Anne, dedi, başım dönüyor, yataktan kalkamayacağım...’ evlatcağızım açım dermanım yok demiyordu da başım dönüyor diyordu. O zaman aklım başımdan gider oldu. Eyvah, dedim, kızım gözümün önünde ölüp gidecek... Sen daha ne duruyorsun, a karı, dedim, evladın mum gibi sönüp gidiyor da sen daha ne duruyorsun? Hemen kıvrığımı sırtıma aldım, sokağa fırladım. Bizim komşu pabuççu Yunus Ağa olanı biteni haber almış, bize gelirmiş. Yolda rastladım; adam yüzüme bir baktı, her şeyi anladı. Kolumdan tutup: ‘Aman kızım, dedi, dünya bu, beterin beteri var. Kendini topla da akıllı uslu çalış. Maşallah elin kolun tutuyor, hem kendini, hem kızını Allah’ın izniyle namerde muhtaç etme!’ Adamcağız nurlu yüzlü bir ihtiyardı. Bana her zaman nasihat verir, yol gösterirdi. Bu sefer de onu önüme Allah çıkarmıştı. ‘Yunus Ağa, dedim, nerede çalışayım, ben burada garibim, kimseyi tanıyıp bilmem, kim bana iş verir?’ Azıcık düşündü. ‘Bizim ihtiyar bir şeyler diyordu, fabrikacı Hilmi Beyler bir kadın mı ararlarmış ne imiş, gel bir eve kadar gidelim!’ dedi. Yürüdük. Evlerine vardık. Sahiden dediği gibiymiş. Hilmi Beyler orta hizmetine bakacak bir kadın ararlarmış. Yunus Ağa’nın karısı hemen kıvrığımı giydi, beni yanına aldı, beraber gittik. Hilmi Bey’in hanımı şişman, her yanı incili, elmaslı bir hanımdı, Yunus Ağa’nınki başımdan geçenleri anlattı. Meğer öbürleri de bu işi duymuşlarmış. Hanım: ‘Erkek kısmına inan olur mu hiç?’ dedi. ‘Sen şimdi çalış da kendi elinin emeğiyle yaşa. Burada kocanın evinden daha çok rahat edersin!’ Hanım biraz kibirliceydi ama, iyi kalpliye benziyordu. Bana kalsa, kocacığımın evi olsaydı da daha az rahat olsaydı. Ama ne yaparsın? El evinde çalışmak ne kadar güç gelse, kızımın hatırı için yapacaktım... Neyse, uzatmayalım, hemen ertesi

günü Hilmi Beyler'e taşındık. Kübra ile bana küçük bir oda verdiler. Ne yalan söyleyeyim, iş biraz ağırcaydı ama, karnımız tok, sırtımız pekti. Ne de olsa insan yavaş yavaş alışıyordu. Kendi kendime: 'Şurada gayretle çalışıp kendimi efendilere beğendirirsem ömrümün sonuna kadar otururum. Kızcağızımı da namuslu bir esnafa verirsem içim büsbütün rahat eder. Kimbilir, damat belki çok hayırlı çıkar da beni de yanına alır, ben de el evinde çalışacağıma, kızımın damadına saçımı süpürge ederim; onların çocuklarına bakarım!' dedim. Artık bütün ümidim Kübra'daydı."

Kadın kendini tutmak için çok çalıştı, fakat gözyaşları ondan daha kuvvetli çıktılar ve o bu sefer sessiz sessiz, yaşlarının yarısını içine akıtarak ağladı.

Tam bu sırada hiç beklenilmeyen bir şey oldu ve kadının hikâyesini yarın bıraktırdı.

Dışarda yağmur damlalarının boğuk sesi arasında bir ayak tıptırtısı peyda oldu, kapıya yaklaştı ve hızlı hızlı vurdu.

Kadın birdenbire sapsarı olarak yerinden fırladı; kapıya gidip sordu:

"Kim o?"

"Aç, aç, benim!"

Yusuf derhal Hacı Etem'in sesini tanıdı.

"Açsana be!"

Kadın yavaşça kapıyı açtı. Dışarda, yağmur sularının altında, sırtında gocuğu ile Hacı Etem göründü. İçeriye doğru bir adım attı, fakat Yusuf'u görür görmez derhal geriledi. Herhalde onu bu vakitte burada göreceğini ümit etmiyordu.

Fakat kendini çabuk topladı. Gülererek:

"Akşamlar hayır olsun, Yusuf Efe!" dedi, sonra ona başka bir nazar bile atmadan kadını yanına çekerek bir şeyler söylemek istedi.

Daha ağzından birkaç kelime çıkmamıştı ki, kadının yüzü değişti. Ellerini yumruk yapıp ona doğru uzatarak bağırmaya başladı:

"Daha ne istiyorsunuz benden? Ha? Daha benden ne istiyorsunuz? Hacı Etem, söyle bakayım ne diye geldin buraya? Haber almaya geldin değil mi? İşler nasıl gidiyor, yolunda gidiyor mu diye haber almaya geldin! İşler hiç yolunda değil Hacı Etem! Dolapları iyi çeviremedik. Belayı bu delikanlının başına sardıramadık. Ne yapalım, daha sizin kadar kansız olamamışız. Daha bu işlerin acemisiyiz. Öyle öldürecek gibi ne yüzüme bakıyorsun? Yok, bana

kızma! Benim hiç kabahatim yok. Ben belki işi sonuna kadar götürürdüm, fakat şu kızı görüyor musun? O dayanamadı. O kahpeliği bu kadar ileri götüremedi. Her şeyleri meydana vurdu. Kızım beni utandırdı. Anasına ders verdi. Allah beni affetsin. Bu masum kızcağız, (siz ne dersiniz deyin, o masumdur, onun yüreği masumdur, yüreciği temizdir) ya, bu kızcağız bana ne büyük günaha girdiğimi anlatıverdi. Bak, ağlamaktan boğulacak. Beğeniyor musunuz yaptığınızı? Allah bunu yanınıza bırakır mı sanıyorsunuz? Bu çocuğun ahı sizi iflah eder mi? Bak, Hacı Etem, bak: Yüreğin ezilmez mi senin bunları görünce? Bir de sıkılmadan gelip ne olduğunu mu soruyorsun? Bir şeycikler olmadı. Bu delikanlıya bir şeycikler yapamayacaksınız. Hiç olmazsa, bunu bize yaptıramayacaksınız. Kasabanın meydanına çıkıp ümmeti Muhammed'e bağıra bağıra her şeyleri söylerim, her şeyleri diyorum, anlıyor musun? Helbet bize de inanan iki Müslüman bulunur. İsterseniz ondan sonra bizi öldürün, yapmadığınız bir bu kaldı, onu da yapın! Ama ben daha önce kızımı alır, Aşağıçarşı meydanına gider, her şeyi anlatırım. En katı yürekli bile Kübra'nın yüzüne bir bakınca merhamete gelirler de sözlerime inanırlar..”

Kadın sözünü bitirmeden Hacı Etem birden kolundan yakaladı, kıvırdı ve iki büküm olup bağırarak kadına şiddetli bir tokat yaptırdı. Kübra keskin bir feryat kopararak yerinden fırladı ve o tarafa koştu; fakat Yusuf daha evvel koşmuş, bir eliyle herifi boğazından yakalamıştı. Yumruğunu vurmak için öbür elini kaldırdı, birden iki eli de havaya kalktı, bir inilti çıkardı, sallandı ve arka üstü yere yıkıldı.

12

Kaymakam Salâhattin Bey, evvelce de söylediğimiz gibi, gündüzleri biraz ağırca olan işiyle, geceleri de içkisiyle meşguldü ve yaşayıp gidiyordu. Memlekette münasebette bulunduğu adamlar az ve seçmeydi. Uzun memuriyetlerin tecrübesi, yerlilerin kendisi gibi memurlarla niçin ahbap olduklarını ona öğretmişti. Tongaya basmayı pek sevmediği ve namuslu kalmak niyetinde olduğu için ziyafetlere, davetlere pek aldırış etmez; çok itimat ettiği, hukuk mezunu birkaç avukat ve bazen de Ceza Reisi ile sessiz sessiz içmeyi tercih ederdi.

Bu avukatlardan Hulusi Bey'in Tavşanbayırı'nda büyük, güzel bir evi vardı. Evin bahçesi Edremit'te bir taneydi. Etrafı şimşir ağaçlarıyla çevrilmiş, çakıl döşeli yollar buraya ufak bir park manzarası veriyordu. Evin tam önünde bir asma çardağı, ufak ve fıskiyeli bir havuz vardı. Akşamları bu havuzun kenarına bir tahta masa çıkarılır, üzeri patlıcan salatası, balık tavaşı vesaire ile donatılır, rakı şişeleri bir kenara dizilirdi. Kış günleri ise bu masa içerde bir odada hazırlanır, Edremit'te pek de lüzumu olmayan mavi bir çini soba yanar ve rakı burada içilirdi.

Oldukça serin bir kış gecesi Salâhattin Bey, Ceza Reisi ve birkaç avukat, Hulusi Bey'in evinde toplanmışlardı.

Epeyce kafayı tuttukları sırada kapı çalındı, içeriye fabrikatör Hilmi Bey ile Hacı Etem girdi.

Bu Hilmi Bey, Edremit'in eski eşraf ailelerinden birine mensup, kibarca bir adamdı. Vaktiyle Midilli İdadisi'nden mezun olduğu için, oldukça okumuş yazmışlardan, memleketin tahsillilerinden sayılır ve hürmet görürdü. Fakat hürmetin asıl sebebi, sonu gelmeyecek kadar çok olduğu rivayet edilen servetiydi. Muhakkak ki, Edremit'te ondan çok zeytini olan yoktu. Fakat asıl, nakit parasının sayısını Allah'ın bildiği ve bunları saymak için vakit yetmeyeceğinden Hilmi Bey'in altınlarını şinikle ölçtüğü söylenirdi.

Bunlarda biraz hakikat bulunması lazımdı. Çünkü şöyle böyle bir servet, baba ile oğulun bitip tükenmez israfına yetmezdi.

Bu adamın oğlu ile münasebeti memlekette oldukça kuvvetli bir dedikodu menbayıydı. Çünkü Hilmi Bey, Şakir'in hareketlerini düzeltereği, onu yola getireceği yerde, aynı şeyleri kendisi de, hatta çok kere oğlu ile beraber yapar; İzmirli, Midillili veya yerli Rum çocukları ile yazın Cennetayağı, kışın hamam âlemleri tertip eder, avuç avuç para saçardı. Bunları gören Şakir'in niçin daha ileri gitmediğine hayret edebilirdi.

Oğul ile baba arasında bazı gizli meseleler mevcut olduğu ve ikisinin birbirine bazı sırlarla bağlı bulunduğu da şehirde dolaşan laflardandı.

Bu akşamki gelişinde herhalde bir sebep olacaktı. Avukat Hulusi Bey'in pek sıkı fıkı ahababı olmadığına göre, onun bu tesadüfi gibi görünen ziyareti pek de manasız sayılamazdı. Hacı Etem'le beraber gelmesinde de muhakkak bir maksat gizliydi.

Bir müddet meclise iştirak etti. Birkaç kadeh aldı. Fakat buraya

ayık geldiği için bu kadehlerin pek tesiri görülmedi. Küçük gözleriyle, hiç durmadan odadakileri süzüyordu.

Bir aralık Ceza Reisi'ne:

“Bir iki el çevirelim istersen, ne dersin?” dedi.

Ceza Reisi çok namuslu, hakperest bir adam olduğu halde, kumara biraz yüzü yoktu. Büyük oyunlara girmese bile, şöyle bir iki saatlik bir parti çevirmekten kendini alamazdı.

“Siz bilirsiniz. Ufaktan bir şey yaparız!” dedi.

Rakı masası kaldırıldı. İçeri daha küçük bir masa getirildi. Üzerine pike bir örtü örtüldü ve kâğıtlar ortaya çıktı.

Burada oynanan oyunlar nadiren poker, hemen hemen her zaman da otuz bir dedikleri bir oyundu. Fakat bu akşam Hilmi Bey gülerek:

“Reis Bey, bir kılıç keser misin sen bu gece!” dedi.

“Bırak Allah aşkına, hapishane oyunudur o!”

“Hepsi kumar değil mi canım, uzun işe girmektense ayakta birkaç el çeviririz... Maksat vakit geçsin!”

“Sen bilirsin!”

Gülüşerek masanın etrafına toplandılar. Kendi şanlarıyla mütenasip olmayan bu oyunu yarı şaka telakki ediyorlardı.

Hilmi Bey kâğıtları kardı. Yanında duran Kaymakam'a sordu:

“Ne vereyim beyefendi?”

Kaymakam şaşırды:

“Aman beyim, ben oyun filan oynamam. Hele bu kılıç mıdır nedir, bilmem bile!”

“Bilinecek tarafı yok beyefendi, şimdi öğrenirsiniz!”

Birkaç kelime ile oyunu tarif etti.

“Fakat ben oyun oynamam.”

Ceza Reisi sokuldu:

“Aman iki gözüm, çiğlik etmesene! Bir el çevirelim de dağılım!”

Salâhattin Bey güldü:

“Canım, benim oynamadığımı sen de bilirsin!”

Hilmi Bey:

“Oyun deyip de büyütmeyin beyefendi, şunun şurasında maksat eğlenmek!.. Ne vereyim?”

Salâhattin Bey önüne bir gümüş çeyrek çıkardı:

“Şuna bir dokuzlu verin!”

Hilmi Bey'in elleri süratle işlemeye başladı ve biraz sonra dokuzlu Salâhattin Bey'in önüne düştü. Hilmi Bey derhal cebinden iki çeyrek çıkarıp atarak:

“Buyurun! Kâğıtları da alın, şimdi siz vereceksiniz!”

Yarım saat sonra oyun kızışmış, sesler kesilmiş, çehrelerden tebessüm giderek, onun yerine bir heyecan ve hırs ifadesi gelmişti.

“Bir papaz, iki liraya!”

“Bir üçlü, fitimize!”

gibi sözler işitiliyor ve çabuk çabuk, birbirini arkasından yere atılan iskambiller acayip hışırtılar çıkarıyordu.

Masanın kenarına konan ayaklı bir lamba sarı ışığını ancak oyuncuların halkasına veriyor ve odanın diğer tarafları sessiz bir boşluğa dalıyordu. Masanın kenarındakilerin iri gölgeleri duvarlarda garip ve kocaman mahluklar gibi mübalağalı hareketler yapıyordu.

Köşedeki camekânlı duvar dolabının ön sahanlığında birkaç kadeh, yarım karafa rakı, biraz pastırmalı yumurta ve biraz da turşu, uzun zamandır el sürülmeden bekliyordu.

Bir müddet evvel oraya kadar gidip bir kadeh atan, sonra meze dolu ağzıyla tekrar masa başına gelerek oyuna iştirak eden keyif ehillerinde pek yerlerinden kımıldayacak hal kalmamıştı.

Birdenbire sararan çehreleri, titreyen elleriyle, acınacak bir hal almışlardı. Kâğıtları kararken yarısını döküyorlar, tekrar toplayıp karıştırıyor ve bu sefer de, kesmek için yanlış birisine uzatıyorlardı.

İkide birde elleri ceplerine gidiyor, karılarının çeyiz getirdiği güzel örme keseler çıkıyor, yine eller titreyerek, içinden para alınıyordu.

Hulusi Bey ile diğer iki avukat pek fazla ziyanda değillerdi. Kendileri büyük söylemiyorlar, büyük söyleyene de kâğıt açmıyorlardı. Ceza Reisi de, biraz fazla içeri kaçmış olmakla beraber, şimdilik olduğu yerde duruyor ve daha fazla vermemeye çalışıyordu. Asıl zararda olanlar Hilmi Bey ile Salâhattin Bey'di.

Salâhattin Bey rakının tesiriyle kendini şaşırmış, cebindeki bütün parayı verdikten başka Hilmi Bey'e de elli altın kadar borçlanmıştı. Hiç kendini bilmez gibi oynuyor, bütün acemi kumarbazlarda görüldüğü gibi, asabi ve çılgın bir oyunla talihi kendine çevirmek istiyordu. Bir kere kaybetti mi ikinci defa demin kaybettiğinin iki mislini ve üçüncü defa ikincide kaybettiğinin iki mislini koyuyordu. Böylece ziyanı, akli başında olduğu zaman düşünmekten bile korkacağı bir miktara çıkıyordu.

Bütün parayı alan Hacı Etem'di. Yüzünde ciddi bir ifade ile ve asla konuşmadan para sürüyor, yahut kâğıt yapıyordu. Önünde çok bir para yoktu. Bu oyunda kazanılan paranın ortada tutulması şart olmadığı için, Etem aldığı sarı liralari cebine koyuyor ve önünde birkaç mecidiye bırakıyordu.

Hilmi Bey de hiç ses çıkarmadan, dudaklarının kenarında donup kalan kibar bir gülüşle kaybediyor ve Salâhattin Bey'in önü boşalıp zavallı adam bitkin, sarı bir halde iskemlenin arkalığina yaslanınca:

“Ben vereyim beyefendi!” diyerek önüne bir avuç para koyuyordu.

Hulusi Bey ve diğerleri (Ceza Reisi'nden maada) bu işte bir sakatlık olduğunu sezmiş gibiydiler. Fakat ortada gözle görülen bir şey olmadan üstüne belayı davet etmek doğru değildi. Şimdilik oldukları yerde tutunabilmeyi kâr sayıyorlardı. Hiçbirinde sarhoşluktan eser kalmamıştı. Hulusi Bey'in gözleri Salâhattin Bey'e merhamet ve imkânsızlık içinde bakıyor ve Hilmi Bey'in gözleriyle karşılaşmamaya gayret ediyordu. Bir şey yapmaya imkân yoktu: Oyunu bırakmak tekliflerini Salâhattin Bey şaşkın, fakat sert bir el işaretiyle reddetmiş ve Hilmi Bey de:

“Bırakın canım, oynasın beyefendi! Belki çıkarır. Bak, biz de zarardayız, yarım mı bırakalım oyunu?” deyince, herhangi bir şey yapmak büsbütün imkânsız olmuştu.

Lambanın sarı ışığı altında Kaymakam'ın yüzü olduğundan daha uzun görünüyordu. Gümüş gibi beyaz saçları demet demet şakaklarına dökölüyor ve kirli bir renk alıyordu. Sakalları birkaç saat içinde uzamış, uzun parmaklı ellerinin üzerinde mor damarlar peyda olmuştu. İçerisi ve kenarları kanlanan gözleri etrafa bakıyor, fakat hiçbir şeyin farkında değilmiş hissini veriyordu. Bakışları birkaç kere, kendisine sitemli gözlerle bakan Hulusi Bey'e tesadüf etti. Rengi kaçmış dudaklarının kenarında şaşkın ve manasız bir tebessüm belirdi ve başını önüne çevirir çevirmez derhal silindi. Oyun sabah ezanları okunurken bitti: Salâhattin Bey kendisine Hilmi Bey'in uzattığı bir avuç parayı eliyle ve bitkin bir tavırla iterek:

“Yeter!” dedi.

Yerinden kalktı ve kalkarken iskemleyi devirdi, kapıya doğru birkaç adım gittikten sonra döndü:

“Size borcum ne kadar?”

Hilmi Bey masanın üstündeki bütün paketini aldı, arka tarafındaki dağınık rakamları topladı ve:

“Üç yüz yirmi lira!” dedi. Sonra hafif bir tebessümle ilave etti:
“Ehemmiyeti mi var beyefendi, kumarbazın kumarbaza senede beş kuruşu bile geçmezmiş; bir gün yine toplanır telafi ederiz.”

13

Salâhattin Bey ertesi gün vazifeye ancak öğleden sonra gidebildi. Yüzü hâlâ sarı ve tıraşlıydı. Evde Şahinde ile şiddetli bir kavga etmiş ve zihni büsbütün karışmıştı. Dairede avukat Hulusi Bey’i kendisini bekler buldu. Hazin hazin gülerek:

“Görünmez kaza işte buna derler iki gözüm...” dedi.

“Duracak zaman değil. İşin çaresine bakmalı!”

“Çaresine bakılacak tarafı mı var? Elimdeki zeytinliği satsam ve bir senelik maaşımı kırdırıp buna ilave etsem yine yetmez; 320 altın bu... Bitti Hulusi Bey, her şey bitti. Düşün ki buradan taşı tarağı toplayıp gitmek bile mümkün değil, burada kalıp sefil ve kepaze olmaya mahkûmum. Üç senede, beş senede, elbet ödemeye çalışacağız!”

İçeri eshabı mesalihten birkaç kişi girdiği için sözü kestiler. Kaymakam birdenbire bunların arkasında Hacı Etem’in yüzünü görür gibi oldu ve şaşırdı. Etem, diğerlerini iterek öne doğru sokuldu ve Kaymakam’ın önüne bir kâğıt sürdü.

Salâhattin Bey kâğıda bir göz atınca sapsarı oldu; eli titremeye başladı. Yavaşça sordu:

“Neden icap etti bu?”

“Hani beyim, aklınıza bir şey gelmesin... Lüzumu da yoktu ya, âdettir de onun için; siz bir imza buyurun!”

Kaymakam önündeki kâğıda titrek bir imza attı ve Hacı Etem gözlerini Hulusi Bey’inkilerle karşılaştırmamaya çalışarak süratle çıktı.

Kaymakam diğerlerinin kâğıtlarını da, bir kere göz bile gezdirmeden, imzaladıktan sonra yavaşça Hulusi Bey’e döndü:

“Dün akşamki para için bir senet imzalattılar!” dedi.

“Niçin imzaladınız?”

“Ne yapayım? Hem görmüyor musun, ne biçimsiz zamanda geldi. Muhakkak kerata bir saattir içerisinde dolmasını beklemiş. Her şey bitti dedim ya sana!”

“A iki gözüm, senin bu Hilmi Bey’e bir kötülüğün dokunmuş değildir. Senden intikam almak istemesine filan imkân yok. Herhalde başka bir maksatları olacak. Ya senden mühim bir çıkarları var, yahut da başka bir şey. Hilmi Bey senden bu üç yüz bilmem ne kadar lirayı alamayacağını pek iyi bilir. Kaymakam Bey’i kendisine borçlu etmek zevki için de bu kadar paraya kıyamaz. Dur bakalım, bir müddet bekleyelim. Herhalde bir kokusu çıkacak. Sen yalnız aklını başına topla ve hiç itidalini kaybetme. Dünyada düzelmeyecek iş mi olur?”

Salâhattin Bey bu gibi sözlerin ona teselli vermekten uzak olduğunu ima eden bir tavırla başını salladı.

Akşam eve döndüğü zaman Şahinde, kendisini gülerek karşıladı. Bir iki saat evvelki kavgadan sonra bu fevkalade iltifat onu hayrete düşürdü.

Şahinde onu kolundan tutarak kulağına fısıldadı:

“Ayol sana mühim havadislerim var!”

“Hayrola!”

“Sorma, bugün bize Hilmi Bey’inkiler geldi. Ama öyle senin bildiğin gelişlerden değil, adeta şöyle görücüye gelir gibi bir şey!”

“Ne görücüsü? Kimin için?”

“Kimin için olacak a bey, gelinlik kızın olduğunu unuttun mu?”

“Muazzez için mi geldiler? O daha çocuk, demedin mi?”

“Ne çocuğu, ilahi Salâhattin Bey, ben sana vardığım zaman kaç yaşındaydım?”

“Benim şimdilik kimseye verilecek kızım yok. Gelenlere böyle söylersin. Hem bu işlere sen pek karışma!”

“Karışmaz olur muyum? Anası değil miyim? Neyse, bağırıp durma; ben zaten, babasıyla görüşeyim demiştim. Fakat herhalde kızı yirmisine kadar evde tutup kocakarı yapmaya niyetin yoktur.”

Salâhattin Bey odasına gidince uzun uzun düşünerek bu iki günün vukuatını birbirine bağlamaya, onlara mana vermeye çalıştı. Bir şeyler sezer gibi oluyor, fakat içinden çıkamıyordu. Eğer Hilmi Bey, Muazzez’i oğluna almak istiyorsa neden önce dün akşamki gibi bir plana lüzum görüyordu? Doğrudan doğruya isteyemez miydi? Şehrin zengin ve asil bir ailesinin oğlu, herhalde reddedileceğini düşünerek babasını böyle yollara sevk etmiş olamazdı.

Fakat ertesi gün Şakir’i şuradan buradan soruşturunca niçin evvela kendisinin eli ayağı bağlanmak istendiğini anladı.

Hulusi Bey de havadisi duyunca yüzünü buruşturdu:

“Bak bu hiç aklıma gelmemiştir,” dedi. “Yazık olacak kıza!”

“Ne diye yazık olacakmış? Ben öylesine kız filan vermem!”

“Onlar da herhalde senin böyle diyeceğini düşünmüşlerdir. Ne diye akşam sana üç yüz lira verdiler? Hem dur bakalım, bu daha bir şey değil; onlar bir dolap çevirmeye başlamasınlar yoksa, bu hiçtir. Bu parayı sana Edremit’i bırakıp gidemeyesin diye verdiler. Üst tarafı için başka tedarikleri olacağını tahmin ediyorum. Yalnız bir şeye aklım ermiyor: Şakir, zevkinde safasında bir serseriydi; evlenmek aklına nereden geldi acaba?”

Salâhattin Bey tekrar düşünmeye daldı. Kızını kendine anlatılan şekilde bir ite vermek mecburiyetinde kalacağını aklı almıyordu.

Hulusi Bey:

“Mamafih, belki de bu, Şakir’in delice heveslerinden biridir. Yarın öbür gün geçer. Şimdilik işi mümkün olduğu kadar uzatmaya bak. Kaçamaklı cevaplar ver; belki bıktırıp bu işin arkasını bıraktırırsın. Üç yüz lira meselesine gelince, dediğim gibi bunu senden alamayacaklarını bilirler. Hem sen ne zaman olsa onlara lazımsın. Sonra Hacı Etem demek Şakir demektir. Hilmi Bey’den çıkan para pek yabancı yere gitmedi ki!”

Salâhattin Bey de şimdilik işi savsaklamayı en uygun çare buldu.

Yusuf’a hiçbir şey açmamayı tercih etti. Deli oğlan gidip bir taşkınlık yapar, kendini tutamayıp bir vak’a çıkarır, işi düzelmez bir hale sokardı. Bayramda Şakir’le ikisi arasında cereyan eden hadiseyi de bir parça bildiği için, Yusuf’un bu işten haberi olmasını şimdilik münasip bulmadı.

Böylece on, on beş gün kadar bir zaman geçti ve tam bu sıralarda Yusuf’u bir gece eve getirdiler. Getirenler Yunus Ağa isminde ihtiyar bir pabuççu ile 35 yaşlarında, perişan kıyafetli bir kadın ve onun yanında mütemadiyen Yusuf’un sarı çehresine bakan ve durmadan ağlayan hasta kılıklı bir kızdı.

Bu kızla anası, o gece ve ondan sonraki geceler Yusuf’un başucundan ayrılmadılar ve Kaymakam’ın evinde kaldılar.

14

Yusuf’un yarası ağır değildi. Kasığının yanına, baldırına saplanan bıçak onu on beş, yirmi gün yatağa bağlamaktan başka bir şey yapamayacaktı.

Salâhattin Bey, hatta Şahinde onu bu halde görünce şaşırdılar. Bilhassa Salâhattin Bey kendisi için Yusuf'un ne kadar kıymetli olduğunu o zaman anladı. Günde birkaç kere eve uğrayarak yukarı, onun yanına çıkıyor, gülerek:

“Bak kerataya,” diyordu. “Daha bu yaşta efelik yapmaya kalkıyor. Ne kadar olsa serde Aydınllık var, değil mi? Ee, sen şu işin aslını bize ne zaman anlatacaksın?”

Sonra başıyla diğerlerinin göremeyeceği bir işaret yaparak bu kadınla kızın kim olduklarını sormak istiyordu.

Fakat Yusuf bir şey söylememekte ısrar ediyor ve kendisine çok sorulduğu zaman başını yorgun bir tavırla duvara doğru çeviriyordu.

Kübra ile annesi evde tabii birer hizmetçi oluvermişler, diğerlerini kendilerine bu gözle bakmaya alıştırmışlardı. Bunun için, herkesin tecessüsünü fazla gıcıklamıyorlardı. Ama şehirde bu meselelerin duyulduğu ve birçok rivayetlere meydan verdiği muhakkaktı.

Hilmi Bey ile Şakir'in bu Kübra meselesinden biraz fazla telaşa düştükleri, hatta hiç tetiğini bozmayan Hacı Etem'in bile bugünlerde suratı asık olduğu söyleniyordu. Yusuf'un Kübra'ların evinde yaralandığı da gizli kalamamıştı. Buna da bin türlü mana verenler vardı.

Salâhattin Bey de, hariçten kulağına gelen bu havadislerle iktifaya mecbur oluyordu. Kendi evinde olan biten işler hakkında dışardan duydukları ile kanaat etmek adamcağıza güç geliyordu ama, Yusuf'tu bu, işlerine pek akıl ermezdi...

Fakat böyle şuradan buradan duyduğu rivayetlerle asla iktifa etmeyen birisi vardı: Muazzez!

Muazzez her şeyin aslını öğrenmek istiyor, fakat biraz olsun iyileşmeden Yusuf'a sormaya cesaret edemiyordu. Kadın vak'ayı pek kısa anlatmıştı:

“Kızım hastaydı, Yusuf Ağa'mız pirinçle yağ aldı, hatır sormaya geldi. Sağ olsun, zaten pek merhametlidir. Tam çıkıp giderken karanlıkta birisi fırlayıp bir bıçak soktu; herhalde herif, Yusuf Ağa'yı benzetti. Yoksa ne geçmişi olacak ki?..”

Muazzez sordu:

“O gece Kübra hasta mıydı?”

“Ya, yatakta yatardı!..”

“Peki, Yusuf vurulunca ikiniz de onunla birlikte geldiniz, hasta kız yağmurda sokaklarda dolaştı da bir şey olmadı mı?”

“Ah kızcağızım, biz alışkınız böyle şeylere; az mihnet mi çektik?”

Kızımızın korkudan bir şeycikleri kalmayıverdi. Yusuf Ağa'sını pek severdi."

Fakat bu laflar Muazzez'i tatmin etmekten uzaktı. Nihayet daha fazla dayanamadı. Bir gün Yusuf'un yattığı odaya gitti, yatağının kenarına oturdu ve sordu:

"Yusuf Ağabey, söyle bakayım artık; bütün bu işler ne demek oluyor? Sonra kim bu kız? Bu Kübra?.."

Burada hiç sebepsiz yüzü kızardı ve önüne baktı.

Yusuf:

"O da bir Allah'ın garibi, Muazzez," dedi. "O da çok çekmiş, yüzüne bir baksana!"

Muazzez çocukça bir konuşkanlıkla atıldı:

"Biliyorum Yusuf Ağabey. Fakat tuhaf bir hali var. Yaşı benden küçük olduğu halde beraber olduğumuz zamanlar bir çekingenlik, ne diyeyim, bir üzüntü duyuyorum. Hem görsen, beni ne kadar seviyor. Bazen durup dururken koşup boynuma sarılıyor, yanaklarımı filan öpüyor. Seni de çok seviyor herhalde?.. Birkaç kere senin odanın kapısında içeriyi dinlerken gördüm. Beni görünce ayıp bir şey yapmış gibi önüne bakarak hemen aşağı indi. Fakat dedim ya, bir türlü ona yakınlaşamıyorum. İstesem bile yapamıyorum. Ne acayip şey değil mi?"

Yusuf cevap vermedi. Yorganın üzerinde uzanan eliyle oynamakta olan Muazzez'e dalgın dalgın bakıyordu. Ona daha fazla bir şey söylenemeyeceğini anlayan Muazzez, başka bir şey söylemek ister gibi bir hareket yaptı, fakat cesaret edemeyerek durdu. Nihayet biraz daha tereddüt ettikten sonra, sabredemedi:

"Biliyor musun, Yusuf Ağabey," dedi, "beni istediler!"

Bu sözü o kadar açık ve kısa olarak nasıl söylediğine kendisi de şaşıyormuş gibi gözlerini açarak Yusuf'un yüzüne baktı. Öteki derhal yatakta doğrulmuştu, sordu:

"Kim?"

"Hilmi Bey'in oğlu Şakir için istediler. Annesi geldi... Benden güya saklıyorlar ama, şehirde bilmeyen de yok..."

"Babam ne demiş?"

"Babamın pek gönlü yok. Yalnız annem istiyor galiba! İki günde bir ya annem onlarda, ya onlar bizde. Hilmi Beyleri pek zengin diyorlar. Anneme de daha şimdiden hediyeler filan vermeye başladılar. Sonra..."

Sağ elini Yusuf'a doğru uzattı. Kolunda çok ince işlemeli iki altın bilezik vardı.

"Bunları da Şakir Bey'in annesi bana verdi!"

Yusuf kıpkırmızı kesildi. Muazzez'i elinden tutup bağirtacak kadar sıkarak sordu:

"Desene, iş bu kadar ilerledi ha? Demek sana şimdiden gelin gözüyle bakıp bilezikler filan veriyorlar! Allah versin, senin de canına minnettir. Zengin diye ağzının suyu akıyor, baksana!.."

Muazzez bu sözleri hiç beklemiyormuş gibi kıpkırmızı olarak ayağa kalktı. Gözleri yaşarmış gibiydi. Dudakları titreyerek, birkaç kere:

"Yusuf Ağabey!" dedi.

Sonra bileğinden altın bilezikleri şiddetle çıkararak yorganın üstüne attı.

Yusuf elinin yanına düşen bu iki halkayı parmaklarının arasında ezdi, büktü, sonra ufak bir külçe halinde odanın bir köşesine fırlattı.

Muazzez bu sefer adamakıllı ağlayarak yatağın bir kenarına oturmuştu. Yusuf onu ellerinden tutarak yavaşça kendine çekti; ağzını onun saçlarına yaklaştırarak kulağına:

"Sana çok daha iyi kocalar bulunur, Muazzez. Ne yapacaksın elin serserisini?" dedi. "Sırası mı böyle şeylerin şimdi? Hem sen o Şakir Bey'in ne mal olduğunu bilmezsin. Böyle bir adam için ağlanır mı?"

Muazzez başını hızla çekti. Gözlerindeki yaşlar kurumuştu. Anlamak istemeyen bir ifade ile, hiçbir şey söylemeden, Yusuf'un yüzüne baktı. Bu bakışlarda hem hayret, hem sitem, hem de biraz dargınlık vardı.

Yusuf devam etti:

"Kızım, sen de gençsin, tabii akranlarını görünce senin de için çekecek. Hele böyle Şakir gibi hovardaları kadın kısmı nedense pek beğenir, sonunda da başını taştan taşla vurur. Sen de böyle çocuk gibi düşünme de, biraz ağırbaşlı ol. Hayırlı bir kısmet çıksın hele! Seni evde koyacak değiller ya, helbet birisine verecekler. Anan olacak karı seni ne diye ikide birde Hilmi Beylere götürür ki?.. Çocuk değil misin, helbet evin şatafatı gözünü alacak. Neyse, sen akıllı kızsın, bu kadar sabırsız olma!"

Yusuf daha fazla söyleyemedi. Muazzez'in yüzü onu korkuttu ve şaşırttı. Genç kızın iri gözlerinin içi ateş gibi yanıyor, dudaklarının kenarı tokat yemiş gibi titriyordu.

Ağlayamayacak kadar çok ıstırap çektiği, şiddetli bir buhran

geçirmek üzere olduğu görülüyordu. Fakat böyle bir şey olmadı. Muazzez yavaşça yatağın kenarından kalktı, ağır ağır, başı önde dışarı çıktı ve Yusuf hiçbir şey anlamadan arkasından bakakaldı.

15

Şakir, bayram günü Yusuf'la kavga ettikten sonra, sarhoşlukla:

“O kızı, karı diye alıp evime götürmezsem, anam avradım olsun. Şakir'in kim olduğunu belletmeli o yabancının Yusuf'una!” diye yemin etmişti.

Bu sözleri Şakir'in her zamanki sarhoşluk palavraları zannedenler yanıldılar. Her yerde ve daima hükmünü yürütmeye alışmış olan bu şımarık delikanlı, herkesin içinde yediği yumruğun acısını bir türlü unutamıyor ve ancak Muazzez'i almakla Yusuf'a tam bir mukabelede bulunabileceğini zannediyordu. O zaman Yusuf'a dönüp:

“Bu muydu benden sakladığın kız? İşte onu evime avrat diye götürüyorum!” diyecekti ve başka bir şey istemiyordu. Babası evvela bunu dinlemek bile istemedi. Oğluna bir memur kızı almayı, (bu memur kim olursa olsun) aklından bile geçiremezdi. Fakat Şakir'le bir odaya kapanarak yaptıkları uzun bir münakaşadan sonra razı oldu. Nedense bu baba-oğul birbirlerinin sözünden çıkamıyorlardı. Hatta Hilmi Bey'in oğluna karşı biraz da çekingence bir hali vardı. Çok kere şiddetle muhalif olduğu şeyleri böyle bir hususi ve gizli münakaşadan sonra kabul ederdi.

Sonra bu meselede pek fazla ısrarı da lüzumlu bulmadı. Bir kaymakam, bazen zengin bir eşraf kızından daha çok işe yarayabilirdi. Ve ihtimal Şakir konuştukları zaman babasına bu izdivacın aynı zamanda lüzumlu olduğunu da ispat ederek onu kandırmıştı. Fakat ikisi de, nedense, doğrudan doğruya kızı istemeden evvel Salâhattin Bey'in elini ayağını bağlamayı muvafık buldular. Bunu belki işi süratle bitirmek için yapmışlardı. Salâhattin Bey'in müteReddit cevaplarından memnun olmayarak, kati bir neticeye varmak teşebbüsünde bulunmaları da, bu işte beklemeyi pek istemediklerini gösteriyordu.

Bilhassa Yusuf'un yaralanması ve Kübra ile annesinin Kaymakamlara taşınmaları onları daha çabuk olmaya sevk etti. Memleketin bütün sözü geçen takımı seferber hale gelerek Salâhattin Bey'i

sıkıştırmaya başladı. İlk zamanlarda rica ve kandırma yolu tutan bu adamların sözleri Salâhattin Bey'in mütemadi retleri karşısında yavaş yavaş bir tehdit kılığı alır oldular. Zavallı adam, işin bu şekle gireceğini düşünmemişti. Memleketi asıl idareleri altında bulunduran bu adamların karşısında bir hükümet memurunun ne kadar az kıymeti olabileceğini; bir kaymakamın, aşağı yukarı, kendisine itibar edilen, fakat işlerine engel olmaya başlayınca derhal tıyandırılan bir kukla olduğunu bildiği için, vaziyetten tamamen ümidi kesmiş gibiydi. Elde bulunan bir tek çare, yani burayı bırakıp gitmek, Hilmi Bey'in elinde o senet kaldıkça imkânsızdı. Halbuki bu vaziyette biraz daha beklemek; memleketteki nüfuzlu kimse-lerin müştereken kendi aleyhine harekete geçmelerine, azline, en sonunda kepaze olmasına bile yol açabilirdi.

İçkinin zayıflattığı sinirleri, daha fazla tahammül edemeyecek gibi görünüyordu. Yavaş yavaş başka türlü düşünmeye ve kendi kendine sormaya başladı: Bu kadar ısrarın manası neydi? Şakir'in bu işten vazgeçmeyip bilakis daha fazla üstüne düşmesi, ondaki bu arzunun geçici bir heves olmadığını gösteriyordu. Bu kadar kuvvetle bir şeye sarılan bir adamın, zamanla kendini ıslah etmesi, hiç de olmayacak şey değildi. Hatta ihtimal Şakir'in, yaşadığı kirli hayata karşı duymaya başladığı nefret ve iğrenme, ona bir aile hayatı kurmak arzusunu vermişti. Bütün bunlara mukabil kendisinin ortaya sürdüğü sebepler ve itirazlar ne kadar manasızdı! Şakir'in yaptıklarını, aynı şekilde ve bu kadar ileri giderek olmasa bile, gençliğinde kendisi de yapmamış mıydı?

Düşündükçe şimdiye kadar aldığı tavırları manasız buluyor ve kendisini de, başkalarını da boş yere sıkıntıya soktuğunu zannediyordu. Avukat Hulusi Bey de eski itirazlarında o kadar ısrar etmiyor:

“Sen bilirsin, hayırlısı ne ise o olsun!” diyordu.

Adamcağız bu şehirde oturduğunu ve bu şehirden ekmek yiyeceğini unutmamak mecburiyetindeydi.

Nihayet bir gün Salâhattin Bey, işi Yusuf'a açtı; bir akşam yemeğinden sonra onu bir kenara çekerek:

“Yusuf!” dedi. “Muazzez artık evlenecek çağa geldi; kendisini isteyenler de var. Ben sana şimdiye kadar açmadım ama, sen herhalde dışardan duymuşsundur: Hilmi Bey'in oğlu Şakir!.. Senin bununla aran iyi olmadığını biliyorum. Fakat mesele kardeşinin saadeti meselesidir. Evvela ben de bu işe taraftar değildim, ben de

bu Şakir Bey'i pek edepsiz biri olarak tanıyordum. Fakat sözlerine itimat ettiğim birçok kimseler, onun aslında hiç de fena bir delikanlı olmadığını; yalnız, gençliğin ve bazı fena arkadaşlarının tesiriyle, biraz taşkın ve biçimsiz bir hayat geçirdiğini söylediler. Ama şimdi, Muazzez'i istedikten sonra, herhangi bir hafifliğini gören yok. Birçokları: 'Şaşıyoruz bu ele avuca sığmayan delikanlının nasıl böyle uslu uslu durduğuna!' diyorlar. Demek ki çocuğun mayasında iyi taraflar varmış. Sen de tabii ufak bir geçmişten dolayı bu işe karşı komazsın!"

Salâhattin Bey bu sırada Yusuf'un kendisini dinlemeyerek perdenin püsküllerini saç örgüsü gibi örmekle meşgul olduğunu gördü. Canı sıkılarak derhal sözünü kesti.

Yusuf perdenin kenarını bırakıp ona döndü:

"Sen kararını vermişsin, bana bunları ne diye anlatıyorsun?" dedi. "Kızın babası sensin, onu benden çok düşünmen lazım. Bana ne?"

"Aman Yusuf, böyle söyleme! Muazzez'i benden çok senin düşündüğünü bilmez miyim? Sen ona hem ağabeylik, hem babalık yaptın. Ne yalan söyleyeyim, ona anasının bile senin kadar emeği geçmemiştir. Şimdi 'Bana ne?' filan diye ters cevaplar vermenin sırası mı? Bak, ben seninle akran gibi konuşuyor, danışıyorum. Eski hıncını filan bir tarafa bırak, bu işte bir fenalık görüyorsan söyle. Niçin bunun lakırdısını bile etmek istemiyorsun? Bildiğin bir şey mi var?"

"Bildiğim, bu Şakir'in bir it olduğudur. Böylelerine kız filan verilmez!"

"Yusuf, ben de öyle düşünüyordum. Fakat hemen kestirip atmak doğru mu ya? Herkes Şakir'in artık adamakıllı değiştiğini söylüyor."

"Neden değişti dersin?"

"Neden olacak, uslanmaya, adam olmaya niyetli de ondan!"

"Sen gene öyle zannet!"

"Ya neden uslandı?"

"Korkudan!.. Hilmi Bey'le Şakir'in sen bugünlerde nasıl dokuz doğurduklarını bir bilsen! Ben bir şeyler olduğunu seziyordum ama, pek içinden çıkamıyordum. Bereket versin Ali, biraz gözümü açtı. Bana Şakir Beygillerin bugünlerde biraz işkilli olduklarını çıtlattı. O da sağlam bir şey bilmiyor, hep şurdan burdan duyma, ama ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Duyduklarımın onda biri doğru olsa, böyle bir adama değil kız, selam bile verilmez..."

"Bunlar büyütülmüş, yahut uydurulmuş vak'alardır. Bunlara bakıp hüküm verilir mi?"

Yusuf bu mesele üzerinde fazla konuşmaktan sıkılıyormuş gibi başını çevirdi.

“Bildığınızı yapın!” dedi. “Bana sordunuz da onun için söyledim!”

Salâhattin Bey de Yusuf’un bu şekilde hareket etmesine sinirlenmiş gibiydi:

“Tabii bildiğimi yapacağım. Yalnız sen de bildiğini söylesen, böyle manasız homurtuları bıraksan daha iyi edersin.”

Yusuf omuzlarını silkti...

Salâhattin Bey daha fazla dayanamadı; yerinden kalkan ve odadan dışarı gitmek isteyen Yusuf’u kolundan tutup hızla çekti. Yüzü sapsarı olmuştu. Kısık ve bazen titreyen bir sesle:

“Hepiniz birlik olup beni öldürmeye mi niyet ettiniz?” dedi. “Bütün şehir, evimin içindekiler de dahil olduğu halde, hep birden bana hücum etmeye, beni mahvetmeye mi karar verdiniz? Yusuf! Sen bari bana neler çektiğimi anlayacak, bana acıyacaktın. Çıldıracığım be oğlum, anlamıyor musun?.. Çıldıracığım. Bu hal biraz daha devam eder, herkes bana karşı cephe almaya başlarsa ya başımı alıp kaçacağım, yahut da kafama bir kurşun sıkacağım. Muazzez’i Şakir’e vermeyelim diyorsun, değil mi? Âlâ! Bunu ben de istemiyorum... Fakat ne yapalım? Bir akıl biliyorsan söyle de onu yapayım. Yalnız, benim artık daha fazla uğraşmaya takatim kalmadı. İş daha fazla sürüklemek, bir sürü kurnaz ve insafsız kurtlarla uğraşmak, onlara her gün ayrı bir bahane bulmak, onların şimdi pek de saklı olmayan tehditlerini anlamamazlıktan gelmek ve hepsine güler yüzle, kibar kibar cevaplar vermek artık elimden gelmiyor. Ben de insanım Yusuf, ben de etten ve sinirden yapılmış bir mahlukum. Bana da biraz acıyın canım!..”

Adamcağızın dudakları titriyordu. Yusuf’un içi bu adama karşı duyduğu sonsuz bir merhamet ve sevgi hissiyle ezildi. Kendini tutmasa, onun boynuna sarılacak ve yanaklarını şapur şapur öpecekti. Fakat sadece:

“Kolayına bakarız, baba!” dedi. “Yalnız, sen bu heriflerin ne mal olduğunu anlamak istersen, bizim Kübra ile anasına bir sor. Onların epeyce şeyler bildiklerini sanıyorum!..”

“Kübra ile anasının Hilmi Beylerle ne alakası var?”

“Bilmem! Fakat galiba bizim zannettiğimizden daha fazla alakaları olacak!”

Yusuf, Kübra ile anasını odaya çağırdı. Bunlar, içeride Salâhattin Bey'i görünce bir irkildiler. Yusuf:

"Bana anlatırken yarım kalan bir hikâyeniz vardı," dedi. "Onu şimdi baştan anlat; babam da duymak istiyor!"

Salâhattin Bey, kadına oturmasını söyledi ve sonra:

"Bize açıkça anlatmakta bir beis yok!" dedi. "Sizin hikâyenin Hilmi Beylerle alakası varmış, halbuki bu Hilmi Bey'in oğlu Şakir, şimdi bizim Muazzez'i istiyor; ben razı olmak üzereyken, Yusuf, Hilmi Beylere dair sizin bir şeyler bildiğinizi, bunları öğrenmeden karar vermenin doğru olmadığını söyledi. Baş taraflarını bana biraz anlatmıştı. Siz asıl Hilmi Beylerle alakası olan şeylerden bahsediniz. Yalnız galiba bu vak'alar daha ziyade Kübra'ya ait olacak?"

Ana-kız, beklemedikleri bu sözler ve sualler karşısında biraz, cevap vermeden durdular. Kübra başını önüne eğmiş, yere bakıyordu. Salâhattin Bey ona döndü:

"Kübra, kızım, Muazzez senin kardeşindir. Onun iyiliğini herhalde sen de istersin?.. Bunu düşün de ne biliyorsan, ne oldu ise bize söyle, olmaz mı?"

Kübra yavaşça, başını bile kaldırmadan:

"Yazık olur, Muazzez'i onlara vermeyin!" dedi.

"Pekâlâ ama, kızım, bunun sebebini de söyleyiverin. Ne diye Hilmi Beylerin evini bıraktınız? Eğer kavga filan edip ayrıldınızsa niçin Yusuf'un maiyetine girinceye kadar onların zeytinliğinde çalışıyordunuz?"

Anası cevap verdi:

"Çalışmayıp ölelim mi a beyefendi, bize ettikleri işten sonra onların emri altında çalışmayı kim isterdi?"

Kadın yine ağlamaya başladı. Yusuf eskiden beri, böyle ikide birde ağlayıveren insanlara kızardı. Fakat bu kadının gözyaşları o kadar hakiki, o kadar içten gelmeydi ki, görenlerin onun teessürüne iştirak etmemelerine imkân yoktu.

Salâhattin Bey yerinden kalktı. Kübra'nın çenesinden tutarak başını yukarı kaldırdı. Gözlerinin içine baktı:

"Az şeyler çekmemişsin sen, küçük!" dedi, "fakat her şey geçer. Her şey unutulur. Kendini bir felaketin içinde kaybetmenin manası yoktur. İnsan birazcık da kalender olmalıdır!"

Bu sözleri Kübra'nın anlayamayacağını düşünerek devam etmedi. Fakat Kübra verdiği cevapla, kelimeleri değilse bile söylenilen sözün ruhunu kavradığını gösterdi, dedi ki:

“Hiç geçmeyen, hiç unutulmayan şeyler de var, beyefendi! Ölünceye kadar insanın sırtından atamayacağı şeyler de var...”

Kaymakam, şimdi yalnız Muazzez meselesi için değil, doğrudan doğruya bu kızın macerasını merak ettiği için sabırsızlıkla sordu:

“Fakat kızım, bana her derdinizi niçin açıkça söylemiyorsunuz? Size karşı bir fenalık yapıldı ise, onu cezalandırmak kaymakam olduğum için de vazifemdir!”

“Onlara kimsenin kudreti yetmez!”

Salâhattin Bey, “Benim kudretim yeter!” diyecekti, fakat bunu laf olsun diye söylemek bile elinden gelmedi. Bilhassa, kendisinin ne kadar aciz ve ehemmiyetsiz kaldığını, son günlerin vukuatı açıktan açığa göstermişti. Herhangi bir palavra artık gülünç olmaktan başka bir işe yaramazdı.

Kübra'nın anası:

“Biz ahımızı almayı Allah'a bıraktık. O, bunları iflah etmez inşallah!” dedi.

Yusuf kadına döndü:

“Hadi bakalım, sen şu hikâyeyi anlat. Babam da söyledi ya, Muazzez'in meselesi için Hilmi Beylerin içyüzünü öğrenmek lazım!”

“Ben nasıl anlatayım? Bende artık anlatacak yürek mi kaldı? Kızım, Kübra; sen başına gelenleri söyle! Utanma kızım, senin ne taksiratın var, yapanlar utansın!”

Kübra uzun müddet başını kaldırmayarak düşündü, sonra karar vermiş gibi başını salladı. Gözlerinin içi, uzun müddet açlık çekenlerde görülen bir parlaklıkla, kinle etrafa bakıyordu. Yalnız Yusuf'a tesadüf edince biraz yumuşar gibi oldular.

“Annem anlatmıştı,” diye söze başladı. Sesi hafif ve ürkek çıkıyordu. “Hilmi Beylerin evinde orta işine filan bakıyorduk. Ben her sabah yukarı kata çıkar, yatakları toplardım. Bir gün Şakir Bey'in odasına girdim. Kuşluk vaktiydi. Kalkıp gitmiştir sanıyordum. Bir de baktım, yatakta... Geri gidecek oldum, meğer uyanıkmış, girdiğimi duymuş. Başını çevirmeden: ‘Su getir kız!’ diye bağırdı. Aşağıya koştum, bir kupaya taze su koyup götürdüm. Bir yudumda içti. Akşamdan kalma olduğu besbelliydi. Bardağı geri verirken yüzüme

bir baktı, bir daha baktı: ‘Sen ne zamandan beri bizdesin?’ dedi. ‘Beş seneye yakın!’ dedim. Kendi kendine: ‘Anam da hep malın gözünü bulur, ama bize göstermez!’ diye söylendi. Tam çekilip gidecektim, kolumdan yakaladı, çekti. ‘Ne yapıyorsun Şakir Bey!’ dedim, yatağın içine çekerek: ‘Şimdi görürsün!’ dedi. Şaşırdım, aklım başımdan gidiyordu. Bir silkindim, kendimi dışarı attım. Şakir Bey yataktan çıkıp doncak arkamdan koştu ama, tutamadı. Bu kılıkta odadan dışarı da çıkamıyordu. Neyse, ben kendimi aşağıya, anamın yanına zor attım. Anam beni nefes nefese görünce sordu: ‘Aman kız, ne bu halin?’ dedi. Ben utancımdan olanı biteni anlatamadım. ‘Koşa koşa indim de ondan!’ dedim. ‘El evinde koşmaya sıkılmıyor musun? Boyun boyuma geldi, daha akıllanacağı yok!’ diye uzun uzun söylendi. Ben gayrı Şakir Bey’e görünmeyeyim diye bucak bucak kaçardım. Odasına çağırdığında kapıyı ardımda hep açık bırakırdım. Ama Şakir Bey artık pek evden çıkmaz olmuştu. Şurda burda yolumu keser, her bir yanıma sıkıştırmaya kalkardı. Ben de korkudan sesimi çıkarmaz, debelenip elinden kaçmaya bakardım. Bir gün, beş gün yakamı bırakmadı. Bir türlü anama bir şeyler diyemiyordum. ‘Bu vakte kadar ne diye söylemedin!’ der de büsbütün kızar diye korkuyordum. Ama Şakir Bey’in halleri de dayanılır gibi değildi. Sabahları kuşluk vaktine kadar yataktan çıkmaz, türlü mahna bulup beni çağırtırdı. Anama birkaç kere: ‘Yukarı işine sen bak da ben senin yerine mutfığa gireyim!’ dedim. Anacağızım kimbilir ne anladı, bana: ‘Aman kızım, ben sağ oldukça senin elini bulaşığa sokmam inşallah!.. Bana acıdığından bunu söylüyorsan yazık. Anan senin için her şeyleri yapar!’ dedi.

Fıkara kadın, bilmezdi benim neler çektiğimi... Gün geçtikçe Şakir Bey işi azıttı. Evde başkaları da duyup bir şey sanacak, beni de, anamı da evden kovacaklar diye yüreğim titriyordu. En nihayet Şakir Bey de bu işten bıkmış gibi yakamı bıraktı. Ben: ‘Eh, dedim, biraz başım dinlenecek.’ Çünkü, artık beni gördüğü yerde öteme berime dokunmuyor, yalnız kötü kötü bakıp geçiyordu... O zaman bahar vaktiydi. Evde cümbüş, kıyamet gidiyordu. Bir gün hanım, beni yanına çağırdı. ‘Cennetayağı’ndaki bağa eşya taşıyor, arabalarla git de öteberiyi yerleştir!’ dedi. Günahı boynuna, bir şeyden haberi var mıydı, bilmem? Anam da sabahtan beri yunakta, çamaşır başındaydı. Gittiğimden haberi olmadı. Ben bağı pek severdim. Vişne zamanı da gelmişti. Sevine sevine koştum; arabadaki yatak-

ların, kilimlerin üstüne oturdum. Arabacı deli bir oğlandı, atları sürer, arabayı devirecek gibi koştururdu. Hem korkudan iki yanıma sarılır, hem de keyfimden bağıırırdım. Bağ, Cennetayağı'nın ta öbür başındaydı. Soğuktulumba'yı geçtik. Bahçelerin arasına daldık. Yoldan su geçiyordu. Arabanın tekerleri yarısına kadar suya gömölüp gittiğinden, şıpır şıpır sesler çıkarıyordu. Arabacı da iyice coşmuş, türkü çağırır dururdu. En sonunda bağa geldik. Ben hemen atladım. Vişnelerin dibine koştum. Dalları tutup aşağı eğerek yemeye başladım. Arabacılar eşyayı indirene kadar vişneye doyarım diyordum. Biraz sonra bizim deli arabacı: 'Kübra, biz gidiyoruz, gel topla eşyaları!' diye bağırdı. Ben de vişne dalını bırakıp eve seğırttim. Eşyalar darmadağınık duruyordu. Yazın yarısı bu bağda geçeceği için, her şeyleri getirmişlerdi. Sepetlerin içinde, bakır tencerelerden kırmızı biber kutularına kadar her bir şey vardı. Ben hem eşyayı evin içine taşıyor, hem de türkü çağırıyordum. Bugün gibi aklımda: Musa Çavuş'un kaçırdığı Şadiye için bir türlü yakmışlardı:

*Aman beyler yoldan geldim yorgunum
Şadiye Hanım'ın cilvesine vurgunum*

diye, işte onu söylüyordum.

"Yukarı katta koca bir halıyı odaya sürüklerken merdivenleri birisi çıkmaya başladı. Yüreğim hop diye ağzıma geldi. Odanın öbür başına kaçıp sofaya doğru baktım: Sırtıp gelen Şakir Bey'i gördüm..."

Salâhattin Bey ve Yusuf kımıldadılar. Kübra onlara bakarak sustu. Yüzü fevkalade manasız bir ifade almıştı. Son sözler ağzından bir plaktan geliyormuş gibi ruhsuz ve kapalı çıkıyordu:

"Şakir Bey hep öyle sırtarak kapıya kadar geldi. Ben bağıırıp dışarı fırlamak için iki adım yürüdüm. Aklım büsbütün başımdan gidecekti. Bu sefer de merdivenden Hilmi Bey çıkıyordu."

Salâhattin Bey yerinden fırlayıp bağırdı:

"Babası mı?"

"Babası... O da sırtıyordu. Aman anacığım, ben dünyada bunların sırtması kadar kötü şey görmedim..."

Kız, yüzünde hep o taş kesilmiş ifade ile olduğu gibi anasının kucağına kapandı. Hiç kımıldamıyordu. Eğer ağlıyorsa, bu pek garip bir ağlayıştı.

Yusuf da yerinden kalktı... Odadan çıkmak için yürüdü, tam kapıdayken Kübra'nın annesinin sesini duyarak geriye baktı. Kadın Kaymakam'a doğru boynunu uzatmış, boğuk boğuk:

“Kızım pencereye koşmuş, yarı beline kadar dışarı sarkmış, ama aşağı düşmeden oğlan eteğinden yakalamış... Dışarıda, bahçe kapısının içindeki kuyunun taşında, Hacı Etem oturup çomak yontarmış!” diyordu.

1

Birkaç gün sonra bir kuşluk vaktiydi. Şakır şakır yağmur yağıyordu. Yusuf gocuğuna bürünmüş, hızlı adımlarla Aşağıçarşı'dan geçerken Hacı Etem'e rast geldi. Beriki, bunu görünce yolunu değiştirecek oldu, fakat Yusuf onu önledi:

“Gelsene azıcık!” dedi.

Hacı Etem eliyle tabancasını yokladı ve bir adım ileride giden Yusuf'un hareketlerine dikkat etmeye başladı.

Yusuf ellerini arkasına kavuşturmuş, hızlı hızlı gidiyordu. Yolun kenarına gelince bir dükkân çatısının altına sığındı; Hacı Etem'in yüzüne bakmadan:

“Babamdan aldığınız senet yanında mı?” dedi.

Bir kavgaya, bir hesap sormaya hazırlanan, fakat bu suali hiç beklemeyen Hacı Etem:

“Bende senet ne gezer, beyin kendisindedir,” dedi ve ilave etti: “Ne olacaktı ki?”

“Akşamüstü al da Çınarlı Kahve'ye gel... Parayı ödeyeceğim!..”

Hacı Etem bu sefer kendi karnına bir bıçak yemiş gibi sarardı. Hele bunu hiç beklemiyordu.

“Nereden ödeyeceksin?”

“Üstüne vazife mi? Senedi getir, parayı vereceğim!”

Ve arkasına bakmadan Soğuktulumba tarafına yürüdü; zeytinliğe gidip akşama kadar işçilere göz kulak oldu.

Hacı Etem kahvede pastıra oynamaya gitmek için evden çıkmıştı, fakat Yusuf'la karşılaştıktan sonra hemen döndü, Hilmi Beylerin evine giderek iki saat kadar kaldı.

Baba oğul, onlar da böyle bir şey beklemiyorlardı. Salâhattin Bey'in bir iki günde üç yüz lirayı bulabilmesine imkân yoktu. Kaymakam'ın, hepsi memur olan arkadaşları da kendi gibi züğürttü. Yerlilerden ise böyle bir fedakârlığı, hem de karışık bir işe girmek suretiyle, yapmak isteyecek kimse bulunamazdı. Bu işte bir

oyun olması ihtimalini en akla yakın buldular. Hilmi Bey senedi Hacı Etem'e verirken:

"Gözünü aç da kâğıdı kaptırma... O oğlanı pek gözüm tutmuyor!..." dedi.

Halbuki akşamüzeri camları nefesten buğulanan Çınarlı Kahve'ye, arkasında iki de adamıyla birlikte giren Hacı Etem'i, Yusuf ayakta karşıladı; ondan senedi alınca, karşısındakinin beklediği gibi, yırtmaya veya kaçmaya kalkacağı yerde, güzelce katlayıp cebine koydu ve gocuğunun cebinden büyükçe bir meşin kese çıkararak beyaz boyalı demir masanın üzerine altınları saymaya başladı.

Üç yüz yirmi lira tamam olunca yine karşısındakinin yüzüne bakmadan ve bir şey söylemeden kapıya gidip yağmurun içinde kayboldu.

Kahvede bulunup, bu manzarayı görünce tavlalarını bırakarak o tarafa sokulanlar, ağızlarının kenarında ahbapça sırtımlarla Hacı Etem'e bakıyorlar ve o, liraları avuçlayıp cebine doldururken aptal bir bakışla dudaklarını yalıyorlardı.

Kahvenin kapısı tekrar aralandı ve içeri Şakir girdi. Hacı Etem'in etrafında toplananlar onu görünce yerlerine dağıldılar ve ikisini yalnız bıraktılar.

Şakir kapıya yakın bir masaya gitti, tahta iskemleyi külhanbeyce bir tavırla çekip altına aldı. Hacı Etem de karşısına geçti. Evvela ikisi de bir şey söylemediler. Şakir bir müddet kahvenin içini süzdü: Oldukça geniş olan salon, adamakıllı kalabalıktı. Uzun ve beyaz bıyıklarını oynata oynata bir köşede Rumca muhabbet eden Giritlilerin sesi buradan duyuluyordu. Daha ileride, kahve ocağına yakın bir yerde, dört, beş at cambazı küçük mikyasta bir kavgaya başlamışlardı. Tavanın ortasında sallanan büyükçe bir lambanın ışığı, müşterilerin başlarını aydınlatıyor ve festen keçe külaha, kalpaktan kefiyeye kadar belki yirmi çeşit serpuş, rüzgâr vurmuş bir çiçek bahçesi gibi dalgalanıyordu. Kahve ocağını müşterilerinden ayıran, üst kısmı raflardan müteşekkil tahta bölmede sıra ile dizilmiş nargileler ve dikine konmuş sarı bakır tepsiler parlıyor ve bir kenarda, kabzaları kadifeli kırmızı marpuçlar sallanıyordu.

Esmer duvarlarda başları taçlı, göğüsleri kat kat incili şişman Acem güzelleri duruyor ve mütemadiyen kımıldayan bu insan başı bahçesini seyrediyordu. Bunların karşı sırasında diğerleri gibi renkli taş basması iki "Othello" sahnesi vardı. Bunlardan biri, yere eğilip

Desdemona'nın düşürdüğü mendili alan İago'yu; diğeri de muhtemem bir yatağa serilen Desdemona ile, hançeri kendi gırtlığına saplamak için kolunu kaldıran ak sakallı, kıskanç zenciye gösteriyordu.

Fakat Şakir, ömrünün yarısını geçirdiğı bu kahvede, bu anlattığımız şeylere bakmıyor, sadece Hacı Etem'in daha evvel söze başlaması için gözlerini etrafta dolaştırıyordu.

Nihayet onun da sustuğunu görünce gözünün birini kapayıp başını sallayarak: "Ne var, ne yok?" demek isteyen bir işaret yaptı.

Hacı Etem, bunu bekliyormuş gibi hemen:

"Fena!" dedi.

"Parayı verdi mi?"

"Tastamam!.."

"Ne halt edeceğiz?"

"Bilmem?"

"Sen bir çare düşünmedin mi?"

"Vallahi zor iş. Aralıkta benim başım da nâre yanacak. Bana kalırsa kızı buralardan aşırırmaya bakmalı, kaçırmalı?"

Şakir, gözleri parlayarak ona doğru eğildi:

"Babam?.. Bu işe onu razı edebilir misin?"

Hacı Etem: "Bu ne biçim laf," der gibi Şakir'in yüzüne baktı:

"Canı isterse... Yoksa üçümüz birden damı boylarız!.."

Şakir, karşısındakinin sözlerini artık dinlemiyordu. Bir şey düşünmeye dalmıştı. Yavaşça sordu:

"Hemen bu işi yapabilir miyiz?"

"Kolay değil... Nereye götürürüz?.."

Şakir onun sözünü kesti:

"Bizim yaylaya," dedi. "Ben götürürüm..."

Hacı Etem canı sıkılmış bir tavırla ve yan yan ona baktı:

"Ya anasını ne yapacağız?.."

Şakir onun ne demek istediğini pek anlayamadı:

"Anasını mı? Evinde otursun anası... Bana ne... Bana kızı lazım!"

Hacı Etem'in yüzü büsbütün içlerlemiş bir ifade aldı:

"Sen kimi diyorsun, Allah aşkına!"

"Kaymakam'ın kızını..."

Hacı Etem altına alıp oturmuş olduğu sağ ayağını yere indirdi ve eliyle bir şey fırlatıp atar gibi bir işaret yaptı:

"Bırak Allahını seversen, Şakir Bey... Hep keyfinin havasındasın. Ben, şu başımıza sardığımız derdi, Kübra mıdır, nedir, onu söylü-

yorum. Sen sevdalık peşindesin. Öbür işi temizlemezsek başımıza gelmedik bela kalmaz. Hele şimdi Kaymakam, kendini serbest bulunca var kuvvetiyle bize dayanacaktır. Memlekette kepaze olduğu muza mı yanarsın? Mahkemelerde süründüğümüze mi yanarsın...”

“Hani sen o işi düzenlemiştin ya!”

“Senin dünyadan haberin yok, Şakir Bey... Senin gözünü mü boyadılar, nedir? Düzene koyduk dediğin iş yüzünden az daha ben sizden evvel damı boylayacaktım. Biz belayı Yusuf’un başına sardıralım derken, kahpenin kızı mostrayı meydana vurdu, ne edeceğimi şaşırdım. İşin içine bir de bıçak oyunu girdi. Bakalım ne olacak. Bütün ümidim şu paradaydı, onu da ödedikten sonra, herifin bizden ne korkusu olacak? Hele şu yere bakan oğlan, şu Yusuf yok mu, onun hesabını da görecektir zaman gelir helbette. Bütün açmazlar onun başının altından çıkıyor. Üç yüz yirmi lirayı nereden denkleştirdi, bilemedim, gitti? Yol mu kesti dersin?”

Şakir, ifadesiz gözlerle ona baktı:

“Peki, Muazzez ne olacak?.. O meseleyi ne yapacağız?” dedi.

Hacı Etem yerinden kalktı. Şakir de doğruldu. Kapıya doğru yürüdüler. Dışarda yağmur azalmıştı. Kapının önünde birbirlerinden ayrılırlarken Hacı Etem:

“Senin gözünü sevda bürümüş, Bey...” dedi. “Sen bir İzmir’e git de, gönlünü egle!”

2

Yusuf üç yüz yirmi lirayı yol keserek tedarik etmemişti.

Kübra, başından geçenleri anlattığı gün, akşamüzerine doğru, Yusuf evden çıkmış, Şerif Ağa’nın oğlu Ali’nin dükkânına gitmişti.

Karanlık dükkâna girer girmez Ali, ona doğru koştu:

“Aman Yusuf, ne oldun?” dedi.

Yusuf, o zamana kadar yüzünde görülmemiş bir heyecanla, fasulye çuvarlarından birine ilişti. Ali’ye uzun uzun ve dikkatle baktıktan sonra, ağlar gibi bir sesle sordu:

“Siz, ne biçim insanlarsınız?..”

Bu sözlerde bir sualin bütün talepleri, anlayamamanın bütün isyanı toplanmış gibiydi. Ali şaşırdı ve durakladı:

“Ne oldu, Yusuf!”

Tam bu sırada içeri giren bir müşteri Ali'den Tosya pirinci istedi. Müşteriyi savdıktan sonra Yusuf'un yanına gelen Ali, onun tekrar kendini topladığını fark etti. Şimdi dudaklarında hep o lakayt ve her şeyi bilen tebessüm vardı. Bir türlü anlayamadığı, bir türlü içlerine karışmadığı ve bunu zaten asla istemediği bu insanlarla arasında çelik bir duvar gibi yükselttiği bu tebessüm, onun müracaat ettiği son çareydi. Kendini bu şehrin korkunç akıntısından, ancak, etrafında ördüğü bu soğuk duvarla kurtaracağını sanıyordu. Ruhuna bir gülle gibi düşen ve orasını darmadağınık eden Kübra'nın hikâyesini ve onun akislerini bu duvarın içinde saklamalıydı. Zaten saklamasa ne yapabilirdi? Kendi dili ile bu insanların dili arasında herhalde pek büyük farklar olacaktı, onlar Yusuf'un sözlerinden bir şey anlamayacaklar ve o, anlattığı ile kalacaktı. Sonra insan ancak her hususuna akıl erdirebildiği şeyleri söylemeliydi; halbuki Yusuf birçok şeylerin niçin yapıldığını ve nasıl yapılabildiğini hâlâ anlayamıyor, bunları belki ömrünün sonuna kadar da anlayamayacağını müphem bir şekilde hissediyordu. Onun için ömrünün bu en azaplı, en fırtınalı anında gene, sükûnetini aldı ve Ali'ye sadece duyduğu vak'ayı anlattı.

Ali hiçbir şey sormadan sonuna kadar dinledi. Yalnız, Yusuf'un sözünü bitirmesine yakın, yüzü kıpkırmızı oldu.

Bir müddet sustular. Sonra Ali:

"Ben bu kadarını düşünememiştim," dedi. "Sandığımdan daha aşağılık adammış bunlar. Demek ki babanı borçlu etmekten maksatları buymuş. Bir yerden kokusu çıkarsa baban vasıtasıyla önlemek isteyecekler herhalde... Şakir de Muazzez'i bu yoldan elde etmek niyetinde..."

"Babamdan artık hayır yok... Ne yapacağını bilmiyor..."

Ali bir müddet tereddüt ettikten sonra, dayanamadı:

"Muazzez'in bu anlattıklarından haberi var mı?" dedi.

"Bilmem... Nerden haberi olacak?.."

"Şakir'e gitmek istiyor mu?"

"O ne bilecek... Akli erer mi?.."

Ali'nin gözleri parladı:

"Ermez olur mu? Yalnız Şakir'in ne mal olduğunu öğrenirse herhalde adını bile anmaz, değil mi?"

Yusuf mükâlemenin nereye gittiğini anlayamadı, sadece omuz silkti.

Ali bir şeyler söylemek istiyor, fakat bir türlü beceremiyordu. Birkaç kere ağzını açtı, sonra tekrar sustu. Yusuf dalgın dalgın bekliyordu. Bir aralık gülümseyerek:

“Beni de işin içine karıştırmayı istediler desene...” dedi.

“Hangi işin?.. Ha, şu bıçak meselesi değil mi?.. Aşkolsun kıza, ne biçim kız bu, ben hiç görmedim.”

“Sorma... İnsan bakamıyor bile... Fakat onda bir şeyler var. O kız böyle kalmaz, muhakkak bir şeyler yapacak... Evde onu gördükçe ürküyorum...”

Ali tekrar kafasının içinde dolaşan mevzuza dönmek için:

“Herhalde baban parayı ödemeli!..” dedi.

Yusuf ancak birkaç saniye sonra intikal ederek:

“Nasıl öder?” diye cevap verdi. “Neyle öder?..”

O zaman Ali, birdenbire, kendisinin bile şaşırttığı bir cesaretle:

“Ben vereyim...” dedi.

Yusuf ağır ağır, karşısındakinin gözlerinin içine baka baka:

“Muazzez’i sen mi istiyorsun?” dedi.

Ali, gene kıpkırmızı olarak önüne baktı. Yusuf yerinden kalkıp Ali’nin omzuna vurdu:

“Bu dünyada karşılıksız hayır işlenmediğini öğrendim de onun için sordum,” dedi. “Ne kızarıyorsun? Bu işi ben de münasip bulurum. Babama bu akşam açayım... Herhalde razı olacaktır... Yalnız sen kendi babanı nasıl yola getirip bu kadar parayı alacaksın?”

Ali: “Aldırma,” dedi. Yusuf dükkândan çıkıp giderken yanına sokulup:

“Bizim büyükanne altın küpüdür, benim bir sözümü iki etmez, babamın da ruhu bile duymaz,” diye fısıldadı.

Hakikaten Ali’nin anneannesi Edremit’in meşhur simalarındandı. Genç yaşında küçük bir kız çocukla dul kaldığı halde babasından ve kocasından kalan malları tek başına idare etmiş, ayağına mestlerini giyip aylarca zeytinlerinin başında dolaşmış, İstanbul’a ve İzmir’e yağ satmış, nihayet kızını oldukça fakir bir delikanlı olan Şerif Efendi’ye, Ali’nin babasına verince, biraz istirahate çekilmişti. Artık malları, damadı ile torunu idare ediyordu. Fakat ihtiyar Ganimet Hanım’ın bir köşecikte sarı liralari bulunduğı, hatta bunların, “Kefen param buradadır, cenazemi bununla kaldırınız!” diye gösterdiği, fakat başucundan ayırmadığı yeşil boyalı küçük meşe sandıkta durduğu söylenirdi. Yüzünü hiç kimsenin görmediğı bu

servetin bazı parçaları, akrabalarından biri evlendiği veya bir çocuk sünnet olduğu zaman bir çift elmas küpe, bir dizi inci veya mavi boncuklu bir “Maşallah” halinde kendini gösterirdi.

Evlerinin alt katındaki alçak tavanlı ve loş odada bir köşe minderine oturarak hiç durmadan okuyup kınalı elleriyle tespih çeken, üç ayları tutan, günde bilmem kaç rekât nafîle namazı kılan ve damadına bile başörtülü çıkan bu kadının Ali’ye karşı büyük bir zaafı vardı. Ali, kendisine gidip derdini anlattığı zaman: “Git oğul, bende o kadar para ne gezer!” dediği halde, yatsı namazını kıldıktan sonra usulca Ali’nin odasına gitmiş:

“Al, babana bir şey duyurma!” diyerek Ali’nin yerde serili duran yatağının başucuna büyükçe bir kese bırakmıştı.

Bu sırada Ali, odanın öbür ucunda yere diz çökmüş, önünde küçük bir rahle, beş numara bir lambanın ışığı altında veresiye defterlerini temize çekiyordu. Ninesini görünce kurşunkalemi ile kocaman defteri elinden fırlatarak boynuna sarılmak için ona doğru koştu, fakat ihtiyar kadın eliyle “sus” diye işaret ettikten sonra, geldiği gibi sessiz adımlarla ve uzun eteklerini eşiklerde sürüyerek dışarı süzüldü.

Ali sabahı zor etti ve ertesi gün, akşamın alacakaranlığına kadar Yusuf’u bekledi. Zaman geçtikçe ümidi kırılıyor ve dükkânda dört tarafa gidip geliyordu. Ara sıra başını kapıdan dışarı uzatarak yola bakıyor, sonra kendini oyalamak için tekrar veresiye defterlerine sarılıyordu. Bu esnada akli büsbütün başka yerlerde dolaşıyor veya düğün günü arkadaşlarıyla beraber alay havası oynarken görüyordu. Sonra birdenbire Yusuf’un hâlâ gelmediğini hatırlıyor, içi burkuluyor, kafasının içinde müspet ve menfi ihtimaller, birbirini kovalayan dalgalar halinde çalkalanıyordu.

Birkaç kere, dalgınlıkla, müşterilerin sirke şişesine az kaldı gaz-yağı dolduracaktı. Akşama kadar belki beş altı veresiyeciyi deftere yazmayı unuttu ve düşüncelerinin sonunda birkaç kere gözleri yaşardı: Bazen tatlı, bazen acı hayellerle...

Ortalık adamakıllı karardıktan sonra büyük bir ümitsizlik ve yorgunluk içinde dükkânı kapamaya başladı. İndirdiği tahta kepenklere kol vurup kilitledi ve ağır ağır evin yolunu tuttu.

Bayramyeri Camii’nin önünden geçerken içerde hızlı hızlı namaz kıldırان imamın sesini duydu. Kısa fasılalarla secdeye varanların patırtısı dışardan işitiliyordu.

Biraz daha yürüdükten sonra çivitli kireçle badana edilmiş olan ev görüldü. Bahçe duvarının üstünden iri bir incirin dalları sokağa doğru uzanıyordu. İçeri girip avludaki tulumhada yıkandıktan sonra, yemek yemeden, yukarı kata, kendi odasına çıktı, beyaz patiska örtülü ve halı yastıklı mindere uzanarak düşünmeye başladı.

“Bir bakkala da kız verecek değiller ya?” diyordu. “Beş on kuruş paramız var diye biz de kendimizi adamdan sayıyoruz... Koskoca kaymakam bu...”

Kalkıp konsolun üstünde birbiri üstüne yığılı duran kitaplardan birini aldı. Bu, mektep zamanından kalma bir dördüncü sınıf kıraatıydı. Ara sıra, akşamları, böyle kâh bir riyaziye kâh bir tarih kitabını eline alır, belki elli defa okuduğu yerleri bir daha gözden geçirirdi. Dünyada mektep kitabından başka bir şey okunabileceğini bilmiyordu. Büyükannesinin ara sıra diğer ihtiyar kadınlarla beraber okuyup ağlaştığı Muhammediye’yi sıkıcı buluyor, Şube Reisi’nin oğlu Vasfi’de pek bol bulunan, iki sütun üzerine basılmış, tercüme romanları da pek anlamıyordu. Onun kıraat ihtiyacını bu mektep kitapları karşılıyordu.

Fakat bu akşam birkaç parçasını gözden geçirdiği kıraat kitabı da onu sıktı ve tekrar mindere oturarak kafesli pencereden dışarı bakmaya başladı.

İçinde tekrar tatlı ümitler uyandı. Muazzez’in, yavaşça oda kapısını açarak, elinde tepsi ile içeriye girdiğini ve kendisine kahve getirdiğini farzettii. Bütün yüzünü memnun bir tebessüm kapladı. Genç kızı karşısına oturarak onunla düşünlerine, yüzlerce testi zeytinyağına ve Aşağıçarşı’da açacağı mağazaya dair tatlı tatlı konuştu.

Sabahleyin, aynı minderin bir köşesinde ve boynu ağrımış olarak uyanınca, içinde hâlâ uykuya daldığı zamanki tatlı hisler yaşıyordu. Hakikate biraz geç döndü ve içini çekerek doğruldu.

Aşağıda zeytinyağına ekmek banarak ve yarım çanak pekmez içerek kahvaltı ettikten sonra, dükkânın anahtarını duvardan aldı ve sokağa çıktı. Artık boş ümitleri kafasından atmaya çalışıyor ve kendini avutmak için Kazdağı eteklerinde bir köyde bulunan amcasına gitmeyi düşünüyordu.

Birdenbire yüreği genişleyip göğsünün duvarlarına çarpar gibi oldu. Kendi evlerinin sokağını dönünce, öteki köşeden Yusuf’un geldiğini görmüştü. Yolun ortasında durarak yalvaran gözlerle ona bakmaya başladı.

Yusuf yaklaşınca âdeti olduğu üzere elini arkadaşının omzuna koydu, yüzü gülüyordu, fakat bu gülüşte biraz da karşıındakini küçük gören bir ifade vardı:

“Babam razı oldu gibi,” dedi. “Anam biraz mırın kırın ediyor.”

Ali bir şey söylemiyor, Yusuf’un söylediklerini duymamış gibi, onun yüzüne, soran gözlerle bakıyordu. Yusuf büsbütün güldü:

“Ne o yahu, Muazzez’i sana yapacağız işte... Başka çare var mı?”

Ali bu sözdeki alayı, hatta belki de hakareti fark etmedi. Kısık bir sesle:

“Muazzez ne diyor?” dedi.

“Onun daha haberi yok. Anası bugün söyleyecek.”

Sonra sokak ortasındaki bu muhabbeti kısa kesmek istiyormuş gibi bir hareket yaptı, başını havaya kaldırdı, dişlerinin arasından ve çabuk çabuk:

“Hadi, sen paraları ver!” dedi.

Ali kendine tamamıyla malik olsa ve Yusuf’un haline dikkat etse, muhakkak hayret eder, belki de çok müteessir olurdu. “Hadi paraları ver!” derken bunu hiç de bir arkadaş, hatta alelade bir yabancı gibi söylemiyor, sanki bu sözleri tükürüyordu. Fakat Ali kendinde değildi. Anlayamadığı birtakım karışık, belki de tatlı hislerin içinde yüzüyordu. Elini dalgın dalgın pantolonunun cebine soktu ve oldukça ağır bir keseyi çıkararak karşıındakine uzattı. Yusuf onu yerden bir taş alıyormuş gibi hızla ve bütün avcuyla yakaladı ve kaşlarını çatarak:

“Alışveriş tamam, değil mi?” dedikten sonra koşar gibi çabuk adımlarla uzaklaştı.

3

Bugünün akşamında Yusuf, Çınarlı Kahve’de Hacı Etem’e üç yüz yirmi lirayı teslim etmiş ve senedi geri almıştı. Kahveden çıkınca yağmurun altında sokaklarda dolaştı. Çizmeleri topuklarına kadar çamura batıyor ve ayağını kaldırdığı zaman bıraktığı çukura kirli sular doluyordu.

Karanlık ve dar yollarda, ellerinde cam fenerlerle, komşudan dönen kadınlara ve birkaç sarhoşa rastladı. Yavaş yavaş kasabanın dışına kadar uzanarak Büyükçay’ın kenarına geldi. Uzun bir tahta

köprü dereyi bu noktada aşıyor ve Havran'a, Kemer'e gidecek arabalar bunun üstünden geçiyordu. Köprünün iki tarafında büyük çınarlar vardı. Hafiflemiş olan yağmur tekrar hızlandığı için Yusuf bu çınarlardan birinin altına sığındı. Tahta köprü iki tarafta taş rıhtımlara dayanıyor ve köpürerek gelen çamurlu sular bu rıhtımın önünde gürültü bir anafor yapıyordu. Bulutların göstermediği bir ay ortalığa pek hafif bir ışık dağıtıyor ve iri yağmur damlaları derenin yuvarlanan sularına düşerek orada küçük ve hemen kaybolan halkalar bırakıyordu.

Yusuf sırtını büyük çınarın gövdesine dayayarak gözlerini gecenin içine dikti. Derenin öte yakasındaki ağaçlar; şehre doğru uzanan ve üzerindeki su birikintileri yer yer parlayan çamurlu yol; zaman zaman alçalıp koyulaşan ve yükselip açılan bulutlar, birbirine karışmış, birbirlerinin içinde kaybolmuş gibi görünüyorlardı. Sanki tabiat bu anda müstakil hiçbir şey yoktu. Yusuf kendini de bu muazzam ve yekpare geceye yapışık sandı ve korkuyla ürperdi. Islak ellerini yüzünde dolaştırdı. Kirpiklerinden yanaklarına yağmur suları süzülüyordu. Yaptığı hareketler ona hiçbir yere bağlı olmadığını şuuru verdi. Hatta yavaş yavaş etrafından ne kadar ayrı olduğunu, ne kadar uzak olduğunu hissetmeye başladı. Bir an içinde deminkinin tamamıyla aksi olan bir yalnızlık duygusuyla sarsıldı. Etrafına baktığı zaman ağaçların, bulutların, derenin kendisinden hızla uzaklaştığını sezer gibi oldu. Kasabanın bazı evlerinin pencerelerini aydınlatan hafif ve sarı bir ışık, Yusuf'un ıslak gözlerinde yıldızlanıyor ve dalgali bir su üzerine bırakılmış gibi oynuyordu.

İki eliyle arkasındaki ağacın kabuklarına sarıldı. Parmakları soğuk yarıkların arasına girdi. Elini hemen geri çekti ve göğsüne götürdü. Göğsünün içinde, bu asırlık ağacın kabuğu gibi, yarıklar bulunduğunu sandı ve gırtlığına kadar bir ateşin çıktığını hissetti. Aman Yarabbi, ne kadar yalnızdı...

Yalnız, gökyüzündeki yıldızlardan çayın dibindeki çakıllara, doğu tarafından kopup gelen bulutlardan batı tarafındaki denize kadar uzanan ve yayılan bu kocaman gecenin içinde, yapayalnızdı. Düşüncelerini hangi istikamete koşturursa koştursun, karşısına kimse çıkmıyordu. Şu anda bu koskoca dünya üzerinde kendisini düşünen bir tek kişi bile mevcut olmadığına o kadar emniyeti vardı ki, acı bir kabadayılıkla kendisi de hiç kimseyi düşünölmeye layık bulmuyor;

fakat bundan, sebebini anlayamadığı bir üzüntü duyuyordu. Acaba onu sahiden hiç düşünen yok muydu ve o hiç kimseyi düşünmemekte, kendini yalnız bulmakta bu kadar haklı mıydı? Bu ihtimal onun gerilmiş olan sinirlerini biraz gevşetti. Sırtını ağaçtan ayırdı; derin bir nefes aldıktan sonra, kasabaya doğru yürümeye başladı.

• • •

Eve gelince cebindeki anahtarla kapıyı açıp içeri girdi. Aynı zamanda kiler ve sandık odası vazifesini, zamanına göre de misafir odası işini gören taşlıkta Kübra ile anası yatıyorlardı. Yusuf'un girdiğini gören kadın, yukarı kata giden merdivenin alt basamaklarından birinde duran idareyi alıp fitili yükseltti. Yusuf eliyle, rahatsız olmamasını işaret ederek sessizce yukarı çıkmak istedi, fakat yerde bir hasırın üzerine serili yatakların yanından geçerken Kübra'nın iri ve parlak gözlerinin kendisine baktığını fark etti. Kadının elinden idareyi alırken sordu:

“Daha uyumadınız mı?”

“Hanımı bekliyoruz...”

“Hanım nerede?”

“Esmâ kadını aldı, Telgraf Müdürlerine gitti. Çalgı çalıp eğlenceklerimiz. Geç geleceğiz dedi.”

Esmâ kadın, evde kâhyalıktan aşçılığa kadar birçok işler gören Rumelili emektardı.

Yusuf tekrar sordu:

“Babam da gelmedi mi?”

“Hayır, gelmedi... Öğleyin yemeğe de gelmemiştii!”

“Muazzez?”

“Küçükhanım yukarda... Biraz evvel yattı...”

Yusuf elinde idare ile tahta merdivenleri gıcırdata gıcırdata çıkmaya başladı. Yukarı kata gelince biraz durdu, idareyi odaya mı götürsem, burada mı bıraksam diye düşündü. Şahinde henüz gelmediği için, bırakmaya karar verdi ve merdiven başındaki sahanlığa doğru bir adım attı.

Fakat birdenbire, “A!...” diyerek yerinde kaldı. Karşı odanın kapısı açıktı ve Muazzez orada ayakta durmuş, Yusuf'a bakıyordu.

Çıplak ayaklarında mercan terlikler ve sırtında yakası, kolları ve eteği fistolu beyaz ve uzun bir gecelik vardı. İki kalın örgü halindeki

saçlarını arkasına bırakmıştı. Dudaklarında acı bir tebessüm vardı ve ağlamış gibiydi.

Yusuf pek tabii hissini veremeyen bir lakaytlıkla:

“Ne o kız? Yatmadın mı?” dedi.

“Seni bekledim!”

“Ne var ki?”

“Bir diyeceğim var!”

“Yarını yok mu bunun?”

“Bu akşam söylemek istemiştin.” Biraz tereddüt ettikten sonra ilave etti:

“Dinlemeyeceksen gideyim!”

Yusuf idareyi öbür eline alarak Muazzez’i kolundan tuttu:

“Gel bakalım, oturup konuşalım!” dedi.

Muazzez’inkine bitişik olan Yusuf’un odasına girdiler.

Bir kerevetin üstünde serili duran yatağa yan yana oturdular. Muazzez derhal, mukaddeme yapmadan doğrudan doğruya sordu:

“Ağabey, beni kaç satışınız?”

Yusuf afalladı ve kızın yüzüne baktı.

Muazzez tekrar etti:

“Daha doğrusu beni kaç satış?”

“Ne demek istiyorsun?”

“Ne mi? Bugün annem hepsini anlattı... Babamın borcundan tut da...”

“Peki ne olmuş? Nesi var Ali’nin? Beğenemedin mi?”

“Bunu bana sormak şimdi mi aklınıza geldi? Kimseyi beğenmediğim yok, fakat ben Ali’ye filan gitmem, bunu da bilmiş olun!”

Yusuf mükâlemenin çok sert bir üslupla devam ettiğini ve bunda biraz da kendi kabahati olduğunu düşünerek mülayim bir sesle ve yarı şaka:

“Yoksa gönlün hep o Şakir’de mi?” dedi.

Muazzez yerinden fırladı. Kolları soğuktan diken diken olduğu halde yüzü kıpkırmızı kesilmişti.

“Bana bir daha böyle şey söyleme Yusuf Ağabey.. Böyle şey söyleme...”

Yumrukları sıkılmıştı ve her tarafı titriyordu.

Yusuf içinde hafif bir ürperme duyarak sordu:

“Peki, kimi istiyorsun öyleyse?..”

Muazzez kendini daha fazla zapt edemeyerek ağlamaya başladı.

Başını önüne eğmişti ve gözlerinden yaşlar birbiri arkasına süzülerek göğsüne damlıyordu. Yusuf onu kolundan tutup çekerek tekrar yatağın kenarına oturttu ve yavaş, tatlı bir sesle sordu:

“Söylesene, kimi istiyorsun?”

Muazzez yaşlı gözlerini Yusuf’a dikerek haykırdı:

“Hiç kimseyi... Anlamıyor musun... Hiç kimseyi...”

Ve gözlerini uzun müddet onun gözlerinden ayırmadı. Yusuf da ona bakıyor ve idarenin titrek ışığı vuran yüzünde yer yer ürpermeler oluyordu. Elini yavaşça uzatarak genç kızın saçlarını okşadı. O zaman Muazzez bu işareti bekliyormuş gibi doğruldu, Yusuf’un ellerini avuçlarının içine alarak:

“Kimi istiyorum, anladın mı?” dedi.

Yusuf alt dudağını ısırarak ağır ağır başını salladı:

“Anladım!”

Muazzez hayatında ilk defa Yusuf’un iri kahverengi gözlerinde yaşlar parladığını gördü.

• • •

Yarım saat kadar hiç konuşmadan yan yana oturdular. Her ikisi de soğuktan titriyor, fakat hiçbirisi ufak bir hareket yapmaya cesaret edemiyordu. İlk defa Yusuf doğruldu ve Muazzez’in omzuna dokunarak:

“Haydi yat!” dedi.

İkisi de ayağa kalktılar, Muazzez’in odasına gittiler. Genç kız yatağına girdikten sonra Yusuf başucuna oturdu. Gene bir şey konuşmuyorlardı. Yalnız delikanlı ara sıra elini uzatıp yataktakinin saçlarına dokunuyordu. Fakat gayet yavaş yapılan bu hareketleri Muazzez’in hissettiği şüpheliydi.

Biraz sonra odayı muntazam nefes sesleri doldurmaya başladı ve o zaman Yusuf, gürültü çıkarmamaya gayret ederek doğruldu, ayaklarının ucuna basarak dışarı çıktı.

Gözleri yarı kapalıydı ve bir rüyada olduğunu sanıyordu. Bunun için, merdivenin son basamaklarına gelip oturmuş olan ve Muazzez’in odasından çıkıp yanındaki odaya gidinceye kadar kendisini büyümüş gözlerle takip eden Kübra’yı görmedi.

Bir müddet odanın ortasında ayakta durup bekledi. Bulutlar yükseldiği için ortalık biraz daha aydınlanmıştı. Pencerenin ya-

nındaki sedire gidip oturdu. Dışarı bakmaya başladı. Seyrekleşen, kimisi gümüş gibi beyazlaşan ve kimisi hâlâ simsiyah alçaklarda dolaşan bulutlar birbirlerini kovalıyorlardı.

Yusuf gözlerini bunlara dikti ve sabaha kadar böyle bekledi.

4

Birer gece fasıla ile, başka başka odalarda ve bir minder üzerinde, aynı kızı düşünerek gecelemiş olan delikanlılar, anlattığımız gecenin ertesi günü, öğleye doğru buluştular. Yusuf, Ali'nin dükkânına gitti. Gayet sakindi, yapmaya mecbur olduğu işin ne kadar ağır olduğunu bilmiyor değildi. Zihninde işi çabuk kestirip atacak bir cümle hazırlamaya uğraşıyordu: “Kız razı olmuyor; senin işin sarpa sardı” tarzında bir şey söylemek ve mümkün olduğu kadar az izahat vermek niyetindeydi. İlk işiteceği sözün:

“Demek beni böyle dolandırdınız?” demek olacağını biliyor ve daha bunu düşünürken vücudunun ter içinde kaldığını hissediyordu. Bayramyeri'ne gelince Ali'nin dükkânına sapacağı yerde karşı taraftaki kahveye girip camın yanına oturdu. Günün bu vaktinde kahve tenhaydı. Kendisinin biraz ötesinde iki ihtiyar geniş ve üzeri hasır örtülü peykenin üzerine bağdaş kurmuşlar, elleri çenelerinde, düşünce düşünce dama oynuyorlardı. Yusuf gözlerini Ali'nin dükkânına dikti. İçeriye iki müşteri girmişti. Onlar çıkarken Ali'nin yüzü bir an kadar kapıda göründü. Yusuf onunla karşı karşıya gelmiş kadar heyecanlandı. Hiçbir şeyden haberi olmayan bu çocuğa gidip: “Biz senin paranı aldık ama, kızı sana vermedik, onu da kendimize alıkoyduk!..” demek herhalde kolay değildi. Ali'nin birçok taraflarının hâlâ çocuk olduğu muhakkaktı. Böyle bir darbeye bir erkek gibi dayanabilecek miydi acaba? Yusuf'u en çok korkutan, Ali'nin bağırmaıp, hakaret etmeyip, ağlaması ihtimaliydi. Böyle bir şey olursa ne yapacağını bir türlü tayin edemiyor ve mütemadiyen oturduğu yerde sallanıyordu. Havalar soğuk olduğu için, kepenklerinin yarısı kapalı duran şu karşıki dükkânın önünde, biraz sonra dünyanın en büyük fenalığını yapacağı insanla beraber oturduğu yaz günlerini hatırladı. Arkadaşının pembe ve tombul yüzünü, bir şey anlatırken iki elini birden havaya kaldırarak işaretler yapışını görür gibi oldu.

Birdenbire yerinden fırladı. Burada daha fazla beklerse hiçbir şey yapamadan geri döneceğini anladı. Halbuki bugün bu işi temizlemeye mecburdu. Yoksa, arkadaşına yaptığı fenalığın genişliği günden güne artacaktı. En doğru hareket, gitmek, bu işin olmayacağını söylemek ve karşısındakinin pek haklı olarak fırlatacağı hakaretleri sessizce kabul etmektir.

Kahveden çıktı ve sert adımlarla meydanın karşı tarafına doğru yürümeye başladı. Yerler kuru olduğu halde, koyu bir balçığın içinde yürüyormuş gibi ayakları ağırlaşıyor, toprağa yapışıyordu. Boğazının adamakıllı kuruduğunu hissetti.

Bu sırada dükkânın önüne gelmiş ve Ali, onu görmüştü. Oturduğu üstü minderli arkalıksız hasır iskemleden fırlayarak Yusuf'a doğru koştu, onu iki elinden yakalayarak içeri çekti, boynuna sarılarak:

“Yusuf’um,” dedi, “Yusuf’um... Göreceksin ne düğün yapacağım... Annem pek sevindi, babam da ses çıkarmadı... Yaşasın bu dünya be!..”

Yusuf, arkadaşının kollarından sıyrılarak ona bakmaya başladı ve birdenbire içinin karmakarışık olduğunu fark etti. Korktuğu başına gelmişti. Ali ağlıyordu. Pembe ve ayva tüylü yanaklarından yaşlar yuvarlanıyor ve o bunların arkasında gülmeye çalışıyordu. Yusuf’un yanına sokuldu, yan yatmış bir pirinç çuvalının üzerine ikisi de oturdular. Ali gözyaşlarını elinin tersiyle silerek:

“Artık Muazzez’in haberi var, değil mi?” dedi.

“Var!”

“Ne diyor, Yusuf, Allah aşkına söyle... Kim bilir, o belki beni beğenmez... Ama sen söyle Yusuf, ben kötü adam mıyım? Ben Şakir gibi miyim?.. Muazzez senin sözünden çıkmaz, Yusuf! Sen ona beni anlatırsın... Bu işi sen yaptın, sonuna kadar sen götüreceksin. Bak, şimdi sana doğrusunu söyleyeyim, ta küçükken, beraber Çınarlıçeşme’ye, bayramlara gittiğimiz zamandan beri içimden böyle şeyler geçerdi ama, olacağını bir türlü aklım kabul etmezdi. Bu iş senin sayende oldu. Anamın başı için söylüyorum Yusuf, artık sen benim için babamdan, kardeşimden ilerisin...”

Elini tekrar onun omzuna koydu. Saadetinden titriyordu:

“Yarın, öbür gün anam gidip isteyecek, nişanı, düğünü de gene onlar konuşacak... Ben hiçbirine karışmayacağım, ama dedim ya, bir düğün yapacağım, Edremit’te kırk yıl söylenecek.”

Birdenbire aklına gelmiş gibi:

“Yahu, haberin yok mu? Bizim Hacı Rifat’ın İhsan da evleniyor, iki haftaya kadar düğünü var. Çoruk’tan gelin getiriyor. Dehşetli ahenk yapacakmış!” dedi.

Yusuf’un kulağına böyle bir şey çalınmıştı. Başını salladı.

Ali gülerek:

“Hele bir o düğününü yapsın da görelim, sonra biz de bizimkini yaparız...” dedi.

Yusuf ayağa kalktı... Öteki onun kolundan tutarak:

“Ne o, gidiyor musun?” dedi. “Peki git, ama Muazzez’e benim için söylemeyi unutma... Elinden gelen her şeyi yap, onu bana ısındır!!”

Yusuf, biraz düşündükten sonra:

“Peki,” dedi ve eve döndü.

• • •

Ömrünün bu en güzel gecesini, ömrünün bu en korkunç gününün takip etmesi mi mukadderdi? Neydi bu içinden çıkılmaz meseleler? Neydi bu mavi göğsü veya sevgili bir yüze bakmayı zevk olmaktan çıkararak hisler ve üzüntüler?.. Yusuf bunlara alışık değildi. Vaziyeti onu o kadar sıkıyordu ki, bir arşın eninde ve boyunda bir kafesin içine kapatılmış gibi, çırpınmak arzusu duyuyordu.

Kalbinin derinlerinde yerleşen bir saadet hissi şimdi ona, mevcut fakat erişilmez bir şey gibi görünüyor ve onun hırsını daha çok arttırıyordu.

Hayatta hiçbir şey ona kıymetli görünmemiş, peşinden koşmak, erişmek, sahip olmak arzusunu vermemişti. Etrafına daima bir yabancı gözüyle bakmış, hiçbir yere bağlanmak arzusu duymamış, bu yalnızlığının gururu içinde memnun olmaya çalışmıştı. Şimdi ilk defa bir şey istiyor, hem de korkunç bir şiddetle istiyordu. Fakat niçin bu istek bir imkânsızlıkla beraber gelmişti? Niçin hayatının bu en büyük arzusunu, şimdiye kadar belki yine içinde, fakat en gizli yerlerde saklı duran bu arzuyu, hapsedildiği yeri parçalayarak ortaya çıkar çıkmaz, öldürmeye mecbur kalıyordu?.. Niçin? Kimin için?..

Ali gözünün önüne geldi ve dudakları yarı merhamet, yarı istihfaf ile büküldü. Bir an içinde arkadaşını adamakıllı aptal ve basit buldu. Onun birkaç sene evveline kadar mektep kitaplarından,

birkaç seneden beri de patates, yahut zeytinyağı fiyatlarından başka bir şeye aklı ermediğini düşündü. Uzun senelerini onunla yan yana geçirdiği halde, bu çocuğu hiçbir zaman, uğrunda bu kadar büyük bir fedakârlığı yapacak derecede sevmeyi anladı. Zaten Yusuf, senelerden beri hiç kimseye karşı kalbinde muhabbet beslemiyor ve bir insanı sevebilmesi için ona hayran olması lazım geldiğini anlıyordu. Hürmet ve takdir hisleri beslemediği, hatta tepeden baktığı ve küçük gördüğü insanları nasıl sevebilirdi? Salâhattin Bey'i bir parça seviyorsa, buna sebep; Yusuf'u çok kızdıran aczinin yanında, bu adamın harikulade denecek kadar iyi bir kalbe malik olmasıydı.

Zaten Şahinde kadar manasız, dırdırcı, ne yaptığını bilmez bir kadına peygamberce bir sabır ile tahammül eden bu adam, Yusuf'u ilk günden beri hayrete düşürüyordu.

Halbuki Muazzez'e karşı olan hisleri büsbütün başkaydı. Onu hariçte bir mevcut, yabancı ve başka bir insan olarak düşünmüyor; kendinin bir parçası, kolu, gözü ve yüreği olarak tasavvur ediyordu. Burada beğenmek veya beğenmemek, sevmek veya sevmemek, hayran olmak veya küçük görmek bahis mevzuu olamazdı; çünkü böyle şeyleri bir kere bile kafasından geçirmiş değildi. Muazzez'e dair içinde uyanan ve şuuruna varan his, onun kendisinden koparılması ihtimaline karşı duyduğu müthiş bir acı oldu.

Fakat şimdi birbiri arkasından yuvarlanıp gelen ve önüne geçilmez bir şekilde inkişaf eden bir hadiseler zinciri ona en umulmayacak şeyi yaptırmak istiyordu. Yusuf, kendisini içten içe kaynatan bütün isyan hamlelerine rağmen boyun eğceğini, ne bilgisinin, ne de kuvvetinin, ona yardım etmeyeceğini biliyordu.

Müphem bir düşünce şeridi halinde kafasından bunlar geçer ve o, elleri ensesinde, mindere arkası üstü uzanıp gözlerini tavana dikerken, hafifçe oda kapısı gıcırdadı. Yusuf hemen doğruldu. İçeri girenin Muazzez olduğunu görünce ayağa fırlayarak ona doğru yürüdü.

Muazzez'in kalbi patlayacak kadar hızlı atmaya başlamıştı. Fakat Yusuf onun boynuna sarılacağı, yüzünü gözünü öpeceği yerde, yanından geçerek kapıya gitti, orada arkasına döndü, kendisine hayretle bakan kıza:

“Ben dışarı gidiyorum, acele bir işim var!” dedi.

“Yusuf!..”

“Yarın, öbür gün Ali'nin anası sana görücü gelecekmiş. Göreyim seni, kaymakam kızı olduğunu belli et!..”

“Yusuf!..”

“Annenin sözlerine de pek kulak asma. Ali kötü çocuk değildir. Parası var, malı da var. Ahlakı da mazbut...”

Son cümleleri söylerken Yusuf’un yüzünü zehirli bir tebessüm kaplamıştı. Bunu fark eden Muazzez bir adım geriledi; bir şey demek için ağzını açtı, fakat diyemedi. Birkaç kere daha gayret etti, fakat bu sefer de gırtlığından ancak anlaşılmaz birkaç ses fırladı. Bir şeyler söyledim zannettiği halde, kelimeler ağzının içinde kalmışlar ve dışarı çıkamamışlardı.

Yusuf’un kafası zonk zonk atıyordu, fakat hep o kendine hâkim tavrıyla, yalnız daha sıcak, genç kıza sokuldu:

“Sus kızım, bunun böyle olması lazım!” dedi.

5

Anlattığımız vak’alardan beri iki hafta geçmiş, bu müddet zarfında Yusuf eve pek az uğramış, zamanını daha çok zeytinlikte geçirmişti. Gece yarısından sonra geliyor, şafakla beraber gidiyordu. Muazzez’le karşılaşmak istemediği belliydi. Bir müddet evvel Ali’nin annesi Muazzez’e görücü gelmiş, “düşünelim,” cevabını almıştı. Bunun burada bir muvafakat olduğu malumdu. Artık söz kesilmiş demekti. İki taraf da mümkün olduğu kadar ağırdan almış olmak için sual ve cevapların arasını uzatıyorlar, birbirlerine pek seyrek gidiyorlardı. Fakat Ali’lerin evinde nişan hazırlığı başlamış, hatta nişanda gönderilmesi âdet olan baklava tepsisini örtecek kırmızı gaz boyaması bile bir kenara ayrılmıştı.

Salâhattin Bey, üç yüz yirmi liranın ödenmesinin sinirlerine verdiği gevşeklik içinde, her şeyle alakasını kesmiş gibiydi. Mütemediyen ve sabahlara kadar düşündüğü günlerin acısını çıkarmak için olacak, kafasının mutlak surette boş kalmasına gayret ediyor ve evde kendisine sorulan en basit şeylere bile omuz silkmekle mukabele ediyordu.

Şahinde Hanım, eskisi gibi komşu komşu dolaşıp gevezelik etmekte, “âlem”ler yapmaktaydı. Araya giren soğukluğa rağmen Hilmi Beylere bile gidip geliyor, yalnız burada, Muazzez’in başkasına sözlü olduğunu asla ağzına almıyordu. Fakat başka yerlerde: “Daha da bir kararımız yok ama, bilmem ki... Damadı pek zengin

diyorlar... Ahlakı da melek gibiymiş!” diyerek Ali’nin senasında bulunmaktan geri kalmıyor ve bu sırada ondan “damat” diye bahsederek, işin pek iptidalarda bulunmadığını anlatmak istiyordu.

Fakat tek başına bir şey becerecek kadar akli olmadığı ve Salâhattin Bey ile Yusuf da bu son günlerde kendi havalarında gezdikleri için nişan hazırlığı filan yapıldığı yoktu.

Bu vaziyetten en çok sıkılan ve ne olduğunu, ne olacağını bir türlü anlayamayan Muazzez, her sabah ve her akşam Yusuf’u tek başına bulup konuşmaya karar veriyor; fakat bazen cesaretsizliği, bazen de Yusuf’un yorgunluktan bitkin bir halde eve gelip derhal yatağa girişi yüzünden bunu bir türlü yapamıyordu. Birkaç kere, annesinin ve babasının evde olmadığı akşamlar, Yusuf’u geç vakte kadar bekledi, o gelince önüne çıkıp:

“Yusuf Ağabey...” diye söze başlayacak oldu.

Yusuf derhal onun sözünü keserek:

“Daha yatmadın mı Muazzez?” dedi. “Kış günü bu kıyafette sofaya çıkılır mı? Koş yatağına, ben de bugün çok yoruldum, hemen yatacağım!”

Genç kızın cevap vermesini beklemeden odasına girdi.

İlk zamanlarda Yusuf’a karşı müthiş bir hiddet, hatta kin duymaya başlayan, sonra yavaş yavaş bu kızgınlığı büyük bir teessüre çevrilen Muazzez, son zamanlarda Yusuf’un halinden korkmaya başlamıştı. Herhalde ağabeyisi, görüldüğü kadar sakin olmayacaktı. Bir akşam, gene başlamak üzere olan bir mükâlemeyi kesmek için, sert sert cevaplar verirken birdenbire elini uzatarak Muazzez’in yanağını okşamış, Muazzez bu elin sıtmal gibi titrediğini fark etmişti. Bazen kızın sözlerini hiç kesmeden, belki on dakika ve daha fazla dinliyor, gözlerinde anlayan, hatta aynı şeyleri hisseden ışıklar yanıyor, fakat karşısındakinin sözü biter bitmez, sanki hiçbir şey dinlememiş ve rüyadan uyanıyormuş gibi, kuru, yabancı, manasız bir cevap veriyor ve hemen uzaklaşıyordu.

Onun bu hallerini gördükçe zavallı Muazzez’in perişanlığı daha çok artıyordu. Bütün gününü evde yalnız geçirdiği için, kendi kendini dinlemeye alışmıştı. Durup dururken ağladığı, sonra hafif bir tebessümün dudaklarına yayıldığı oluyordu.

Kübra ile anası ise evde iki hayal gibiydiler. Kendilerine lüzum olmadığı zaman yok oluyorlar ve arandıkları zaman, sanki havanın içinden, birdenbire beliriyorlardı. Onlar da sinirlerinin uzun süren

bir uyanıklığını dinlendirmek için Salâhattin Bey gibi, manevi bir uykuya dalmışa benziyorlardı.

Kübra biraz toplamış olmakla beraber, yüzünün hasta sarılığı-nı hâlâ muhafaza ediyordu. Birkaç kere, gündüzleri, yukarı kata, Muazzez'in yanına çıkmış, yapayalnız bir odada bir mindere yüzü-koyun yatarak düşünen genç kızla bir iki laf etmek istemişti. Fakat birbirlerine söyleyecek bir şey bulamadılar ve sıkıntılı bir sükût içinde uzun zaman yüz yüze bakiştılar.

Bugünden sonra, Muazzez, Kübra'dan büsbütün kaçır oldu. Sebebini bilmediği halde, bu kıza karşı içinde bir kızgınlık var gibiydi. Bir insana en muhtaç olduğu bu zamanlarda bile, aklına bir kere olsun Kübra gelmemiş ve o, bunu arayınca da ona ısınmamıştı. Isınmak şöyle dursun, birbirlerine susarak bakışır-lar-ken onun gözlerinde kendisini ısırarak isteyen parıltılar sezer gibi olmuştu. Mümkün olsa gündüzleri bu evden kaçacak, yahut bir köşeye saklanacaktı.

Bereket versin, evde kapalı kalan ve ehli bir hayvan halinde, fakat çok daha maksatsız büyüyen kızların hepsinde olduğu gibi, onda da, vücudunu ve kafasını hiçbir şeyle meşgul etmeden, hiçbir şey düşünmeden ve hiçbir şey yapmadan saatlerce, günlerce, belki aylarca, senelerce beklemek kabiliyeti vardı ve içini yakan düşünce-lerden bitap bir hale gelince, bu mutlak hiçliğin kucağına atılıyordu.

6

Bir tesadüf, daha doğrusu bir felaket, birdenbire her şeyi değiştirdi.

Hacı Rifat'ın İhsan bir haftadan beri düğün yapıyordu. Bir çar-şamba akşamı ahenk ve coşkunluk son haddine varmıştı. Çayiçi denilen mahalledeki evin avlusu kadınlarla ve kapının önündeki meydan erkeklerle doluydu.

Hepsinin başları hacı yazmasıyla örtülü kadınlar, avlunun kena-rında sıralanmış ve oturmuşlardı, ev halkından bir kısmı ile, samimi ve teklifsiz misafirler yukarı kata çıkan merdivene dizilip aşağıyı seyrediyorlardı. Oldukça soğuk havaya rağmen, belki de yaklaşt-makta olan baharın verdiği bir cesaretle, düğün açıkta yapılıyordu. Avlunun ortasındaki taşlıkta birkaç çingene karısı, ellerinde zilli teflerle kısa tempolu oyun havaları çalıyorlardı. Mahallenin genç ka-

dınları ve kızları önlerine bakarak ve sarı çetrik pabuçlu ayaklarıyla kısa adımlar atarak bu kasabaya mahsus oyunlar oynamaktaydılar.

Gelin; başında, sıra sıra altın ve incilerle yüklü bir fes taşıyor ve ince bir tül arkasına, iki demet sarı tel yanaklarının üstünden göğsüne uzanıyordu. Onu bu günün hürmetine bir tahta iskemleye oturtmuşlardı. Şaşkın ve ağlamış gözlerle ara sıra etrafı süzüyor, fakat daha ziyade önüne bakarak, ihtimal bu sıkıntının biteceği dakikayı bekliyordu. Kolları ellerini örtecek kadar uzun olan ve etekleri yerde kat kat biriken vişne çürüğü kadifeden dallı elbisesi yüzüne hafif bir pembelik veriyor ve avlunun bir köşesinde yanan çıraların ışığı nemli kirpiklerini zaman zaman parlatıyordu. Yanı başında oturan anası, mütemadiyen üstlüğü ile gözlerini siliyor ve ikide birde gelip kulağına bir şeyler söyleyen oğlan tarafına mensup kadınlarla konuşuyordu.

Birkaç kere gelini de oyuna kaldırdılar. Çingene kadınların tefleri birdenbire seslerini yükseltti, kısa mısralı şarkılar ağızlarından daha mana, hatta daha şehvet dolu olarak dökülmeye başladı. Ortaya çıkınca bir müddet ne yapacağını şaşırmış gibi bekleyen gelin, yavaş yavaş, adeta donukluktan çözülüyormuş gibi kımıldadı. Etekleri zeminin iri, siyah taşları üzerinde ileri geri birkaç hareket yaptıktan sonra, sıçramaya benzeyen küçük hamlelerle avluyu dolaşmaya başladı.

Altın işlemeli iri dalları çıraların ışığında parlayan kalın kadife elbiseye rağmen, vücudunun henüz çocukluktan çıkmayan nahifliği belliydi. Bol yenli kolları ancak göğsünün altına kadar kalkıyor ve parmakları یشitilmeyecek kadar hafif şıkırdıyordu.

Başından sarkan tüllerin altında, ince ince beline kadar uzanan saçları, vücudunun hareketlerine uyarak sallanıyordu; yarı kapalı gözleri hep yerdeydi. Oyluklarını saran enli gümüş kemer, kalçalarının hafif ve ahenkli hareketlerini meydana vuruyor ve bu sırada ışık oyunları yapıyordu. Bütün raks; gelinin, vücudunun muhtelif yerlerini, belli belirsiz, fakat görülmemiş bir ahenkle ve birbirinin içinde kaybolarak, hareket ettirmesinden ibaretti.

Kenarda dizili duran ve memnun bir tavırla başlarını sallayan kadınlar ve onların yanı başlarında bağdaş kurup uslu uslu oturan çocuklar, sanki gelinin hareketlerinden en ufak bir noktayı kaçırmaktan korkuyorlarmış gibi, dikkatle bakıyorlardı. Merdivenin altındaki bir tahta ambarın üstüne ilişen İhsan'ın annesi bile,

hizmetçilere emir vermeyi bırakmıştı, tasvip eden gözlerle oyunu takip ediyor ve aslan oğluna layık bir gelin aldığını düşünüyordu.

Dışarıda erkeklerin yaptığı ahenk ise hiç bu kadar sakin ve ağır değildi. Geniş ve tozlu meydanın kenarlarına dikilen sırkaların üzerinde demir ızgaralar vardı ve bunların arasına sokulan çıralar, meydanı oldukça aydınlatıyordu. Bir kenarda mevki alan iki davul ile iki zurna ve bir klarnetten ibaret çalgı heyeti, bir an bile durmadan, ardı arkası kesilmez havalar çalıyor ve zurnacıların şişirilmiş birer kursak gibi gerilen yanakları yağlı yağlı parlıyordu. Kenarlara dizilmiş olan ağaç kütüklerinin üzerinde kasabanın ileri gelen delikanlılarının hemen hepsi mevki almıştı. Mavi çuha elbiseli kabadayılardan nefti şeytanbezi giymiş efendilere kadar, İhsan'ın bütün dostları gelmişlerdi. Az çok herkes sarhoştı ve İhsan bir elinde koca bir binlik, öbüründe teneke bir maşrapa ile dostlarını dolaşmaktan geri kalmıyordu.

Esmer yüzünde manasız bir yorgunluk ifadesinden başka bir şey yoktu. Ter damlalarıyla ıslanan ince ve seyrek bıyıkları, arkadaşlarının önünde, şaşkın bir gülüşle sanki daha seyrekleşiyordu.

Arkaya doğru attığı oyali yemenili fesi, başının yan taraflarındaki siyah kıvrıkcık saçlarla ortasındaki ustura ile kazınmış yeri meydana çıkarıyordu. Kafasının içinde, bu akşam arkadaşlarına iyi hizmet etmek, onları iyi eğlendirmek düşüncesinden başka bir şey yoktu, bunun için zurnalar biraz duracak olsalar, derhal küfürleri savurarak o tarafa koşuyor, fakat zavallı çingenelerin pek çabuk boşalan iri rakı şişelerini, adamlarına mütemadiyen doldurtmayı da unutmuyordu.

Çalgıcılar halay havası çalınca, kütüklerin üstünden hemen beş, on kişi kalkıyor, arka arkaya dizilerek ağır ve ölçülü adımlarla meydanda dolaşıp oynamaya ve ellerini başlarının üstünde birbirine yaklaştırıp tekrar yanlarına bırakmaya başlıyorlardı. Bazen parmaklar iyi şakırdasın diye toprağa sürülüyor ve ağızlarından bir sarhoş geçirmesini müteakip yüksek perdeden bir nara fırlıyordu.

Ali, daha erkenden gelmiş ve bir köşeye oturmuştu. Pek sarhoş değildi. Çiğlik olmasın ve İhsan'ın hatırı kalmasın diye iki yudum rakı içmişti. Orta yerde dizlerini toprağa vurup dönen iki arkadaşına, keyifli gözlerle bakıyor; kendi düğününde her şeyi daha iyi yapabilmek için, etrafına dikkat etmekten de geri kalmıyordu.

İhsan, birkaç kere gelip, Ali'nin yanına oturdu:

“Ee, nasılsın bakalım, senin düğün ne zaman?” dedi.

“Etme canım, daha ortada bir şey yok!”

İhsan, sitemli bakışlarla onu süzdü:

“Bizden de mi saklı? Gücendim doğrusu, Ali!..” dedi.

Öteki cevap vermeden İhsan yerinden fırladı. Ali, onun gittiği yere bakınca, birkaç kişi ile birlikte gelen Şakir ile Hacı Etem’i gördü.

Şakir her zamanki gibi sarhoştur ve Hacı Etem’in koluna girmişti. Ayağında, paçalarının düğmeleri çözüktü, haki bir külot pantolon, sırtında lacivert bir ceket ve yelek vardı.

Oturanlar, yeni gelenlere aralarında bir yer açtılar. İhsan onları karşıladı ve itibar etti. Şakir kendisine uzatılan rakı dolu maşrapayı yakaladı, kaşlarını havaya kaldırarak dikti, sonra yüzünü buruşturarak avcunun içiyle ağzını sildi. Hacı Etem, cebinden leblebiyle üzüm çıkararak uzattı ve İhsan’ın adamlarından biri, büyük bir çinko sahanın içinde, turşu yetiştirdi.

Bu aralık Şakir’in gözü birdenbire, kendisinden beş altı adım ötede oturan Ali’ye ilişti. Derhal etrafındakileri dirsekleriyle iterek olduğu yerde serbestleşti, sonra başını yukardan aşağıya ve sağdan sola gezdirerek müthiş bir nara attı.

Oradakilerden birkaçı, işi derhal çaktılar ve Hacı Etem kendi kendine:

“Sardık başımıza belayı!” dedi.

Çünkü, ortada güya henüz bir şey olmadığı söylenmesine rağmen, Ali’nin Muazzez’i alacağına kasabada olmuş bir iş diye bakılıyordu. En ziyade Şahinde Hanım’ın inkâr tarikiyle ilan ettiği bu havadis, daha ilk günlerden beri Şakir’in kulağına da gelmişti. Hacı Etem’le ikisi, Yusuf’un üç yüz yirmi lirayı nereden edindiğini derhal anlamakta da güçlük çekmediler. Hacı Etem, bu oğlana güzel bir oyun oynamak niyetindeydi ve bir fırsat bekliyordu. Halbuki Şakir, olmuş bitmiş saydığı emellerini suya düşüren, her şeyi bırakıp peşinde koştuğu kızı, birkaç yüz sarı lira sayınca, elinden alıveren rakibini görür görmez, köpürmüştü. Güya kime söylediğini belli etmeyerek, fakat yarı yarıya Ali’ye bakarak, küfürler savuruyor ve:

“Aman Şakir Bey, sana yakışmaz, ağır ol, dinin hakkı için!” diye kendisini teskine çalışanları omuzlarıyla iterek:

“Bırakın beni, ben yakarım!..” diye bağırıyordu.

Ali de derhal işi fark etti; bir bela çıkmasın diye gitmeyi düşündü, fakat ondan sonra Edremit’te kimsenin yüzüne bakmaması icap

ederdi. Bu kadarını yapamayacağını anladı ve aldırış etmemeye çalışarak yerinde kaldı.

Şakir gitgide azıyordu. Bir kere akli Muazzez'e saplanmıştı, mütemadiyen onu görüyor ve nazarları Ali'ye iliştikçe hakikaten içinde kaynar sular köpürüyormuş gibi oluyordu. Bu korkak, bu miskin bakkalın kendisi gibi bir fabrikatör oğluna, bir beye üstün tutulmasına akli ermiyor ve bütün bunların mesuliyetini bu anda Ali'de buluyordu.

"Benden kabadayısı varsa, çıksın bu meydana!" diye bağırdı.

"Yok ağam, senden üstün yiğit Edremit'te ne gezer!" diye etraftan hemen cevap verdiler...

"Benim yediğim yemişe elini kim sürecekmış bakayım?..."

Gene etraftan atıldılar:

"Kimin haddine düşmüş, Şakir Bey?.. Sen keyfine bak..."

Ali, yerinde rahat oturamaz oldu. Şakir, boynunu iki tarafa kıvrırarak, gözleri kapalı, bağıırıyordu:

"Böylesi varsa, kanını içerim!"

"İçeriz, Şakir Bey, sen rahat ol!..."

Bu sırada davul zurna tekrar bir halay havası çaldı. Gitgide muvazenelerini kaybeden bacıklar, yerde sürüklenip toz çıkararak, birbiri arkasına dolaşmaya başladılar. İki de birde oynayanlar duruyor, bellerden tabancalar çıkarak havaya dört, beş el sıkılıyordu.

Şakir, etrafındakileri iterek ortaya atıldı ve oynayanların arasına katıldı. İpekli Halep işi kuşağı çözülmüş, yerde sürünüyor ve ayağına dolaşıyordu. Sol eliyle onu beline sokuşturarak, oynamaya başladı. Zorla ayakta duruyor ve olduğu yerde dönüyordu. Dizlerini yere vurmak için eğildiği sırada yüzüstü tozlara yuvarlandı ve güçlkle doğruldu. Gözlerini açamıyor ve etrafa gözkapaklarının arasındaki bir çizgiden bakıyordu.

Bir aralık Ali'nin önünde olduğunu hissetti. Ona dönerek dimdik durmaya çalıştı. Yüzünün adaleleri ve dudaklarının kenarı sinirli sinirli oynuyordu. Hep o yarı kapalı gözlerle, kaşları alnına doğru gerilmiş, meydan okuyan bir tavır aldı. Ali de doğrulmuştu; sapsarı yüzüyle karşısındakine bakıyor ve şu anda Şakir'i değil, etraftaki arkadaşlarını, bir korkaklık yaparsa onların ne diyeceğini düşünüyordu.

Şakir hafif bir silkindi. Oyuncular halkasının ortasına girmiş bulunan bir davul ile bir zurna bu tarafa yaklaşmıştı. Davulcu

kamburunu çıkararak var kuvvetiyle tokmağı vuruyor, zurnacı ise, bütün vücuduyla oyuna iştirak ediyormuş gibi, kıvrıla kıvrıla üflüyor ve çalgının ağzını bazen oynayanlardan birine, bazen de, büsbütün coşarsa, dimdik gökyüzüne çeviriyordu.

Şakir oyuna devam ederek birkaç adım ilerledi. Bu sırada seyircilerden ve oynayanlardan bir kısmı silahlarını çekmişler, birbiri arkasına havaya sıkıyorlardı. Şakir de elini sol tarafına attı, lacivert ceketinin altından iri bir Smith Wesson tabancası çıkararak yıldızlara doğru üç el sıkıttı.

Sonra sanki bu ağır silahı taşımaktan yorulmuş gibi, kolu ağır ağır aşağıya indi, Ali'nin hizasına gelince durdu, dimdik uzandı ve daha aşağı inmedi. Şakir'in biraz evvel açılmayan gözleri şimdi yusuvarlaktı ve biraz dışarıya fırlamış gibi görünüyordu. Başı biraz sağa eğildi ve gözü namlunun hizasına gelince iki defa arka arkaya tetiği çekti.

Bütün bunlar: Tabancanın çıkıp, havaya sıkılması ve sonra Ali'ye doğru uzanması bir nefes alımı kadar bir zamanda olmuştu ve birçokları ancak silah sesi üzerine başlarını o tarafa çevirdiler.

Ali kurşunları yiyince başını geri atmış ve oturduğu kütükten aşağı, toprağın üstüne süzülürmüştü.

Meydanda bulunanların hepsi, oynayanlar, davulcular, zurnacılar, rakı içenler, artık sızmaya başlamış bulunanlar, birbirine girmişti. Herkes yerde yatanın başucuna koşuyordu. İhsan diz çökmüş, Ali'nin başını ellerine almıştı. Yanında ayakta duranlardan birine başıyla işaret etti, o eğilip yaralının göğsünü açtı. Kurşunlar dört parmak ara ile sol tarafa girmişlerdi. Siyah birer delikten ibaret olan bu yaralardan pek az kan geliyordu. İhsan başını kaldırarak etrafındakilere baktı. "Gördünüz ya, gitmiş!" demek istiyordu. Oradakilerden biri, bilgiç bir tavırla:

"Bırakın yakasını gayri... Allah rahmet etsin!" dedi.

Hep birden:

"Allah rahmet etsin!" dediler.

Ancak bundan sonra akıllarına Şakir geldi.

Başlarını çevirip baktıkları zaman, onun hâlâ orada, ateş ettiği yerde durduğunu, tabancayı tutan sağ elinin ölü gibi aşağı sallandığını ve diğer eliyle de, kendisini götürmek, kandırıp kaçırmak isteyen Hacı Etem'le diğer adamlarını uzaklaştırmaya çalıştığını gördüler.

Sokağın başından iki candarma ile genç bir candarma çavuşu belirdi. Hürriyetin ilanından beri oldukça kendilerini gösteren bu devlet kuvvetlerine karşı halk, eski zaptiyelere yaptığı gibi laubalilik gösteremiyor ve bir tanesi bir yerde görününce herkes işine gücüne gidip üstüne iş açmamayı tercih ediyordu.

Bu sefer de onların görünmesiyle meydanın boşalması bir oldu. Yolları tutmaya koşan candarmalar, şahit yazmak için ancak dört beş kişiyi orada alıkoyabildiler.

Bu şahitlerden ikisi, adlarını candarmalardan birine yazdırdıktan sonra, belediye doktoruna ve Ali'nin babasına gönderildiler.

Ve Şakir, koluna giren bir candarma ile birlikte, ağır ağır yürümeye başladı. Hacı Etem kargaşalık sırasında birdenbire ortadan kayboluvermişti.

Tavşanbayırı'nın eteklerindeki karakola kadar hiçbiri ağzını açıp bir şey söylemedi. Pembe boyalı ahşap binaya girince şahitlerle Şakir sofada kaldı. Çavuş, odasına girerek kâğıt kalem hazırladı. Şakir'in elinden alınan kocaman, toplu tabanca masanın üstünde uzanıyordu.

İlk önce içeri çağırılan Şakir, ifade verecek halde değildi. Şaşkın ve hâlâ sarhoştı. Çavuşun verdiği tabakadan kalın bir cigara sarmaya çalışıyor, fakat titrek parmaklarının arasından cigara kâğıdı mütemadiyen kayıyordu. Çavuş önündeki kâğıtlara, duvardan alıp masanın üstüne koyduğu aynalı, küçük lambanın ışığında, katilin ancak hüviyetini yazabildi. Sonra kapının yanında bekleyen candarmaya:

"Al götür; şahitlerden biri gelsin!" dedi ve arkasına yaslanarak esnedi. Şakir, ayaklarını sürükleyerek, kapıya gitti, fakat dışarı çıkarken Hacı Etem'le göğüs göğüse geldi: Bu, sanki Şakir'i görmemiş, yahut onu tanıımıyormuş gibi, başını bile çevirmeden çavuşa doğru yürüdü:

"Nasılsın bakalım, Cemal Çavuş?" dedi ve sonra başını sallayarak ilave etti:

"Yazık oldu aslan gibi delikanlıya, billahi... Çok yazık oldu!..."

Cemal Çavuş genç ve meslekte yeni bir candarmaydı, fakat Hacı Etem'in buraya Ali'ye yanıp yakılmak için gelmediğini anlamayacak kadar da saf ve acemi değildi. Şüpheli gözlerle karşısındakine baktı.

Hacı Etem, dışarı çıkmayıp kapıda bekleyen ve lakayt gözlerini kendisine diken Şakir'i göstererek:

"Bu oğlana anası yatak yorgan gönderdi, onları getirdim. Yolu-nuyor zavallı kadın; pek perişan oldu."

Sonra Şakir'e dönerek:

"Git yatağını ser de uyu... Sabah ola hayır ola... Bir kazadır oldu artık... Dikkatsizlik ettin. Sarhoşlukta insan daha çok sağına soluna bakmalı!" dedi.

Şakir bu sözlerin manasını düşünerek yavaş yavaş dışarı çıktı. İçerde Hacı Etem'le Çavuş yalnız kalınca bir müddet sustular. Sonra Çavuş gözlerini Hacı Etem'e çevirerek: "Ne var?" der gibi bir işaret yaptı.

Öteki susmakta ve derin derin düşünmekte devam ediyordu. Nihayet uzun hesaplar yapıp yekûnunu toplamış gibi başını silkti:

"Ne olacak bu oğlanın hali?" dedi.

"Allah bilir!.. Bir de Koca Reis bilir!"

Koca Reis dediği, Ağır Ceza, o zamanki ismiyle Mahkeme-i Cinayet Reisi'ydi. İriyarı ve oldukça yaşlı bir adam olduğu için halk, daha doğrusu mahkemeye işi düşenler, ona bu adı takmışlardı.

Hacı Etem hafifçe tebessüm etti ve karşısındakine manalı gözlerle bakarak:

"Koca Reis ne edecek ki? Bir kazadır oldu. İşte tasmin, tasavvur yok. Cinayet değil..."

Çavuş eliyle işaret ederek:

"Yapma canım!" dedi. "Bu kadarını bize bari anlatma... Şahitler dışarda. Şimdi hepsine soracağım..."

"İki gözüm; elmas çavuşum, bir beni dinle de sonra şahitlerini çağır!.. Zaten ben de şahit sayılırım. Hem oradaydım, hem de sarhoş değildim!.."

Yerinden kalkıp çavuşun masasına gitti. Ellerini kavuşturup oraya, Cemal Çavuş'un önüne dayandı; başını ileri uzatarak yavaş sesle, fakat hiç durmadan ve cümleleri birbiri arkasına sıralayarak birçok şeyler söyledi; bu meyanda, Ali'nin ölümünün bir kaza eseri olduğuna çavuşu ikna etti. Sonra doğrularak gitmeye hazırlandı. Bu sırada gözleri, masanın kenarında duran iri Smith Wesson tabancaya ilişti.

"İki gözüm," dedi, "bu iş bir kaza... Fakat bu kazayı Şakir'in yaptığı muhakkak mı?"

Cemal Çavuş bu kadarını anlamaya, deminki mükâlemenin ve onun sonunda masanın üstüne bırakılan ufak bir torbacığın kâfi olmadığını bildiren bir baş silkmesi ile cevap verdi.

O zaman Hacı Etem elini ceketinin sağ cebine atarak bir küçük torba daha aldı, masanın üstüne, diğerinin yanına bıraktı. Sonra pantolonunun cebinden ufakça bir Browning tabancası çıkarıp çavuşa uzattı. Karşısındaki hayretle silahı alıp bunun ne demek olduğunu sorarken, Hacı Etem masanın üstündeki iri, toplu tabancayı beline yerleştirdi.

Cemal Çavuş hep o sükûti ve anlayışlı tavrıyla karşısındakini süzüyordu. Dışarı çıkarken arkasından seslendi:

“Bir falso verip benim de başımı belaya sokmayın... İşinizi sağlam tutun!”

“Sen merak etme... Müsaade et de dışarda şahitlere birer cigara vereyim.”

Çavuş tekrar gülümsedi ve masanın üstündeki torbacıkları ceketinin iç cebine yerleştirdi; elinde tuttuğu Browning tabancayı da, çekmecelerden birini çekerek, oradaki kâğıtların üstüne bıraktı ve gözü kilitleyip anahtarı yanına aldı.

Odadan dışarı çıkan Hacı Etem, dördü de oturdukları sıranın üstünde uykuya dalmış bulunan şahitleri dürterek uyandırdı. Hepsine birer tutam kaçak tütün ikram ederek havadan sudan ve Ali'yi kimin öldürdüğünden bahsetti.

Bu şahitlerin üçü, gelinin geldiği Çoruk köyündendi. Hacı Etem'in öğrettiği şekilde şahitlik ederlerse mahkemeye daha az gelip gideceklerini ve başlarına daha az bela sardıracaklarını düşünerek başlarını tasvip ile sallıyorlardı. Dördüncüsü davulcu Çingenelerden biriydi. Hem candarma eline düştüm diye korkudan titriyor, hem de bu işten ne vurabileceğini hesaplıyordu. Fakat Hacı Etem, Çavuş'a gösterdiği eli açıklığı bunlara da göstermek niyetinde değildi. Onun için elini davulcunun omzuna koyarak:

“Ülen Çingene,” dedi. “Ben de oradaydım, bütün vukuatı gördüm. Her şey benim anlattığım gibi oldu. Eğer başka türlü ifade verip yalancı şahitlik edersen, leşini sererim!”

Davulcu oturduğu yerden kalkıp elini bağrına basarak: “Aha namusum hakkı için dediğin gibi ifade vereceğim... Ama bizim kışlak buraya uzaktır. Gelip gitmesi güç olur. İşler yüzüstü kalır, onun için telaşe ediyorum!” dedi.

Hacı Etem ona bir tutam daha tütün uzatarak kalktı, karakoldan çıktı ve gecenin bu vaktinden sonra Hilmi Beylerin evinin yolunu tuttu.

Çavuşun yanına giren şahitler hep aynı şeyi söylediler:

“Bir şey görmedik, bir şey duymadık! Herkes içip oynuyor, keyfine bakıyordu. Bir aralık Ali aman deyip yere yıkıldı. Meğerleyim vurulmuş...”

Hepsi ifadelerinin altına parmak bastılar. Sonra onlar da karakoldan çıkıp üçü bir tarafa, biri başka tarafa, yollarına gittiler.

Cemal Çavuş nöbetçi olduğu için, geceyi orada geçirecekti. Odanın bir köşesinde duran yayları bozuk kanepeye uzanarak, kaputunu sırtına çekti. Şakir, candarmaların koğuşundaki iki katlı tahta kerevetlerden birinin alt kısmına yatağını sermiş ve yatıp uyumuştur. O kadar derin bir uykudaydı ki, ne, saatte bir koğuşa girip nöbet değiştiren candarmaların gürültüsü, ne de dışarda, kapının önünde dolaşan nöbetçinin, sokağın taşlarında çın çın öten, nalçalı ayakkabılarının sesi onu uyandıramıyordu.

8

Muhakeme uzun sürmedi. Zaten Şakir, tevkifinin haftasında müstantik tarafından serbest bırakılmıştı. Bu bir haftanın da ancak gündüzlerini, onu da müdür odasında oturup cigara içmek ve nizamiye kapısının yanındaki küçük bahçede aşağı yukarı dolaşmak suretiyle, hapisanede geçirdi. Geceleri evine bırakılıyordu. Güya gizli olarak yapılan bu müsaadeyi kaymakam, müddei-umumi ve ceza reisine kadar herkes biliyor ve bir şey demiyordu. Çünkü başka türlü olmasına imkân yoktu. Bu böyle gelmiş, böyle gidiyor ve kasabanın başında bulunanların akli bile, hürriyete ve onun getirdiği birkaç müsavat fikrine rağmen, Hilmi Bey'in oğlunun sahiden hapsedilebileceğini kabul etmiyordu. Hapishane ancak serseriler, köylüler ve aşağı tabakadan insanlar içindi; bir Hilmi Bey'in oğlu, adam öldürse bile, onlarla bir tutulamazdı. Değil böyle mahkûm olacağı şüpheli kimseler, on beş seneye mahkûm edilmiş eşrafzadeler bile, cürümlerinin cezasını çok kere yarı yarıya evlerinde çekiyorlardı. Hapishanede kaldıkları zamanlar, valinin veya bir adliye müfettişinin nadir ziyaretine münhasırdı. Bazen aksi bir

karakol kumandanı veya hapishane müdürü geliyor, birkaç gün, o da kendini göstermek ve göz yıldırım için sertlik yapıyor, fakat bazı mahpusların dışardaki akrabaları gelip kendisiyle konuştuktan sonra her şey eski şekline avdet ediyordu. Zaten ilk yapılan sertlik de, bir “pahaliya satılmak” manevrasından başka bir şey değildi.

İşte Şakir, içlerine düşeceğini sandığı mahpusları, iç avlu ile nizamiye kapısını birbirinden ayıran yüksek tahta parmaklığa yüzlerini dayayarak sessiz sessiz dışarı bakışırken gördü; bu da ancak bir hafta sürdü.

Sonra muhakeme safhaları başladı. Fakat müstantik, Şakir’in bu katilde alakasını tespit edemedikten sonra, muhakemece yapılacak iş kalmamıştı.

Yalnız Ali’nin babasının uğraşması işi biraz uzattı. Şerif Efendi, o gece düğün yerinde bulunanlardan üç beş kişiyi şahitlik etmeye kandırmıştı. Bunlar ilk celsede vak’ayı gördükleri gibi anlattılar ve Şakir’in tabancayı Ali’ye doğrulttukten sonra nişan bile aldığını söylediler. Fakat bunların bir kısmı sonraki celselerde, kimbilir neden, yavaş yavaş ifadelerini değiştirdiler, pek sarıh olmayan bir takım kem kümlere boğuldular.

Diğer şahitler, bu meyanda karakolda ifade veren ilk dört şahit, bir şeyden haberleri olmadığını, o gece herkesin coşup havaya silah attığını ve bu gürültü arasında Ali’ye kimin kurşunu değdiğini kestiremeyeceklerini ileri sürdüler.

Şakir’in avukatı Hami Bey oldukça zengin ve Hilmi Bey’le de uzaktan akrabaydı. Meslektaşları arasında biraz tuhaf bir şöhreti olan bu adam, kasabanın en çok iş yapan dava vekiliydi. Keskin ve gür bir sesi, kandırıcı bir mantığı vardı. Aldığı davaların hemen hemen hepsini kazanıyor, fakat bunun için bazen pek temiz denemeyecek yollara saptığı oluyordu. Onun fikrinde, nasıl harpte kazanmak için her vasıta meşru ise, adalette kazanmak için de mümkün olan her çareye başvurmakta beis yoktu. İfade değiştirmek, cürmü başkasının üstüne atmak, yalancı şahit bulmak, beş on kuruş mukabilinde bir zavallıya: “Bu işi ben yaptım!” dedirtip, o işi asıl yapanı kurtarmak gibi şeyler, Hami Bey’in her gün tatbik ettiği ince usullerdi.

Fakat Şakir’in davasında zekâsını pek fazla sarfa vesile olacak vaziyetler zuhur etmedi. Hacı Etem her şeyi yoluna koymuş ve avukata iş bırakmamıştı.

Reis, Ali'yi Şakir'in öldürdüğünü biliyordu. Zaten bunu bilmeyen de yoktu. Fakat bu bilgiden daha mühim olan şeyler vardı: Şahitler, deliller...

Bunlar hep Şakir'in lehineydi veya öyle tertip edilmişti.

Kaymakam Salâhattin Bey ise, ileride anlatacağımız haller yüzünden, bu işle hiç meşgul olamadı.

Ali'nin babası muhakemede bağırıp:

"Davacıyım, kana kan isterim!"

Dedikçe, Reis'in yüreği parçalanıyor, fakat bir şey yapmayacağını düşünerek:

"Adaletten emin olunuz!" demekle iktifa ediyordu.

Çünkü Şakir'in katil olduğunu ispat edecek delillere mukabil, ortada daha büyük ve müspet bir delil vardı ki, bu bütün şahit ifadelerini, bütün ithamları çürütüyordu.

Bu bir doktor raporuydu. Bu rapora nazaran, maktul Şerif oğlu Ali'nin sol göğsünden çıkarılan kurşunlar, büyük çaplı ve ham kurşun atan bir tabancadan endahat edilmişti.

Halbuki muhakemede mevcut olan ve zabıt varakasına nazaran, vak'a mahalline candarma yetiştigi esnada Şakir'in hâlâ elinde bulunan tabanca, küçük bir Browning'di.

Bu rapor meselesi ortaya atılmadan evvel ifadeleri alınan şahitler, Şakir'in Ali'ye sıktığını söyledikleri tabancanın cinsini tayin edememişlerdi. Şerif Ağa sonradan bunların ifadelerini değiştirtip:

"Biz Şakir'in elinde büyük, toplu bir tabanca gördük!" dedirtti ise de, bu ifadeler bir işe yaramadı.

Şakir kendisine o gece hakkında sorulan bütün suallere:

"Bilmem, sarhoştum, bir şeyden haberim yok!" diye cevap veriyordu.

"Ali ile bir geçmişin var mıydı?"

"Ne gezer? Mahalle bir komşuyuz. Ne geçmişimiz olacak?"

"Peki, bak ona kurşun sıkarken görenler var!"

"Yanlış, ben kimseye silah doğrultmadım. Havaya sıktım!"

Bu cevapları verirken yüzü: "Ee, artık sıkıyorsun, kes bakalım!" diyen bir ifade alıyor, kaşının biri kalkıyor ve dudakları aşağı doğru çekiliyordu.

Hami Bey, bu kadar açık bir hakikati müdafaa mecburiyetinde kaldığından dolayı hayret ediyormuş gibi bir tebessümle söze başlayarak meseleyi bir kere daha hulasa etti. Evvela Şakir'le Ali'nin

dostluğundan, çocukluktan beri aynı mahallede beraber oynadıklarından tutturup, ortada düşmanlık doğuracak bir meselenin asla geçmediğini, hele birbirlerini öldürmeyi düşündürecek sebeplerin mevcudiyetini tasavvura bile imkân olmadığını söyledi.

Hakikaten Muazzez meselesi muhakemede bir kere bile ağıza alınmamıştı. Çünkü hiçbir taraf Kaymakamı işin içine karıştırıp kızdırmak istemiyordu. Sonra, Muazzez'i istemek meselesi kadınlar arasında yayılmış bir iş olduğu ve Şerif Ağa bile karısını muhakemede şahit dinletecek kadar ileri gidemediği için, hiçbir taraf bu noktayı eşelemiyordu.

Bütün hadiseleri bilen Reis, Hami Bey'in, muhakemenin tavanını gürleterek:

“Maktul Ali ile müvekkilim, birbirlerine düşman olmak şöyle dursun, bir tehlike karşısında birbirlerini kurtarmak için ölmeye koşacak kadar samimi ve fedakâr iki dosttular,” diye söylenmesini sonuna kadar dinlemek mecburiyetindeydi.

Hami Bey, vak'a gecesini anlatmaya başlayarak o gece herkesin sarhoş ve neşeli bir halde havaya tabancalar sıktığını, bu serseri kurşunlardan ikisinin zavallı Ali'yi yere sermiş bulunduğunu, ortada bir cinayet değil, bir kaza mevcut olduğunu söyledi. Ve şöyle devam etti:

“Fakat bu kazanın faili Şakir Bey değildir. Çünkü hükümet tababetinin feth-i meyyit neticesinde verdiği rapor, *sebebi katil* olan silahın evsafını kati olarak tayin etmiştir ve bu evsaf, müvekkilimin kullandığı tabancaya asla tevfak etmemektedir.

“Yüksek hâkimlerim! Burada tesadüfün ve ilahi arzunun bir cilvesine daha şahit oluyoruz; bir kaza oluyor ve bir vatan çocuğu ölüyor. Bu kâfi bir felaket! Artık başka bir felakete yol açmak istemeyen tesadüf, adaletin elini yanlış bir yere sevk ederek, hiçbir kastı olmayan zavallı hakiki mücrimin bu arada unutulmasına sebebiyet veriyor...”

Müdafaanın sonuna doğru Reis'in yanında oturan iki aza uyumaya başladılar. Şerif Efendi, oğlunun katilinin göz göre göre temize çıktığını seyretmemek için ayakta durduğu köşeden sıyrılıp dışarı çıktı ve içini çeke çeke evine gitti.

Şakir de oturduğu iskemlede uyukluyordu. Hami Bey sözünü bitirdikten sonra Reis, muhakemeyi başka güne bıraktı ve o gün kararın okunacağını söyledi. Bu karar, herkesin beklediği gibi, beraatti.

Kaymakam Salâhattin Bey'e üzüntülü günleri atlattıktan sonra geldiğini söylediğimiz gevşeklik geçici bir şey değildi ve günden güne artıyordu: Kendisinde kalp hastalığı başlamıştı.

Otuz yaşından beri kendini azar azar hissettiren ve onu gitgide uzun yol yürümekten, merdiven çıkmaktan men etmeye başlayan ve bazen, rakıyı fazla içtiği zamanlar, ona sıkıntılı bir gece geçiren bu hastalık, birdenbire artıvermişti. Kendisi evvelce bunu ciddiye almıyor, büyükçe yorgunluk ve heyecanlardan sonra herkeste görülen bir haldir, diyordu. Son senelerde, Edremit'te, hayatı oldukça sakin geçtiği ve evi yokuşsuz bir yerde olduğu için tamamen unutmaya başladığı bu arıza, birkaç ay evvel birdenbire, bir gece yarısı, müthiş bir çarpıntı ve yürek sıkıntısı ile onu yatakta yakalamış, bir daha da bırakmamıştı.

Ali'nin öldürüldüğü günlerdeydi. Evin boğucu sessizliği ve manasızlığı, Yusuf'un itimatsız ve kendisinden kaçak tavrı, Muazzez'in günden güne artan durgunluğu ve nihayet Şahinde'nin ardı arkası kesilmeyen dırdırları onu boğulacak hale getirmişti. Hükümete uğramayı ise düşünmek bile istemiyordu. Öğle yemeğini evde yedikten sonra pardösüsünü giyerek sokağa fırladı. Kasabanın şimal tarafına doğru bir gezinti yaptı.

İbramcaköy'den sonra önüne çıkan zeytinlikler arasında, ayakları çamurlara saplanarak yürüyor ve bu civarda bulunduğunu duyduğu, fakat yerini kati olarak bilmediği bir pınarı arıyordu. Kocaman bir çınar ve güzel bir havuz bulunduğu söylenen bu mesire yeri kendisine pek methedilmişti, bu anda birdenbire içinde beliren bir merakla orayı bulmaya niyet etti.

Zeytinliklerin arasında yükselen yamaçlarda, ortalara doğru, yer yer ağaç kümeleri vardı; bunların bir kısmı henüz çıplaktı, bir kısmı ise açık yeşil bir yaprak örtüsüne sarınmaya başlamıştı. Fakat söylenen pınarın hangisi olduğunu kestirmeye imkân yoktu. En yakın gördüğü birisine doğru ilerledi.

Zeytinlerin arasında da tek tük erik ve kayısı ağaçları vardı ve bunlar da tatlı pembe çiçeklerle donanmışlardı. Yanlarından geçerken insanı emsalsiz bir koku kucaklıyor ve sarhoş ediyordu.

Salâhattin Bey, vücudunun her tarafından kalbine doğru bir mayiin, gençleştirici, kuvvet verici bir şeyin koştüğünü hissetti.

Ciğerlerinin en son köşesini şişirecek kadar geniş bir nefes aldı ve tabiatla beraber kendisinin de canlandığını zannetti. Etrafında her şey hayata yeniden doğuyordu: Koyu yapraklarını her zaman muhafaza eden zeytinlerin gölgelediği, çamura benzeyen topraktan yer yer otlar fışkırmaya başlıyor, söğütlerin yapraksız ve ince dalları açık bir yeşile bürünüyor ve tek tük tomurcuklar, yakında bu ince dalları saracak yapraklardan haber veriyordu.

Karşıdaki tepenin eteklerinde birçok zeytinlikler vardı ve bunlar dağa tırmandıkça, alt kenarları taş duvarlarla beslenmiş terasalar halinde yükseliyorlardı. Kaymakam bunlardan birkaçını atladı; bu sırada elleri, duvarların dibinde bir ikinci duvar gibi uzanan böğürtlen dikenleriyle, yer yer çizilip kanadı.

O, kumral tüylü ve mor damarlı elinde ince bir çizgi halinde beliren ve derhal kuruyan kanlarla birlikte, vücudunu senelerden beri kemiren bir zehirin de dışarı çıkıp uçtuğunu sandı. O kadar içi geniş ve tazeydi.

Birkaç seddi daha atladıktan sonra aşağıda, düzlükteyken gözüne aldığı ağaç kümesine geldi. Burada pınar filan yoktu, kocaman bir ceviz ağacıyla, nisbeten genç iki çınar, dallarını birbirlerine yaslamışlar, derin bir uykudan uyanmak hülyaları kuruyorlardı. Salâhattin Bey, hemen cevizin dibine oturdu. Son yokuş onu oldukça yormuştu. Kalbi bir tokmak gibi göğsüne vuruyordu. Fakat içindeki hayat ve gençlik hisleri bu yüzden azalmadı. Başını arkasına dayayıp bir müddet hızlı hızlı nefes aldıktan ve pardösüsünün altında terinin kurumaya başladığını hissettikten sonra, tekrar doğruldu ve ovaya bakmaya başladı.

Her taraf, yıkanmış gibi parlak ve aydınlıktı. Gökyüzünü kaplayan ve güneşi örten bulutlar karşıdaki dağların tepelerine kadar uzanıp orada sis halinde yerleşiyor ve ovanın üzerinde gitgide yükseliyordu. Güneş olmadığı halde ortalık o kadar aydınlık ve temizdi ki, Salâhattin Bey, karşı dağların sislere yakın yerlerindeki köyleri bile seçiyordu.

Başını sağ tarafına çevirince denizi gördü. On kilometre kadar uzanan ağaçlı ve bahçeli bir araziden sonra başlayan bu deniz, bulutların arasından yer yer fırlayan güneşin altında kâh parlıyor, kâh kararıyordu. Çok uzaklarda, ufka yakın bir yerde, tamamen sislere gömülü Midilli Adası vardı. Herhalde şimdi oraya yağmur yağıyordu.

Salâhattin Bey başının dönmeye başladığını fark etti. Bu kadar geniş, güzel ve sıcak bir tabiatın ortasında kendini şaşırılmış gibiydi. Fakat gözlerini tekrar etrafta dolaştırırken, aşağıda mor bir duman tabakasıyla örtülmeye başlayan kasabayı gördü ve irkildi. Oraya, o küçük ve çukur yere gidip gömülmek mecburiyeti ona pek acı geldi. Fakat bunun üzerinde düşünmekten korkarak, çabuk adımlarla derhal aşağı inmeye başladı.

İçinde biraz evvelki genişlikten eser kalmamıştı. Sadece bir yorgunluk ve başında bir zonklama duyuyordu.

Kasabaya yaklaşıncı birkaç sığirtmaca rastladı. Önlerine kattıkları beş on sıska öküzü bağıra çağıra bir araya toplamak istiyorlardı. Çamurlu yolda insanın burnuna rutubetli ve ekşi bir gübre kokusu vuruyor ve oralaradaki birkaç basık evin bacasından etrafa reçineli çam odunlarının dumanı yayılıyordu. Daha çok karanlığa kalmamak için çamurlu yollarda hızlı hızlı yürüdü. Hava kapalı ve nemli olduğu halde soğuk değildi. Pardösüsünün içinde adamakıllı terliyor ve vücudunu bir ateş kaplıyordu. Eve gelir gelmez soyundu, sırtına bir hırka alarak tulumhada yıkandı. Sonra odasına çıkıp yatağına uzandı.

Yarım saat sonra kendisini yemeğe kaldırdılar. Alt katta, sokak üstündeki bir odada kurulan yer sofrasına, karısı ve kızı ile birlikte oturdu.

Bir şey söylemiş olmak için:

“Yusuf gene yok mu?” diye sordu.

Şahinde, hiçbir fena maksadı olmadan, yalnız hep o dilini alıştırdığı ifade tarzı ile, cevap verdi:

“Ne zaman vardı ki?”

Kaymakam sorduğuna pişman olup sustu.

Muazzez önüne bakarak:

“Yusuf Ağabeyim son günlerde eve uğramaz oldu. Bilmem nesi var?.. Siz de kendisiyle hiç konuşmuyorsunuz...” dedi.

Kaymakam omuzlarını silkti. Artık bu dünyada hiçbir şeyin kendisini fazla alakadar etmediğini anlatmak istiyordu.

Kenarda, sofranın üstünde duran çinko hoşaf tasını alıp ortaya koydu. Üçü birden içmeye başladılar.

Loş odada demir kaşıkların kâseye dokundukça çıkardığı hafif şıkırtıdan başka ses yoktu. Yemek böylece bitti. Bir kenara çekilen Kaymakam, Muazzez’e:

“Şuradan bana bir kitap ver!” dedi.

Muazzez içinde kahve takımı ile çamaşır mandalı torbasının da bulunduğu bir dolabı açarak orta gözde üst üste yığılı duran kitaplardan en kalınını çekti ve babasına götürdü.

Salâhattin Bey, yaslandığı duvarda, başının üstündeki bir çivide asılı duran lambanın ışığı altında eski ve sararmış sayfalara göz gezdirmeye başladı. Bazı yaprakları kopup fersudeleşen ve kalın siyah cildinden tamamen ayrılmış bulunan bu kitap, *Servet-i Fünûn* mecmuasının eski senelere ait bir koleksiyonuydu.

Kaymakam, sayfaları birbiri arkasına çevirirken, bu mecmuanın yazılarını içer gibi okudu. Ve şimşir üzerine oyulmuş “çeşmeye giden kız” tasvirlerinin altındaki şiirleri ezberlediği zamanları hatırladı.

Yarım saat sonra odasına çekildi. Şahinde ile Muazzez de erkenden yattılar...

Gece yarısına doğru Şahinde yanı başındaki yatakta boğuk öksürükler duyarak uyandı:

“Ne oluyorsun, bey!...”

Bir inilti cevap verdi ve Şahinde sofradan idareyi almaya giderken kocası boğuk bir sesle:

“Kolonya şişesini de getir!” dedi.

Kadın ayaklarına terliklerini zor geçirip dışarı fırladı. Merdiven başından idareyi alıp paldır küldür aşağı indi. Sokak üstündeki odadan kolonya şişesini aldı, hizmetçi kadını, Kübra’nın anasını eliyle dürterek uyandırdı:

“Kalkın ayol, beye bir şeyler oluyor!...” diye bağırdı ve yine patırtı, gürültüyle yukarı fırladı. Odaya girdiği zaman Salâhattin Bey’i yatakta oturmuş ve arkasına bir yastık alıp duvara yaslanmış buldu...

Karısı içeri girince Kaymakam başını kaldırdı, üzgün bir yüzle:

“Bu ne gürültü yahu, sessiz sedasız bir iş yapmak bilmez misin sen?” dedi.

Onu doğrulmuş gören karısı oraya, ayakucuna çöküp hüngür hüngür ağlamaya başladı...

Uyanan ev halkı, kapının önüne toplanmışlar, merakla içeri bakıyorlardı. Yalnız Muazzez uyanmamıştı.

Kaymakam eliyle:

“Gidin!” diye bir işaret yaptı.

Hepsi dağıldılar.

Biraz durduktan sonra karısına döndü:

“Haydi sus da yat... Bir şey yok... Ver şu kolonya şişesini... Biraz çarpıntı geldi... Fenalaşıyorum sandım. Bugün çok yol yürüdüm de ondan mı nedir, bilmem! .. Önce çok fena oldu... Birisi göğsüme çökmüş, gırtlığıma basıyor sandım. Şimdi hafifledi... Yatsana efendim, ne ağlıyorsun?”

Karısı sürünerek ona doğru sokuldu. Gözleri kıpkırmızıydı.

Başını kocasının dizine koydu ve fasılalı olarak hıçkırmakta devam etti...

Kaymakam yorgun gözlerini önüne, kucağına yatan bu başa çevirdi. İçini hazin bir hatıra kapladı. Bu buruşmaya başlamış ve ağlamaktan kızarmış çehrenin arkasında taze bir genç kız yüzü görünür gibi oldu ve o anda ilk evlendiği gecenin ümit ve sevinç dolu hislerini tekrar yaşadı. Bu belki bir saniye, belki de daha az sürdü. Ondan sonra içini derin bir merhamet kapladı. Bütün kızgınlığına ve uzun senelerin verdiği bir istihfaf duygusuna rağmen, gördü ki karısı bu anda samimi idi ve kendisine bir şey oluyor diye sahiden korkmuş, sahiden telaş etmişti. Bu korkunun arkasında daha esnafça düşünceler aramak biraz insafsızlık olurdu.

Uzun senelerden beri insanlardan bu kadarcık bir alaka bile görmemeye alışmış olan Kaymakam, ellerini karısının ıslak yüzünde dolaştırdı. Sonra onun başını yavaşça kaldırıp yastığına koydu. Kendisi de uzandı ve hemen, bir kuyu kadar boş ve karanlık bir uykunun içine yuvarlandı...

Fakat bu nöbetler sık sık gelmeye ve bazen uzun sürmeye başladı. Belediye doktoru uzun senelerden beri Edremit'teydi ve ihtiyarladıkça pansuman yapmayı bile unutmuştu. Kaymakam ona hiçbir şey sormadı. Bu sırada Balkan Harbi'nde yaralanıp tebdilihava için babasının yanına, Edremit'e gelen bir doktor yüzbaşısına kendini muayene ettirdi. Bu genç, uzun uzun düşündükten sonra, sübaplarda iltihaptan, daimi sükûnetten, tok karnına yatmamaktan filan bahsetti.

Salâhattin Bey bu tavsiyelere riayet ettiği halde kısa zamanda ve pek belli şekilde çökmekten geri kalmadı... Gözlerinin altı şişmiş, yanakları sarkmış, yüzü daima yorgun bir ifade almıştı... Konuşurken ara sıra durup bütün dişlerini gösterecek şekilde ağzını açarak sık sık nefes alıyordu.

Şakir'in muhakemesi bu zamanlara tesadüf ettiği için, Kaymakam bu işle pek meşgul olamadı. Zaten pek dört elle sarılmadığı bu

hayata karşı alakaları daha çok azalmışa benziyordu. Yoksa eline geçen fırsatı kaçırmak istemez, Kübra meselesini de ortaya atarak, Hilmi Beylere tam bir darbe indirirdi. “Kafaları ezilecek yılanlar!” dediği bu baba oğulu mahvetmek için daha münasip bir vesile zuhur edemezdi.

Fakat o, bunu yapmadı, hatta Yusuf’u çağırıp hiçbir işe karışmamasını, ortaya yeni meseleler çıkarmamasını ve kendisini uğraştıracak, heyecanlandırarak şeylere meydan vermemesini rica etti.

Bunun için dört ay kadar süren muhakeme esnasında Kaymakam ve ailesi bu işe, yabancı bir şehir sakinleri kadar bile alaka göstermedi.

Ailenin diğer üç ferdi, hatta bu cinayetten içten içe memnundular.

Şahinde bir bakkala kız vermediğine seviniyordu, Yusuf hem bir yükten kurtulmuş gibi kendisini serbest sanıyor, hem de, derinden derine üzülyordu. Muazzez ise, artık gönlündekileri açığa vura-bileceğini düşünerek memnundu.

10

Halbuki Yusuf ona bu fırsatı vermedi. Vereceğe de benzemiyordu.

Ali’ye karşı girdiği taahhüdü yerine getirmek için Muazzez’i feda etmiş ve Muazzez’in kendisine: “Kimi istiyorum, anladın mı?” dediği akşama ait bütün hatıraları kafasından silip atmaya uğraşmıştı.

En küçük teferruatına kadar dimağına yerleşmiş olan bu hatıraları oradan çıkaramayacağını çabuk anladı, fakat bunun üzerinde düşünmeyecek, muhakemeler yürütmeyecek kadar kendisine hâkim oldu.

Hislerini uyuşuk bir körlüğe alıştırmak üzere olduğu sırada cinayet yapıldı. Yusuf bunu duyunca evvela inanamadı. Bu tesadüften korktu. Sonra yavaş yavaş eski donukluğuna döndü. Kendisinin de vuzuhla anlayamadığı birtakım düşünceler kafasında dolaşıyor ve onu üzüyordu:

Hem Ali’nin ölüsüne, hem Muazzez’e karşı kendini müşkül vaziyette buluyordu.

Nefsine karşı yaptığı büyük fedakârlığın gururu, şimdi bir ölünün mirasına konmayı ona küçüklük gibi gösteriyordu.

Muazzez'e gidip:

"Bana gel, ben gerçi seni bir iş uğrunda feda ettim, benim için bu kadar az ehemmiyetin vardı; şimdi bu engel kalktı, başka bir mühim mesele çıkıncaya kadar sana bağlıyım!" demek de herhalde pek kolay bir şey değildi.

Bunları kendisine karşı da izah edemediği için, eski kapalılığında devam etmeyi yegâne çare olarak kabul etti; eskisi gibi eve hemen hemen sade yatmaya geliyor, sair zamanlarını dışarıda, zeytinlikte veya kırlarda geçiriyordu.

Son zamanlarda kendi üzerinde düşüncelerini çoğaltmış ve gitgide bir çıkmaza saplanmıştı: Neydi? Ne olacaktı?

Bugün babalığı ona bir şey söylemiyordu, hiçbir zaman da söyleyemezdi. Fakat bu sükût, kendisinin garip bir vaziyette olmasına mani değildi. Kaymakam'ın evlatlığı otuzuna kadar boşa gezip hazır ekmek yemekte devam mı edecekti? Ondan sonra?

Hangi sanatı öğrenmişti? Hayatta ne iş tutabilirdi? Senelerce evvel, mektebi bıraktığı sıralarda bir aralık zihninden çıraklığa girmek, kunduracı, terzi, helvacı olmak gibi şeyler geçmişti. Ustaların zulmüne dair dinlediği hikâyeler, şahidi olduğu vak'alar onu bu fikirden çabuk vazgeçirdi. Daha sonraları zeytinlik ve harman işleri. (zeytinliğin yanındaki iki dönümlük tarlayı üç seneden beri Yusuf ektirip biçtiriyordu) onu oyaladı. Fakat işte bugün koskoca bir delikanlıydı ve bir baltaya sap olmak icap ediyordu. Hangi baltaya?

Bir de bu vaziyette Muazzez'e dair hayaller kurmaya kalkmıştı ha? Ne yüzle? Babalığının ekmeğini iki kişi birden yemek için mi? Öyle ya, Muazzez'i aldıktan sonra kızın nafakası tamamen kendisine ait olacak, babasıyla bir alakası bulunmayacaktı.

Günlerce, aylarca düşünüyor, aklına işe yarar bir fikir gelmiyordu. Bu hal kaç sene sürebilirdi?

Çok kere başını alıp gitmek, Balıkesir'de, Bandırma'da bir ağanın yanına arabacı, yahut işbaşı girmek istedi. Halbuki böyle yaparsa babasını, Muazzez'i, hatta Şahinde'yi üzmüş olacaktı. Buna ne hakkı vardı? Adamın kendisine geçen emeklerine böyle onu sebepsiz yere bırakıp gitmekle mi mukabele edecekti?

Başka bir yol, başka çare lazımdı. On seneden beri içlerinde yaşadığı halde bir türlü alışamadığı bu insanların arasında onun da sağlam bir yeri olmalıydı. Yalnız kendisine dayanan, yalnız kendisinin olan bir yeri...

Ancak ondan sonra başka şeyler düşünülebilirdi. Belki kendine göre bir kızcağız da bulur, etrafında akıp gittiğini gördüğü hayat nehrine o da katılırdı.

• • •

Yaz adamakıllı gelmiş, Edremit gündüzleri tamamen boşalmaya başlamıştı. Herkes tarlalarda, bağlarda, Cennetayağı'nda, Arkbaşları'nda, ayva bahçelerinde vakit geçiriyor ve rutubetli bir sıcaktan boğulan kasabaya akşamüzeri dönüyordu.

Kaymakam'ın evi eski sessizliğini muhafaza ediyordu. Salâhattin Bey günden güne zayıflamakta, Şahinde Hanım ise komşu ziyaretlerinden ve gezmelerden geri kalmamaktaydı.

Son zamanlarda bu eğlencelere, artık boyu ile beraber olan kızını da götürmeye başlamıştı.

Evde kapanıp düşünmekten bunalacak hale gelen Muazzez de bundan memnundu.

Böylece belki Yusuf'u kendisiyle tekrar meşgul olmaya sevk edebileceğini karanlık bir şekilde ümit ediyordu.

Sonra gittiği yerlerdeki akranlar, hemen hemen her gün tekrarlanan udlu ve şarkılı âlemler, gıdıklayıcı sohbetler onu oyalamıyor da değildi.

Birkaç kere Hilmi Beylere de gittiler. Yusuf'un bu aileden hoşlanmadığını, hele arkadaşı Ali'nin ölümünden sonra büsbütün kızcağını bildikleri için bu ziyaretleri evde söylemediler.

Salâhattin Bey'in hastalığı ve Yusuf'un evden gitgide uzaklaşması Şahinde'yi tamamen başıboş bırakmıştı.

Kocasına ilk nöbet geldiği zaman gösterdiği alaka da zamanla bir alışkanlığa çevrildi. Artık onu senelerden beri hep hastadır sanıyordu. Bazı geceler zavallı adam yatakta inlemeye, boğuk boğuk nefes almaya ve eliyle kalbini tutarak öksürmeye başlayınca Şahinde yarı uyku halinde kolonya şişesini uzatıyor, yahut, daha ağır hallerde, "Askeriye doktoru"nun verdiği ilaçtan bir kaşık içiriyor veya lokman ruhu koklatıyordu.

Kaymakam'la son günlerde hakikaten meşgul olan, Yusuf'tu. Çok kere akşamüzerleri hükümete gidip babasını aşağıda bekliyor ve onunla beraber eve dönüyordu. Bu esnada işlerden, kasabaya ve mahsul vaziyetine ait havadislerden bahsediyorlardı.

Hiç konuşmayan Yusuf'un, böyle tek tük de olsa, söz söylemesi Salâhattin Bey'i hayrete düşürüyor ve o, Yusuf'ta bir değişiklik başladığını seziyordu.

O kendine güvenen ve dünyaya meydan okuyan tavırdan Yusuf'ta eser kalmamış denilebilirdi. Konuşurken gözlerini insana dikip sert sert ve "Söyleyeceğin bu manasız şeyler miydi?" demek isteyerek bakmıyor; hatta çok kere, yarım bıraktığı bir sözü karşısındakinin tamamlamasını, yani sonuna kadar götüremediği bir düşünceyi toparlamakta kendisine yardım edilmesini bekliyordu.

Eskiden kimseye bir şey sormaz, sesini çıkarmadan sadece dinlerken, şimdi soruyor, birçok şeyleri öğrenmek istiyordu. Merakını tahrik eden şeyler daha ziyade günlük hayata ve muhitindeki insanlara taallük eden malumattı. Yusuf'ta yavaş yavaş yabancılik kayboluyor ve etrafına katışmak temayülleri belirliyordu.

Salâhattin Bey bunları gördükçe hem seviniyor, hem de içini garip bir hüznün kapladığını hissediyordu. Eski Yusuf'a çok alışmıştı. Onun mütehakkim, dikbaşı ve söz anlamaz hali kendisine daha sıcak geliyordu. Boynu bükük, mütereddit, mahcup delikanlıyı bir türlü ciddiye alamıyordu.

Fakat kafası bu değişmenin sebeplerini araştırarak halde değildi. Bu söylediğimiz hisler aklından şöyle bir geçiyor ve derhal unutuluyordu; o kadar ki, aynı şeyleri bir başka sefer düşününce, ilk defa fark ediyorum sanıyor ve yeniden üzüliyor, seviniyor veya hayret ediyordu.

Resmi işlerini uzun senelerin verdiği itiyatla yapıyor, bunların bir kısmını, pek bunalırsa, tahrirat kâtibine bırakıyor ve eve gidip sokak üstündeki loş odanın bir minderine uzanıyor ve hayatını teşkil eden boş seneleri gözünün önünden geçiriyordu.

Gözünü yumduğu zaman bir sürü dağ, fundalıklı bayır, kerpiç, ahşap veya kâgir evli kasaba ve bir sürü de insan görüyor, fakat bunların hiçbiri onun alakasını çekemiyordu. Hayatının bütün hatıraları lüzumsuz ve manasızdı. Ömrünün her vak'ası olmasa da olabilir, hayatına her giren insan girmese de olabilirdi. Bütün mazarisinde kendisine "Ah, neden böyle yaptım?" veya, "Ah, niçin şöyle yapmadım!" dedirtecek bir şey bulamıyordu; ve bu, ömrünün pek tatlı geçtiğinden değil, sadece, ömrünün her kısmına şu anda pek lakayt olduğundandı.

Hayattan ne isteyebilirdi? Doğmuş, büyümüş, okumuş, devlet hizmetine girip memleketi dolaşmış, ihtiyarlamış, evlenip kavga ve dırıltı içinde bir hayat geçirmiş ve nihayet bu hale gelmişti... Herkes

başka türlü mü yaşıyordu sanki? Başka türlü nasıl yaşanabilirdi? Zevkse, ömründe o da eksik değildi. Memuriyetle dolaştığı muhtelif şehirlerdeki birkaç cana yakın dost ile yaptığı içki âlemleri bugün bile tekrar istenilecek şeylerdendi. Bekârlığında fırsat düştükçe gönül eğlendirmekten geri kalmamış, bazen bir Ermeni hizmetçi ile, bazen bir zaptiyenin dul karısı ile de olsa, tatlı günahlar işlemiş ve hele yolu İstanbul'a düştükçe, Venedik ve Timoni sokaklarının kaldırımlarını aşındırmıştı. Bir hayat başka türlü olacak değildi ya?

Şimdi gözlerini kaparsa hiçbir şeye yanmayacaktı. Düşünüyor ve ayrılmaktan büyük bir üzüntü duyacağı bir şey tasavvur edemiyordu. Kızı bile onu bu dünyaya bağlamıyordu. Bunda bir lakaytlıktan ziyade, mukadderata sessiz bir mutâvaat vardı. Mademki hiçbir şeyi değiştirmeye iktidarı yoktu, her şey evvelden çizilen bir yolda yürüyecekti, o halde akli başında bir insan, olanları tebessümle seyredip sırasını beklemeliydi.

Yalnız Salâhattin Bey'i azıcık düşündüren bir mesele vardı: Kendisi ölürse Muazzez'in hali ne olacaktı? Böyle bir vaziyette Yusuf'un Şahinde ile geçinip evde kalacağını tahmin etmiyor, ona şimdiden bu hususta vasiyette bulunmayı da istemiyordu. Ah, ölmeden evvel evladının namuslu birine vardığını görse ve gözleri arkada kalmasa, o zaman bu yorgun hayattan ayrılmayı, hatta biraz isteyecekti de... "Benim için yapılacak ne iş kaldı ki?" diyordu. "Yerimizi boşaltsak da dünyaya yeni geleceklere yer açsak..."

Fakat Şahinde'ye bir türlü güvenemiyor ve kızını onun elinde bırakıp gideceği için biraz da telaş ediyordu. Ne olurdu, artık hiçbir işiyle alakadar olmak istemediği bu dünyadan bu işi de temizleyip gitseydi?

Fakat nasıl? Muazzez'i kim isteyebilir, kim alabilirdi? Ona göz koyup almaya kalkanların hali meydandaydı. Şakir Bey ise, elini, kolunu sallayıp serbest serbest ortalıkta dolaşıyordu. Bir kurşun da kendisi yemek isteyen kabadayı her zaman bulunmazdı.

Sonra ismi bu kadar çok geçen, uğruna vukuat çıkan bir kıza pek iyi bir gözle bakılmıyordu. Burası ufak yerdi.

Salâhattin Bey dünya ile alakasını böyle erken kesme ve hayata daha şimdiden biraz yabancı olmaya başlamasaydı, belki başka bir yere naklini ister, kızına orada münasip bir kısmet arardı. Fakat hasta adam her şeyin kendiliğinden gelmesini bekliyor, hiçbir harekete geçmeyi düşünmüyordu.

Şahinde'nin kendine göre biraz da kurnazlığı vardı ve Muazzez için Edremit'te evlenme yollarının, bir tek çare müstesna, kapanmış olduğunu fark ediyordu. Bu bir tek çare, onun eskiden beri istediği şeydi: Muazzez'i Şakir'e vermek...

Kübra hikâyesinden haberi olmayan Şahinde'nin bunu öğrense bile fikrini ne dereceye kadar değiştireceği tayin edilemezdi. Fakat ne Yusuf, ne Salâhattin Bey, artık bu meseleyi tekrar eşelemeye lüzum görmüyorlar, Şakir işinin tamamen kapanmış olduğunu sanıyorlardı. Bu meselede Şahinde'nin planları olması ve kendi kendine işler çevirmesi ihtimali hiçbirinin aklına gelmiyordu.

Halbuki Şahinde, Salâhattin Bey'in artık uzun zaman başlarında kalamayacağını, kendi kendine itiraf etmese de, seziyor ve ondan sonra da ayakta durabilecek çareler arıyordu.

Bir zeytinlik ile yanındaki bir tarla üç kişiyi senenin bir ayında bile doyurmazdı. Yusuf'un eline bakmak ise, hepsinden ağırdı. Bu mağrur ve dik kafalı oğlanın ekmeğini yemek ve onun emri altında olmak Şahinde'nin tahammül edemeyeceği şeylerdendi. Hem bakalım Yusuf, kendi ekmeğini kazanabilecek miydi? Hiçbir iş tutmayan ve boşta gezen bu "evlatlığa" yüz suyu dökmektense, aslan gibi bir damat bulup köşeye kurulmak herhalde çok daha akıllı işiydi.

Şakir'in serseriliği, sarhoşluğu artık unutulmuş gibiydi. Fakat bunları unutturan hadise, yani onun bir adam öldürmüş olması, Şahinde'ye hiç de korkunç görünmüyordu.

Belki bu şehirde adam öldürmenin biraz şerefli ve kahramanca bir şey gibi telakki edilmesi, belki de bu katlin kendi kızı için olduğunu bilmesi, ona Şakir'i daha sıcak gösteriyordu.

Sonra Şakir'in annesiyle arasında günden güne artan ve hudutlarının tamamıyla çizilmesi güç olan bir dostluk onu bu aileye bağlamaktaydı.

Hilmi Beylerin konağının ihtişamı, kendisine ana ve oğuldan tekrar yağmaya başlayan hediyelerin cazibesi de bu yaklaşımda ayrıca amil olmaktaydı.

Fakat Muazzez, bu sefer iki üç ay evvelki kadar kararsız ve annesine tabi değildi. İçinde kendisini idare eden, ona hareketlerinin ana istikametlerini gösteren ve günden güne büyüyen bir ihtiras vardı.

Yusuf'un kendisine karşı gösterdiği soğuk tavırdan doğan infial

zamanla azalıyor, yerini, Yusuf'un böyle yapışının sebeplerini anlamak isteyen bir meraka bırakıyordu. Çocukluğundan beri hayatta en yakını olan Yusuf, her yerde, her zaman kendisine destek olan Yusuf ve nihayet o akşam kendisine o kadar içten bakan ve onu o kadar iyi anlayan Yusuf, şimdi Muazzez'i hiç sebepsiz unutmış olamazdı. Ondan bu kadar ısrarla kaçmasında bile bir fevkaladelik vardı.

Bu düşüncelere rağmen genç kız, annesiyle birlikte gezmekte devam ediyordu. Birkaç kereler de Hilmi Beylere gittiler. Muazzez burada kendisine karşı yapılan muameleye yabancı olmadığını hissetti. Son vak'alardan evvel, Şakir Bey'in kendisini ısrarla istediği ve reddedileceğini aklına getirmedeği sıralarda, bu evde yine böyle candan karşılanıyor, hanım tarafından öpülüp yanına oturtuluyor, her ziyaretten bir hediye ile ayrılıyordu.

Tekerrür eden bu gönül avlama usulleri nedense onu bu sefer sıkımsa başladı.

Sırf evde yalnız kapanıp kalmamak, düşünmeye mecbur olmak için annesiyle arkadaşlık ediyor, fakat Hilmi Beylere gitmek istemiyordu.

Hele bir gün Cennetayağı'ndaki bağa davet edilip orada, uzaklarda dolaşan ve gözlerini kendisine diken Şakir Bey'e rastlayınca, bu aileden büsbütün soğudu, içini bir ürperme kapladı ve korkmaya başladı.

Bu hayata daha fazla tahammül edemeyecekti. Annesinin zevk aldığı şeylerden hoşlanmıyor, gittiği yerlerdeki akranlarıyla ise artık konuşacak laf bulamıyordu.

Hayal ve düşüncelerle dolu ve yalnızlık içinde geçen bir hayat, bu on beş yaşındaki kızı, kendi yaşındakilerden ayrı yapmıştı. O, şimdi bir kadın gibi düşünüyor, dertlerine tek başına çareler arıyordu.

Bir şeyler yapmak, artık her şeye bir son vermek lazımdı. Bunu nasıl yapacağını tasarlarken bir gün evde Yusuf'la karşılaştı. Belki haftalardan beri onu yakından görmemişti. Yüzünün sarılığı, Muazzez'i korkuttu. Bütün söylemeye hazırlandığı şeyleri unutarak:

"Yusuf Ağabey, sana ne olmuş?" diye sordu.

"Ne var kızım?"

"Benzin pek sararmış... Hasta mısın?"

"Değilim... Babama üzülüyorum. Sonra yalnızlık. İşsizlik... Can sıkıntısı!..."

“Babam nasıl?.. Son günlerde iyice, değil mi?”

Yusuf, kızın, “Babam nasıl?” diye bu kadar tabii bir şekilde soruşuna güldü:

“Yatağa düşmüyor...” dedi. Sonra kendi kendine söylenir gibi ilave etti:

“Belki de düşmeyecek!”

“Ne demek istedin?”

Yusuf tekrar güldü. Lafı değiştirerek:

“Annen nerede, gene gezmekte mi?” diye sordu.

“Evet!”

“Sen neden gitmedin?”

“Canım istemedi...”

Biraz bekledikten ve Yusuf’un yüzüne dikkatle baktıktan sonra, kelimelerin üzerinde durarak tekrar etti:

“Canım istemedi!”

Bu konuşma sırasında Yusuf, sokak kapısının yanında ayakka-bılarını giymeye uğraşıyor, Muazzez de yanında, ayakta duruyordu.

Genç kız, onun gitmekteki acelesini seyrederken, birdenbire içinden gelen bir teessürle:

“Ama, belki bir gün canım isteyecek!” dedi.

Yusuf, hemen doğrularak sordu:

“Neyi?”

Muazzez omuzlarını silkti.

Yusuf tekrar sormak ve ısrar etmek için ağzını açtı, sonra vaz-geçerek arkasını döndü. Kapıyı aralayıp sokağa çıktı.

12

Güneş tam tepedeydi. Yusuf nereye gitmek istediğini, evden niçin çıktığını unutmuştu. Şu anda kafasında bir tek düşünce vardı: Kaçmak, evden uzaklaşmak, oraya dönüp Muazzez’e şu suali sormamak: “Neyi canın isteyecek, neyi?”

Biraz yavaşlarsa kendine hâkim olamayıp geriye koşacağını hissediyor ve daha hızlanıyordu. Bir müddet sonra kendini kasabanın cenup tarafındaki kırlarda buldu. Oyalanmak için etrafına baktı. Bütün tarlaları, bahçeleri, hatta zeytin ağaçlarını teker teker tanı-yordu. Göğsünün bir düğmesini çözdü. Müthiş bir güneş ortalığı

kavuruyor ve cırcır böcekleri feryatlarını mütemadiyen arttırıyordu. Yusuf gözleri yarı kapalı ve terleyerek yürüdü. Bir aralık burnuna zeytinlerin vakur kokusuna benzemeyen bir koku geldi. Gözlerini açtı. Bu bir incir ağacı idi. Zaten iki ağacın kokusu onu eskiden beri çok sarsıyordu: Ceviz ve incir...

Cevizin koyu, acayip, biraz da attarların sattığı itriyata benzeyen bir kokusu vardı. Bu tatlı, latif bir kokuydu. İncirin kokusu ise hiç güzel değildi. Lüzuci, yapışkan ve ağır bir kokuydu. İnsan güneşte incirin sütünün ve usaresinin tebahhur ettiğini ve bu kokunun oradan geldiğini sanıyor ve nefes aldıkça burun delikleri sanki yapış yapış oluyordu.

Gözlerini tekrar yumarak yürüdü. Terden sırsıklamdı. Yerler o kadar sıcaktı ki, ayakkabılarının köselelerini bile geçerek tabanlarını yakıyordu. Koyu zeytin yapraklarını bile şeffaf yapan bir aydınlık vardı: Gözleri kör eden, etrafı birbiriyle kaynatan, karıştıran bir aydınlık... Güneş sanki ışığını kova ile yeryüzüne döküyordu.

Biraz daha yürüyerek kurumuş bir dere yatağına geldi ve burada bin bir türlü nebat ile karşılaştı: Ufak çınar ve söğüt fidanlarının dalları birbiriyle karışıyor, hayıt ağaçlarının ekşi kokusu etrafa yayılıyor, zakkum fidanları erguvan renkli çiçeklerle parlıyor ve kımıldıyor ve sararmış sazlar, dikenler, kamışlar, yabani naneler, vahşi ayva fidanları birbirinin içinde kayboluyordu. Ve bütün bunların etrafında çakıl taşları ve kum vardı. Bu taşlar bile sıcaktan kavrulmuş ve büzülmüşe benziyorlardı. Yusuf dere yatağındaki bu nebat mahşerine sokuldu. Bir kertenkele hızla kaçtı ve birkaç ağustosböceği sustu. Sonra tekrar başladılar. Yusuf gömleğinin yakasını çözdü ve ceketini çıkardı. Ağzını açarak bitkin, harap, nefes almaya uğraşıyordu. Yere uzandı. Başını koymak için fidanların kökündeki çakılları attı ve biraz nemli, serin kum bulabilmek için orayı eşeledi. Fakat her şey kuru ve ateş gibiydi. Biraz rutubet bulmak için belki iki arşın kazmak icap edecekti.

Ellerini gözlerinin üstüne kapayarak arkaüstü yattı. Güneş yaprakların arkasından bile gözleri kamaştırıyordu. Yusuf kafasında uğultular hissetti. Şimdi kelime kelime hatırlayamadığı bir cümle, içeri girmek için başının etrafında dolaşıyordu. Muazzez ne demişti? "Belki bir gün canım isteyecek!" mi demişti... Bu kadar kati mi söylemişti? Yoksa: "Belki canım isterse!" mi demişti. Bu daha çok bir tehdide benziyordu ve sarih bir manası yoktu. "Böyle söyledi ise bir

sey değil!” diye düşünüyor, fakat Muazzez’in böyle söylemediğini de gayet iyi biliyordu. Kafasına sokmak istemediği laflar etrafında mukayeseler yürüttüğünü fark edince içerledi. Bir an için bütün beyninin durmasını istedi. Bunu o kadar şiddetle ve candan istedi ki, gözleri yaşardı. Kendi kendisi ile hızlı konuşmamak ve bağırmmamak için bir eliyle ağzını kapatıyordu. Bir aralık hiçbir şey düşünmez gibi oldu ve içinin hafiflediğini hissetti. Fakat biraz sonra kendini, ağzının içinde “Ne olacak? Ne olacak?” diye mütemadiyen mırıldanırken yakaladı.

Olduğu yerde doğruldu. Ayağa kalktı. Elleriyle, üstüne yapışan kumları silkti. Buralarda durmakla kendini avutamayacağını anladı. Meselenin fevkalade ehemmiyetsiz ve düşünmeye değmez olduğunu tekrarlıyor, “Eve gidip kendisiyle konuşayım... Ne demek istedi acaba?” diye söyleniyordu. Fakat adımları gitgide süratlendi ve kasabaya adeta koşarak girdi. Bir evden bir eve giren iki kadın durup ona baktılar. Yusuf bunun farkına vararak yavaşladı ve etrafına bakına bakına yürümeye başladı. Sokaklar تنها idi. Birkaç küçük çocuk, kapılarının eşğine oturmuş sütlü mısır yiyorlardı. Daha ilerde, bir sürü boş oduncu eşeğinin kımıldamadan bekledikleri meydanda, çocukların, ellerinde bol yapraklı kavak dallarıyla, eşekarısı kovaladıklarını gördü. Vakur bir vınlayışla uçan arının arkasından avaz avaz bağrışarak koşuyorlar ve yaklaştıkları zaman kavak dalını savurup hayvanı sersem ediyor ve yere düşürüyorlardı. Ondan sonra hepsi birden oraya toplanıyor, içlerinden en cesaretlisi ceketinin kenarıyla arıyı yakalıyor ve onun kısa fasılalarla her istikamete doğru fırlayan ve tekrar içeri çekilen iğnesini koparmaya uğraşıyordu. Bu sırada bazen arı ölüyor, bazen de iğnesi çıkarılarak ayağına bir tire bağlanıyor ve uçuruluyordu. Bir avcılığın bütün zevklerini ve tehlikelerini toplayan ve her defasında birkaç çocuğu gözleri görünmeyecek şekilde yüzü şiş olarak evine yollayan bu oyun, yaz mevsiminin en mühim eğlencelerindendi ve ancak, ara sıra oradan geçen ve kızdırılmış bir arının hücumuna uğrayan büyüklerin müdahalesi ile yarıda kalır, birkaç çocuğun, dayak yedikten sonra ağlayarak evine gitmesiyle sona ererdi.

Yusuf ağır ağır meydanı geçti. Hain mahalle çocuklarının hücumuna uğrayan ve en güvendiği silahı usta parmaklar tarafından koparılan arıya karşı büyük bir merhamet hissediyordu. İçini bir hüznün kaplamıştı. Kendini eve götüren sebebi unutmuş gibiydi. Birkaç sokak saptıktan sonra da kulağına çocukların bağırışı geliyordu.

Bütün sokakları, bütün evleri, kaldırım taşlarına ve duvarların sıvası dökük yerlerine kadar tanıyordu. Yalnız bu sefer pencere kanatlarının biraz daha yamulmuş, bazı evlerin çiğ bir boya ile boyanmış olduğuna dikkat etti. Köşe başlarında hep o ıslak ve yosunlu su mukassimleri vardı.

Eve yaklaşınca yüreği hızlı atmaya başladı. Ne yapmak için geldiğini, Muazzez'le ne konuşacağını bir türlü hatırlayamıyordu. Bir sürü perişan düşünce başının içinde sallanıyor, birbirini çaprazlayıp dolaşıyor, fakat bu, onlardan hiçbirini yakalayamıyordu.

Kapıyı yavaşça çaldı, bu anda hemen kaçıp gitmek istedi; fakat kapı açıldı.

Yusuf Kübra'nın sarı yüzünü görünce biraz kendini topladı. İçeri girerek lakayt bir tavırla sordu:

"Muazzez yukarda mı?"

"Küçükhanım dışarı gitti!"

Yusuf anlayamadı:

"Küçükhanım ne yaptı?"

"Dışarı gitti!"

"Nereye?"

Kübra'nın annesi de sokulmuştu:

"Girsene içeri, Yusuf Ağa," dedi. "Küçükhanımı annesi geldi aldı!"

Yusuf ayakkabılarını çıkararak taşlığa girdi. Sol tarafa, sokak üstündeki odaya doğru baktı. Minderin üstünde Muazzez'in basma entarisi atılmış duruyordu. Taşlığın öbür başına, bahçe kapısına doğru yürüdü. Tulumbadan su çekip oluğu eliyle tıkayarak kana kana içti. Testilerdeki suyun bu vakitte onu kandıracak kadar soğuk olmasına imkân yoktu.

Eliyle ağzını kurularak kenardaki yeşil tahta sandığa oturdu. İçinde bulgur, tarhana, erişte torbalarının durduğu bu sandıktan etrafa hafif bir küf kokusu yayılıyordu. Zaten bu serin taşlığın kış yaz en hâkim kokusu bu küf kokusu idi. Bir kenarda üstleri tahta kapaklarla örtülü duran zeytinyağı küplerinden, yukarı kata çıkan merdivenin alttan görünen çürük tahta basamaklarından, çivitli duvarlardan, üst üste yığılmış birkaç şilteden ve bahçe kapısının yanındaki tulumbadan mütemadiyen bir küf kokusu fışkırmakta ve ortalığa yayılmakta idi.

Yusuf derin bir nefes aldıktan sonra, kendi kendine söyleniyor-muş gibi, sordu:

“Nereye gittiler?”

Kübra’nın annesi bir müddet tereddüt ettikten sonra:

“Vallahi bilmem ki... Galiba şeye gittiler... Hilmi Beylere...” dedi.

Yusuf oturduğu yerde ileriye doğru uzanarak:

“Hilmi Beylere mi?” diye sordu. Bu sözler ağzından ıslık gibi çıkmıştı.

Kadın yerinden kalkıp Yusuf’a sokuldu.

“Yusuf Ağa,” dedi. “Bilmem ama, bu hanım meram anlamayacak galiba. Küçükhanımı da kendine benzetecek. Bu kadar vukuattan sonra Hilmi Beylere günaşırı gidip geliyor, bu da yetmezmiş gibi kızı da götürüyor.”

“Her zaman mı gidiyorlar?... Ne zamandan beri gidiyorlar?”

“Her zaman değil... Hanım hiç arasını kesmedi ama, küçükhanım gitmiyordu. Son günlerde anasına uydu. Bu iki midir, üç müdür, bilmem ki...”

“Anası gidelim deyince Muazzez bir şey demiyor mu?”

“Bu sefer demedi. Bundan evvel bir kere gördüm, hanım ille gidelim diyor, kız da istemem anacığım, bırak beni kendi halime diyordu. Sonra annesinin çenesine dayanamayıp söylene söylene gitmişti. Bu sefer sen çıktuktan biraz sonra anası geldi. Muazzez yukarda hırslı hırslı şarkılar söylüyordu. Herhalde sana mı gücenmişti, nedir. Anasını görünce nereden geliyorsun diye sordu. Hanım Hilmi Beylerden, dedi, bağa gideceğiz, seni almaya geldim, dedi. Kız yerinden fırladı, peki, hemen gidelim, hiç durmayalım, çabuk anneciğim, çabuk, dedi. Yırtınarak soyundu. Pembe saten fistanını giydi, yeldirmesini, başörtüsünü zor takınıp dışarı fırladı. Anası bile onun bu kadar coşmasına şaşıtı... Gittiler işte... Ne edelim Yusuf Ağa, Hilmi Beylerin ne olduğunu sen ben biliriz ama bunlara öğretemeyiz. Parası olanın ırzı da tamam, namusu da!”

Yusuf yerinden kalktı. Ter içinde kaldığını fark ederek kollarını ve sırtını kımıldattı. Uzun bir müddet ayakta bekledi. Bir şey düşünmüyor, kendini toplamaya çalışıyordu. Kapıya doğru ağır ağır yürüdü. Gözleri sert ve korkunçtu. Kararını vermiş bir insan tavrıyla acele etmeden ayakkabılarını çekti. Ensesine doğru kaymış olan kalpağını eliyle öne doğru itti. Kapıyı açtı.

Bu anda Kübra yerinden fırlayarak ona doğru koştu:

“Yusuf, dur!” diye bağırdı.

Deminden beri hiç ağzını açmamış ve lafa karışmamıştı. Yusuf

annesiyile konuşurken, gözleri Kübra'ya iliştikçe başını çevirmiş ve üzerinde her zaman garip bir tesir yapan bu kızın mevcudiyetinin farkına varmamaya çalışmıştı. Buna rağmen o arkasından: "Dur!" diye bağırınca zihninden şimşek gibi bir şey geçti ve yalnız şimdi değil, bu eve geldiğinden beri, hatta ilk gördüğü günden beri Kübra'nın kendisine hep büyük ve şaşmaz gözlerle baktığını hatırladı.

Sırtına, bilhassa tepesine batmanlarla yük oturtulmuş gibi bir ezilme duydu. Kendisinden sakladığı ve bu anda kendisinin de adamakıllı bilemediği bir şeyler vardı. Bu kızla aralarında konuşulmadan, düşünülmeden, hatta yüz yüze bakılmadan bir macera geçmiş gibiydi. Bunun ne olduğunu düşünemiyor, sadece beş dakika evvel bir yabancı, uzak bir insan sandığı bu kızın baş döndürücü bir süratle kendisine doğru koştuğunu, yaklaştığını hissediyordu. Bir eliyle aralık duran kapıyı tutarak ve sırtını kol demirine dayayarak sordu:

"Ne oluyor?"

Kübra kapının yanına gelmişti. Boğuk ve yavaş bir sesle:

"Ne diye gidiyorsun Yusuf Ağa?" dedi. "Ne yapacaksın gidip de..."

Yusuf karşısındakine bakarak başını salladı. Kız tekrar mırıldandı:

"Kendine yazık edeceksin... Senin yolun orası değil..."

Yusuf bu yarım ve manasız cümleleri tamamıyla anlamış gibi cevap verdi:

"Doğru. Gitmesem benim için daha iyi olacak... Fakat lazım!"

Kübra küçük vücudundan beklenmeyecek bir sertlikle başını silkti. Bir adım çekildi. Yusuf bu anda karşısındakinin gözlerinde, ona ilk defa zeytinlikte rastladığı zamanki batıcı bakışları gördü ve kendini o zaman da olduğu gibi suçlu hissetti. Sonra elinden bir şey gelmeyeceğini anlatmak isteyen bir tavırla omuzlarını silkti.

Kübra:

"Git!" dedi. "Ben de gideceğim. Biz de gideceğiz. Artık dayanamayacağım!"

Sonra arkasını döndü:

"Hadi ana, hazırlan, gidelim!"

Kadın olduğu yerde taş kesilmiş gibi duruyordu. Kapının yanında konuşulanları duymamış, fakat orada fevkalade şeyler cereyan ettiğini anlamıştı.

Kübra tekrar Yusuf'a döndü:

"Bizi bir daha görmeyeceksin Yusuf.. ." dedi.

Yusuf çok iyi bildiği bir şeyi söylüyormuş kadar katiyetle ve karanlık birtakım hislerin sevkiyle cevap verdi:

"Belli olmaz... Görüşürüz..."

Yavaşça kapıyı araladı ve dışarı sıyrıldı. İki ayaklı taş merdivende bir müddet durduktan sonra yürüdü.

13

Yusuf ne yapacağını bilmiyordu. Bugün her şeyin başka bir çehre alacağını, bir şeyler olması lazım geldiğini seziyor, fakat sarıh ve kati hiçbir şey düşünemiyordu. Ne yapacaktı? Eliyle tabancasını yokladı. Sonra bu hareketini çocukça bularak güldü. Kendini zorlamadan aklına eseni yapmaya karar verdi. Aşağıçarşı'ya doğru yürüdü. Yolda rastgele düşünüyordu: Hilmi Bey'in bağına gitmeli, fakat ya Şakir de orada ise... Ya bir kaza yaparsam? O zaman hiçbir şey düzelmiş olmayacaktı. Çarşıdan yıldırım gibi geçti. Bugün buradan üçüncü defadır böyle yarı koşarak geçiyordu. Kahvedekilerin bir kısmı ona hayretle baktılar. Biraz daha aşağılarda, arabacı dükkânlarının bulunduğu meydanda birkaç yaylı duruyordu. Onları görünce olduğu yere mihlanmış gibi kaldı. Birdenbire ve bir çivi gibi beynine saplanıveren bir fikir şimdi oraya yerleşiyordu. Ancak bir iki dakika sonra kendini topladı ve yüzünde kendinden emin, rahat bir gülüşle yaylılardan birine giderek sahibinden arabayı birkaç saat için kiraladı. Arabacıya: "Cennetayağı'na gidip geleceğim, belki biraz da kalırım!" demişti. Kendisini tanıdığı için hiçbir şeyden şüphelenmeyen arabacı atların boynundan yem torbalarını çıkardı, oturacak yerin altına koydu. Kayışlarını taktı ve terbiyeleri, bu sırada arabaya atlamış olan, Yusuf'a uzattı.

Yusuf yaylıyı Soğuktulumba'ya kadar ağır ağır sürdü. Fakat ondan sonra kamçıya sarılarak atları dört nala kaldırdı. Sabırsızlıktan bayılacak gibiydi. Arabadan ve atlardan daha çabuk gitmek ister gibi öne uzanıyordu. Bozuk ve taşlı yollarda boş ve havaleli araba tehlikeli sallantılar yapıyordu. Cennetayağı'nın bağları arasından geçen dar ve çukur yol kupkuru idi. İlkbaharda bir dere gibi su ile dolu olan sokakta şimdi yer yer ısırğanlar vardı

ve bunlar dörtnala koşan atların nallarına çarparak kopuyor, savruluyorlardı.

Yusuf hızlı hızlı nefes alıyordu. Sanki evden buraya kadar koşarak gelmişti. Bu sırada yolun öbür ucundaki bağda dolaşanları gördü. Arabayı oraya kadar sürmek, ortalığı telaşa verebilirdi. Terhiyelere sarılarak hayvanları durdurdu. Yere atladı ve kenardaki yüksek yaya kaldırımına çıkarak hızlı hızlı yürüdü. Bu kısa fakat yorucu koşmadan sonra atlar, oldukları yerde, kımıldanıyorlar ve kaşanıyorlardı. Yusuf, Hilmi Bey'in bağına yaklaşıncı çitin kenarına sinerek ilerlemeye başladı. Eli tabancasındaydı. Etrafta kimseler yoktu. Güneş eski sıcaklığını kaybetmeye başlamıştı. Vakit ikindiye yaklaşıyordu. Fakat insanlar, deminki müthiş sıcakın gevşekliğini henüz üzerlerinden atamadıkları için, sokuldukları yerden çıkamıyorlardı. Yalnız Hilmi Bey'in bağındaki köşkten şarkılar ve gürültüler geliyor ve bağda iki kadının dolaşıp üzüm yediği görülüyordu. Yusuf bunların Muazzez'le Şube Reisi'nin kızı Meliha olduklarını seçti. Henüz yarı koruk olan bu üzümleri yemek için bu sıcakta yaşlı başlı kadınların güneşe çıkmayacakları tabii idi.

Yusuf bağı saran çitin etrafını dolaştı. Bütün ağaç diplerini ve kuytu yerleri gözleriyle uzaktan araştırdı. Köşkün içindekilerle bağdaki iki kızıdan başka ortalıkta kimse görünmüyordu. Buna kanaat getirdikten sonra bağın parmaklık şeklinde tahtalardan yapılmış kapısına döndü. Eliyle kapıyı itti ve içeri girdi. Bağda dolaşanlar tahta kapının alt ucunun yerde sürünerek çıkardığı sesi duymuşlar, bu tarafa bakıyorlardı. Yusuf kısık bir sesle:

“Muazzez!” dedi.

Genç kız şaşırmıştı. Yanında bir şey anlamadan duran Meliha'ya bakıyor, sonra başını etrafına çevirerek güya birini arıyordu. Bu tereddüdü pek az sürdü. Hemen kendini topladı. Arkadaşına:

“Sen yiyedur, ben bakayım... Yusuf Ağabeyim gelmiş, babama bir şey mi oldu acaba?” dedi.

Derhal bulduğu bu yalana kendisi de inanmış gibi içi cız etti ve hakikaten Yusuf'un buraya babasına ait fena bir haberle gelmiş olmasından korktu. Bağı çapalanmış topraklarında ayakları asma çubuklarına takılarak koşarken her adımda telaşı artıyor ve tiril tiril titriyordu. Ağzından birkaç kere “Babacığım... Babacığım!” sözleri fırladı. Yusuf'un yanına yaklaşıncı onun yüzünden ve duruşundan korktu. Fakat ağabeyi:

“Ne diye buraya geldin Muazzez?” diye sorunca derin bir nefes aldı. Demek babasına bir şey olmamıştı. Yusuf’u buraya getiren diğer bir sebepti. Başka zaman olsa hiddetinden korkardı. Fakat şimdi gözlerini iki türlü sevinç yaşartıyordu: Hem deminki telaşının yersiz olduğunu düşünerek müsterih oluyor, hem de Yusuf’un buraya kadar sırf kendisi için, Muazzez için gelişinden anlatılmaz bir memnurluk duyuyordu. Masum bir çehre alarak:

“Ne var Yusuf Ağabey...” dedi. “Ne olmuş buraya gelmekle? Yalnız değilim ki, annem de var.”

Yusuf Muazzez’in yüzüne dik dik bakarak:

“Neden geldin diyorum, Muazzez,” dedi. “Annen ne yaparsa yapsın, sen niçin geliyorsun!”

Muazzez şimdi karşısındakini biraz üzme, onu anlamamış görünmek istiyordu. Aylardan beri Yusuf’un kendisine yaptıklarına, böyle küçük bir mukabelede bulunmaktan kendini alamıyordu ve bu arzusunda, şu anda duyduğu ve gitgide artan bir saadet hissinin ve bir neşenin çok tesiri vardı. Kendini zaptetmese Yusuf’un boynuna atılacaktı. Fakat kaşlarını çatarak sordu:

“Ne yapayım Yusuf Ağabey? Bütün gün evde mi kalayım? Bir parçacık olsun eğlenmek benim hakkım değil mi?”

Yusuf başını önüne eğmişti. Buraya gelmiş olduğuna şu anda müthiş pişmandı. Eski hiddeti geçmiş, yerini, kötürüm eden bir teessüre bırakmıştı. Bir an evvel buradan gitmek istiyordu. Başını kaldırmadan:

“Peki, ne yaparsan yap!” dedi ve arkasını dönmek için bir harekette bulundu.

O zaman Muazzez onun yanına sokularak:

“Yusuf!” dedi.

“Ne?”

“Yusuf... Neden geldin buraya?”

Öteki cevap vermedi. Öyle ya, neden gelmişti buraya?

“Buraya benim için mi geldin?”

Ayıp bir şeyi itiraf eder gibi kızarak başını salladı:

“Evet!”

Karşısındakinin yüzüne bakınca Muazzez’in yüreği hopladı. Yusuf’un çehresi bu anda aynen o akşam kendisine “anladım” dediği zamanki ifadeyi almıştı.

Muazzez birdenbire:

“Haydi Yusuf, gidelim!” dedi.

Yusuf, gene kıpkırmızı, peki demek ister gibi başını salladı.

“İçeri girip yeldirmemi alayım...”

Yusuf hemen onu bileğinden yakaladı:

“Bırak, istemez, yürü benimle!” dedi.

Genç kız:

“Hiç olur mu Yusuf... Annem ne der... Dünya âlem ne der?”

Yusuf onu kolundan tutup bağdan dışarı çıkararak:

“Kimse bir şey demez,” dedi. “Deseler de bir şey çıkmaz...”

Muazzez ilerde duran arabayı görünce Yusuf’un yüzüne baktı:

“Bununla mı döneceğiz?” dedi.

“Evet!”

“Peki, bırak da başörtümü filan alayım. Hemen gelirim...”

Sonra siyah ve çocuk gözlerini karşısındakine dikerek fısıldadı:

“Yoksa gelmem diye mi korkuyorsun?”

Yusuf başını salladı:

“Gelirsin... Biliyorum...”

“Öyleyse neden bırakmıyorsun?”

Yusuf avucunda tuttuğu bileği sinirli bir hareketle sıkarak:

“Lüzumu yok!” dedi. Sonra, dudakları titreyerek, ilave etti:

“Ne olursa olsun, artık seni hiç bırakmayacağım!”

Arabanın yanına gelmişlerdi. Yusuf genç kıza, arabaya binerken yardım etti; yan kapıların muşamba perdelerini kapattı ve kendisi ön tarafa atladıktan sonra:

“Biraz geride otur, görünme!..” dedi.

Sonra kamçıyı eline aldı ve arabayı sürdü. Bir bağın arkasından dolaşarak yola çıktılar. Şube Reisi’nin kızı Meliha bağda tek başına üzüm yemeğe devam ediyor, yalnız ara sıra başını kaldırarak Muazzez’in nerede olduğunu görmeye çalışıyordu.

Yusuf atları dörtnala kaldırmıştı. Genç kız yaylının iç taraflarında bir köşeye büzülmüş ve elleriyle iki tarafına sarılmış, düşünüyordu. Araba taşlara çarparak fırlayınca veya hızla dönünce: “A! A!” diye hafif bir ses çıkarıyor ve sonra susuyordu. Birdenbire içini endişeler kaplamıştı. Bu yolculuğun sonundan korkuyor gibiydi. Nereye gidiyorlardı? Tabii eve... Acaba hakikaten eve mi? Muazzez Yusuf’un yüzünü arkadan ve pek az görebiliyor, fakat bu çehrede neler olduğunu tamamen biliyordu.

Kız kardeşini alıp eve dönen bir insanın yüzü böyle olmazdı.

Hiç böyle olmazdı. Bu yüz Muazzez'in şimdiye kadar görmediği bir şeydi. Her adalesi donmuş ve ileri fırlayarak deriyi germiş gibiydi. Muazzez bunun böyle olduğunu görüyormuş kadar iyi biliyordu.

Sonra Yusuf'un sırtı da acayipleşmişti: Bazen büyüyerek arabanın ön tarafını tamamen kapatıyor ve içerisi kapkaranlık oluyordu, zifiri karanlık. Bu esnada Muazzez hiçbir şey görmüyor ve haykırmak istiyordu... Yusuf'un yalnız sırtı değil, kalpağının altından çıkan kısa kesilmiş siyah saçları, kıpkırmızı yanan kulakları da büyümüştü. Muazzez bu saçların kalınlaştığını ve uzadığını görüyor, kulaklarından alevler fışkırdığını sanıyordu.

Bir aralık Yusuf yerinden fırlar gibi oldu. Dışarıyı görmeyen Muazzez korktu. Yusuf elindeki kamçıyı şiddetle savuruyor ve atlar deli gibi koşuyordu. Muazzez arkadaki muşamba perdeyi aralayarak baktı. Yolun döndüğü yerde bir süvarinin kaybolduğunu ve bunun Şakir'e benzediğini gördü. O zaman içerisi annesine karşı büyük bir istihfaf hissiyle doldu. Demek kendisinin bağda olduğu bu oğlana haber verilmiş ve o da hemen atına atlayarak bağın yolunu tutmuştu. Olduğu yerden yavaşça öne doğru giderek Yusuf'un bütün vücudunu kucaklamak ve onun alev gibi kulaklarına:

"Ben razıyım Yusuf, beni ne yaparsan yap, fakat bir dakika bile bırakma!" demek istedi. Bu anda araba dik bir bayırı tırmandı. Genç kız tekrar muşambayı kaldıınca Soğuktulumba'da olduklarını gördü:

"Yusuf, nereye gidiyoruz!"

Diye bağırdı. Çünkü kasabaya gidecek yerde atlar sağa dönmüş, Havran yolunu tutmuştu.

Yusuf sesini çıkarmadı, başını bile çevirmedi, atları sürmekte devam etti. Fakat Muazzez artık korkmuyordu. Arabanın ağızını kapayan vücut ona tükenmez bir emniyet hissi veriyordu.

14

İki tarafı zeytin ağaçlarıyla duvarlanmış olan yol birkaç yüz metrede bir hafif kıvrıntılar yaparak uzanıyordu. Adamakıllı alçalmış olan güneş ağaçların tepelerini kıpkırmızı aydınlattıktan sonra yolun bir kenarına vuruyor, fakat yavaş yavaş oradan da çekilerek, ağaçların gövdelerinde, yukarıya doğru yükseliyordu.

Eğri büğrü, kambur zeytinler, kâh arkaya yaslanmış kâh yana eğrilmiş ihtiyar gövdeleriyle, dalları ve yaprakları olmasa, bir mezarlığı andırıracaktı. Fakat yeni yeni çıkmaya başlayan bir akşam rüzgârı minimini ve sert yaprakları hışırdatıyor ve sanki bu ihtiyar gövdeler canlanıyor, vücutlarındaki bir sürü kovuğu birer göz gibi kullanarak etrafa bakınıyordu.

Beyaz ve ince bir toz bulutunu arkasında bırakarak ilerleyen araba hep aynı sürati muhafaza ediyor ve onun bu çılgınca koşusu, etrafın ağır kımıldanışları ve fısıltıya benzeyen sesleri ile tezat teşkil ediyordu.

Yusuf hep ileri bakmakta ve kenarlardaki ağaçların daireler yaparak uzaklaştığını, yolda rastgeldiği köylülerin telaşla eşeklerini bir kenara çektiklerini fark etmemekte idi. Bir aralık terbiyeleri çekerek arabayı yavaşlattı. İki tarafı tarlalık olan bir yere gelmişlerdi. Etrafına bakındı ve birkaç adım ötede sağa sapan yolu görünce hayvanları oraya sürdü.

Bu yol Burhaniye üzerinden Ayvalık'a kadar gidiyordu. Atları tekrar dörtlüye kaldırdı. Yarım saat sonra yolun iki tarafında kavak ve söğüt ağaçları başladı. Ortalık adamakıllı kararmıştı. Yollarda kimseler yoktu. Burhaniye'ye girdikleri zaman caminin ve birkaç kahvenin ışıkları yakılmıştı. Yusuf kasabayı boylu boyunca ve hiç durmadan geçti. Önüne geniş ve kuru bir dere çıktı. Atlar bileklerine kadar kuma batıyorlar ve ter içindeki vücutlarını müthiş bir gayretle geriyorlardı. Yusuf yere atlayarak hayvanların başını tuttu ve ağır ağır bu kumlu sahayı geçti. Burada bir müddet bekleyip atları dinlendirmek istedi. Oturduğu yerin altındaki yem torbalarını çıkarıp baktı. İçlerinde epeyce arpa vardı. Çeki kayışlarını söktükten ve atları kaşanmaya bıraktıktan sonra, torbayı başlarına geçirdi. Ancak o zaman arabaya yaklaşarak içeri bakmayı düşündü.

Yan taraf perdelerinden birini açıp başını içeri uzatınca evvela hiçbir şey seçemedi. Sade zifiri bir karanlık gördü. Yavaş yavaş, gözleri alıştıkça, arka taraftaki keçelerin arasına sokulmuş bir şekil fark etti. Kollarını dirseklerine kadar kapının içine sokup yaslanarak:

“Muazzez!” diye fısıldadı.

“Yusuf!”

Bir hışırtı oldu ve Muazzez'in pembe saten elbisesi bu tarafa yaklaştı. Hava hâlâ sıcak olduğu halde kız titriyordu. Yusuf:

“Üşüyor musun?” diye sordu.

“Hayır, neden üşüyeyim!”

“Korkmuyor musun?”

Muazzez, biraz durduktan sonra, kati bir sesle:

“Hayır!” dedi.

Nereye gidiyoruz, diye sormuyor, artık bunu merak da etmiyordu. Yusuf da bir şey söyleyecek halde değildi. Kafası bomboştu. Bugünün öğleden sonrasında birbirini kovalayarak geçen vukuat, onu sersem etmişti. Dimağında, bu anda, hayvanların ter kokusundan başka bir şey yoktu... Kulakları hâlâ, bozuk yollarda yaylının çıkardığı seslerin ve şimdi bile atlar kımıldadıkça öten çingırağın akisleri ile uğulduyordu. Tozdan bembeyaz kesilen kaşlarını kaldırarak gülümsemeye çalıştı. Arabanın kapısına yaklaşmış olan Muazzez’in koluna başını dayayarak bir müddet derin derin nefes aldı. Nerdeyse uyuyacaktı. Bu sırada Muazzez kendini tutamayarak sordu:

“Daha gidecek miyiz, Yusuf?”

“Biraz daha gidelim bakalım, belki bir köye geliriz... Ben buraları bilmiyorum!...”

Muazzez: “Niçin Burhaniye’de kalmadık?” diye soracaktı, vazgeçti. Niçin orada kalmadıklarını ve niçin daha ileri gittiklerini Yusuf’un da bilmediğini seziyor ve bir cevap aratarak onu üzmeyi istemiyordu.

Artık yavaş yavaş ay yükseliyor ve arabanın üstünden aşarak ön tarafta sesli sesli yem yiyen hayvanların kulaklarını aydınlatıyordu. Daha ilerdeki köprü, onun arkasındaki ağaçlıklar ve en geride uzanan deniz birdenbire canlanmış, mat beyaz bir ışık birdenbire her şeyi yeni bir hayata atmıştı. Bu, gündüzkünden çok farklı bir hayattı ve buraya ancak biraz evvelki karanlığı aştıktan sonra varılıyordu. Kızgın güneşin altında boğulur gibi uzanan ve yaşamakta olduğunu ancak ışık vasıtasıyla belli eden tabiat, yarım saat kadar süren bir karanlık esnasında derhal başka bir ruh almıştı. Bu sefer canlılığını hafif kımıldanışlarla ve her mevcudu bir tül gibi kaplayan hayat dolu bir nefesle meydana vuruyordu. Dere yatağının kenarındaki dikenlerin arasında ağustosböcekleri ötüyor, ara sıra kımıldayan atların ayakları arasında çekirgeler sıçırıyordu. Akşamüzerine doğru çıkan ve denizden gelen rüzgâr hiç artmamış olduğu halde, şimdi gündüzkünden daha çok belli idi. Bütün sesler birbirlerinden daha kolaylıkla ayrılıyor; daha net, daha tatlı, daha anlaşılır oluyordu.

Yusuf arabanın kapısında, kolları içeride ve başı müthiş bir yorgunlukla Muazzez'e yaslanmış, hiçbir şey söylemeden bekliyordu. Muazzez bazen çenesini yavaşça Yusuf'un başına dokundurarak onun ter ve toz kokan saçlarını teneffüs ediyor, bazen de gözlerini arabanın ön tarafına çevirerek dışarı bakıyor, ay ışığında kıvıldaayan ağaçları ve üzerine gümüş pullar serpilen denizi gördükçe hayretle gözlerini kırıştırıyordu.

Yemlerini bitiren atlar sıkılmış gibi başlarını sallamaya ve torbaları savurmaya başladılar. Yusuf:

"Gidelim!" dedi.

Hayvanları tekrar koştı. Torbaları arabanın içine bıraktı. Yerine atlayarak kamçıyı şaklattı.

Muazzez tekrar arkaya, karanlık köşeye çekilmişti. Bulunduğu yere yerleşmeye çalışıyordu. Arabanın zeminini örten çulun altına sadece biraz kuru ot serpilmişti. Bir kenarda ikiye kıvrılmış bir çift keçe duruyordu. Muazzez onları çekip altına aldı. Ağır ve keskin bir koku neşreden bu keçeler terli zamanlarında hayvanların sırtına konurdu. Muazzez elbisesinin ve ellerinin yapış yapış olduğunu fark etti.

Bütün bunlar ona çok tabii geliyordu. Tekrar dışarı bakmaya başladı. Bu sefer ay sol taraftan vuruyor ve Yusuf'un dizginleri tutan ellerini aydınlatıyordu. Hayvanların koşumlarındaki pirinç kısımlar, kıymetli birer mücevher gibi temiz parıltılar saçıyordu. Arabanın ağzını yarı yarıya kapayan Yusuf başını biraz sağa eğmişti. Muazzez bu şekilde onun yüzünü adamakıllı görüyordu: Kulağı ve saçları karanlıkta kalmış, sol yanağı, alnının bir kısmı ve burnu mermer gibi beyaz bir ışığa bürünmüştü. Ancak ucunu görebildiği kaşlar hafif ürpermelerle kıvıldıyordu. Muazzez onu hiç bu kadar güzel görmemişti. Uzun uzun baktı ve sonra sessiz sessiz ağlamaya başladı. Elini yüzüne kapatıyor ve yaşlarını avuçlarına akıtıyordu. Yusuf onun ağladığını görmemeliydi. Bu kadar büyük bir saadeti onu verene göstermek doğru değildi. Bunu, kendine de izah edemeyerek, hissediyordu.

Yolu yalnız arabanın çingırağının sesi dolduruyordu. Hayvanların ayak sesleri bile bu devamlı nağmelerin içinde kaybolmakta idi. Bu sefer ağır ağır ilerleyen atların sırtı, üzerlerindeki koşumlarla birlikte, türlü türlü kıvrıntılar ve ışık oyunları yapıyordu. Üstleri aydınlık ve yeşil bir deniz gibi dalgalanan zeytinlerin altı karanlıktı,

yalnız bazı yerlerde ok gibi bir ziya huzmesi yaprakların arasından toprağa ve köklere kadar uzanıyordu.

Biraz dik bir sırtı tırmandılar, önlerine bir iniş geldi. Bunun ta ilerdeki ucunda deniz görünüyordu. Etrafta çam ağaçları belirmeye başlamıştı. Yusuf Kozak veya Pelitköy taraflarına yaklaştıklarını tahmin etti. Fakat görünürde köy filan yoktu. Ne yapacağını, nereye gideceğini tayin edemeyerek arkasına döndü ve arabanın içine doğru yavaş sesle sordu:

“Muazzez, daha gidelim mi?”

“Bilmem? Nereye gideceğiz?”

“İstersen burada kalalım... Yarın düşünürüz!”

“Kalalım!”

Yusuf terbiyelere asıldı. Hayvanlar hemen durdu. Bulundukları yerin sol tarafında çamlarla örtülü bir bayır yükseliyor, sağlarında ise gene çamlı bir sırt, aşağıya, belki bir kilometre uzakta yatan denize uzanıyordu. Yusuf arabayı bu tarafa, çamların altındaki bir düzlüğe sürdü; atları arabadan sökerek her birini birer ağaca bağladı; yolun kenarından getirdiği birkaç iri taşı tekerleklerin önüne koydu. Sonra başını içeri uzatarak:

“Gelsene Muazzez... Dışarısı serin değil... Üşümezsın!” dedi.

Gündüzki boğucu sıcak kalmamakla beraber, gece fazla serinlik getirmiş değildi. Çamların arasından görünen deniz donmuş kadar hareketsizdi.

Muazzez aşağı atladı. Gözlerini ovuşturuyordu: Belki uykudan, belki de karanlıktan geldiği için.

Ayakları çam iğnelerinin üstünde kayarak biraz ilerlediler, devrilmiş bir kütüğün üzerine yan yana oturarak uzaktaki denize bakmaya başladılar. Burada, önlerinde ağaçsız bir saha bulunduğu için, bakışları hiçbir şeye takılmadan ufka kadar uzanabiliyordu. Toz, saman, beygir, gübre ve ter kokusuyla bunalan başlarını şimdi tatlı ve sarhoş edici bir çam kokusu sarıyordu. Yarı tıkalı burun delikleriyle, bu kokuyu sonuna kadar içmek için, derin derin nefes alıyorlar ve ara sıra birbirlerine bakıyorlardı.

Bu saatlerin bir daha geri gelmeyeceğini, karanlık bir his, ikisine birden tekrar edip duruyor ve aynı zamanda, saadetlerinin gölgesiz olması için, dimağlarının bu andan başka hiçbir şeyle meşgul olmaması lazım geldiğini onlara fısıldıyordu. İkisi de ne bir saat önceyi, ne de bir saat sonrayı düşünüyorlardı. Bütün hislerden ve

düşüncelerden daha kuvvetli olan ve insanı hayatında ancak birkaç defa idaresi altına alan tabii ve hâkim bir duygu şimdi ikisini de avucunun içine almıştı. Bu anda etraflarındaki ağaçlar, karşılarındaki deniz kadar bu kuvvete tabiydiler. Bir tek üzüntüleri, bir tek istekleri yoktu. Hatta her istediğine nail olanların iç sıkıntısı da onlardan uzaktı. Saadetin bu kadar tamam ve mükemmel oluşu ikisini de şaşırtmış gibiydi. O kadar ki, birbirlerine söyleyecek tatlı sözler bile bulamıyorlar, sadece derin derin nefes alarak gülümsüyorlardı. Uzun müddet böylece bekleştiler. Bir aralık Muazzez'in başı Yusuf'un omzuna düştü: Uyumuştı. Yusuf onu kollarına alarak arabaya götürdü.

Atlar bağlı oldukları ağaçlara başlarını sürüyorlardı; ayaklarının altındaki kuru çam iğneleri kırıldıkça çıtırdıyor ve aşağı doğru kayıyordu.

İri ve yüksek çamların yukarılarında kıpırdamalar oluyor, bir sincap daldan dala atlıyordu.

Yaylı arabanın boşluğa doğru uzanan oku hafif hafif sallanıyor ve içinde bulunan iki genç insanın nefesleri kuru ot ve keçe kollarına karışıyordu.

Muazzez'in uzun zaman geri dönmediğinin farkına varan Meliha üzüm yemeyi bırakarak içeri koştu ve Şahinde'ye Yusuf'un gelip Muazzez'i çağırdığını ve herhalde beraber gittiklerini söyledi.

Şahinde'nin ilk aklına gelen şey, Salâhattin Bey'e bir şey olması ihtimali idi. Telaş ile yerinden fırladı. "Aman gideyim... Beye bir şey mi oldu acaba? Yarabbim sen koru!" diye söylenerek telaşla çarşafının üstünü aldı. Muazzez'in kendisine haber bile vermeden gitmesi ona garip gelmiyordu. Hatta belki merakını arttırıyor ve meseleyi gözünde büyütüyordu. Aşağı indiği zaman bir hizmetçi Muazzez'in yeldirmesinin ve başörtüsünün burada kaldığını söyledi. Şahinde ancak o zaman biraz şaşırarak:

"Amanın, bu kız deli mi oldu, nedir?" diye dövündü.

O esnada atını sürerek bağa giren Şakir, Yusuf'u bir araba ile şehre dönerken gördüğünü söyledi. Arabanın içinde Muazzez'in bulunduğunu fark etmemişti. Şahinde kızının yüzü gözü açık olarak şehirden geçmeyeceğine memnun olmakla beraber, daha çok şaşırды. Demek Yusuf arabayla gelmişti, demek mesele bu kadar mühimdi. Şu halde niçin kendisine haber vermemişlerdi. Yoksa Yusuf artık onu aile efradından saymıyor muydu. Bu "yabanın köylüsü" kendisini en itibarlı ahabplarının yanında böyle garip vaziyette bırakmaya nasıl cesaret ediyordu?

Köşke bitişik ahırda samanların üstüne uzanıp uykuya dalmış olan yanaşmayı kaldırarak arabayı koşturdular. Şube Reisi'nin hanımı da dönmeye karar vermişti. Bu hadise toplantının tadını kaçırmıştı. Üstü açık ve tek atlı arabanın içine bir kilim ve onun üzerine bir şilte kondu, bunlar da bir halı ile örtüldü. Şahinde, Şube Reisi'ninki ve kızı, hizmetçilerin yardımı ile, arka taraftan arabaya binerek şemsiyelerini açtılar ve kır at tırıs adımlarla yola düzüldü.

Kasabaya yaklaştıkça Şahinde'nin merakı artıyordu. Bir şey

düşündüğü ve tahminlerde bulunduğu yoktu, sadece bir korku hissediyor ve eve gidince karşılaşacağı manzaranın ne olacağını bilmediği halde, ev aklına geldikçe ürperiyordu.

Şube Reisi'ninkiler Aşağıçarşı'da indiler. Şahinde mavi şemsiyesini yüzüne tutuyordu. Kaldırımlarda müthiş bir gürültü çıkarak ilerleyen yaysız arabada adamakıllı sarsılarak Çayıcı'ni ve Bayramyeri'ni geçti; evine geldi. Eteklerini toplayıp kendi başına atlamaya kalkıştı, fakat beceremediği için yanaşmanın gelip elinden tutmasını bekledi, sonra kapının önündeki iki ayak taş merdiveni çıkarak hızlı hızlı tokmağı vurdu.

İçerden hiçbir ses çıkmadı. Şahinde tekrar tekrar çaldı; cevap vermiyorlar ve açmıyorlardı. Alelade zamanlarda bile bir şeyi başından sonuna kadar düşünemeyen kafası merak ve heyecandan ve bilhassa tarif edilmez bir korkudan inmeli bir hale gelmişti. Kapıda durup aptal gözlerle sokağa veya evin üst katına doğru bakıyor ve hiçbir şeye karar vermeyerek bekliyordu.

İhtiyar Rumelili hizmetçi bir haftadan beri gelininin yanına gitmişti, fakat evde Kübra ile anasının bulunması lazımdı. Sonra Yusuf ile Muazzez bağdan araba ile dönmüşlerdi. Eve gelmeyip nereye gidebilirlerdi?

Birkaç kere daha sıkı sıkı tokmağı vurdu. Karşı taraftaki evlerden birinin kafesi kalkarak saatçi Rakım Efendi'nin hastalıklı karısının sapsarı ve alnı çatkılı başı göründü:

“Şahinde Hanım, boşuna çalma, evde kimse yok!”

Şahinde Hanım “Ne biliyorsun?” demedi, hatta bunu düşünmedi bile. Bütün işi pencerede oturup mahallenin ahvalini kafes arkasından kontrol etmek olan bu kadının verdiği malumat muhakkak doğru idi. Sadece sordu:

“Nereye gittiler?”

“Kübra ile anası kollarında bir bohça ile çıkıp gittiler, ama nereye gittiklerini bilemedim!”

“Kollarında bir bohça ile mi?”

“Öyle ya... Bir daha dönmeye niyetleri yok ellalem!”

Şahinde derhal kendini unutup dövünmeye başladı:

“Amanın, Müslümanlar! Evimi soyup da mı gittiler nedir? Hanım, ellerinde sedefli bir çekmece de var mıydı?”

“Görmedim komşu, belki bohçaya tıkmışlardır.”

“Bizim Yusuf ile Muazzez de gelmediler mi?”

“Gelmediler komşu, ikisi beraber miydiler ki? Sen kızın ile gitmemiş miydin?”

Ortada mühim birtakım meseleler döndüğünü hisseden komşular da kafesleri kaldırmışlar, mükâlemeye iştirake başlamışlardı. Saatçinin karısı merakından kendisi sualler soruyordu. Şahinde cevap verdi:

“Beraber gittim... Şeylere... Bir ahbabın bağına gitmiştik... Yusuf gelip kızı almış, buraya dönmüş. Halbuki evde yoklar... Babalarına bir şey mi oldu diye merak ettim ama, baksana, ortalıkta öyle bir şey yok... Şimdi de çocukları merak ediyorum!”

Komşulardan biri dayanamayarak sordu:

“Kız giderken sana haber vermedi mi?”

“Ya, haber vermedi işte... Ne oldu bunlara anlamadım!”

Her şeyi kolayca tefsir ediveren komşular bu sefer düşünmeye dalmışlardı ve herhangi bir tahminde bulunamayarak sadece Şahinde'ye sualler soruyorlar ve zaten perişan bir halde olan kadını büsbütün şaşkına çeviriyorlardı.

Nihayet soracak suali kalmayan ve Şahinde'nin daha fazla sokakta durmasına lüzum görmeyen saatçinin karısı:

“Baksana Şahinde Hanım!” dedi. “Kapının önünde ne bekliyorsun? Kübra'nın anası giderken anahtarı pencerenin kenarına bıraktı!”

Şahinde aptal aptal karşısındakinin sarı yeşil yüzüne baktı. Bu yüzde vazifesini yapmış bir insanın sükûnetinden başka bir şey yoktu. Şahinde söyleyecek söz bulamayarak başını çevirdi, anahtarı alıp kapıyı açtı ve içeri girince taşlıgın bir kenarına çöktü.

Kımıldayacak halde değildi. Şişmanca vücudunu hafif bir ter kaplamıştı. Çarşafını eliyle iterek başını açtı. Taşlıkta bir fevkaladelik yoktu. Kübra ile anasının yatakları kenarda dürülü duruyor ve üzerlerini her zamanki gibi bir kilim örtüyordu. Yalnız hep bu yatakların kenarında duran bohçaları yoktu. Şahinde bu kadınla kızın bu eve niçin geldiklerini ne kadar az düşündü ise, şimdi niçin gittiklerini de o kadar az düşünüyordu. Her şeyden evvel yorgundu. Ara sıra: “Muazzez'i bu oğlan nereye götürdü acaba?” diyor, fakat bir süre sonra: “Acaba bu karılar giderken bir şeyimi alıp götürdüler mi?” diye üzülmüyordu. Bu üzüntü, onu yerinden kaldırıp eşyasına baktıracak hale gelmeden, kayboluyor ve yerini boş bir gevşekliğe bırakıyordu.

Vakit geçtikçe korkusu arttı. Salāhattin Bey de hālā gelmemişti... Bu gece gene geç vakitlere kalırsa ıldırırdı. “Komşulardan birine gidip orada yatarım!” diyordu. Fakat kocası gelince kapıyı açacak ve kendisine izahat verecek birinin evde bulunması lazımdı. Ne de olsa, gelecek olan bu evin erkeği idi ve şahinde’de onu sokakta bırakacak kadar cesaret yoktu. Sonra, merakının ancak Salāhattin Bey tarafından giderilebileceğine, onun her şeyi anlatacağına dair içinde bir kanaat belirliyordu. şimdi gözleri kapıda ve yüreği çarparak her dakika onu bekliyordu. Akşam olmuş, ortalık kararmaya başlamıştı. Lambayı yakmak için yerinden kalkarak sokak üstündeki odaya gitti. Sonra buraya niçin girdiğini unutarak pencereye yaklaştı ve sokağa bakmaya başladı. Sıcak günün sonunda sokaklarda beliriveren bir kalabalık, dört tarafa gidip geliyor, kimisi koltuğunda birkaç pide, kimisi elindeki kâsede biraz tahin pekmez ile evine dönüyordu. Alnını kafese dayayarak dışarısını seyreden şahinde, köşe başından kocasının görünövermesini bekliyordu. Bu anda başka hiçbir işteği yoktu. Her şeyi unutmuştu. İçinde sadece müthiş bir korku ve tükenmez bir bekleyiş vardı. Herhangi bir mesele üzerinde durup düşünmeye alışmamış olan kafası, yükünü atmak için bir insana muhtaçtı ve şahinde Salāhattin Bey’i, farkında olmadan, yalnız bunun için herhangi bir şeyi düşünmeye mecbur kalmaktan kurtulmak için, bekliyordu.

Ortalık adamakıllı kararmıştı. İhtiyarlar tespihleri ellerinde akşam namazından dönüyorlardı. şahinde minderin üstüne büzölmüş oturuyor, mahallenin çocuklarından birini çağırıp hükümete göndermeyi, Salāhattin Bey’e haber verdirmeyi akıl edemiyordu.

Kolunu pencerenin kenarına dayamış ve başını, yorgunluktan bitkin bir halde, onun üstüne yatırmıştı. Gözleri karıncalanıyor, başı zonkluyordu.

Bu aralık yorgun ve ağır adımlar kapıya yaklaştılar. şahinde yerinden fırlayarak dışarı koştu. Salāhattin Bey gelmişti. Daha ayakbaşlarını çıkarırken karısı onun omzundan tutarak:

“Bey, Yusuf’u, Muazzez’i gördün mü?” diye sordu.

“Ne münasebet? Yusuf bugün bana uğramadı... Muazzez evde değil mi?”

“Aman bey, başımıza gelenleri sorma!”

“Ne oldu? Beni telaşa düşürme!”

“ocuklar yok... Evdeki karı ile kızı da bohalarını alıp gitmişler!”

“Kübra mı?”

“Ya, ikisi de... Bir haber bile bırakmamışlar. Kimbilir, evi de soyup mu gittiler nedir. Ben telaşeden dört tarafa bakamadım... Seni bekledim!”

“Yusuf nerede?... Muazzez, nerede?”

“İşte anlatıyorum ya, canım... Muazzez benimle gelmişti!..”

Şahinde birdenbire durdu. Bugün Muazzez’le birlikte nereye gittiğini Salâhattin Bey’e söyleyemeyeceğini hatırladı. O anda başka bir yalan da bulamayarak kekeledi. Bereket versin Kaymakam ona dikkat etmiyor, başı önünde sık sık nefes alarak sadece dinliyordu. Karısının sustuğunu biraz geç fark etti ve:

“Anlatsana canım!” dedi. Taşlıkta duruyor ve gözleri yarı kapalı dinliyordu. Şahinde kısık bir sesle:

“Ne bileyim ben, bey?” dedi. “Muazzez’le ben Cennetayağı’na bir ahbaba gitmiştik. Yusuf bir yaylıya binip gelmiş, kızı almış. Ben ilk evvela seni rahatsızlandı sandım ama, eve gelince hiç kimseyi bulamadım. O karılar anahtarı pencereye bırakıp savuşmuşlar...”

Ancak şimdi ortada ciddi bir mesele olduğunun farkına varan Kaymakam:

“Yusuf ne zaman Hilmi Beylerin bağına gelip Muazzez’i almış?” diye sordu.

Karısı hemen cevap verdi:

“İkinci sıralarında...”

Sonra, birdenbire düştüğü bir korkuya mağlup olarak, yalvarır gibi mırıldandı:

“Hilmi Beylere gittiğimizi nereden biliyorsun bey?”

Kaymakam omuzlarını silkti. Nereden bildiğinin o da farkında değildi. Cennetayağı, Yusuf, Muazzez, Kübra isimleri bir arada kulağına gelince bugün gidilen yerin Hilmi Beylerin bağı olduğu kanaati kafasında belirivermişti. Bu o kadar tabii olmuştu ki, karısına kızmayı bile akıl etmiyor, yalnız gitgide artan bir merakla:

“Nereye gitmişler?... Nasıl haberin olmaz yahu? Sen ne biçim mahluksun?” diye söyleniyordu. Fakat karısından işe yarar bir cevap almak imkânı yoktu. Rabitasız konuşuyor ve sözleriyle daha ziyade Salâhattin Bey’in zihnini karıştırıyordu. Kaymakam ne yapmak lazım geldiğini düşünmek için bir müddet sustu. Bu esnada evin sessizliği ona bir rüzgâr gibi çarptı. Gözlerini açıp etrafına bakındı: Karşısında perişan bir tavırla titreyen karısından başka bir şey göremedi. Karanlık taşlığa, bahçe kapısı tarafından beyaz

bir ışık vuruyordu. Demek ay oldukça yükselmişti ve çocuklar hâlâ dönmemişlerdi.

Onların bir daha dönmemek ihtimali göğsünü bir bıçak gibi çizerek boğazına kadar çıktı. Bu evde onlar olmadan oturmak, bu karşısındaki şişman ve zavallı mahlukla yalnız kalmak ihtimali onu yerinden sıçrattı:

“Nerede kaldılar bunlar... Nereye gittiler bunlar!” diye hiddetle bağırdı.

Karşısındaki ürkek bir hıçkırıkla cevap verdi.

“Bilmem ki!”

O zaman Kaymakam süratle ayakkabılarını giyerek dışarı fırladı. Karanlık ve bozuk kaldırımlı sokaklarda ayaklarını taşlara çarparak ilerledi. Hükümet binasına gelince candarmayı karakola yollayıp bölük kumandanını çağırttı.

2

O gece takibe çıkıp muhtelif semtlere dağılan altı candarma, ilk iş olarak, kasabaya yarımşar birer saatlik köylerde güzel bir akşam yemeği yediler. İki tanesi aynı köyde geceyi geçirmeye karar vererek odaya birer yatak serdirdiler; diğer dördü yemekten sonra atlarına atlayıp bir müddet daha gittiler ve ancak geç vakit vardıkları köylerde kalıp uyudular.

Burhaniye tarafına giden candarma geceyi Edremit'e yarım saat mesafede bulunan Frenkköy'de geçirdikten sonra sabahleyin güneşin doğup oldukça yükselmesini bekledikten sonra, öğleye doğru, Burhaniye'ye geldi ve caminin yanındaki bir kahveciden, akşam Ayvalık tarafına doğru bir arabanın geçtiğini öğrendi.

Hayvanını ve kendini yormaya hiç niyeti olmadığı için kahvede oturup yarım saat dinlendi. Bu esnada, bitişik handaki hizmetkârlardan birini, atını gezdirip kaşandırmaya memur etti. Çizmelerini çıkarıp önündeki demir masaya dayayarak yün çoraplarının içinde parmaklarını oynattı ve ancak kendisini hafif bir uykunun bastır- mak üzere olduğunu anlayınca doğrularak gerindi ve hancının hizmetkârına:

“Ülen, getir hayvanı!” diye bağırdı.

Çizmelerini tekrar çekti. Hayvanın boynunu okşadıktan sonra

kolanları sıktı. Dizginleri yakalayarak yüksek Çerkes eyerinin üstüne atladı. Başka zamanlarda oldukça haşarı olan beyaz kısrak bu sıcakta adamakıllı uslanmışa benziyordu. Boynunu önüne uzatarak kaldırımların üzerinde tıkr tıkr yürümeye başladı.

O gün akşamüzeri Ayvalık'a varan candarma, yolun yarısında at üstünde uyumuş, diğer zamanlarda da silahını ensesine koyup ellerini iki tarafından geçirerek memleket türküleri tutturmıştı.

Uğradığı köylerde muhtarlara, bir oğlanla bir kız görüp görmediklerini sormuş ve menfi cevap almıştı. İşini bitirmiş olmanın verdiği bir vicdan istirahati ile Ayvalık Karakolu'nda uzanıyor biraz dinlendikten sonra şehri dolaşmaya çıkmayı ve bütün ahalisi Rum olan bu kasabanın güzel kızlarını gözden geçirmeyi düşünüyordu.

Burhaniye'den ayrılıp deniz tarafına doğru ağır ağır atını sürerken karşılaştığı bir yaylı araba, candarmanın hiç gözüne çarpmamıştı. Bunu pek tabii görmeliydi, çünkü arabanın içinde kimse yoktu ve hayvanları, sarı mintanlı genç bir köylü sürüyordu.

Bu köylü, arabayı biraz hızlı sürerek Edremit'e geldi. Aşağıçarşı'dan geçmek üzere iken oradaki bir nalbant dükkânından fırlayan bir adam koşarak hayvanların dizginlerine yapıştı; avaz avaz bağırmaya başladı:

“İn aşağı, keratanın oğlu, arabamı nereye götürüyorsun!”

Köylü hemen yere atladı. Mahcup fakat kendinden emin bir tavırla cevap verdi:

“Araba senin mi? Al öyleyse, ben de seni bulup malını geri vermeye geldim. Bunu da al! Yusuf Ağa yolladı, hakkı geçtiyse helal etsin dedi!”

Silahlığından bir kese çıkararak içinden bir lira aldı, karşısındakine uzattı.

Arabacı “Helal olsun,” diye uzaklaştı. Bu esnada orada birdenbire beliren iki candarma, kölüyü yakalayarak hükümete götürdüler.

Sarı mintanlı delikanlı, bir köylü için en korkunç şey olan bu yolculuk esnasında bile gülümsüyordu. Hatta kendisini Kaymakam'ın karşısına çıkardıkları zaman da korkmadı, sadece:

“Candarmaya hacet yoktu beyim, zati ben de size geliyordum!” dedi.

Salâhattin Bey yerinden kalkarak ona sokuldu:

“Nerden geliyorsun?” dedi.

Genç adam kahverengi gözlerini karşısındakine çevirerek:

“Yerimi nideceksin bey?” dedi. “Beni Yusuf Ağa ile kızın gönderdi!”

“Ne yapıyorlar?”

“Bizim imam bu sabah nikâhlarını kıydı. Ellerinden öperler. Bunu diyivermek için beni buraya saldılar!”

Kaymakam bir müddet durakladı, sonra yüzüne bir tebessüm gelerek:

“Yusuf bizim kızı kendine nikâh mı etti?” diye sordu.

“Allah gönüllerine göre versin bey; kızın yiğit delikanlıya düştü.”

“Başka bir şey söylemediler mi?”

“Yok, söylemediler! Siz merakta kalmayasınız diye beni gönderdiler. Arabayı da sahibine ulaştırdım!”

“Dönüp gelmeyecekler mi?”

“Döneceğe benzemezler ama, Allah bilir!”

Kaymakam çok ısrar ettiği halde, isminin İsmail olduğunu öğrendiği delikanlıya hangi köyden olduğunu söyletmedi. Oğlan iki üç hafta köye dönmeyeceğini, buradan Havran’a gidip oradaki eniştesinde kalacağını söylüyor ve Yusuf’la Muazzez’in kendi köylerinde olmadığını yeminle temin ediyordu.

Kaymakam nihayet başka bir şeye karar vermiş gibi ısrarı kesti. İsmail’i karşısına oturtarak onunla uzun uzadıya konuştu.

Edremit’e dönmezlerse hem kızının hem Yusuf’un perişan olacaklarını, ikisinin de ellerinden bir iş gelmediğini, Yusuf’un zaten yabancı olmadığını ve kendisinin bu nikâha muhalif bulunmadığını, “şart olsun”, “dinim hakkı için” gibi büyük yeminlerle anlattı. Hiç kimseye haber vermeden ikisinin beraberce köye gitmelerinin en iyi çare olduğunu ve babaları ayaklarına gittikten sonra çocukların inat etmeyeceklerini, mümkün olduğu kadar açık bir şekilde karşısındakine izah etti. İsmail bütün bu laflardan pek bir şey anlamamakla beraber, karşısındaki adamın hiçbir fena maksadı olmayacağını sezmişti. Koskoca kaymakam tek başına köye gitmeyi isteyince diyecek laf kalmıyordu.

“Gidelim Kaymakam Bey, nasıl emredersen?” dedi.

Salâhattin Bey hemen bir araba hazırlattı ve çocukları aramaya gittiğine dair eve haber yolladı. “Komşulardan birini çağırıp evde yatırsın!” dedi.

Enanla beraber yola düzüldüler.

Geldikleri yer, Kozak civarında, çamlar arasında bir Tahtacı köyü idi. Vakit gece yarısına yaklaştı. İsmail arabayı iki katlı bir kapının önünde durdurdu. Aşağı atlayarak kapıyı yumrukladı. Biraz sonra kanatlar açıldı. Uykudan gözlerini uğuşturan bir delikanlı atları içeri avluya aldı ve yere indikten sonra bacaklarını geren Kaymakam'a şaşkın şaşkın baktı.

İsmail sordu:

“Misafirler yattılar mı?”

“Yattılar herhalde!”

“Kapıyı vur da Yusuf Ağa gelsin biraz!..”

Bu sözler üzerine hemen yukarı koşan delikanlının arkasından seslendi:

“Gel bakalım, daha önce bize ışık tut!”

Öteki bu sefer tahta merdivenleri atlayarak indi ve mehtaptan aydınlanan avlunun öbür başındaki odalardan birine girerek elinde bir çıra ile geri geldi. İki kanatlı kapının yanındaki odayı açtı; çırayı götürüp ocağa koyduktan sonra dışarı fırladı.

Kaymakam ile İsmail içeri girdiler.

Zemini toprak olan odanın bir kenarında hasırlar ve kilimler serili idi. İsmail ocağın yanında dürülü duran bir şilteyi kilimin üstüne sererek Kaymakam'a yer gösterdi ve kendisi diz çöküp hasırın üstüne oturdu.

Bu sırada içeri Yusuf girdi. Herhalde daha yatmamıştı. Çıranın ışığında yüzü sarı ve adamakıllı zayıflamış görünüyordu. Gidip babasının elini öptü. Kaymakam onu yanına oturttu ve biraz beledikten sonra:

“Nedir bu yaptığın Yusuf?” dedi.

Sesinde ne bir şikâyet, ne bir sitem vardı. Sadece soruyor ve öğrenmek istiyordu.

“Başka çare kalmadı baba!..”

Yusuf'un sesi dümdüz ve sertti.

İkisi de sustular. Başka bir şey konuşmaya hacet kalmadığını, birbirlerini anladıklarını hissettiler.

Hasırın üzerinde diz çöken İsmail doğruldu. Kaymakam'a:

“Yoruldu bey!” dedi. “Biraz acı su getireyim mi?”

Kaymakam gülerek:

“Getir!” dedi.

Bu Alevi köylerinin daha geniş mezhepli, daha samimi ve daha temiz olduğunu uzun memuriyet seneleri ona öğretmişti. Nahiye ve köyleri dolaşmaya çıktığı zamanlar buralarda kalmayı tercih ederdi. İsmail “Acı su getireyim mi?” deyinceye kadar bir “Kızılbaş” köyünde olduğunu nasıl fark etmediğine şaşıtı. Oğlanın açık, cesaretli ve kendine güvenen tavrından bunu anlamalıydı.

Küçük bir testi içinde gelen rakıdan birazını bir toprak tase dökerek içti. Önüne bırakılan ve bu köyün çamlarının mahsulü olan fıstıklardan birkaç tanesini ağzına attı. Midesine inen bu “acı” suyun birdenbire yorgunluğunu aldığını, tatlı bir zindelik verdiğini fark etti. Gözleri parlayarak Yusuf’a döndü:

“Yarın sizi Edremit’e götüreceğim!” dedi.

“Ne yapacağız Edremit’te?”

“Burada ne halt edeceksiniz?”

“Zeytinlik işlerinden, tarladaki buğday satışından kalma üsümde on iki sarı liram var. On dörttü, birini Edremit’e, arabacıya yolladım, birini de burada bozdurdum. Ayvalık’a gidip bu para ile bir hayvan, bir de araba alacağım, işleyeceğim. Kazanırsam atları çift yapar, belki arabayı da yaylıya çeviririm.”

“Gevezelik etme... Muazzez öyle yaşamaya alışık değil... Parmak kadar kızı kime emanet edip işe gideceksin... Ayvalık’ta sana ekmek verirler mi? O şehirde Müslüman barındırdıklarını duydun mu hiç?”

“Dikili’ye giderim, İzmir’e giderim... Olmazsa Balıkesir’e giderim!”

Salâhattin Bey ikinci tası da yuvarladı; rahat bir tavırla arkasına yaslanarak Yusuf’a sordu:

“Edremit’in suyu mu çıktı? Dön oraya, ben sana yaylı da alırım, at da alırım, hatta belki başka iş de bulurum!”

Yusuf cevap verecekti, Salâhattin Bey eliyle işaret etti, onu susturdu ve:

“Bırak cevap vermeyi!” dedi.

Sonra başını ona doğru uzatarak ilave etti:

“Ben buralara kadar keyfimden mi geldim? Beni nasıl yalnız bırakacaksınız? Kızımdan ve senden ben bunu mu beklerdim? Beni Şahinde’nin eline bırakıp nasıl gidersiniz? Bu son günlerimde sizden başka kimim var? Keyfin isterse Yusuf, siz dönmezseniz ben de kalırım, sen kazanacağın para ile hem karını hem beni beslersin!..”

Yusuf şaşırdı; fakat Kaymakam'ın şaka söylemediğini ve bu sözlerin sarhoşluktan evvel düşünülmüş şeyler olduğunu anladı.

Kendisi istediğini yapmakta hür olsa bile, bu adamdan kızını ayırmaya hakkı yoktu. Yalnız, içini kemiren son bir düşünceyi daha fazla saklayamadı:

“Bize orada ne gözle bakarlar kimbilir!” dedi.

“Ne gözle bakacaklarmış? Siz nikâhlı değil misiniz? Ayıp mı, günah mı bu? Ben de razı olduktan sonra kimseye laf düşmez!”

Yusuf:

“Siz bilirsiniz!” dedi.

Salâhattin Bey bu cevabı bekliyormuş gibi doğruldu. Bir tas daha dikti, dili biraz ağırlaşarak:

“Hadi git yat!” dedi. “Ben de yorgunum. Sabahleyin erken kalkın, beni de kaldırın.”

Yusuf doğruldu. Tekrar babasının elini öperek dışarı çıktı. Yukarı odaya serilen bir yatakta Muazzez her şeyden habersiz uyuyordu. Yusuf elbiseleri ile yatağın başucundaki mindere gidip oturdu. Tahta parmaklıklardan giren ay yatağa, genç kızın yüzüne kadar uzanıyordu. Yusuf yavaş yavaş yürüyen bu ışığa ve bu gölgelere bakarak oturduğu yerde uyudu.

İsmail aşağıdaki odada Kaymakam'a bir yatak sermiş ve çekilmişti; Salâhattin Bey de soyunmadan bunun üzerine uzandı ve sönmeye yüz tutan çıranın ışığında donuk bir kırmızılıkla parlayan rakı testisine gözlerini dikti. Bir şeyler düşünmek istiyor, fakat başının etrafında dolaşan fikirleri bir türlü yakalayamıyordu. Yavaşça gözleri kapandı ve horultulu bir uykuya daldı.

3

Hayat umulduğundan daha çabuk eski halini aldı. Edremit'e döndükten bir hafta kadar sonra Kaymakam evde yakın dostlarına bir rakı içirdi ve kadınlar üst katta kendi aralarında eğlendiler. Bu şekilde Yusuf'la Muazzez'e bir düğün yapılmış oldu. Üst katta, sokak üstünde bulunan Yusuf'un odası yeni gelin ve güveye tahsis edildi. Burası pembe atlas yorganlı bir yatakla ve sırmalı yastıklı miderlerle süslendi. Perdeler sırma işlemeli yağlıklar ile bağlandı, kapının karşısına gelen duvarın kenarına bir konsol, bir ayna, bir masa saati ve iki karpuzlu lamba kondu.

Yusuf, başına kalpak yerine kırmızı bir fes, ayaklarına tulumbacı pabucu yerine yanları lastikli bir potin giydi. Haki külotunu da ütüsüz, lacivert ve düz bir pantolonla değiştirdi. Artık kılık kıyafeti bir efendiden farksızdı.

Şahinde bir felaket saydığı bu hadise karşısında korkusundan ağzını açmıyor, kızıyla olsun, damadıyla olsun pek az konuşuyordu. Evde bulunduğu zamanlar artık büsbütün nadirdi ve Yusuf onun yüzünü görmediğine müteessir değildi. Yaşlandıkça düzgüne merak saran, saçlarını acayip otlarla boyayan, kaşlarına çatma rastık çeken ve ahbablarıyla dostluğu yavaş yavaş dedikodulu bir hal almaya başlayan bu kadın, hatta hiç eve gelmese daha iyi olacaktı.

Bazı akşamlar kollarında bileziklerini şakırdatarak eve dönen Şahinde'nin sesini duyunca, Yusuf'un midesi bulanır gibi oluyor ve Muazzez'i yanına çağırarak aşağı bırakmıyordu.

Babası olmasa bu evde bir dakika durmayacak, herhangi bir işe sarılarak karısını ve kendisini geçindirmeye bakacaktı. Fakat o akşam köyde babasına karşı girdiği manevi taahhüt, onu buraya bağlıyordu.

Eskisi gibi hâlâ boş ve işsizdi. Harmanlar kaldırıldığı için tarlaya da uğradığı yoktu. Bazı günler sabahtan akşama kadar evden çıkmıyor, kâh bir nakışla meşgul olan Muazzez'i seyrediyor; kâh babasının kitaplarını karıştırıyordu.

Evde böyle karısıyla yapayalnız kaldığı günler ara sıra Kübra'yı hatırlıyordu. Gittiklerinden beri haklarında hiçbir haber alınmayan bu ana kız, Yusuf'un hayatına girdikleri kadar ani olarak oradan çekilip gitmişlerdi. Yüzü sarı ve bakışları üzücü olan bu kıza karşı neler hissetmiş olduğunu bir türlü tahlil edemeyen Yusuf, onu her hatırladıkça tekrar üzüldüğü ve halledilmemiş bir ukdenin peşinde koşan dimağının yorulduğunu hissediyordu.

Onu hem hayrete düşüren, hem düşündüren bir his de, Kübra ile tekrar ve muhakkak karşılaşacağına dair kafasında yaşayan bir kanaatti. Sanki yarım kalmış bir işin tamamlanması lazımdı ve günün birinde Kübra herhangi bir yerde bu işi tamamlamak için karşısına çıkacaktı.

Bunların saçma olduğunu bildiği halde kendini düşünmekten alıkoyamıyor ve bazen saatlerce oturduğu yerde dalıp gidiyordu.

Hâlâ Yusuf'a karşı içinde biraz korku besleyen Muazzez, böyle zamanlarda ona sessizce yaklaşır, yanına oturarak kocasının yü-

züne merak ve biraz da endişe ile bakardı. Şimdiye kadar içinde neler olup bittiğini asla anlamadığı bu başı, çıldırması seviyordu. Kafasının tam ortasında, saçlarının bir daire yaptığı yerden ensesine doğru inen harikulade muntazam bir hat, Muazzez'de hiç durmadan sarılıp öpmek arzusu uyandırıyor. Kocasının çok geniş olmayan, biraz çizgili alnı, hiç çukur yapmadan bu alınla birleşen burnu ve daima birbirine sımsıkı yapışmış duran dudakları Muazzez'de korkuya benzer hisler uyandırıyor ve bunun için genç kadın çok kere hiç sebep yokken ağlayarak kocasına sarılıyor ve onun yüzünü rastgele ve çılgınca öpmeye başlıyordu.

Yusuf kendine mahsus belli belirsiz tebessümü ile karısını okuyor ve içinden bir şeyler söylüyormuş gibi, kapalı dudaklarını oynatıyordu.

Böyle ağlama hamlelerinden birinde Muazzez hıçkırıklar arasında:

“Yusuf!.. Yusuf!.. Ben senden korkuyorum!” diye mırıldandı.

Bu sözlerden birdenbire irkilen delikanlı karısını omuzlarından tutarak kendinden uzaklaştırdı. Dikkatle onun yüzüne baktı.

Kapakları birer kelebek kanadı gibi çırpınan bu gözler, bu biraz aşağı sarkarak titreyen dudak ve bu bir çiçek kadar taze yüz ona müthiş bir hüznün verdi. Göğsü daralıyordu. Bilinmeyen bir yerden bir felaketin geleceğinden eminmiş gibi onu kendine çekerek sımsıkı sarıldı. Göğsünde hıçkıran baş ve kollarında titreyen vücut onu tutuşturuyordu. Dudaklarını ısıarak odanın karanlık duvarlarından birine gözlerini dikti ve saatlerce böyle kaldı.

Bir meçhulden korkarak boğulur gibi olduğu bu gecelerin hatırasını bir daha zihninden silemiyor, gitgide daha karanlık, daha konuşmaz oluyordu. Halbuki masum bir çocuk uykusundan sonra sabahleyin gözlerini açan Muazzez, kaygusuz tebessümlerle kocasına bakıyor ve bir kuş gibi evin içinde dört tarafa sekiyordu.

Onun bütün gün hiç durmadan işler icat edip kâh bahçede, kâh içerde meşgul olduğunu görmek, Yusuf'u bir parça oyaltıyordu. Artık bu evde bir hanım olduğunu hisseden Muazzez, gitgide bunayan Rumelili hizmetçiye adeta iş bırakmıyor; yemek pişirmeye, çamaşıra bile yardım ediyordu.

Erkenden kalkıyor, kollarını ve boynunu açık bırakan beyaz geceliğiyle aşağıya koşuyor ve Yusuf'a pekmez, tulum peyniri ve ev ekmeginden ibaret bir kahvaltı getiriyordu. Kalın iki örgü halinde

arkasında sallanan kumral saçları, koşarken uçuyor; pembe ve yuvarek topukları, ökçesiz ve ayağına biraz büyük gelen terliklerinin içinde minimini duruyordu. Uzun geceliğinin altından ayak bilekleri görünüyor ve bir yere oturduğu zaman, sarı, seyrek ve ince tüylele kaplı muntazam bacaklarının alt kısımları meydana çıkıyordu.

Muazzez odanın sokak tarafı boyunca uzanan sedire bir peşkir seriyor, üzerine, bakır bir tepsi içinde getirdiği kahvaltıyı koyuyor ve Yusuf'u çağırıyordu. O zaman mindere yan oturup ayaklarını aşağı sallayarak karşılıklı yemeğe başlıyorlardı.

Yusuf bu esnada hep karısına dikkat ediyordu. Muazzez beyaz ve zayıf elleriyle ekmeği yakalar, ortasından kırarak yarısını kocasına uzatırdı. Bazen terlikleri ayağından çıkarıp parmaklarına takar ve farkında olmadan oynamaya başlardı. Yusuf onun uzun parmaklı, ince ve sarıya yakın beyaz ayaklarına dalar; senelerden beri türlü köselelerin içine girip çıktığı halde bunların nasıl olup da, bir tüyle bile dokunulmamış kadar ince derili, muntazam ve güzel kaldığına hayret ederdi.

Bu ne kadar güzel bir çocuktur yarabbi ve Yusuf onu ne kadar çok seviyordu.

Kadın dedikleri şey hakkında hiçbir fikri olmayan delikanlı, karısına insanların üstünde bir mahiyet veriyor, kalbinde günden güne kuvvetlenen bir aşkı adeta dini bir his gibi tefsir ediyor ve bütün düşünce ve hareketlerinin bu mihver etrafında dönmesi lazım geldiğini hissediyordu. En uzak devrelerinden beri bir dakikası bile onsuz geçmeyen hayatının, Muazzez olmadan bir hikmeti bulunabileceğini tahmin etmiyordu. Onu kaybetmek tehlikesi beliren zamanları, hatta onu eliyle kendinden uzaklaştırdığı günleri hatırladıkça şaşıyor:

“Ben bunu nasıl yaptım?” diye kendine soruyordu.

Muazzez de Yusuf'u hemen hemen aynı hislerle sevmektedir. Onun aşkında da esas amil, diğerinin “lüzumlu” bir şey olması, onsuz hayatın tasavvur edilmesine bile imkân bulunmamasıydı.

Bir zamanlar birbirlerinden ayrılmak, birbirlerini kaybetmek ihtimalinin korkusunu çekmiş olmasalar, belki de birbirleri için ne kadar kıymetli olduklarını hâlâ bilmeyeceklerdi. Hayatları o kadar birbirinin içinde kaybolmuş, birleşmişti. Belki o zaman evlenmeyi de düşünemeyeceklerdi; çünkü buna birbirlerini kaçırmamak için en son çare diye müracaat etmişlerdi.

Bunun için; hayatlarının beraberliği dünyanın en tabii, en kendiliğinden anlaşılır, en basit bir işi olduğu için, birbirlerine söyleyecek uzun boylu lafları da yoktu. Aralarında günlerce birer cümlelik mükâlemelerden başka bir şey konuşulmadığı olurdu.

Cuma günleri hep beraber bir ahababın bağına gidildiği ve erkekler bir tarafa, kadınlar bir tarafa ayrılıp kendi aralarında âlemlere başladıkları zaman ne Yusuf'un, ne de Muazzez'in bulundukları yerle bir alakaları oluyordu. Muazzez söylenen sözlere bir gülümsemeyle mukabele ediyor, Yusuf ise kimsede bir şey söylemeye hal bırakmayacak kadar tutuk oluyordu.

Böyle zamanlarda tarif edilmez bir hasret onları birbirine çekti. Etraflarına yabancı olduklarını hissettikleri nispette birbirlerini ararlar, bu kısa müddet esnasında içlerinde günlerce anlatmakta bitmeyecek şeylerin toplanıp biriktiğini sanırlardı. Halbuki ilk fırsatta birbirlerini arayıp bulunca ikisi de eski sükûtlarında devam ederler, yan yana oturarak veya ağaçların altında dolaşarak beraberliklerinin tarif edilmez saadetini duyarlardı.

Konuşmaya ne lüzum vardı? Bütün güzel laflardan ve hoş insanlardan sıkılan bu mahlukları, birbirlerinin sessiz mevcudiyeti, yorgunluk verecek kadar doyuruyordu.

Birbirleri için ne kadar tabii ve lüzumlu iseler, etrafları için o kadar garip ve manasız olduklarını karanlık bir şekilde hissetmiyor değillerdi. Hislerinin şiddeti ve dünyalarının ayrılığı cihetinden yapayalnız olduklarını, birbirlerine söylemeden biliyorlar ve bunun uzun zaman devam etmesinin ne dereceye kadar muhtemel olduğunu korku ile düşünüyorlardı. Hiçbir yerden öğrenilmiş olmayan ve tabiatın henüz kendisine bağlı bulunanlara uyanık tuttuğu bir his onlara, hayatın bütün kalabalığından ve müşterek yürüyüşünden ayrılmanın dehşetini fısıldıyordu. Bunun için, ancak her şeyle alakalarını keserek kendi dünyalarına döndükleri zaman rahat ediyorlar, muhitle temasta bulunmaya mecbur olunca fena hissikablelvukuların altında ezilmeye başlayarak sıkılıyorlar ve kaçmak istiyorlardı.

Yaşlı erkeklerin lafları, şakaları, zevkleri Yusuf'a gülünç ve manasız geliyor, gençlerin sonsuz boşluğu onu yabancılaştırıyordu. Bütün gayretine rağmen, rakıyı içip avaz avaz bağırmakta veya arkadaşlarına bıçak çekmekte bir zevk bulamamış, altmışaltı ve tavla oynamayı bir türlü öğrenememişti.

Muazzez ise bir zamanlar kendini oyaladığını zannettiği şeylerin çocukça bir merak ve tecessüsten başka bir şey olmadığını görüyordu. Arkadaşları onun yanında:

“Rasime’nin düğünü ne diye bahara kalmış?”

“Yavuklusunun orospulardan aldığı çibanlar daha kapanmamış da ondan!” diye konuştuğunda, can sıkıntısından içini çekiyor ve zilli bir tef refakatinde ince seslerle söylenen ve günde beş on defa tekrar edilen oyun havaları artık onu eğlendirmiyordu.

Yusuf’un ve Muazzez’in hayattan bir tek istekleri vardı: Beraber olmak...

Şimdilik beraberdiler.

4

Fakat bu ne kadar böyle devam edecekti? Hayatlarında değişmesi icap eden bir şey olduğu muhakkaktı. Hasta babanın ekmeği daha ne kadar yenebilirdi? Şahinde’nin gitgide bir yılan gibi parlamaya başlayan gözlerinin kamçısı hiç Yusuf’un üzerinden eksilmeyecek miydi?

Ne yapmalı?

Son aylarda mütemadiyen kafasını dolduran ve bir türlü cevabı verilmeyen bu sorunun gene beyninde zonklamaya başladığını hissediyordu. Bastığı yerin ayaklarının altında sıkı durduğunu hissedememek, hemen yola çıkılacakmış kadar eğreti bir hayat yaşamak ne azaplı şeydi? Şahinde gibi bir kadına: “Kazık kadar herif evde oturup ekmeğime ortak oluyor!” dedirtmek uzun müddet çekilebilir miydi?

Yusuf hayatında bir gün bile kendinden şüphe etmemişti. Dünyada her şeyi yapabileceğine inanıyor, gelecek günlerden korkmuyordu. Onu üzen bugündü. Devam etmemesi icap ettiği halde sürüp giden bu hayat, onun nefsine olan itimadını da kemiriyor ve içinde şüpheler uyandırıyor. Bazen kendi kendine:

“Niçin ben hiçbir şey değilim?” diye sorar ve buna kandırıcı bir cevap bulup veremezdi.

Kendisinin dünyaya bir iş için geldiğini müphem bir şekilde hissediyor, fakat bu işin ne olduğunu bilmiyor ve etrafında kendisine “Bu benim işim!” dedirtecek bir şey göremiyordu.

Yusuf bunları tahlil edecek seviyede olmamakla beraber, “yerini bulamama”nın azabını bütün teferruatıyla duymakta idi. Bu his herhangi bir işsizliğin verdiği can sıkıntısı veya endişeye benzemiyor, insanı gözle görülür bir şekilde eziyor ve yavaş yavaş, hayatta lüzumsuz olduğu kanaatini uyandırıyor. Kendinde her şeyi yapabilecek kuvveti görmek, sonra yapılacak hiçbir şey bulamamak... Tükenmek bilmez bir sabırla bir meçhulü beklemek... Nihayet bütün bunları sisli bir havadaki ağaçlar gibi belli belirsiz, karışık bir şekilde hissetmek... Bu, uzun zaman dayanılır şeylerden değildi.

Salâhattin Bey de Yusuf’un ne kadar üzüldüğünü seziyor ve bunun sebeplerini bir dereceye kadar tayin de ediyordu. Alevi köyünde Yusuf’la konuşurken söylediği gibi, bir çift atla bir yaylı araba almayı düşündü. Fakat kızını bir arabacı karısı yapmaya Şahinde’yi razı edemezdi ve bunu kendisi de pek istemiyordu. Birdenbire evin içini saadetiyle dolduruveren, ince vücudu ve pembe yüzüyle babasını kapıdan karşılayarak onu bu yaşlı demlerinde bir gençlik havası içine atan kızını daha münasip bir yaşayış içinde bırakıp gitmek emelinde idi.

Yusuf’u da bir arabacı olarak tasavvur edemiyor, fakat ne kadar uğraşsa başka bir şey olarak tasavvur etmeye de muvaffak olmu-yordu. Uzun zaman bu halin devam etmesini doğru bulmadığı için bir gün ani bir karar verdi, damadını kendi yanına, Kaymakamlığa tahrirat kâtibi olarak tayin ettirdi.

Evvela mülazımlık şeklinde olan bu tayini, bir müddet sonra asalete çevirmeyi düşünüyordu. Bir iş bulduğunu Yusuf’a bütün muamele bittikten, Balıkesir’deki mutasarrıflıktan cevap geldikten sonra bildirdi.

Yusuf evvela şaşırdı. Böyle bir şey senelerce düşünse aklına gelmezdi. Babasının kendisine bu yolda bir şaka yapmayacağını bilmese inanmayacaktı.

İlk söylediği söz, teşekkür yerine:

“Ben ne okuma yazma bilirim ki bu işi yaptın?” demek oldu. Babası gülerек cevap verdi:

“Bildiğin yeter, üst tarafını orada öğrenirsin!”

“Sen bilirsin baba... Ben gayret ederim ama...”

“Elinden yazı yazmak geliyor; ilk zamanlar ben söylerim, sen yazarsın, sonra yavaş yavaş alışırın. Bizim tahrirat kalemindekiler iyi insanlardır, sana yardım ederler.”

Yusuf sesini çıkarmadı. Artık hiçbir şey ona yapılamayacak gibi görünmüyordu. Dünyanın en zor ve karışık işi bile bu bekleyiştten daha kolay ve aydınlıktı.

Muazzez kocasının hükûmete memur olduğı havadisini duyunca sevincinden çıldıracaktı. Yusuf'un boynuna atıldı ve ona saatlerce sualler sordu.

"Ne zaman başlayacaksın?"

"Kimin yanında çalışacaksın?"

"Maaşın ne kadarmış?"

"Ah gelsem de seni kalemde görsem!"

"Akşamüstleri öteki memurlarla beraber dönersin değil mi?"

"Yazacağı şeyleri bana da getirip okur musun?"

Yusuf'un cevap vermesini beklemeden aklına gelen başka bir şeyi soruyor,

"Ha, söylesene!" diye onun çenesini tutup sarsıyor, biraz sonra yerinde hoplayarak:

"Artık hep efendilerle gezip dolaşacaksın ha? Sakın onlarla kavga etme?" diyordu.

Salâhattin Bey hemen ertesi günü Yusuf'u yanına alarak hükûmete götürdü. Kendininkine bitişik bir odaya soktu, pencere yanındaki bir masayı gösterdi ve içerde bulunan diğer iki kişi ile onu tanıştırdı.

Bunların ikisi de yaşlı başlı adamlardı. Kaymakamı görünce doğruldular ve diz kapaklarına kadar inen cübbe bozması ceketlerinin önünü kavuşturdular. Birisi teneke çerçeveli gözlüğünü çıkarıp eline aldı ve Yusuf'a işaret ederek:

"Buyur otur, efendi oğlum!" dedi.

Salâhattin Bey gülerek:

"Göreyim seni Hasip Efendi!" dedi. "Bizim damadı az zamanda öyle bir yetiştir ki, kaleminden kan damlasın!.."

"Sayenizde inşallah, Beyefendi!"

"İstidatlı delikanlıdır ha, kalem tutmaya pek alışık değildir ama, bakmayın!"

Eliyle mütemadiyen başındaki kalıpsız, yağlı fesi düzelten öteki ihtiyara döndü:

"Nuri Efendi, sen de himmet et de bizim Yusuf'a acemilik çek-tirmeyelim!" dedi.

Nuri Efendi ağzının içinde bir şeyler yuvarladı; fakat ne söyle-

diği anlaşılmadı. Yusuf lokanta masasına benzeyen ve dokundukça sallanan masanın başına geçti, Salâhattin Bey ona:

“Bir diyeceğın olursa bana gel Yusuf!” dedi ve çıktı.

Yusuf’un başı döner gibi oldu, gözlerini kapadı, iskemleyi yakaladı ve el yordamıyla oturdu.

Nerdeydi? Buraya ne yapmaya gelmişti? Karşısındakiler kimdi? Bütün bunların cevabı kafasından uçup gitmişe benziyordu. Gözlerinin önü sisleniyor ve kirpiklerinin arasından önündeki masayı görüyordu.

Fakat bunun üzerinde, güneşli bir havada bir su birikintisinde parlayan yağ lekelerine benzer, bin bir renkli halkalar vardı; hayretle gözlerini açtı ve renkli halkalar hemen kayboldu. Senelerden beri silinmemiş, rendelenmemiş ve yer yer mürekkep lekelerine bulanmış olan masanın üzerinde beyaz ve yuvarlak bir hokka, tuzluğa benzeyen bir rıhdan ve uçları kırılmış iki kamyş kalem duruyordu. Yusuf elini uzatıp bunlardan birini aldı ve oynamaya başladı. Birdenbire bu ince kamyşın parmakları arasında dağıldığını gördü. Korkuyla etrafına bakındı ve avcundakileri sımsıkı tuttu. Bu odada her şey ona, bilmediğı bir dinin mabedine giren bir adam gibi, anlaşılmaz ve korkunç görünüyordu. En ufak bir hareketinin bu mukaddesata bir tecavüz ve hakaret olacağını sanıyor, kamyş kalem parçalarının avcunu yaktığını hissediyordu. Hasip Efendi yerinden kalkıp Yusuf’un yanına gelerek masasının üstündeki kamyş kalemi aldı, açtı, tırnağına bastırıp denedikten sonra:

“Al evladım, biraz elini alıştır... Bey pederiniz bir şey verirse yazarsınız!” dedi.

Fakat bey peder o gün bir şey vermedi; akşama doğru kapıdan başını uzatıp Yusuf’u çağırdı. Beraber eve döndüler. Salâhattin Bey yolda kendi kendine söyleniyormuş gibi:

“Bu iş sana göre değil ama, ne yapalım?” dedi. “Biliyorum, canın sıkılacak, fakat insan yavaş yavaş alışır. Gördün ya, kimsenin bir iş yaptığı yok. Mesele o odanın içinde beş on saat oturuvermekte... Lüzumsuz gibi görünür ama, bunsuz da dünya dönmüyor. Öyle ya, herhalde böyle boş oturmanın da bir hikmeti var. Bir bakarsın, hükümetteki işlerin hepsini eli kalem tutan iki kişi bile çevirir dersin. Lakin o kalabalık olmasa âlem birbirine girer. Mesele memurların yaptığı işte değil, onların mevcut olmasında. Şimdi sen o tozlu odada oturdukça kendi kendine: “Benim burada ne lüzumum var?” diyeceksin! Yanlış!.. Mademki sen bir kere hükümet kapısından içeri adımını attın, artık lüzumlusun. Sen olmasan muhakkak bir yerde bir aksaklık çıkar...

Bunları işkembeden atıyorum sanma, bir zamanlar ben de başka türlü düşünüyordum; her şeyi aklımla halletmeye kalkıyordum. Fakat artık dünyada bir tek şeye inanıyorum: O da tecrübe. Sana söylediğim şeyleri otuz seneye yaklaşan bir hayat bana öğretti. Sen de yavaş yavaş yola gelirsin. Benim şurada üç günlük ömrüm kaldı; aklında bulunsun diye bunları söylüyorum. Hayattan fazla şeyler bekleme. Dünyada her felaketin içinden en az zararlı sıyrılmanın yolu hayata uymak, muhite uymak, hiç sivrilmemektir. Geçen gün Ceza Reisi bir kitap verdi. Şöyle karıştırdım. Derin bir şey. İsmi *Âmak-ı Hayal*,* senin anlayacağın, hayalin dibi. Orda yazıyor: Bir gün Allah peygamberleri çağırıp sormuş, saadet nedir? demiş. Her biri kendilerine göre cevap vermişler. Musa: Arzı Mev'uda gitmektir; İsa: Bir yanağına vurana ötekini uzatmaktır; Buda: Hayatta hiçbir arzusu olmamaktır, yollu şeyler söylemiş. Sıra bizim Muhammed'e gelince: "Saadet, hayatı olduğu gibi kabul etmektir..." demiş. Ne doğru söz! Hayatı olduğu gibi kabul etmeli ve ona ne bir şey ilave etmeli, ne de ondan bir şey eksiltmeli... Bazı şeyler vardır, canımızı sıkar; "Bu neden böyle? Böyle şeyleri dünyadan kaldırmalı!" deriz. Bazı şeyler de mevcut değildir. İçimizden, bunların olmasını ister, hatta bu uğurda çalışırız. İkisi de saçma ve faydasızdır. İnsan dediğin mahluk hiçbir şeyi değiştiremez. Bunun için, gönlünün rahat olmasını istersen, gördüğün fenalıkların bile bir hikmeti olduğunu düşün ve yeryüzünde olmayan iyilikleri oraya getirmek sevdasına kapılma... Sonra en mühimi: Kendini halinden şikâyet etmeye alıştıрма! Ömrünün sonuna kadar dövünsen bu hayatın cefası tükenmez; kendine etmiş olursun. İçkiye de şimdilik pek heves etme. Bazen insan avunmak için başka çare bulamıyor ama, sen nefesine hâkim ol. Biraz daha yaşlandıktan sonra nasıl olsa başlarsın. Hatta o zaman lazımdır da. Akşamdan akşama iki kadehin zararı yoktur. İnsana dünyayı unutturur. Eh, bu dünya da unutulacak dünya zaten..."

Evin önüne gelmişlerdi. Salâhattin Bey istemeyerek lafını kesti. Kapıyı çalarken, sözlerine bir son vermek ister gibi, çok bilmiş bir tavırla başını sallıyor:

"Ya, işte böyle!" diyordu.

İçeri girdiler. Babası tulumbada elini yüzünü yıkarken Yusuf yukarı çıkıp odada pencerenin önüne oturdu. Muazzez yoktu,

* Şehbenderzâde Ahmet Hilmi'nin (1865-1914) yapıtı. Yeni basımı, Tercüman 1001 Temel Eser, 1973.

herhalde sofraya hazırlıyordu. Yusuf Kaymakam'ın sözlerini düşündü, fakat hiçbirini hatırlayamadı. Halbuki yolda dimağını, bu sözleri bir kelime kaçırmadan dinlemeye ve anlamaya hasretmişti. Şimdi bütün bu hikmetlerin, kafasını saran çelik bir duvarı yaladıktan sonra, uçup gittiklerini görüyordu. Dinlediği sırada kendisine ezberlenecek kadar doğru görünen fikirler, nasıl oluyor da bu kafa-fada barınacak ufak bir yer olsun bulamıyorlardı? Yusuf kendini zorladıkça aklına tek tük kelimeler, cümleler geliyor, fakat bunlar herhangi bir mana ve ruhtan mahrum bulunuyordu.

Aşağıya, yemek yemeye inip Salâhattin Bey'in zayıf ve çökmüş yüzünü, lakayt ve fersiz gözlerini görünce sokaktaki mükâlemeyi derhal ve tamamen hatırladı. Bu karşısında ağır ağır yemek yiyen adam, bütün o sözlerin hulasesi idi. Fakat ne kadar doğru olursa olsun, Yusuf kendini o fikirlere tamamen yabancı buldu. Zaten onların doğruluğunu da, babasına inandığı için kabul ediyordu. Hayat bu derece manasız ve insan dünyaya boş durmak için gelmiş olamazdı. Bunların hiçbirinin hakikat olmaması lazımdı. Yusuf ortadaki bakır sahandan kuskus pilavı alıp ağzına atarken, o günkü hayatını gözünün önüne getiriyor ve tozlu bir odada, mürekkep lekeli bir masanın başında mutlak surette boş oturmanın hiçbir suretle müdafaa edilemeyeceğini hissediyordu. O oda, o gözlüklü Hasip Efendi, o somurtkan Nuri Efendi nasıl olur da örnek insan diye ele alınabilirdi? İkiisi de akşama kadar masa başında uyumak, öğle ve ikindi namazı kılmak suretiyle vakit geçirmişlerdi. Yusuf onların, omuzlarında havlu ve çıplak ayaklarında nalın ile, kolları sıvalı, aptes almaya gittiklerini ve pembe, çıplak ayaklarıyla kirli bir seccadenin üstünde yatıp kalktıklarını tekrar görür gibi oldu. Kendisi için de böyle bir hayat tasavvur etmek korkunçtu. Hatta şimdi karşısında ağır ağır kuskus pilavı çiğneyen ve eliyle ağzına biber turşusu götüren babasının hayatı da ötekilerden farklı değildi ve o da Yusuf'a bomboş ve korkunç görünüyordu.

İşsizlikten şikâyet etmiş, bir baltaya sap olmak istemiş, eve yük olmaktan kurtulmak için aylardan beri çareler düşünmüştü. İşte şimdi bir iş sahibi idi. Yazık ki bu iş ona boş gezmekten daha az sıkıcı ve daha az manasız gelmiyordu.

Fakat hadiseler birdenbire o kadar süratli bir cereyan aldılar ki, Yusuf değil hayatının ilerisini, birçok kereler, içinde bulunduğu günü düşünmeye bile vakit bulamadı.

Memur olduğunun haftası idi. Akşama doğru babası Yusuf'u odasına çağırttı. Yüzü sapsarı olarak uzun zaman ona baktı, sonra önündeki bir telgrafi gözüyle işaret ederek:

"Yusuf, havadisler fena!" dedi.

"Ne var ki?"

"Bugün seferberlik ilan edildi; harp var!"

Yusuf işin ehemmiyetini tam manasıyla kavramamakla beraber, ortada müthiş bir şey olduğunu seziyordu. Birkaç haftadan beri kulağına heyecanlı havadisler çalınmıştı. Babası da evde birkaç kere, ortalığın karışık olduğundan, bir şeyler çıkması ihtimalinden bahsetmişti.

Kaymakam son günlerde pek meşguldü ve geç vakitlere kadar Şube Reisi ile kalıp, çalışıyorlardı. Fakat ailesiyle ciddi şeyler konuşmak âdeti olmadığı için fazla tafsilat vermemişti. Yusuf kahveye filan gitmiyordu, ağızdan duyduğu şeyler de yarım yamalaklı. Edremit'e haftada, on günde bir, o da birkaç meraklıya, üç beş İstanbul gazetesi gelir; dünyanın birçok havadisleri, Balıkesir'den veya İzmir'den gelen arabacılar, pazarcılar ve bir de yerli Rumlar vasıtasıyla etrafa yayılırdı.

Hürriyet ilanının, İtalyan, Balkan harplerinin tesirleri buraya muayyen bir müddet geçtikten sonra gelmiş, askerler sessizce gidip, ölmeyenler yine sessizce dönmüşlerdi. Şehirde oldukça kalabalık bir Rum kütlesi olmasa ve bunlar dünya işlerini pek yakından takip etmeye biraz fazla meyil göstermese, belki bu kasaba dünyanın her hadisesinden uzak, her vak'asına lakayt olarak yaşamakta devam edecekti. Fakat seferberliğin ilanı havadisi, bu defa diğerlerine benzemeyen bir şeyler olacağını halka anlattı. Sanki müşterek bir sezişle, geleceğin dehşetini tasavvura muktedir olmuşlardı.

Yusuf babasıyla beraber eve dönerken sokaklarda davullar, zurnalar çalınıyor, kahvelerin önünde kalabalık gruplar hararetle bir şeyler konuşuyor, alay halinde insanlar geçiyordu. Çocukları bile bir ciddilik almıştı. Hepsi kaşlarını kaldırıp mütefekkir çehreler takınıyorlar ve kendilerinden bir parça daha az bilgili olanları yakalayınca büyüklerin mükâlemelerinden kapabildikleri ve muhayyilelerinin bol mahsulleri ile süsledikleri havadisleri ve tahminleri onlara anlatıyorlardı.

Yolda Kaymakam, Yusuf'u biraz daha aydınlattı:

“Evladım, bu sefer iş fena!” dedi. “Bakalım sonu ne olacak. Müttefiklerimiz kuvvetli ama, ihtiyarların dediği gibi, yedi düvele karşı koymak var. Bu iş uzun sürmez gibi geliyor bana. Yalnız seferberlik çok geniş tutuluyor... Asker kaçaklığına meydan verilmemesi hakkında telgraf üstüne telgraf geliyor...”

Sonra, ta eve gidinceye kadar, harbin kimlerle ve kimlere karşı yapıldığını ve Kaymakamlığa gelen bir gazetede okuduğu şekilde, harbin sebeplerini anlattı.

• • •

Davul, zurna, ey gaziler, sokaklarda kalabalık.. Hem oynayan, hem bağırان, hem de yürüyen coşkun ve genç askerler... Kendilerini nasıl bir akıbetin beklediğini bilmeyen ve “ya gazi, ya şehit!” diye bağır-dıkları halde ölümü akıllarına bile getirmeyen zavallılar... Hayatın yeknesaklığı içinde birdenbire beliriveren bu korkunç değişikliği gülerek kabul eden, ona koşan ve ne için, kimin için ölmeye gideceklerini, nerede ve nasıl öldürüleceklerini sormayı asla akıllarına getirmeyen kahramanlar...

Yalnız kadınlar işin fecaatini daha iyi görüyorlardı. Muhayyilelerinin kısırlığı bu korkunç şeyi yalancı cazibelerle süslemelerine mani oluyor ve onlara, gelecek günlerin acılarını şimdiden düşündürüyordu.

Yüzlerini kaplayan şaşkın bir tebessümle karılarına, analarına veda eden erkeklerin arkasından bütün evdekiler dövünüyor, ağlıyor ve nereye gideceklerini düşünüyorlarmış gibi kendilerine metin olmalarını tavsiye eden erkeklerin birdenbire gözleri bağlandı sanarak, onlara karşı, daha ziyade bir çocuk için hissedilen bir merhamet duyuyorlardı.

Mahallede her evde bir kişi gitti denilebilirdi. Yusuf'un çocukluk arkadaşları ilk partide sevk edilenler arasındaydı. Kendisi şimdilik kahyordu. Babası ona seferberlik ilan edildiğini söylediği zaman derhal ilave etmişti:

“Senin parmak işe yarayacak galiba; Şube Reisi, bu gibi sakatlıkları olanların henüz silah altına alınmadığını söyledi!”

Yusuf sağ elini kaldırıp baş parmağının yerine baktı. Şahadet parmağının yanında hafif bir yuvarlaklık vücuda getiren kemiğin

üzerini, hâlâ kırmızılığını muhafaza eden bir deri kaplıyor ve bunun ortasında, içeriye doğru kıvrılmış bir yara izi duruyordu.

Yusuf baş parmaksız elini uzun uzun seyrederken düşünceleri eski ve acı bir hatıraya doğru uçtu.

Senelerden beri aklına getirmek istemediği hadiseleri ve manzaraları bu kadar canlı olarak gözünün önünde görmek, Yusuf'a o zamana kadar duymadığı cinsten bir üzüntü verdi. Yanında giden ve onun yüzünün elemle buruştuğunu gören babası sordu:

“Ne o Yusuf? Kahramanlığın mı tuttu? Askere gidemeyeceğim diye mi üzülüyorsun?”

Yusuf sadece:

“Hayır!” dedi ve yarı kapalı gözleriyle tekrar düşünceye daldı.

Hiç de güzel bir yer olmayan ve arka tarafını ağaçsız, çıplak dağlar saran Kuyucak'tan sanki dün ayrılmıştı. Çamurlu, dar sokaklar; küçük bahçeli evlerinin önündeki hanay; tarlada çalışmaktan yorgun argın dönüp, dinlenmek için etrafına çatan babası; gününün çoğunluğunu alt kattaki toprak zeminli mutfakta bulgur taşıyı çevirmek, hamur açmak ve ateş yakmakla geçiren annesi, sanki karşısındaydı. Onun ocağa doğru eğilip, bir türlü ateş almayan odunları, gözleri yanarak üflediğini görüyordu.

Sonra vukuat gecesini hatırladı ve bütün kanlı teferruat zihninden bir an içinde geçti. Yüzünün bütün adaleleri gerilmiş ve şakakları ter içinde kalmıştı.

Kaymakam onun bu halini görüyor, fakat demin cevap alamadığı için bir şey sormuyordu. Oğlunun askere gitmek veya gitmemekten daha ehemmiyetli bir şeyle meşgul olduğunu anlamıştı. Onun dikkatini başka yerlere çekmek için:

“E! Nasıl gidiyor işler?” dedi. “Arkadaşlarınla nasılsın? Öyle ya, bir haftayı geçiyor sen işe başlayalı!”

Yusuf başını kaldırıp dalgın gözlerle babasına bakarak:

“Hangi işler?” dedi.

“Dairedeki işler tabii!..”

“Dairede ne iş var?”

“Aman Yusuf, pek acayip mahluksun. Daha geçen gün sana bir kitaplık laf söyledik. İş deyince sen ne anlıyorsun? Senin orda oturma da bir iş. Ben sana neyle vakit geçiriyorsun diyorum. Korkarım bizim ihtiyarlar seni de namaza başlatacaklar..”

Yusuf yine cevap vermedi. Biraz sonra eve geldiler.

Evde Muazzez'den başka kimse yoktu. Ortalık karardıktan sonra Şahinde geldi. Dört kişi sessizce yemeklerini yediler. Biraz sonra kapı çalındı ve karşıkı komşu saatçi Rakım Efendi'nin yedi yaşındaki oğlu geldi. Kapıyı açan Muazzez'e:

"Annem, teyzemin işi yoksa bize varıversin diyor!" dedi.

Şahinde dışarı çıkıp sordu:

"Ne var oğlum!"

"Anamın böğrüne yine sancı geldi, bir bakıvereceksin!"

Şahinde başına bir yeldirme aldı, "Şimdi gelirim!" diyerek karşıya geçti.

Rakım Efendi'nin hastalıklı karısı ikide birde böyle komşuları imdadına çağırır ve sancıları birkaç dakika sonra geçince çeneye ve dedikoduya başlardı.

Salâhattin Bey ve evdekiler bunu bildikleri ve Şahinde'nin de dönmek için acele etmeyeceğini tahmin ettikleri için bu "Şimdi gelirim!" sözünü duymadılar bile.

Yatsıya doğru Muazzez yatakları serdi. Babası beyaz entarisiyle yatağın üstüne oturarak, daireden getirdiği bir gazeteyi okumaya başladı. Ayakları yorganın üstünde duruyor ve krem rengi Selanik fanilasının paçaları entarinin eteklerinden dışarda kalarak ayak bileklerine kadar uzanıyordu.

Yusuf mindere oturmuş, bir ayağını altına almış, ötekini dikerek kollarını onun üstüne dayamıştı. Gözlerini, babasının başucunda titreyerek yanan lambanın ışığına dikmişti. Düşünceleri bir yerde durmayarak seneleri ve kilometreleri ileri geri dolaşıyordu.

Muazzez ise odanın boyunca uzanan yüksek sedirde, elinde dişiyle, uyuklamakta idi. Hafifçe aralanan gözleri ara sıra babasına ve Yusuf'a çevriliyor, fakat onlarda yatmak alametleri görmeyince tekrar kapanıyordu.

Her akşam Salâhattin Bey:

"Hadî! Daha yatmayacak mısınız?" der ve bunlar ondan sonra yukarıya çıkarlardı. Yemeği yer yemez veya babaları söylemeden çekilip gitmeyi ayıp sayıyorlardı.

Fakat Kaymakam bir türlü elindeki gazeteyi bitirmiyor ve Muazzez oturduğu yerden yuvarlanacak gibi önüne eğiliyor, sonra birdenbire kendini toparlıyor ve korkak gözlerle etrafına bakıyordu.

Bir aralık başını yavaşça sol taraftaki pencerenin kenarına dayadı ve derhal kendinden geçti.

Bir müddet sonra garip sesler duyarak uyandı. Oturduğu yerden gözlerini uğarak etrafına bakındı. Gördüğü manzaradan bir şey anlayamadı. Gözleri bir anda yusuvarlak açılmıştı. Dehşetle: “Baba!!” diye bağırdı.

Salâhattin Bey yatağın üstünde ayakta duruyor ve sol eliyle arkasındaki duvara tutunuyordu. Sağ eliyle kalbini bastırmakta ve gözleri dışarı fırlayarak, ara sıra öğürmekte idi. Yusuf da yatağa koşmuş, bir eliyle babasını koltuğunun altından yakalamıştı. Öteki elinde bir tas vardı.

Duvarda asılı duran lamba Salâhattin Bey’in arkasında kaldığı için yüzünü görmek güçtü. Yalnız, nefes almak için uğraşırken tamamen açılan ağızda dişleri parlıyordu.

Muazzez: “Baba!” diye bağırdıktan sonra hemen yere atladı ve Yusuf’u kolundan çekerek:

“Yusuf, ne oluyor?.. Babacığım... Ne oluyorsun?” diye yalvarır gibi sordu. Kaymakam başını çevirip ona baktı. Yüzünü birdenbire müthiş bir ısırap ifadesi kapladı. Konuşamıyor ve gözleri, derdini anlatamayan bir çocuk çırpıntısı ile, kızına koşmak istiyordu. İçleri zaman zaman parlayan ve etrafındaki canlı cansız her şeye, bırakmak istemezmiş gibi sarılan bu gözlerden, şimdi soluk bir renk almış olan yanaklara doğru, birkaç damla yaş süzüldü.

Muazzez babasının boynuna atıldı...

Yusuf onun ellerini çözdü. Gitgide daha güç nefes alan ve öğürme nöbetleri artan Kaymakam, eliyle kızını göğsünden uzaklaştırdı.

Muazzez ağlayarak kocasına döndü:

“Yusuf! Annemi çağıralım. Babama nöbet gelince ne yapılacağını o biliyor!”

Salâhattin Bey kaşlarını kaldırarak “hayır” demek isteyen bir işaret yaptı. Sonra müthiş bir gayret sarf ederek kesik kesik:

“İstemez!.. Bu sefer çok fena... Bir doktor getirin...” dedi.

Yusuf derhal fırladı. Fakat kapıdan geri dönerek:

“Muazzez... Sen korkmazsın değil mi?..” dedi. “Babam bir şey isterse çabuk yetiştir!”

Yusuf dışarda ceketini giyerken Muazzez:

“Babacığım!.. Yusuf, yetiş!” diye bir feryat kopardı.

Yusuf hemen içeri koştu. Salâhattin Bey yatağa, dizlerinin üstüne düşmüştü. Yine bir eliyle duvara dayanıyor ve diğer eliyle de, kendisine doğru koşan Yusuf’a git diye işaret ediyordu.

Yusuf tekrar geri döndü. Bu sırada babasının sesini duydu. Kaymakam hep eliyle işaret ederek:

“Çabuk!..” diyordu.

Yusuf ayakkabılarını acele giyerek dışarı çıktı, koşarak belediye doktoruna gitti.

Babasını koltuklarından tutan Muazzez ağlıyordu. Kapının kapandığını duyunca aklına bir şey gelmiş gibi telaşla başını çevirdi.

“Yusuf!” diye bağırdı. “Yusuf! Anneme uğra! Annemi yolla!” Fakat koşup uzaklaşan adımların sesini duyarak:

“Eyvah!.. İşitmedi!” dedi.

Salâhattin Bey tekrar öğürmeye başladı. Yüzüne hafif bir kan geliyor ve öğürme geçer geçmez derhal kayboluyordu. Muazzez Yusuf’un bıraktığı tası uzattı; fakat babası onu iterek:

“Çabuk... Yukardan lokman ruhunu getir!” dedi.

Muazzez sıçradı. Kapıya geldiği sırada babasının boğuk bir sesle:

“Evlatlarım!” dediğini duydu. Başını çevirince onun yüzükoyun yatağa serilmiş olduğunu gördü. Geri dönecekti. Fakat hafifçe başını kaldıran Kaymakam, gözleriyle: “Gelme!” diyordu.

Muazzez ne yapacağını şaşırılmış gibi, eşikte bir an durakladı. Babasının kendisine dikilen ve “git” diyen gözleri aynı zamanda mukavemet edilemeyecek bir şiddetle onu çekiyor, uzaklaşmasına mani oluyordu.

Salâhattin Bey, ağzının içinde kalan kuvvetsiz bir sesle:

“Çabuk getir!” dedi.

O zaman Muazzez deli gibi yukarı fırladı. Babasıyla annesinin yatak odasındaki duvar dolabını açtı. Üzeri yeşil etiketli küçük, beyaz şişeyi tanıyordu. Sinirli parmaklarla onu kavrayarak aşağı koştı. Tahta merdivenler, genç kadının bir an için dokunan adımlarının şiddetiyle, sallanıyor ve çatırdıyordu.

Aşağı inip sokak üstündeki odanın kapısına gelince bir çığlık kopardı. Babası orada, hemen önünde, eşğin yanında yüzükoyun uzanıyordu. Kollarını, kapıdan gelecek birini kucaklamak ister gibi, ileri uzatmıştı. Başını biraz sağ tarafa çevrilmiş ve ak saçları tahtaların üzerine serilmişti.

Muazzez bu hareketsiz vücudun üzerine atılarak onu sarsmaya ve:

“Babacığım... Babacığım... Bana baksana!” diye bağırmaya başladı. “Babacığım, bak şişeyi getirdim.”

Babasının başını eliyle biraz kaldırdı ve mantarını dışıyla çıkardığı şişeyi onun burnuna yaklaştırdı.

Bu sırada elinin üstünde bir yaşlık hissetti. Durdu ve hayretle babasının yüzüne baktı.

Salâhattin Beyin yarı açık gözlerinden yanaklarına doğru yaşlar süzülüyor ve bunlar, henüz sıcaklığını kaybetmeden, kızının eline damlıyordu.

Biraz sonra Yusuf'la beraber gelen ihtiyar doktor hastayı yatağına naklederek dinledi, gözkapaklarını kaldırıp baktı, sonra şahadet-parmağının ucuyla onları tekrar kapattı; hüzünlü bir tavırla başını sallayarak arkasına döndü:

“Allah bakilere ömür versin!” dedi.

6

Ertesi sabah Kaymakam'ın evinin önü mahşer gibi kalabalıktı. On seneye yakın bir müddet aynı yerde kalan ve hemen hemen kimseyi kendine düşman etmeyen bu adama karşı Edremit halkı son ve içten bir alaka göstermek için yığın yığın toplanmıştı. Bayramyeri Camii'nin önüne kadar bütün duvar kenarları, çömelip oturanlarla doluydu. Halk, farkında olmadan, bu adamla beraber başka bir şeyin de gömüldüğünü, sessiz Edremit'te senelerden beri devam eden bir sükûnetin artık maziye karıştığını hissediyordu. Dünyadan elini eteğini kesmiş bir kasabanın gene dünya ile pek alakası olmayan bir kaymakamı vardı ve o şimdi burası ile bağlarını büsbütün keserek kasabayı ve halkını, zamanın müthiş bir süratle dönmeye başlayan ve sarsıntıları buralara kadar gelen çarkına terk etmişti.

Yusuf şaşkın ve sapsarı kapının önünde duruyordu. İçerden gelen feryatları duydukça dişlerini sıkıyor, fakat bir türlü oradan ayrılamıyordu. Hayatta bir insanı bu kadar üzecek bir hadisenin mevcut olabileceğine o zamana kadar ihtimal vermemişti. Hiçbir şeye inanamıyor ve kendini hep korkulu bir rüyada sanıyordu. Yüzü o kadar değişmişti ki, o civarda bulunanlardan hiçbiri ona yaklaşmaya cesaret edemiyordu.

Mutat merasimle meşgul olan ve eve girip çıkan ihtiyar Hasip Efendi'nin gözleri bir aralık ona ilişti. Derhal durdu. Kendisi ağ-

lamıştı. Fakat Yusuf'un ağlamamış olması onu daha çok korkuttu. Omzundan tutarak:

“Haydi evlat, git biraz dolaş!” dedi.

Bu Hasip Efendi sabahtan beri dört tarafa koşmaktan harap olmuştu. Bir kenarda bir dakika dinlenmek imkânı bulursa derhal gözlüğünü alnına kaldırıp ağlamaya başlıyor ve yaşlar ak sakallarından süzülerek mintanına damlıyordu. Fakat o olmasa Kaymakam'ın cenazesi kaldırılamayacaktı. Kadınlar yukarda baygın bir halde yatıyor ve başlarında dört beş komşu bekliyordu. Lif ve sabun tedarikinden müezzine haber vermeye kadar her şeye Hasip Efendi koşuyor, bir taraftan da kadınları susturmaya uğraşıyordu.

Yusuf'un Muazzez'i bile görecek hali yoktu. Asıl ondan, onunla karşı karşıya gelmekten korkuyordu. Kaybettikleri şeyin büyüklüğünü o zaman daha çok anlayacaklarını ve buna tahammül edemeyeceklerini sanıyordu. Zaten mahallenin birçok kadınlarının arasında Muazzez'le karşı karşıya gelmek manasız ve üzücü bir şeydi.

İki ayak taş merdiveni inerek sola kıvrıldı. Kenarda dizilip, gözleriyle kendini takip eden birçok insanın önünden geçerek meydandaki caminin yanına kadar geldi. Daha gitmek, belki de şehrin dışına çıkmak istiyordu. Birdenbire durdu. Başını kaldırıarak yukarıya, minarenin şerefesine baktı. Oradan bütün kasabaya dalga dalga yayılan bir ses Yusuf'u olduğu yere mıhladı. Sarı Hafız en yakıcı sesiyle salâ veriyordu.

Yusuf'un camiyle, namazla, din ve imanla pek alışverişi yoktu. Hele babası, Şahinde'nin tabiriyle “kızıl gâvur”du. Fakat minareden kopup bütün o meydanlardaki insanların yüreklerine bir kanca gibi takılan bu feryat onu kendinden geçirdi. Bu sesle dinin bir alakası yoktu. Böyle olmasa Sarı Hafız da, pek dini bütün olmadığını bildiği ve camide ancak bayramdan bayrama gördüğü Salâhattin Bey için, bu kadar candan haykıramazdı. Burada Allah filan da yoktu; ölen bir insana, ölümü bütün dehşetiyle duyan bir insanın hitabı vardı. Ara sıra yeisle incelip titreyen, bazen tevekkül ve teslimiyetle ağırlaşan ve pesleşen bu sesleri, şimdi evinin bahçesinde dimdik uzanan Kaymakam muhakkak işitiyor ve anlıyordu. Yusuf bundan emindi. İhtimal cevap da veriyor ve Sarı Hafız bunun için ara sıra böyle daha ateşli, daha manalı haykırıyordu. Yusuf yanı başındaki kavak ağacının kütüğüne dayandı. Her tarafı titriyor ve şu anda ölüm karşısında ürperen bütün dirilerin tercümanı olan

Sarı Hafız'la, bahçedeki ölü arasında cereyan eden mükâlemeyi dinleyerek dehşete düşüyordu.

Yusuf bazı sabahlar erken kalkınca gene Sarı Hafız'ın salâ verdiğini ve ezan okuduğunu duymuştu. Fakat bunlar onun üzerinde güzel bir sesin yapacağı tesirden başka bir intiba bırakmamışlardı. Halbuki şimdi dinlediği şey, büsbütün başka idi. Burada sesin hiç rolü yoktu. Burada mühim olan, ifade edilen şeylerdi ve bunlar, insanı yerlere kapanıp yüzünü topraklara gömerek düşünmeye sürükleyecek kadar büyük, umumi ve bilhassa "insanca" idi. Bir müddet sonra etrafındakilerin yerlerinden kalktıklarını, camiye doğru yürüdüklerini gören Yusuf doğruldu. Cenaze namazına iştirak etti. Sessiz bir kafilenin içinde ve başı önünde mezarlığa kadar gitti.

• • •

Fakat o gün ve ondan sonra, günlerce, hep o rüya hali devam etti. İlk zamanlar Yusuf'tan teselli bekleyen Muazzez, birkaç gün sonra onun halinden korkmaya başladı.

"Kendini topla Yusuf! Sen böyle yaparsan bizim halimiz ne olur?" dedi.

O zaman Yusuf, Muazzez'in farkında olmadan yaptığı bu ihtarın manasını düşünmeye başladı.

Artık hayatta tek başına idi. Daha doğrusu tek başına ayakta durmaya ve kendinden başka iki kişiyi de tutmaya mecburdu. Dayanacak kimsesi yoktu.

Artık: "Hayatımı nasıl bir düzene koymalıyım?" yahut, "Bu işler benim işim mi, değil mi?" diye düşünemezdi. Hayatının iç ve dış şeklini bundan sonra tesadüfler, icaplar tanzim edecekti. Belki bundan evvel de böyle idi; fakat o içinde: "İstediğim gün hayatımı değiştirebilirim!" diye bir kanaat beslemiş ve bu ona cesaret ve emniyet vermişti.

Şimdi bu emniyetin birdenbire uçup gittiğini, önünde, ne olacağını bilmediği günlerin, bir uçurum gibi uzanıp esnediğini görüyor, teslimiyetle başını eğiyordu. Fakat kafasının bir köşesinde hâlâ bu baş eğmenin muvakkat olduğuna, bir gün "kendi istediği gibi" hareket etmek imkânlarının tekrar doğacağına dair bir ümit yaşıyordu. Babasının ölümünden birkaç gün sonra tekrar gidip gelmeye başladığı tozlu odanın kendisi için son ve daimi

bir sığınak olduğuna inanmaktan onu alıkoyan, işte bu müphem ümitti.

Üç hafta kadar hiçbir şey değişmedi. Yusuf hayatın bu kadar ezici günleri olduğunu gördükçe daha ileriye düşünmekten vazgeçiyor ve kafasını bomboş bırakabilmek için çalışıyordu. Akşamları eve gelip yıkandıktan sonra sokak üstündeki odaya oturuyor, Muazzez'in sofraya hazırlamasına bakıyordu. Birdenbire bütün canlılığı, bütün neşesini kaybeden genç kadın, kocasıyla göz göze gelmek istemiyordu. Çünkü bakışları ne zaman karşılaştı ilk akıllarına gelen şey, müşterek felaketleri oluyor ve ikisinin de gözleri yaşıyordu.

Başı daima çatkılı ve gözleri daima kızarmış olan Şahinde sofraya gelip birkaç yudum alır, sonra bahçe tarafındaki odasına geçerek mindere uzanır ve "of, aman!" diye inlemeye başlardı. Hakikaten harap ve perişan bir haldeydi. Günde en aşağı üç dört komşuya gidiyor; Muazzez'den dinlediği ölüm tasvirini, ilaveler yaparak, eve her gelen misafire ve her gittiği komşuya birer kere anlatıyor; sonra onların da iştirakiyle sesli sesli ağlamaya başlıyordu. Mamafih bu burada âdetti. Evinden ölü çıkan her kadın bu merasime riayete kendini mecbur görürdü. Komşular da bu işte pek dikkatli idiler. "Acılı"nın ağlamadaki en ufak kusurunu bile gözden kaçırmazlar ve mateme fiilen iştirakle hiçbir zaman tekâsül göstermezlerdi.

Bunun için yorgun argın ve geç vakit eve dönen ve komşuların yaptığı ikramlar sayesinde canı hiçbir şey yemek istemeyen Şahinde, felaketine layık bir iştahsızlık ve perişanlık ile, çocuklarına bir vefakârlık misali vermekte idi.

Muazzez, Yusuf'u fazla üzmemek için kendine hâkim olmaya çalışıyor ve şimdi birçok huylarını babasına benzetmeye başladığı kocasına daha çok sarılıyordu. Gündüzleri o ve annesi evde yokken biraz içini boşaltabiliyor, babasının, bir bohça içinde yüke kaldırılan elbiselerini ortaya çıkararak onları kokluyor ve gözyaşlarıyla ıslatıyordu.

Akşamüzerleri yalnız başına evde otururken, sokaktan her geçenin ayak sesiyle yerinden hoplar, kapının çalınmasını ve soluk yüzüyle babasının içeri girmesini beklerdi. İnanamıyordu. Onun bir daha kapıyı hiç çalmayacağına, tulumhada Muazzez'e su çektirip yıkanmayacağına, uzun entarisi ve beyaz saçlarıyla bu evin içinde bir daha dolaşmayacağına inanamıyordu. Bir gün yine gelmesi lazımdı. Muhakkak lazımdı.

Fakat kapı sahiden çalınıp Yusuf içeri girince kalbi hem bir sükûtu hayal, hem bir sevinçle burkuluyor, yüzü ağlamakla gülmek arasında bir ifade alıyordu.

Birbirlerini pek güzel anlıyorlar ve Şahinde içerde inlerken babalarından bahsetmeyi ve onun için gözyaşı dökmeyi istemiyorlardı. Buna rağmen her ikisinin de gözleri karşı mindere, Salâhattin Bey'in her akşam yemekten sonra oturup eski kitapları karıştırdığı köşeye gidince, ikisi de başlarını önlerine eğerek dakikalarca susuyorlardı.

Meğer kendisine 46 yaşında ihtiyarlamış gözüyle bakılan hasta Salâhattin Bey, bu evi ne kadar çok dolduruyormuş? Dört odalı ahşap bina sanki birdenbire tamamen boşalıvermişti. Gelininin yanından hâlâ dönmeyen ve döneceğe de benzemeyen Rumelili hizmetçi de olmadığı için, üç kişiden ibaret kalan bu aile sanki bir odanın ancak bir köşesini işgal ediyor ve diğer taraflar bomboş, hayır, ölünün hayali ile dolu olarak duruyordu.

Şahinde kavga etmediği zamanlar konuşmazdı. Muazzez lafa karışmaya korkar ve Yusuf daima susardı. Bu evde konuşan, şaka yapan, soran, hatta fırsat düştükçe, üç dört kelime ile de olsa, anlatan ve havadis veren hep Salâhattin Bey'di. O gittikten sonra ev halkını, uzun zaman bir değirmende bulunan insanlara çarklar birdenbire durunca gelen bir şaşkınlık sarmıştı. Kulaklarında hâlâ uğultular devam ediyordu.

Yusuf ve Muazzez gibi iki insanın uzun zaman bu teessürlere kendilerini kurtaramamaları beklenirdi, fakat, evvelce de söylediğimiz gibi, hadiseler birbirini çok çabuk kovaladı ve zihinleri uzun zaman bir nokta üzerinde kalmaktan menetti.

7

Salâhattin Bey'in ölümünden sonra kaymakamlık işlerine on beş gün kadar, en kıdemli memur olan tapu müdürü vekâlet etti. Sonra İzzet Bey isminde, oldukça genç bir kaymakam geldi. Başlar başlamaz ilk işi evvela şehrin ileri gelenlerini hükümete çağırıp onlarla konuşmak, kendileriyle işbirliği etmek oldu. Bu toplantıda söylediği sözlere nazaran memleket çok mühim anlar yaşamakta idi. Yarın öbür gün düşman zırhlılarının Edremit Körfezi'ne girmesi ve belki de kasabayı bombardıman etmesi mümkündü. Ne çetin bir devirde

yaşadıklarını anlamak için Edremitliler bu dakikayı beklememeli, şimdiden gözlerini açıp hükümetle el birliği etmeli idiler. Ve daha birçok şeyler.

Toplantıya çağırılanlar arasında memleket eşrafı da vardı. Zaten yeni kaymakam sözlerini asıl onlara tevcih etmişti. Kendini diğer memurların hepsinden büyük gördüğü için, konuşurken hatta Ceza Reisi ile Müftü'nün ve Kadı'nın bile yüzüne bakmamıştı. Herhalde, bu harp vaziyetinde, bir mülkiye amirinin geniş salâhiyetini onlara hissettirmek niyetindeydi.

Geldiğinin ikinci gecesı Çınarlı Han'daki odasında eşraftan birkaçıyla oturup kafayı çektiği kasabaya yayılınca, diğer tecrübeli memurlar:

"Tamam, Edremit'e malın gözünü göndermişler... Yükünü tutmadan gitmez!" diye söylendiler.

Fakat İzzet Bey, yükünü tutacağı da pek benzemiyordu. Eli pek açık ve eğlenceye biraz fazla düşkündü.

Küçük kasabanın şimdilik en mühim işini, yeni kaymakamlarıyla meşgul olmak teşkil ettiği için, onun günlük hayatı, en küçük teferruat bile unutulmamak şartıyla, kulaktan kulağa anlatılıyor, türlü türlü tefsirlere uğruyordu.

Yusuf yeni kaymakamı daha ilk geldiği günlerde gördü. Odasındaki tahta masanın başında oturuyor, kâş kâş kalemlerden biriyle oynuyordu. Birdenbire kapı açıldı. Evvela sarışın bir baş, sonra sıksa bir vücut içeri girdi.

İzzet Bey'in kirli sarı saçları, biraz daha koyu bıyıkları ve kaşları vardı. Otuz beş sularında görünüyordu. Donuk mavi gözlerini süratle etrafında gezdiriyor ve sözünü müteakip, sanki izah ediyormuş gibi, uzun ve zayıf kollarıyla işaretler yapıyordu. Odadakilerin her birine adlarını sordu, sonra Yusuf'un masasına gelip ellerini dayadı.

"Sen ne iş yaparsın?" dedi.

"Kâtiplik yaparım efendim!"

"Canım, vazifeni değil, yaptığın işi soruyorum!"

"Ne iş verirlerse onu yaparım!" dedi.

Kaymakam'ın yanında ve elleri bağılı olarak gezen bir memur izahat verdi:

"Merhum Salâhattin Bey'in damadıdır efendim!"

İzzet Bey başını çevirerek manalı bir tavırla:

"Bu midir o?" dedi.

“Evet efendim!”

Yusuf masanın başında ayakta duruyor ve gözlerini Kaymakam'ın ellerinden ayıramıyordu. Sarı tüylü ve iri kemikli parmaklarının tırnakları kısa, yassı ve öne doğru kıvrıktı. Ömründe bu kadar çirkin el görmeyen Yusuf, hayretle onların hareketlerini takip ediyordu. Kaymakam sual sorarken bir elini kaldırıp işaretler yapıyor, öbür elinin parmakları ile de masayı tıkırdatıyordu.

Dilinde biraz Rumeli şivesi vardı, fakat bunu belli etmemeye çalışıyordu. Yusuf da evvela fark etmemişti. Fakat kulağı evdeki hizmetçinin sözleriyle dolu olduğu için, Kaymakam “Bu midir o?” deyince derhal anladı.

Yeni Kaymakam gözlerini odanın duvarlarında gezdirdikten, kenarda dayalı duran birkaç büyük ve eski deftere şöyle baktıktan sonra:

“Haydi bakalım, oturun yerlerinize!” diyerek çıktı gitti.

Kaymakam'ın bu ziyareti Yusuf üzerinde hiç hoş olmayan bir tesir bırakmıştı. Onun, baktığı yeri kirletiyormuş hissini veren yapışkan mavi gözleri ve masanın üzerine yerleşip bir müddet orada kımıldayan korkunç derecede çirkin elleri, bir türlü zihninden çıkmıyordu.

Ne kadar küstahça, ne kadar istihfafla soruyordu.

“Adın nedir?” yahut:

“Ne iş yapıyorsun?” derken, sanki dudaklarının arasından:

“Sen de adam mısın?” diyen ikinci bir cümle sessizce dökülüyor ve muhatabının dimağına varıyordu. İhtiyar Hasip ve Nuri Efendilere karşı merhametle karışık görünen bu istihfaf ifadesi, Yusuf'a gelince daha keskinleşmişti. Hele gözü Yusuf'un kalem tutan baş parmaksız sağ eline ilişince bu kadar komik bir manzaraya tahammül edilemeyeceğini belli eden bir gülüşle yüzü yayılmış, sarı fakat muntazam dişleri meydana çıkmıştı.

Yusuf, İzzet Bey'in kendisi hakkında:

“Bu midir o?” demesinden de kuşkulandı. Demek bu herife kendisinden bahsedilmişti! Neden acaba? Sonra kim bahsetmişti? Yusuf bunları düşünürken burada, eski kaymakamın oğlu veya damadı sıfatıyla, ne kadar münasebetsiz bir vaziyette olduğunu hissetti. Babası sağken bile memurların manalı fakat çekingen tavırlarından sinirlendiği halde, şimdi onların, sarıh bir ehemmiyet vermeyiş ve küçük görüş halini alan, hatta bazen alay etmek derecelerine varan muamelelerine tahammül etmeye mecbur kalıyordu.

Hasip Efendi bir aralık başını Yusuf'a çevirerek:

“Ne düşünüyorsun evlat?” dedi.

“Hiç, beybaba!”

“Beğendin mi bu adamı?”

Yusuf omuzlarını silkti.

Bunu menfi bir cevap telakki eden Hasip Efendi esefle başını sallayarak:

“Benim de gözüm tutmadı,” dedi.

Nuri Efendi bulunduğu köşeden, gene o asık suratıyla, mütemadiyen mırıldandığı duaları keserek, lafa karıştı:

“Her akşam beylerden biriyle içiyormuş!” dedi.

Hasip Efendi cevap verdi:

“Merhumun bu heriflerle karşı karşıya oturup eğlenmesine imkân mı vardı? Kimsenin aklına bir fenalık gelmeyeceğini bildiği halde, bir eşraf davetine bile gitmezdi. Hem de on sene burada oturup kendini tanıttığı, herkesin de ne mal olduğunu öğrendiği halde!”

Bir müddet durdu, sonra tekrar başladı:

“Daha geleli üç gün olmadı. Nereden de tanışıp işrete başlarlar. Kendini kurnaz zannediyor ama, üç günde kafese girer. Biz Salâhattin Bey'den evvel buna benzer kaymakamlar gördük, bu kasabada benden akıllısı yoktur diye dolaplar çevirmeye kalktılar da, defolup giderlerken halk arkalarından teneke çaldı. Bilmem ama, bunun da sonu odur!”

Nuri Efendi gene okumayı keserek:

“Yusuf Efendi oğlum!” dedi. “Dün akşam Hilmi Bey'le beraber içmişler. Evvela Çınarlı Han'da bir sofraya kurdurmışlar, sonra Hilmi Bey'in evine gitmişler.”

Yusuf bir an düşündü. “Ne çıkar bundan?” dedi. Fakat birdenbire aklına Kaymakam'a kendisinden bahsedenin Hilmi Bey olması ihtimali geldi. “Acaba bu herifler benden daha ne isteyecekler?” diye söylendi.

Nuri Efendi'ye daha sormak, bir şeyler konuşmak istiyordu. Bugün nedense her zamanki gibi sessizce oturamayacaktı. Fena halde sıkılıyordu. Fakat o sırada her iki ihtiyar çoraplarını çıkarıp ayaklarına nalın giymişler ve teneke ibrikleriyle, aptes almaya gitmişlerdi.

Bir müddet sonra Hasip Efendi önde, Nuri Efendi arkada döndü-

ler. Dualar mırıldanarak kurulandılar ve odanın ortasına serdikleri eski seccadenin üzerinde yan yana namaza durdular.

Yusuf akşamı zor etti. Daireden çıktıktan sonra hızlı adımlarla evin yolunu tuttu. Yukarıçarşı'dan geçerken, Avukat Hulusi Bey, yazıhanesinin penceresinden başını uzatıp onu çağırdı.

Yusuf babasının ölümünden beri Hulusi Bey'i görmemiş; cenaze günü ise, ancak bir iki kelime konuşmuştu. O zaman Hulusi Bey:

“Oğlum, babanla aramızdaki hukuku bilirsin, bir derdin, bir ihtiyacın olursa hemen bana gel!” demişti. Fakat Yusuf o sırada bir şey dinleyip anlayacak halde olmadığı için Hulusi Bey'in o sözlerini ancak şimdi hatırlıyordu.

Küçük ve basık yazıhaneye girdi. Burası alelade bir dükkândı. Yalnız içerisi beyaz badana edilmiş ve birkaç kanepe, koltukla döşenmişti. Yerde güzelce bir halı, kenarda, avukatın önünde, geniş ve üzeri deri kâğıtlar, kahverengi zarflarla dolu bir masa duruyordu. Duvarlara güzel hatlarla yazılmış birçok levhalar asılmıştı. Hulusi Bey'in tepesindeki büyücek levhada usta bir sülüs ile yazılmış:

*Ayinedir bu âlem, her şey hak ile kaim
Mir'atı Muhammedden Allâh görünür daim.**

ibaresi vardı. Onun biraz solunda, dükkânın içine doğru yan yana asılmış duran daha küçükçe levhalarda: “Bir işte kasıt ne ise hüküm ona göredir!”, “Şek ile yakîn zail olmaz!”, ** “Zararı âmımı def için zararı has ihtiyar olunur!”*** gibi mecellelerden alınmış cümleler vardı. Hulusi Bey'in tam karşısında, bir ihtar gibi, fevkalade güzel bir talik ile yazılmış:

*Gariiki bahri isyanım
Dahilek yâ Resulullah.*****

Levhası duruyordu.

Hulusi Bey, Yusuf'u içeri çağırdıktan sonra iskemlesini biraz kenara, üzerinde düstur ve mecelle ciltleri bulunan bir rafa doğru

* Her şeyin Allah sayesinde ayakta durduğu bu âlem bir aynadır, Muhammed'in aynasında daima Allah görünür.

** Kuşku gerçeği ortadan kaldırmaz.

*** Kamunun yararı bireyin yararından üstündür.

**** İsyân denizinde boğuluyorum, ey Hazreti Muhammed sana sığınyorum.

çekti, Yusuf'a da karşısındaki kanepeyi gösterdi, sonra havadan bahseder gibi sordu:

"Oğlum, hiç uğramıyorsun! Nasılsın bakalım!"

"İyiyim efendim!"

"Hanım kızım nasıldır?"

"İyiler efendim!"

"Bir kahve içersin değil mi?"

"Teşekkür ederim efendim, hacet yok!"

"Olmaz! Ne demek! Bir kahve içmeden gidilir mi?" Sonra dışarıya doğru seslenerek karşı sıradaki kahveciye:

"Bize iki şekerli getir!" dedi.

Yusuf etrafına bakmıyordu. Hulusi Bey'in masasının ayakları tormalanmıştı ve yukardan aşağı doğru inceliyordu. Yusuf bir gözünü hafif kapayarak bu ayaklardaki torna halkalarını seyrediyor ve bir taraftan da Hulusi Bey'in kendisini buraya neden çağırdığını merak ediyordu. İçinde buradan bir an evvel çıkıp eve gitmek ihtiyacı vardı.

Kahveler geldikten sonra avukat sordu:

"Yusuf Efendi, evladım, Edremit'te yerleşip kalmak niyetinde misiniz?"

Yusuf hiç beklemediği bu sual karşısında bir müddet durakladı, sonra:

"Bilmem ki?" dedi.

Sahiden de bilmiyordu. Bu sualin cevabını verebilmek için, aylardan beri kafasının içinde dolaşıp duran birçok diğer suallerin halledilmesi lazımdı. Hayatının ne şekil alacağını bilmeden ve bu hususta bir karar vermeden karşısındakine ne söyleyebilirdi?

Bir kere daha mırıldandı:

"Bilmem!..."

Hulusi Bey biraz düşündü:

"Burada sizin ne malınız var?" dedi.

"Elli ağaç zeytinimiz, on dönüm kadar tarlamız var!"

"Sizi geçindirmez!... Sonra bunlarla uğraşacak adam lazım, sen halbuki artık boş değilsin!"

Bir müddet sustular. Hulusi Bey tekrar sordu:

"Annenizin kimsesi yok mu?"

"Yok!... Anası öleli çok oluyor, babası da üç sene evvel ölmüştü galiba. Nazilli'de reji memuru idi. Bir şey bırakmamış..."

“Senin kimsen yok mu?”

Yusuf gözlerini karşısındakinin yüzüne dikerek uzun müddet baktı. Bir şey düşünmüyor, sadece kafasının içinden birdenbire hızla geçmeye başlayan bir hatıralar şeridinin durmasını bekliyordu. Nihayet yavaşça:

“Benim de kimsem yok!” dedi.

O zaman Hulusi Bey, çaresiz bir vaziyette kalmış gibi iki elini açarak:

“Öyle ise yapacak bir şey yok!..” dedi. “Burada kalacaksınız. Fakat beni dinle evladım! Her şeyi açıkça konuşalım. Siz benim canım kadar sevdiğim bir arkadaşımın yadigârlarısınız. Sözlerime gücenme. Bir kere artık babanızın sağ olmadığını unutmayın. Bu lafımın sana bir iliği yok, daha ziyade valide hanım için söylüyorum. Ne diye saklamalı, siz artık fakir bir aile sayılırsınız. Kendi âleminizde yaşamalısınız. Sonra bilirsin ki bu kasabada herkes senin dostun değildir. Başından türlü işler geçti. Onun için de tetik ol. Bulunduğun işe dört elle sarıl. Şimdi karışık zamanlar. Kendi kendine bir iş yapamazsın. Ticarete atılalım desen hem sermaye ister, hem tehlikeli iş. Bak, iki haftadır pazarcıları eşkıyalar soyuyor. At araba alsan, yarın hükümet bir emir verir, askeriye için zapt ederler, eline de bir senet verirler, ezip suyunu içersin. Yeni kaymakamın gözü sendedir. Hiç kimse kendinden evvelkinin adamlarını yerinde bırakmak istemez. Hatta üç dört gündür ne diye sana bir şey olmadı diye hayret ediyorum. Çünkü henüz daireye mülazım olarak devam ediyorsun. Çıkarmak kolaydır. Fakat kimbilir, belki vicdanlı bir adamdır. Ben daha görmedim. Hakkında söylenenler pek iyi değil ama, doğrusu ancak Allah’a malumdur. Bak! En mühim şeyi unutuyordum. Senin Şakir’le ve Hilmi Bey’le aranda bir geçmiş vardır. Bunu da unut. Dayanacak kimsen yok, içinde onlara karşı en küçük bir düşmanlık sakladığını fark ederlerse seni ezerler. Yeni kaymakam ile de hemen arayı doğrultmuşlar... Doğrultmasalar bile, paraları var efendim, paraya karşı kimin gücü yeter ki!..”

Yusuf ses çıkarmadan dinledi. Hulusi Bey’in onu buraya çağırışının sebebi herhalde yalnız bu nasihatleri vermek değildi. Yusuf onun evvela başka bir şey söylemeye hazırlandığını sezmişti. Fakat Edremit’i bırakıp gitmelerine imkân olmadığını söyleyince Hulusi Bey fikrini değiştirmiş, sözü başka taraftan açmıştı. Yusuf bunu pek

güzel hissediyor ve dayanılmaz bir tecessüsle, Hulusi Bey'den asıl söylemeye hazırlandığı şeyi sormak istiyordu.

Fakat buna cesaret edemedi, daha doğrusu bu arzusunu ifade edecek kelimeler bulmaya ve cümleler tertip etmeye muktedir olamadı.

“Sen başka bir şey söyleyecektin; haydi onu da diyiver!” demek olmazdı. Başka yollardan yürümeli idi; fakat böyle ustalıklı sözleri Yusuf zihninin sükûnetle çalıştığı zamanlarda bile yapamazdı. Halbuki şimdi mütemadi bir ihtimal ve sual zinciri kafasının içinde uğultular yaparak dolaşmakta idi.

Yavaşça doğruldu. Avukatın elini öptükten sonra:

“Sözünüzden çıkmam Hulusi Bey amca!” diyerek ayrıldı.

8

Ertesi sabah Yusuf daireye gider gitmez bir odacı:

“Yusuf Efendi, sizi Kaymakam Bey istedi!” dedi.

Genç adam odasına girince Hasip Efendi ona doğru koşarak:

“Evladım. Bu herif seni arattı. Pek meraktayız, çabuk gir çık da bize haber ver. İnşallah melunun fena bir niyeti yoktur!” dedi.

Yusuf'a bir fenalık yapılması ihtimali bile, bu iki ihtiyarın kafalarında Kaymakam'ın aleyhinde toplanmaya başlayan şüphelerin kuvvetlenip kanaat haline gelmesine ve adamın kısaca “melun” diye adlandırılmasına kifayet etmişti.

Yusuf elindeki öğle yemeği çıkını masanın üstüne bıraktı. Önünü ilikleyip yanı başlarındaki odaya gitti.

Kaymakam bir müddet masanın üzerindeki kâğıtlarla meşgul olarak onun girdiğini fark etmemiş göründü, sonra yavaşça başını kaldırarak:

“Sen misin?” dedi.

Tekrar birkaç kâğıdı okuyup imzaladı ve bazı yerlerini değiştirdi, belki on dakika daha Yusuf'u bekletti ve birdenbire yerinden kalkarak ona doğru yürüdü. Yüzü hayırhah bir tebessümle gerilmişti. Yusuf bu tebessümden memnun olacağı yerde korktu, hatta biraz da tiksindi. Bu insan başkasına, hatta bir iyilik yapacak olsa bile bunu böyle bir tebessümle evvelden haber vermeye hiç lüzum yoktu. Halbuki Yusuf karşısındakinin kendisine ara sıra fırlattığı kaçak ve ani bakışlardan asla iyi manalar çıkaramıyordu.

Öteki kaşlarını kaldırıp, mühim bir nutka başlıyormuş gibi yaptı: “Bak evladım!” dedi. “Sen benim merhum selefimin damadısın. Pederin merhuma gıyabi hürmetlerim vardır. Emin ol! Seni de onun devlete bir emaneti sayarım. Baktım, tetkik ettim, bu kâtiplik işi sana göre değil.”

Yusuf’un bu sözleri anlayıp kafasına yerleştirmesini bekliyormuş gibi birkaç saniye sustu. Yusuf içinden: “Ulan, bizi kapı dışarı edeceksin, lafı ne diye uzatıyorsun?” dedi. Kaymakam tekrar söze başladı:

“Bak oğlum, sağ elinde bir parmak noksan. Geçmiş olsun. Fakat bu vaziyette ne kadar çalışsan güzel bir yazı sahibi olamazsın. Eh, senin memuriyetinde de adamı gösteren yazıdır. Mutasarrıfa giden bir tahrirat evvela onun gözünü yazısı ile kamaştırmalıdır. Neyse... Duyduğuma göre sen biraz da serbest tabiatlı imişsin. Ben sana tam gönlüne göre bir iş buldum.”

Kaymakam tekrar durdu. Karşısındakinin merakla sözün arkasını beklediğini görüyor ve memnun bir gülüşle ona bakıyordu:

“Anladın mı evladım, tam sana göre bir iş. Sen hemen beş on kuruş tedarik edersin; elbet birkaç paranız vardır! Güzel bir at satın alırsın. Ben seni tahsildar yapacağım, süvari tahsildarı. Malmüdüğü ile konuştum. Buradaki maaşını vererek seni oraya geçireceğiz. Ayrıca hayvanın için yem parası da vereceğiz. Köylerden devletin alacağını, vergisini tahsil edeceksin. Fevkalade iş! Öyle değil mi? Odada oturup sıkılmak yok. At üstünde köyleri gez. Hem para da arttırırsın!”

Yusuf biraz şaşkın bir tavırla başını sallıyordu. Kaymakam sözünü bitirince:

“Siz nasıl buyurursanız öyle olsun!” dedi.

Kaymakam elini Yusuf’un omzuna koyarak:

“Eski kaymakam babandı, ben de ağabeyin sayılırım. Bir derdin olursa bana gel. Haydi bakalım, odana git de emrimi bekle!” dedi.

Yusuf çıktı. Kafası karmakarışık. Bu adamın kendisine bir fenalık yapacağını düşünerek içeri girmiş, içerde bu kanaati bütünü kuvvetlenmişti. Halbuki teklif edilen iş hiç de fena değildi. Ne tarafından düşünülürse düşünölsün, tahsildarlık herhalde bu Allah’ın belası tahrirat kâtipliğine tercih edilirdi.

Odada kendisini bekleyen Hasip Efendi ile Nuri Efendi’ye meseleyi anlattı. Onlar da bunda bir fenalık görmediler. Sadece:

“Belki herif seni civarında bulundurmamak istemiyor? Ne kadar olsa biraz tuhaf kaçacak. Fakat bulduğu iş de hiç fena değil. Gençsin. Dayanıklısın. Karda kışta köyleri dolaşmak biraz güçtür ama, sana koymaz. Allah hayırlısı neyse öyle yapsın!” dediler.

Nuri Efendi:

“Bu kaymakam sütü temiz bir insana benzemez ama, bu sefer bir iyi tarafına rast geldi herhalde!” diyerek başını salladı.

Yusuf eve dönerken avukat Hulusi Bey’e uğradı ve Kaymakam’ın kendisine söylediği şeyleri anlattı.

Hulusi Bey’in bu havadisten memnun olacağını tahmin etmişti, halbuki o sadece düşünceli düşünceli başını salladı, tıpkı Hasip ve Nuri Efendiler gibi:

“İnşallah hakkında hayırlısı budur!” dedi.

Yusuf yemekten sonra Muazzez’e yeni vazifesini söylediği zaman, genç kadının ilk sözü, mahzun bir tavırla başını yana eğip dudaklarını büzerek:

“İyi ama, Yusuf, sen köylere gidip günlerce kalırsan, ben burada ne yaparım?” demek oldu.

O zaman Yusuf’un da çehresi değişti; birdenbire düşünceli bir hal aldı. Bu cihet onun da aklına gelmemiştir. Şimdi buna hayret ediyordu: Nasıl olmuş da bunu hiç düşünmemiştir.

Birdenbire aklına babasının bir lafı geldi: Kızılbaş köyünde, Yusuf Ayvalık’ta arabacılık yapmaktan bahsederken, Salâhattin Bey: “Sen çalışmaya gidersen karın ne yapar?” demiştir. İşte şimdi Yusuf çalışmaya gidecek ve karısı yalnız kalacaktı. Acı acı gülererek: “Keşke yalnız kalsa!” diye mırıldandı. Köylere gidip belki de haftalarca evden uzaklaşınca, karısı, Şahinde ile beraber kalacaktı. Bunun Muazzez için yalnızlıktan bile feci olduğunu Yusuf gayet iyi anlıyordu.

Muazzez yavaş bir sesle:

“Yusufçugum!” dedi. “Artık keyfimizin istediğini yapamayacağımızı biliyorum. Fakat senden böyle ikide birde ayrılıvermek de hoş değil. Sen de bilirsin, annem beni rahat bırakmayacak, hiç sevmediğim insanlara beni zorla götürecektir, evi onlarla dolduracak. Sen kendisine bir şey söyleme! Nasıl olsa o bildiğini okur... Bari evde dırıltı olmasın. Ben onunla başa çıkmaya çalışırım; yalnız çok sıkılacağım. Bak şimdiden bir tuhaf oldum. Canım yukarı kata, odamıza gitmek istemiyor. Sanki sen yokmuşsun da orada seni arayacakmışım gibi oluyorum. Ah Yarabbi... Ne fena şey!..”

Genç kadının gözleri yaşardı. Yusuf acı acı yutkundu, sonra karar vermiş bir tavırla:

“Üzülme canım!” dedi. “Kaymakam git dedi ise zorla gönderecek değil ya! Hükümet işinden çıkarım...”

Muazzez hemen onun sözünü kesti ve ancak bir kadının düşünebileceği kadar ince düşünerek:

“Deli misin sen Yusuf!” dedi. “Hükümetten çıkarsın da ne iş yaparsın? Tutacağın iş sanki seni hiç benden ayırmayacak mı? Bu karışık zamanda insan bulunduğu yeri bırakır mı? Babamdan bir şey kalmadı ki, onunla geçinelim. Sen bu vazifende kalırsan zeytinlikle tarlanın işlerine de bakarsın, biraz halimize yardımı olur.”

Yusuf henüz çocuk addettiği karısından bu sözleri duyunca azıcık hayret etti. Fakat bu, onu karısına hak vermekten alıkoymadı.

Babalarının cebinde çıkan beş on sarı lira ile Yusuf'taki paralar cenaze masrafına, imama, müezzine gitmiş, Yusuf'un elinde birkaç mecidiyeden başka bir şey kalmamıştı. Aybaşına on gün vardı. Önleri kış olduğu için birçok masraflar daha yapılacaktı. Bunları gözünün önüne getirince Yusuf: “Hükümetteki işi bırakırım!” demenin manasız, hatta gülünç olduğunu fark etti.

Hadiseleri olduğu gibi karşılamaya, kendiliğinden bir şey yapmamaya karar vererek yattı. Pek sakin olmayan bir geceden sonra uyanınca hayatı biraz daha tatlı buldu. Hadiseler, gece vakti ve bir idare kandilinin ışığında konuşulduğu kadar ümitsiz ve korkunç değildi. Dışarda ağaçların yapraklarını oynatarak esen bir sonbahar rüzgârı, bu ölüme mahkûm yaprakları henüz koparamıyordu. Bu minimini yeşil mevcudiyetler bile içlerinde bu kadar kuvvetli bir mücadele ve mukavemet kabiliyeti taşırlarken, kendisinin karanlık düşüncelere dalması doğru olamazdı.

Yavaşça yataktan sıyrılarak pencereye gitti. Güneş ağaçların arkasından yükseliyor ve evlerin geniş bahçelerindeki otları nemli bir ışığa boğuyordu. Yusuf böyle bir sabahta atla kırları dolaşmanın asla bir felaket telakki edilemeyeceğini düşündü. Başını çevirerek Muazzez'i çağırmak, dışarısını onunla birlikte seyretmek istedi; fakat genç kadın başını yastığa gömmüş, sağ elini yanağının altına koymuş, bir çocuk gibi mışıl mışıl uyuyordu.

Yusuf onu uyandırmaya kıyamadı. Ayaklarının ucuna basarak yatağın kenarına gidip oturdu ve karısına uzun zaman baktı.

Muazzez'in saçları iki örgü halinde beyaz yastığın üzerinde uzanıyordu. Örgülerin uçları biraz çözülmüş ve kumral saçlar bir sırma püskül gibi dağılmıştı. Şakaklarındaki saçların bazıları da yanaklarına kadar uzanıyor ve genç kadının yüzünü ince, ipek bir tül gibi sarıyordu. Ağzı biraz aralıktı ve nefes aldıkça beyaz dişleri parlıyordu. Gözkapaklarında kıl gibi ince mavi damarlar dolaşıyor, biraz dağınık olan kaşları ara sıra hafifçe ürperiyordu.

Genç kadın kıımıldadı. Başını yukarı çevirdi ve bir kolunu yorganın üstüne atarak daha geniş, daha rahat nefeslerle uykusuna devam etti. Yusuf gözlerini karısının göğsüne dikti. Yakası kapalı beyaz entarisinin altında kabaran göğsü muntazam nefeslerle şişiyor ve yorganın kenarını yükseltiyordu. Mavi yüzlü yorganın üzerinde uzanan beyaz eli hareketsizdi. Biraz içeri doğru kıvrılmış olan parmakları yorganın kıvrımlarından birini yakalamış gibi duruyordu.

Yusuf yarım saat kadar onu seyretti, sonra güneşin yükseldiğini görerek giyinmek için kalktı. Bu esnada Muazzez gözlerini açtı. Başucunda kocasını görünce gülerek doğruldu ve pencereye vuran güneşe bakarak:

"Aman Yusuf, ne uyumuşum, ne uyumuşum!" dedi.

"Yok canım, o kadar geç değil!"

"Dur sana kahvaltı getireyim!"

Hemen yerinden fırladı, terliklerini ayağına geçirerek aşağı koştu.

Sabahları kalktığı zaman kendisine böyle kahvaltı hazırlayacak veya sadece kolunu mavi yorganın üzerine uzatıp uyuyacak bir kadın yerine, herhangi bir köy odasının isli kalaslı tavanını görmek Yusuf'a bir an için pek acı geldi. Sonra bu gibi düşünceleri kafasından uzaklaştırmamanın lüzumunu kendine telkin ederek doğruldu ve giyindi.

• • •

Hemen o gün Kaymakam, Yusuf'u Malmüdüğü'ne gönderip tahsildarlığa başlattı. Orta yaşlı bir mümeyyiz, önüne beş on makbuz koçanı alarak, Yusuf'a bunlar üzerinde adeta uzunca bir ders verdi ve delikanlı akşama kadar bunları bellemek için temrinler yapmakla vakit geçirdi.

Şimdi bir at satın almak icap ediyordu. Akşamüzeri Aşağıçarşı'dan geçerken uzun zamandan beri görmediği Hacı Rifat'ın İhsan'a rastladı ve ondan akıl sordu. İhsan, onu yanına alıp Soğuktulumba

yolundaki bir hana götürdü, yarım saat içinde pazarlığını filan yapıp beş buçuk altına güzel ve beyaz bir at aldı. Parası ayda birer altından verilecekti. Peşin olarak verilmesi icap eden parayı İhsan kendisi verdi ve at yedeklerinde, beraberce kasabaya döndüler.

Ali'nin ölümünden beri adamakıllı bir şey konuşmamışlardı. İhsan, Yusuf'un bu kadar uzun zamandan sonra kendisine eski bir arkadaştır diye başvurmasından büyük bir iftihar duyuyor ve ona arkadaşlığına layık olduğunu ispata çalışıyordu. Yusuf ise, bütün insanlardan ümidini kestiği bu sıralarda karşısına böyle bir dostun çıkışını biraz hayret, fakat daha çok sevinç ve teşekkürle karşılıyordu.

Yolda ikisi de hep eski günlerden, beraber yaptıkları gezmelerden, kâğıt kebabı ve irmik helvası ziyafetlerinden bahsettiler. Sözleri Ali'ye ait hatıralara temas edince sustular. Yusuf bir aralık yan gözle İhsan'a bakınca onun gözlerinin de kendininkiler gibi yaşarmış olduğunu gördü. Bir müddet söyleyecek laf bulamadılar. Nihayet İhsan:

“İşte böyle Yusuf, ömür bu, geçip gidiyor!” diye mırıldandı. İhtiyarlara mahsus bir eda ile söylenen bu sözler Yusuf'u güldüreceği yerde düşündürdü. Çayıçı'ndan Bayramyeri'ne sapan yolun köşesine gelince durup birbirlerinin yüzüne baktılar ve ayrıldılar. İkisinin içinde de hem uzun zaman sonra tekrar görüşmenin verdiği bir memnuniyet, hem de belki bir daha görüşmeyeceklerini sezmekten doğan bir hüznün vardı. Hayat, birbirinden ayırdıklarını, kısa bir müddet için tekrar yaklaştırır gibi olsa bile, uzun zaman yan yana bırakmıyordu. Geçen günleri bir daha geri getirmek mümkün değildi ve sadece hatıralar, iki insanı birbirine bağlayacak kadar kuvvetli değildi.

Fakat Yusuf, yanından uzaklaşan İhsan'la birlikte, yalnız beş, on sene evveline ait çocukluk hatıralarının değil, bu şehirle olan bütün bağlarının da sürüklenip gittiğini zannetti. İhsan'a karşı şu anda duyduğu yabancılık, ona, artık kendisini Edremit'e bağlayan bir şey bulunmadığını da hatırlattı. Bir müddet daha düşününce dünyada da hiçbir yere bağlı olmadığını hissetti ve içten içe bu kadar yabancı olduğu bu hayatta kendisini birçok kayıtların kuşatmasına, ondan, istediği gibi hareket imkânlarını almasına müthiş içerledi.

Oldukça serin bir teşrinievvel günü akşamı, dört günlük bir ayrılıktan sonra, eve dönen Yusuf atını bağlamak için arka tarafa dolaştı. Burada evin bahçe duvarına bir kapı açtırmış ve bahçedeki dut ağacının yanına ahır kılıklı bir yer yaptırmıştı. Hayvanın eyerini alıp yem torbasını ağzına taktıktan sonra içeri girerken kendisine kimsenin karşı çıkmadığına hayret etti. Fakat vakit daha erkendi ve evdekiler herhalde komşuya gitmişlerdi.

Yukarı çıkarak soyundu. Kollarını ve başını sabunla yıkadı. Fena halde karnı acıkmıştı. Mutfağa giderek teldolabı karıştırdı. Bir bakır sahanın dibinde bir parçacık kıymadan başka bir şey yoktu. Taşıktaki yeşil sandığı açtı, buradan biraz ekmek ve tulum peyniri alacaktı, fakat kurumuş bir kabuktan başka bir şey bulamadı. Boş torbalar bir kenara yığılmış duruyor, sadece bir bulgur torbası, yarı açık, ortada kabarıyordu.

Yusuf tekrar mutfağa dönünce ocağın kenarında bir tencere bulgur pilavı durduğunu gördü. Orada asılı duran kaşık torbasından bir tahta kaşık alarak soğuk tencerenin başına oturdu.

Karnını doyurduktan sonra yukarı çıkarak odadaki mindere uzandı. Ortalık kararmıştı. Karısını merak etmeye başladı. Yakın komşularda olsalar muhakkak Yusuf'un geldiğini mahalle çocuklarından duyup gelirlerdi. Herhalde Aşağıçarşı'daki memur ailelerinden birine gitmiş olacaktı.

Kapıda bir anahtarın döndüğünü duydu, pencereye koşarak aşağı baktı, yüreği sevinçle hopladı. "Geldiler!" dedi.

Kendini zapt etmese aşağı koşup karısını kucaklayacaktı. Şimdi onun sesini duyuyordu. Muazzaz hayret dolu bir sesle:

"A!.. Anne, Yusuf gelmiş, baksana, hayvanı bahçede..." dedi.

Sonra:

"Yusuf!" diye bağırarak yukarı koştu:

Kendisini merdiven başında bekleyen kocasının boynuna atılarak:

"Biz seni bugün beklemiyorduk ama, benim içime doğmuş herhalde... Gittiğimiz yerde hep; haydi anne, gidelim artık, geç oldu! dedim, durdum. Demek sen beni çekiyormuşsun!"

Yeldirmesini çıkardı. Yusuf'a dönerek:

"Karnın açtır, ben gidip sofrayı kurayım!" dedi; sonra Yusuf'un

bir şey söylemesine meydan vermeden yavaşça, başı önünde, ilave etti:

“Bir şey getirdin mi Yusuf? Evde yiyecek bir şey yoktu...”

Yusuf şaşkın bir halde doğruldu:

“Evde yiyecek bir şey yok mu?” diye sordu.

“Hayır Yusuf, var tabii, biraz bulgur pilavı var, sen yoldan geldin de, belki doymazsın, canın başka şey ister diye sordum. Ama, gelirken bir şey getirmediyse artık istemez... Bir daha dışarı çıkma!.. Biraz turşu koyarım, pilavla birlikte çok güzel gider. Sen otur, ben seni çağırırım, olmaz mı?”

Koşarak gitti. Yusuf olduğu yerde, mihlanmış gibi kaldı. Köylerde ekmek, peynir, yoğurt, yumurta gibi şeylerle karın doyurmaya alıştığı için, biraz evvel aşağıda yediği bulgur pilavı ona hiçbir şey düşündürmemişti. Fakat şimdi, Salâhattin Bey'in evinde olduğunu hatırlayınca, sade bulgur pilavının, yanında hiçbir şey olmadan, veya birkaç biber turşusu ile, bu evde eskiden pek yenmediğini acı acı hatırladı. Demek, o korktuğu günler başlamıştı? Demek gülünç bir tahsildar maaşına kalan bu aile, sade bulgur pilavıyla karın doyuranlar arasına girecekti!

Boş teldolap, boş torbaların yığıldığı yeşil sandık gözünün önüne geldi: “Ah, nasıl oldu? Nasıl olur?” diye dişlerinin arasından mırıldandı.

Yumrukları imkânsızlıkla sıkıldı. Hiçbir çare yoktu; hayatları belki daha kötüleşecek, fakat asla daha iyi olmayacaktı. Yusuf, sırtında ne büyük bir mesuliyet taşıdığını şimdi yavaş yavaş anlamaya başlıyor ve bunun altında eziliyordu.

Aşağıdan doğru mırıltılar duydu. Şahinde'nin perde perde yükselen sesinin yanında Muazzez'in yalvarmaya benzeyen sözleri duyuluyordu. Fakat konuşularlardan bir şey anlamaya imkân yoktu. Yusuf kapıya yaklaşınca Muazzez'in:

“Anneciğim, Allah aşkına sus!” dediğini işitti. Eliyle kapıya sarılarak dişlerini sıkı: “Ah bu kadın!..” dedi. Sonra ona kızmaya hakkı olmadığını, Şahinde'nin böyle yapmakta büsbütün haksız sayılmayacağını düşündü. Kadın, damadının evi doyurmasını pek tabii olarak ister ve kızını böyle bir kocaya verdiği için elbette üzülürdü. Alıştığı hayatı yaşatabileceğini akıllı kesmeden bir kaymakam kızını, hem de kaçırmak suretiyle alan erkek, kaynanasının her türlü iğnelemesine layıktı.

Yusuf: “Ne yapmalı?” diye düşündü.

Bu sefer bu “ne yapmalı?” sualı bir bardak zehir gibi kafasından vücuduna doğru döküldü. Bir müddet evvel gene onu işgal eden düşünceler bugünkü dertlerinden çok farklıydı. Bugün ilerisini, hayatının alacağı istikameti, mesleğinin kendine uygun olup olmadığını düşünmüyordu. Bugün çaresi bulunması icap eden şeyin bir gün beklemeye bile tahammülü yoktu.

Fakat ortada yapılacak bir şey de yoktu.

Yusuf bütün vücudunun demir çemberlerle sarıldığını zannederek kımıldadı. Yüzü, pis bir şeyin üzerine tükürüyormuş gibi, tiksinen bir ifade almıştı. Bütün bu sıkıntıları kendine layık bulmuyordu. Sanki içinde ayrıca yaşayan bir başka Yusuf vardı ve o, bu ekmek parası için çırpınan, fakir köylülerden vergi almak için bağırıp çağıran zavallıya istihfafla bakıyor ve ondan iğreniyordu.

Gitgide artan ve gitgide maddileşen bir bulantıyı geçirmek için Yusuf tekrar geriye, odaya döndü ve pencerelerden birini açtı.

Bu aralık aşağıdan Muazzez’in sesi duyuldu:

“Yusuf, sofraya gel!”

Ağır ağır merdivenleri indi. Havalar serinlediği için, iki yerde ateş yanmasın diye yemeği mutfakta yiyorlardı. Bakır sininin ortasında bulgur pilavı tenceresi duruyordu. Herkesin önüne birer parça kuru ev ekmeği konmuştu. Yusuf:

“Ben geldiğim zaman birkaç kaşık pilav yemiştim, iştahım kapanmış!” dedi.

Şahinde garip bir gülüşle:

“Aç olsan da, bugünkü yemeklerimiz iştah açacak gibi değil!” dedi.

Muazzez gözlerini sitemli, fakat keskin bir bakışla annesine çevirdi.

Şahinde gene aynı garip tebessümü muhafaza ederek:

“Bugün geleceğini bilmiyorduk da, bir şey hazırlayamadık!” dedi.

Muazzez: “Buna da lüzum yoktu, her şeyi biliyor!” demek isteyerek tekrar annesine baktı.

Yusuf gözlerini önüne dikmişti. Bir kaşık pilav alıyor, sonra dakikalarca elindeki kaşığı süzüyordu.

Sofranın yanına, alçak bir iskemlenin üzerine konan lamba, Muazzez’in ince ellerini sapsarı gösteriyordu. Yusuf’un gözleri

bunlara ilishince, icini bir korku kapladi. Yavasca basini kaldirarak Muazzez'e bakti.

Bakislari karstilasti. Muazzez'in yuzunu tatli, fakat yorgun bir gulumseme kapladi. Yusuf kasiğini onune birakarak:

“Yarabbi sukür!” dedi.

Karstisindakilerin ikisi de, azaplarinin sona ermesi icin bu isareti bekliyorlarmis gibi, suratle kasiıklarını ellerinden atarak:

“Yarabbi sukür!” dediler.

10

Zeytin mevsimine daha vakit vardi. Yusuf mahsulü simdiden satmak icin kime basvurduysa, ret cevabi aldı. Hiç kimse, ağaçları ve üzerindeki mahsulü yakından görmeden bir alışverişe girmek istemiyordu.

Muazzez'in ve Yusuf'un satacak başka malları da yoktu. Babasının bir zamanlar aldığı birkaç mücevher Şahinde'nin çekmecesinde kapalı duruyor ve ne Yusuf, ne de Muazzez bunu istemeye cesaret edemiyordu. Vaziyetleri ne kadar sıkışırse sıkışsın, Şahinde ile aleni bir münakaşaya meydan verecek böyle bir talep ikisinin de elinden gelmiyordu.

Yusuf bir arkadaşından bulduğu iki mecidıyeyi Muazzez'e bırakarak tekrar köylere çıkmış ve on günden beri gelmemiştir. Bu kırk kuruştan bir şey kalmadığı için, Muazzez, Yusuf'un dönmesini üzüntü içinde bekliyor, fakat o geldikten sonra da vaziyetin düzelmeyeceğini düşünerek bu bekleyişine acı acı gülüyordu.

Şahinde ise eve akşamdan akşama uğruyor ve zamanını daha ziyade komşularda ve ahabplarda geçiriyordu.

Kızıyla hemen hemen hiç konuşmuyor, onun süzgün ve altları çürümüş gözlerle evin içinde bir hayalet gibi dolaşmasını, çok bilmiş bakışlarla takip ediyordu. Şahinde'nin hali, bir şey bekliyormuş hissini veriyordu. Üşenmeden ve sabırla bekliyor, hiç acele etmiyordu.

Elbet kızı inadını kıracak ve anasına gelip yalvaracaktı. Şahinde'nin de istediği buydu. Bu evde kendisine sorulmadan yapılan işlerin neticesi olan bu sıkıntılardan dolayı kendini asla suçlu tutmuyor ve suçlu olanların ona gelip yalvaracakları günü bekliyordu.

Yusuf'u aklına getirdiği bile yoktu. Fakat kızını bu hayattan kurtarmak isteyeceği tabiiydi. Nasıl? Bunu hiç düşünmemişti, fakat herhalde bir kolayını bulacaktı.

Bu evde ikinci planda kalmaktan bıkmış, çocukların kendisine hiç ehemmiyet vermeyen tavırlarından sinirlenir olmuştu: Bu sıkıntılı ve feci hallerinde bile kendisine gelip danışmayı, hiç olmazsa onunla bir çare düşünmeyi akıl edemeyişlerine büsbütün kızılıyordu.

Kendisi bu işin sonunun buraya varacağını çoktan söylemişti. Daha Yusuf bu eve getirildiği gün, onunla birlikte bir felaketin de geleceğini sezmişti. Oğlan evvela velinimetinin kızına göz koymaktan işe başlamış, rahmetli de bunlara hep göz yummuş, hep müsaade etmişti. Ah kabahatin çoğu da ondaydı ya!..

"Nur içinde yatsın, kendini bu Yusuf'a pek kaptırmıştı!.." diye söyleniyor ve kendisinden çok Yusuf'a bağlanan kocasına adama-kıllı kızılıyordu.

Yusuf'un gittiğinin onuncu günü akşamıydı. Şahinde aşağıda oturup, bir entarisinin sökülen eteğini dikeyor, Muazzez yukarda mindere uzanmış, yavaş sesle şarkılar mırıldanıyordu.

Kulakları kaç günden beri sokaktaydı. Yusuf hiç bu kadar uzun müddet ondan ayrılmış değildi. Onu müthiş göreceği geldiğini hissediyordu.

Fakat akşam olduğu, yemek hazırlamak icap ettiği aklına gelince yüzü buruştu. Boş sofranın başına, kendisine nispet verir gibi alaycı gözlerle bakan annesinin karşısına tekrar oturmak ona pek acı geldi. Bu kadına karşı son günlerde adeta kine benzeyen hisler duymaya başlamıştı. Artık ölse ona açılmaz, ona dert yanamaz sanıyordu.

Aynı evde, yan yana ve birbirine tamamen yabancı olarak yaşamak, feci bir şeydi. Halbuki bu yabancı onun anasıydı.

Bir aralık düşünceleri istikametini değiştirdi. Anasına bu kadar hücum etmekte, onu bu kadar haksız görmekte biraz ileri gitmiş olmaktan korktu. Öyle ya, kendisi Yusuf'u seviyor ve onun için her sıkıntıya tahammül ediyordu, fakat hayatında oldukça iyi günler görmüş olan anasının şimdi hiç sebepsiz bu kadar mahrumiyete katlanması onu biraz kızdırabilirdi.

Sonra dertlerine anasının ortak olmayışında da bütün kabahat onda mıydı? Onu adam yerine koyup bir derdini söylemiş miydi? Hele Yusuf, o soğuk ve çatık kaşlı tavrıyla, bu evde sanki bir de Şahinde yaşadığını bilmemezlikten geliyor, kati bir lüzum olmadıkça ona bir kelime ile olsun hitap etmiyordu. Halbuki bu kadın ne de

olsa büyükleri ve analarıydı. Aralarındaki buzun çözülmesi için ilk adımı çocukların atması lazımdı.

Yusuf gelince bunu söylemeye karar verdi. Bu evin içindeki maddi ve manevi sıkıntıyı bölüşecek bir insana muhtaçtı ve bu günlerce süren mutlak yalnızlık onu neredeyse boğacaktı.

Bu sırada merdivenlerde bir ayak sesi duydu. Elbiseleri hışırdarak annesi geliyordu. Yüreği hopladı. Manasını anlamadığı bir heyecan duydu.

Şahinde odaya girince Muazzez hemen doğruldu. Kadın:

“Yat kızım, rahatına bak!” diyerek onun yanına oturuverdi.

Bir müddet konuşmadan bekleştiler. Sonra Şahinde sükûtu bozarak:

“Kocan kaç gündür nerede kaldı ki?” dedi.

“Vallahi bilmem, anneciğim! Ben de merak etmeye başladım!”

“Yok... Merak edecek bir şey değil. Onların işleri böyledir. Yalnız bu sefer biraz fazla uzadı!”

Muazzez cevap vermedi. Uzun bir sükûttan sonra Şahinde tekrar:

“O kadar söylüyorum, benimle hiç komşuya bile gitmiyor, evde kapanıyorsun! Bu hep böyle devam ederse senin halin ne olur? Alimallah perili olursun!” dedi.

“Ne yapayım anne?”

“Benimle gel... Birkaç insan yüzü görüp derdini avut!”

“Sıkılıyorum!”

“Burada pek mi eğleniyorsun?”

Hakikaten burada pek mi eğleniyordu? Mütemediyen gülen ve şarkı söyleyen arkadaşların yanı bu sessiz ve soğuk evden daha mı sıkıcıydı!

Bu düşünce bir anda Muazzez’in zihninden geçti. Anasına verecek bir cevap bulamarak:

“Ne bileyim ben, anneciğim, yapamıyorum işte!” dedi.

Şahinde eliyle yavaş yavaş onun dizine vurarak ve sallanarak:

“Beni dinle, kızım!” dedi. “Bak, daha yaşın on beş, diri diri mezara girdin. Senin bu halini gördükçe benim yüreğim kan oluyor. Nedir bu körpe yaşıta kızımın tecellisi diyorum. Ben de anayım!” Şahinde ağlamaya başladı. Muazzez’in de gözleri yaşarmıştı. Elini annesinin boynuna sardı. Şahinde titrek bir sesle devam etti: “Ben evde durmayıp gidiyorum ama, keyfime mi gidiyorum sanıyorsun?”

Evde kalıp senin halini görmeye yüreğim dayanmıyor da ondan. Bir şeydir başımıza gelmiş, kader böyleymiş deyip çekeceğiz, herhalde sonunda bir hayır vardır. Ama insan derdinin üstüne kapanıp oturursa deli olur. Gelip şu kadın benim anamdır deyip bana içini açmıyorsun... Böyle evlatlık olur mu? Herkes inkâr edilir, ana inkâr edilmezmiş. Ben seni dokuz ay karnımda taşıdım. Sen bana elden beter muamele edersen Allah razı olur mu?”

Muazzez büsbütün ağlamaya başlamıştı. Kollarıyla anasının boynuna sarılıyor, onun boyalı yanaklarını ıslatıyordu. Şahinde de adamakıllı heyecanlıydı. Uzun senelerin, içinde biriktirdiği dertleri döktüğünü sanıyor ve şu anda göğsünde hıçkıran kızına karşı müthiş bir sevgi ve merhamet duyuyordu.

“Kızım, aklını başına topla!” diye tekrar söze başladı. “Gençsin. İnsan içine çıkmaktan kaçarsan kendine yazık edersin. Eski ahbablar her gidişimde seni sorar dururlar. Böyle zamanlarında insana insandan fayda vardır. Halimizi görüyorsun. Bir tatlı söz duymak bile gönlümüze ferahlık verir. Sen böyle kendini evlere kapayıp, aman biz fakir düştük, aman ekmeğimiz kalmadı, aman kocam gelmedi, derken, kocan olacak herif ne yapıyor dersin? Yumurtayı, tavuğu, manda kaymağını yiyip at üstünde safa sürüyor. Karım ne yapıyor, ne ile karnını doyuruyor diye tasa ettiği var mı?..”

Şahinde fırsat bulduğu için Yusuf hakkında aklına geleni söyleyecek, bütün içindeki zehirleri dökecekti. Muazzez eliyle onun ağzını kapadı:

“Sus anneciğim!” diye hıçkırdı. “Bana Yusuf hakkında fena şeyler söyleme, çok üzülüyorum zaten...”

Şahinde kızını bağrına basarak:

“Dilerim Allah’tan, seni üzenler iflah olmasınlar inşallah!” dedi.

Muazzez tekrar onun ağzını kapattı:

“Anne, Allah aşkına böyle lafları bırak, her dediğini yapacağım, istediğin yere gideceğim... Yalnız sen Yusuf’a karşı daha iyi ol. Ona düşman gibi bakma... O, benden çok üzülüyor!”

“Üzülecek adam evvelden düşünmeliydi, evladım. İnsanı kaçırmak marifet değil, doyurmak marifet... Ah cahil kız!”

Muazzez bağırdı:

“Anne!..”

“Sustum kızım, sustum. Haydi aşağı inelim. Bir iki lokma bir şey yiyelim. O da varsa...”

Muazzez annesinin bütün sözlerinin böyle iğneli ve acı olmasına çocukluğundan beri alışıktı. Bunun için, artık cevap vermedi. Gözlerini silerek aşağıya indi. Yeşil tahta sandığın bir köşesinde duran sofraya bezini, yarım ekmeği, ocağın yanında asılı duran torbadan kaşıkları aldı, içini çekerek sofrayı hazırlamaya başladı.

11

Bundan sonra her şey o kadar çabuk ve kolay oldu ki, Muazzez de farkına varmadı. İlk günlerde eski tanıdıklarına, mahalle komşularına kadar uzanan ziyaretler genişledi. Hilmi Beyler bile tekrar ve sık sık gidilen yerler arasına girdi ve onların sık sık vaki olan ziyaretleri memnuniyetle karşılandı. Haftada birkaç gün onlarda akşam yemeğine kalınıyor ve geç vakit eve dönülüyordu. Bir müddet sonra bu ziyaretler yalnız kadınlar arasında kalmaktan çıktı; evvela Hilmi Bey, sonra Şakir, akşam yemeklerini hanımın davetlisi olan bu ana-kızla birlikte yemeğe başladılar. Birkaç kere hep beraber Şahindelere gelip geç vakte kadar kaldılar ve evlerinden getirttikleri gramofonu çalarak eğlendiler. İlk günlerde biraz şaşırان Muazzez, yavaş yavaş kör bir gevşekliğin içine kendini bırakıyordu. Yusuf haftada, on beş günde bir, yorgun ve harap bir halde geliyor; bir gece kaldıktan sonra, sabah ezanıyla beraber tekrar yola düzülüyordu. Zeytin zamanıydı. Mahsulünü götürü satan köylüden tahsilat yapmanın tam sırasıydı. Malmüdüdü ve Kaymakam, kendisine mütemadiyen yeni emirler verip yeni yeni köylere yolluyorlardı.

Birkaç aydan beri devam eden bu hal, Muazzez'i adeta sersemletmişti. Yusuf'u unutmaya başlıyor, fakat bazen, o da geceleri odasında yalnızken, kocasını pek görmek istediği oluyordu. Ziyaretlere başladığı zaman Yusuf'a, annesinin tavsiyesine uyarak hiçbir şey söylememiş olması, şimdi onu, daha sıkı bir ketumiyete ve hatta bazen mufassal yalanlar icadına sevk ediyordu.

Bir cihetten rahattı: Yiyecek, içecek sıkıntıları azalmıştı. Annesi bu hususta ona bir şey söylemiyor, o da Yusuf'a söylemek mecburiyetinden kurtuluyordu. Yusuf'u üzmemek, onu imkânsızlık içinde kıvrandırmamak Muazzez'i sevindiriyor ve hareketlerinin bir kısmını böylece kendine mazur gösteriyordu.

Bu yolda ileri attığı her adım, mazereti ile beraber geliyordu. Annesi de onu mütemadiyen sözleriyle kolluyor, genç kadında herhangi başka bir şey düşünmek imkânı yavaş yavaş azalıyordu.

Zaten sarhoş gibiydi. Yüzüne çocukça ve daimi bir tebessüm ârız olmuştu. Biraz da şaşkınlık ifade eden bu tebessüm ona daha esrarlı bir güzellik veriyordu. Ara sıra düşünecek olsa da, hareketlerinde pek büyük bir fenalık görmüyordu. Bir kere, mademki annesi onunla beraberdi ve o her şeyi muvafık görüyor, hatta tertip ediyordu, artık kendisine söz düşmezdi. Sonra ortada kimseye bir kötülük yapıldığı da yoktu. Birkaç ahaba gidip gelmek, onların erkekleriyle oturup kalkmak, büyük bir cinayet değildi. Halbuki bu yüzden evlerinde o yıpratıcı üzüntüler görülmez olmuş, Yusuf Şahinde'nin manalı ve Muazzez'in mahzun bakışlarından kurtulmuştu. Hatta yorgun argın eve geldiği akşamlar, Şahinde'den, o zamana kadar alışmadığı bir ihtimam ve alaka görüyor, Muazzez tarafından en ateşli bir muhabbetle karşılanıyordu.

Yorgunluktan bir şey düşünecek halde olmayan Yusuf, bu fevkalade muamelelerin sebebini aramadan uyuyor ve ertesi gün tekrar gidiyordu. Fakat giderken memnun ve güler yüzlüydü. Bıraktığı birkaç meci diye ile evin bu kadar sıkıntısız geçinmesine hayret etmiyor, daha doğrusu hiçbir şeyin farkına varmıyordu. Bir tek derdi Muazzez'di. Ondan ayrılmak olmasa, işinden memnun olmaya bile başlayacaktı. Her gittiği yerde karısının güler yüzlü, cıvıldaayan çocuk sesi onu takip ediyor ve yüzünü, rüya görenlere mahsus tatlı bir gülümseme kaplıyordu.

Karısı her zamankinden güzel ve iyiydi. Ona bu iyiliği veren, son günlerde azalan maddi sıkıntılardı. Sonra kocasının haberi olmadan yaptığı şeylerin hiç de fena bir şey olmadığına dair beslediği kuvvetli kanaat ve bunu kocasından saklaması sebebinin sırf onunla manasız münakaşalara meydan vermemek olduğu düşüncesi Muazzez'e tam bir vicdan sükûnu veriyor ve onu kocasının karşısına, kendini daha çok güzelleştiren bir cesaret ve neşe ile çıkarıyordu.

Yaptığı şeylerin memnu olmadığı esasını bir kere kabul ettikten sonra, farkında olmadan, daha ileri gitti. Daha doğrusu, götürüldü.

Annesinin de iştirakiyle oturduğu sofralarda, rakı da görünmeye başlamıştı. Şakir'in ve Muazzez'in anneleri de bunu içiyorlardı. Muazzez bir müddet ısrarla reddettikten sonra bir gün bu beyaz ve yakıcı mayiden tattı. Hafif ve tatlı bir baş dönmesini kahkahalar takip etti.

Başka akşamlar bu kadehler arttı. Böyle gecelerde Şakir'in annesi ile Şahinde Hanım çok kere birbiri arkasına odadan çıkıyorlar ve uzun müddet görünmüyorlardı. Bir kere Şakir, babasına gözleriyle çıkanları gösterip manalı manalı gülerken Muazzez bu bakışı yakaladı, fakat bir şey anlamadı. Şahinde ile bu kadın arasındaki münasebetin şekli onu hayrete düşürüyordu.

Muazzez, içinde bulunduğu hali hep kendine tabii göstermeye çalıştı. Yusuf'a bir şey belli etmiyor ve bundan biraz da korkuyordu.

Fakat bir akşam, Şakir Beyler yanlarında uzun boylu, sarışın bir adamla birlikte geldiler. Annesi, bu yeni misafire çok itibar etti. Eliyle mezeler hazırladı. Edremit, harbin ilk mahrumiyetlerini duymaya başlarken, Şahindelerin evinde eskisinden daha güzel ve bol yemek yeniyordu. Muazzez ancak sofrada ve birkaç kadeh içtikten sonra, bu misafirin yeni kaymakam olduğunu öğrendi. Şaşkın şaşkın onun yüzüne baktı. Demek babasının yerine bu çıyan suratlı adam gelmişti?

Bu çıyan suratlı adam bir müddet sonra sarı dişlerini gösterip sırtarak Muazzez'in yanağını sıktı. Başı dönen ve alnını avcuna dayayarak uyuklar gibi sallanan genç kadın başını kaldırıp yanındakine baktı ve sinek kovalar gibi elini salladı. Sonra tekrar daldı.

Gitgide coşan Kaymakam, onu oturduğu yerden çekip kucağına almak istedi. O zaman Muazzez ayağa kalkarak, odadakilerin yüzüne aptal gözlerle baktı, sallana sallana dışarı çıkıp odasına gitti ve yatağına serildi.

• • •

Fakat bu mukavemet de uzun sürmedi. Muazzez'in kollarında şimdi birkaç altın bilezik vardı. Bir akşam Yusuf bunların nereden geldiğini sordu. Muazzez'in aklına birdenbire, bir zamanlar Yusuf'un Hilmi Beylerin hediyesi bir bileziği nasıl eğri-büğü yapıp attığı geldi ve şaşırır gibi oldu. Sonra:

“Annem verdi. Eskiden kalma şeylermiş. Çekmecede duracağına kolunda dursun dedi!” diyerek işin içinden sıyrıldı.

Bu nevi yalanları daha kolay uydurmaya başlamıştı. Yusuf'a karşı yalan söylemekte bir mahzur görmüyor, onu adeta bir çocuk gibi avutmak, oyalamak icap ettiğini zannediyordu. Bu düşünceler onu Yusuf'u biraz da küçük görmeye alıştırmıştı. Şimdi içinde

yaşamaya başladığı âleme nazaran Yusuf pek basit ve biraz sıkıcıydı. Sonra, aman Yarabbi, her şeye ne kadar çabuk inanıyordu? Alt katta, sokak üstündeki odada yeni peyda olduğunu gördüğü bir masanın ne olduğunu sormuş, Şahinde de:

“Telgraf Müdürlerinin! Yeni taşındıkları evlerinde koyacak yer yokmuş da, dursun diye bize bıraktılar!” deyince dudak büküp yürümüştü. Halbuki bu esnada Muazzez ne büyük heyecanlar geçirmişti! Yusuf’un odaya girerek dolapları açacağını, orada gene son günlerde peyda olan peçete ve çatal bıçak takımlarını göreceğini sanmış; onun müthiş hiddetini ve kendisinin her şeyi ağlayarak itiraf edeceği ve af dileyeceği anı beklemişti. Ona bir parça da kızıyor ve bu kadar vurdumduymaz olmasına şaşıyordu. Bazen yatakta doğruluyor, idare kandilini kenardan alarak kocasının sükûn içinde uyuyan yüzüne tutuyor ve avaz avaz bağırmak istiyordu:

“Yusuf! Kalk, yakala beni! .. Yusuf! Ben nereye gidiyorum!”

Fakat yavaşça idareyi yerine bırakarak yorganı üstüne çekiyor, kocasının sakın uykusuna katışmaya çalışıyordu.

Daha her şey kaybolmamıştı, fakat Muazzez kendisini dayanılmaz bir cazibenin çektiğini, kendi iradesinin onu bu yoldan döndürmeye kâfi gelmeyeceğini anlıyordu, ara sıra beliren bir hissin sevgiyle, kendini daha kuvvetli bir insana sürükletmek, buradan uzaklaşmak istiyordu. Bu insan Yusuf’tan başka kim olabilirdi? Halbuki o her şeyden habersiz, atını tımar ediyor, köylere gidiyor; ayrılırken de, alay eder gibi, karısının avcuna birkaç gümüş mecidiye sıkıştırarak:

“Al karıcığım, idare etmeye çalış!” diyordu.

Nasıl olur, Yarabbi, nasıl olur da Yusuf hiçbir şeyi sezmez, yavaş yavaş bütün Edremit’te çalkanmaya başlayan dedikoduların bir parçasını olsun duymazdı. Namuslu tanınan komşular ve ahabplar bunlarla münasebeti kesmişlerdi. Eğer mahalleli müştereken bir harekete geçmiyorsa, bunun sebebi; işe Kaymakam’ın da karışmış olmasında, fakat daha ziyade, bu gibi şeylere önayak olacak kimselerin askere alınmış bulunmasındaydı. Geride kalan ihtiyarlar veya sakatlar, üstlerine yıkılan maişet derdinden gözlerini açacak halde değillerdi.

Muazzez bazı günler deli gibi çırpınıyor, “Yusuf! Yusuf!” diye bağırıyordu. Onun her şeyi haber almasını, eve gelip kendisini dövmesini, hatta bıçaklanmasını, ortalığın altını üstüne getirmesini istiyor, ancak o zaman bu işlerden sıyrılabileceğini seziyordu. Yoksa kendisi asla ona gidip her şeyi söyleyemez veya annesinin arzularına

mukavemet edip başka bir yaşayış şekline dönemezdi. Zaten bu daha feci olurdu. Evdeki hayatın bu sefer tersine bir değişmeye uğradığını fark eden Yusuf, artık nasıl olsa her şeyi anlar ve Muazzez'in korktuğu ve beklediği kıyamet gene kopardı. Hem, annesine karşı bir harp açıp kazanması icap eden bu yolu tutarsa, bunun arkasından gelecek olan sarsıntıları karşılayabilecek kadar kuvveti içinde saklayabilir miydi?

Hayır, o hiçbir şeyi kendisi değiştiremeyecekti. Her geçen gün onu bu balçık yolda biraz daha ileri, biraz daha derinlere götürüyordu. Arkasına bıraktığı sahilin gitgide erişilmez olduğunu fark ediyor, artık oradan kendisine elini uzatacak birinin bile onu kurtarmayacağını sanıyordu.

Şimdi akşamın olmasını, sofranın kurulmasını, yahut bir yere gitmelerini biraz isteyerek bekliyor, rakı kadehlerini daha az yüz buruşturarak içiyor ve koluna gümüş bir bilezik takan bir erkeğin kucağına oturmaktan eskisi kadar nefret etmiyordu.

Geceleri tertip edilen bu âlemlere şimdi Kaymakam'ın bulup getirdiği birkaç çalgıcı ile candarma bölük kumandanı Kadri Efendi de iştirake başlamıştı. Buna mukabil Şakir'in annesi son zamanlarda hiç gelmiyor, ihtimal ki Şahindelerin evinin son zamanlarda aldığı şöhreti şerefiyle mütenasip bulmuyordu. Ne de olsa Edremit'in yerlisiydi ve ailesinin itibarını düşünürdü. Şahsına ait eğlenceler için de, Şahinde gibi hizmete hazır, diğer memur hanımları bulmak güç değildi.

Yeni kaymakam ise daimi misafirler arasına girmişti. Yavaş yavaş vahşiliği azalan Muazzez'e, uzun aşk konferansları veriyor; onu, maaşının yarısını yutan hediyelere boğuyordu. Şakir bu hallere garip bir hazla bakıyordu. İçinde bu anda hâkim olan his, Muazzez'e karşı duyduğu istek değil, Yusuf'a karşı duyduğu kindi. Bir kere başkasının olan bu kızı nasıl olsa elinde farz ediyor, fakat onun kucaktan kucağa dolaşmasının Yusuf için ne acı bir talih olduğunu düşünerek gülüyordu. İşte, eninde sonunda bu yabanın Yusuf'undan yediği yumruğun acısını çıkarmıştı. Bu kıza bir zamanlar yan bakmasına müsaade edilmemişti ve bugün onu saatlerce hırpalıyor, kucağına alıyordu. Zamanı gelsin daha ileriye de gidecek, hatta kendisine verilmeyen bu kızın ortaya düştüğünü de görecekti.

Muazzez'in sarhoş halinde bile kendini Kaymakam'ın batıcı buselerinden kurtarmaya uğraştığını gördükçe, bir zamanlar hakikaten sevmiş olduğu bu kıza karşı bir parça merhamet duyar gibi oluyor; fakat arka arkaya gelip onu bir hayli üzmüş olan hadiselerin hatırası,

içinde yerleşen bir hiddet ve artık her şeyin bitmiş ve tamir edilecek halden çıkmış olduğu düşüncesi, onu derhal soğuk ve lakayt haline döndürüyordu.

Şahinde işlerin bu kadar ileri gitmiş olmasından biraz şaşırılmıştı. Yaşayışları evvelkinden daha mükemmel olduğu, daha çok takip takıştırdığı halde, eski ahbabların kendisine lüzumu kadar itibar göstermediklerini, hatta uzaklaşmaya başladıklarını görünce canı sıkılıyor, kendi kendine:

“Bunlara da ne oldu, ayol?”

diyordu. Halbuki onlara ne olduğunu ve birçok dostları bu evden uzaklaştıran sebebi bilmiyor değildi. Yalnız bunu kendine itiraf etmek istemiyor, belki bundan biraz utanıyordu. İçinde, ona vicdan sükûneti teminine yarayan bir kanaat vardı ki, asla sarsılmıyordu: Bu yaptıkları, kızının rahatı ve sefaletten kurtulması içindi. Eğer fena bir şey yapıyorlarsa bunun mesuliyeti daha ziyade Yusuf’a, hatta merhum kocasına aitti. Hiç olmazsa mesuliyetin büyük bir kısmı! Onlar bu evin istikbalini düşünmüş, akıllıca hareket etmiş olsalardı, şimdi Şahinde ile kızı, elin heriflerine dalkavukluk edip onları eğlendirmeye mecbur kalmazlardı. Hele Yusuf haylazlık edeceğine senelerden beri bir baltaya sap olmuş olsa, veya Muazzez’e göz koymayıp kızı Şakir’e verseydi, vaziyetleri herhalde başka türlü olurdu. Bunları düşünmeyen Yusuf’un şimdi herhangi bir şekilde müdahale etmeye, kızmaya hakkı yoktu ve Şahinde, damadına karşı fena hareket ettiğine asla kâni değildi.

12

Yusuf bir gün öğleye doğru eve geldi. Soğuktan donmuş gibiydi. Kapıyı uzun müddet çaldı. Kimse açmıyordu. Neden sonra içerden bir ayak sesi geldi. Tahtaların üstünde sürüklenen terlikler kapıya yaklaştı.

Yusuf içeri girince Şahinde’nin şiş gözlü suratıyla karşılaştı.

“Uyuyor musunuz daha yahu?” dedi.

“Akşam geç yattık da ondan...”

Sonra dudaklarını büküp ilave etti:

“Misafir vardı da...”

“Mangal yakmadınız mı?”

“Hayır, sen şu odaya gir, ben yakıp getiririm.”

Yusuf gocuğunu çıkarmadan odadaki mindere oturdu. Ellerini hohlayarak ısıtmaya çalıştı. Sonra dışarı doğru bağırdı:

“Muazzez daha kalkmadı mı?”

Şahinde taşlıktan cevap verdi:

“Bilmem, kalkmadı herhalde. Senin geldiğini duysa aşağı inerdi!”

Yusuf doğruldu:

“Gideyim bakayım!” dedi.

Yün çoraplarının ucuna basarak merdivenleri gıcırdatmadan yukarı çıktı. Odalarının aralık duran kapısını eliyle itti.

Karısı sol tarafına yatmış uyuyordu.

Yusuf olduğu yerde durakladı. Önünde yatana hayretle gözlerini dikti, sonra daha yaklaşıp onu yakından süzdü.

Aman Yarabbi! Bu onun karısı mıydı?

Muazzez’in yüzü yağlı yağlı parlıyordu. Saçları pösteki gibi doluşmuş ve yer yer terli yüzüne yapışmıştı. Burun delikleri genişlemiş gibi duruyor ve nefes aldıkça kanatları oynuyordu. Ağzı sırtmaya benzeyen bir şekilde yarı açıktı. Gözlerinin etrafı çürük ve yorgundu. Kaşları hafif çatılmıştı. Fakat Yusuf’u asıl korkutan, bu çehrenin kirliliğe benzeyen rengi idi. Yanaklarının eski pembeliği hiç kalmamıştı. Dudakları kabuk kabuktu. Ara sıra sağ yanağı hafifçe oynuyor ve bu ürperme kadının yüzündeki sırtma ifadesini arttırıyordu. Kaşlarının çatıklığı ile garip bir tezat teşkil eden bu gülüş, Yusuf’a tamamen yabancı geldi. Daha çok eğildi, fakat Muazzez’in ağzından yayılan bir koku onu geri itti.

Bu kokunun ne olduğunu anlayamadı. Yalnız her zaman karısının nefesiyle beraber yüzüne vuran koku olmadığını hissetti. Beyni zonklamaya başladı. Ellerini uzatıp önündeki bu mahluku sarsmak:

“Ne oldun sen! Ne oldun sen!” diye bağırarak istedi. Sonra bunu yapamayacağını anladı. Karısının uyandığı zaman kendisine müthiş şeyler söyleyeceğinden korkuyordu. Son günlerin birçok hadiseleri gürültülü bir hızla kafasından geçti. Olduğu yere düşecekti. Gene yavaş adımlarla dışarı çıktı, merdiven başında çöküp oturdu...

İki ay... Tam iki aydır karısına dikkatle bakmamıştı. Tahsildarlığa ilk başladığı günün sabahını hatırladı. O zaman da Muazzez’i uyurken seyretmişti. Şimdi aradan iki ay değil, seneler geçtiğini sanıyordu. Ne olmuştu onun karısına? Onu bu hale getiren neydi?

Hatıralar, dikkat edilmemiş küçük hadiseler, birbirine bağlı olmayan fikirler kafasının içinde dört tarafa koşup duruyordu. Kâh on sene evvel Muazzez'e söylediği bir sözü, kâh birkaç gün evvel, evden giderken, Şahinde'nin kendisine karşı aldığı tavırları düşünüyor; bilhassa son zamanlara ait birtakım küçük ve ehemmiyetsiz vak'aları, hayret verecek bir vuzuhla hatırlıyordu.

Şimdi bu ehemmiyetsiz hadiselerin her biri korkunç bir mana almıştı... Kendisine karşı bilhassa Şahinde tarafından gösterilen ihtimam, fevkalade şüpheli görünüyor, Muazzez'in hem ürkek, hem sokulgan; hem neşeli, hem pek meysus halleri, birdenbire, inanılmayacak şeyler ifade etmeye başlıyordu.

Yumruklarını şakaklarına bastırdı. Çenesi gırtlığındaki adaleleri gererek oynuyor ve alnı yanıyor, zonkluyordu.

Birdenbire olduğu yerden kalktı, aşağı koştu, sokak üstündeki odada yatağını toplayan Şahinde'yi kolundan tutup çekerek:

"Ne yaptınız benim karımı?.. Muazzez'e ne olmuş!.." diye bağırdı...

Şahinde Yusuf'un yüzüne bakınca korktu, kolunu onun elinden kurtararak:

"Bırak beni! Ne olmuş?" dedi.

Sonra birdenbire cesaretlendi. Neden korkacaktı? Olan olmuştu ve sebep bu aylakçı herif, bu haddini bilmez edepsizdi. Şimdi karşısına geçip utanmadan bağıırıyordu. Fakat Şahinde de susmayacak, iki misli bağırarak ve ondan aşağı kalmayacaktı.

Lakin Yusuf bağırmadı, elleri titreyerek minder kenarına oturdu, yüzü sapsarıydı. Biraz boğuk, fakat sakın bir sesle:

"Ana, gel şuraya otur. Kapıyı kapa da gel..." dedi.

Şahinde Yusuf'un bu halinden daha çok telaşa düştü, fakat itaat etti.

O zaman Yusuf gene o kısık, fakat sakın sesiyle:

"Bana hiçbir şey anlatmaya kalkma!" dedi. "Dinleyecek halim yok... Yukardakinin yüzünü görmek bana yetti. Benim karım bu halde değildi. Uzun konuşmayalım! Yalnız sana birkaç sözüm var. Bak, bu kadar yıldır bir evde oturuyoruz, karşı karşıya geçip iki laf etmemişizdir. Şimdi icap etti. Ortada neler olup döndüğünü bilmiyorum. İnşallah sandığım kadar ileri gitmemişsinizdir. Fakat ben seni bilirim, başının doğrusuna giden bir insansın! Babam sağ iken söz bana düşmez diye ağzımı açmazdım, sen de bizim gözümüzü

bağlayıp arkamızdan dolap çevirmeye kalkardın. Ana olacaksın, o zaman bile kızını senden korumak bize düşerdi. Şimdi babam yok. Bu evin namusu benden sorulur. Bunu bir tarafa bırak, fakat Muazzez'i yoldan çıkarırsan çok kötü olur."

Bir müddet durdu. Aklına doğru dürüst bir cümle gelmiyor ve perişan kelimeler dudaklarından teker teker dökülüyordu. Uzun uzun önüne baktıktan sonra birdenbire ve sert bir sesle tekrar başladı:

"Ana, neler oldu bu evde? Çok fena şeyler oldu mu? Bana söyleyemeyecek kadar ileri gittiniz mi?.. Şunu kafana koy! Ne olursa olsun, hiçbir şeyde Muazzez'in kabahati yoktur. On beş yaşındaki kızın ne kabahati olur ki?"

Tekrar sözünü değiştirdi ve bağırdı:

"Söyle! Akşam evdeki misafirler kimdi?"

Şahinde sinirli ve küstah bir ifade ile onu süzerek:

"Pek mi öğrenmek istiyorsun? Söyleyeyim öyleyse... Kaymakam İzzet Bey vardı. Âmirin, velinimetin İzzet Bey... Merhum babanın geride bıraktığı aile aç mıdır, tok mudur, diye sormaya gelmiş..."

Yusuf yerinden kalkar gibi oldu, tekrar kendine hâkim olarak:

"Gece yarılarına kadar mı oturup hatır sordu?"

"İki lokma yemek çıkardık adamcağıza, bize ettiği iyiliğe karşı yaptığımız az bile!.."

"Ne iyiliği?"

"Evimizde iki lokma yiyecek buluyorsak, senin bıraktığın bir mecidiye ile mi oluyor bu dersin?.."

Yusuf kıpkırmızı bir yüzle, boğulacakmış gibi boynunu oynatarak sordu:

"Ya neyle oluyor?"

"İzzet Bey, bir kaymakam ailesinin sürünmesini kaymakamlık şerefine yakıştıramadığı için, bize hükümetten yardım ettirdi."

"Benim neden haberim yok?"

"Muazzez söylemedi mi? Herhalde unutmuştur."

"Yalan söylüyorsun?.."

"Sen bilirsin..."

"Bana Kaymakam da bir şey söylemedi!"

"Sana ne diye söylesin?.. Senin aileni ben besliyorum mu desin... Adam hatır, gönül tanır elbette!"

“Ben şimdi gider, başkasının işine ne diye karıştığını ondan sorarım!”

“Sen mi? Ne yüzle? Ayda aldığın iki buçuk lirayla bu ev geçinir mi sanıyorsun? Seni bu cahilliğinle memurlukta tutan adama ne yüzle çatacaksın?.. İnsan olsan gidip elini öpersin!..”

Şahinde her söylediği söze, ağzından çıkar çıkmaz, inanıyor ve bu ona cesaret veriyordu.

Yusuf susmuştu, bu işlerde bir sakatlık olduğunu hissediyor, fakat kaynanasına verecek bir cevap bulamıyordu. Zaten münakaşaya alışık değildi. En kuvvetli sandığı bir sözüne verilen rasgele bir cevap, onu susturmaya yeterdi. Yalnız, bir müddet sonra, kafasının içinde yeniden azaplı şüpheler uyanır ve onu kıvrandırmaya başlardı.

Bu sefer de Şahinde’nin sözleri onda aynı neviden hisler doğurmuştu. Bir bakıma Şahinde’nin söyledikleri doğru olabilir, İzzet Bey sırf iyilik etmek düşüncesiyle bu eve devam etmiş bulunabilirdi. Fakat bunun böyle olmadığına Yusuf emindi. Neden? Bunu kendisi de bilmiyordu.

Yerinden fırladı, taşlığa çıkıp çizmelerini giydi ve hiçbir şey söylemeden sokağa çıktı.

Dışarıda rutubetli bir soğuk vardı. Evin içinde de gocuğunu çıkarmamış olan Yusuf, kemiklerine kadar üşüdü. Hızlı hızlı yürümeye başladı. Biraz dolaşmak, kendi kendine düşünmek istiyordu.

Nedense evde kalmak ona birdenbire manasız gelmiş; Şahinde’nin yanında oturmak, inanmadığı, fakat itiraz da edemediği sözler dinlemek onu boğacak kadar sıkıydı... Şimdi çamurlu yollarda, etrafa kirli sular sıçratarak yürürken, nereye gittiğini, niçin gittiğini düşündü. Buna da cevap veremedi. Şehrin kenarına gelince durdu ve etrafına baktı. Keskin ve nemli bir rüzgâr esiyor, insanın yüzüne ara sıra ince damlalar savuruyordu. Kuru ağaç dalları ıslık çalıyor ve dört tarafa eğiliyordu.

Yusuf Muazzez’in yüzünü hatırladı. Yumrukları sıkılarak:

“Yalan... Bütün söyledikleri yalan!.. Ben ona gösteririm!” diye homurdandı.

Gerisin geriye koşmaya başladı. Eve ne kadar çabuk geldiğine hayret etti. Kapıyı Şahinde açtı ve damadına: “Yine mi sen?” demek isteyen bir göz attıktan sonra döndü, Yusuf onu kolundan çekerek oraya, pabuçların durduğu yere çöktürdü.

Ne söyleyeceğini bilmiyordu. Yolda da bir şey düşünmemiştir. Bir müddet öyle durduktan sonra kesik kesik:

“Anacığım...” dedi. Sesi titriyordu. “Anacığım, söyleyecek söyleyirim çok, bir araya toplayamıyorum. Beni belki düşünmezsin, kızını düşün. İstersen ellerini öpüp yalvarayım. Bize kötülük etme... Bizi birbirimizin yüzüne bakamayacak hale getirme. Ben her şeye dayanırım ama, böyle bir şey yapanların ettiklerini yanlarına komam. Ana, bak sana açıkça söylüyorum, şu iş şöyledir, bu da böyledir demiyorum, ama dikkat et, bir kepezelik olursa hepinizi yakarım. Demin de söyledim, Muazzez’e kabahat bulmam, ben onu bilirim. Eğer o da size uyarsa gene sizden bilirim. Parmak kadar çocuğu benim yokluğumda kötü yollara saptıranların kökünü kazırım. Sen, benim dediğimi yapacağımı bilirsin. Söylemedi deme... Kendi kendine ne halt edersen et, kızına elini uzatma. Onun gönlünü benden ayırmaya uğraşırsan...”

Söyleyecek kelime bulamayıp dişlerini gıcırdattı. Şahinde soğuktan titreyerek Yusuf’un yüzüne bakıyor, o da bir şey söylemiyordu.

Yusuf:

“Bak, görüyor musun?” dedi. “Gün doğmadan kalkan karım öğlelere kadar gözünü açamıyor. Bana başka şeyler anlatma... Belki de senin dediğin doğrudur, ama söylediklerime dikkat et! Kıza yazık ederseniz ben dayanmam. Anası olacaksınız, onu da, beni de dünyaya rüsva etme... Ne istersen yapayım, bu eve her gün sırtımla taş taşıyayım, fakat gönlüm rahat olsun. Gittiğim yerde burasını düşünmeyeyim...”

Boğulur gibi oldu. Tekrar Edremit’ten ayrılıp köylere gideceğini ve oralarda gecelerin bundan sonra ne kadar korkunç geçeceğini tasavvur ediyormuş gibi içi ezildi.

Yavaşça doğruldu. Sabahleyin geldiği zaman oraya, duvarın kenarına bırakmış olduğu defterleri alarak hükümete gitti.

13

Yusuf bir hafta kadar şehirde kaldı ve lüzumundan fazla şeyler öğrendi. Gerçi hiç kimse ona açıktan açığa bir şey söylemiyordu, fakat Hasip ve Nuri Efendilerin kendisine karşı takınmaya başla-

dıkları tavır, avukat Hulusi Bey'in birçok şeyler söylemek isteyip bir türlü söyleyemeyen hali, Yusuf'un birdenbire gözüne batmaya başlamıştı. Hele Hulusi Bey'in ağzından kaçırıldığı imalı bir laftan, evdekilerin Hilmi Beylerle tekrar münasebete geçtiklerini ve onlara gidip geldiklerini anlayınca büsbütün şaşırdı.

Nasıl olup da bu kadar sakin kaldığına kendisi de hayret ediyordu. Bugün öğrendiği şeylerin onda birinin onu çıldırtmaya kâfi gelmesi lazımdı. Halbuki Yusuf kendine, biraz güçlkle de olsa hâkim oluyor ve kafasını çatlatırcasına çareler düşünüyordu.

Belki ona bu kadar sükûnet veren, henüz her şeyin kaybolmadığına, henüz birçok şeylerin kurtarılabilceğine olan inanışı idi.

Muazzez'e hiçbir şey söylemiyor, sadece onun dalgın, perişan halini kalbi parçalanarak seyrediyordu. Muazzez Yusuf'un vaziyetinden herhangi bir mana çıkarabilecek halde bile değildi, yoksa kocasının bakışları ve mustarip hali genç kadının muhakkak gözüne çarpar ve onu telaşa düşürürdü. Muazzez'in etrafıyla bu kadar az alakadar olmaya başlaması ve rüyada yaşar gibi süzgün duruşları Yusuf'un elini kolunu bağlıyor ve herhangi bir şey konuşmak, şüphelerini ve dertlerini karısına açmak cesaretini ondan alıyordu.

Genç adam iki birbirine zıt düşüncenin altında kıvranıyordu. Duyduğu şeyler, tahminler ve Muazzez'in hali bu evde bir şeyler olduğunu ona anlatıyor, fakat gene Muazzez'e bir kere bakmak, bu kızcağızın dünyanın en masum insanı olduğundan şüphe etmeyi bile imkânsız kılıyordu.

Başka türlü olsa kendini bu kadar kaybetmez, dalgın gözleri, zaman zaman kocasına ilistikçe böyle çırpınmaz ve Yusuf'a sarılan kolları bu kadar hummalı titremezdi.

Ona bu vaziyette daha başka şeyler söyleyerek, daha başka şeyler sorarak zavallı kızı büsbütün işkenceye sokmak Yusuf'un elinden gelmeyecekti.

Fakat bir şey yapmak icap ettiği muhakkaktı. Bu böyle devam edemezdi. Muazzez'in kolları Yusuf'un kaburgalarını kıracak gibi sıkar ve kumral başı kocasının göğsüne, bir tehlikeden kaçır gibi, sığınmaya çalışırken, Yusuf'un gözleri ileriye dikiliyor ve görünmeyen bir düşmanı arar gibi parlıyordu.

Kendisini hiç düşünmeyecekti, fakat bu kıza ne kadar azap çektiriyorlardı? Onu bu hale getirmeye acııyorlar mıydı acaba? Ne yapıyorlardı bu kıza?

Yusuf bu evde olanları bütün teferruatıyla öğrenmek için yanıyordu. Fakat kime sorabilirdi? Şahinde'ye mi? Dinleyeceği şeyler belli idi. Ne kadar gayret etse bunlara inanamayacaktı. Muazzez'e mi? Herkesin yaptığı yetmiyormuş gibi bu kızı şimdi de kendisi mi üzmeliydi? Muazzez'in hâlâ temiz olduğu ve kendisini sevdiği hakkındaki kanaati kâfi değil miydi?

• • •

Fakat bu ne zamana kadar devam edebilirdi? Muazzez'e bugün hâkim olan dalgınlık ve dünyaya yabancılık onun yavaş yavaş Yusuf'tan da uzaklaşmasının bir başlangıcı olamaz mıydı?

Bunu düşünmek ona fevkalade acı geliyordu. Eğer hâlâ ses çıkarmadan bekliyor ve içinde kaynayıp köpüren çılgınlıklara hâkim olmaya çalışıyorsa, bunu, Muazzez'in kendisine bağlılığından emin olduğu için yapıyordu. Herhangi manasız veya yersiz bir hareketin onu kendisinden büsbütün alıp götürceğinden korkuyordu. Karısını tekrar eski haline getireceğinden hâlâ ümidini kesmemişti.

Fakat nasıl? Dairede Malmüdü'ne hesap verirken, sokakta, evde hep bunu düşünüyor ve düşündükçe aczini daha çok anlıyordu. Ne yapabilirdi? Buradan kalkıp başka bir yere gitmek bile imkânsızdı. Hangi para ile? Nereye?

Evdekilere hâkim olmak, Şahinde'yi tehdit etmek faydasızdı. O gene bildiğini okuyacak ve Yusuf'un uzun süren yokluğu ona hareketlerinde daima serbestlik verecekti.

Muazzez'e bir şey söyleyebilir miydi? Bütün bu korkunç işlerin olmasında karısının iradesinin bir alakası var mıydı ki, olmamasında da bu iradeye müracaat etsin.

O anasının ve başkalarının bir oyuncağı idi. O bir çocuktu. Onu kurtarmak için kendisine haber vermekten ne çıkacaktı? İçine düştüğü çukurun derinliğini haber vermek belki onu daha çok korkutacak ve meyus edecek; fakat bir işe yaramayacaktı.

Diğerlerine, Kaymakam'a, Hilmi Beylere, Şakir'e karşı vaziyet almak büsbütün imkânsızdı. Derhal işinden atılır ve bu sefer tamamıyla onların elinde kalırdı. Bu hallere, aldığı paranın azlığı ve fakirlik sebep olmuştu, daha büyük bir sefalet neler doğurmazdı?

Evet, gidip o asker kaçağını, o Şakir olacak herifi, hatta Kaymakamı ve daha birçoklarını haklamak vardı; fakat böyle yaptıktan

sonra kendisi ya hapse atılarak veya ölerек ortadan kalkarsa, Muazzez için daha iyi mi olurdu?

Böyle yapmakla neyi kurtarırdı? O zaman karısı adamakıllı ortaya düşer ve herhalde Yusuf'a dua etmezdi.

Fakat bir şey yapmak, muhakkak bir şey yapmak lazımdı.

Deli olacağını sanıyordu. Yağmurun altında şehrin kıyılarında dolaşıyor ve düşünüyordu.

Kafasından hatıralar birbirini kovalayarak geçmekte idi. Bütün hayatında kendine göre bir iş bile yaptığını hatırlamıyor, bu ömrü başka birinin yaşadığını sanıyordu. Çocukluğu, delikanlılığı, etrafıyla olan münasebetleri hep yabancı bir dünya ile yapılan temaslara benziyordu. Şimdi o, kendisine bu kadar uzak bulduğu bu dünyada, ne kadar müthiş azaplar çekiyordu! Bunlara ne lüzum vardı? Neden böyle korkunç çemberler onu sımsıkı bağlıyor, neden ona yavaş yavaş, sindire sindire en öldürücü işkenceler yapıyordu? Ne için, kim için?

Bu manasız ve yabancı hayatta bir tek şeye hakikaten sarılmış, hakikaten inanır gibi olmuştu. Bu da karısı idi. Muazzez'in varlığı Yusuf için büyük, boşlukları dolduracak mahiyette bir şey değildi, fakat onun yokluğu müthişti. Onun bu kadar sebepsiz yere, bu kadar insafsızca Yusuf'un hayatından koparılması çıldırtacak kadar acı idi. Hayatında asıl aradığı şeyin Muazzez olmadığını biliyordu, fakat Muazzez olmadan bunu aramaya muktedir olamayacağını sanıyordu.

Etrafı çevrilmiş bir geyik gibi kin ve yeis ile çırpınan ve bir çıkar yol arayan kafası mütemadiyen ağrıyordu. Bir aralık aklına Muazzez'i kaçırdığı gün, öğleyin eve gelirken çocukların kovaladıkları arı geldi. Bu anda kendini ona o kadar benzetti ki, gözleri yaşardı.

Tıpkı o arı gibi hem kuvvetli, hem zayıftı. Tıpkı onun gibi etrafını insafsız kimseler sarmıştı. Zehirini akıtmasına imkân vermeden onu kısıkvrak yakalıyorlar ve müdafaa vasıtalarını elinden alıyorlardı.

Önüne bir lokma ekmek tutuluyor ve bunun geri alınması tehdidiyle en olmayacak şeyler yapıyordu. İstihfaf ettiği, kendisinden zayıf bulunduğu mahlukların mahkûmu olmak çok harap edici bir şeydi.

Malmüdürü, Yusuf'un hesaplarını tetkik ettikten sonra onun birkaç gün şehirde kalmasına müsaade etmişti. Kış kıyamette at üstünde dolaşmak kolay değildi ve arada bir sıcak evde istirahat lazımdı.

Fakat Yusuf'un Edremit'e gelişinin haftasında Kaymakam, Malmüdürü'ne, bu tahsildarın ne diye böyle boş gezdiğini sordu. Kırk senelik memur olan müdür derhal önünü ilikleyerek:

"Biraz yorulmuştu da, beyefendi, iki üç gün kalmak için rica etti, bendeniz de ses çıkarmadım! Mamafih, bugün yola çıkmasını tebliğ edeceğim!"

Kaymakam dudaklarını büktü:

"Ehemmiyeti yok canım, sordum yalnız!" dedi.

Fakat Yusuf derhal o gün köylere gitmek emrini aldı. Malmüdürü onu yanına çağırıp:

"Evladım, bir haftadır buradasın!" dedi. "Galiba Kaymakam Bey seni görmüş, ne diye uzun zaman kalıyor? diye sordu. Sen bugün yollan. İnşallah şu zeytin mevsimi geçsin, ben sana bir ay izin alırım. Beş on gün sonra da gene gelir, birkaç gün kalırsın."

Yusuf, başüstüne! deyip çıktı. Defterleri, koçanları yüklenip eve geldi. Bunları heybesine yerleştirdikten sonra atını hazırladı. Bu esnada Muazzez, sessiz bakışlarla kocasının hareketlerini takip ediyordu. Yusuf hayvanı bahçe kapısından dışarı çıkarıp oradaki halkaya bağladıktan sonra, tekrar içeri girdi. Çizmelerini giydi. Gocuğunu sırtına aldı ve bahçeye çıktı. Sonra karısına dönerek:

"Annen evde yok mu?" dedi.

"Yok, Yusuf!"

Biraz sonra ilave etti:

"Galiba komşuya gitti. Bilmem. Giderken bana söylemedi!"

Yusuf bir müddet durdu. Sonra karısına gözlerini dikerek:

"Bana allahaısmarladık, Muazzez!" dedi.

Muazzez önüne bakarak mırıldandı:

"Ne zaman gelirsin, Yusuf?"

"Belli olmaz, belki haftaya gelirim!"

Bir türlü gidemiyordu. Dudaklarını ısırarak kâh önüne, kâh Muazzez'e bakıyor, sağ ayağının burnuyla bahçenin toprağını eşiyordu.

Sükûtu ilk bozan Muazzez oldu:

"Hep böyle gidip duracak mısın, Yusuf?"

Kocası “Ne demek istedin?” der gibi ona baktı. Muazzez şaşırarak:

“Ne bileyim Yusuf! Sensiz canım sıkılıyor... Bazen on beş gün gelmediğin oluyor. Seni çok arıyorum, çok göreceğim geliyor!”

“Bu kadar mı, Muazzez?”

Yusuf, bu sözün nasıl ağzından çıktığına şaşıtı. Bununla ne kastettiğini pek vazıh bilmiyordu. Yalnız Muazzez’in çehresi birdenbire değişmişti. Evvela bir korku, sonra müthiş bir acı onun çocuk yüzünü kapladı. Nefes alır gibi hafif bir sesle:

“Bu kadar değil, Yusuf!” dedi ve hıçkırmaya başladı.

Yusuf onun kolunu tuttu:

“Ne var öyleyse Muazzez?” dedi. “Daha başka neler var?”

Genç kadın büsbütün boşanan gözyaşı tufanı ile cevap verdi. Yusuf’un gözleri kararıyordu. Karısını kucaklayıp okşamak ve teselli vererek onu susturmak, birçok şeyler bildiğini, fakat onu mahkûm etmediğini söyleyerek, aralarındaki buzdan duvarı çözmek istiyordu. Lakin bir el onu olduğu yerde dimdik tutuyor, parıltısız gözlerle karısına baktırıyordu. Yavaş bir sesle, sadece:

“Sus, Muazzez, çabuk dönerim!..” dedi.

Gitmek için bir hareket yaptıktan sonra tekrar başını karısına çevirdi, bir sır tevdi ediyormuş gibi ilave etti:

“Belki her şeyi düzeltiriz.”

Bu söz üzerine Muazzez’in vücudundan bir ürperme geçti. Yaşların altında parlayan ve birdenbire büyüyen gözlerle:

“Yusuf... Ah, Yusuf... Her şey düzelir mi!”

“Bilmem... Belki... Sen kendini kaybetme de beni bekle..”

Bu sefer Muazzez onun koluna yapıştı:

“Buralardan gidelim Yusuf!” dedi.

“Gidelim!”

“Sen gelir gelmez gidelim, olmaz mı?”

“Öyle birdenbire nasıl olur? Hele ben döneyim de, beraber oturup düşünürüz!”

Genç kadın tekrar eski haline döndü. Gözleri dalarak:

“Bilmem... Çabuk gelirim dedin, değil mi? Hep seni bekleyeceğim...”

Yusuf, elini karısının omzuna koydu:

“Üzülme... Kendini topla... Çocukluk etme!..” dedi ve bahçe kapısından çıkıp, atına atladı.

Bunu takip eden günleri Yusuf, ömrünün sonuna kadar unutmadı ve her hatırlayışında içini kâh nihayetsiz bir kin ve hiddet, kâh günlerce süren bir teessür ve hüzün kapladı.

Evden ayrıldığı zaman hava açık ve soğuktu. Şehrin dışında büsbütün kendini belli eden bir poyraz, ovayı kıvrıla kıvrıla dolaşıyor, kavakları, ısıklar çalarak birbirleriyle kucaklaşmaya mecbur ediyordu.

Beyaz at, kulaklarını bazen ileri, bazen geri uzatarak ilerliyor ve uzun kuyruğu rüzgârda sol tarafa doğru bir bayrak gibi uçuyordu.

Yusuf'un göğsü hızlı hızlı inip kalkıyordu. Bakışları yolun çakıl taşlarına çevrilmişti. Kafasının içinde onu sersem edecek kadar çok şey vardı. Bunlar, yerine göre, yüzünde bir kırmızılık, bir sarılık ve gözlerine türlü türlü parlayışlar veriyordu.

Yusuf'u en çok üzen, kendi kendine sorduğu şu sualdi:

“Niçin onu bıraktım?..”

Bu düşünce içini bir kurt gibi kemiriyor ve genç adam, dizginlere asılarak gerisin geriye dönmek için, nefsiyle müthiş bir mücadelede bulunuyordu.

Göğsünden boğazına doğru yayılan bir ateş, gözlerinden yaş getirdi. Gocuğunun önünü açtı, göğsünü rüzgâra vererek biraz serinledi.

Yavaş yavaş bütün vücuduna bir hissizlik, bir donukluk yayılıyordu. Kafasındaki düşünceler şimdi tamamen sislenmişti. Kulakları çınlıyor, gözleri yanıyor. Hayvanı sürdü ve biraz sonra Zeytinli köyüne geldi. Burası Edremit'le Akçay arasında, ova üzerinde bir köydü. Ahalisinin çoğu doksan üç muhacirleri idi. Yusuf tanıdıklarından birinin evine indi. Hayvandan atlayıp ayaklarını yere basınca bütün vücuduna iğneler batır gibi oldu. Ağır gocuğun altında gerinmek istedi, fakat halsizlikten bunu da yapamadı. İçeri girince hemen bir yatak serdirip uzandı.

Tam dört gün yerinden kalkamadı. İlk geceler kendini bilmeyecek kadar ateşi yükselmişti, boğazı yanıyor ve yutkunamıyordu. Ev sahibinin iki karısından biri ona biraz ıhlamur çiçeği kaynatıp içirdi, diğeri tuğla ısıtıp karnına koydu.

Yusuf mütemadiyen terliyor, titriyordu. Birdenbire görülmemiş derecede inkişaf eden muhayyilesinin, önüne sıraladığı çeşit çeşit

manzaralar, hayaller onu yatakta mütemadiyen kımıldamaya ve yüzünü ıstırap ile buruşturmaya sevk ediyordu. Yanan gözkapakları, sanki beynindeki hayalleri boyuna değiştiren acayip levhalar idi; üzerlerinde bazen daha ziyade mora benzeyen renk kavisleri beliriyor, sonra, gayet vazih şekilde, birtakım tanıdık şahıslar ve yerler gelip geçmeye başlıyordu. Bazen bunları seyrede ede yorulan ve uykuya benzer bir dalgınlığa düşen Yusuf, bir aralık şiddetle sarsılıyor ve yumruklarını sıkıyordu.

Hele geceleri büsbütün boğulur gibi oluyor ve yorganın altında hırsla dizlerini yumrukluyordu. Karşısındaki ocağın üstüne konan bir yağ kandili ile, ocakta çıtırdayarak ağır ağır yanan bir kütüğün alevleri, toprak zeminin ancak bir kısmını örten hasırı kırmızıya boyuyor ve mor yüzlü yorganın üstünde gölgeler uçuruyordu.

Yusuf o zamana kadar duymadığı bir pişmanlıkta ve: “Ne diye geldim? Ne diye yola çıktım? Ne diye onu yalnız bıraktım?” deyip üzülmekte idi. Derhal geri dönmek istiyor, kendisini buraya bağlayan hastalığa lanet ediyordu. Her saat geçtikçe bu hissi artıyor, sanki Muazzez bir tehlikede imiş de Yusuf onu kurtarmaya derhal koşmuyormuş gibi, yeisle dudaklarını ısıırıyordu.

Birkaç kere olduğu yerde doğrulmak istedi, fakat muktedir olmadı. Görünmeyen ağır zincirler ondan kımıldamak imkânlarını alıyordu. Arkaüstü yatarken zannettiği gibi kuvvetli olmadığını, iradesinin ve isteklerinin vaziyetinde bir değişiklik yapamayacağını anlayınca, nefretle dudaklarını buruşturup tekrar sükûnetine döndü.

Uyumaktan ve daha ziyade uykudan evvelki o yarı uyanıklıktan korkuyordu. Hangi kuvvetten emir aldığını bilemediği muhayyilesi o zaman faaliyetini büsbütün arttırıyor ve bazı ihtimallerin levhalarını, Yusuf’u bitap bir hale getirinceye kadar, onun gözlerinin önünden çekmiyordu.

Yusuf tamamıyla karar vermişti. Biraz iyileşir iyileşmez derhal Edremit’e dönecek ve Muazzez’i alarak herhangi bir yere gidecekti. Şahinde’ye hiç haber vermeyecek, bu sefer nikâhlı karısını kaçıracaktı. Salâhattin Bey’in hatırı için Edremit’e dönmüş ve o zamandan beri buna kâfi derecede pişman olmuştu. Bu Allah’ın belası yere dönmese ve tesadüfe tabi olarak hayatını bir kere başlamış olduğu şekilde devam ettirse idi, bu felaketlerin hiçbiri onun başına çıkmeyecekti. Buna emindi. Ne tahrirat kâtipliği, ne tahsildarlık yapmaya mecbur kalmayacak, kaymakamların önünde korkudan

titremeyecek, karısını arkada bırakıp: “Şu anda kimlerle beraber acaba?” diye terler içinde sayıklamayacaktı.

Fakat bu hatayı, tamamen iş işten geçmeden düzeltmek lazımdı. Bir dakika bile beklemeden düzeltmek... Hemen gidip Muazzez’i evden almak, kimseye bir şey söylemeden, bilmediği bir tarafa gitmek istiyordu. Onu ilk kaçırdığı gün nereye gideceklerini, ne yapacaklarını, neyle geçineceklerini pek mi düşünmüştü? O halde bunlarla zihin yormaya şimdi de hiç hacet yoktu.

Fakat bu melun hastalık onu beklemeye, hem de en azaplı bir vaziyette beklemeye mecbur ediyordu. Kendi kendine:

“Ülen domuzun Yusuf’u, tam zamanında başı yastığa vurursun ha!” diye söyleniyor ve hiç durmadan iki tarafına dönüyordu.

Köye gidip yattığının ancak dördüncü günü boğazı biraz düzelir gibi oldu. Şimdi daha rahat yutkunabiliyordu. Fakat halsizliği, baş ağrıları henüz geçmemişti. Birkaç kere kalkıp odada aşağı yukarı dolaştı, başı dönerek tekrar yatağa uzanmaya mecbur oldu.

O gün biraz tarhana çorbasıyla bir kâse yoğurt yiyebildi. Böyle iyileşir gibi olduğunu hissettikçe hiç yerinde duramıyordu. Ev sahibi onu akşama kadar güçlkle zapt etti ve Yusuf Edremit’e ertesi gün gitmeye razı oldu. Fakat ortalık kararıp da yastığa dayanan başında hayallerin o korkunç oyunu tekrar belirmeye başlayınca, Yusuf yerinden fırladı, pantolonu ayağına, ceketini sırtına geçirip dışarı çıktı.

Bu hali gören ev sahibi artık itiraz etmedi; yalnız Yusuf’u odaya sokarak:

“Azıcık ısın, ben hayvanı eyerleyeyim!” dedi.

Biraz sonra, gocuğuna sıkıca sarılan Yusuf, atını dörtlale kaldırmış, Edremit’e dönüyordu. Hava birkaç gün evvelkine göre adamakıllı soğumuştı. Hatta buralarda pek nadir görülen hafif bir kar serpiştiriyordu. Yolun iki tarafındaki zeytinlikler taş kesilmiş gibi hareketsizdi. Hayvan ince ayaklarıyla çakıllarda kıvılcımlar saçıyor ve hızlı hızlı soluyordu. Yusuf’un nefesi de, yorgunluk verecek kadar hızlanmıştı. Vücudunu soğuk bir terin kapladığını ve boğazının acımaya başladığını hissediyordu. Tekrar hastalanmaktan adamakıllı korktu. Eve gidip yatağa uzanacak olduktan sonra bu dönüşün manası kalmayacaktı. Fakat ölüm halinde bile olsa aklına koyduğu şeyi yapmaya niyet etti. Muazzez’i alıp gidecek, ondan sonra hastalansa da düşünmeyecekti. Bir dağ başında, uzak bir köyde, başlarını koyacak bir yer bulurlardı elbette.

Kendini de hayrete düşürecek kadar kısa bir zamanda kasabaya vardı. Bozuk kaldırımlı dar sokaklardan aynı hızla geçti. Kahvelerde oturanlar bu vakitte bu hızla geçen atlıyı görebilmek için başlarını buğulu camlara yapıştırıyorlardı.

Karanlık sokaklarda rastladığı birkaç kadın korku ile "Ay!" diye bağırdılar ve çocuklarını kollarından tutup kenara çektiler. Yusuf Bayramyeri'ni geçtikten sonra hayvanı yavaşlattı, eve yaklaştığı zaman alt katta, sokak üstündeki odada ışık yandığını gördü. Hayvandan indi, dizginleri eline alarak arka tarafa dolaştı. Anahtarı yanında olan bahçe kapısından içeri girdi.

Kendisini kimse karşılamıyordu. Bahçeden taşlığa açılan kapı kapalı olduğu için buna hayret etmedi. Herhalde duymamışlardı.

Kolanı gevşetmek için elini atın karnına götürürken durdu:

"Neden çözüyorum?" dedi. Karısını alıp hemen gitmeyecek miydi?

Bunu hakikaten yapıp yapamayacağını bir an kendi kendine sordu. Şahinde'nin halini düşündü. Muazzez'in ne cevap vereceğini, bu teklifi nasıl karşılayacağını merak ediyordu. Onu çı çıplak alıp götüremezdi. Fakat genç kadın sırtına bir şey giyinceye kadar Şahinde'nin mahalleyi ayağa kaldırması da mümkündü.

"Ne olursa olsun!" dedi. Hayatını berbat eden şeyin bu duraklamalar, bu boyun eğmeler olduğunu zannederek, artık aklına estiği gibi hareket etmeye karar verdi. Çizmelerini ve gocuğunu çıkarmadan eve doğru yürüdü. Penceresi bahçeye bakan mutfak kapkaranlıktı. Yusuf birkaç saniye bekledikten sonra taşlık kapısını açtı.

15

Bundan sonra anlatacağımız şeyler, iki dakikadan daha az bir zaman içinde oldu.

Yusuf bahçeden taşlığa geçilen kapıyı açar açmaz, yüzüne ılık bir hava ile beraber hafiften gelen bir ud sesi çarptı. Bunun ne olduğunu hiç düşünmeden, sokak üstündeki odaya doğru yürüdü. Kapı parmak kadar aralıktı ve buradan dışarıya turuncu bir ışık çizgisi uzanıyordu.

Bir saniye kadar duraladıktan sonra eliyle kapıyı itti. Gördüğü manzara onu hiç şaşırtmadı. Kendini dört günden beri, farkın-

da olmadan bu sahneye hazırlamış olduğunu anladı. Ortada, son günlerde evde peyda olan masa vardı ve onun etrafında Hilmi Bey, Kaymakam İzzet Bey, Şahinde oturuyorlardı. Masadan biraz açık duran bir iskemleye Yusuf'un şahsen tanıdığı fakat kim olduğunu bilmediği kır saçlı bir adam oturmuş ud çalıyordu. Sokak üstündeki sedirin bir kenarında Şakir ile Hacı Etem kulak kulağa bir şeyler konuşuyorlardı. Diğer kenarda, kendini bilmeyecek kadar sarhoş olan Muazzez, yastıklara dayanmış duruyor ve öpmek için üzerine eğilen candarma bölük kumandanı Kadri Bey'e karşı kendini müdafaaya çabalıyordu. Kalpağı arkaya kaçmış ve saçları yüzüne dökülmüş olan Kadri Bey ter içinde idi. Resmi ceketinin açık duran yakasından kıllı göğsü görünüyordu.

Yusuf kapıyı itip eşikte belirince bütün odadakiler evvela hareketsizce birbirlerine baktılar. Kaymakam boynunu sağa sola ve öne doğru kıvıldatarak ayılmaya çalıştı. Hacı Etem ile Şakir birbirlerine göz kırptılar. Şahinde titreyerek iskemleye sarıldı ve faltaşı gibi açılan gözlerini Yusuf'a dikti. Ud çalan adam çalgısını yanı başına bırakarak kapıyı gözlemeye başladı.

Muazzez'i bırakan candarma zabiti bir eliyle kalpağını düzeltiyor, öbür eliyle de yakasının çengelini takıyordu.

Muazzez oturduğu yerde doğrulmuştu. Evvela ne olduğunu anlamayarak gözlerini odada gezdirdi. Kadri Bey'in taarruzdan vazgeçmesi ve odayı birdenbire bir sükûtun kaplayışı ona fevkalade geliyordu.

Gözü, kapıda duran Yusuf'a ilişince, bütün vücudu sarsıldı. Bir hayali kovmak ister gibi elini yüzünde dolaştırdı. Kocasıyla arasındaki mesafeyi sislendiren bulutlar yavaş yavaş kayboldular ve Yusuf karşısında her zamankinden daha büyük ve daha vazih olarak durdu.

Sarhoşluğu da geçmeye başlamıştı. Etrafındaki her şeyi gayet iyi görüyordu. İçinde hiç korku yoktu. Bilakis hayatında o zamana kadar hiç hissetmediği bir rahatlık ve genişlik duyuyor, uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra dinlenmek imkânı bulan bir insan gibi, uyanık bir gevşekliğe düşüyordu. Yüzüne tatlı ve keskin bir tebessüm gelmişti.

Yusuf gözlerini odada şöyle bir gezdirdikten sonra içeri doğru bir adım attı. Kaymakam korku ile iskemlesini çekti, fakat Yusuf birdenbire kolunu havaya kaldırdı, elinde tuttuğu meşin kamçıyı İzzet Bey'in suratına yapıştırdı, ondan sonra bu kamçı müthiş bir çabuklukla inip kalkmaya ve masanın etrafındakilere rastgele vurmaya başladı. Fakat bu sırada, Yusuf kolunu tekrar havaya kaldırdığı

zaman, kamçı, kenarda ve konsolun üzerinde duran lambaya çarptı ve onun şişesini düşürdü. Bunun rüzgârında birkaç kere yükselip alçalan isli bir alev hemen kayboldu ve oda tam bir karanlığa gömüldü.

Yusuf lambanın sönmeden evvel verdiği dalgalı ve kırmızı aydınlıkta, karşı sedirde oturan Şakir'in cebinden tabancasını çıkardığını görmüş ve kendisi de kamçıyı bir kenara fırlatarak gocuğunun cebinden Nagant'ını çekmişti. Daha kendini toparlamaya vakit bulamadan karşısında bir alevin parladığını gördü ve sağ kulağının dibinden vınlayarak geçen kurşun arkasındaki duvara saplandı.

O zaman Yusuf da ateş etmeye başladı. Evvela karşısına doğru iki el sıktı ve sedirden aşağı bir şeyin yuvarlandığını duydu. Fakat bu ona emniyet vermedi. Bu karanlık odanın her köşesinde bir ölüm saklı olduğunu ve buradan çıkmak için her şeyin yok edilmesi icap ettiğini sanıyordu. Zaten artık kafası herhangi bir şey düşünecek halde değildi. Uzun senelerden beri nefesine karşı yaptığı tahakkümün acısı çıkıyor, içinde boşandığını hissettiği bir çarkı artık durduramayacağını anlıyordu. Bu anda bütün hayatıyla, bütün muhitiyle, bütün dünya ile hesap kesiyor ve bu hesaplaşma, şimdiye kadar her şeye baş eğdiği nispette korkunç oluyordu.

En ufak bir kımıldama olduğunu zannettiği köşeye ateş ediyordu. Silahında kurşun kalmadığını anlayınca bir an durdu. Karanlık odada en küçük bir hareket bile yoktu. Ya herkes ölmüş, yahut korkudan bir köşeye büzülmüştü. Pantolon cebinden aldığı fişekleri el yordamıyla tabancasına yerleştirdi. Odanın rastgele iki köşesine birer kurşun daha sıktı. Sonra tabancayı cebine yerleştirerek başını sol tarafa çevirdi, hafif bir sesle:

“Muazzez!” dedi.

Yusuf'a asırlar kadar uzun gelen bir saniyeden sonra, yanı başından ve yerden doğru, bir fısıltı duyuldu:

“Yusuf!”

O tarafa eğildi ve elleriyle bir kumaş yığının dokundu. Tekrar sordu:

“Muazzez!”

Aynı mırıltı cevap verdi:

“Yusuf!”

“Gel, gidelim!”

“Götür beni Yusuf!..”

Karısını kucaklayıp kaldırdı. Kollarının üstünde dışarı götürdü. Bahçe kapısından taşlığa gecenin kurşunu aydınlığı vuruyordu. Bahçeye çıktı. Beyaz at sahibini görünce başını merakla o tarafa çevirmişti. Yusuf sağ koluyla Muazzez'i belinden yakaladı ve henüz teri kurumayan atın üstüne oturttu. Kendisi de atlayarak karısını kucağına aldı, üşümesin diye sımsıkı sardı, açık duran bahçe kapısından başını eğerek geçti ve hayvanı, iki dakika evvel geldiği gibi dörtnele kaldırdı.

• • •

Bu sefer atını Balıkesir tarafına sürüyordu. Soğuktulumba'yı geçtikten sonra zeytinliklerin arasındaki şosede büsbütün hızlandı. Biraz evvelki dondurucu rüzgâr hep devam ediyordu. Kendisini yine şaşırtacak kadar kısa bir zamanda Havran'a geldi ve şehre girmeden, mezarlığın kenarından dolaşarak, çayın öbür yakasına geçti. Hiçbir şey düşünmüyor, sadece kaçmak, hayatının en korkunç devirlerini geçirdiği bu yerlerden mümkün olduğu kadar çabuk uzaklaşmak istiyordu. Nereye olursa olsun! Dağbaşlarına, kimsesiz ormanlara veya kalabalık şehirlere!.. Yalnız adamakıllı uzak ve kimsenin onu bulamayacağı bir yere!..

Palamutluk taraflarına yaklaşıncı rüzgâr azaldı, fakat akşamdan beri serpiştiren kar arttı. Gocuğunun siyah tüylerinde minimini noktalar yapışıp kalıyordu. Muazzez'i göğsüne doğru çekti ve gocuğuna daha sıkı sardı. Sonra başını onun saçlarına yaklaştırarak sordu:

“Muazzez, üşüyor musun?”

Genç kadın cevap vermedi, Yusuf سوالini tekrar edince göğsündeki vücut biraz titredi, hırıltıya benzeyen birtakım sesler çıkardı. Yusuf korkuyla onu sarstı:

“Nen var Muazzez?”

İnce, zayıf bir ses cevap verdi:

“Yusuf!..”

“Söyle, Muazzez!..”

“Ben yaralıyım galiba, Yusuf!..”

Genç adam dizginleri elinden attı. Hayvan büsbütün hızlandı. Yusuf'un gözlerine ve ağzına karlar doluyordu:

“Ne diyorsun Muazzez!” diye haykırdı. “Nerenden yaralısın?.. Kim vurdu seni?”

Genç kadın cevap vermedi, kocasına sarılan kolları onu sıkmaya çalıştı. Yusuf tekrar sordu:

“Yaran nerede? Bir yerde durup bağlayalım!”

“Bilmem Yusuf... Nasıl istersen... Yaramın nerede olduğunu bilmiyorum. Yalnız bir yerlerim acıyor. Çok acıyor... Sonra canım çekilir gibi oluyor... Ama durmayalım... Çabuk gidelim!”

Yusuf şaşkın gibi:

“Nereye gidelim?” dedi. Muazzez ancak duyulabilir bir sesle:

“Nereye istersen götür Yusuf... Gidelim!” diye fısıldadı.

Yusuf onu kollarıyla büsbütün sardı. Başboş kalan at deli gibi koşuyordu. Gitgide artan kar, Yusuf’un kalpağına, saçlarına hatta kirpiklerine yapışıyor ve tatlı bir soğukluk veriyordu.

Gece aydınlıktı. Yavaş yavaş zeytin ağaçları azalmış ve yolun kenarında tek tük çınarlar belirmeye başlamıştı. At birdenbire sola saptı. Yusuf köpürerek akan bir derenin üstünden geçen bir tahta köprüye geldiklerini gördü. Hayvan köprüünün gevşek kalaslarını yerinden fırlatarak karşı tarafa geçti ve orada birdenbire yavaşladı... Çabuk çabuk soluyor ve başını silkiyordu.

Zeytinli köyünden hareket ettiklerinden beri hep koşmuş olan at, kan ter içindeydi. Köprüyü geçtikten sonra önlerine çıkan yokuşta da birkaç dakika yürüdükten sonra durdu.

Yusuf hayvanın daha ileri gidemeyeceğini anlamıştı. Elleriyle Muazzez’i tutarak yere atladı. Sonra karısını da aşağı çekti. Muazzez’in vücudu bir çocuk kadar hafif ve ince idi. Onu tekrar gocuğuna sardı. Kenardaki ağaçların altına doğru yürüdü. Beyaz at dizginlerini yerde sürüyerek arkalarından geliyordu. Yusuf ağzını Muazzez’in yüzüne yaklaştırdı. Yarasının nerede olduğunu sormak ve hemen bir yerinden bir bez yırtarak onu sarmak istiyordu.

Karısının muntazam nefesi yüzüne çarpınca durdu. Her tarafı örten karların verdiği bir ışıktaki, kucağındaki kadının yüzüne baktı. İçi bir saadet hissiyle ürperdi. Kısa ve belirsiz nefesler alarak uyuyan bu çehre, yine eski Muazzez’in çehresiydi.

Bir müddet evvel yatakta uzandığını gördüğü harap ve yorgun insanla bunun hiçbir alakası yoktu. Karların yıkadığı yanaklar mat bir beyazlıkla parlıyor, nemli saçlar etrafa bir bahar kokusu neşreliyordu. Cildi şeffaf denecek bir hal almıştı. Bunun altından sanki bir çocuk ruhunun aydınlığı dışarı vuruyordu.

Yusuf yavaşça gocuğundan sıyrıldı, karısının her tarafını sardı ve onu bir ağacın altına yatırdı. Kendisi de sırtını aynı ağaca verip oturdu. Gözlerini geldikleri yola dikerek zihnini toplamaya çalıştı.

Bulundukları yer iki dağın arasında, oldukça yüksek bir geçitti. Karşıya bakılınca sarp kayalardan ibaret bir dağ görünüyordu ve arkalarında, geldikleri yolun hizasında, Edremit ovası uzanıyordu.

Fakat Yusuf'un bu tarafta bir şey gördüğü yoktu. Kar ve sis her şeyi beyaz bir vuzuhsuzluğa gömmüştü. Yusuf gözlerini bu tarafa çevirince, üzerine bulutlar çökmüş bir deniz görür gibi oldu.

Bu sırada muhayyilesi onu başka bir geceye, şimdi kendisine asırlarca uzak gelen bir zamana götürdü. Ilık bir yaz gecesinde, çingiraklarının sesi ağustosböceği feryatlarına karışan bir yaylı ile yaptıkları yolculuğu hatırladı. Yarabbi, o gece ile bu gece arasında ne müthiş fark vardı. O zaman geniş ve açık olan tabiat bile şimdi böyle iki kaya arasına sıkışmış ve o zaman uçsuz bucaksız, büyük görünen gökyüzü, şimdi beyaz ve yumuşak bir örtü halinde üzerlerine çökmüştü.

Aradan geçen zaman Yusuf'un ruhunda da birçok değişiklikler yapmışa benziyordu. Muazzez'in orada, yanı başında ve tamamen kendisine terk edilmiş olarak yatması ona istediği kadar saadet vermiyor, hatta içini korkuya benzer bir nevi ürpermelerle dolduruyordu. Hatıraları Muazzez'e doğru kayınca aklına başka bir gece, hiç de tatlı olmayan bir gece geldi. Muazzez o akşam, bilinmez bir hissin tesiri altında, kocasının boynuna sarılarak: "Yusuf, ben senden korkuyorum!" demişti.

Karısının o sözleri söylerken farkında olmadan bu akşamı kasetmiş olduğu düşüncesi birdenbire zihninde belirdi; yerinden fırlayarak:

"Neden? Neden?" diye bağırdı. "Neden benden korkuyorsun? Ne yaptım ben sana?"

Gidip onu kaldıracak ve soracaktı. Fakat önünde uzanan ve siyah tiftik gocuğun içinde hiç kımıldamayan bu vücuda dokunmaktan korktu. Bir daha yerine de oturmadı. Sabaha kadar hep orada, karısının etrafında dolaştı.

Ortalık aydınlanmaya başlayınca derin bir nefes aldı. Yollarına devam etmek ve hiç olmazsa oralaradaki bir köye kadar gitmek istiyordu. Bayır tarafındaki çalılıklara doğru yürüyerek atını aradı. Hayvan bir kayanın dibine sığınmıştı.

Yusuf kendi kendine:

"Eyvah, çulunu örtmemişim, hastalanmasın sakın!" dedi. Dizginleri eline alarak karısının yattığı yere geldi.

Muazzez hâlâ uyanmamıştı. Yusuf yavaşça ona sokuldu, eliyle dokunarak:

“Hadi Muazzez, yola çıkalım!” dedi.

Önündeki vücudun kımıldamadığını görünce gocuğun kenarını kaldırdı ve hiçbir şey söylemeden, büyümüş gözlerle uzun müddet oraya baktı...

Genç kadının yüzü bembeyazdı. Hafifçe aralık duran ağzı ile, uyuyor ve gülümsüyor gibiydi. Yalnız, gözlerinin bir kısmını meydana bırakan gözkapakları, bu sakın uyku manzarasına korkunç bir mahiyet veriyordu.

Yusuf eğilerek karısını omuzlarından yakaladı. Kucağında arkaya doğru kayan ve kumral saçları yerlere kadar uzanan bu başa yüzünü yaklaştırarak koklamaya, onun donmuş yanaklarını titrek parmaklarla okşamaya başladı. Kendi yüzü de sapsarı idi.

Dudaklarını kanatırcasına ısırdı ve Muazzez'i yavaşça yere bıraktı. Hayvanın terkisinde duran heybeye elini soktu. Burada hâlâ birtakım defterler ve makbuz koçanları duruyordu. Hepsini çıkarıp yere fırlattı. Heybenin ta dibinden büyükçe bir bıçak aldı ve onunla toprağı kazmaya başladı.

Güneş oldukça yükseldiği için karlar eriyor ve toprağı yumuşatıyordu. Öğleye doğru oldukça derin bir çukur hazırladı. Karısını sarılı olduğu gocukla beraber kollarına alarak oraya getirdi. Hafif bir rüzgâr Muazzez'in saçlarını uçuruyordu. Bu sırada onun sırtında pembe saten entarisi olduğunu fark etti. Arkasına bir bıçak yemiş gibi sallandı. Bir eliyle yanı başındaki ağaca tutunmasa düşecekti. İlk kaçırdığı akşam da Muazzez'in sırtında bu entari vardı.

Kazdığı çukurun başına çömelerek kucağındaki ölüyü koklamaya başladı. Yüzü korkunç bir hal alıyor, kuru gözleri patlayacak kadar dışarı fırlıyor ve çamur içindeki elleri asabi hareketlerle Muazzez'in soğuk vücuduna sarılıyordu.

Bu sırada gocuk kaydı ve genç kadının vücudu meydana çıktı. Sol omzunda, boğazına yakın bir yerde kan pıhtıları birikmiş ve elbisesini, ta aşağılara kadar boyamıştı.

Yusuf gözlerini bu yaraya dikti ve belki yarım saat, hiç kımıldamadan baktı. Orada, o kanlı çukurda, şimdiye kadar geçen bütün hayatını görüyor gibiydi.

Bir müddet sonra derin bir nefes aldı; karısını tekrar gocuğa sararak, incitmekten korkuyormuş gibi ihtimamla, çukura yer-

leştirdi ve yumuşak toprakları avuçlarıyla çabuk çabuk onun üzerine attı.

Bütün bunları gayet sknetle, adeta bir diriye hizmet edermiş kadar itina ile yapıyordu. Yalnız önünde sarı ve rutubetli topraktan küçük bir tümsek belirince gözlerini ona dikti, gırtlacı yırtılır gibi bir kere:

“Ah!!” diye bağırdıktan sonra, yumruklarını karısının üstünü örten topraklara soktu.

Sonra ağır ağır doğruldu. Mezarın yanında ayakta durdu ve gözlerini ovaya çevirdi. Güneşin altında pırıl pırıl yanan zeytin ağaçlarının sonunda beyaz minareleriyle Edremit görünüyordu.

Yusuf bir oraya, bir de önündeki toprak yığına baktı. Dişlerini ve yumruklarını sıktı, dudaklarını ısırđı; buna rağmen gözlerinden yanaklarına doğru iri damlalar yuvarlanmaya başladı. Bu yaşlar bütün manzarayı rtvermişlerdi. Kollarının yeni ile gözlerini sildi. Hayvanına atladı. Bir kere daha dönüp geriye baktıktan ve ömrünün en korkunç senelerinin geçtiği bu kasabaya yumruğunu uzatıp tehdit eder gibi salladıktan sonra, atını ileriye, dağlara doğru sürdü.

İçindeki bütün yıkıntılara, bütün kederlere rağmen başını yere eğmek istemiyordu. Matemini ortaya vurmada tek başına yükle-necek ve yeni bir hayata doğru yürüyecekti.

İçimizdeki Şeytan, *Ulus* gazetesinde 3 Nisan-29 Haziran 1939 arasında tefrika edildikten sonra 1940'ta Remzi Kitabevi tarafından kitap olarak yayımlanmıştır.

İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN

Öğleden evvel saat on birde Kadıköy'den Köprü'ye hareket eden vapurun güvertesinde iki genç yan yana oturmuş konuşuyorlardı. Deniz tarafında bulunanı şişmanca, açık kumral saçlı, beyaz yüzlü bir delikanlı idi. Bağa bir gözlüğün altında daimia yarı kapalı gibi duran ve eşya üzerinde ağır ağır dolaşan kahverengi miyop gözlerini vakit vakit arkadaşına ve solda, güneşin ziyası altında uzanan denize çeviriyordu. Düz ve biraz uzunca saçları, arkaya atılmış olan şapkasının altından dökülerek sağ kaşını ve gözkapığının bir kısmını örtüyordu. Çok çabuk konuşuyor ve söz söylerken dudakları hafifçe büzülerek ağzı güzel bir şekil alıyordu.

Arkadaşı ise ufak tefek, zayıf, kolları sinirli hareketlerle mütemadiyen oynayan, gözleri her şeye keskin bir bakış fırlatan, soluk yüzlü bir gençti.

Her ikisi de yirmi beş yaşından fazla göstermiyorlardı ve boyları ortaya yakındı.

Şişmancası, gözlerini denizden çevirmeyerek anlatıyordu:

“Kendimi tutmasam kahkahayı koparacaktım. Tarih müderrisi sualleri birbiri arkasına sıraladıkça kız şaşıyor, dört tarafından yardım ister gibi başını çeviriyordu. Bir kere bile notları açıp okumadığını bildiğim için bal gibi çaktı dedim. Bir de gözüm arkasında oturan Ümit'e ilişti, ne göreyim, kaşıyla gözüyle profesöre işaretler yapıyor. İsteddiği de oldu azizim, hoca birkaç sudan şey sorup cevaplarını kendisi verdi ve kızı mezun etti.”

“Ümit'e pek mi tutkun?”

“Her kıza tutkun... Biraz yüzüne bakılır olursa...”

Sonra elini arkadaşının dizine vurarak, hikâyesine devam ediyormuş gibi bir eda ile:

“Hayat beni sıkıyor...” dedi. “Her şey beni sıkıyor. Mektep, profesörler, dersler, arkadaşlar... Hele kızlar... Hepsi beni sıkıyor... Hem de kusturacak kadar...”

Bir müddet durdu. Eliyle gözlüğünü oynattı ve devam etti:

“Hiçbir şey istemiyorum. Hiçbir şey bana cazip görünmüyor. Günden güne miskinleştiğimi hissediyorum ve bundan memnunum. Belki bir müddet sonra can sıkıntısı bile hissedemeyecek kadar büyük bir gevşekliğe düşeceğim. İnsan bir şey yapmalı, öyle bir şey ki... Yoksa hiçbir şey yapmamalı. Düşünüyorum: Elimizden ne yapmak gelir? Hiç!.. Milyonlarca senelik dünyada en eski şey yirmi bin yaşında... Bu bile biraz palavralı bir rakam. Geçen gün bizim felsefe hocasıyla konuşuyordum. Lafı gayet ciddi tarafından açtım ve ‘hikmeti vücudumuz’u araştırmaya çalıştım. Dünyaya ne halt etmeye geldiğimiz sualine o da cevap veremedi. Yaratmak zevkinden, hayatın bizatihi bir hikmet olduğu hakikatinden dem vurdu, fakat çürük. Ne yaratacaksın? Yaratmak yoktan var etmektir. En akıllımızın kafası bile bizden evvelkilerin depo ettiği bir sürü bilgi ve tecrübenin ambarı olmaktan ileri geçemez. Yaratmak istediğimiz şey de bu mevcut malları şeklini değiştirerek piyasaya sürmekten ibaret. Bu gülünç iş bir insanı nasıl tatmin eder bilmiyorum. Bize ziyasını beş bin senede gönderen yıldızlar varken, en kabadayısı elli sene sonra kütüphanelerde çürüyecek ve nihayet beş yüz sene sonra adı unutulacak eserler yazarak ebedi olmaya çalışmak, yahut üç bin sene sonra, kolsuz bacaksız, bir müzede teşhir edilsin diye, ömrünü çamur yoğurmak ve mermere kalem savurmakla geçirmek bana pek akıllı işi gibi gelmiyor.”

Sesine mühim bir eda vererek ağır ağır mırıldandı:

“Bana öyle geliyor ki, hakikaten yapabileceğimiz bir tek iş vardır, o da ölmek. Bak, bunu yapabiliriz ve ancak bu takdirde irademizi tam bir şey yapmakta kullanmış oluruz. Ben ne diye bu işi yapmıyorum diyeceksin! Demin söyledim ya, müthiş bir gevşeklik içindeyim. Üşeniyorum. Atalet kanunu icabı sürüklenip gidiyorum. Eeeh.”

Ağzını müthiş bir surette açıp esnedi. Ayaklarını uzattı. Karşısında oturarak Ermenice bir gazete okuyan yaşlıca bir adam bu genişleme karşısında hemen toplandı ve genç adama ters bir bakış fırlattı.

Arkadaşı bütün bu sözlere, belki onuncu defa dinlediği için pek kulak asmamış, gözlerini etrafta gezdirmeye ve kafasında birtakım fikirleri toparlamak ister gibi ara sıra kaşlarını çatarak mırıldanmaya devam etmişti.

Yanındakinin nutku bitince manalı bir tebessümle:

“Ömer” dedi. “Paran var mı? Bu akşam bir rakı içelim.”

Ömer biraz evvelki derin sözlerine pek yakışmayan pişkin bir tavırla:

“Yok ama, birini kafesleriz. Ben bugün daireye uğrasam kolaydı, fakat hiç niyetim yok.”

Zayıf genç mühim bir tavırla başını sallayarak:

“Seni yakında sepetlerler. Bu kadar asmak olur mu? Zaten bütün daireler dârülfünuna* devam eden memurları yakalarından atmak için bahane arıyorlar. Senin gibi postanede çalışanların vaziyeti büsbütün berbat. Orada vakit her yerden pahalıdır. Yahut böyle olması icap eder.”

Sonra gülerek ilave etti:

“Tevekkeli değil, Beyazıt’tan gönderdiğimiz mektuplar Eminönü’ne kırk sekiz saatte varıyor. Senin gibi gayretli memurlar sağ olsun.”

Ömer gayet sakin cevap verdi:

“Benim mektuplarla alakam yok. Ben muhasebedeyim. Akşama kadar defter dolduruyorum. Akşamları da ara sıra veznedara yardım ediyorum. Para saymak tatlı bir şey Nihatçıgım.”

Nihat birdenbire canlanmış gibi:

“Enteresan şey...” dedi. “Umumiyetle para enteresan bir şeydir zaten. Çok kere cebimden bir lira alır, önüme koyarak onu saatlerce seyredirim. Hiçbir fevkaladeliği yok. Birtakım hünerli çizgiler, tıpkı mekteplerdeki resmi hattî** vazifeleri gibi. Belki biraz daha ince ve karışık... Sonra bir resim. Birkaç satır muhtasar yazı ve bir iki imza... Üzerine biraz fazla eğilince insanın burnuna ağır bir yağ ve kir kokusu da vurur. Fakat ne muazzam şeydir bu kirli kâğıt azizim, bir düşün!”

Bir müddet gözlerini yumdu.

“Mesela herhangi bir gün müthiş bir iç sıkıntısı seni boğar. Hayat sana karanlık, manasız gelir. İnsan, biraz evvel senin zirvaladığın gibi felsefeler yapmaya başlar. Hatta yavaş yavaş onu da yapamaz ve canı ağzını açmayı bile istemez. Hiçbir insanın, hiçbir eğlencenin seni canlandıramayacağını sanırsın. Hava sıkıcı ve ma-

* Üniversiteye.

** Bir yazı stili

nasızdır. Ya fazla sıcak, ya fazla soğuk, ya fazla yağmurludur. Gelip geçenler suratına salak salak bakarlar ve on para etmez işlerin peşinde, bir tutam otun arkasından koşan keçiler gibi dilleri bir karış dışarı fırlayarak dolaşırlar. Aklını başına derleyip bu pis ruh haletini tahlil etmek istersin. İnsan ruhunun çözülmez düğümleri bir muamma gibi önüne serilir. Kitaplarda okuduğun depresyon kelimesine bir cankurtaran simidi gibi sarılırsın. Çünkü nedense hepimizde, maddi olsun, manevi olsun, bütün dertlerimize bir isim takmak merakı vardır, bunu yapamazsak büsbütün çılgına döneriz. Mamafih insanlarda bu merak olmasa doktorlar aklıktan ölürlerd. Bu depresyon kelimesine yapışıp iç sıkıntısının uçsuz bucaksız denizinde bocalarken karşına uzun zamandan beri görmediğin bir ahbap çıkar. Kılık kıyafetinin düzgünce olduğunu görür görmez derhal aklına kendi meteliksizliğin gelir ve gafil dostundan, talihin varsa, bir iki lira borç alırsın... İşte ondan sonra mucize başlar. Şiddetli bir rüzgâr ruhundan bir sis tabakasını sıyrıp götürmüş gibi içinin birdenbire aydınlandığını, bir hafiflik, bir genişlik duyduğunu görürsün. Eski sıkıntı pır deyip uçmuştur. Gözlerin etrafa memnuniyetle bakar ve sen de gevezelik edecek bir arkadaş aramaya başlarsın. İşte, iki gözüm, ciltlerle kitabın, saatlerce tefekkürün yapamadığı işi iki kirli kâğıt başarır. Sen ruhumuzun bu kadar ucuz bir bedel mukabilinde takla atmasını haysiyetine yediremediğin için belki daha asil sebepler peşinde koşarsın, gökyüzünde birkaç yüz metre daha yükselen bir bulut, yahut ensene doğru esen serince bir rüzgâr, yahut o esnada aklına gelen zekice bir fikir, sana bu değişmenin sebebi gibi görünmek ister. Fakat söz aramızda, iş bunun tamamıyla aksinedir, cebimize giren iki lira sayesinde ki havanın biraz açıldığını görmek, rüzgârın serinliğini hissetmek, hatta akıllıca şeyler düşünmek mümkün olmuştur... Kalk, iki gözüm, iskeleye geldik. Günün birinde ya çıldıracağız, ya dünyaya hâkim olacağız. Şimdilik bir rakı parası bulmaya çalışalım ve parlak istikbalimizin şerefine birkaç kadeh içelim.”

Nihat sözlerini bitirip ayağa kalkınca Ömer'in yerinden kımıldamadığını gördü. Elini onun omzuna dokundurdu; Ömer biraz irkildi, fakat vaziyetini bozmadı. Öteki, acaba uyudu mu diye bakmak için biraz eğilince arkadaşının, gözlerini mukabil taraftaki kanepelerden birine dikerek, fevkalade meraklı bir şey seyreder gibi etrafla alakasını kesmiş olduğunu gördü. Başını o tarafa çevirip gözleriyle araştırdı. Hiçbir şey göremedi. Elini tekrar Ömer'in omzuna koyarak:

"Hadi, kalksana!" dedi.

Ömer cevap vermedi, yalnız kendini rahat bırakmasını isteyen bir ifade ile yüzünü buruşturdu.

"Ne var yahu! Nereye bakıyorsun?"

Ömer, nihayet başını çevirmeye karar vererek: "Sus ve otur!" dedi.

Nihat bu emre itaat etti.

Yolcular yavaş yavaş yerlerinden kalkarak çıkılacak kapılara doğru yürümeye başlamışlardı. Ömer bunların arasından karşı tarafı görebilmek için başını yukarıya, sağa sola çevirip duruyordu. Arkadaşı onu dürterek söylendi:

"Eee! Sıktın artık. Söylesene, nereye bakıyorsun?"

Ömer ağır ağır başını çevirdi, bir felaket haberi veriyormuş gibi:

"Şurada genç bir kız oturuyordu, gördün mü?" dedi.

"Görmedim, ne olmuş?"

"Şimdiye kadar ben de görmemiştim!"

"Saçmalıyor musun?"

"Şimdiye kadar böyle bir mahluk görmemiştim diyorum!"

Nihat canı sıkılmış gibi yüzünü buruşturdu, tekrar ayağa kalkarak:

"Sen bütün büyük laflarına ve dillere destan olan zekâna rağmen asla ciddi bir insan olamayacaksın!" dedi.

Bu cümleden sonra dudaklarının kenarında kalan bir istihza çizgisi birkaç saniye kadar devam etti, sonra yerini lakayt bir ifadeye bıraktı. Ömer de kalkmıştı. Boynunu uzatıp ayaklarının ucuna kalkarak aranıyordu. Bir aralık Nihat'a döndü:

"Daha oturuyor!" dedi. Sonra gözlerini arkadaşının yüzüne dikerek:

“Gevezeliği bırak. Şu anda ömrümün en ehemmiyetli dakikalarını yaşıyorum. Hislerim beni şimdiye kadar asla aldatmamıştır. Müthiş bir şey oldu veya olacak. Şurada gördüğüm genç kız, bana, daha dünyaya gelmeden, daha dünyanın, daha kâinatın teşekkül ettiği sıralardan tanıdığım birisi gibi geldi. Sana nasıl anlatabilirim. ‘İlk görüşte deli gibi âşık oldum, yanıyorum, tutuşuyorum!’ gibi laflar mı söyleyeyim? Fakat işin tuhaf yanı bunlardan başka da söyleyecek sözüm yok. Hatta burada seninle nasıl durup çene çaldığıma hayret ediyorum. Bundan sonra ömrümün bir dakikasının bile ondan uzakta geçmesi benim için ölüm demektir. Demin pek göklere çıkardığım ölüme şimdi müthiş bir şey gibi bakmama da hayret etme, ne diye mi hayret etmeyeceksin? Ne bileyim ben? Sana izahat verecek değilim ya... Ne lüzumu var! Yalnız ukalalık etmeden bana bir akıl öğret! Ne yapayım? Korkunç bir vaziyet karşısındayım. Onu bir kere gözden kaybedersem ölünceye kadar ömrüm yalnız aramakla geçer; ve herhalde bu müddet pek kısa olur. Of be! Saçmalıyorum. Fakat fevkalade doğru söylüyorum. Onu bir daha hiç görmemek ihtimali en feci ve maalesef en akla yakın olanı. Düşün ki şu anda çehresini hatırlayamıyorum bile, fakat hafızamdan daha derin bir yerde onun bir taş a hakkedilmiş* kadar keskin bir tasvirinin, akılların almayacağı kadar eski zamanlardan beri mevcut olduğuna eminim. Şu kalabalığın içine gözlerim kapalı olarak karışsam bir kuvvet beni muhakkak hiç şaşırtmadan doğru ona götürecektir.”

Fevkalade süratle söylediği bu sözlerden sonra hakikaten gözlerini kapayarak bir adım ilerledi. Sol eliyle hâlâ Nihat’ın bileğini tutuyordu. Nihat zangır zangır titreyen bu kolun sahibine hayretle baktı. Onun her türlü çılgınlığına alışık olduğu halde bu şiddetli heyecan kendisine biraz yabancı geliyordu. Söyleyecek bir şey bulamayarak:

“Sen ne biçim mahluksun Ömer?” dedi.

Ömer’in terli avcu Nihat’ın bileğini daha çok sıktı:

“Bak, bak, hâlâ orada... Görmüyor musun?”

Nihat başını Ömer’in baktığı tarafa çevirince, tamamen boşalan kanepelerden birinde oturan siyah saçlı bir genç kız gördü. Yanında yaşlıca ve şişman bir kadın daha vardı ve bir şeyler konuşuyorlardı. Kız bir elinde kalın bir paket halinde bir sürü notalar tutuyor, öte-

* Oyulmuş.

kiyle yanına dayanıyordu. İnce boynunun üstündeki kıvrıkcık saçlı başını zarif bir hareket ettirişi vardı. İlk göze çarpan hususiyeti çenesinin meydana vurduğu kuvvetli bir irade ifadesiydi. Nihat'ın bulunduğu yerden işitilmeyen sözlerinin arasında, kati bir hüküm vermiş gibi susuyor, sonra yeniden, gene bir hüküm bildiriyormuş gibi söze başlıyordu. Bakışları biraz karanlık fakat tabiiydi. Zaten bütün duruşu ve hali tam bir tabiilik gösteriyordu. Ara sıra dayan-
dığı yerden kalkarak bir işaret yaptıktan sonra yavaşça kanepenin
muşambasına uzanan eli, zayıf denecek kadar ince parmaklı ve
soluk renkli idi. Tırnakları dibinden kesik ve ince uzundu. Nihat
bir müddet gözlerini kızın üzerinde dolaştırdıktan sonra başını
Ömer'e çevirdi ve "Eh, ne olmuş? Ne var bunda?" der gibi onun
yüzüne baktı.

Ömer sayıklıyormuş gibi bozuk bir sesle:

"Hiçbir şey söyleme! Ne cevher yumurtlayacağın suratından belli!" dedi. "Ben kararımı verdim. Derhal gidip kızı kolundan tutacağım ve..."

Bir müddet sustu, düşündü; sonra mırıldandı:

"Ve... bir şeyler söyleyeceğim herhalde. Belki de o benden ev-
vel söylemeye başlayacak. Muhakkak ki beni görür görmez ta-
nıyacaktır. Başka türlü olmasına imkân yok. Ve tanıyınca bunu
saklayamayacak. Gel istersen beraber gidelim, sen biraz arkamda
dur. Bizi dinle. Aslını bilmediğimiz âlemlerde tanıştığımız bir kızla
konuşmamız herhalde alelade olmayacaktır."

Bunları söyleyerek Nihat'ı kolundan çekti. O elini kurtararak:

"Vapurda rezalet çıkarmak niyetinde misin?"

"Ne gibi?"

"Kız derhal polisi çağırır ve polis senin gibi bir serseriye kara-
kola götürmekte tereddüt etmez. Sen dünyayı kafanın içi gibi ipsiz
sapsız şeylerle dolu mu zannediyorsun Allah aşkına? Bir türlü
kendine ve insanlara gözlerini açarak bakamayacak mısın? Bütün
ömrün tasavvurlar, hayaller, Don Kişotça emeller peşinde koşup
kendini aldatmak ve aleladeliklerden başka hiçbir şey yapılmayan
bu dünyada kendinin ve başkalarının fevkaladelikler yapacağını
vehmetmekle mi geçecek? Daha demin dünyada bir insan hiçbir
şey yapamaz diyordun, şimdi dünyada pek az insanın yapabileceği
hafifliklere kalkıyorsun. Senin alelade bir mecnundan farkın nedir
anlamıyorum!"

Ömer hakarete uğramış gibi boynunu gerdi:

“Şimdi görürsün. Senin kuş beynin insanlar arasındaki karanlık ve derin münasebetleri anlayamaz. Burda bekle.”

Bu sözleri söyleyerek genç kıza doğru yürüdü. Nihat başını gayri ihtiyari denize doğru çevirerek “Eyvah!” dedi ve kopacak rezaletin ilk gürültülerini beklemeye başladı.

Gözlerini genç kıza dikerek ağır ağır yürüyen Ömer birdenbire uykudan uyanıyormuş gibi başını silketti. Tam kıza yaklaştığı sırada kulağının dibinde bir kadın sesi: “O!... Ömer, nasılsın?.. Hiç görürmüyordun!” dedi. Başını o tarafa çevirince, genç kızın yanında uzak akrabalarından Emine Hanım’ın oturduğunu gördü.

Emine Hanım devam etti:

“Ayol, deminden beri buraya bakıyorsun, geleceksin diye oturup kaldım, bir türlü çeneyi kesemedin. Haydi vapurda kalacağız.”

Her iki kadın doğrularak yürüdüler. Ömer ne söyleyeceğini şaşırılmış, kendini toplamaya çalışıyordu:

“Vallahi ne bileyim... teyzeciğim. Derslerden, işten vakit oluyor mu? Hem siz beni bilirsiniz canım, kusuruma bakacak değilsiniz ya!” dedi.

Emine teyze güldü:

“Ayol, senin kusuruna kim bakar! Anasına babasına bile senede bir kere olsun mektup yazmayan insandan kime hayır gelir! Hadi bakalım, nasılsa buluştuk, anlat bari, ne âlemdesin?”

Ömer gözlerini genç kızdan ayırmayarak cevap verdi:

“Hep eskisi gibi. Vaziyette bir yenilik yok!”

Bu sırada köprüye çıkmışlardı. Hep beraber İstanbul tarafına doğru yürüdüler.

Ömer’in, teyzesinin şişman ensesinden kaydırdığı gözleri hiç lafa karışmadan yanlarında giden genç kızın bakışlarıyla karşılaştı. Kız bir müddet, bir şey hatırlamak ister gibi devamlı ve dalgın bir bakışla ve gözlerini hiç kırpmadan karşısındakini süzdükten sonra başını ileri çevirdi. Ömer bir müddet de onun uzun kirpiklerinin gözlerinin altına düşen gölgesini seyrettikten sonra teyzesine dönerek başıyla: “Bu kim?” demek isteyen bir işaret yaptı.

Emine Hanım, uzun müddet İstanbul’da oturan Anadolululara mahsus bir kibarlıkla:

“Ah!.. Tanıştırmadım mı? Siz birbirinizi tanırırsınız da!.. Macide’yi bildin mi bakayım? Annenin büyük dayısının torunu ayol. Öyle

ya, sen Balıkesir'den çıktığın zaman o daha şu kadarcıktı. Altı aydan beri bizde. Piyanoya çalışıyor, bir mektebe de gidiyor.”

Başını çevirerek Macide'ye baktı. Bu sırada Ömer'in elini sıkan kız:

“Konservatuvara gidiyorum!” dedi ve gözlerini tekrar ileri çevirdi.

Ömer kafasını yorarak adedi yüzleri aşan ve bugün İstanbul, Balıkesir ve daha birçok yerlere yayılmış bulunan akrabaları arasından annesinin büyük dayısını ve onun torununu bulup çıkarmaya çalışıyordu.

Gözleri Emine teyzeye ilişince onun yüzünün biraz kederli ve şaşkın bir ifade almış olduğunu fark etti. Sordu; o:

“Bunun yanında söylenmez!” manasına birtakım işaretler yaptı.

Ömer merakla başını eğince, şişman kadın zayıf bir sesle çabucak mırıldandı:

“Sus! Sorma başımıza geleni! Bize uğra da anlatırım!”

Gözleri birçok şeyler söylemek ister gibi oynadı. Bakışlarında kıza karşı alaka ve acınmayı anlatmak isteyen bir ifade vardı. Sağında giden Macide'ye süratle bir göz attıktan sonra Ömer'e dönerek:

“Zavallıcığın daha haberi yok... Bir türlü söyleyemiyorum, bir hafta evvel babası öldü... Ne yapacağım bilmem” diye mırıldandı.

Ömer içinde birdenbire sevince benzer bir şey parladığını hissetti ve gene bir anda bu histen dolayı müthiş bir utanma duydu. Bu ölümü kendisine yardım edecek bir hadise olarak telakki etmenin pek dürüst bir şey olmadığını düşündü. Fakat içimizde, bizim “ahlak” tarafımızda hiçbir şekilde münasebete geçmeyerek hadiseleri muhakeme eden, neticeler çıkaran ve tedbirler alan bir “hesabi” tarafımız vardı ve lafta değilse bile fiilde daima o galip çıkıyor ve onun dediği oluyordu.

Bunları düşünürken geçen birkaç saniyelik sükutu Ömer'in bir akraba ölümü karşısında duyduğu teessüre hamleden* Emine teyze:

“Bugünlerde bize uğra, uzun meseledir, sana anlatırım” dedi.

Eminönü'ndeki tramvay durak yerine gelmişlerdi. Kadın ve genç kız Ömer'den ayrıldılar. Delikanlı bir müddet onların arkalarından baktı ve kendisine itiraf etmediği halde, Macide'nin başını çevirmesini bekledi.

Fakat o, ince ve güzel vücuduyla, alçak ökçeli iskarpinlerinin üzerinde, süzülür gibi gitti ve o sırada gelen bir tramvaya atlayarak Emine teyzeye elini uzattı.

* Yoran.

Gözleriyle hâlâ onları takip eden Ömer, omzuna hızla vuran bir elin tesiriyle sıçradı. Nihat kavga edecek gibi bir tavır alarak ondan izahat bekliyordu. Ömer'in ağzını açmadığını görünce:

“Amma adamsın yahu!” dedi. “Vapurda çıkaracağın kepezeliği görmemek için size arkamı dönmüştüm, bir de baktım ortada yoksunuz. Sonra köprüde onlarla ahbapça konuşup giderken gördüm, arkanızdan geldim. Kız galiba o yolun yolcusu? Ha? Şişman karıda da tam esnaf kılığı var ya!..”

Ömer güldü:

“Sen zaten başka türlü düşünmezsin ki; o mübarek kafan her şeyi mevcut bir ölçüye uydurmadan rahat edemez. Bu adam şu kadını tanımıyordu, gitti, konuştu. Kadın polise vermedi, demek ki o yolun yolcusuydu. Oldu bitti. Başka bir şey olamaz. Hayatta fevkalade hiçbir hadise yoktur. Her şey birbirinin aynıdır. İşte bu kadar...”

Eliyle arkadaşının kafasını dürterek:

“Böyle dümdüz bir beynim olacağına hiç olmamasını tercih ederdim. Muhayyile namına bir şey yok yahu!..”

Nihat bu sözlerle ehemmiyet bile vermeden sordu:

“Peki, iki gözüm, ne oldu öyle ise? Sen yanına gider gitmez kız: Vay, nereden çıktın, kâinatın teşekkülü esnasında karanlık âlemlerde eş olduğum insan, diye boynuna mı sarıldı? Buna inansam bile o şişman karının bu metafizik aşinalığı pek sükûnetle karşılayacağına inanmam!”

Ömer bir sır veriyormuş gibi:

“Akraba çıktık azizim!..” dedi. “Ben kıza bakmaktan dünyayı görmemişim, yanındaki kadın bizim mahut Emine teyze imiş. Küçükhanım da yakın akrabadan Macide Hanım. Konservatuvara gidiyormuş. Bir hafta evvel babası ölmüş. Daha kendisinin haberi yokmuş.”

Nihat başını sallayarak:

“Allah bakilere ömür versin!” dedi. Sonra alaylı bir bakışla Ömer'e sordu:

“Mevcut ölçülerin dışındaki fevkalade tanışma bu mu? Oğlum, sen dünyada ne kadar antikalık yapmak istersen hayat da önüne o kadar gündelik hadiseler çıkarıyor. Korkuyorum ki bu, ömrünün sonuna kadar böyle devam edecek ve sen dünyanın parmağını ağzında bırakacak bir iş beceremeden rahmeti rahmana kavuşacak-

sın. Bayıldım doğrusu, demek daha kâinatın teşekkülü sıralarında ahbablık tesis ettiğini söylediğin taze, akrabadan imiş! Çocukluğunuzda ihtimal beraber oynadınız. İhtimal hafızanın bir köşesinde o eski çocuk çehresinin birkaç çizgisi canlandı. Ve senin o daima kırk bir derececi hararete çalışan dimağın işi derhal esrarengiz örtülere bürüdü. Komik adamsın vesselam!”

Ömer başını salladı:

“Evet, tanışmamız hakikaten pek harcıâlem bir şekilde oldu, fakat ona karşı duyduğum hisler hep aynı halde. Onunla beni bizim iradelerimizin üstünde bir bağın bağladığına eminim. Göreceksin, bundan sonra Emine teyzenin evini ne kadar sık ziyaret edeceğim!..”

Nihat kahkahayı bastı:

“Ve bu çok orijinal aşkınız bir akraba sevişmesi halinde sona erecek değil mi? Dünyada teyzezadesini baştan çıkaran yegâne delikanlı diye anılacaksın. Ne diyelim, Allah muvaffakiyet versin!”

Ömer cevap vermedi. Sözü değiştirdiler ve akşam nerede içeceklerini konuşarak Beyazıt’a doğru yürüdüler.

III

Macide birkaç günden beri evdekilerin kendisine karşı olan muamelelerinin tuhaflaştığını fark etmiyor değildi. Bunun hayırlı bir şeye alamet olmadığını da seziyordu. Fakat kime sordu ise: “Yok canım ne var ki ne saklayalım, senin evhamın!” cevabıyla karşılaştı.

Emine teyze birkaç kere yanına sokuldu, bir şey söyleyecekmiş gibi tavırlar aldı, sonra saçma sapan söylenerek ayrıldı.

Emine teyzenin kızı Semiha, ile zaten arası pek iyi değildi. Daha doğrusu Semiha, Macide’nin kendini pek beğendiğini zannediyor ve ona karşı küçük mevkide kalmamak için kendini ağır almak icap ettiğini sanarak lüzumsuz bir soğukluk yaratıyordu.

Yağ iskelesi civarındaki mağazasından geç vakit yorgun ve argın dönen Galip amca, ev halkı ile konuşmak itiyadını senelerden beri kaybetmişti. Yemeği yer yemez eline gazeteyi alır, kendisini

kısa zamanda ümmilikten okuryazarlığa çıkaran iri Latin harflerini büyük bir sabırla hecelemeye başladır.

Gedikli çavuş mektebinin son sınıfında bulunan Emine teyzenin oğlu Nuri ise, eve ancak haftada bir kere, hatta bazen daha seyrek uğradığı için ondan bir şey öğrenmek hiç mümkün değildi.

Macide, altı aydan beri aynı evde yaşadığı halde henüz hiçbirleriyle içli dışlı olamadığı bu akrabalarına daha fazla ısrarla bir şey sormuyordu. Zaten buradaki hayatı bir pansiyondakinden farksızdı. Sabahları notalarını alıp gidiyor, akşamüzerleri, henüz ortalık kararmadan gelip odasına kapanıyordu. Semiha'nın ona bu kadar içerlemesine sebep de belki bu uzak duruştu. Emine teyze kendi âleminde, kendi dostlarıyla ve eğlenceleriyle meşgul olduğu için evinde yaşayıp giden bu sakin genç kıza pek fazla dikkat etmiyordu. Onu, ekseriya gündüzleri gelen misafirlerine, ailelerinin askerliğine bir misalmiş gibi, anlatıp methediyor, "musikiye aşına" olduğunu bilhassa zikrediyor, fakat bazı geceler evde toplanıp erkekli kadınlı saz yapan ve oldukça alaturka bir şekilde eğlenen meclislere bir kere bile sokulmamış, o kadar ısrara rağmen müzikteki hünerlerinin bir parçasını bile göstermemiş bulunan Macide'nin müzisyenliğinden en başta kendisi şüphe ediyordu.

Yağ iskelesindeki mağaza, son senelerde pek o kadar iyi işlemiği için, etrafa belli etmeseler ve memleketten gelen tanıdıkları gene bazen haftalar ve aylarca misafir etmekte devam etseler bile, oldukça sıkıntı çekiyorlar ve bunun için, Macide'nin babasından aydan aya gelen bir miktar parayı çok kere sabırsızlıkla bekliyorlardı.

Hatta Galip amca Macide'ye bu kırk liranın gelmesinin sebebi olmaktan başka bir gözle bakmamıştı. Fakat eşraf evi temposuyla yürümeye alışmış olan bu evin gidişatı böyle kırk elli liralarla düzelecek soydan değildi. Bir kere içine daldığı borçlar her gün biraz daha sıkışarak elini kolunu sarıyor, hâlâ otuz sene evvelki esnaf metotlarıyla bunun içinden sıyrılmaya çalışan adamcağzı büsbütün şaşırtıyordu.

Eskiden her sıkıntıdan çabuk kurtulmaya alışmış olduğu için henüz ümidini kesmiş değildi. Fakat bugün ne kendisinde o gençlik demlerinin enerjisi ne de etrafında o zamanların hep kendine benzeyen tüccarları vardı. Piyasa, bilhassa yağ ve sabun ticareti; kurnaz, bilgili, genç ve bilhassa zengin kimselerin elindeydi. Adımını onlara uyduramayan esnaf ezilip kenara atılıyordu, ve aşağı yukarı on

seneden beri devam eden bu m¼cadele Galip Efendi'nin elindeki birkaç parça arazi ile birkaç y¼z ağaç zeytini eritmekle kalmamış, Şehzadebaşı'nın arka sokaklarının birinde yan yana duran üç evin, içinde oturduğundan maada* diğerk ikisini alıp götürm¼şt¼.

Emine teyzenin beşibirliklerinden, incilerinden bir kısmı da son günlerde Sandal Bedesteni'nin yolunu tutm¼şt¼. Mamafih vaziyetlerinin bozukluğuna dair her laf açılışında oturup ağlayan ve bir eşraf karısının bir türlü tükenmeyen mücevherlerinden birisini daha satmaya mecbur olunca başına ağırlar gelip çatkılar çatan Emine teyzenin teess¼r¼ yirmi d¼rt saatten fazla sürm¼yor, ilk fırsatta etrafına İstanbullu ve çenesine kavi dalkavuklarını toplayarak çalgılı âlemler yapıyordu.

Eski ve bol zamanlarda ailece bunlardan geçinen, şimdi vaziyetin bozukluğunu sezdikleri halde bir türlü uzaklaşmayan bu ahbaplar, iki birbirine zıt hissin tesiri altında idiler: Hem eski velinimetlerini sıkıntılı zamanlarında bırakıp gitmeyi doğru ve insanlığa yaraşır bir hareket bulmuyorlar, hem de onların henüz bütün menbalarının kurumadığını bildikleri için, son kırıntıyı yemeden kapılanacak başka bir yer aramayı istemiyorlardı.

Zaman zaman Balıkesir'den kalkıp gelen ve oradaki eski tufeyliliklerini** birkaç ay da İstanbul'da yiyip içip eğlenerek yâd etmeyi fena bulmayan hemşeriler ise evin, çökmeye y¼z tutmuş bütçesine birer balyoz darbesi gibi oturuyorlardı.

Macide bütün bunları görüyor, anlıyor fakat fevkalade bulmuyordu. Kendini bildi bileli babasının Balıkesir'deki büyük evinde de aynı şeyleri gör¼p işitmiyor muydu? Orada da hep sıkıntıdan, bu sene mahsul kaldırılamadığından, falanca tarlanın ipotek edildiğinden, filanca bağın satıldığından başka ne laf edilirdi? Kendi annesi de bir beşibirlik bozdurunca başını çatkılar, kendi babası da akşamları eve gelince hiç konuşmadan dizlerini dikip oturarak tespih çekmeye ve zihnen, içinden çıkılmaz hesaplar yapmaya daldardı.

Çocukluğundan beri bitip tükenmeyen bu dertlerden ziyade onu hayrete düş¼ren başka bir şey vardı: Bu ne sonu gelmez tarla, bağ, ev, zeytinlik ve beşibiryerdeydi! Nesilden nesile biriken ve değışen zamanın değirmeninde erimeye başlayan bu servetler bir

* Başka.

** Asalaklıklarını.

türlü bitmek bilmiyordu. Borçlar alınıp verilir, tarlalar satılır veya ekilirken, eskilerini aratmayan düğünlerle kızlar gelin ediliyor, akraba düğünleri için kenardan köşeden elmas küpeler, inci gerdanlıklar bulunup çıkarılıyordu.

Bu karmakarışık hayat içinde Macide daha ziyade tesadüflerin sevgiyle büyümüş ve okumuştı. Çocukluğunda evi yoklayıp geçen çeşit çeşit hastalıklardan biriyle ölmediyse bir tesadüf; ilkmektebi bitirdikten sonra evde alıkonmayıp ortamektebe gönderildiyse, bu da bir tesadüftü. Babası kendini çıkmaz işlerin içinde bu kadar kaybetmiş olmasa, kendisine kızını okutmasını tavsiye eden birkaç mektep mualliminin sözüne belki kanmaz ve onu da, ablası gibi on beş yaşında kocaya verirdi.

Macide'nin hayatı tesadüflerin oyuncağı olmaktan ancak ortamektebin ikinci sınıfında kurtuldu. Kendisini mektebe biraz geç, dokuz yaşında gönderdikleri için yedinci sınıfa gelince on altıya basmış, oldukça serpilmişti.

Bir eşraf evinin ağırbaşlı havası ve mütehakkim* edası tavırlarında görüldüğü için arkadaşları ona pek sokulmuyorlardı. Sadece dersleriyle uğraşüyor ve tamamıyla kendine bırakılmış bir hayat sürüyordu. Ne çalışmasıyla alakadar olan, ne de şu yolda hareket et diye kendisine bir şey diyen vardı. Annesi ara sıra elbiselerinin açık veya kapalı, dar veya bol olduğuna dair bir şeyler söylemeye kalkıyor, sonra ne üstüme vazife der gibi omuzlarını silkip odasına gidiyordu. Hemen hemen bütün aileler kızlarını okuttukları için Macide'nin okumasında bir fevkaladelik bulmuyor, fakat onun hemen bir kocaya gitmesini tercih edeceğini kendinden saklamıyordu.

Loş bir taşlık etrafında birkaç oda ve kilerle üst katta geniş bir sofanın etrafına dizilmiş gene kocaman bir sürü odadan ibaret olan eşraf evi, Macide'nin gözünde günden güne yabancı bir şekil alıyordu. Mektepteki hayat, okuduğu kitapların ve dinlediği derslerin anlattığı şeyler onun, elli sene evvel taş kesilip olduğu yerde kalmış gibi hakikatten uzak olan evinden ve oradaki yaşayıştan tamamen ayrıydı.

Odasının şurasına burasına dağılı duran elbiseleri, göğüslükleri, kapıları yontmalı yerli ceviz dolapların raflarında karmakarışık yığılı duran kitapları buraya hiç yakışmıyordu. Birbiri arkasına

* Baskıcı.

okuduğu ve birçoğunu elinden garip bir tiksinti ile attığı bir sürü roman ve hikâye kitapları kafasının içinde, iyiliği veya fenalığı hakkında bir hüküm veremediği, fakat başkalığını ve içinde bulunduğundan daha hakiki olduğunu sarahatle gördüğü bir hayatı canlandırıyorlardı.

Mektepte diğer arkadaşlarıyla teması oldukça azdı. Bu, biraz yalnızlığı sevmekten biraz da onların konuştukları şeyleri hoş bulmamaktan ileri geliyordu. Yaşları on üçle on altı arasındaki bu çeşit çeşit kızlar, aralarında, yetişkin bir insanı kıpkırmızı edecek bahisler açıyorlar, sınıf arkadaşları olan oğlan çocukları hakkında, onları görünüşte daima istihfaf etmelerine* rağmen, pek vâkıfane mütalaalar yürütüyorlardı. Macide bu mükâlemeleri** hâkim olamadığı bir merak ile dinlese bile, yalnız kalır kalmaz büyük bir tiksinti duyuyor, arkadaşlarının yanına hiç sokulmamaya karar veriyordu.

İlk zamanlarda bu tiksintide biraz da anlamamazlık karıştı. Mektebin bahçesinde grup grup baş başa vererek Ahmet'in dudaklarının kalın, Mehmet'in ellerinin beyaz ve yumuşak olduğunu, şu muallimin bu kıza biraz şaşı baktığını, dikiş hocasının asla koca bulamayacağını daima bir dudak büküşüyle birlikte söyleyen ve bütün düşünceleri bunlara benzer mevzular etrafında dönen arkadaşlarını anlayamıyordu. Bu bahisler ona manasız ve lüzumsuz geliyordu.

Sonraları, bilhassa birçok kitaplar okuyup kafasında birtakım hayaller, yeni yeni dünyalar teşekkül ettikten sonra bu kabil mübahaseleri*** iğrenç bulmaya başladı. Arkadaşlarının her sözü, hatta istikbale ait her hülyası onun geniş muhayyalesinin doğurduğu güzel dünyalardan birini kirletiyordu. Kendisi de gözünün önünden türlü türlü istikbal levhaları geçirdiği halde bunları kıymetli birer eşya gibi saklıyor, hatta sık sık düşünerek şekillerini bozmaktan bile korkuyordu.

Tam bu sıralarda, yedinci sınıfın ortalarında geçirdiği bir macera, onu büsbütün etrafından ayırdı. Fakat tamamıyla kendi içinde doğup büyüyen ve en ufak bir alameti bile dışarı sızmayan bu vak'aya macera demek bile doğru değildi.

* Küçümsemelerine.

** Konuşmaları.

*** Söyleşileri.

Macide ilkmektepten beri sesinin güzelliği ve musikiye istidadı ile göze çarpmıştı. Beşinci sınıfta iken musiki muallimleri Necati Bey isminde, Balıkesir'in aşağı yukarı bütün mekteplerini dolaşan, yaşlıca bir zattı. Sınıfa girince kutusundan klarnetini çıkarıp yeknesak mektep havaları çalar ve çocukları gelişigüzel bağırırdı.

Macide, ara sıra kendisi de besteler yapmaya özenen ve edebiyata hevesli bazı mektep müdür ve muallimlerinin yazdığı vezin, kafiye ve manası bozuk satırları bir türlü aleladdenin üstüne çıkamayan müziklerle birleştiren bu adamın nasılsa gözüne çarptı. İçinde gizliden gizliye bir sanat ihtirası tutuşan, fakat istidatsızlığının boyundurugunu bir türlü kıramadığı için zamanla kalenderleşmiş ve dünyaya küsmüş bulunan Necati Bey Macide'yle meşgul olmayı kendine iş edindi. Babasıyla konuştu, akşamları mektep zamanından sonra, diğer bir iki hususi talebesiyle beraber onu Muallimler Birliği'ne götürerek akordu bozuk bir piyanoda çalıştırmaya başladı. Macide kısa zamanda arkadaşlarını bile hayrete düşürecek bir terakki gösterdi. İlk mektebi bitirdiği sene son sınıfın verdiği müsamerede ona tek başına piyano çaldırdılar. Sekiz aylık bir müptedinin* elinden gelebilecek en büyük hüneri gösterdi. Salonda bulunanlar çocuk velileriyle birkaç muallimden ve birkaç memurdan ibaret olduğu ve içlerinde müzik hakkında en küçük fikri olan bir kişi bile bulunmadığı için onu adamakıllı ve samimi bir hayranlıkla alkışladılar. Macide ortamektebin birinci sınıfında da bu şekilde ders almaya devam etti. Necati Bey'in kendisi de pek iyi piyano çalamadığı için iki sene kadar süren bu dersler, ekseriya olduğu gibi, talebenin yarım yamalak bir musiki ukalası olmasıyla neticelenmedi, ileri götürücü bir çalışma halinde devam etti.

Ortamektebin ikinci sınıfına geçtikleri sırada Necati Bey başka bir memlekete nakledildi. Macide tatilde piyanoyla hiç denecek kadar az meşgul olabildi. Yalnız başına Muallimler Birliği'ne gitmeyi hem istemiyor, istese bile bunun muhiti tarafından hoş görülme-yeceğini biliyordu.

Mektep açılınca yeni ve genç bir musiki muallimi gelmiş ol-

* Aceminin.

duğunu gördü. Bu, Bedri isminde uzun boylu, siyah ve kısa saçlı, yuvarlak çehreli bir gençti. Yüzünün hep gülümsüyormuş gibi bir ifadesi vardı ve bu hal kızların ilk günden itibaren onu alaya almalarına sebep oldu.

Bedri ilk günlerde buna fena halde kızdı. Derslerde yüzü kıpkırmızı kesiliyor, dakikalarca bir şey söylemeden duruyor ve dudaklarını kemiriyordu. Fakat biraz sonra yüzü tekrar o mütebessim halini alıyor, gözlerini talebelerin üzerinde tekrar tekrar gezdirerek anlatmaya devam ediyor ve piyanonun başına geçiyordu.

Büyük ve daima soğuk olan müzik dershanesi çocukların kendilerini kapıp koyvermeleri için en münasip yerd. Erkek çocuklar en serbest el şakalarını yapmaya, genç kızlar konuşup konuşup sonra mendillerini ağızlarına tıkamaya çalışarak kahkaha ile gülmeye burada imkân bulurlardı. En ağır sözü:

“Rica ederim, size yakışır mı?” demekten ileri geçmeyen genç muallim, gürültüyü piyanoya daha şiddetle vurarak veya derhal hep beraber söylenecek bir şarkıya başlayarak bastırmak isterdi. Böyle zamanlarda bazen mektep müdürü Refik Bey sınıfın camekânı kapısında görünür, istihfaf dolu gözlerle bu inzibatsız muallime bakar, çatık kaşlarıyla çocukları sükûta davet eder ve yılışık sırtımlarla karşılaşır.

Yavaş yavaş Bedri bunları tabii bulmaya başladı. Çocukların ekserisi o kadar şımarık ve fena yetiştirilmiş mahluklardı ki, bunları güzel sözler ve ricalarla yola getirmeye imkân yoktu. Zaten müthiş dayak atan bir tarih hocasıyla sıfırcı diye ismi çıkmış bulunan bir lisan mualliminden başka dersi sükûnetle geçen kimse yoktu. Müdürün kendi dersleri bile bir curcuna idi. Şehrin diğer mekteplerinde de aynı halin mevcut olduğunu öğrenen Bedri, işi kalenderliğe vurdu ve ancak dersiyile alakadar olan birkaç kişi ile ciddi şekilde meşgul olarak diğerlerini kendi haline bırakmayı tercih etti.

Macide bu meraklılar arasındaydı. İlk zamanlarda sessiz sessiz bir kenarda durduğu için pek göze çarpmamıştı, fakat kısa bir müddet sonra Bedri'nin bütün alakasını üzerinde topladı. Genç adam mektep müdürüne olsun, diğer muallimlere olsun, bir şey keşfetmiş gibi heyecanla, bu fevkalade istidatlı talebeden bahsediyor ve onu muhakkak yetiştirmek lazım geldiğini söylüyordu. Bu sözleri büyük bir merak ve tasvip ile dinleyen muallimler onun arkasından ya gülümsüyorlar, yahut da manalı gözlerle birbirlerine bakıyorlardı.

Macide ise, Necati Bey'den ders aldığı zamanlardan kalma bir itiyatla, belki bir kere bile hocasının yüzüne dikkatli bakmamıştı. Beraber oldukları zaman gözleri ve akli tamamen notalarda, Bedri'nin parmaklarında veya zaman zaman dalıp gittiği vuzuhsuz* hayallerin peşindeydi. Konuştukları şey, üzerinde çalıştıkları parçanın dışına hemen hemen hiç çıkmıyordu. Her ikisinde de, sanatın herhangi bir şekline bağlanan ve şuurlu veya şuursuz bir sanat ihtirasını içlerinde taşıyan insanların körlüğü vardı. Etrafları, hatta çok kere kendi kendileri tarafından enayilik diye telakki edilen bu gaflet bu muallimle talebe arasında belki devam edip gidecekti, fakat mektep müdürü Refik Bey her ikisinin de gözlerini ve düşüncelerini müzikten başka hususlara da çevirmelerine yardım etti.

Bir gün akşamüzeri çocuklar evlerine giderken Bedri muallim odasında oturmuş, İstanbul'da bulunan annesine mektup yazıyordu. Koridorda çocukların ayak sesleri seyrekleştiği bir sırada acele mektubu zarfa yerleştirip kapadı, üstünü yazdı, dışarı fırlayarak bir talebe aradı.

Kendisi mektepte yattığı ve bu akşam dışarı çıkmaya niyeti olmadığı için mektubu, yolu postane önünden geçen çocuklardan birine vermek istiyordu.

Sokak kapısından bahçeye doğru bakındı. Herkes gitmişti. Kendisi gitmek için geri dönüp şapkasını aldı, bu sırada kulağına müzik odasından piyano sesleri geldi:

“Macide burda galiba; onunla göndereyim!” dedi.

O tarafa yürüdü. Kapıyı açtığı sırada Macide piyanonun kapağını kapamış, çantasını almıştı.

“Biraz çalıştım efendim!” diyerek çıkmak istedi.

Bedri ona yol verdi ve:

“Postanenin önünden geçerken şunu atıver!” dedi.

Genç kız zarfı çantasına yerleştirdi, hafifçe dizlerini kırarak:

“Allahaısmarladık” dedi.

“Mektubu çantada unutmayasın!”

“Unutmam efendim!”

Macide bahçeye çıkarak kumlu yolda hızlı hızlı yürüdü, o sırada muallim odasına dönen Bedri, müdürün koridorun karanlık bir köşesinden fırlayarak süratle yanından geçtiğini ve bahçeye koştuğunu gördü. Refik Bey'in telaşı ve kendisini fark etmemiş gibi

* Belli belirsiz.

yanından geçişi onu hayrete düşürmekle beraber bunun üzerinde fazla düşünmedi.

Ertesi akşam Macide'nin ders günüydü. Paydostan sonra bir saat beraber çalışacaklardı. Müzik odasına giden Bedri, bu şekilde hususi olarak ders verdiği altı talebenin de orada olduklarını gördü.

“Bugün sizin gününüz değil, ne diye kaldınız?” dedi. Fakat onların bu fazla alakalarına içinden memnun da oldu.

Kızlar birbirlerine manalı bir şekilde bakiştılar. Macide, Bedri'nin yakınında, kıpkırmızı olarak başını önüne eğmişti.

İki erkek talebeden biri:

“Müdür bey emretti, bundan sonra ayrı ayrı ders almayacakmışız. Hep beraber çalışacakmışız!” dedi.

Bedri bir an ne demek istediklerini anlamayarak karşısındakilere baktı. Sonra omuzlarını silkerek notaları açtı ve evvela Macide'yi sonra diğerlerini dinledi, geri kalanlara:

“Siz de yarın akşam!” diyerek odadan dışarı çıktı. Müdürü görerek bu yeni emrin sebebini sormak istiyordu.

Onu odasında bulamayınca geri döndü, biraz hava almak için dışarı çıktı.

Ders verdiği yedi çocuk ellerinde çantaları ile beş on adım ilerden gidiyorlardı. Onlara yaklaştı. Bir müddet beraber yürüdüler. Her zamankinin aksine olarak bu akşam hepsi de susuyorlardı.

Bedri:

“Derslerde hepiniz beraber olursanız tabii daha faydalıdır. Fakat dikkat etmek ve gevezeliğe başlayıp büsbütün zararlı olmamak şartıyla!” dedi.

Çocuklar susmakta devam ettiler.

Bedri, Macide'ye dönerek, laf olsun diye:

“Mektubu unutmadın ya!” dedi.

Genç kız birdenbire kıpkırmızı oldu. Müthiş bir şaşkınlığa düştü. Öteki çocuklar da önlerine bakıyorlar, hem kızarıyor, hem de gülmemek için dudaklarını ısıyorlardı.

Macide duyulur duyulmaz bir sesle:

“Mektubu müdür bey aldı efendim!” dedi.

Bedri olduğu yerde kalarak sordu:

“Ne münasebet?”

“Bilmiyorum efendim! Dün daha bahçe kapısından çıkmadan arkamdan koşup geldi. Sizin biraz evvel bana verdiğiniz mektu-

bu istedi. Zarfı kendisine verirken ‘Ne var mektupta?’ diye sordu. ‘Bilmiyorum, postaya atmak için Bedri Bey verdi’ dedim. O zaman zarfın üstünü okudu. ‘Peki peki... Hadi git, bir daha böyle postaya mektup filan götürme!’ dedi. Sonra mektubu üçüncü sınıftan Enver’le yollamış.”

Bedri sesini çıkarmadı, çarşıya gelmişlerdi:

“Hadi, güle güle!” diyerek talebelerinden ayrıldı. Ekseriya muallimlerin doldurdukları bir kahveye girdi.

Başka mekteplerin hocaları da dahil olmak üzere, bütün meslektaşları burada gibiydi. Kimisi pastra, kimisi tavla oynuyor, birkaç tanesi de oynayanları seyredip iki tarafa yardım ediyordu.

Uzaktaki bir köşede müdürün iskambil kâğıdı karıştırmakta olduğunu gördü. Sağ ayağını altına almış ve şapkasını yanına koymuştu. Ara sıra sol eliyle saçsız başını kaşıyor, sonra tekrar kâğıtlarla meşgul oluyordu. Bedri’yi uzaktan görünce evvela görmemezliğe geldi, fakat onun kendisine doğru ilerlediğini fark eder etmez o tarafa başını çevirerek:

“Buyursanıza kardeşim! Şöyle gelin! Ne içersiniz?” diye ikramda bulundu.

Bedri:

“Teşekkür ederim” dedi. “Bir şey içmeyeceğim. Yalnız sizinle hemen biraz konuşmak istiyorum!”

Diğer muallimler kahveye pek uğramayan bu oyunbozana iç sıkıntısı ile baktılar. Müdür:

“Baş üstüne kardeşim, istersen şu partiyi bitiriverelim!.. Acele mi? Pekâlâ!”

Yanındaki seyircilerden birine dönerek:

“Hadi bakalım, benim yerime bir el oynayiver. Dikkat et ha... İki partidir içerdeyim!” dedi.

Yerinden kalktı. Nispeten تنها bir köşeye gittiler.

Bedri evvela söyleyecek bir şey bulamadı. Müdür daha çabuk davranarak:

“Galiba şu mektup meselesini soracaksınız. Sabahtan beri gelirsiniz diye bekledim, siz görünmeyince herhalde kendisi de hatasını anlamıştır dedim. İki gözüm, siz çok yer gezip çok şey görmüşsünüz ama, bizim de tecrübemiz fazla. Böyle ufak yerlerde insan adımını çok hesaplı atmalı, insanı tefe koyup çalıverirler. Burası Almanya değil... Siz Almanya’da bulunmuşsunuz değil mi?”

“Hayır, Viyana’da.”

“Neyse, hepsi bir. Burası Avrupa değil. Gerçi Avrupa’ya benzetmek istiyoruz ama, yavaş yavaş.”

Bedri sert ve asabi bir hareketle müdürün sözünü kesti:

“Bunları ne diye söylüyorsunuz?” dedi. Biraz durduktan sonra ilave etti: “Mektubu niçin aldınız? Yahut üstünü okuduktan sonra niçin tekrar vermediniz de başkasıyla yolladınız?”

Buraya müdürle adamakıllı kavga etmeye gelmişti. Bu anın yaklaştığını hissediyordu.

Müdür elini onun omzuna koyarak, samimiye çok benzeyen bir sesle:

“Sizi müşkül vaziyetten, derhal ortalığa yayılacak olan dedikodulardan kurtarmak için!” dedi.

Bedri, sesi titreyerek:

“Beni aptal yerine mi koyuyorsunuz?” dedi. “Benim o kızla postaya mektup gönderdiğimi sizden başka kimse görmedi, görmüş olsalar da sizden başkasının aklına böyle bir münasebetsizliğin geleceğini tasavvur edemem...”

Yerinden fırladı. Yüzü sapsarı olmuştu:

“Bu mesele üzerinde konuşmak, size izahat vermek mecburiyetinde kalmak bile bana müthiş azap veriyor. Bu kadar bayağıca bir isnat altında kalmak...”

Müdür onu kolundan çekip oturttu. Sesinde hep o sakin ve samimi eda vardı:

“Belki asabileşmekte haklısınız!” dedi. “Yalnız benim vazifemden başka bir şey yapmadığıma emin olunuz. Hakkınızda hüsnüniyet dışında en küçük bir şey düşünmediğime emin olunuz, yalnız muhitin böyle olmadığını ve ekseriyetin suiniet* ile hükümler vereceğini göz önünde tutmaya mecburum.

“Talebe karşısında beni kepaze bir mevkiye düşürdünüz!”

“Böyle yapmasam daha fena mevkiye düşecektiniz!”

“Ben talebenin yüzüne nasıl bakacağım!”

“Yok canım, bunlar olağan şeylerdir. O kadar üzülmeye değmez. Bir parça dikkatli hareket etmek kâfidir.”

Ayağa kalktı. Gözüyle takip ettiği parti bitmiş, yerine bıraktığı arkadaşını oyunu kaybetmişti. Sözü kısa kesmek için:

* Kötü niyet.

“Yarın mektepte uzun uzun konuşuruz. Zamanla bana hak vereceksiniz” dedi. Sonra aklına gelmiş gibi ilave etti: “Ha, çocuklara akşamları teker teker ders vermeyi münasip bulmadım. Kulağıma birtakım lakırdılar geldi. Malum ya, muhtelit* mektep. Ebeveynin itimadını sarsmaya gelmez. Müsaade!” diyerek uzaklaştı.

Oyuna başlarken kendisine sorucu gözlerle bakan arkadaşlarına: “Hiç” dedi, “Herkesi aptal mı sanıyor nedir? Bizim elimizden neleri geçti... Böyle kurtları genç kızların arasına başıboş salmaya gelir mi hiç! Ara sıra gözümüzün kör olmadığını anlatmalıyız...”

Kâğıtları eline aldı, “Hadi bakalım, bu sefer hakkınızdan geleceğim” diyerek karıştırdı ve dağıtırken kendi kendine söylenir gibi mırıldandı:

“Bu kadar senedir müdürlük ediyorum, bulunduğum mektepte hiç vukuat vermedim. Bu yaştan sonra şu züppe için başımı derde mi sokacağım!”

Bedri, olduğu yerde kalmıştı. Yolda gelirken hazırladığı müthiş cümleler, ağır hakaretler, hatta çıkarmak niyetinde olduğu kavga suya düşmüştü. Aklının almadığı bir bayağılığı, düşünmekten bile utandığı bir iftirayı bu kadar tabiilikle müdafaa eden bir insana karşı değil kendini müdafaa etmek, ona küfretmek bile imkânsızdı. Her söyleyeceği sözün, mukabelesi imkânsız bir cevapla karşılaşacağını derhal anlamıştı. Suiniyeti esas olarak kabul eden ve bir insanın dürüst, samimi ve namuslu olabileceğine ihtimal vermeyen bir kimseye karşı kendini müdafaa edebilmenin hazin imkânsızlığı onun elini kolunu bağlamıştı. Süratle kahveden çıkarak mektebe döndü, canı bir şey çalmak istemiyordu. Bavulunu karıştırarak rasgele bir kitap aldı ve okumaya çalıştı.

V

Macide arkadaşlarından ayrılıp eve dönünce derhal odasına çıktı. Çantasını yavaşça bir kenara bıraktı. Göğüslüğünü sükûnetle çıkardı, yüzünü gözünü yıkadı, sonra tekrar çantasının başına giderek bir coğrafya kitabı aldı ve minderin üstünde çalışmaya koyuldu.

* Karma.

Aynı sayfayı iki defa okuduğu halde neden bahsettiğini anlamamıştı. Düşünceleri mütemadiyen sıyrılıp başka taraflara kaçıyordu. Birisiyle mücadele ediyormuş gibi dişlerini sıkı ve kaşlarını çatı. Göğsü süratle inip kalkıyor ve yumrukları titriyordu. Nihayet elindeki kitabı bir kenara fırlatarak mindere kapandı ve hıçkırarak ağlamaya başladı.

Sesini duyurmamak için dişlerini hırsla ot yastığa geçiriyordu. Bu kendini sıkma onun hiddetini daha çok arttırıyor, başına müthiş bir ağrı getiriyordu.

Hırsından, yalnız hırsından ağlıyordu. Herkese, en başta Bedri olduğu halde, müdüre, arkadaşlarına, kendine ve etrafındakilere kızıyordu.

Ne hakları vardı? Onu küçük düşürmeye, onunla alay etmeye, bütün bu iğrenç hadiselerle sebep olmaya ne hakları vardı? Mektebe gitmek ona korkunç bir şey gibi geliyor, gitmemek ve neden gitmediğinin sebebini söylemek veya başkaları arasında bu sebebini fısıldandığını düşünmek daha müthiş görünüyordu.

Dün akşam, müdürün o muamelesinden sonra, kendine hâkim olmaya çalışmış, muvaffak da olmuştu; fakat bugün mektepte arkadaşlarının ona karşı aldıkları tavır gözünden kaçmamıştı. Derhal mektebe yayılan hadise, Macide'nin sessizliğini kendini beğenme zannedenlerin veya onun istidadını çekemeyenlerin açıkça hücumla geçmelerine sebep olmuştu. Yanında, duyabileceği şekilde: "Vah vah!.. Neler oluyormuş da haberimiz yokmuş!.. Müdür bey sağ olsun!" gibi sözler söyleniyor, bakışlar beş on misli manalanıyordu.

Mağrur ve kendini beğenmiş değildi. Hiç değildi. Hatta belki de bunun aksine olarak nefesine itimad henüz pek zayıftı. Fakat buna rağmen bu çocukların nasıl olup da başka birine bu derece ehemmiyet vererek bütün kafalarını onunla alakadar edebildiklerini anlayamıyordu. Bir insanı kendisi kadar, kendi düşünceleri, dertleri, korkuları ve noksanları kadar ne meşgul edebilirdi? Halbuki bütün arkadaşlarının gözünde sanki sihirli bir gözlük vardı ve onların kendilerini görmelerine mâni oluyordu. Bu kadar ahmakça bir körlüğe başka türlü mana verilemezdi. Anasının düzgün ve boyalarını çalıp sürünerek mektebe gelen bir kızın başka bir kıza, tırnaklarını biraz sivriltilmiş diye kinayeli laflar söylemesi; oğlan çocuklarla pazar günü gezmeye gidip bütün şehre yayılacak kadar kepezelik çıkaran

ve bu yüzden daha iki gün evvel inzibat meclisine* çıkıp bir hafta muvakkat tart alan bir zavallının hiç yüzü kızarmadan "Aman yarabbi! Hiç utanmak kalmamış... Ayşe'nin Ahmet'le gezişine bakın!" demesi sadece gevezelik ve düşüncesizlik olamazdı.

Macide etrafındakilerde hoşuna gitmeyen herhangi bir şey gördüğü zaman aklına ilk olarak: "Acaba ben de aynı şeyi yapmıyor muyum?" düşüncesi gelirdi. Fakat arkadaşlarından hiçbirinin, ömründe bir defa olsun, kendini böyle bir sorunun karşısında bırakmadığı muhakkaktı.

Onlara karşı derin bir istihfaf duydu. Bu yüzden hayatının yolunu değiştirecek kadar heyecana düşmeyi nefsine karşı bir haksızlık saydı.

"Ne yaparlarsa yapsınlar, aldırış bile etmeyeceğim!" diyerek kalktı. Sofadaki muslukta yüzünü, gözünü yıkadı. Tekrar odasına gelip mindere oturunca biraz evvel elinden attığı kitabı aldı ve oldukça sükûnetle yarınki dersi gözden geçirdi.

Yalnız ara sıra gözleri dalıyor, kafasından hain yüzlü arkadaşlarının hayali geçiyor, yahut Bedri mahcup ve hiddetli tavrıyla karşısında dikilip duruyordu. Fakat Macide her defasında hafifçe başını silkip kaşlarını kaldırarak bunları önünden uzaklaştırıyor ve derslerine dönüyordu.

Ertesi günü mektep ona korktuğu kadar değişmiş görünmedi. Daha yolda iken içinde hiçbir sıkıntı bulunmadığını tespit etmişti. İyi bir haber almaya gidiyormuş gibi manasız bir hisle ayakları yolun bozuk kaldırımlarında çabucak sekiyordu. Sabahleyin derse girmeden evvel ve ders arasındaki teneffüslerde kızların kendilerine başka meşguliyetler bulduklarını, iki gün evvelki vak'anın zannettiğinden çok daha erken unutulacağını gördü. Arkadaşları arasında hiçbir zaman mühim bir yer tutmadığını, hiçbir zaman büyük ve devamlı bir alakanın merkezi olamayacağını belki biraz hüzünle, fakat müsterih bir nefes alarak hatırladı.

Birkaç gün içinde hayat eski şeklini aldı. Şimdi yedi kişi beraber müzik dersi görüyorlardı. Bedri eskisine nazaran biraz daha dalgın, biraz daha sinirliydi. Ara sıra, küçük sebeplerle bağırıveriyor, fakat biraz sonra, kendini affettirmek ister gibi yumuşak bakışlarla etrafını süzüyordu. Bilhassa Macide'ye karşı tavrı çekingen olduğu kadar

* Disiplin kuruluna.

müşfikti. Kendi yüzünden genç kızın ne kadar üzöldüğünü tahmin eder gibiydi. Ona hem ortada bir şey yokmuş hissini vermek, hem de olan işlerde kendisinin bir kabahati olmadığını anlatmak istiyordu. Ara sıra koridorda birbirlerine rast gelince pek kısa bir bakışla gözlerini birbirlerine diyorlar ve bu anda bazı hususlarda anlaştıklarını fark ediyorlardı. Çocuklar dersteyken Bedri ara sıra sınıfın önünden geçirdi. Macide bu sırada onun adımlarını yaşıattığını ve camekânlı kapıdan sınıfa bakan gözlerinin kendini aradığını hissedirdi.

Aralarında aynı haksızlığa uğrayan iki kişinin yakınlığı teessüs etmeye başlamıştı. Bilhassa Macide Bedri'nin ağır ve dalgın halinin tesiri altındaydı. Akşamüzerleri eve dönerken bazen arkada kalıyor ve herhangi bir iş için çarşıya inen Bedri'nin uzun boyu, biraz düşük omuzları, daima öne eğilmiş başıyla, yokuşun alt tarafında kayboluşunu seyrediyordu. Kendi kendine bile itiraf etmek istemediği halde, onun başka kızlarla fazlaca konuşması adamakıllı canını sıkıyordu. Böyle zamanlarda: "Acaba müdür bey haklı değil miydi?" diye kendine soruyor, fakat bütün bu değişmelerin müdürün o müdahalesinden sonra başladığını hatırlayarak nefsine karşı temize çıkmaya çalışıyordu. Arkadaşları o hadiseyi unutmuş görünmekle beraber, Bedri ile Macide'nin herhangi bir vesile ile yan yana gelmelerini, birkaç kelime konuşmalarını manalı bakışlar için bahane yapmakta devam ediyorlardı. Bu hal Macide'yi büsbütün şaşırtıyor, fakat nedense, Bedri'ye daha çok yakınlaştırıyordu. Artık her derste gözü kapının camındaydı. Ve onun koridordan geçmesini yüreği hızla atarak bekliyor, dışarıda adımlar duyunca, ne vaziyette olursa olsun, başı çevriliyordu. Diğer çocukların dikkatine çarpacak herhangi bir şey yapmaktan adamakıllı korktuğu halde, Bedri'nin bakışlarına uzun müddet mukabele ediyor ve cesaretinden dolayı garip bir gurur duyuyordu.

Mamafih ne kendi tabiatı, ne de Bedri'nin hali bu hislerinin daha fazla artmasına müsaade edecek gibi değildi. Genç adam akşamları ders verirken olsun, teneffüslerde yahut mektep dönüşü yolda olsun, konuşmak fırsat ve imkânlarını asla kullanmıyor, buna mukabil, hiç umulmadık bir zamanda, hırsızlama gibi bir bakışla birçok şeyler ifade etmeye çalışıyordu.

O da artık lakayt değildi. Müdür onun gözlerini, istemeyerek, Macide'nin üzerine çevirmişti. Şimdi genç kızın insana hayret ve-

ren müzik istidadı kadar, onu alakadar eden bir boyu, bir çift eli ve içinde birçok Şeyler saklı olan gözleri vardı. Ne sözlerinde, ne tavırlarında hiç yapmacık bulunmayan, bir kadında pek az görülen bir cesaret ve bir açıklıkla insana uzun uzun bakan gözlerinde birçok Şeyler ifade eden, fakat aynı zamanda bunlara gene pek tabii bir irade ile hâkim olmayı bilen bu on altı yaşındaki genç kızı, mektebin diğerk talebeleriyle karıştırmaya imkân yoktu.

Onunla ders yapacağı zamanları sabırsızlıkla bekliyor, fakat bir gece evvelden rüyasını gördüğü bu saatlerde diğerk çocuklara gösterdiği alakanın yarısını bile Macide'ye göstermiyordu. Bunda belki sebepli bir korkunun, kıza laf gelmemesi arzusunun tesiri vardı. Her mektepte insanı kusturacak kadar bol görünen bir talebe ve hoca muaşakası* yapmak niyetinde değildi. Aynı zamanda Macide'nin diğerk çocuklar gibi insanı saatlerce uğraştıracak derecede az istidatlı olmadığı da muhakkaktı. Fakat bütün bu sebeplerin yanında, bunlardan daha kuvvetli olarak onu kızdan uzaklaştıran ve haki-katte daha çok yaklaştıran bir Şey vardı: Bedri hislerine her zaman hâkim olmaya alışmamış bir sanatkârdı. Âşık olmaktan, hakikaten ve deli gibi sevmekten korkuyordu. Elinden gelse bu tehlikenin önüne geçmek için kıza daha başka muamele ederek onu kendinden uzaklaştıracaktı. Fakat bu kadar ileri gidemiyor, kimsenin farkında olmadığını zannettiği anlarda Macide'yi sonsuz bir Şefkat ve hayranlıkla szmekten kendini alamıyordu. Bu zayıf anlarının kız tarafından hissedildiğini görmekle de asla bedbaht değildi.

Macide'nin hislerini belli etmemesi onu bilhassa sevindiriyordu. Çünkü genç kızın memnuniyet ifade eden herhangi bir hali onu muhakkak ki, isteksiz ve soğuk bir mukabele kadar zecekti.

Kendilerini birbirine manen bu kadar sokulmuş bulan bu iki insan, biri yaşının, öteki sanatkârlığının ocukluğ içinde bocalar dururken sene sonu gelmiş ve mektep tatil olmuştu. Bedri İstanbul'a annesinin yanına, Macide aşşap ve büyük evine döndü. Her ikisinde de mektebin bahçesinde veya Beş Mayıs gezintisinde diğerk ocuk-larla bir arada ektirilmiş birkaç fotoğraftan başka elle tutulur bir hatıra kalmamıştı. Ancak kafalarında, birbirinin hayali değil, bir zamanlar şiddetle duydukları hislerin kuvvetli hatırası, hatta biraz da devamı, uzun zaman kaldı.

* Aşkı.

Bedri istasyona giderken bir arabaya binmişti. Yolda birkaç arkadaşıyla beraber giden Macide'yi gördü. Çocuklar hocalarını başlarını eğerek selamladılar. Bedri olsun, Macide olsun, bu anda birbirlerine gözlerini çevirmekten bile kaçtıkları halde, uzun uzun bakiştıklarını zannettiler.

Eylülde mektepler açılınca başka bir musiki muallimi geldi. Bedri'nin İstanbul'da kaldığı söyleniyordu. O sene, Macide'nin kafasında hemen hemen hiçbir iz bırakmadan geçti. Gene pek genç olan yeni muallim çocukların hususi müzik derslerine devam etti. Macide, talebeden müteşekkil bir grupla beraber birkaç konser verdi ve alkışlandı. Kafasına neler ilave ettiğini bir türlü anlayamadığı birtakım derslerden imtihan verdi ve Fransızcadan başka hiçbir derste babasının iltimasını kullanmadan ortamektebi bitirdi.

Artık her şey tamamdı. Bundan sonra ne yapılacağını ne anası, ne babası, ne hocaları, ne de herhangi bir kızın anası, babası ve hocası biliyordu. Herkes gibi onun da akıbetini tesadüfler tayin edecekti. Belki bir müddet sonra bir kocaya vermek isteyecekler, o reddedecek, başka birini ortaya sürecekler, onu da istemeyecek, bu mücadele pek de uzun sürmeden genç kızın sebepsiz ısrarı sona erecek, o da nihayet, "ne olursa olsun" deyip boyun eğecek ve bir şeyler, bir şeyler olacaktı.

Demek hayat böyle iki adım ilerisi bile görülmeyen sisli ve yalpalı bir denizdi. Tesadüflerin oyuncağı olacak olduktan sonra ne diye bir irademiz vardı? Kullanamadıktan sonra göğsümüzü dolduran hisler ve kafamızda kımıldayan düşünceler neye yarardı? Yaşayışımıza ve etrafımıza şekil vermek arzusuyla dünyaya gelmekten ise hayatın ve muhitin verdiği şekli kolayca alacak kadar boş ve yumuşak olmak daha rahat, daha makul değil miydi?

Macide buna benzer şeyleri sisli bir şekilde düşünüp cevaplandırmaya çalışırken günler orağın biçtiği saplar gibi üst üste yığılıp kalıyorlardı. Kendini piyano ile avutmaya çalıştı. Bir zamanlar bir Rumun evinden emvali metruke* idaresine geçen ve son günlerde ucuz bir fiyatla satılığa çıkarılan eski ve akortsuz bir piyanoyu, pek fazla ısrara lüzum kalmadan, babasına aldırarak mümkün olmuştu. Yukarı katın büyük sofasında bir kenara yerleştirilen ve paslı şamdanlarıyla alçak tavanı işaret eden bu zavallı alet, Macide'ye

* Sahipsiz eşyalar.

sadece hüznü veriyordu. Şimdiye kadar aldığı müzik derslerinin, ancak dünyada insan ruhunu harekete getirmeye müsait bir müzik olduğunu ispat etmek gibi bir faydasını görmüş, fakat buna henüz ne kadar uzak olduğunu anlamakta gecikmemişti. Önüne bir nota açarak çalışmaya başladığı zaman kulağında bir zamanlar Bedri'den, hatta daha sonraları onun kadar kuvvetli olmayan diğer muallimden dinlediği nağmeler canlanıyor, hafızasının ve muhayyilesinin bu insafsızca oyunu karşısında çaresizce kapağı vurup kalkıyordu.

O, müziğe diğer arkadaşları gibi, bulacakları kocanın seviyesini bir derece yüksek tutmakta yardımcı olsun diye heves etmemişti. Ona, evlendikten sonra bir kenara atılacak bir genç kızlık elbisesi gözüyle bakmıyor, bütün ömrü müddetince, bu ömrün manası olarak yanında götürüleceği yakın bir arkadaş diye sarılıyordu.

Yazın sıcak günlerini loş sofada uzanmak, uçsuz bucaksız düşüncelere dalmak, annesinin komşularla beraber tertip ettiği bağ ve bahçe gezmelerine giderek delişmen arkadaşların oyunlarına katılmak ve bu muvakkat* “kendini unutmak”dan daha kuvvetli bir iç sıkıntısı ile uyanmak suretiyle geçiriyordu.

Bu sırada, gene bir tesadüf, nasıl devam edecek diye düşünmekten bile yorulduğu hayatına, başka bir istikamet verdi:

Hem gezmek, hem de satıp savacak şey kalıp kalmadığını bir daha gözden geçirmek için İstanbul'dan Balıkesir'e gelen Emine teyze, hoppa kızına hiç benzemeyen bu ağırbaşlı, güzel akrabaya meftun oluvermişti. Hele onun müziğe çalıştığını öğrenince ortalığı ayağa kaldırdı. Balıkesir'de kalmış olan akrabalarına biraz da merhametle baktığını hissettiren bir eda ile:

“İnan olsun Macide'yi burada bırakmam. Burada ziyan olacak kız mı bu? İstanbul'da hem okur, hem dünya görür, hem de burada patlayacağına Semiha ile gezip eğlenir...” dedi.

Sonra, kızın anasını ve babasını asıl canevinden yakalayarak:

“Kızınıza burada memurdan başka koca bulamazsınız ki... Halbuki o doktorlara, mühendislere layık... Hele birkaç sene bizde kalsın da görürsünüz” diye ilave etti.

Macide bu neşeli, cana yakın teyzeye bayılmıştı. Eve her gelip gidişinde yanaklarını sıkı sıkı öpen, ona İstanbul'dan, orada bulacağı arkadaşlardan bahseden ve Macide'nin:

* Geçici.

“Acaba konservatuvara gidebilir miyim?” sualine:

“A!! O da söz mü? İstedğin yere gidersin!” diye cevap veren Emine teyze, Macide’nin gözüne gökten onu kurtarmaya gelmiş yaşlıca ve şişmanca bir melaike gibi görünüyordu.

Annesi ve babası pek itiraz etmediler. Mevsim sonbahara yaklaştığı için ellerinde mahsulden kalma biraz paraları vardı. Macide’ye birkaç kat “İstanbulluk” elbise yaptırdılar. Emine teyze ile ikisinin yanına bir teneke yeşil zeytin, birkaç teneke bal ve iki tane küçük halı kattılar ve bir daha görmeyecekleri çocuklarını trene bindirip yolladılar.

İstasyonda yalnız annesi ağladı, babası ara sıra yakalıksız gömleğini kurcalamakla ve tren kalktığı sırada kaşlarını çatıp başını hafifçe sallamakla iktifa etti.*

VI

Nihat’la Ömer köprüden ağır ağır Babiâli Caddesi’ne doğru yürüdüler. Kitapçı camekânlarını seyrederek Beyazıt’a gitmek istiyorlardı. İki tarafında zevksiz kapaklar içinde iyili kötülü kitapların ve ciğer kebabı ile zeytinyağlı enginarın teşhir edildiği yokuşu hiç konuşmadan çıkıyorlardı. Postane yakınından geçerlerken Ömer’in içinden bugün şeytanın ayağını kırıp daireye uğramak geçti, fakat öğle paydosu yaklaşmıştı; gitmek gülünç olacaktı. Vazifeperverlikten geldiğini zannettiği ve manasız bulduğu garip bir üzüntü ile ayaklarını sürüdü. Bir tütüncünün tezgâhında, su musluğunun yanına sıralanmış duran mecmualardan birini 15 kuruş verip aldı; yazarların ismine bir göz attıktan sonra kıvrıp cebine koydu.

Nihat hep dalgındı. Bir öğle yemeğine yetecek kadar paraları olmadığı halde Ömer’in bir mecmuaya 15 kuruş verdiğini bile fark etmedi. Öğleden evvel çok تنها olan caddede hiçbir tanıdığa rastlamadılar. Beyazıt’a gelince caminin yanındaki kahvelerden birinde oturdular. Burada da kimseler yoktu. Uzaktaki köşelerden birinde iki tane zavallı fen fakültesi talebesi harıl harıl ders ezberlemekle

* Yetindi.

meşguldüler. İlerde, caddeye yakın tarafta sakallı bir softa bozuntusu nargile içiyor ve kurnaz gözlerle etrafı süzüyordu.

Bir müddet oturup meydandan gelip geçenlere, tramvaylara, dilencilere baktılar. Nihayet Nihat rüyadan uyanıyormuş gibi başını kaldırarak:

“Para lazım azizim!” dedi.

“Malum. Birazdan yemeğe gelenler arasında bir ahbab bulur, isteriz... Bir lira yeter değil mi?”

Nihat istihfaf ve hiddetle ona baktı:

“Öyle para değil, adamakıllı para... İş yapacak para!..”

“Ticarete mi başlıyorsun?”

“Gevezeliği bırak azizim. Senin kafan da işte bunları anlamaz. Benimki nasıl senin semalarda dolaşan tefekküratını* kavramıyorsa... Ömrümün sonuna kadar felsefe fakültesi talebesi kalmak niyetinde değilim herhalde...”

“Talebesi kalma da mezunu ol.”

“Mezun olsam da bu beni tatmin eder mi sanıyorsun?”

Ömer biraz ciddileşerek:

“Sahi, Nihat!” dedi. “Son günlerde sen biraz esrarengiz adam oldun. Garip sözler söylüyorsun, hiç görmediğim birtakım insanlarla ahbablık ediyorsun, hele geçen gün yanındaki tatar suratlı herifi hiç beğenmedim. Nedir bunlar?”

Nihat şüpheli bir bakışla etrafını gözden geçirdi, sonra:

“Sus” dedi. “Sen gevezenin birisin, aklının ermediği şeylere burnunu sokma... Zekice sözler söylemekte ve hayaller kurmakta devam et. Akıllandığın ve realiteye döndüğün zaman seninle daha uzun konuşuruz...”

Bir müddet düşündükten sonra fikrini değiştirmiş gibi:

“Mamafih bugünlerde seninle konuşacağım. Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki, paraya ihtiyacımız var...”

“İhtiyacınız mı var? Siz kimsiniz?.. Ne kadar lazım?”

“Kim olduğumuzu şimdilik sorma... İstedığımız para da bir miktar değil... Her zaman ve hiç arkası kesilmeden para lazım.”

Ömer güldü ve:

“Merak etmeye başladım!” dedi.

* Düşüncelerini.

Nihat eliyle mükâlemeyi* kesti:

“Yeter. Seninle konuşacağım dedim ya, bekle... Şimdi öğle yemeğini ve sonra da akşamı düşünelim!”

Saat ikiye kadar kahvenin karşısındaki lokantaya gelenleri gözden geçirdiler. Bunların arasında tek tük tanıdık bulunmakla beraber bir yemek ısmarlatacak kadar yakın kimse yoktu. Nihayet ümidi keserek birer simit ve birer çay ile karınlarını doyurdular.

Mekteplerin tatil zamanı olduğu için bu kahveleri memleketin muhtelif yerlerinden İstanbul'a eğlenmeye gelen muallimler dolduruyordu. Öğleden sonra birer ikişer gelip burada diğer arkadaşlarıyla buluşan ve akşama kadar vakitlerini tavla oynamakla geçiren bu “yazlık” müşteriler, gece nereye gideceklerine dair kararlar verdikten sonra gene geldikleri gibi grup grup kalkar ve Beyoğlu'nun ucuz birahanelerinin yolunu tutarlardı. Ortalık karardıktan sonra burada yalnız talebeler, bir de ders senesi esnasında tatil için para biriktirememiş olanlar kalırdı.

Ömer'le Nihat, güneşin tesiriyle ara sıra yer değiştirerek akşama kadar oturdular. Her ikisi de kendi âlemine dalmıştı. Nihat planlar, tasavvurlarla dolu kafasına serbestçe yol veriyor, Ömer muayyen bir şey üzerinde durmadan birçok birbirine aykırı şeyler düşünüyordu.

Birkaç kere elini cebine atarak biraz evvel aldığı mecmuayı okumak istedi. Fakat yazıların başlıklarından ileri geçemedi ve elinde kıvrıdığı sayfaları masanın üzerine vurarak:

“Yarabbi... İnsanı bu iç sıkıntısından kurtaracak bir şey yok mu?” diye söylendi.

Çok kere böyle oluyordu. Bütün kafası birdenbire boşalıyor, göğsünün ve gırtlığının üstüne bir ağırlık çöküyor ve ne olduğunu bilmediği birtakım şiddetli arzuların hasretini duyuyordu.

Nihat:

“Ne istediğini bilsen canın sıkılmaz!” dedi.

Ömer, yalvarır gibi cevap verdi:

“Bana istenecek bir şey söyle, uğruna can verilecek bir şey söyle, hemen dört elle sarılayım...”

Nihat güldü:

“Gördün mü? Derhal sapıtiyorsun. Hayatta hiçbir şey, uğrunda ölmek için istenmez. Her şey yaşamamız için olmalıdır. Hatta biraz

* Konuşmayı.

ileri gideyim, kendi yaşamamız için... Sen kafanın içindeki yokluğa o kadar saplanmışsın ki, derhal uğrunda can feda edecek bir şey arayarak ikinci bir yokluğa dalmak istiyorsun! Yaşamak, herkesten daha iyi, herkesten daha üstün yaşamak, insanlara hâkim olarak, kuvvetli, belki de biraz zalim olarak yaşamak... Dünyada bundan başka istenecek ne vardır? Hayatını bu gayeye vakfet, görürsün, nasıl birdenbire canlanacaksın!”

Nihat'ın zayıf yüzü birdenbire kırmızılaşmış, çabuk hareket eden gözleri parlamaya başlamıştı. Ömer gevşekliğini hiç bozmadan mırıldandı:

“Sen sahiden değişmeye başladın Nihat! Yahut ben seni pek iyi tanıyamamışım. Senin içinde meğer ne ihtiraslar saklıymış... Fakat fazla hodbin değil misin? Belki sözlerin doğru... Fakat içimde bunların doğru olmasını istemeyen bir yer var...”

Beyaz önlüklü bir garson elektrik düğmesini çevirdi. Ağaçların arasına gerilmiş tellere asılı duran bir sürü ampul birdenbire sarı bir ışıkla canlandı. Bu sırada dört kişi hararetle münakaşalar ederek geldiler, Ömer'le Nihat'ın masasının yanına oturdular.

Nihat bunlara dönerek:

“Nereden teşrif, üstatlar?” dedi.

Yeni gelenlerin arasında kısa boylu ve sinirli hareketleriyle göze çarpan biri:

“Siz burada mısınız?..” diye başka bir sualle cevap verdi. Sonra: “Ne saçma soru, değil mi?” diye ilave etti: “İşte görüyoruz ki buradasınız. Ne diye sorarız acaba?.. Türkçenin kendine mahsus bir manasızlığı... Dünyada hiçbir lisanda bu kabiliyet yoktur... Saatlerce konuşup hiçbir şey ifade etmemek kabiliyeti!”

Gene yeni gelenlerden ve gene kısa boylu birisi, kalın camlı göz-lüklerinin altında ne renkte olduğu belli olmayan gözlerini kısarak:

“Sualinde Türkçenin bu kabiliyetini arttırmakla meşgul olduğunun farkında mısınız?” dedi.

Ömer yüzünü buruşturarak mırıldandı:

“Aman!.. Gene espriler başladı. Benim kafamın boş zamanları bana bu bitip tükenmez nüktelerden daha manalı görünüyor...”

Nihat aynı yavaş sesle:

“Düşün ki ikisi de bu memleketin meşhur adamlarıdır. Bir büyük şairin ve daha büyük bir muharririn sözlerinde herhalde bir keramet mevcuttur...” dedi ve Ömer'in kıs kıs gülmesine iştirak etti.

Gelenlerin arasında ilk konuşan iki kişiden başkası ağızlarını açmıyordu. Nihat bunlardan birine yavaşça sokuldu, birkaç kelime konuştular. Öteki başıyla evet makamında bir işaret yaptı. Nihat derhal Ömer'e dönerek:

"Oldu... Bu akşam emniyetteyiz..." dedi. Ömer içini çekti.

Bu havadisın onu pek sevindirmediğini gören Nihat:

"Ne o? Beğenmedin mi?" diye sordu.

"Ne kadar zavallı olduğumuzun farkında mısın?"

"Neden? Hiç ömründe anaför rakı içmemiş gibi konuşuyorsun!"

"Allah aşkına sus. Bütün ömrüm... Bütün ömrümüz kepezelik..."

"Meğer sen fazilet abidesiymişsin!"

"Değil... değil... fakat şu muhakkak ki bugün olduğum gibi olmak da istemiyorum. Büsbütün başka bir hayat, daha az gülünç ve daha çok manalı bir hayat istiyorum. Belki bunu arayıp bulmak da mümkün... Fakat içimde öyle bir şeytan var ki... bana her zaman istediğimden büsbütün başka şeyler yaptırıyor. Onun elinden kurtulmaya çalışmak boş... Yalnız ben değil, hepimiz onun elinde bir oyuncağız... Senin dünyaya hâkimiyet planların bile eminim ki onun mahsulü..."

Nihat daha fazla sabredemeyerek Ömer'in sözünü kesti:

"Allah aşkına bu mistik konferansları bırak. Ben senin derdini anlıyorum. Yalnız bunu yüzüne söylersem kızacaksın!"

"Söyle bakalım!"

"Sen evlenmek istiyorsun!"

Ömer tiksindir gibi oldu ve:

"Aptal!..." dedi. Sonra cebinden mecmuasını çıkararak karıştırmaya başladı.

Nihat biraz evvel konuşan kalın gözlüklü zata dönerek:

"E, İsmet Şerif Bey, bugünkü yazınız nefisti. Düşmanlarına sizin kadar keskin silahlarla ve kuvvetli mantıkla hücum eden başka muharririmiz yok. Her hafta makalelerinizi sabırsızlıkla bekliyoruz."

Ömer mecmuadan başını kaldırarak:

"Kari* mektubu mu okuyorsun?" dedi.

"Yanlış mı söylüyorum?"

"Hayır... Fakat şunu da ilave et ki, dostumuz İsmet Şerif'in yere çaldığı düşmanların başında kendisi geliyor. Bir ay evvel söylediği-

* Okuyucu.

nin bir ay sonra daima ve daha kuvvetle aksini iddia ettiğine göre ilk öldürdüğü hasım gene İsmet Şerif'tir. Değil mi Emin Kâmil?"

Demin Türk lisanının manasızlık kabiliyetinden bahseden ve her meselede İsmet Şerif'le münakaşa halinde olduğu görülen büyük şair:

"Tabii, tabii" dedi.

İsmet Şerif, küçüklükte aldığı bir yara neticesinde sol omzuna doğru biraz eğrilmiş olan başını doğrultmaya çalışarak:

"Hayatın bir değişmeler silsilesi ve her değişmenin bir tekâmül olduğunu anlamayanlar yobaz kafalı insanlardır" dedi ve başka cevaba lüzum görmeyerek boynundaki yara yerini kurcaladı.

Balkan Harbi'nde babasıyla beraber Edirne'de bulunurlarken serse-ri bir mermi parçasının boynunda açtığı bu oldukça büyük yara, İsmet Şerif'in hayatının en mühim hadisesiydi. Bu onun, en büyük romanına mevzu olmakla kalmamış, bölüğüyle Edirne'den bir çıkış hareketi yaparken kahramanca şehit olduğunu söylediği babasıyla beraber karakterinin ve kafasının teşekkülünde en mühim rolü oynamıştı.

Şimdi büyük gazetelerden birine haftada bir defa yazdığı makalelerle memleket içinde ve dışındaki bütün siyasi, iktisadi ve edebi meselelere temas ediyor ve her yazısını, akıllıca bir manuk silsilesini takip eden keskin bir hüküm ve çare ile bitiriyordu.

Bu büyük muharrir ve mütefekkirle* çok kere beraber gezen, beraber içen ve beraber düşünen, fakat aynı zamanda arkadaşının her fikrine, her sözüne itiraz etmeyi kendisine vazife addeden şair Emin Kâmil, iş güç sahibi olmayan bir mirasyediydi. Ömrünün büyük bir kısmını babasının Yeşilköy civarındaki çiftliğinde oturup avlanmak, köpek beslemek ve senede birkaç derin manalı şiir yazarak edebiyat meraklılarını mesut etmekle geçiriyordu.

Başka işi olmadığı için son senelerde Budizme merak sardırmış, saçlarını kökünden kestirip çiftlikte yalınayak dolaşarak Nirvana'ya varmak istemiş, sonra bundan vazgeçerek birkaç aydan beri Çinli Laotse'nin hayranı olmuştu. Elinde Çin felsefesine dair Fransızca kitaplarla dolaşüyor, hayatı ve insanları bunlara göre izah etmeye çalışıyordu. Zeki ve duygulu tarafı olduğu halde arkadaşları arasında pek ciddiye alınmamasından müteessirdi ve bunun acısını etrafını mağrur bir istihfaf ile** süzerek çıkarmaya çalışıyordu.

* Düşünürle.

** Küçümsemeyle.

Nihat'la Ömer bir zamanlar bir gençlik mecmuası çıkarmışlar ve bu iki üstattan başmakale ve şiir istemek suretiyle onları tanımışlardı. Mecmua çoktan battığı ve yerine gene süratle batan yenileri çıktığı halde bu ahbablık devam ediyordu; Ömer böyle şeylerle artık meşgul olmadığı halde Nihat'ın hâlâ birtakım mecmualarla alakası vardı. İsmet Şerif'in yazı yazdığı gazetelerde ara sıra "Gençlik Hareketleri" diye makaleler neşreder ve ne kastettiği pek kolay anlaşılmayan ve açıkça söylemediği bir düşmana çatıyormuş hissini veren yazıları bazı gençler tarafından hararetle münakaşa edilirdi.

İsmet Şerif'le Emin Kâmil'in yanında gelen gençler ise, tahsillerini yarıda bırakıp gazeteciliğe süluk etmişlerdi.* Türkçeleri düzgün olmadığı ve hemen hemen hiçbir şey bilmedikleri için muhabirlikten ileri geçemiyorlardı. Üstatların meclisinde ses çıkarmadan otururlar ve onların hiç arkasını kesmeden savurdıkları nüktelere hayran hayran gülmekle vakit geçirirlerdi.

İsmet Şerif, birdenbire yerinden fırlayarak emreder gibi: "Hadi gidelim!.." dedi.

Onun sık sık görülen bu mütehakkim** hali ile mazlum bir şekilde sol omzuna doğru yatan boynu hazin bir tezat teşkil ediyordu.

Hep beraber yerlerinden kalktılar. Ömer içtiği çayın parasını teneke masanın üstüne bıraktı. Nihat da kendi parasını verdi. Diğerleri küçük bir münakaşadan sonra oraya yakın bir yerde, Koska taraflarında son zamanlarda keşfettikleri bir meyhaneye gidilmesini kararlaştırmışlardı. Hep beraber yürüdüler.

Dışarıdan bakılınca meyhaneden ziyade kalaycı dükkânını andıran bu basık tavanlı yerde, tıraşları uzamış birkaç yaşlı akşamcı ile iki üç esnaftan ve tezgâhın yanında bir iskemleye oturarak udunu yanına dayayan siyah gözlüklü bir çalgıcı ile, ayağına çorapsız potinler giymiş on on iki yaşlarında bir çocuktan başka kimseler yoktu. Bunlar bir müddet çaldıktan sonra istirahat edere benziyorlardı. Uzun ve sarı yüzlü çocuk Ömer'in hemen gözüne çarptı. Halinde henüz atamadığı bir masumluk ile henüz tamamıyla benimsemediği bir pişmanlık ve hilekârlık birbirine karışıyordu. Büyük kahverengi gözlerini etrafında gezdirirken, hasta ve merhamete muhtaç bir tavır almaya gayret ediyor, fakat ara sıra kendini unuttarak endişeli gözlerle yanındaki udiye bakınca, yahut meyhaneci

* Başlamışlardı.

** Baskıcı.

Ermeninin müşterilere taşıdığı türlü mezelere gözü takılıp hasretle içini çekince sahiden zavallı ve yürek parçalayıcı bir hal alıyordu.

Hep birden küçük bir masanın etrafına sıkıştılar. Meyhaneci hem tepsi içinde bir karafa rakıyla beraber küçük börekler, fasulye piyazları, izmarit tavaları getirdi. Tekrar başlayan sazın gürültüsü arasında konuşmaya koyuldular. Şair Emin Kâmil şarkı söyleyen oğlan üzerinde felsefe yapıyor, İsmet Şerif milli yaralarımızı bir makale edasıyla şerhe* çalışıyor, gazeteci delikanlılar hürmetle susmakta devam ediyorlardı.

Bir aralık Nihat oradakilere Ömer'in bu sabah yaptıklarını anlatmaya başladı. Ömer canı sıkılmış bir eda ile tekrar mahut mecmuasını cebinden çıkardı, okumaya koyuldu. Nihat'ın hikâyesi masadakileri kahkaha ile güldürmeye başlamıştı ki, Ömer birdenbire, gözleri parlayarak, elindeki mecmuayı masaya vurdu.

“Bakınız... Bakınız!” dedi. “Burada bir şiir var... Beni deli eden şeyleri ne kadar açık söylüyor. Siz beni anlamıyorsunuz... Eminim ki bunu yazan beni anlayacaktır...”

Mecmuayı tekrar masadan alarak okumaya başladı. Bu, tanınmış şairlerden birinin “Şeytan” adlı bir şiiri idi.

Ömer sesi titreyerek ve bütün içini dökmek isteyen bir adam gibi ikide birde karşısındakilerin gözüne bakarak okudu. Şiirde gölgesiyle bizi kovalayan, arkamızdan fısıldayan, buz gibi elleri ensemizde doluşan ve bizi hiçbir yere kaçırmayıp sımsıkı yakalayan bir şeytandan, bizi sıska bir çocuk gibi karşısında ürpertip titreten bir kuvvetten bahsediliyordu. Ömer şiiri bitirdiği zaman alnı ter içindeydi.

“Bakın şu satırlara!..” diyerek şiirin ortasından birkaç mısrayı tekrar okudu:

*Onu ben çocukluğumdan,
İlk rüyalarдан tanırım.
Yalnız yürüdüğüm zaman
Odur arkamdaki adım.*

*Onun korkusu, içimde
Ürkek bir dünya yaratan...*

* Açıklamaya.

Ömer haykırır gibi tekrarladı:

“Evet, evet onun korkusu... İçimde bu ürkek dünyayı yaratan onun korkusu... Ben bu değilim... Ben başka bir şeyler olacağım... Yalnız bu korku olmasa... Hiçbir şeyi bana tam ve iyi yaptırmayacağına emin olduğum bu şeytandan korkmasam...”

Emin Kâmil başını sallayıp gözlerini sinirli sinirli kırıştıtararak:

“Neden kızılıyorsun? Neden şikâyet ediyorsun?” dedi. “İçinde şeytan dediğin o şeyin en kıymetli tarafın olmadığını nereden biliyorsun? Sizin gibi beş hissinden başka duygu vasıtası olmayanlar bu daimi korkudan kurtulamazlar. Asıl sebep ve illetlere* varabilseniz göreceksiniz ki en zayıf tarafımız dışımızdadır. Gözümüzü kör eden yedi renktir, kulağımızı sağır eden sesler, ağzımızı paslandıran yediklerimiz, kalbimizi önce coşturup sonra durduran sonsuz koşmalarımızdır. Yüksek insan dışına değil, içine kıymet verendir.”

Nihat kendini tutamayarak:

“Dışınızı da pek ihmal edere benzemiyorsunuz üstat. .. Laotse’nin bütün hikmetlerine rağmen tatlı tuzlu bir ömür sürüyorsunuz!”

Emin Kâmil cevap vermek üzereydi. Fakat İsmet Şerif daha evvel davrandı, Ömer’e dönerek:

“Fevkalade bir şey değil... Bu şeytan hepimizde vardır. Bizim sanatkâr tarafımız onun çocuğudur. Bizi gündelik hayatın dışına çıkaran, bize insanlığımızı, makine olmadığımızı idrak ettiren odur. Emin Kâmil’in söyledikleri saçma... İç başka dış başka olmaz. Bunlar bir fikrin iki görünüşünden başka bir şey değildir...”

Ömer başka şeylere dalmıştı ve dinlemiyordu. Nihat kadehini ağzına götürerek:

“Mamafih Emin Kâmil’den pek ayrılan tarafınız yok!” dedi. “Bilhassa işi derhal ciddiye alıp felsefesini yapmak hususunda müştereksiniz... Hâlâ bizim Ömer’i öğrenemediniz. Küçük bir şey onu muazzam heyecanlara götürebilir. Küçük bir yaprağın arkasında bir dünya gördüğünü zanneder de koca dünyayı görmeden yaşar. İçinde bir türlü aşlını öğrenemediği bir kâinat bulunduğuna kânidir.”

Sonra Ömer’e dönerek ilave etti:

“Hayata, realiteye, menfaatlerine döndüğün zaman içinde ne şeytan kalacak ne peygamber... Vücudunun ve ruhunun ne kadar basit bir makine olduğunu öğren, istediklerini tayin et ve bunlara doğru azimle ilerlemeye başla... Göreceksin!”

* “Neden” anlamında.

Ömer başını salladı:

“Hiçbirinizi anlamıyorum. Verecek cevap da bulamıyorum. Fakat yanılmadığıma eminim: Bizi istemediklerimizi yapmaya çeken bir kuvvet var, bu muhakkak. Bizim daha başka, daha iyi olmamız lazım... Bu da muhakkak... Bunu nasıl birleştirmeli, bunu bilmiyorum...”

Nihat güldü:

“Ömrünün sonuna kadar da öğrenemeyeceksin...”

Meyhane boşalmıştı. Üçüncü kadehten sonra eğri başı sallanmaya başlayan İsmet Şerif’le sinirli hareketleri daha çoğalan Emin Kâmil hararetli bir münakaşaya dalmışlardı. Birbirlerinin sözünü ret mi, kabul mü ettikleri belli değildi. Her ikisi de büyük manalı kelimeler, girift cümleler kullanıyorlar, sözlerinin muayyen yerlerinde durarak yaptıkları tesiri kontrol ediyorlar, bazen de aynı zamanda söze başlayarak birbirlerini dinlemeden söyleniyorlardı. Ömer münakaşanın neye dair olduğunu anlamak istedi, kulağına gelen, idrak, tefekkür, kıstas, sistem, şuur gibi yüksek tabakadan kelimelere, kalıbımı basarım... fikir çığırtkanları, politika tellahı... mefkûre bezirgânı gibi münevver argosu numunelerinin karıştığını fark etti.

“Yarabbi... Bu adamlar ne kadar kendilerini tekrarlıyorlar” diye mırıldandı.

Nihat:

“Ne dedin?” diye sordu.

Kafasından geçen her şeyi arkadaşına açmaya alışmış olan Ömer bu sefer ilk defa olarak düşündüklerini ona söylemeyi lüzumsuz buldu ve başını sallayarak:

“Hiç... Farkında değilim!” dedi.

Karşılarındaki altı köşeli tahta duvar saati on biri gösteriyordu. Ömer şapkasını yakalayarak:

“Ben şimdi geliyorum!” dedi ve sokağa fırladı. Hızlı adımlarla Laleli’ye kadar geldi, burada sağa dönerek yangın yerleri ve tek tük evlerin arasından geçen bozuk bir sokaktan Şehzadebaşı’na doğru yürüdü..

Meyhanede kalan Nihat, yanındaki gazeteciye telaşla sordu:

“Yahu, bu akşamki masraf senden değil miydi?”

Öteki ağırlaşan gözkapaklarını ve başını kaldırmaya uğraşarak evet makamında başını salladı.

Nihat derin bir nefes aldıktan sonra:

“Bizim deli oğlan ne diye kaçtı öyleyse?” diye mırıldandı.

Emine teyzelerin kapısını çaldığı zaman saat gece yarısına yaklaşmış bulunuyordu. Evin sokak üstündeki odalarının hepsi karanlıktı. Yalnız kapının üstündeki camekândan hafif bir ışık vuruyordu. “Herhalde sofada oturanlar var!” dedi.

Belki bir seneden beri uğramadığı bu akrabalarını böyle münasebetsiz bir saatte yoklamak kendisine pek garip gelmiyordu. Eskiden beri, hatta lisede okuduğu zamanlarda bile, mektebe dönemeyecek kadar geç kalınca buraya gelir, emektar hizmetçi Fatma’nın boş odalardan birine serdiği yatakta çocukluğunu hatırlatan rahat bir uyku uyur ve sabahleyin de ekseriya kimseye görünmeden çıkardı.

Bu sefer buraya gelmek kararını ani olarak vermişti. Meyhanede konuşulanlar ona anlatılamayacak kadar boş ve soğuk görünüyordu. Bu âlemden tamamıyla ayrı, daha olduğu gibi, daha toprağa yakın bir muhite gitmek arzusunu duydu. Teyzesinin sonradan görme evinin aradığı yer olmadığını biliyordu. Fakat onu buraya asıl çeken sebebi kendine bile itiraf etmek istemiyordu.

Kapıyı her zamanki gibi Fatma açtı. Otuz seneden beri bu evin kahrını çeken ihtiyar kız mutfak kokan elbiseleri, daima gülümseyen gözleri ile karşısındaydı. Ömer’i görünce duyduğu samimi sevinç her halinden belli oluyordu.

“Buyur bakalım küçükbey.. Daha yatmadılar...” dedi. Sonra “Sorma... Bu akşam vaziyet fena... Ama kendileri anlatsınlar, buyur!” diye yol açtı.

Ömer birkaç ayak merdiveni çıkınca muşamba döşeli sofada Galip amcaı ve Emine teyzeyi buldu. Galip Efendi uyukladığı yerden doğrularak misafiri güler yüzle karşılamaya gayret ediyor, Emine teyze ise başındaki beyaz çatkısı ve kızarmış gözleriyle:

“Gel bakalım, gel Ömerciğim... sorma başımıza gelenleri!” diye sızlanıyordu.

Ömer derhal meseleyi anladı:

“Söylediniz mi?” dedi.

“Söyledik... Söyledik... Zaten biz söylemesek de o anlamaya başlamıştı. Bu akşam boynuma sarıldı. Ben koskoca kızım, ne diye saklarsınız? dedi. Beni böyle şüphede bırakmak daha çok üzüyor, Allah aşkına ne varsa söyleyin, dedi. Ant verdi. Ben de ağzımdan

kaçırdım. Kendimi zapt ederim diyen kızı bir göreydin! Yürekler acısı! Bağıra bağıra minderlere serildi. Sonra bir tesellimizi bile dinlemeden kaçtı, yukarıya odasına gitti, kapıyı arkasından kilitledi. Elektriği söndürdü. Biraz sonra da sesi kesildi.”

Ömer telaşla sordu:

“Yanına gidip bakmadınız mı?”

“Bakmaz olur muyuz... Ama dedim ya, kapıyı kilitledi. Haydi bende bir telaş. Acaba canına mı kıyacak diye ödüm koptu. Kapıyı yumrukladım. Teyzeciğim, beni rahat bırakın, azıcık başım dinlensin, uyuyayım! diye cevap verdi. Ne bileyim ben, acayip bir kız. İnsan böyle dertli zamanında dert ortağı arar, halbuki o kaçacak yer arıyor.”

Elini tekrar yaşaran gözlerinde gezdirdi:

“Benim de sinirlerim ayaklandı. O zamandan beri başım çatlıyor. Ne de olsa baba ölümü... Ama elden ne gelir...”

Galip Efendi:

“Merhumun vaziyeti de bir hayli kötü idi...” diye mırıldandı.

Emine teyze ona, böyle yaşlı zamanlarda bile “vaziyet” düşündüğü için kızdığını anlatan bir bakış fırlattı.

Ömer bu anda zavallı kıza sahiden acıdığını hissetti. Dört sene evvel ölen kendi babasını hatırladı. İstanbul’da leyli mekteplerde geçen ömrü, babasını adamakıllı tanımasına mâni olmuştu. Ona aydan aya para yollayan ve tatillerde evine gidilen biri nazarıyla bakmaya alıştığı halde ölüm haberi kendisini adamakıllı sarsmıştı. İnsan oturduğu odanın duvarlarından biri yok oluvermiş gibi bir noksanlık, bir çıplaklık duyuyor, bir gün evveline kadar kolumuz, bacağımız gibi pek tabii surette mevcut olan bir şeyin birdenbire hiç olmasına inanmak istemiyordu.

Ömer düşünceli bir tavırla:

“Bari tahsili yarım kalmasa!” dedi.

Galip amca derhal uykusundan fırlayarak cevap verdi:

“Bakalım vaziyetleri müsait olacak mı!”

Emine teyze biraz evvelki bakışını tekrarladı ve kocasının eski hovardalığının ve bir eşrafa yakışan eli açıklığının zamanın tesiriyle nasıl silinip yerini manasız bir hasisliğe bıraktığını bir daha düşündü. Emine Hanım olmasa eve gelen misafirlere, hemşerilere bir lokma yemek bile çıkarılmayacaktı. Fakat o bütün kuvvet, bütün iradesiyle bu korkunç anı biraz daha geri itiyor, “Ben kan

tükürürüm de kızılıık yedim derim. Misafire ikramda kusurum olacağına evcek oruç tutarız daha iyi!” diyordu. Mamafih henüz evcek oruç tutulduğu da yoktu.

İçtiğı rakılar Ömer’e garip bir ağırlık vermişti. Birkaç defa esnedi. Bir kenarda dizüstü oturan Fatma yerinden fırladı:

“Yukarıda yatağınız hazır küçükbey!..”

Ömer gerinmeye çalışarak:

“Gideyim öyleyse!” dedi ve kalktı.

Emine teyze sitemli bir eda ile:

“Sakin gene bize görünmeden gitme... Bu sefer darılıırım! .. Allah rahatlık versin!” dedi.

Ömer tahta ve gıcirtılı merdiveni çıkarak sokak üstündeki küçük odaya girdi. Yere serilen büyük bir yatak odanın ortasını kaplıyordu. Elektriğı açmak için düğmeyi aradı, sonra vazgeçti. Tam pencerenin önünde yanan sokak lambası odayı tamamıyla aydınlatıyordu.

Kapıya yakın bir iskemleye çöktü. Başı ağrımaya başlamıştı. İçinde sebepsiz bir üzüntü vardı. Gözlerini etrafta gezdirdi.

Eskiden tanıdığı bu odada hemen hemen hiçbir şey değişmemişti. Yayları çökmüş bir kanepa ile gıcırdayan dört iskemleden ibaret ucuz, fakat aşırı derecede fantezi oda takımı eski yerini muhafaza ediyordu. Yerde aynı eski, fakat güzel Uşak halısı, pencerenin yanındaki sedirde aynı patiska örtüler ve ot yastıklar, duvarda aynı “besmele” levhası ve bir köşede küçük bir masanın üzerinde aynı portatif gramofonla yırtık kılıflı plaklar duruyordu.

Ömer bu karmakarışık eşya içinde daha çok sıkıldı. Sonra kederine rağmen gözlerinin sürmesini ve yanaklarının allığını unutmayan teyzesiyle şimdi herhalde odasında gamsız bir uyku uyuyan şişman teyzezadesini, Semiha’yı düşündü; ve onların buraya ne kadar uyduklarına şaştı. Onlar da bu oda gibi, bütün evleri gibi henüz nereye ait olduklarını bulamamışlardı. Onların içinde de besmele levhasıyla Sonya plağı yan yana duruyordu.

Oturduğu iskemleden kalkarak pencereye gitti, camı açtı. Serin bir bahar gecesi idi. İçeri giren soğuk havanın başındaki ağrıya faydası olacağını ümit etti.

Şehrin ışıklarının kızarttığı gökyüzünde tek tük bulutlar koşuyor, birkaç sokak öteden tramvay tekerleklerinin gıcirtısı geliyordu. Gözlerini karşıya çevirince senelerden beri orada duran ve büyük bir konak bahçesini çeviren yüksek duvarların hiç değişmeden

aynı yerde yükseldiklerini gördü ve hayret etti. Hayatında her şey o kadar çabuk değişiyordu ki, aradan bir müddet geçtikten sonra gene aynı halde kaldığını gördüğü eşya onu şaşırtıyor ve üzüyordu.

Başının içindeki düşünceler tıpkı şu gökyüzündeki seyrek bulutlar gibi daimi bir hareket halinde, şekilsiz ve elle tutulamayacak kadar dağınıktı. Fakat yavaş yavaş daha çok derlenip toplandılar, birtakım hatıralar, istekler, ihtiraslar, ümitler halinde birbirini kovalamaya devam ettiler.

Bu sırada kendi kendine bir şeyler söylendiğini fark etti, bütün gayretine rağmen ne söylediğini hatırlayamadı. Kafasında onun iradesine tabi olmayan bir merkez işliyor ve o dikkatini buraya çevirmek isteyince derhal sisler içinde kayboluyordu. Başını pencerenin tahtasına dayadı. Gözleri yarı kapalıydı. Karşı konağın bahçesindeki birkaç ağacın duvarı aşan dalları bir bacadan fışkıran duman gibi yumuşak hareketlerle gecenin içinde sallanıyordu. Bir an için tramvay gürültülerinden, elektrik ışığından ve geceden uzaklaşıp yeşil ve aydınlık bir yere doğru sürüklendiğini hissetti. Kavak fidanları arasında ve dar bir yolda gidiyor, sağ tarafında bir adım genişliğindeki bir arktan köpüklü sular akıyordu. Sol tarafında aşağıya doğru uzanan hafif bir sırt ve bunun üzerinde, etrafı böğürtlen ve yabangülü çitleriyle sarılmış bağlar vardı. Çömelmış insanlar gibi duran kütükleri ve üzerlerinde kırmızı meyveleriyle kiraz fidanlarını gayet iyi görüyordu. Bir müddet sonra yol kısa bir yokuşa geldi. Şimdi iki tarafındaki ağaçlar ve çalılar etrafı göstermeyecek kadar sıklaşmış ve yükselmmişti. Yokuşun sonunda genişçe bir meydan vardı. İri ceviz ve karaağaçlar gökyüzünü tamamen kapatıyor ve yaprakların arasından sızan ışıklar meydanın bir kenarındaki küçük bir havuzu daima değişen bir mozaikle süslüyordu. Geldiği yolun kenarından akan su demek buradan çıkıyordu. O tarafa yürüdü. Havuz yosunlu ve sarmaşıklı kayaların altında kayboluyordu. Etrafta yaprakların hışırtısından ve havuzun dibinden, kumlar arasından çıkan su habbeciklerinin tatlı şıptısından başka bir ses yoktu...

Bir tramvay tekerleğinin acı feryadı onu sıçrattı. Bir anda müthiş bir merak ile yanmaya başladı: Bu manzarayı, bu yeşil yolu ve kayaların içinden fırlayıp tabii bir havuz vücuda getiren suyu nerede görmüştü? Bütün hafızasını topladı. Çocukluğundan beri gezdiği yerleri, kafasında yer eden güzel manzaraları gözünün önüne ge-

tirmeye uğraştı. Burasını bir türlü hatırlayamıyordu. Neredeydi? Dursun Bey ormanlarından Kazdağ çamlıklarına ve pınarlarına kadar her yeri araştırdı. Arabayla ve yayan gezdiği yerleri düşündü. Bu ağaçlı yolda yalnız mıydı, yanında başkaları da var mıydı? Bunu da hatırlamıyordu. Kafasını çatlatırcasına işletti. Gözünün önünde bu kadar teferruatla canlanan yerler bir hayal değildi. Buraları muhakkak gördüğünü biliyordu. Ama ne zaman?.. Acaba rüyalarından birinde mi gördüm, dedi. Hayır, bu rüya filan değildi. O yoldan geçmiş, kiraz ağaçlarını ve bağ kütüklerini gözleriyle görmüştü... İçinde orayı tekrar görmek için müthiş bir arzu uyanıyor, fakat neresi olduğunu hatırlamayarak çaresizlik içinde kıvranıyordu.

Bu muvaffakiyetsizlik canını sıkıyordu. Gözlerini tekrar odaya çevirdi. Bu hal çok kere başına geliyordu: Bir kitap okurken oradaki birkaç satırı tanıy gibi oluyor, fakat nerede, nasıl öğrendiğini hatırlayamıyordu. Yahut birisine bir şey söylerken kafasının içindeki bir yer ona bu mükâlemeyi aynı şahıslar ve aynı kelimelerle bir başka zaman gene yapmış olduğunu fısıldıyor ve Ömer sözlerini unutarak bunu araştırmaya başlıyordu. Birkaç kere bunları rüyalarında gördüğünü zannetmek istedi. Belki garip bir kuvvet ona bazı hadiselerin daha evvelden rüyasını gösteriyordu. Sonra bu düşünceyi gülünç buldu. Fakat birtakım hadiselerin, hayatında ilk defa yaptığı bazı işlerin ve söylediği veya duyduğu bazı sözlerin ona yabancı olmadığı da muhakkaktı. Bunları tayin edemediği bir zamanda, fakat herhalde yaptığını, gördüğünü veya duyduğunu biliyordu.

Başını yorgun bir halde patiska örtülü ot yastığa dayadı. Evin içi sessizdi. Gözlerini kapayarak hayalinde bütün odaları dolaştı.

Fatma herhalde aşağıdaki muşamba döşeli sofaya yatağını sermiş ve o hafif uykusuna dalmıştı. Topukları çatlamış ayaklarından biri yorganın kenarından dışarı çıkmıştı. İş görmekten büyüyen ellerini, kimse dokunmadan küçülen ve pörsüyen memelerinin üstünde kavuşturmuştu. Siyah saçları kirli yemenisinden fırlayarak yastığa dağılıyordu. Göğsü sükûnetle inip kalkıyor ve düşünmeyi unutan kafası belki de, yedi yaşından beri görmediği anasıyla babasına ait rüyalarla meşgul olarak, işleme kabiliyetini büsbütün kaybetmeye çalışıyordu.

Alt katta bahçe üstündeki odada uyuyan Emine teyze ile Galip amcanın yatışlarını tasavvur etmek pek hoş değildi. İki kocaman yağ kütlesi halinde somyayı çökerten vücutlar birbirine arkasını

dönmüştü. Galip amcanın beyaz ve önü işlemeli entarisi beline toplanmış ve sedef düğmeli pazen donunun bir parçası dizine kadar sıyrılmıştı. Emine teyze gerdanının kıvrımları arasında beliren hafif ter damlacıkları ve gözlerinin kenarından taşan sürme ve çapaklarla uyuyordu. Her ikisi de üzüntülü rüyalar görüyordu. Galip amcanın horultusu, karısının dudaklarından mı, burnundan mı çıktığı belli olmayan bir ıslığa karışıyordu.

Yukarıda, gene bahçe üstünde bir odada şişman, fakat genç vücuduyla Semiha yatıyordu. Kumral ve düz saçlarını işlemeli yastığa sermiş, bir elini yanağının altına, ötekini göğsüne koymuştu. Beyaz ve tombul bacakları, gerilmiş ve birbirinden ayrılmış olarak patiska çarşafıya sarılıyordu. Endişesiz kafasından belki otomobili kocalar, ipekli elbiseler, bir yerde saç kıvırtmak rüyaları geçiyordu.

Ömer'in yanı başındaki odada ise...

Ömer evin bütün odalarına hayalen yaptığı bu gezintinin sırf buraya varmak için olduğunu kendisine itiraf etmek istememişti. Fakat şimdi anlıyordu ki, meyhaneden kalkıp gece yarısı buraya gelişinin sebebi de budur.

Sabahleyin vapurda, kızı ilk defa gördüğü zaman hissettiği şeyler kafasından bir kere daha geçti.

"Aptal Nihat... Beni neredeyse olduğumdan başka türlü yapacak!.." diye söylendi. O zamana kadar aklından ve kalbinden geçen her şeyi olduğu gibi ortaya dökmekten bir nevi gurur ve zevk duymaya kendini alıştırmıştı. Bu, ona nefsine olan itimadının bir ifadesi gibi geliyordu.

Bu sefer de başka türlü hareket etmek için hiçbir sebep olmadığını düşündü. "İsmi neydi? Macide, evet, Macide!" dedi. "Pek de güzel bir isim değil. Herhalde babası bir memur çocuğunda duydu ve kızına bu adı verdi. Ne olursa olsun, ismine rağmen yarın onu görürsem kendisine deli gibi âşık olduğumu söylerim..."

Macide'yi hayalinde canlandırmaya çalıştı. Yüzünü bir türlü tamamıyla bulamıyordu. Yalnız tramvaya binmek için yanından ayrıldıkları zaman nasıl tatlı bir yürüyüşle ve bir kere bile arkasına bakmadan uzaklaştığını ve bir de siyah, kıvrırcık saçlarıyla ince omuzlarının arasında ancak iki parmak kadar görünen harikula-de güzel boynunu hatırladı. Gözleri ne renkteydi? Göze çarpan bir teni ve çenesi olduğu muhakkaktı, fakat ağzının ve dişlerinin şekli nasıldı?

“Nasıl olursa olsun!.. Bir benzerini bütün hayatımda görmediğim bir mahluk. Yarın... Yarın...”

Kendisi böyle hodbin tasavvurlarla uğraşırken zavallı kızın kim bilir ne halde olduğu aklına gelince utandı.

Belki soyunmuş ve yatağına uzanmıştı. Belki de elbiseleri ile odanın bir köşesine büzülmüş oturuyordu. Fakat herhalde uyanıktı. Belki şu anda gözleri gökyüzünde koşan aynı buluta dikilmişti. Genç kız göğsünün içinde kalbi kim bilir nasıl burkularak atıyordu.

Ruhları insana yabancılardan daha uzak olan böyle akrabaların evinde on sekiz yaşında bir kızın gece yarısı karanlık bir odada yapayalnız uyanık durması ve iki saat evvel öğrendiği acıklı hakikatle mücadelede çalışması hazin bir şeydi. Ömer böyle zamanlarda insanın nasıl aptallaşarak etrafında dert dökecek birini aradığını biliyordu.

“Yarın onu teselli etmeye çalışırım!” dedi. Fakat bu anda ne kadar bayağılaştığını görünce yüzünü buruşturdu.

Ona nasıl içini açacağına, onun nasıl tatlı ve muvafık cevaplar vereceğine dair hayaller kurmak isteyen kafasıyla mücadele etmeye başladı. Bu ana kadar olan tecrübeleri, hayalinde yaşattığı hadiselerin asla vaki olmadığını ona öğretmişti. Bunun sebebini emellerinin genişliğinde ve imkânsızlığında değil, talihin düşmanca oyununda buluyordu. Onun için bu sefer hiçbir şey düşünmemek istedi. Kızın kendisine nasıl müsait davranacağını tasavvur ederse yarın muhakkak aksiyle karşılaşacağına emindi. Halbuki bu sefer, her zamankinin zıddına olarak hayallerine değil, hakikate, kızın yarın sahiden alacağı vaziyete ehemmiyet veriyordu. Bunun müspet olmasını temin için şimdi menfi şeyler düşünmek gibi bir hileye sapmak istedi. Fakat saatlerden beri dört tarafa koşmaktan yorulan ve rakının tesirini henüz muhafaza eden dimağı yavaş yavaş sislendi ve Ömer açık pencerenin önünde, başı ot yastıklarda uyuyakaldı.

VIII

Daha ortalık aydınlanmadan uyandı. Karşı konağın bahçesindeki ağaçların arkasında hafif bir beyazlık başlamıştı. Vücudunu hareket ettirdi. Biraz boynu ağrıyordu. O da yastıkta rahatsız yatmaktandı.

Gecenin serinliği genç adalelerine tesir edememişti. Yalnız yüzünde ve ellerinde hoş olmayan bir yaşlık vardı. Cildinin uyku esnasında çıkardığı ifrazdan* mı, yoksa havanın rutubetinden mi geldiğini bilmediği bu ıslak tabakayı mendiliyle sildi. Aynı mendille uzun uzun gözlüğünü de temizledi. Herkes uykuda iken musluğa gidip gürültü yapmak istemiyordu. Oturduğu yerden ayrılmak da hoş bir şey değildi. Karşı bahçede cinsini anlayamadığı bir sürü kuş cıvıdayıp duruyordu. Yaprakları henüz minimini olan ağaçlar tatlı bir rüzgârın tesiriyle kımıldanıyorlar ve duyulur duyulmaz bir ses çıkarıyorlardı. Gökteki yıldızların teker teker söndüğünü görmek fevkalade güzel bir şeydi. Kirli ve yosunlu kiremitlerin gitgide artan bir ışık altında nasıl canlanıp hareket eder gibi olduklarını, ağaçlardan ve çatılardan yükselen tül gibi bir buğunun nasıl bu aydınlığın içinde eriyip kaybolduğunu görmek insana cesaret veriyordu. Ömer:

“İlkbahar gibi bir mevsimi olan bu dünya, üzerinde yaşanmaya değer... Ne olursa olsun...” diye mırıldandı.

Yavaş yavaş sokaklarda hareket başladı. İlk tramvayların o feci gıcırıtları dalga dalga etrafa yayıldı. Birkaç evin bahçesinden takunya ve tulumba sesleri geliyordu. Sokağın biraz ilerisindeki hâlâ kafesli evlerden birinin camı gürültüyle yukarı sürüldü. Bir otomobil, homurdanarak geçti ve tramvay caddesine çıktı...

Ömer yalnız bu akrabalarının, yalnız onların evinin değil, bu şehrin de yamalı bir şey olduğunu düşündü. Tabiatla teknik, yüz sene öncesiyle bugün burun buruna gidiyordu. Güzelle yapmacık, lüzumlu ile özentili birbirine sürtünerek yaşamaktaydı.

Bu arada alt kat sofasında ayak tıptırıtları oldu. Herhalde Fatma kalkmış, kahvaltı sofrası hazırlıyordu. Ömer aynanın önüne giderek boyunbağını ve saçlarını düzeltti. Biraz daha bekledikten sonra muslukta yüzünü ıslatmak ve kana kana bir su içmek istiyordu.

Yanındaki odada sesler duyuldu. Kapı açıldı. Ömer derhal yerinden fırladı. Hiçbir şey düşünmeden süratle sofaya çıktı. Macide elinde havlusu ile apteshane aralığındaki musluğa girmişti. Yarı aralık duran kapıdan beyaz geceliği ve dağınık saçları görünüyordu. Ömer derhal:

“Demek soyunmuş ve yatmış!” dedi. Sanki elbiseyle sabahlamak matem icabı imiş gibi bunu biraz garip buldu.

* Salgıdan.

Macide yüzünü yıkamış, kurulayarak çıkıyordu. Ömer şaşkınlıkla etrafına bakındı ve kendi kapısının yanındaki iskemlenin arkasına bırakılmış olan küçük ve pembe havluyu alarak elinde kıvrırmaya ve sallamaya başladı.

Başını kaldıran genç kız evvela tanıyamamış gibi karşısındakini süzdükten sonra gayet lakayt bir tavırla:

“Siz misiniz? Bonjur!” dedi.

Ömer kıvrırıp iki kat ettiği havlu ile sağ dizini dövüyordu. Küçük bir çocuk gibi heyecanla:

“Evet, benim... Geç vakit geldim... Siz yatmıştınız.. Yani erken çekilmiştiniz, göremedim... Geçmiş olsun... şey, yani başınız sağ olsun...” dedi.

Macide'nin gitmek için bir hareket yaptığını görerek acele acele konuşuyor, onu bir müddet daha orada tutmak istiyordu. Genç kızın geceyi uykusuz geçirdiği muhakkaktı. Gözleri şiş ve kırmızı, yüzü sapsarı ve düşküdü. Ömer onun yatıp uyuduğunu düşünmekle biraz evvel haksızlık ettiğini gördü. Bir taraftan da karşısındakini baştan aşağı süzüyordu. Uzun ve beyaz bir gecelik giymiş olan Macide, daha uzun boylu ve ince duruyordu. Kırmızı kadife terliği ile entarisinin eteği arasında kalarak görünen dört parmak genişliğindeki ayağı fildişi gibi beyaz, düz ve hareketsizdi. Omuzlarını örten kıvrımlar arasından fırlayarak iki yanına uzanan kolları da hareketsiz ve beyazdı. Havluyu tutan elinin üst tarafında, bileğinden parmaklarına doğru yelpaze şeklinde dağılan ince ve belli belirsiz mavi damarlar vardı. Kesik kıvrırcık saçları kulaklarının arkasına atılmıştı ve ıslak tarafları yer yer parlıyordu.

Ömer söyleyecek başka bir şey bulamadı. Kızın gecelik kıyafetiyle, fakat hiç sıkılmadan ve gayri tabii bir telaş göstermeden karşısında duruşu ve cesaretli gözlerle bakışı onu büsbütün şaşırtıyordu. Macide yapmacık bir heyecanla kızarmaya, şurasını, burasını örterek kaçmaya kalksa Ömer belki: “Ne o, küçükhanım...” diye başlayan harcîâlem şakalar yapacak ve yüz­süzleşecekti. Fakat karşısındaki kendisinden daha tabii, yani daha kuvvetliydi.

Ömer bir yutkundü ve: “Evet... çok üzıldüm. Başınız sağ olsun!” dedi.

Macide, gene aynı lakayt tavrıyla, fakat hiç nezaketsiz olmayarak:

“Teşekkür ederim” dedi ve odasına girdi.

Ömer de kendi odasına girmek için döndü, fakat o zaman dışarı çıkışının ne kadar gülünç olacağı aklına gelerek musluğa gitti, göz-lüğünü bir eline aldı; öteki eliyle yüzünü biraz ıslattı ve avcunda bir tura gibi bükülmüş duran havluya kuruladı. Ağzı büsbütün kuruduğu halde su içmeyi unutmuştu. Odasında bir müddet ayakta kaldı. İçinde her şeyi daha fena yaptığına, genç kızın karşısında gülünç ve zavallı bir hal aldığına inanan bir taraf vardı.

“Tuu Allah belasını versin. Ne kadar salaklaştım. Galiba kıza da yiyecek gibi baktım. Belli etmedi ama, muhakkak fena halde içermiştir. Ben kız olsam benim tipimde erkeklerden istikrah ederdim*” diye söylendi.

Gidip sedire oturamıyor, küçük odada aşağı yukarı dolaşmak istese, bununla telaşını ispat edeceğini, belki de bitişik odadan duyulacağını düşünüyor, kararsızca ortada dikilip kalıyordu. “Hayat sahiden yaşanmaya değmeyecek kadar küçüklükler ve bayağılıklarla dolu!..” diye mırıldandı. Sonra:

“Adam sen de!” diyerek geriye döndü, dışarı çıktı ve merdivenlerden alt kata, sofaya indi.

Beyaz muşamba örtülü sofra hazırlanmıştı.

Fatma ıslak ellerini birer birer yanlarına kurularak bahçe tarafından geldi. Bir elindeki emaye kapta iri yeşil zeytin taneleri vardı. Bunu masanın üzerine, gömeçli bal tabağının yanına koydu ve:

“Siz oturun beyim... bizimkiler geç kalkarlar!..” dedi.

Ömer bugün de ev halkını görmeden gideceğini, mamafih onların buna gene darılmayacaklarını düşündü. Yalnız:

“Eniştem gitti mi?” diye sordu.

“Hayır... daha kalkmadı!”

Demek Galip Efendi de artık işlerin yakasını bırakmıştı. Yağ iskelesindeki dükkâna sabah namazından evvel gitmenin bir faydası olmadığını nihayet o da anlamış ve on altı yaşındaki çırağın namusuna güvenerek sabah uykusu kestirmeyi daha akıl kârı bulmuştu.

Bir iskemle çekip oturdu. Önündeki beyaz cam fincana Fatma çay dolduruyordu. Yukarıdaki odanın kapısı açıldı. Sofada ayak sesleri oldu.

Ömer lakayt olmaya çalışan bir sesle:

“Semiha galiba!..” dedi.

* İğrenirdim.

“Değildir, değildir... Küçükhanım ögle olmadan kalkmaz... Herhalde Macide Hanım olacak. Mektep vaktidir. Dün gitmemişti. Kadıköy’de bir ahbapta idiler. Ama bugün nasıl gidecek?..”

Yukarıda ayak tıptırtıları devam ediyordu. Macide herhalde ayak-kabıllarını giymekle meşguldü. Fatma, Ömer’in yanına sokularak kulağına fısıldadı:

“O mektep çalgılı, türkülü bir yermiş... Böyle günde gidilir mi?..”

Sonra başını sallayarak ilave etti:

“Ama burada kapanıp da ne yapsın?.. Belki hava alır da içi açılır... Pek acıyorum kızcağıza...”

Macide merdivenlerden inmeye başladı. Yeşil kareli ve kiremit renginde spor bir etek ve kahverengi yünden bir kazak giymişti. Başında aynı renkte bir bere vardı. Ömer’in gözleri ona çevrildi. Yüzünü gülümsemeye benzer bir şey buruşturdu.

Macide de yüzünde tatlı bir tebessümle geliyordu. Loş sofada gözlerinin kırmızılığı ve yüzünün solgunluğu pek belli olmuyor, sadece biraz süzgün duruyordu.

Ömer onun tebessümünü fevkalade acı buldu. Böyle zamanlarda gülmenin doğru olmadığını düşünerek değil... Macide’nin ne kadar ıstırap içinde olduğunu fark etmemek için kör olmak lazımdı... Fakat bu garip genç kız etrafındakilere kederini bile göstermek istemeyecek kadar kendine güvenen bir mahluktu. Dudaklarındaki oldukça muvaffak tebessüm, ona yaklaşmak isteyenleri itiyor gibiydi. Ömer içinden: “Başıma büyük bir iş sardırmak üzereyim, inşallah sonu iyi olur!..” diye söylendi.

Macide, Ömer’in tam karşısına geçti. Fincanını alarak birkaç yudum içti. Canı hiçbir şey istemiyor, fakat herhangi bir fevkaladelik yapmış olmamak için sıcak çayını bitirmeye çalışıyordu. Bir aralık gözleri Ömer’inkilerle karşılaştı. Kumral saçları beyaz alnına dökülen delikanlının hali ona biraz gülünç, fakat çok samimi geldi. Macide’nin yüzünü de içten gelen sıcak bir hava sardı ve gözkapaklarını hafifçe kapayarak içini çekti.

Bu anda bütün duruşu: “Halimi görüyorsunuz ya!” der gibiydi. Ömer bunu derhal anladı. Karşısındakine sabit gözlerle bakarak derin bir nefes aldı. Bir kompartımanda oturan ve birbirinin dilini bilmeyen iki insan gibi yavaş yavaş ve çekingen tebessümlerle anlaşmaya çalışıyorlardı.

Ömer birkaç kere ağzını açarak ileri doğru eğildi. Bir şey söyle-

yecek gibi oldu. Sonra vazgeçti. Macide bunu fark etmemiş görünüyordu. Nihayet her ikisi de aynı zamanda ayağa kalktılar. Ömer Fatma'ya:

“Teyzemle enişteme selam söyle! Bak, bekledim, hâlâ kalkmadılar. Kabahat benden gitti” dedi. Sonra gülümseyerek ilave etti: “Semihâ'nın da gözlerinden öperim!”

Şapkasını aldı. Macide de notalarını almış ve açık renk pardösüsünü sırtına geçirmişti. Ömer ehemmiyetsiz bir tavırla sordu:

“Siz de çıkıyor musunuz?”

“Evet... görüyorsunuz!”

Ömer: “Bu kızın karşısında hokkabazlık yapılmayacak” diye düşündü.

Pişkin metotlar, mektep arkadaşı olan kızları hayran bırakan hoş küstahlıklar, hatta bazen hayasızlığa kadar varan şuh nükteler ölü cisimler halinde kafasında yatıyordu. Buna mukabil, arzuları eskiden duyduklarıyla kıyas edilemeyecek kadar şiddetliydi. Macide'nin, kapıdan çıkarken eline dokunan parmakları Ömer'i kıpkırmızı etmişti. Uzun ve siyah kirpiklerinin altında o mağrur tebessümü muhafazaya çalışan kederli gözleri delikanlının üstünde dolaştıkça onu büsbütün şaşırtıyor ve manasızca etrafına bakınmaya ve susmaya sevk ediyordu. Ara sıra Ömer'in gözleri de yanındakini süzüyor, onun kahverengi kazağın altında beliren göğsü, önünü iliklemediği pardösüden dışarı fırlamaya çalışırken genç adam dişlerini sıkıyor ve süratle nefes alıyordu.

Tramvay caddesine geldikleri zaman birbirlerine bakiştılar. Ömer hemen sordu:

“Nereye gideceksiniz? Konservatuvara mı? Saat daha sekiz... Benim bir saat daha vaktim var. İsterseniz yürüyelim.”

Macide, evet makamında başını sallayarak yoluna devam etti. Beyazıt'a, oradan Bakırcılar'a doğru geldiler. Her ikisinde de aynı sıkıntı devam ediyordu.

Ömer içinden söylenmeye başladı:

“Dut yemiş bülbül gibi dilim tutuldu. Kendimde ilk defa tespit ettiğim bir hal. Mamafih vaziyet de tuhaf. İlk defa tanıştığım ve bir gün evvel babasının ölümünü duymuş matemli bir kıza da hemen ilanaşk edilmez ya... Ancak teselli verilir... Benim de ömrümde yapmadığım şey. Ne kimse beni teselli etmeli, ne de ben kimseyi... Riyakârlık tesellide son haddini bulur. Bu anda çehre-

lerin aldığı yalancı teessür ifadesi, o biraz yukarı kalkıp birbirine yaklaşan kaşlar, o hafif hafif ve anlayışlı bir tavırla sallanan baş ve o derinden çıkarılmaya çalışılan matemli ses insanı deli eder. Bu kızın da aynen benim gibi düşündüğüne eminim. Muhakkak böyle şeylerden hoşlanmayacaktır. Hiçbir şey olmamış gibi kalkıp mektebine gidişinden belli... Peki ama, ne halt etmeli? Ağzı süt kokan iki ortamektep talebesi gibi bakışıp süzölmek de pek akıl kârı değil. Bu da bir başka soğukluk... Şimdi elimi uzatıp allaha-ısmarladık diyerek kaçıyorsa ne olur?.. Ben bu kadar sıkıntıya gelemem... Fakat neden yapamıyorum?.. Muhakkak beni burada ona bağlayan bir şey var... Yandan görünüşü harikulade... Ne beyaz yüzü var... Biraz sarımtırak... Acaba uykusuzluktan mı, yoksa hep böyle mi? Ben bu kızı muhakkak tanıyorum. Yani ruhunu tanıyorum. Aramızda bir şeyler var... Ah, aptal Nihat!.. Beni bir gün deli edecek... ‘Sen onu belki çocukken gördün, zihninde bir hatırası kaldı... onu büyütüyorsun’ diyordu. Yalan... Bu öyle bir çocukluk hatırası falan değil... Fakat bir kere işi bu hale soktu. Böyle bir ihtimali ortaya attı. İmkânı yok kendimi kurtaramıyorum. İnsanlar hadiseleri basitleştirmeye, bayağılaştırmaya ne kadar meraklı... Bütün hayallerimi bir aptalca laf berbat ediyor... Nihat’ı zaten bu son günlerde beğenmiyorum. Karanlık işlere girip çıkıyor. Fakat iyi arkadaşdır. Benim için ölmeyi bile göze alır... Ama ne malum? Bu da benim zannım, belki de tırnağını bile kesmez. Mamafih, şimdiye kadar olan arkadaşlığımızda fedakârlık yapmak hep ona düşüyordu... Maddi fedakârlık... Bakalım daha ileri gidebilecek mi? Beni eskisi kadar sarmıyor... Bütün etrafındaki herifler de öyle... Yalnız tuhaf bir cazibeleri olduğu da muhakkak. İyi veya kötü, bir sürü dimağların bir şeyler göstermek için hummalı bir makine halinde çalışmaları insanı bağlıyor.”

Gözleri tekrar Macide’ye ilişti. Kız da birtakım düşüncelere dalmıştı. Kaşları çatılmış, gözleri ileri dikilmiş, yüzünün bir hattı bile oynamadan yürüyordu. Sağ kolunun altında tuttuğu birkaç cilt nota arkaya doğru kaymıştı. Kısa ökçeli kahverengi iskarpinleri kaldırımlarda maharetle sekiyordu. Ömer onun bir erkek gibi büyük ve serbest adımlar attığına dikkat etti. Birçok kızların minimini adımlarla zıplaya zıplaya yürümeleri onun içinde her zaman garip bir merhamet hissi doğururdu. Onun için Macide’nin kendisine ayak uydurmasını takdire başladı.

Köprü'ye gelmişlerdi. Koşar gibi yürüyen bir kalabalık vardı ve her taraftan uğultu halinde sesler geliyordu. Haliç tarafındaki kaldırıma geçtiler. Arada sırada sarı sulara, irili ufaklı kayık ve mavnalara bakıyorlardı. Dubalardan birinin bir köşesine on yaşlarında kadar bir çocuk oturmuş, yanına koyduğu teneke kutunun içinden aldığı solucanları oltaya takıyor, biraz öteye fırlatıyor, sonra muntazam darbelerle çekiyordu. Bir müddet onu seyrettiler. Çıplak ve kirli ayaklarını dubadan aşağı sallayan ve gözlerini oltasının ipinden ayırmayan çocuğun sebat ve iradesi Ömer'i düşündürdü. Kendisi hiçbir işe bu kadar dikkatle ve bu kadar kendini vererek sarılamayacağını zannediyordu.

Bu sırada Macide'nin notalarından biri yere düştü. Ömer hemen eğilerek aldı, elini uzatarak:

“Verin, ötekileri de ben götüreyim!” dedi.

Macide hiç ses çıkarmadan uzattı. Sadece gözlerinde teşekkürle benzeyen bir şey dolaştı.

Onun bu hali Ömer'i büsbütün bağlıyordu. Kendi kendine:

“Ne tuhaf şey!” dedi. “Birçok bayıldığım kızların birçok büyük iltifat ve müsaadeleri beni bu kızın manasını bile iyice anlamadığım bir bakışı kadar sevindirmiyor. Evet, sadece bir bakış ve belki de biraz merhametle karışık... Fakat bunun hiç olmazsa lakayt bir bakış olmaması beni yerimden sıçratıyor. İçimde müthiş bir hafiflik, bir genişlik duyuyorum. Belki de hakikaten sevmek budur. Belki de ben şimdiye kadar sahiden sevmenin ne olduğunu bilmiyordum. Acaba kendimi kapıp koyuversem mi?.. Ne zaman irademe müracaat edersem büyük bir yorgunluk duyuyorum... Kendimi hadiselerin eline bırakayım mı? Acaba şu anda o ne düşünüyor? Herhalde beni değil... Niçin?.. Onun kafasında bir müddet yaşamak için neleri feda etmem ki?.. Her şeyi.. Bana şimdi bir işaret versin, derhal, bir an düşünmeden şu tramvayın altına atlarım. Acaba atlar mıyım?..”

Macide:

“Ne oluyorsunuz?” diye Ömer'in koluna yapıştı. Genç adam şaşkın şaşkın etrafına bakınıyordu. Macide sordu:

“Karşıda birini mi gördünüz? Fakat tramvayın altında kalcaktınız!”

Ömer bulunduğu yere baktı. Yaya kaldırımında değildi. Demek ki Macide'nin önünden geçerek buraya gelmişti? Kendini topladı:

“Benzetmişim, kimse değilmiş!” dedi.

Sol kolunda, biraz evvel Macide’nin sımsıkı tuttuğu yerde garip bir ürperme duydu.

“Niçin tutmuyor... Niçin bıraktı?..” diye mırıldandı. Yüzü bir çocuk gibi buruşmuştu. İçinde güçlkle zapt ettiği bir ağlamak ihtiyacı vardı. Nihayet dayanamadı:

“Koluma girsenize!” dedi.

Macide onun kolunu, biraz evvel tuttuğu yerden, fakat bu sefer daha hafif bir şekilde yakaladı. Bu sırada gözleri karşılaştı. Macide uzun uzun, bir şeyler hatırlamak ister gibi baktı. Onun dün Köprü’de de aynen bu şekilde kendini süzdüğü Ömer’in zihninden süratle geçti. Macide’nin gözleri böyle üzerinde kaldıkça şaşıyordu. Genç kız bir şeyler görüyor, bunları kafasına yerleştiriyor, sonra yeni şeyler aramaya başlıyor gibiydi.

Ömer başını çevirdi. Tekrar yürümeye başladılar ve Karaköy’den sonra yokuşu hiç konuşmadan çıktılar. Her geçen saniyenin içlerinde bir değişiklik yaptığını, onları birbirlerine daha çok tanıttığını fark ediyorlardı. Her biri kendi kafasındaki bir yolu takip ediyor ve bu yolun, yanındakinin kafasında da, bir muvazisi* bulunduğunu kati olarak biliyordu.

Konservatuvarın önüne geldikleri zaman Macide sessizce elini uzattı.

Ömer şaşırmıştı. Şimdi ondan ayrılmak ve haftalarca görmemek mümkündü. Tabii olan da buydu. Halbuki beş dakika için bile ondan ayrılmayı kafası almıyordu. Düşündüğünü söylemekten korktu, ancak:

“Şimdi nasıl çalışabileceksiniz?” diyebilirdi.

Macide o anlaşılmaz gülümsemesiyle:

“Ne diye soruyorsunuz?.. Böyle şeyler sorulur mu?” dedi.

Ömer bütün cesaret ve iradesini toplayarak, mırıldandı:

“Size birçok şeyler söyleyecektim!”

“Hiçbir şey söylemediniz!”

Ömer sitemli gözlerle baktı. Macide özür diler gibi bir sesle:

“Daha görüşürüz...” dedi. Karşısındaki derhal atıldı:

“Ne zaman?”

Macide omuzlarını silkti.

* Paraleli, koşutu.

“Bu akşam sizi gelip buradan alayım mı? Teyzemlere beraber gideriz!..”

Genç kız düşünür gibi oldu, sonra kararını vererek:

“Nasıl isterseniz!” dedi ve taş merdivenleri çıktı.

IX

Ömer yokuş aşağı koşar gibi iniyordu. Tüy gibi hafıftı. İçinde köpürüp taşan bir saadet vardı. Etrafından geçen insanları kucaklamak, herkese: “Haydi, ne duruyorsunuz! Gülün, sevinin, hayat kadar tatlı şey var mı?” demek istiyordu.

Köprü’ye bir nefeste indi. Kalbi müthiş çarpıntı içindeydi. Saate baktı, ona geliyordu. “Gene geç kaldım!” diye düşündü. Fakat bu da onun neşesini bozmadı. Kendisini postaneye yerleştiren ve orada mühimce bir mevkii olan uzak akrabadan biri vardı: “Gidip bir elini öpeyim... Memnun olur ve bizim dairedekiler de onun odasından çıktığını görünce çenelerini tutarlar” diye söylendi.

Aydan aya kırk iki lira yetmiş beş kuruş ücret aldığı vazifesinin adını bile bilmiyordu. Muhasebede oturuyor ve hemen hemen hiçbir şey yapmıyordu. Ara sıra veznedar Hafız Hüsamettin Efendi onu yardıma çağırır ve birtakım manasız defterlere manasız rakamlar yazmasını rica ederdi. Bu, ona hiç de sıkıcı gelmiyordu. Kendi kendine usuller icat ediyor, kolaylıklar buluyor, bazen de evvela birinci, sonra ikinci, sonra diğer haneler olmak üzere alt alta yazıyor; on on beş rakam okuduktan sonra kaç tanesini unutmadan yazabildiğini tecrübe ediyor ve kafasına bir nevi spor yaptırıyormuş gibi bunlardan zevk alıyordu.

Çalıştığı odada belki on tane masa vardı. Bunların her birinin arkasında mühim işlere dalmış gibi sessizce çalışan muhtelif yaştaki memurların hiçbirisi vazifesine Ömer’den daha çok bağlı değildi. Kimisi maişet* derdini, kimisi randevusunu, kimisi sinema filmlerini düşünüyor ve ekmek parası için katlandığı bu sıkıcı işe hiç durmadan küfrü basıyordu.

* Geçim.

Üzeri mürekkep lekeli küçük masaların her tarafı kocaman siyah defterler, çizgili kâğıtlar, birbirine iğnelenmiş evrak ile doluydu. Bundan maada, biraz daha büyükçe masalarda oturan iki memurun arkalarını kaplayan etajerlerde de aynı siyah ve iri defterler duruyordu. Genç bir memur önündeki sumenin ucunu kaldırmış, oraya sıkıştırdığı yuvarlak cep aynasına bakarak briyantınli saçlarını, eskimiş suni ipek boyunbağını düzeltiyordu. Yeleğinin kenarları Frenk gömleğinin yaka tarafındaki yırtıkları ve yamaları örtmediği için eli sinirli bir hareketle ikide birde boynuna gidiyordu. Açık renk elbisesinin dizleri kirlenmeye başlayan pantolonu pek keskin ütülüydü, belki üçüncü pençeyi taşımaya çalışan kanarya sarısı iskarpinlerinin burun tarafındaki kıvrımlarda terden hasıl olma lekeler vardı.

Onun yanında orta yaşlı ve saçlarını fırça gibi kestirmiş bir diğer memur masasının sağ tarafındaki çekmeceyi açmış, içine eğilerek eski bir akşam gazetesinin tarihi romanını okuyordu.

Diğer masaların sahipleri de, önlerinde resmi bir iş olduğu halde, kenarda köşede bir delik bulup hususi ve şahsi hayatlarına kavuşmaya çalışıyorlar; hiç olmazsa, iki üç satır yazı yazdıktan veya hesap yaptıktan sonra iskemlelerinin arkalığına dayanıp başlarını geriye atarak uzun düşüncelere dalıyorlardı. Onların bir müddet böyle durduktan sonra biri tarafından dürtülmüş gibi silkinerek masanın üzerine eğilmeleri ve işleriyle meşgul oluyormuş gibi yapmaları Ömer'e dolap beygirlerinin ara sıra durup başlarını havaya kaldırmalarını ve bağlı gözlerinin arkasında bir şeyler sezmeye çalıştıktan sonra tekrar dönmeye koyulmalarını hatırlatıyordu.

Yanı başlarındaki küçük bir odada ve pirinç parmaklıklı bir kafesin arkasında çalışan veznedar Hafız Hüsamettin Efendi dairede belki yegâne iş gören adamdı. Bazen herkes gittikten sonra da odasında kalır; beş altı türlü deftere ayrı ayrı kayıtlar yapar, kasasını üç dört muhtelif anahtarla kilitler ve pek az kimse ile konuşurdu. Ömer buraya ilk geldiği günlerde onunla ahbap olmuştu. Daima sakalları biraz uzamış olarak gezen, henüz 45 yaşında bile olmadığı halde, yarı ağarmış, yarı dökülmüş saçlarıyla altmışlık gibi görünen bu adamın hiç de basit bir insan olmadığını hemen anlamıştı. Kendine mahsus ve yeni nükteler yapıyor, etrafındakilerden bahsederken biraz keskin, fakat isabetli hükümler veriyordu. Büyük odaya pek az uğradığı halde oradaki bütün memurların hususiyetlerini nasıl bildiğine Ömer bir türlü akıl erdirememişti.

Ekseriya keyfi yerindeydi. İnce gümüş kenarlı gözlüklerle çalışır, birisiyle konuşacağı zaman onları alnına kaldırırdı. Daima gülüm-süyormuş gibi duran açık ela gözleri insanı avcunun içine alıyor ve bir daha bırakmıyordu. Bütün hareketleri ve sözleri, hiç endişesi ve hiçbir şeyden korkusu olmayan bir adam gibi açık ve tek manalıydı. Halbuki Ömer, onun hiç de yağ bal içinde yüzmediğini biliyordu. En büyüğü 18 yaşında beş çocuğu ve bir de karısı vardı. Aldığı ma-aşla aybaşını pek zor bulanlardandı. İlk tanıştığı zamanlarda Ömer ona halinden şikâyet kalkmış, aldığı paranın hiçbir işe yaramadığını, Balıkesir'deki annesinden kırk yılda bir gelen birkaç liranın elbiselik bir kumaş almaya bile yetmediğini, bir kere tahsili bitirse herhalde işlerin başka türlü olacağını, fakat parasızlık yüzünden altı seneden beri fakülteye boşu boşuna devam ettiğini söylemişti. Halbuki derste devamsızlığı ve hâlâ mektebi tamamlayamaması parasızlıktan filan değildi. Okutulanlara ve bilhassa okutanlara karşı içinde yenilmez bir itimatsızlık, sebepsiz bir lakaytlık vardı. Bunun sebeplerini ne kadar dışarıda aramaya çalışsa da asıl illetin kendi acayip kafasında olduğunu biliyor, herkesten evvel kendini kandırmak için önüne gelene böyle masallar uyduruyordu.

Hafız Efendi, onu ciddi bir yüzle dinledikten sonra:

“Oğlum” dedi, “biz senin çağlarını geçirdik. İnsan bir kere öğrenmeye başladı mı, artık peşini bırakmamalı. Araya azıcık soğukluk girdi mi bu ilim dedikleri namert, adamı ürkütür. Hayat ile fazla ünsiyet* muayyen bir yaştan sonra insanları çok şey öğrenmekten, yani usulü dairesinde öğrenmekten uzaklaştırıyor. Bundan sonra boşuna kendini yorma... Hayatına başka bir yol seç, bir bankaya filan girmeye bak, gençsin, muvaffak olursun...”

Hatıralara dalmış gibi bir miktar düşündükten sonra, kendinden bahsetmeye başlamıştı:

“Ben de senin gibi tahsilimi yarım bıraktım, öyle dârülfünundan falan değil, mektebi idadinin** son sınıflarından ayrıldım ve defterdar olan babamın yanında bir memuriyet aldım. Küçük evlendim. Dört beş sene sonra babam, arkasından karım öldü. Birdenbire kendimi kapıp koyuverdim. Pederden kalan birkaç kuruşu az zamanda ezdim. Sonra tekrar bir memuriyete kapaklandık, yeniden evlendik, çoluk ve çocuğa karıştık, sürüklenip gidiyoruz. Hayat

* Tanışıklık.

** Lisenin.

dediğin başka nedir zaten? Benşuna inanıyorum ki, üç buçuk günlük ömrümüzü kendimize zehir etmemek için ne mazideki hayatımıza ve kaçırdığımız fırsatlara ne de istikbalin olmayacak hülyalarına kulak asmayarak bugünümüze hapsolup yaşamalıyız. Her hadisenin insanı eğlendirecek bir tarafı vardır. Aybaşında bakkal, verdiğimiz paradan memnun olmayıp kapıya dayanınca bizim hanım sinir nöbetlerine tutulur, halbuki ben bunda bile hoş taraflar bulurum. Bakkalın kapı aralığında nasıl hiddetle kasketini çıkarıp tekrar giydiğini, İstanbul şivesine uydurmaya çalıştığı dilinin nasıl dolaşıp anlaşılmasız hale geldiğini seyrederek ve düşüncelere dalarım. Hayatta hiçbir şey bizim arzumıza tabi değildir. Gerçi bu bir felaket, lakin hilkat* bize bu felaketi hafifletecek bir vasıta da vermiş: Etrafı çeşmi ibretle temaşa kabiliyeti... Bazen çocuklara kitap parası kalmaz... En büyüğü dayatıyor, gırtlığına basıyor, ona vermeye mecbur oluyorum, fakat ötekilerin dördü de kız, ellerinden ağlamaktan başka bir şey gelmiyor. Ben onları karşıma oturtur, kitap dedikleri şeyin lüzumsuzluğuna dair vaaz ederim. Dersleri zihnimize nakşedin, derim, sonra benim bile ciddi kastetmediğim bu laflara onların nasıl inanarak kulak verdiklerini gördükçe hem gülesim hem ağlayasım gelir. Bu dairede de böyle: Birkaç kurnaz ve işbilirin yanında bir sürü de Allah'ın mübarek koyunları var... Yaşamak ve yeryüzünde üç adımlık bir yer işgal etmekle mühim bir iş yaptıklarını zannederler. Kimisi gençliğine mağrurdur; kimisi ihtiyarlığına ve tecrübesizliğine dayanıp böbürlenir; kimisi eskiden neydim diye övünür; kimisi ilerde neler olacağını ihsas ederek** itibar kazanmak ister. Hepsi birden mahiyetini asla anlamadıkları bu değirmenin içinde yuvarlanıp giderler ve kâinatın mihverinin*** kendilerinden geçtiğini vehmederler. Kimisinin de ihtiyarlıktan çenesi düşmüştür, benim gibi gevezelik edip durur.”

Ömer onunla konuşmaktan garip bir zevk alıyordu. Hiçbir şeye inanmamak hususunda mutabık gibiydiler. Yalnız Hafız Efendi, belki de yaşadığı senelerin tesiriyle, Ömer'in içini şekilsiz bir surette dolduran ihtiraslardan da kurtulmuştu. Bugünkü halin devamından başka bir şey istemiyordu. Ara sıra, Ömer'i hayrete düşüren bir tabiilikle ve hiç küçülmeden, hiç ezilmeden, genç adamdan

* Yaradılış.

** Sezdirerek.

*** Eksenin.

bir lira borç ister ve Ömer ondan borç isteyince de, tereddüt bile etmeden cebinde ne varsa çıkarır verirdi. Böyle zamanlarda çok kere Ömer ondan çoluk çocuğunun ekmek parasını almış gibi bir hisle ayrılırdı.

Ömer bugün de masasında beş on dakika oturduktan sonra kalktı. Hafız'ın odasına gitti. İçinde büyük bir sabırsızlık vardı. Havadan sudan konuşacak birini arıyordu. Fakat veznedarın fevkalade meşgul olduğunu gördü. Önüne kocaman bir defter açmış, gözlüğünü indirmiş, içinden çıkamadığı hesaplarla uğraşır gibi alnını buruşturmuştu. Ömer çıkmak için arkasını dönünce başını kaldırarak seslendi:

“Yemeği nerede yiyeceksin? Beklersen beraber çıkalım da bir kebabçıya gidelim. İçim sıkılıyor bugün. İki laf atarız!”

Ömer kendisinin söyleyeceğine benzer lafları ondan duyunca hayret etti. Hafız Efendi'nin “İçim sıkılıyor!” demesi fevkalade bir şeydi.

Tekrar masasına döndü. Yanında okuyacak kitap ve gazete olmadığı için önüne bir defter açtı, çekmecelerden birinden aldığı arkası matbu bir müsvedde kâğıdına yazılar yazmaya, şekiller çizmeye, resimler yapmaya başladı. Sonra başka bir kâğıdı çeşit çeşit imzalar ve alt alta sıraladığı kendi ismiyle doldurdu. Bir aralık gene alt alta “Macide” imzası attı, sonra bu imzaların pek de tesadüfi olmayarak “Ömer”lerin başına gelmiş olduğunu fark etti ve hepsini karaladı.

Öğle paydosunda gidip veznedarı aldı. Hafız Efendi mutadının hilafına* olarak bu sefer sükût ediyordu. Bahçekapı taraflarında basık tavanlı bir kebabçıya giderek ucuz bir yemek yediler. Ömer birkaç kere karşısındakinin yüzüne baktı ve bir şeyler sormak istedi. Hüsamettin Efendi ise ağzının iki yanını aşağı çekerek başını sallamakla iktifa etti. Sonra her ikisinin de paralarını vererek kalktı. Küçük bir kahveye girip birkaç gazete karıştırdılar. Konuşmak niyetiyle çıktıkları halde ikisi de kendi âlemlerine dalmışlardı.

Ömer içindeki sonsuz saadet hissinin ve hafifliğin nihayet hazine bir neticeye varacağını, talihin kendisiyle alay ettiğini sandığı için yanındakinin, sebebini bilmediği durgunluğuna iştirak ederek bir nevi manevi sigorta yapmak istiyordu. Çocukluğundan beri etrafında duyduğu sözler, gördüğü insanlar onda neşe ve saadet-

* Alışkanlığının tersine.

ten korkmak, bunların şeamet* getirici bir şey olduğuna inanmak itiyadını yaratmıştı. “Çok gülmenin arkası ağlamaktır!” gibi sözler sarsılmaz kanaatler halinde ruhuna yerleşmişti. Herhangi memnun edici bir hadise, ilk sevinç ihtizazları** geçer geçmez, sebepsiz bir korku ve hüznün yaratıyor ve Ömer ancak birtakım gülünç hilelerle bundan kurtulmaya çabalıyordu.

Bu sefer de, farkında olmadan, veznedarın durgunluğuna tamamen iştirak etmiş, düşünceli bir tavır almış, canı sıkılmaya başlamıştı.

Derin bir nefes aldıktan sonra:

“Ne var ne yok Hafız Bey?” dedi.

“Sorma evladım...”

“Ne o? Siz de mi dünyaya aldırış etmeye başladınız?”

“Bu sefer şakaya gelir tarafı yok. Bir biçimsiz işe takıldık ki sonunu Allah hayır eyliye...” dedi; tekrar uzun bir sükûta daldı.

Ömer devam edecek diye karşısındakinin yüzüne bakıyordu. Halbuki o, bir müddet daha sustuktan sonra ağır ağır doğrularak:

“Vakit geldi. Çilehaneye gidelim” dedi.

Ömer’i adamakıllı bir merak sarmıştı. Fakat yanındakinin huyunu bildiği için ısrar etmiyordu. Bütün açıklığına rağmen veznedar, kendisinin bahsetmediği hususi işlerine kimsenin burnunu sokmasını istemezdi.

Dairenin merdivenlerini çıkarken:

“Evladım. Benim nazarımda genç olmakla ihtiyar olmak arasında bir fark yoktur. Belki ihtiyarlık, bu manasız sürüklenmeyi sona yaklaştırmış olmak bakımından, daha da iyidir; fakat bazı şeyler var ki, onları yüklenmek için yaşlı omuzlar kâfi gelmeyeceğe benziyor. Bakalım...” dedi. Sonra birdenbire eski haline dönerek:

“Amma da esrarlı konuşuyorum, değil mi?” dedi. “Bir münasip zamanda sana meseleyi açarım. Bana akıl öğretecek halde olmadığı bilirim, zaten öğrenme akılla düzelecek işlerden değil... Ama insan patlayacak gibi oluyor. Evde karıdan sakla, dairede herkesten sakla, bir gün sapıtıvereceğim.”

Başka bir şey söylemeden odasına girdi. Ömer de büyük salona, masasının başına geldi. Fakat duracak halde olmadığını seziyordu. İçinde zapt edilmez bir sabırsızlık vardı. Kendi kendine söyleniyordu:

* Uğursuzluk.

** Dalgaları.

“İkimiz de aynı şehirdeyiz ve birbirimize varmamız için yarım saatten daha az bir zaman yeter. Buna rağmen o orada, ben buradayım. Neden? Sebep yok... Ben burada ne yapıyorum? Kendimi ve etrafımdakileri sıkmaktan başka ne işim var? Onun da orada pek lüzumlu şeylerle uğraşmadığı muhakkak. Böyle bir günde oturup piyanoya çalışacak değil ya... Dünyada şimdi onunla yan yana bulunmamamız kadar mantıksız ve lüzumsuz ne vardır acaba? Hayat bir tesadüfler silsilesi imiş, âlâ! Fakat tesadüfün de kendine göre bir mantığı olmalı değil mi ya?”

Göze çarpmamak için şapkasını asılı olduğu yerde bıraktı ve yavaşça dışarı çıktı. Merdivenleri atlayarak indi. Ne tarafa gideceğinde biraz tereddüt ediyordu. Vakit daha erkendi. “Kız fazla üstüne düştüğümü zannetmesin!” dedi. Bu fikrin çocukça olduğunu, Macide’nin böyle hilelere kanmayacağını kendisi de biliyordu. Zaten onun karşısında oyun oynanamayacağı düşüncesi Ömer’e hem endişe, hem de sükûn vermekteydi. İçindeki kepaze tarafları saklayamayacağından korkuyor, bir yandan da, söylemeye cesaret edemeyeceği şeyleri onun kendiliğinden anlayacağını düşünerek, müsterih oluyordu.

Zamanı öldürmek için Balıkpazarı tarafına yürüdü. Dar sokaklarda arabalar, hamallar birbirine sürtünerek geçiyordu. Yaz kış çamurlu olan dar yaya kaldırımlarında muvazenesini kaybetmemeye çalışarak yürüyordu. Biraz sonra yağ iskelesine geldi. Demir kanatlı pencereleri yarı açık duran esmer, dümdüz taş binalar insanı aralarında ezecek kadar birbirine yakındı. Her dükkânın önünde sokağın kenarındaki su yoluna doğru uzanan kirli yağ sızıntıları vardı. İnsanın burun deliklerini yapışkan bir koku sarıyor ve yakındaki durgun denizden bu sokaklara pis ve rutubetli bir hava yayılıyordu.

Ömer, Galip amcanın (nedense bu eniştesine küçükten beri amca demeye alışmıştı) küçük dükkânını tanıdı. Karanlık bir bodrumdan ibaret olan bu ticarethanenin içinde kimin bulunduğu görülmüyordu. Yalnız kirli camekânın arkasında birkaç numunelik zeytinyağı şişesi ve kapıya yakın bir yerde üzeri yağla karışan tozlardan vicık vicık çamur olmuş, kocaman bir varil vardı.

Ömer düşündü:

“Burada, bu mahzende nasıl olur da koskoca bir ömür hapsedilir? Daha iyi, daha aydınlık bir yere varılacağına inanılmadan nasıl olur da bu yol yürünür? Halbuki Galip amca daha başka şeyler de

görmüştür. Onun da çocukluğu ve delikanlılığı güneşli bahçelerde, geniş, alabildiğine geniş topraklarda geçmiştir. Şimdi buraya bir fare gibi tıklmış bekliyor. Neyi? Ölümü! Bu korkunç şeyi beklemek için bile daha güzel bir yer intihap etmek* elimizde değil...”

Sokağın loşluğu ona vaktin çok geç olduğunu zannettirdi. Geriye dönerek Köprü’ye, oradan Beyoğlu’na doğru yürüdü.

X

Saat henüz dörttü. Konservatuvarın önüne gelince ne yapacağını şaşırdı. Kati olarak ne bir zaman, ne de bir yer tayin etmiş değillerdi. Kapının önünde mi bekleyecekti, içeri girip soracak mıydı? Ne zaman? Dersler bitince mi? Dersler ne zaman bitiyordu?..

“Hep böyle küçük şeyler yüzünden üzülürüm” diyerek kendi kendine söylenmek itiyadını ele aldı: “Bayağı bir randevu alır gibi, falan saatte falan yerde buluşalım, demeye dilim varmadı. Şimdi burada garip garip bekliyor ve içeri girip çıkanlara eğlence oluyorum. Halbuki insan yalnız esas meseleleri halletmek için kafasını yormalı ve teferruat kendiliğinden iyi bir şekilde halledilmelidir. Hayatta mantık olsa böyle olur. Acaba dünyada benim kadar manasız şeyler düşünen var mıdır? Bir de utanmadan akıllı geçiniyoruz!”

İçeri girmeye karar verdi. Merdiveni çıktıktan sonra oldukça geniş bir koridor geliyordu. Kulağına muhtelif aletlerin sesi çarpı. Kadınli erkekli gruplar, ellerinde keman kutuları ve notalarla çıkıyorlardı. Ömer bunlardan birine yaklaşarak:

“Talebeden Macide Hanım’ı arıyorum. Nerede bulunduğunu kime sorayım?” dedi.

Kızlar birbirlerine anlayışlı bir gülüşle baktılar. “Hangi Macide?” diye sordular ve uzun uzadıya tarif ettirip izahat aldıktan sonra tanımadıklarını söylediler ve uzaklaştılar. Ömer oralarda bir hademe aramaya koyuldu, fakat bu sırada arkasındaki odalardan birinin kapısı açıldı ve o, ensesinden biri çekiyormuş gibi geriye döndü.

Genç kız çabuk adımlarla yanına kadar geldi ve:

* Seçmek.

“Buralara mı çıktınız? Çok aradınız mı? Sesinizi benzettim; galiba beni soruyordunuz!” dedi.

Ömer onun gözlerinin içine baktı. Nereden bulduğunu bilmediği bir cesaretle ve hiç tereddüt etmeden sordu:

“Beni bekliyordunuz değil mi?”

Genç kız onun bakışına bir müddet mukabele ettikten sonra dalgın bir tavırla başını salladı:

“Evet!..”

Elini Ömer’e uzattı. Bir müddet böyle durdular. İkisinin de avuçları buz gibiydi.

İkisinin ağzından aynı zamanda:

“Gidelim!” kelimesi çıktı.

Merdivene doğru yürüdüler. Macide, Ömer’in kolunu aynen sabahleyin tuttuğu yerden yakalamıştı. Bir basamak geride kaldığı halde onu bırakmıyordu. Sokakta bir müddet konuşmadan yürüdüler. Ömer sabahki manasız sükûnun başlamasından korkarak mırıldandı.

“Size bir şeyler söyleyecektim!”

“Evet!”

Pek de cesaret vermeyen gözlerle Ömer’e baktı. Delikanlının kumral saçları büsbütün alnına dökülerek gözlüğünün kenarlarına dokunuyordu. Bu haliyle küçük bir çocuk kadar şirin ve manalıydı. Gözlüğünün kirli camları arkasında derine kaçmış gibi duran küçük gözleri hiç kımlıdamıyordu.

Macide başını çevirerek tekrarladı:

“Evet!..”

Ömer bir an tereddüt ettikten sonra:

“Dün sabah ben vapurda sizin yanınıza gelirken teyzemi görmemiştim!..” dedi.

Macide gözlerini buruşturarak ona baktı. Ne demek istediğini anlamamıştı.

Ömer sordu:

“Size hepsini anlatayım mı? Hepsi dediğime bakmayın... Pek uzun değil. Yalnız muhakkak söylemek istiyorum. Hem şimdi... Başka zamana bırakırsam bu cesareti bulamayacağımdan korkuyorum. Niçin bu tereddüdü uzatayım? Siz açık bir insana benziyorsunuz. Benimle oynamayacağınızdan eminim... İçimde beni şu anda anlayacağınıza dair bir his var... Sözlerim ne kadar çocukça,

ne kadar alelade olursa olsun, alelade şeyler kastetmediğimi sezeceksiniz...”

Bir türlü bitiremiyordu. Macide onun şişmanca yanaklarına, terli dudaklarına baktı: Genç adamın biraz kalın olan kumral kaşları alnına doğru dağılmış ve saçlarına karışmıştı. İçinde şiddetle ihtizaz eden* birtakım tellerin aksi gözlerine vurmuş gibi hummalı bakışları vardı. Genç kız şu karşısında duran insanın, bu anda içinde olanları ortaya dökmek için nasıl yandığını ve nasıl her türlü yalandan uzak bulunduğunu anlıyordu. İnsanlara karşı ruhunu kaplayan buzun elinde olmayarak çözülmeye başladığını hissetti. Karşımıza her şeyiyle çırılçıplak serilen bir insanın üzerimizde yaptığı mukavemet edilmez tesir onu da yakalamıştı. Maskesini, gizli maksatlarını ve bütün rollerini, bir an için bile olsa, üzerinden atmış olan biri ile yan yana bulunmak ona cesaret ve emniyet veriyordu. Kendi içinde hapsedtiği şeyler de dışarı fırlamak, nihayet bir insan kulağına çarpmak için kımıldamaya başlamıştı. Ruhundaki bu yeni hareket onda tatlı bir heyecan ve buna sebep olan insana karşı sarıh** bir minnettarlık doğuruyordu. Ömer’in söyleyeceklerini belki teker teker merak etmiyor, fakat onun, kafasında ve ruhunda olan şeyleri, hiçbir maniaya çarpmadan ortaya döküşünü seyretmek için sabırsızlanıyordu.

“Benimle ne kadar açık konuşuyorsunuz!” dedi.

Macide, bu sözle ne kastettiğini anlayamayan Ömer’in bir şey sormasına meydan vermeden devam etti:

“Benimle açık konuşmak isteyen, hatta sadece konuşmak isteyen ilk insan galiba sizsiniz... İçimden öyle geliyor ki, bana fena şeyler söyleyemezsiniz... Neden devam etmiyorsunuz?”

Ömer büyük bir tehlikeden kurtulan bir insan gibi ağzını açarak derin nefesler alıyor ve gülümsüyordu.

“Size fena şeyler söyleyebilir miyim?.. Sizi sevdiğimi, deli gibi, ölecek gibi sevdiğimi söylemek fena bir şey mi? Şaşırmayın... İhtimal kulaklarınız böyle sözlere alışık değil... Fakat yalnız kulaklarınız... Kendinize itiraf etmeseniz bile, ruhunuzun bu sözlerime yabancı olmadığını tasdik edeceksiniz... Bakın, bağırıyorsunuz... Yanımdan kaçmıyorsunuz... Yüzünüz nefret ifade etmiyor... Beni anlıyorsunuz!.. Sonuna kadar, en küçük noktasına, en gizli köşesine

* Titreşen.

** Belirgin.

kadar ruhumu görüyorsunuz ve bunlar size yabancı gelmiyor... değil mi? Sizden cevap istediğim yok... Beni sadece dinlemenizi istiyorum. Daha dün gördüğünüz ve toptan iki saat bile konuşmadığınız bir insanı dinlemenizi isterken ne yaptığımı farkındayım... Fakat bir ses bana mütemadiyen doğru yaptığımı fısıldıyor. Hayatımda hiçbir zaman bu kadar açık olmamıştım. Buna cesaret edememiştım. Halbuki şimdi bütün mevcudiyetimi gözlerimi kapatarak size teslim edecek kadar büyük bir emniyet duyuyorum ve alay edeceğinizden, reddedeceğinizden korkmadan konuşuyorum. Bu emniyet, bu kanaat bana sizi ilk gördüğüm andan itibaren geldi. Demin ne demiştim: Vapurda yanınıza gelirken orada teyzemin oturduğunun farkında bile değildim. Sizi görmüş, sonra başka hiçbir şey görmez olmuştum. Sizi tanıımıyordum, buna rağmen büyük bir emniyetle o kalabalığın içinde yanınıza kadar geldim. Size hitap etmek üzereydim, teyzem söze karıştı. Bunları anlatmaya bile lüzum yok. Zaten anlatmak istediğim bir şey var, bin bir şekle sokup söylemek arzusuyla yandığım bir tek şey: O da sizi sevdiğim. Bunun dünyanın teşekkülünden beri kaç milyar defa tekrar edildiğini unutmuyorum, fakat siz söyleyin, canlılığından bir şey kaybetmiş mi? Kâinatta hiçbir mevcudun olamayacağı kadar taze ve olgun değil mi?.. Bu öyle bir kelime ki, doğuyor ve doğuşuyla beraber kemali de içinde getiriyor. Sizi seviyorum... Başka ne söyleyeyim? Siz de cevap vermeye kalkmayın. Bir insanın bütün varlığı ile, karmakarışık ruhu, esrarı çözülmemiş vücudu, arzuları, itiyatları, ihtirasları, hülâsa her şeyi ile size teslim olması, size iltihak etmesi* ne muazzam bir şeydir! Bunu tamamıyla anladığınızı biliyorum. Bunun karşısında lakayt kalamayacağınızı da biliyorum. Hiçbir insan seven bir insanın karşısında alakasız olamaz. Dünyanın bu en harikulade hadisesi karşısında kimse hareket ihtiyarına** malik değildir. Buna hakkı yoktur. Nasıl muhtaç olduğumuz havayı istemem demeye, mekân içinde bir yer işgal etmekten vazgeçmeye kuvvetimiz yoksa, bize verilen bir aşkı almamaya da iktidarımız yoktur. Sizi seviyorum... Hem nasıl seviyorum yarabbi... Şu anda bir tarafımı kesseniz acı duymam. Sizin için herhangi bir şeyi yapmak istediğim zaman beni durduracak kuvvet tasavvur etmiyorum. Ölüm bile buna muktedir değildir. Bakın, etrafımızdan bir sürü insanlar

* Katılması.

** Davranış özgürlüğüne.

geçiyor, birçoğu dönüp dönüp bize bakıyorlar, daha doğrusu bana bakıyorlar. Hangisini isterseniz yakalar ve öldürürüm. O buna karşı koymak istese bile, bunun bir aşk için lüzumlu olduğunu öğrenince kolları gevşeyecek, mukavemeti kırılacaktır. Bakın, nasıl siz de aynen benim gibi sarsılıyorsunuz. Hayatınızda böyle bir şeyin ilk defa olduğu muhakkak, söyleyin bana, içinde hiç yabancılık var mı? Bütün bunlar sizin için malum şeyler değil miymiş? Yalnız bu anda kafanızda bir örtü açılıyor ve ruhunuzun en zengin tarafları önünüze seriliyor. Hiç yanılmadan biliyorum ki, siz de benim gibi şu anda bozuk kaldırımlar üzerinde yürümekte değilsiniz. Siz de vücudunuzun elli veya altmış kilo ağırlığından kurtularak ilerliyorsunuz... Bakın, Beyazıt'a gelmişiz... Nasıl? Ne kadar zamanda? Bunları bilmiyoruz. Zamanın olduğu yerde kaldığını ve bizi huşu içinde dinlediğini fark etmiyor musunuz?.. Elinizi bana verin... Nabızınız benimki kadar, belki daha hızlı atıyor. Bileğinizin terleri elimi yakıyor. Güzel göğsünüzün altındaki minimini kalbinizi görüyorum. Şu anda yok oluversek herhangi bir teessür duyar mısınız? Hayattan ayrılmayı istemeyiz, çünkü tatmin edilmemiş birçok arzularımız vardır. Fakat şu anda hiçbir istek bizi yere bağlamıyor. Ruhlarımızın dopdolu olduğunu hissetmiyor musunuz?.. Bileğiniz insanı çıldırtan bir teslimiyetle parmaklarımın arasında duruyor. Bütün vücudunuz ince dallardaki yapraklar gibi titriyor. Bana bu anı yaşattığınız için size minnettarım. Hayata, tesadüfe, beni dünyaya getirenlere, herkese, her şeye minnettarım. Artık evinize geldik. Ben girmeyeceğim. Sizi tekrar görünceye kadar bu anları kafamda yaşatmaya çalışacağım. Ne yapacağımı bilmiyorum. Belki şehrin dışına çıkarak sabaha kadar koşar ve şafakla beraber buraya gelirim, belki de burada, duvarın dibinde oturur ve sizden etrafa yayılan havayı yakından koklamak isterim. Bana hiçbir şey söylemeden içeri girin. Sizin yanınızda bulunduğum her dakika beni baş döndürücü bir süratle daha büyük bir saadete doğru götürüyor... Artık korkuyorum. Saadetin bizi korkutacak kadar çok ve kesif olması nedir bilir misiniz? Şimdi şuracığa düşmekten korkuyorum. İçimde biriken hislerin birdenbire patlayarak beni zerrelere halinde dağıtacağından korkuyorum. Allahaismarladık. Yarın sabah sizi tekrar gelip alacağım... Allahaismarladık..."

Ömer hummalı bir hasta gibi terlemişti. Macide'nin elini yakalayarak ağzına doğru götürdü, fakat öpmeden tekrar aşağı indirdi.

Gözleri Macide'nin yüzündeydi, karşısındakini görmüyormuş gibi uzak bir bakışı vardı. Bir an böyle bekledi, sonra birdenbire arkasını dönerek çabuk adımlarla uzaklaştı ve sokağın köşesinde kayboldu.

Macide iki ayak merdiveni yavaşça çıkararak kapıyı çaldı. Fatma'ya yorgun ve karnının tok olduğunu, hemen odasına gidip yatacağını söyledi. Sokak üstündeki küçük odası, ortalık kararmaya başladığı ve pencerenin önündeki lamba henüz yanmadığı için, adamakıllı loştu. Genç kız kolunun altındaki notaları bir iskemlenin üstüne bıraktıktan sonra küçük, beyaz karyolasının kenarına oturdu. Yüzünü ellerinin arasına alarak düşünmeye, daha doğrusu hatırlamaya çalıştı.

Nabızı hâlâ hızlı atıyor, başı hâlâ uğulduyordu. Kendini toparlayarak Ömer'in sözleri üzerinde düşünmek istedi. Aklına bunların bir kelimesi bile gelmiyor, buna mukabil dağınık kumral saçları, gözlüklerinin altında ateş parçaları gibi yanan ve parlayan gözleri, konuşurken fevkalade güzelleşen ağzı ve insanın ruhuna sert fakat tatlı bir rüzgâr halinde yayılan sesi ile hep Ömer'i görüyordu. Çabuk adımlarla yanında gidiyor, elleriyle az, küçük fakat manalı ve mukavemeti kıran hareketler yapıyor ve konuşuyordu. O zamana kadar genç kızın hiç duymadığı bir sesle, hiç aklına getirmediği şeyleri söylüyordu. İşin asıl korkunç tarafı, genç adamın sözlerinin doğru olmasıydı. Şimdiye kadar Macide'nin hiç düşünmediği bu şeyler Ömer tarafından söylendiği andan itibaren artık ona yabancı değildi. Evet, içinde birtakım örtüler kalkıyor ve bunların altından yeni ve insanı sarhoş eden şeyler çıkıyordu. Fakat onun sözleri doğru olmasa, kelimeleri, manasız şekilde yan yana getirilmiş hecelerden ibaret olsa bile gene dayanılmayacak kadar tesirli idi. Bir damarını keserek kanını dışarı akıtan bir adam da ancak bu kadar içini verebilirdi.

Bugün başından geçenlerin üzerinde düşünemeyeceğini, sakın hükümler veremeyeceğini anladı. Şu kadarını muhakkak biliyordu ki, artık hayatının yeni bir devresi başlamıştır. Artık her şey çizilen muayyen yollarda yürümeyecektir.

“Bir şeyler... Bir şeyler olacak... Ne yapabilirim?” diye mırıldandı. Fakat bu olacak “bir şeyler”den çekinmediğini, hatta aksine olarak, ekseriya bir atı çok hızlı koştururken duyduğuna benzeyen, korkuyla karışık müthiş bir heyecan hissettiğini hayretle kendine itiraf etti.

Ne olacağı, nereye varacağı malum olmayan hayatının artık bir mana almaya başladığını görüyordu. Bundan sonra kafası, üzerinde düşünülecek şeyler bulmakta güçlük çekmeyecek; hisleri, koparılmadan kuruyan meyveler gibi, içinde buruşup kalmayacaktı. Sabahları kalktığı zaman “Bugün de her gün gibi. Niçin uyandım?.. Niçin bana kendimi unutturan uyku sürüp gitmedi?” demeyecek, sokaklarda yürürken ayakları isteksiz şekilde kaldırımlarda sürüklenmeyecekti.

Bu Ömer ne biçim bir çocuktü? Buna dair hiçbir şey bilmiyordu. Onu daha dün sabah görmüş, belki biraz süzmüş fakat üzerinde hiç düşünmemiş ve kimseye sormamıştı.

Onun hareketlerini, sözlerini şimdi bir daha gözden geçirerek hükümler vermek isteyince aczini tekrar itirafa mecbur oldu. Ömer üzeri terlemiş dudaklarıyla ona tekrar yakıcı sözler söylemeye başladı ve kâh titreyen kâh hükmeden sesiyle onu teslim olmaya mecbur etti.

Yatağının üzerine elbiseleriyle uzandı, gözlerini tahta oymalı tavana dikti ve bir müddet sonra uyuyakaldı.

XI

Sabahleyin erkenden kalktı ve hazırlandı. Hemen sokağa çıkmak istiyordu. İçinde garip bir üzüntü vardı. Akşamki hislerinden ancak büyük bir korku kalmıştı. Yeni girdiği bu karışık, bu hareketli ve sürükleyici hayatın nasıl devam edeceğini bilmiyor ve şimdiye kadar her işinde onu sevk eden iradesi başını kaldırarak tekrar hükmünü yürütmeye çalışıyordu. Buna rağmen evden erken çıkmak ve Ömer’e rastlamadan mektebe gitmek tasavvurunu tatbik edemedi. Odada aşağı yukarı dolaştı; ara sıra pencereden sokağa hırsızlama bakışlar attı; aşağıya inerek birkaç lokma bir şey yemeye çalıştı; tekrar odasına çıktı ve nihayet dün evi beraberce terk ettikleri zamana kadar bekledikten sonra sokağa fırladı.

Ömer oralarda yoktu. Genç kız iki tarafına süratle baktı ve tramvay caddesine doğru yürüdü. Bunu, yani Ömer’in gelmemesini beklediği ve istediği halde şimdi büyük bir teessüre kapıldığını

gördü. Kaşları çatıldı, içinde birbirini çaprazlayan bir sürü hisler vardı. Kendi kendine söylendi:

“Daha iyi... Onu görmekten korkuyorum. Çünkü hiçbir sözüne itiraz edecek, hatta cevap verecek kuvveti kendimde bulamıyorum. Ne kadar çok... ve güzel konuşuyor... Ama tehlikeli... Mesela dünkü sözlerini herhalde dinlememeliydim. Birdenbire ne olduğumu anlayamadım... Sözlerini kabul ettiğim için değil, şaşırdığım için ters cevap veremedim. Halbuki susmasını söyleyebilirdim. O zaman da kızar ve bırakıp giderdi... Öyle ya... Onda öyle bir hal var... İnsana azıcık darılsa hemen yanından kaçacak gibi bir hal... Ben bunu da istemem. Yanımda yürüyen birisi ne diye bana darılıp kaçsın... Hem fena bir şey söylemedi ki... Daha fena da ne söyleyebilirdi... Beni sevdiğini söyledi...”

Macide bir müddet düşündü ve sonra olduğu yerde kalarak gözlerini yarı kapadı. Kafasına dolan birtakım fikirlerle pençeleşiyor gibiydi, tekrar mırıldandı:

“Beni sevdiğini söyledi... Bir insan tarafından sevilmek bu kadar fena mı? Beni şimdiye kadar kim sevdi? Annem, babam... Belki... Ama bu ne biçim bir sevgiydi? Zavallı babacığım... Demek öleli iki ay olmuş... Teyzem herhalde beni düşündüğü için bunu sakladı. Kim bilir, belki de evde tatsızlık olmasın diye böyle yapmıştır... Acaba annem ne halde?.. Ablam herhalde onu yanına almıştır. Belki de bu haberi tatile kadar benden saklamalarını o yazdı... Zavallı anneciğim... Kim bilir nasıl dövünmüştür... İyi ki ben Balıkesir’de değildim... Orada olup babacığımı son defa öpmem, annemi teselli etmem daha doğru olmaz mıydı? Elbette... Halbuki ben iyi ki yoktum diyorum. Acaba ben fena huylu bir kız mıyım?.. Hele dün o lafları da dinledim... Ama ne kadar güzel söylüyordu... Ne güzel dudakları vardı...”

Macide kıpkırmızı oldu. Düşüncelerinin ortasında tekrar yürümeye başlamış ve caddede bir hayli ilerleyerek Beyazıt’a yaklaşmıştı. Kolundaki saate baktı; dokuza geliyordu.

“Tramvaya bineyim!” dedi.

Notalarını evde unuttuğu aklına geldi. Geriye dönüp alsam mı, yoksa böyle gideyim mi, diye düşündü. Sonra garip bir gülüşle, sanki bir şey çalışacakmışım gibi, dedi. Bu sırada başını kaldırıp etrafına bakındı ve dün yolda olduğu gibi her tarafı titremeye başladı. Tutunacak bir şey aradı. Dişlerini sıktı. Başını, kaçmak ister

gibi, sağı sola döndürdü ve sonra, arkasından uzun zamandan beri geldiğini derhal anladığı Ömer'e iki elini birden uzattı.

Derin bir oh demiş gibi içi tekrar yatışmaya başlamıştı. Yalnız olduğu zamanki bütün mücadelesi ani olarak durmuş, iç ve dış hayatına ait her şey, yanında sessizce yürümeye başlayan delikanlının hükmü altına girmişti. Analarının kanatları altına saklanan civcivlerin duyduğu emniyet ve gönül rahatına çok benzeyen bu kendini teslim etme hissi, Macide'nin hiç de gururunu hırpalamıyordu. Bir kimseye bu kadar kolaylıkla hatta böyle kısmen de istemeyerek tabi olmanın kendine niçin ağır gelmediğini bir aralık düşünmeye kalktı. Fakat kafasında derhal şu sual kendini gösterdi:

"Acaba istemeyerek mi? Sahiden istemiyor muyum?"

Sanki bu suale derhal cevap veriyormuş gibi Ömer'in kolunu yakaladı. Onun, kısa ve teşekkür eden bir bakıştan sonra bir şey söylemeden yoluna devam edişi Macide'yi adeta sersemletti...

"Niçin istemiyormuşum!" diye, birine cevap veriyormuş gibi, isyanla düşündü... "Niçin istemiyormuşum!.. Bu çocuğun yanımda yürümesinden, bana dokunmasından ve bana doğruluğundan bir an bile şüphe etmediğim sözler söylemesinden memnun olmadığımı nasıl iddia ederim?.. Niçin kendimi aldatmaya çalışıyorum? İstiyorum işte... Hatta onun tekrar konuşmaya başlamasını, ağzından alev gibi dökülen sözlerinin beni tekrar sarmasını ve başka her şeye karşı kör ve sağır etmesini istiyorum. Gene adımlarımın altında kaldırımları duymamak, gene o dünkü sıtmaya tutulmak istiyorum."

O söylediği sıtmanın yavaş yavaş geldiğini hissetti. Böyle anlarda hiç sebepsiz ağlamak ister gibi oluyor ve çenesi titriyordu. Kendini toplamak için sordu:

"Bu gece ne yaptınız?"

"Size birçok şeyler anlatacağım... Fakat nereye gidiyoruz?"

Macide tereddütle:

"Bilmem!" dedi, sonra, kendini de hayrete, hatta biraz korkuya düşüren bir cesaret ve bir arzu ile ilave etti:

"Ben notalarımı almamışım, bugün mektebe gitmesem de olur..."

Ömer sol kolunu Macide'nin elinden yavaşça çekti, öbür tarafa geçerek onun koluna girdi. Birkaç adım sonra bu ona fevkalade soğuk ve çocukça göründü. Her iki elini süratle ceplerine sokarak yoluna devam etti.

Beyazıt Meydanı'nı geçince biraz durakladı.

"Haydi, deniz kenarına bir yere gidip dolaşalım... Bugün canım insan yüzü görmek istemiyor; geniş, uçsuz bucaksız bir şeye... ve sana bakmak istiyorum!" dedi. Sonra: "Dün akşam böyle soğuk değildim... Böyle yaveller yapmıyordum, ne oldu bana!.." diye düşündü. Birdenbire yanındakine dönerek:

"Birbirimize ne zaman sen diyeceğiz?.." dedi.

"Ne zaman isterseniz!"

Ömer bir kahkaha attı:

"Bakın, diliniz varmıyor! Peki, bunun kendiliğinden gelmesini bekleyelim, yalnız ara sıra, demin olduğu gibi, dilimden kaçarsa kusura bakmayın. Baksanız da ehemmiyeti yok. Bana öyle geliyor ki, sizin gülmenizle kızmanız, iltifat etmenizle azarlamanız arasında hiçbir fark yoktur... Size ait hiçbir şey çirkin olamaz sanıyorum."

Divanyolu'na amut sokaklardan rasgele birine daldılar, dik yokuştan inip ahşap evlerin arasından, demiryolunun altından ve yangın yerlerinden geçtiler, nihayet yıkık duvarların üzerinde fışkıran otlara ve biraz ötedeki denize geldiler.

Etrafta kimseler yoktu. Az dalgalı deniz sahildeki iri ve yosunlu taşları örtüp açıyor, epeyce yükselmiş olan güneşin altında hakiki rengini göstermeden kımlıyordu. Uzaklardan birkaç irili ufaklı vapur ve daha ilerlerde şişirilmiş tulumlar gibi yatan adalar vardı. Ömer:

"Burası da, görüyorsun ki, uçsuz bucaksız bir yer değil!.. Burada da gözümüze bir hudut çiziliyor. Okyanuslarda bile başka türlü olmasa gerek... Acaba bu kâinatta yerle göğün birbirine kavuşmadığı bir taraf yok mu? Alabildiğine sonsuzluğa doğru giden bir taraf..."

Bu sefer dünkü gibi dilsiz kalmamaya niyet etmiş olan Macide gözlerini hayretle açarak mırıldandı:

"Ne kadar büyük arzularınız var!.."

Ömer aklını başına toplamaya çalıştı. Şimdiye kadar olduğu gibi başıboş konuşmanın bu kız üzerinde iyi tesir yapmayacağını düşündü. Kendi kendine söylendi:

"Dün onun üzerinde adamakıllı müessir olmuştum! Neden? Çünkü samimiydim. Halbuki şimdi zihnimden türlü münasebetsiz şeyler geçiyor. Buraya başka zamanlarda, başka kimselerle beraber de gelmiştim. Allah göstermesin... Galiba son defa da bir Ermeni kızı ile beraber... Ne kadar iri memeleri vardı. Hiç de çirkin değil-

di... Halbuki Macide'nin hiç göğsü yok gibi... Belki de elbiseden... Öyle ya, dün kazak giyince bir şeyler kendini gösteriyordu. Acaba kafamı bir çalı süpürgesiyle temizlemek mümkün müdür?.. Yalnız temiz şeyler kalsın... Fakat süpürge çöplerinden başka bir şey kalmamasından korkarım... Dün akşam ne yaptınız diye sordu... Ne diyeyim? Çünkü ne kırlara gidip koştum, ne de penceresinin altında sabahladım. Hava adamakıllı ayazdı. Kirli battaniyeme sarıldım ve horul horul uyudum.”

Dağınık bekâr odası, pansiyon sahibesi madam, sokakta sabaha kadar arkası kesilmeyen gürültüler aklına gelince derhal keyfi kaçtı. Teyzesinin besmeleli ve gramofonlu küçük odası ona daha sıcak ve daha yakın göründü. Macide'nin bu odaya bitişik yattığını hatırladı ve sordu:

“Siz bu gece ne yaptınız?”

“Hiç... Uyudum!”

“Ben de!”

Gülüştüler.

Ömer laf olsun diye ağır ağır başladı:

“Sizi eve bıraktıktan sonra tekrar caddeye çıktım. Caddedeki kalabalık beni sahiden sıktı. Ben ikide birde böyle oluyorum, bazen bütün insanları boyunlarına sarılıp öpecek kadar seviyorum, bazen de hiçbirinin yüzünü görmek istemiyorum. Bu nefret filan değil... İnsanlardan nefret etmeyi düşünmedim bile... Sadece bir yalnızlık ihtiyacı. Öyle günlerim oluyor ki, etrafımda küçük bir hareket, en hafif bir ses bile istemiyorum. Taşıp dökülecek kadar kendi kendimi doyurduğumu hissediyorum. Kafamda, hiçbir şeyle değişilmesi mümkün olmayan muazzam hayaller, bana her şeylerden daha kuvvetli görünen fikirler birbirini kovalıyor... Fakat sonra birdenbire etrafımda bana yakın birini arıyorum. Bütün bu beynimde geçen şeyleri teker teker, uzun uzun anlatacak birini. O zaman ne kadar hazin bir hal aldığımı tasavvur edemezsiniz. Kış günü sokağa atılmış üç günlük bir kedi yavrusu gibi kendimi zavallı hissediyorum. Odamdaki duvarlar birdenbire büyüyüveriyor. Pencereilerin dışındaki şehir ve hayat bir anda, insanı içinde boğacak kadar kudretli ve geniş oluyor... Zannediyorum ki, tasavvuru bile baş döndüren bir süratle hiç durmadan koşup giden bu hayat ve bir avuç toprağının bile doğru dürüst esrarına varamadığımız bu karmakarışık dünya beni bir buğday tanesi, bir karınca gibi ezip

geçiverecek... Böyle acz içindeyken odamda her şey bana küçüklüğümü ve zavallılığımı haykırıyor. Sokağa fırlıyorum. Bir tek yakın çehre görsem de yanında yürüsem, hiç ses çıkarmadan yürüsem diyorum. Halbuki ara sıra karşılaştığım ahbabları görmemezliğe geliyorum. Hiçbiri bana bu anda yardıma çağrılacak kadar yakın görünmüyor. Bilmem beni anlıyor musunuz?.. Dün size bir sürü şeyler söyledim. Onların manasına bakmayınız... İçimde senelerin biriktirdiğini boşaltmak istemiştım. Siz bana şimdi bahsettiğim bu yakın çehre gibi göründünüz... Vapurda sizi görür görmez: İşte, dört tarafa koşup aradığın, yanına sokulup sessizce yürümek istediğin, işte, hayatın müddetince istediğin insan! dedim. Katiyen yanılmadım. Yanılmış olsam şimdi yanımda bulunmazdınız... Siz rast gelen delikanlıyla deniz kenarında gezmeye gidecek bir insan olmadığınızı anlamak için zeki olmaya lüzum yok... Buna rağmen, bakınız, yan yana oturuyoruz...”

Biraz durdu. Sonra başını genç kıza çevirerek sordu:

“Bundan memnun musunuz?”

Macide güzel, kahverengi gözlerini genç adamın üzerinde tuttu. Onun böyle hüküm beklermiş gibi kımıldamadan duruşu o kadar hoşuna gitti ki, farkında olmadan elini Ömer’in eline dokundurdu ve: “Memnunum!” dedi.

Bir müddet daha orada, rutubetli taşların üstünde oturdular. Sonra kalktılar ve Sarayburnu istikametinde yürümeye başladılar. Bazen gittikleri yol birdenbire tıkanıveriyordu. O zaman geriye dönerek başka bir tarafa sapıyorlar ve tekrar aynı istikameti tutturuyorlardı. Yolda rastladıkları bir simitçiden iki simit aldılar. Ayakları taşlar arasından yeni fışkırmaya başlayan otların arasında kaybolarak ve bazen teneke kutulara çarpıp gürültü ederek bir hayli ilerlediler. Artık ikisi de konuşuyordu. Macide bir müddet Balıkesir’den, Ömer’in annesinden, akrabalarından, tanıdıklarından bahsetti.

Kendi evinden ve babasının ölümünden hiçbir şey açmıyor ve Ömer’in de bu mevzuya dokunmamasından büyük bir minnet duyuyordu.

Vakit hayli ilerlemiş, güneş arkalarındaki minarelerin hizasına gelmişti. Onlar ara sıra yer değiştirerek hâlâ dolaşıyorlardı. Nihayet yıkılmış bir sur parçasının üstüne tırmandılar. Taşların arasından fırlayan birkaç yabanî incir fidanı tomurcuklanmaya çalışıyordu.

Elleriyle yapıştıkları taşlar parmaklarında beyaz ve kumlu harç parçaları bırakıyordu.

Burada ta ortalık kararıncaaya kadar kaldılar. Sonra başka sokaklardan ve birkaç kere yollarını kaybedip dolaştıktan sonra eve döndüler. Ömer onu gene kapıda bıraktı. Bu sefer sakin ve müstehzi. İkisi de gülümsüyordu.

• • •

Sabahları Ömer'in erkenden Macide'yi karşılaması, onu mektebine bıraktıktan sonra akşamüzeri tekrar alarak eve getirmesi, ara sıra geç vakitlere kadar dolaşıp bazen sakin ve şundan bundan, bazen hummalı konuşmaları günlerce ve hiç aksamadan devam etti.

Ev halkının halinde bir başkalık olduğu Macide'nin gözünden kaçmıyordu. Onlarla fazla temas etmemesine içerledikleri için böyle yaptıklarını farz etmek istedi. Fakat Galip amca gibi ağzını pek nadir açan bir adamın bile bir akşam yemeğinde:

"E, kızım, ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sorması onu şaşırttı. Ne yapacağını hiç düşünmemişti. Annesinin herhalde ablalarına taşındığını ve kendisini Balıkesir'e çağdırtmak için bir sebep olmadığını zannediyordu. Tatile kadar burada kalacak, sonra Balıkesir'e gidecek ve gelecek sene için belki bir pansiyon, yahut başka bir çare aramaya çalışacaktı.

"Bilmem... Dün anneme mektup yazdım. Cevap bekliyorum!" dedi.

Galip amca canı sıkılmış bir tavırla:

"Daha çok beklersin!" diye cevap verdi. "Biz de bir buçuk aydan beri mektup bekliyoruz ama bir şey çıktığı yok... Annenin ne biçim insan olduğunu bilmez misin?... Ablanla enişten ise aldırış edecek soydan değildir... Şimdiki zamanda herkes derdi üstünden atmaya bakıyor."

Macide ablasının da, annesinin de ne biçim insanlar olduğunu bilirdi. Büyükçe bir manifatura tüccarı olan eniştesi ise Macide'nin en sevmediğı insanlardandı. Ve Macide bu muhabbetin karşılıklı olduğunun farkındaydı. Buna rağmen ailesi hakkında Galip amcanın bu şekilde sözler sarf etmesi, belki hiç alışmadığı için, belki böyle bir münasebetle söylendiğı için, onu fena halde müteessir etti. Kendisine hâkim olmasa sofrayı bırakıp kalkacaktı. Fakat böyle

yaparsa ufak tefek dargınlıklar çıkarıp yemekten yarım kalkmayı âdet eden şımarık teyzezadesi Semiha'ya benzeyeceğini düşündü ve dudaklarını ısırarak oturdu. O gece hiçbir şey konuşmadan odasına çekildi ve annesine kısa bir mektup daha yazdı.

Bunu takip eden birkaç günde Macide Ömer'le beraber dolaşmanın sarhoşluğu ile ev halkının ve bilhassa Semiha'nın tavırlarının ayıltıcı soğukluğu arasında mektebe gidip geldi. Kendisine karşı müşfik muameleyi elden bırakmamaya çalışan Emine teyze bile değişmişti. Akşamları "Nereden teşrif küçükhanım?" diye imalı sualler soruyor, karşısındakinin sükûtu üzerine: "Eskiden gezip dolaşmaktan hiç hoşlanmadığını söylerdin... Bugünlerde İstanbul seni sardı galiba... Öyle ya, baharda insanın kanı kaynarmış!" diyordu.

Macide kıpkırmızı kesiliyor ve alaycı gözlerle kendisine bakarak: "Nasılsın kardeşim?" diye laf atan Semiha'ya yalancı bir tebessümle: "İyiym kardeşim!" dedikten sonra hemen ortalıktan kayboluyordu.

Adamakıllı yaz havasını hatırlatan bir günün sonunda gene Ömer'le buluştular. Genç adam dalgınlıktan iki gündür tıraş bile olmamıştı. Bir hafta içinde adamakıllı değişmiş ve zayıflamış görünüyordu. Macide onun "uyuyorum!" demesine rağmen geceleri çok kere yatmadığını tahmin etti ve bu ihtimal onu, Ömer'e karşı duyduğu bütün alakaya rağmen, belki de doğrudan doğruya bu alaka dolayısıyla, memnun etti.

Köprü'ye indikten sonra Ömer:

"Haydi, bir kayık tutup gezelim. Bu gece mehtap var!" dedi. Birkaç hafta evvel bir kıza böyle bir teklifte bulunmak ona dayanılmaz derecede soğuk gelirdi. Şimdi ise bunu gayet tabii buldu.

"Mehtapta gezmekten hep hoşlanırsınız. Bu sırada yanımızda biri bulunmasını da müthiş surette isteriz, fakat iki aptal herif, romanlarında mehtaplı aşk sahnelerinden bahsettikleri için bu muazzam zevki, bu şiddetli ihtiyacı gülünç buluruz. Görülüyor ki hamakat* sade ahmaklara değil, akıllı olduklarını sananlara da hükmediyor!" diye düşündü.

Fındıklı taraflarına yürüdüler. Ortalık kararmıştı. Kayık kiralanmış bir yer bulmak için bir hayli dolaştılar. Ara sıra denize doğru sapan dar sokaklardan birine dalıp sahile çıkıyorlar, sandala benzer bir şey göremeyerek tekrar dönüyorlardı. Bir hayli yürüdükten sonra yol birdenbire deniz kenarını takibe başladı. Buralarda büyükçe

* Ahmaklık.

ve havuz gibi yerler ve bunların içinde küçük, biçimsiz tekneler gördüler. Ömer ceketini kayıkçıya rehin bırakarak saati on beş kuruştan bir sandal kiraladı. Hemen açıldılar.

Deniz sakindi. Vakit henüz erken olduğu için yanlarından ikide birde ışıklar içinde şirket vapurları geçiyor ve küçük tekneyi hoplatıyordu. Ömründe ilk defa kayığa binen Macide adamakıllı korkuyor, bunu göstermemek için bütün kuvvetiyle dişlerini sıkıyordu. Ömer'in yüzüne ara sıra sahilin ışıkları vurmakta, bazen de her ikisi birden oralarda demirlemiş iri bir vapurun gölgesine girerek zifiri denecek bir karanlığa gömülmekteydi.

Şehirden ve gelip geçen vasıtalarından dökülen sarı, fersiz ışıklar etrafı adamakıllı görmeye mâni oluyor ve suları kirli ve ürkütücü bir renge boyuyordu. Macide elini sandalın kenarından uzatacak oldu fakat yapışkan ve pis bir şeye dokunmuş gibi derhal geri çekti.

Biraz daha açıldıktan sonra Köprü'yü ve iki taraftaki sırtlara tırmanan şehri tamamen gördüler.

Manzaranın ihtişamı her ikisini de yerlerinden kımıldamaya ve gözlerini kırptırmaya mecbur etti. Anadolu yakasının nispeten fakir ışıklarına karşı Beyoğlu ve İstanbul taraflarında soluk kırmızı noktalar hemen hemen hiç boş yer bırakmamışlardı. Bu noktalardan gökyüzüne doğru adeta aydınlık bir sis yükseliyordu. Asıl rengini belli etmeyen denizi üç dört taraftan saran ve kocaman bir ateşböceği yığının benzeyen şehir sanki gündüzkinin iki misli büyümüşü. Kulakları, muazzam bir fabrikanın uzaktan gelen gürültüsüne benzeyen uğultular dolduruyordu. Haliç'e doğru uzanan denizi ikiye bölen Köprü, bir zencinin koluna takılmış pırlantalı bir bilezik gibiydi. Her şey usta bir ressam tarafından çizilmiş gibi muntazam ve yerli yerindeydi. Denizin sathını bembeyaz diliyle yalayıp geçen vapur projektörleriyle küçük kayıkların zavallı soluk fenerleri arasında bile bir ahenk vardı. Karanlık her şeyi birbirine uydurmuş, birbirinin içinde eritmişti.

Anadolu sahillerinin üzerinde birdenbire yükseliveren ay, bu manzaraya daha esrarlı bir çehre verdi. Bütün ışıkların parıltısı derhal azaldı, fakat güzelliklerinden hiçbir şey kaybetmediler, hatta üzerlerine açık mavi bir tül atılmış gibi daha tatlı, daha mahrem bir hüviyet aldılar.

Kayıktakilerin ikisi de susuyordu. Böyle bir gecenin ancak gençken ve ancak bir defa yaşanabileceğini ikisi de sezmiş gibiydiler.

Bir müddet daha kararsızca çalkalandılar. Yavaş yavaş vapurlar seyrekleşmiş ve ay daha yükseklerle çıkmıştı. Şehrin fabrikayı andıran uğultusu da azalıyordu. Ömer ara sıra kayığa istikamet vermek için küreklere dokunuyor, sonra başını kaldırıp etrafına ve daha çok gökyüzüne bakmaya devam ediyordu.

Macide bir aralık gözlerini ona çevirdi. Ömer'in sakallı yüzü ay ışığında gümüş bir heykel gibi parlıyor, her zamanki gibi alnına dökülen saçları olduğundan daha açık görünüyor ve denizin esrarlı kıvıldamaları gözlüğünün camlarında aksediyordu.

Ömer kürekleri bırakarak duyulur duyulmaz bir sesle konuşmaya başladı:

“Böyle bir geceyi bütün varlığımızla içemeyişimizin sebebi, kafamızı birçok saçma şeylerin doldurmuş olmasıdır. On bin, yirmi bin sene evvelki insanlar gibi olabilsek, tabiatı onların gözüyle görsek, muhakkak ki şimdi burada böyle sükûnetle oturamazdık. Onlar güneşi, ayı, falanca büyük tepeyi veya filan bulutu ve yıldırımını babalarının hayrına mı Allah yaptılar? Onlar tabiatıta saklı duran ruhu bizden iyi anlamışlardır. Halbuki bizim bunu yapmamıza imkân yok. Minimini kafalarımızı ukalaca kitaplar, birbirinden çürük bilgiler, neticesi olmayan hesaplar ve Allah kahretsin, karmakarışık menfaat düşünceleri dolduruyor... Söyle, hangi ilim, hangi şiir, hangi aşk, hangi devlet bu manzaradan daha güzel, daha muhteşemdir? Buna rağmen burnumuzu kaldırmadan bozuk kaldırımlarda yürüyüp gitmekte devam ediyoruz. Dünyadaki insanların acaba kaç binde biri şu anda başını aya çevirmiştir? Halbuki o her şeyi, herkesi görüyor ve gafletimizin üstüne o tatlı, o iyi tebessümünü serpiyor. Dikkatle baksam onun parlak çehresi üzerinde birçok şeyler göreceğimi zannediyorum. Şu dakikada sarı nehir üzerindeki kayıklarında uyuyan yorgun kulileri, iri hindistancevizi ağaçlarının dalları arasında tüneyen papağanları, başlarını Nil'in kırmızı sahillerine yaslayarak dinlenen timsahları ve herhangi büyük bir şehrin herhangi bir eğlence bahçesindeki sevgilisini belinden kavrayan sarhoş kibarzadeleri aydınlatan hep aynı ışıktır. Halbuki ne kadar masum bir yüzü var; harp meydanlarında bağırsaklarını avuçlayarak ölenleri, apartman kapılarının önüne bırakılan çöp tenekelerini karıştırıp gıda arayanları, aynı gecede ikinci âşkıını pencereden içeri almaya çalışanları gördüğü halde güzelliğini ve saffetini muhafaza edebiliyor. Bizler, her gördüğümüz fenalığın

ve rezaletin bir parçasını ruhumuzda ebediyen beraber taşımaya mahkûm insanlar, onun yanında ne kadar zavallı ve küçük şeyleriz... Bak, karşıdan dağınık bulutlar geliyor. Çiçek açmış bir erik dalı gibi minimini ve birbirine sokulmuş bulut parçacıkları... Biraz sonra daha çok yaklaşarak ayla çapkınca bir oyuna girişecekler... Bu bulutları üstümüze doğru sürükleyen rüzgârı gözünüzle görmüyor musunuz? Ben görüyorum, bize doğru geldiğini, bizi de şimdi yerimizden alarak uçurmaya başlayacağını sanıyorum. Aynen sizinle ilk konuştuğumuz akşamdaki gibi hafifim... Her şey bana başka türlü görünüyor; size öyle değil mi? Her şey bizim ruhumuza tabi... Demin korkunç görünen sulara bakın, nasıl insanı çeken bir yüz almışlar. Ürkmek şöyle dursun, derhal bunlara gömülmek istiyorum. Suların dibine doğru yapılacak bir seyahatin bana, çocukluğumdan beri muhayyilemi dolduran harikalı dünyalardan birini göstereceğini zannediyorum. Aşağıya doğru tatlı bir süzülüşle kayarken tesadüf edeceğim şekilsiz ve yumuşak mahlukları, yeni doğmuş bir kuzuya dokunur gibi, ihtimamla okşayacağımı, irili ufaklı balıklarla göz göze gelip gülüşeceğimizi ve dipteki yosunları kadın saçları, taş ve kumları mücevher taneleri gibi avuçlarımda tutacağımı biliyorum. Niçin bu sözlerime gülmüyorsunuz? Benden hiç korkmuyor musunuz? Halbuki omuzları üzerinde benimki kadar hummalı bir baş taşıyan insanlardan korkulmalıdır... Onlar dünyanın en fena ve en iyi mahluklarıdır. Fakat niçin insanlardan ve kafalarından, ah, kafalarından bahse başladım. Bunları bırakalım ve etrafımıza bakalım. Her şey nasıl birbiri içinde erimiş gibi. Şu anda şu kayığı denizden ayırmak mümkün müdür? Parmakların ele bitiştiği gibi bu yumuşak sulara yapışmamış mı? İnsan nasıl olur da şu karşımızdaki ışıkların küçük bir hareketle söndürülebileceğine inanır? Bulundukları yere ebediyen mihlanmış gibi durmuyorlar mı?.. Ve biz... Kendimizi bu geceden ayırmaya muktedir miyiz? Fakat ne garip, şimdi küreklere sarılarak sahile dönmeye ve insan kokan sokaklardan geçerek evlerimize gitmeye mecburuz. Hatta bunu hemen yapmamız lazım. Çünkü vakit geçti. Sevgili teyzelerimiz, amcalarımız var..." Burada ağlar ve haykırır gibi bir sesle devam etti: "Dostlarımız, âmirlerimiz, işlerimiz, derslerimiz var... Allah kahredesi hayatımız var!.." Yerinden fırladı. Küçük sandal birdenbire çalkalandı ve Ömer tekrar oturarak iki yanına tutundu. Sonra yavaş bir sesle, başını ileri doğru uzatarak:

“Ne yapıyorsunuz? Niçin ağlıyorsunuz?” diye sordu. “Görmüyor musunuz, bu geceden ve bu tabiattan ayrılmak sizi ağlatıyor. Sakın elinizi gözlerinize götürmeyiniz... Ay altında ağlayan gözlere dokunmaya hiç kimsenin, hatta sizin bile hakkınız yoktur. Bu gecenin bu kadar harikulade bir sonu olacağını ben bile tahmin edememiştim. Yanınıza gelip sizi yakından görmek istiyorum.”

Tekrar ayağa kalktı. Kürek çektiği yerin üzerinden ayağını aşırarak Macide'nin önüne oturdu, genç kızın yüzü, evvelce de birkaç kere gördüğü gibi, tamamen hareketsizdi. Gözleri dümdüz ileri bakıyor ve kirpiklerinden soluk yanaklarına muntazam fasıllarla yaşlar süzülüyordu.

Ömer onun ellerini yakalayarak baktı. Beyaz, dar ve oldukça zayıftı. Bu el birçok güzel kadınlarda gördüğü yumuşacık, pembe fakat şişirilmiş bir eldiven gibi şekilsiz ve kemiksiz ellerden değildi. Parmakların ele bitiştği yerde çukurlar değil, hafif kabartılar vardı. Bilekten parmaklara doğru adaleler, incecik damarlar uzanıyor ve biraz dokununca kemikler hissediliyordu. Kesik tırnakları ne bir söğüt yaprağı kadar uzun, ne de bir gelincik yaprağı kadar genişti. Uçlarına doğru incelen parmakların nihayetine gayet tabii şekilde yerleşmişlerdi. Ömer hiçbir şey söylemeden Macide'nin iki elini birden ağzına götürdü ve parmaklarının ucunu yavaşça, dudaklarını değdirmekten korkar gibi öptü. Macide elinin birini usulca çekti, delikanlının yumuşak ve kumral saçlarında uzun müddet gezdirdi.

Sahile döndükleri zaman sandalcıyı telaşla kendilerini bekler buldular. Ömer kaç saat bindiklerini filan sormadan elli kuruş verdi ve kayıkçı ses çıkarmadan Ömer'in ceketini iade etti.

Yavaş yavaş yürümeye başladılar. Sokaklar tenhaydı. Bütün dükkânlar kapandığına göre saat dokuzu geçmiş olacaktı. Caddenin iki tarafındaki birkaç kahvede esnaf kılıklı adamlar, ameleler, tayfalar oturuyorlar, baş başa verip konuşmak, yahut kâğıt oynamakla vakit geçiriyorlardı. Ara sıra gecenin sessizliğini parçalayan müthiş gürültüler yaparak yanı başlarından geçen tramvaylarda tek tük yolcular vardı. Karaköy'e yaklaştıkları sırada yan sokaklardan gramofon sesleri ve pek kuvvetli olmayan münakaşalar duyuldu. Her ikisi de önlerine bakarak yürüyorlardı. Sokak lambalarının ışığı altında yan yana uzanan ve ince su yolları gibi parlayan tramvay raylarına ve sayısız ayak ve tekerleğin aşındırdığı esmer parkelere gözlerini dikmişlerdi. Kaldırımların yeknesak manzarasını bazen kapağı açık yatan boş bir cıgara

paketi, bazen de herhangi bir yerde herhangi bir sebeple açılmış bir çukur bozuyordu. Köprü'yü ve Yenicami kemerini geçtikten sonra sokaklar daha tenhalaştı. Güzel vitrinli karanlık dükkânlar pis tahta kepenklerin arkasına saklanmışlardı. Macide'yle Ömer'in ayak sesleri birbirine karışıyor ve iki taraflarındaki duvarlara sürtünerek etrafa yayılıyordu. Beyazıt Meydanı'na gelince bir an durdular ve havuzda zavallı bir halde yatan mehtaba baktılar. Biraz evvelki muhteşem ahbablarının bu hazin hali onları şaşırttı. Hatta Ömer bile söyleyecek söz bulamıyordu. Oralara dizilmiş kanepelerin üzerinde birkaç ser-seri ve birkaç "gece kızı" uyuşmaya çalışıyorlardı. Mırıltı halindeki sesleri, yerlerinden kımıldadıkça ayaklarının altında ezilen fıstık kabuklarının çıtırtılarına karışılıyordu. Saçı sakalı dağınık, sefil bir ihtiyar havuzun kenarına oturmuş, göğsünü açmış, elektrik lambasıyla mehtabın müşterek ziyası altında bitleniyordu. İki sıksa çocuk büyük bir ağacın dibinde ve birbirlerinin kucağında uyumuşlardı. Biraz aşağıdaki kahvelerde, hâlâ münakaşa eden ve sarhoşluklarından ayılmaya uğraşan avare münevverler görünüyordu.

Macide, Ömer'in koluna asılmış gidiyordu. Kafasında hiçbir şey yoktu. Daha doğrusu, bir şey düşünmüyor, sadece muhayyilesinde birbirini kovalayan levhaları seyrediyordu. Maddi hayatla bir tek alakası vardı: Şu anda Ömer'in kolunda olduğunu ve bu kolu sımsıkı tuttuğunu biliyordu. Gözleri yarı kapalıydı. İçinde hâlâ deminki ağlamanın verdiği hafiflik ve onu takip eden bir saadet hissi devam ediyordu. Böyle konuşmadan yürümenin de uzun sözler kadar birbirlerine ruhlarını açmaya yardımı olduğu muhakkaktı.

Şehzadebaşı'na geldikleri zaman sağdaki yollardan birine sap-tilar. İleride görünen eski ve kocaman su kemerlerinin dibine, yıkılacak gibi duran, esmer ve küçük evler yaslanmıştı. Bunların yosunlu kiremitlerinde boğulan ay, pencerelerin minimini camlarında tekrar canlanmaya çalışıyor ve kemerlerin üzerinde çıkan bir sürü irili ufaklı nebatı, gökyüzüne yapıştırılmış kabartmalar haline getiriyordu.

İki katlı ahşap evin önüne gelince bir müddet durdular. Her ikisinde de garip bir sıkıntı vardı. Konuşmak istiyorlar, fakat söyleyecek söz bulamıyorlardı. Sanki akşamdan beri gördükleri ve hissettikleri şeyler omuzlarına çökmüş onları eziyordu.

Ömer, Macide'nin elini yakaladı. Onunla oynamak, onu okşamak ve bu esnada aklına geleceğine emin olduğu ayrılık cümlelerini

fısıldamak arzusundaydı. Fakat Macide onun bu hareketini, belki de bile bile, yanlış anladı ve Ömer'in elini kuvvetle sıkarak:

"Peki, allahaısmarladık..." dedi.

Ömer hiç sesini çıkarmadan genç kızın yüzüne baktı. Bir şeyler düşündüğü ve söylemek istediği belliydi. Sonra vazgeçmiş gibi gülümsedi ve:

"Allahaısmarladık" diyerek elini çekti.

• • •

Macide'ye kapıyı açan Fatma:

"Aman, küçükhanım, nerede kaldınız?.. Sizi bekliyorlar... Enişteniz pek hiddetli!" dedi.

Macide omuzlarını silkti. Eniştemin hiddetinden bana ne, demek istiyordu. Fakat Fatma sözüne devam etti:

"Yukarı kat sofasında oturuyorlar. Galiba bugün annenizden mektup gelmiş... Aralarında okudular, konuştular, bir daha okudular... Küçükhanım bile uyanık..."

Macide merak etmeye başlamıştı. Yeni ve fena bir haber mi acaba, diye düşündü. Merdivenleri süratle çıkarak yukarı kat sofasına geldi.

Alçak bir sedirde Emine teyze ile Galip amca oturmuşlar, la-kayt görünmeye çalışan bir tavırla bekliyorlardı. Ortadaki küçük masanın başında, elindeki romana dalmış gibi duran Semiha vardı. Emine teyze Macide'yi bir müddet keskin gözlerle süzdükten sonra:

"Kızım, bana baksana!" dedi. "Bu vakitte nereden geliyorsun? Vakit gece yarısını geçti..."

Macide şaşkın şaşkın etrafına baktı. Semiha romanına daha çok dalmış, Galip amca gözlerini döşemenin pek ehemmiyetli bir çivisine dikmişti. Emine teyze devam etti:

"Kaç zamandır sesimi çıkarmıyorum. Bir sonu gelecek herhalde diyorum, ama, maşallah bizim uslu, ciddi kızımız gün günden beter oldu. Sanki evimizde pişen yemekler kendine layık değilmiş gibi dışarlarda karın doyurmalar, gece yarısı kimselere görünmeden gelip sabahleyin kimselere görünmeden sıvışmalar. Komşular gelip gelip seni anlatmaya başladılar; kimisi Beyoğlu'nda bir delikanlı ile gördüğünü, kimisi yaşlı bir beyle saza gittiğini söylüyor. Ne yalan söyleyeyim, evvela inanasım gelmedi. Soyun sopun malum.

Ailemizden elhamdülillah şimdiye kadar dile gelmiş kimse yoktur. Velakin bütün Müslümanlar yalancı değil ya... Yemin kasem ederek anlattılar... Bir değil, beş değil... Sen aklını başına toplayasın diye bekledik. .. Ama daha fazlasına müsaademiz yok. Allah rahmet eylesin, merhum babanın iki eli yakamdadır. Namusunu bize emanet etti. Ben ne bileyim! Hiç böyle olacağa benzemezdin...”

Emine teyze sözünün sonunu getiremiyordu. Galip amcaya “hadi, sen söyle!” der gibi birkaç kere baktı. Yaşlı adam yerinde biraz kımıldayıp düşündü.

Bu sırada sofada derin bir sükût hüküm sürüyordu. Macide ayakta durarak bekliyor, ara sıra etrafına bakıyor ve boyuna dudaklarını ısıırıyordu.

Galip amcanın bir türlü ağzını açamadığını gören Emine Hanım tekrar söze başladı:

“Bak kızım, baban merhum öldü. Allah gani gani rahmet eylesin. Artık eski günler geçti... Bugün annenden mektup aldık. Dertli kadın, ne yazdığını bilmiyor...”

Galip Efendi mırıldandı:

“Evet, bizim yazdıklarımıza bir cevap yok. Aman kızım üzülmesin, bir şeyler duyurmayın deyip duruyor...”

Emine teyze insafsız bir alayla:

“Aman, merak etmesin, kızının üzüldüğü filan yok...” dedi. Macide bu sırada Semiha’nın hafif hafif fıkırdadığını duydu. Biraz evvelden beri içini dolduran tiksini me hissi son haddini buldu. Bu münakaşanın, ne şekilde olursa olsun, ne pahasına olursa olsun bir an evvel bitmesini istiyordu.

Sakin olmaya çalışan bir sesle:

“Mektubu görebilir miyim?” dedi.

Emine Hanım Galip Efendi ile sözleştikten sonra:

“Görüp ne yapacaksın? .. Bize yazılmış... Birbirini tutmaz sözler.”

Macide sinirlendi:

“Fakat görmem lazım değil mi?”

“Pek merak ediyorsan gider uzun uzun konuşursun!”

Galip amca hemen atıldı:

“Öyle ya... Öyle ya... Hemen Balıkesir’e döner, her şeyi öğre-nirsin!”

Macide kafasına doğru bir şeylerin yükseldiğini hissetti. Boğulacak gibi oldu. Verecek cevap bulamıyor, odasına kaçıp sükunetle

düşünmek istiyordu. Fakat bir taraftan da bu işin şu anda bir neticeye bağlanması lazımdı. Bunların ağızlarının altındaki baklayı çıkarmalarını beklemeliydi. Bu gece böyle karşılanmasının sebebi herhalde sadece geç gelmesi değildi. İtidalini toplamaya çalışarak sordu:

“Annem Balıkesir’e dönmemi yazıyor mu?”

Emine Hanım boş bulunarak:

“Hayır!” dedi, sonra tashihe çalıştı...

“Şey, yani bir şeyler yazıyor... Ama sonu ona varıyor...”

Galip amca gene homurdandı:

“Tabii, sonu ona varıyor. İnsan İstanbul’da hava ile yaşamaz ki...

Valide hanımın bunlardan bahsettiği yok. İki aydır...”

Emine teyze keskin bir göz atarak kocasını susturdu ve kendisi söze devam etti:

“Mesele burada değil... Böyle şeylerin lafı mı olur?.. Evimizde iki lokma yemeğimiz var Allah’a şükür... Sen bize yük olacak değilsin ya... Allah göstermesin, aklına sakın böyle şeyler gelmesin...”

Galip amca tasdik etti:

“Tabii, tabii... Bir boğazın ne ehemmiyeti var ki... Zaten annen de yazıyor. Babanın hesapları tasfiye edilince her şeyi düzeltiriz, diyor...” Sonra kendi kendine mırıldandı: “Merhumun hesapları da pek tasfiye edilecek soydan değildi ya... Hem bu tasfiyeden sonra bakalım ortada bir şey kalacak mı?”

Emine Hanım’ın yeni ve daha keskin bir işaretiyle sustu ve içini çekti.

Macide gözlerini teyzesine dikmişti. İptidai zekâsıyla karşısındakini kandırmaya, asıl maksadını saklamaya çalışan ve bunda pek az muvaffak olan ihtiyar kadın Macide’ye bu âna kadar hiç böyle iğrenç görünmemişti. Düşündüklerini saklamayarak dışarı vuruveren zavallı Galip amca, karısına nazaran çok daha dürüsttü.

Emine teyze aynı yapmacık hassasiyetle tekrar söze başladı:

“Dedim ya, mesele böyle şeylerde değil... Fakat ortada ailemizin şerefi var... Doğrusunu istersen, ben annene yazacağım ve kızının yaptıklarından haberin olsun, gönlün razı ise burada bırak, değilse çaresine bak, diyeceğim...”

Macide bir müddet daha ayakta durdu. Evvela önüne, sonra oradakilerin yüzüne baktı. Halinde kararlı bir sükûnet vardı. Semiha kitabını masanın üzerine bırakmış, saklamaya lüzum görmediği bir memnuniyet ve tebessümle teyzesadesini seyrediyordu.

Galip amca çenesini gere gere esnedi. Macide hiçbir şey söylemeden döndü ve odasına girdi.

Dışardaki ayak tıptırtılarından sofadakilerin de hemen kalkıp odalarına gittiklerini anladı. Pencere kenarına oturdu. Ay adamakıllı yükselmişti. Macide başını cama yaklaştırarak ona baktı. Soluk ve lakayt ışığını rasgele her tarafa dağıtan ve yeryüzünün en korkunç hadiseleri karşısında bile alaycı sükûtunu muhafaza eden bu parlak cisim, biraz evvel denizde Ömer'le beraber seyrettikleri ve insanı kendinden geçecek kadar sarhoş eden o güzel ve manalı ay mıydı?

Yavaşça yerinden kalktı. Evin her tarafını derin bir sessizlik kaplamıştı. Ayaklarının ucuna basarak yatağının yanına geldi, diz çöktü ve karyolanın altından küçük, siyah meşin bavulunu aldı. Birkaç parçadan ibaret eşyasını onun içine gayet muntazam şekilde yerleştirdi. Sırtındaki entariyi de çıkararak oraya koydu ve kahverengi kazağı ile kareli eteğini giydi. Halinde hiç heyecan ve telaş yoktu. Pardösüsünü sırtına geçirdikten sonra bir müddet daha odada kalıp etrafına bakındı. Yatağının ayakucunda duran notaları alarak, tekrar açtığı bavula koydu. Bir daha buraya ayak basmak istemediği için lüzumlu bir şeyi unutmaktan korkuyor ve sokaktaki lamba ile ayın pek az aydınlattığı odada her tarafı gözleriyle araştırıyordu. Hiçbir şey bırakmadığına emin olduktan sonra tekrar pencerenin yanına gidip oturdu ve çantasındaki paraları saydı. Yirmi lirası ve bir miktar ufaklığı vardı.

Kalktı, oldukça ağırlaşan bavulunu yakalayarak dışarı çıktı. Kimseyi uyandırmaktan korkmuyordu. Hatta bunu biraz da istiyordu. Şimdiye kadar hiçbir yerde, hiç kimseden görmediği bu muamelenin hasıl ettiği şaşkınlık ve sersemlik geçmiş, yerini dışlerini sıkıran bir iradeye bırakmıştı. Ev halkını düşündükçe derin bir istihfaf duyuyor ve dudaklarının arasından sadece:

“Terbiyesizler!” kelimesi çıkıyordu. Biraz evvelki lafları hatırlamaktan bile tiksiniyordu.

Merdivenleri yavaş yavaş, elektriği açmadan indi. Alt kat sofa-sında yatan Fatma karanlıkta başını kaldırarak:

“Siz misiniz küçükhanım?.. Gidiyor musunuz?” diye sordu.

Macide kısaca:

“Evet!..” dedi ve sokak kapısına inen merdivene yürüdü. Fatma gömleğiyle kalkmış, arkasından geliyor ve mırıldanıyordu:

“Vah vah küçükhanım!.. Bu vakitte nereye gidilir ki!.. Ama

doğru... O laflardan sonra insan taş olsa yerinde duramaz... Allah yardımcınız olsun...”

Macide kapıyı açtı. İçeri sokak lambasının ışığı vurdu ve Fatma'nın iri, çatlak ayaklarını aydınlattı.

Macide elini uzatarak:

“Allahaısmarladık Fatma!..” dedi.

Yaşlı hizmetçi kız onun elini acemice sıktıktan sonra başını yakalayarak yanaklarından öptü.

“Allah selamet versin küçükhanım, Allah selamet versin!” dedi. Macide kapıyı arkasından çekti.

XII

Kapıdan sokağa inen merdivenlerde bir müddet durup bekledi. Ne yapacağını, nereye gideceğini bilmiyordu. Cebindeki para onun bir iki gün otelde kalmasına ve sonra... Balıkesir'e gitmesine yeterdi.

Birdenbire durakladı. Ne hazırlanırken, ne de evden çıkarken Balıkesir'e dönmeyi aklına bile getirmemiş olduğunu fark etti... Yalnız gitmek, bu evden kaçıp gitmek istemişti... Nereye?.. Bunu hâlâ bilmiyordu. Balıkesir aklına gelince tüyleri ürperdi. Orası daha mı iyiydi?.. Ne münasebet! Artık kendi evleri yoktu ki... Eniştesinin yanına gidecekti... Annesiyle beraber orada kalacaktı... Demek babasının işleri tasfiye halindeydi. Herhalde Galip amca, tasfiyeden sonra ortada bir şey kalacak mı, derken boş laf etmiyordu.

Genç kızın kafası, biraz evvel yukarıda teyzesinin laflarını dinlerken olduğu gibi, sislenmeye, zonklamaya başladı. Yorgun bir şekilde kapadığı gözlerinin önünden birçok levhalar geçiyordu. Yılışık ve sonradan görme tavırlarıyla manifaturacı eniştesini, herkesi, hatta anasını ve kardeşini bile kıskanan ablasını ve bir aralık da denizi gördü... Akşam kayıktayken kendisine evvela korkunç gelen, sonra, mehtabın ve Ömer'in sözlerinin tesiriyle daha tatlı bir yüze bürünen ve derinlerini merak ettiren denizi...

Kesik ve sık nefesler alıyordu. Dizleri dermansızlaşmıştı. Oraya, basamakların üstüne oturmak üzereydi. Birdenbire garip bir ürpermeyle gözkapaklarını kaldırdı. Sesi boğazına takılarak, fakat sebebini anlayamadığı bir sevinç ve hafiflikle:

“Siz burada mıydınız?.. Ne yapıyordunuz? Nereden geldiniz?” dedi.

Ömer bir şey söylemeden bakıyordu. Dudaklarının kenarında o zamana kadar Macide’nin hiç görmediği hazin bir gülümseme vardı... Kolunu uzattı. Macide elini verdi ve merdivenleri indi. Yüzleri, birbirlerinin nefesini hissedecek kadar birbirine yakındı. Göz gözeydiler. Bu esnada, saatlerce konuşmanın başaramayacağı kadar çok şeyler üzerinde anlaştılar.

Macide gözlerini yere çevirerek tekrar sordu:

“Beni mi bekliyordunuz?”

“Evet...”

Ömer bir müddet sustu. Sonra:

“Bu akşam sizin tekrar geleceğinizi biliyordum” dedi. Yürüdüler.

Ömer ancak tramvay yoluna geldikleri zaman:

“Ben ne sersem mahlukum yarabbi!” diyerek Macide’nin elinden ağır bavulu almayı akıl etti. Bir müddet konuşmadan ilerlediler. Sokaklar, biraz evvel geçtiklerinden daha tenha ve daha sessizdi. Artık son tramvaylar da yerlerine çekilmişler ve parkelerin arasında bıçakla açılmış dört yarık gibi parlayan raylarını birkaç saatlik bir istirahatete terk etmişlerdi.

Ömer bavulu yanına bırakarak durdu:

“Nasıl olduğunu kendime bile izah edemiyorum” dedi. “Fakat bir his bana bu gece civarınızdan ayrılmamamı söyledi. Birkaç kere köşeye kadar gittiğim halde tekrar dönüp geldim. Her akşam, sizi evinize, daha doğrusu o eve bıraktıktan sonra içimde hoş olmayan bir his belirirdi. Emine teyzelerin evinde, hele sizin gibi bir insanın uzun müddet kalamayacağını, bu kalışın bir akşam çirkin bir sona varacağını seziyordum. Şimdi ev halkı uyanıksa acaba Macide’ye nasıl gözlerle bakarlar, diye düşünüyor ve sizin yerinizdeymiş gibi ürperiyordum. Sizi bırakıp dönerken içimi hep bu his doldururdu, fakat hiç bu geceki kadar kuvvetli ve böyle kanaat halinde olmamıştı...”

Bavulu alarak tekrar yürümeye başladı... Gözleri ilerde, konuşmasına devam etti:

“Bir türlü ayrılıp gidemedim. Ya bana muhtaç olursa, dedim! En küçük bir hadisenin bile, ne zaman olursa olsun, size hemen evi terk ettireceğini biliyordum. Hayret etmeyin... Ben sizi kendim kadar tanıyorum. Belki de daha iyi...”

Bavulu bir elinden öbür eline aldı ve başını Macide'ye çevirerek güldü:

"İşte görüyorsunuz ki, hislerim beni aldatmamış" dedi. "Ruhlarımızın birbirine ne kadar bağlı olduğunu anlıyor musunuz!.."

Macide sadece:

"Hayret ediyorum!" dedi.

Ömer sebepsiz kızarak:

"Ben de" diye mırıldandı.

Ve derhal düşünmeye başladı:

"Ne halt ediyorum?.. Niçin böyle aptalca sözler söylüyorum? Evet, bu gece onu bekledim. Evet... Bu sefer hakikaten bir şey bana buralardan ayrılmamamı söyledi. Bu kadarı iyi.. doğru... Fakat bundan istifadeye kalkmak, bütün sükûnetine rağmen bu anda muhakkak ki dimağında fırtınalar geçen kızı, böyle en zayıf anında en cahili olduğu taraflarından avlamaya çalışmak... Ne bayağılık... Sizi kendim kadar tanıyorum... Bundan daha büyük bir zırva olur mu? Kendimi ne kadar tanıyorum ki?.. Ne basit hilelere başvurdum: Bu gece bana muhtaç olacağınız içime doğdu... Yani bana malum oldu... Aman yarabbi... Demek ki içime doğdu... Şu halde ruhlarımız birbirine ne kadar bağlıymış görünüz... Eğer ruhların bağlılığı böyle ispat ediliyorsa vay o ruhlara... Ne lüzumu vardı... Bu hilelere muhtaç mıydım? Bak yanımda ne kadar sükûnetle ve itimatla geliyor... Böyle bir insanı ahmakça kafese koymaya çalışmak neden? O, bu kadar kolay inananlardan değil ki... Nitekim 'Hayret ediyorum!' dedi. Neden? Bu tesadüfe mi hayret etti acaba? Yoksa... benim böyle sözlerle müracaat edişime mi?.. Bu daha akla yakın... Bu 'Hayret ediyorum!' sözünde bana yüzde yüz itimat yoktu... Manevi hayatımızda, bizim pek de haberimiz olmadan, birtakım hadiseler cereyan ediyor... Bu doğru... İnsan ruhları arasında, şuurun pek de karışmadığı bazı münasebetler var... Bu da doğru... Buna benzer daha birtakım şeyler var ki, hadi onlara da doğru diyelim... Fakat bunları arzularımızın hizmetkârı olarak kullanmaya kalkmak, tam hâkimi olmadığımız şeyleri hilelerimize alet etmeye çalışmak... Onların mahiyeti hakkında en küçük bir fikrimiz olmadığına delil değil midir?"

Kaşlarını çatmış, düşündüklerini tasdik eder gibi başını sallayarak yürüyor ve kafasının her tarafını araştırarak hücum edilecek noktalar bulmaya ve nefsinin ithama devam etmeye çalışıyordu:

“Daha ileriden başlayalım... Bu akşam Macide’nin bana muhtaç olabileceği düşüncesi nereden geldi? Her akşam ayrılırken içimde böyle endişeli fikirlerin dolaştığını söyledim... Yalan değil... Ben Emine teyzemi bilirim. Bu kızcağızın birkaç kere eve geç gelmesi onlara iğneli laflar söylemek fırsatını verebilir... Babasının ölümü üzerine gayet tabii olarak alınganlığı artan Macide’nin, küçük bir sözü büyütüp neticesi ağır kararlar vermesi pek muhtemeldir... Verdiği kararı yapmakta hiç tereddüt etmeyecek bir insan olduğu da belli... Fakat bu akşam nasıl oldu?.. Her zamanki gibi ayrıldık. Ağır ağır geri döndüm ve tramvay caddesine çıktım... Burada birdenbire o fikir kafama geldi... Daha doğrusu o korku: Ya bu gece bir şeyler olursa ve Macide yalnız kalırsa... Fakat nereden geldi? Her zamanki gibi geri dönüp yürüdüm... Hiçbir başkalık yok muydu?.. Evet, hiçbir fevkaladelik yok muydu?.. Ah yarabbi, nasıl yoktu... İşte...”

Yüzü güldü. Bu, memnuniyetten ziyade kendini istihfaf* eden bir gülüştü.

“Her akşam ne yapardım? Evin önünden tramvay caddesine kadar olan kırk elli metreyi ağır ağır yürür, arada sırada durur, şimdi merdivende... şimdi odasının kapısında, şimdi odasında, diye tahminlerde bulunurdum... Ben onu muhayyilemde odasına soktuğum anda ekseriya garip bir tesadüfle Macide’nin elektriği de yanardı... Bu akşam gene aynı şeyi yaptım... Fakat ‘Şimdi odasında!’ dediğim zaman dönüp bakınca elektrik yanmadı. Biraz bekledim, gene yanmadı. Ben kendi kendime: Herhalde vakit geç olduğu için karanlıkta soyunup yattı, dedim. Fakat genç kız odasına girmeden evvel herhangi biri tarafından alıkondu ise o zaman da ışık yanmayabilirdi... Ben bunu düşünmedim... Fakat ne malum, belki de düşündüm. Muhakkak olan taraf, içimdeki telaşın bu andan itibaren başlamış olmasıdır. Her akşam yanan ışığın bu akşam yanmaması bir fevkaladelik miydi? Tabii... Şu halde kafam benim haberim olmadan bunun üzerinde durdu, bu fevkaladeliliğin sebeplerinin belki başka şeyler olacağını düşündü ve beni o nereden geldiğini anlayamadığım telaşa, korkuya düşürdü... Bunun harikuladelik neresinde?.. Bunun ruhların yakınlığı ile münasebeti ne? Acaba Nihat haklı mı? Ben sahiden topraktan uzak mı düşünüyorum? Fakat zannetmem... Herkes aşağı yukarı böyle... Kusurlarımı başkalarında da görmekle ne değişecek sanki...”

* Küçümseme.

Bavulu tekrar bir elinden öbürüne aldı ve bu sırada: "Acaba nereye gidiyoruz?" diye düşündü. "Herhalde bize... Pek tabii olarak bize... Başka ne yapabiliriz? Hayatlarımızın birleşmesi mukadderdi. Böyle beklenmedik bir şekilde birleşmesi daha iyi oldu. Ah yarabbi... Onu ne kadar seviyorum... İşte benim yanımda... Elleri bana dokunuyor, adımlarında en küçük bir tereddüt bile olmadan bana geliyor, benim evime, benim yatağıma geliyor... Bundan daha harikulade ne olabilir? Nasıl sabrediyorum, nasıl oluyor da hemen boynuna sarılıp yüzünü, gözünü ağlayarak, teşekkür ederek öpmüyorum? Hayatımın bundan sonraki kısmını düşünmek bile beni korkutuyor... Şu saadet karşısında duyduğum korku... Onu bir an evvel kollarımın arasında tutmak... Yahut sadece yüzüne bakmak, uzun uzun ellerini okşamak ve artık beraber, her zaman için beraber olduğumuzu bilerek karşı karşıya oturmak... Bu artık bir hakikattir, halbuki ben şimdiye kadar bunu tahayyül etmekten bile çekiniyordum. Fakat şimdi de fazla ileri gitmek doğru olmaz. Meselenin çirkin ve adi olmaya istidat gösteren bir tarafı var. Babası ölen ve akrabasının evinden aşağı yukarı pek arzusu ile çıkmamış olan bir kızı himayeme almış sayılırım... Bu lütuftan dolayı ondan bir şeyler istemeye hakkım olduğunu düşünürsem, yahut ona böyle bir şeyler düşündüğüm hissini verirsem çok feci olur... Vay, vay, vay... Ne kadar düşünüyorum... Kafamdan neler, ne sefil şeyler geçiyor. Bu kız benim içimi bütün çirkinliğiyle beraber görürse, bir gün bile oturmaz..." Birdenbire Macide'ye dönerek:

"Yoruldunuz mu? Benim evim epey uzak... Daha gideceğiz... Ta Beyoğlu'nda, Taksim'e yakın!" dedi.

Benim evim derken gözünün önünde beliren manzara onu iğrendirdi. Madam, son zamanlarda onun minimini odasını düzeltmeye bile tenezzül etmiyordu. İçinde bir kişinin zor dolaştığı bu perişan, bu sefil, bu karanlık odaya ne cesaretle bir başka insanı da alıp götürebiliyordu?

"Ben çılgınım... Ben ne halt ettiğimi bilmiyorum... Bir insanın mukadderatını kendime bağlarken bunun sonunun nereye varacağını bir an bile düşünmüyorum... Yarın o benim karım olacak... Yanımda otuz beş kuruşum var... Otuz beş kuruş... Bir kişiye bir öğle yemeği zor yedirir... Yarından itibaren ev besleyeceğim... Bir karım olacak ve ben ona bakacağım... Hem nasıl bir karım?... Şimdi, bir küçük işaretiyle derhal ölebileceğimi yüzde yüz bildiğim bir karım

olacak... Halbuki ben ona, canımı falan vermeyi bırakalım, doğru dürüst bir sabah kahvaltısı bile temin edemeyeceğim... Buna rağmen aldım, hiçbir şeyden haberi olmayan bu güzel, bu zavallı mahluku yanımda sürükleyip götürüyorum... Benim evim epey uzak, dedim... Hiç ses çıkarmadı... Demek bize gittiğini biliyor ve bunu kabul ediyor... Bu kadar kolay kabul etmesi de pek hoş değil... Acaba mukadderatın kendisine oynadığı oyunlara kızdı da talihinden bir nevi intikam almak için kendini kurban mı ediyor? Onun zihninden böyle bir şey geçtiğini bilsem derhal yanımdan iter ve başımı alıp kaçardım... Ben sadaka istemem... Berâber gelmesinde beni sevmesinden, her şeyi unutacak kadar beni sevmesinden başka en küçük bir sebep daha varsa her şey bitti demektir. Hemen bunu soracağım.”

Başını genç kıza çevirdi ve heyecandan sesi kısılarak sordu:

“Niçin benimle beraber geliyorsunuz? Bana hemen söyleyin, bir tek kelimeyle... Deli olacağım!”

Macide hazin bir gülümsemeyle:

“Ne yapabilirim?” dedi, sonra ilave etti: “İstemiyor musunuz?”

Bu “İstemiyor musunuz?” kelimesinde, genç kızın nefesine hâkimiyetinde, bütün gururuna rağmen öyle hazin ve çaresiz bir eda vardı ki, Ömer biraz evvel düşündüklerinin hepsini unutarak haykırdı:

“İstemiyor muyum?.. Bunu nasıl söylüyorsunuz? Ben hayatta sizden başka hiçbir şey istiyor muyum?.. Sizden başka ne var ki ne isteyeyim?.. Böyle söylemeyin... Münasebetlerimizde, emin olun ki, siz daima veren ve ben daima borçlu olan tarafız... Hiçbir zaman, hiçbir suretle aklınıza böyle şeyler getirmeyin... Sizin için ölsem bile, bana uğrunuzda ölmek müsaadesi verdiğiniz için yine size minnettar olmalıyım... Fakat söyleyin... Niçin benimle beraber geldiğinizi bir kere daha söyleyin!”

Ömer bavulu bırakarak ellerini ona uzatmıştı. Macide delikanlının ellerini yakaladı, onu kendine doğru çekti, ona sokuldu ve kulağına fısıldar gibi:

“Sizden başka hiç kimseye inanamıyorum... ve... sizi seviyorum!” dedi.

Bu sözlerden sonra yüzünü göstermekten utanır gibi başını Ömer’in omzuna sakladı. Ömer ilk defa olarak onun ellerinden başka bir yerini, saçlarını ve biraz da şakaklarının saçlara bittiği yerleri öptü.

Bir müddet bavulun üzerine yan yana oturarak dinlendiler. İçlerinde çalkalanan denizin durulmasını bekliyor gibiydiler. Ömer ara sıra bir kolunu genç kızın omuzlarına uzatıyor, boynundan dolaştırdığı eliyle çenesinden tutarak yüzünü kendine çeviriyor ve sokağın yarı karanlığında mat bir renk alan bu güzel ve ince çehreye bakıyordu. Her ikisi de gülümsüyorlardı. Bu tebessümlerinde, şu anda duydukları nihayetsiz saadet hissinden başka hiçbir şey yoktu. Macide Ömer'le beraber yürüdükleri ilk akşamı hatırladı. O zaman genç adamı dinlerken vücudunu kaplayan, çenesini kilitleyen sıtmayı yine hissetmeye başlamıştı. Her tarafı titriyor, damarları kızgın teller halinde etlerinin arasına yayılıyor ve delikanlıya karşı müthiş bir arzu duyuyordu. Her şeyi, dünyayı, insanları, kendini unutarak bir tek hisse, bu bir tek arzuya teslim olmak istiyordu. Böyle anlarda gözlerini kapasa bile, Ömer'in konuşurken insanı çıldırtacak bir şekil alan dudaklarını kafasından uzaklaştırmaya muktedir olamıyordu. Akşamki düşünceleri, hayata karşı bıkkınlığı ve çaresizliği uçup gitmişti. Şimdi kendine güveniyor, iradesinin hayatına istediği şekilde istikamet verecek kudrette olduğunu görüyor ve olgun bir insan, bir kadın gibi düşünüyordu.

"Her şeyi düzeltebilirim, onu da, kendimi de kurtarabilirim. Neden olmasın? Ben hayata bağlanmak için ona muhtacım, o idare edilmek için bana muhtaç... Ben onu görmeden evvel hayatın manasını bilmiyordum, bulamamıştım. Şimdi görüyorum ki, o da bensiz yaşayamayacak... Söyledikleri doğru, en az doğru görünenleri bile doğru... Birbirimize rastlamadan evvelki hayatımız sahiden birbirimizi aramaktan başka bir şey değilmiş... Ne aradığımızı bilmeden aramak... Şimdi içim rahat, aradığını bulan ve başka bir şey istemeyen biri gibi sükûnet içindeyim... Dünyada bundan büyük bir saadet olur mu? Böyle en felaketli günümde beni en mesut insan olduğuma inandıran bu hislere fena, çirkin şeyler diyebilir miyim? Herkes ne diyecek?.. Fakat bu ana kadar herkesten ne gördüm ki... Bana en yakın olanlar dahil olmak üzere, bu herkes dedikleri şey beni üzmemekten, hayatımı manasız bir hale sokmaktan başka ne yaptı? Bu yaşıma kadar en iyi zamanlarım tam manasıyla yalnız kalabildiğim günler olmuştu. Ömer yakınlığıyla beni memnun eden, bana saadet veren ilk insan... Herkes kim? Emine teyzeler mi? Ahlaksız eniştem mi? Hiçbir şeyden haberi olmayan zavallı anneciğim mi?.. Bunların uğrunda bugüne kadar

çok şeylere katlandım, şimdiden sonra beni rahat bırakabilirler... Ben de onları rahat bırakırım... Beni öldü farz etsinler..." Burada güldü ve Ömer'in ellerini sıktı: "Tam yaşamaya başladığım bu andan itibaren beni öldü sayınsınlar..."

Tenha sokaklara, sabahın yaklaştığını haber veren bir serinlik çökmüştü. Macide, sırtında paltosu filan olmayan Ömer'in ürpermeye başladığını hissederek, doğruldu:

"Haydi, kalkalım" dedi. "Üşüyeceksin!"

Macide ona ilk defa olarak "Sen" diye hitap ediyordu. Bu söz, hiç kimse tarafından ve hiçbir zaman bu kadar yerinde kullanılamazdı. Ömer yerinden sıçradı, küçük bir çocuk gibi yüzünden ve gözlerinden neşe taşarak Macide'nin rutubetten donmuş yanaklarını öptü.

Bavulu yakalayarak tekrar yola düzöldüler. Biraz sonra dar ve dik merdivenli bir evin önünde durdular. Ömer cebinden çıkardığı anahtarla üst tarafı parmaklıklı ve buzlu camlı demir kapıyı açtı ve içeri girince arkalarından kapadı.

Macide'nin gözleri karanlığa alışmadığı için iki eliyle Ömer'in koluna yapışmış duruyordu. Ömer mırıldandı:

"Merdivenlerde elektrik yanmıyor, ev sahibi altı aydan beri: 'Ufak bir bozukluk var, yaptıracam!' diyor, fakat ben artık ümidi kestim. Mamafih böylesi daha iyi. Bu pis merdivenleri insan gözlelerinden saklamak için her şey yapılmalıdır. Hatta gündüzleri kapının üst tarafındaki kirli camdan sızan hafif ışığı bile bir çaresini bulup kapatmalı... Bizim madam uyumuştur. Zaten dört odadan ibaret bir ev, birinde kendi oturuyor, üçünü kiraya veriyor. Benden başka iki Rum terzi kızı var... Beraber oturuyorlar... Ara sıra odalarında yemek pişirirler ve kokusu dünyayı kaplar... Odaların bir tanesi bugünlerde boşaldı ve henüz tutulmadı... Size bunları niçin mi anlatıyorum? Sebebi var!.. Bir türlü yukarı çıkıp perişan odama sizinle beraber girmeye cesaretim yok... Orayı gördükten sonra benden tiksineceksiniz sanıyorum..."

Macide Ömer'in kolunu daha çok sıktı ve sadece:

"Hadi, çıkalım!" dedi.

Temizlik veya kirlilik düşünecek halde değildi. Bir an evvel gidecekleri yere varmak istiyordu.

Dar merdiveni birbirlerine tutunarak çıkmaya başladılar. Basamakları örttüğü anlaşılan yumuşak bir halı Macide'nin içini gıcıkıyor ve yırtık yerleriyle kızın ayağına takılarak ikide birde

sendelemesine sebep oluyordu. Senelerden beri güneş görmeyen yerlere mahsus garip bir küf kokusu, eski ve kirli eşya kokularına karışarak hafif bir baş dönmesi veriyordu. Ömer'in ayakkabıları her adımda biraz gıcırıyor ve ara sıra duvara veya basamaklara çarpan bavul boğuk bir ses çıkarıyordu. Bir aralık Ömer:

"Geldik!" dedi.

Gene karanlıkta birkaç adım attıktan sonra el yordamıyla bir kapı tokmağı bularak açtı. Kapının kilitli olmayışı Macide'yi hayrete düşürdü.

Ömer genç kızın elini bırakmış, elektriği açmıştı. İlk göze çarpan şeyler hiç de iyi intiba bırakacak soydan değildi. Ortada bir masa ve üzerinde rengini kaybetmiş kalın bir örtü vardı. Yıkanmamış bir tıraş takımı, üzerinde kurumuş sabunlarla, hâlâ orada duruyordu. Sönük bir ampul, kirli pembe ipekten bir abajurun altında, ancak masayı ve civarını aydınlatıyor, odanın diğer taraflarını loş bırakıyordu. Hemen kapının arkasına gelen bir karyola, üzerinde tepinilmiş gibi darmadağınaktı. Ayak tarafında duran yorganla beyaz bir pikenin uçları yere kadar sarkıyordu. Macide korka korka bir adım daha ilerledi. Ömer elindeki bavulu bir kenara bırakarak kumaş kaplı tahta bir iskemleyi genç kıza göstermiş ve hemen ortalığı toplamaya koyulmuştu. Acele hareketlerle tıraş takımını, bunların yanında duran bir kelebek boyunbağıyla bir elbise fırçasını karyolanın altına sürdü. Yatağa koştı. Yastıkların altından birtakım kirli mendiller, bir pijama pantolonu çıkardı ve bunları genç kızdan saklamaya çalışarak karşı taraftaki eski ve dışardan aynalı bir elbise dolabının alt gözüne yerleştirdi. Dolap, karyola ve masa odayı tamamen doldurduğu için her gelip geçişinde Macide'ye sürtünüyor, onun iskemlesini yerinden oynatıyor ve göz göze geldikçe mahcup bir tebessümle özür dilemeye çalışıyordu.

Macide bu sırada hem etrafı tetkike devam ediyor, hem de türlü şeyler düşünüyordu. Odanın, ne tarafa baktığını bir türlü kestiremediği penceresinde kalın, tüylü ve kahverengi ile gri arası perdeler ve bunların insan boyu kadar yüksek olan yerlerinde elle tutulmaktan tüyleri dökülmüş ve yağlanmış kısımlar vardı. Yerin muşambasını kısmen örten eski ve keçeleşmiş bir halı, aynen biraz evvel merdivende görmeden tiksindiği şey gibi, ayaklarını gıcıklıyordu. Bu esnada kendi kendine: "Hiç kimse tarafından görülmeden buraya kadar geldik. Acaba her zaman böyle yanına birini alarak mı

gelirdi? Belki de... Olsun... Bir zamanki Ömer'le bugünkü Ömer'i birbirine karıştırmak doğru değil.. Sanki ben eski Macide miyim? Ne gezer... Artık onunla hiç münasebetim yok.. Kendimi kendim bile tanıyamıyorum... Ömer'in de hiç olmazsa bu kadar değiştiği muhakkak... Şu halde eski şeyleri düşünmek manasız..."

Ömer yatağın çarşafını tersyüz etmiş, yastığın üzerine dolaptan aldığı temiz ve beyaz bir örtüyü sermişti. Yorganın kenarlarını dikkatle muayene ettikten sonra çaresizlikle başını salladı. Sonra gidip aynı dolaptan bir kat da temiz pijama çıkardı, yastığın üzerine koydu.

Macide tekrar ve bu sefer kalbi şiddetle çarparak düşündü:

"Eyvah!.. Şimdi yatacağız ha!.. Beraber mi? Tabii beraber... Sanki buraya gelirken bunu bilmiyor muydum? Bilerek ve isteyerek geldim. Neden korkuyorum?.. Senelerden beri hiçbir insanla birlikte yatmamıştım. Fakat bu başka... Beni kollarının arasına alacak ha? Sonra güzel dudaklarını yakından, ta yanı başından göreceğim.... Hatta öpebileceğim... Evet... Hem nasıl öpeceğim... Aman yarabbi, ne kadar utanmazca şeyler düşünüyorum... Neden utanmazca olsun... Ben artık bir kadın sayılırım... Bir kadın böyle şeylerden utanır mı? Onun halinde bir heyecan görmüyorum. Acaba aynı şeyleri düşünmüyor mu? Belki de odasının hali onu mahcup etti ve şaşırttı. Fakat bu dağınıklığın ne ehemmiyeti var? Ben her şeyi bilerek geldim. Yarın her şeyi düzeltirim. Ben onun temiz ve tertipli karısı olacağım... Ne demek? Karısıyım. Fakat nikâh olmadık ki... Ah, bu yaptığım hiç doğru değil... Herkesin nasıl ağzında dolaşacağım?.. Fakat herkesten bana ne demiştin!.. Öyle ya, bana ne!.. Sonra nikâh da oluruz... Olacağız tabii. Fakat bu anda bu nasıl söylenir? Aklına neler gelir?.. Bunu sonra düşünüyoruz... Saçları gene gözlerine düşmüş, bunları her sabah ıslatıp taramalı... Fakat böyle daha güzel değil mi?"

Ömer bu sırada ceketini ve ayakkabılarını çıkarmış, terliklerini giyip dolaptan aldığı küçük ve temizce bir havluyu omzuna atarak yavaşça dışarı çıkmıştı. Macide düşüncelerini keserek yerinden fırladı. Bavulunu acele acele karıştırdı ve bir gecelik çıkardı; derhal soyunmaya başladı. Sadece gömleğiyle kaldığı zaman yüreği müthiş bir korkuyla çarpıyordu. Ömer bu anda içeri girirse Macide avaz avaz bağırarak ve kaçacak yer arayacaktı. Buna rağmen geceliğini giymeden kendini bir kere dolabın tozlu aynasında görmek arzu-

sunu yenemedi. Dizlerinden yukarıda kalan beyaz gömleği ince ve düzgün bacaklarını meydanda bırakıyordu. Macide'nin gözleri aynadaki hayali üzerinde süratle dolaştıktan sonra saçlarına takılıp kaldı. Eliyle onları düzeltti. Hayaliyle göz göze gelince dudaklarının kenarında hafif bir tebessüm belirdi. Aynı zamanda biraz da veda ifadesi taşıyan bu tebessüm, Macide geceliğini giyip yatağa atlayıncaya kadar devam etti. Hatta yatağın bir kenarına büzülüp yorganı üstüne doğru çektikten ve heyecandan dermansızlaşarak, kapalı gözlerle Ömer'i beklemeye başladıktan sonra bile yüzünde bu çocukluğa veda gülümsemesini muhafaza ediyordu.

XIII

Ömer gözlerini açtığı zaman Macide'nin çoktan uyanmış, hatta yataktan kalkıp giyinmiş olduğunu gördü. Genç kız dün akşam çıkardığı elbiseleriyle masanın yanındaki iskemlede oturuyor ve dalgın bir halde önüne bakıyordu. Ömer bir müddet onu seyretti. Taranıp kulaklarının arkasına doğru atılan saçlarının altında parlayan ince boynunun ne kadar güzel olduğunu şimdi fark ediyordu. "Onu niçin kalkarken ve giyinirken göremedim?" diye bir an içi yandı. Sonra vaktin ne kadar geç olduğunu düşündü. "Gene daireyi asacağız galiba. Biz de pek aşırı gidiyoruz. Tam bugünlerde kapı dışarı ederlerse yandık!" diye söylendi. "Ne olursa olsun, bugün muhakkak uğramalıyım. Bizim mühim akrabayı görüp konuşmak lazım. Vaziyeti anlatırım, evlendim, yahut daha iyisi evlenmek üzereyim derim. Belki münasip bir iş bulur. Kırk iki lira ile ev idare olmaz. Fakat ben asıl bugünü düşünmeliyim. Galiba cebimde otuz beş kuruş kadar bir şey vardı. Bununla ne yapılır? Ona bunları nasıl söyleyeyim?"

Azıcık kımıldadı ve karyolanın çıkardığı ses Macide'nin başını o tarafa çevirtti. Genç kız onun uyanmış olduğunu görünce gülümsedi. Bu, onun beyaz ve şimdi biraz zayıflamış gibi duran yüzüne dayanılmaz bir cazibe veriyordu. Hiçbir sözün ifade edemeyeceği kadar kuvvet ve samimiyetle: "Sana teşekkür ederim. Seni seviyorum. Beni saadete götürdün!" diyen bu tebessüm delikanlının içine

bir çiçek kokusu gibi yayılıyor ve onu derin derin nefes almaya sevk ediyordu.

Yerinden fırladı. Kirli halıya yalınayak basarak Macide'yi kucakladı ve yüzünü onun yüzünde dakikalarca tuttu. Biraz evvel güzelliğini tespit ettiği boynunu okşuyor ve parmaklarını ensesindeki kıvrıkcık saçların arasına sokarak genç kızın başını kendine doğru çekiyordu.

Birbirlerinden ayrıldıktan sonra Ömer acele giyindi. Tabii olmaya çalışan bir sesle:

“Ben hemen daireye gidip para bulmaya çalışayım!” dedi.

Macide tekrar gülümsedi:

“Benim yanımda biraz bir şey var... Aybaşına kadar idare ederiz... Zaten çok da kalmadı!”

Ömer dışarı çıktı. Bir müddet sonra madamla beraber gelerek:

“İşte karım!.. Bizim ev sahibi madam!” diye takdim etti.

Kırk beş elli yaşlarında görünen madam siyah elbiseli, kır saçlarını başının arkasında topuz yapmış asık suratlı bir kadındı. Hiçbir şey söylemeden Macide'yi uzun uzun süzdükten sonra bir kere de Ömer'e baktı ve bozuk bir Türkçe ile:

“Pek memnun oldum!” dedi, Macide'ye dönerek ilave etti: “Size yanınızdaki boş odayı vereyim. Biraz daha geniştir. Şimdi temizler, süpürürüz, hemen bugün geçersiniz!”

Ömer Macide'yle beraber küçük bir lokantada yemek yedi ve tramvaya atlayarak postaneye gitti. Genç kız ise odayı değiştirmek üzere madamın yanına döndü.

Ömer taş merdivenleri atlayarak çıkıp daireye geldiği zaman ortalıkta kimselerin bulunmadığını gördü. Herkes yemeğe gitmiş ve daha dönmemişti. Masasına geçip oturdu, önünde duran beş on kâğıdı defterlere kaydetti, birçoğunun neye ait olduğunu unuttuğu diğer defterleri karıştırarak yapılacak iş aradı. İçinde bundan sonra vazifesine dört elle sarılması ve aldığı parayı hak etmesi lazım geldiğini söyleyen bir his vardı. Hayatta tabanlarını sıkı olarak basabileceği bir yeri olmalıydı. O zamana kadar duymadığı bu ihtiyaç onu evvela sevindirdi, sonra düşündürdü. Bu kadar çabuk değişmeye mi başlıyorum, dedi. Bu sırada tek tük gelmeye başlayan memurlar devamlılığı ile şöhret bulmuş olmayan Ömer'i odada görünce hayret ediyorlar, kısaca selam verdikten sonra yerlerine gidiyorlardı.

Ömer kalkıp onlara teker teker: “Evlendim... Bugün evlendim. Artık aile sahibiyim... Birçoklarınız gibi artık ben de ekmek parası düşüncesiyle buraya gelip gideceğim ve âmirlerimi kızdırmaktan kaçacağım!” demek istedi. Sonra: “Ne evlenmesi? Ortada ne nikâh var, hatta ne de bir nişan yüzüğü... Bana gülerler. Hem ne diye söyleyeyim? Dünyada insanlar kendilerinden başkasının işiyle alakadar olurlar mı? Belki dedikodu için ara sıra...” dedi.

Fakat veznedara meseleyi açmadan duramayacaktı. Hem ondan birkaç lira da borç isteyebilirdi. Macide’nin aybaşına yetecek kadar parası olsa bile, tramvay parasını da ondan alacak değildi ya.

Kalktı ve Hüsamet’in Efendi’nin odasına gitti. Kapıdan girer girmez bir an şaşaladı. Belki bir haftadan beri görmediği veznedar adamakıllı değişmişti. Tıraşı her zamankinden fazla uzamış, gözleri çukura kaçmış ve yüzünün ifadesi harap, hatta biraz da vahşi bir mana almıştı. Ömer ilk söz olarak:

“Ne o Hafız Bey? Seni iyi görmedim?” dedi.

Veznedar gözlüğünü alnına kaldırarak genç adamı birkaç dakika süzdü. Fakat Ömer onun bakışlarının kendi üzerinde olmadığını, sadece aklını toparlamak için gözerini rasgele bir yere çevirdiğini fark etti.

Tekrar sordu:

“Bir haftadır görüşemedik... Size mühim havadislerim var.”

Hafız Efendi:

“Otur, anlat bakalım!” dedi.

Fakat bunu laf olsun diye söylediği, zihninin bu işlerle meşgul olmayıp başka yerlerde dolaştığı belliydi.

“Daha evvel sen anlat... Bir şeye canınız sıkılıyor galiba?”

“Haydi, beni sorma da, lafına bak... Ne var?”

Ömer içinden: “Allah, Allah!.. Bizim Hafız’a ne oluyor?.. Geçen gün de bir acayıpti. Fakat bugün büsbütün tuhaf. Neyse, nasıl olsa dayanamaz, söyler...” dedi ve Hafız’a döndü:

“Ben evlendim. Biliyor musun?”

Hüsamet’in Efendi biraz canlandı, merakla sordu:

“Ne zaman? Kiminle? Nerede? Hiç haberimiz yok yahu?”

Ömer güldü:

“Haberiniz olacak gibi değildi. Ben bile nasıl olduğunun hâlâ farkında değilim, hakikat olan bir şey varsa, bugün evimde bir karım bulunduğ ve benim elime baktığıdır!”

Hüsamettin Efendi onu merhamet ifade eden gözlerle süzdü:

“Allah bahtiyar etsin... Sonunuz hayırlı olsun. Ben seni akli başında bir çocuk bilirim...”

Ömer onun “bilirdim” demek üzereyken kendini topladığını fark etti. Güldü.

“Fena mı yaptım?”

“Yok canım, herhalde iyidir.”

Ömer birkaç kelimeyle başından geçenleri anlatmaya çalıştı. Birçok yerleri değiştirerek söylüyor ve kendisine bunu: “Kızı fena vaziyete düşürmek doğru değil, gıyabında da olsa hiç kimse onun hakkında münasebetsiz şeyler düşünmemelidir” diye izaha çalışıyordu.

Hikâyesinin sonlarında Hafız Hüsamettin’in tekrar düşüncele-re daldığını, hiçbir şey dinlemediğini gördü. Canı sıkılarak kalktı, odasına döndü ve akşama kadar masasında gayret ve çalışkanlık hisleriyle dolu olarak boş oturdu. Birkaç kere kalem âmirine giderek defterler hakkında birtakım izahat istedi. Muhatabı bu malumatı: “Adam mı kandırıyorsun iki gözüm? Senin ne mal olduğunu ve burada kime dayanarak durduğunu pekâlâ biliriz!” diyen bir gülümseme ile veriyordu.

Etraftaki memurların çekmecelerini açıp kapayarak gidiş hazırlığına başlamalarından akşam paydosunun yaklaştığı anladı. Eve dönmek aklına gelince içinden bir sevinç ürpermesi geçti. Macide onu bekliyordu. Rum madamın pansiyonunu hatırlamak bu sefer ilk defa olarak onun yüzünü buruşturmadı. Vazifeperverliğini bir yana bırakıverdi. Hemen çıkmak ve koşa koşa eve gitmek istiyordu. Odanın kapısında veznedarla karşılaştı. Ondan borç istemek niyetinde olduğu aklına geldi.

“Size geliyordum!” diye yalan söyledi.

“Ben de seni alacaktım. Haydi beraber çıkalım!”

Veznedar sokağa çıkıncaya kadar ağzını açmadı. Sirkeci tarafına yürüdüler, birkaç adım attıktan sonra Hafız:

“Bana baksana oğlum!” dedi. “Bugün anlattıkların ciddi miydi?”

Ömer gülmekle mukabele etti:

“Sen şimdi bunu ciddi mi söylüyorsun?”

“Ne bileyim?.. Pek çabuk iş gören cinsindenmişsin!” Birkaç adım daha attıktan sonra:

“Yeni güveyleri ayartmak iyi değildir ama, haydi şeytana uy da benimle beraber gel, şurda iki kadeh atalım. Sana söyleyecek sözle-

rim var. Bu sefer ciddi. Ne kadar kötü vaziyette olduğumu şundan anla! Sana bile akıl danışacak hale düştüm!”

Ömer'in hiç değilse bu akşam, böyle bir davete razı olmaya niyeti yoktu. Fakat veznedarın görünüşü insanı telaşa düşürecek gibiydi. Zaten Ömer, bütün patavatsızlığına rağmen, kendisinden bir şey isteyen bir insana ret cevabı vermeyi hemen hemen asla beceremeyen kimselerdendi. Çok kere acele bir iş için yolda giderken herhangi geveze bir arkadaşı onu lafa tutabilir ve yarım saat saçma sapan konuştuğu halde Ömer onu bozmaya ve “yeter, işim var!” demeye muktedir olamazdı. Şimdi Hüsamettin Efendi'nin söyleyeceklerini merak da ediyordu. Kararını verdi:

“Haydi, gidelim ama, ben içmem!” dedi.

Tramvay yolunda küçük bir meyhaneye girdiler. Solda yüksek bir tezgâh, sağda arka arkaya dizilmiş üç küçük masa vardı. Bunların bir tanesinde çolak ve bir gözü sakat bir adam oturmuş, tek eliyle yakaladığı kadehleri birbiri arkasına yuvarlıyor ve her yudumdan sonra bütün yüzünü harekete getirerek garip işaretler yapıyordu.

Veznedar birkaç yudum rakıyı acele acele içtikten ve ilk kararına rağmen bir kadeh getirten Ömer'in de bir yudum almasını bekledikten sonra, mukaddeme filan yapmadan:

“Bu iş yeni değil, iki gözüm!” diye başladı: “İki aydan beri bocalıyorum. Sen benim ufak tefek şeylere metelik verir soydan olmadığımı bilirsin... Dünyayı bir pula satmaya her zaman amadeyim. Fakat bu yaşıma kadar yapmadığım, belki tesadüfen, fakat ne olursa olsun yapmadığım bazı şeylerin, istemeyerek faili olmak beni sarstı. İttidali mi kaybetmekten korkuyorum. Bu takdirde işin içinden sıyrılmak için binde bir ihtimal varsa onu da kaybedeceğim. Kimseden akıl danışmak âdetim değildir. Ama senin genç aklın belki bir cevher yumurtlar. Neyse, uzatmakta mana yok. Sana baştan itibaren bir hülâsa yapayım: Bilmem şimdiye kadar hiç bahsettim mi? Benim bir kayınbiraderim vardır. Buralarda, Sirkeci taraflarında emlak komisyonculuğu yapar. İsmi emlak komisyoncusu... Burnunu sokmadığı iş yoktur. Arsa alıp satımından tut da, evlere hizmetçi, barlara artist, kumpanyalara aktris bulmaya kadar her şey elinden gelir. Bir gün zengin olur, bize otomobille misafir gelir, bir gün iki sivil polisin arasında karakola giderken görülür... Benimle arası pek iyi değildir. Fakat akraba... İki tane de nur topu gibi kızı var hınzırın, kendi çocuklarım gibi severim. Babaları herhangi işte top atıp meteliksizlik,

açlık devresi başladı mı anneleriyle beraber bize göçerler, üç beş ay sonra İsmail Bey kardeşimiz, yani kayınbirader, ekseriya ben evde yokken yine otomobille gelir, hepsini alır götürür. On beş seneden beri bu böyle sürüp gidiyordu. Bu defa uzun zamandan beri haberini almamıştım. İki ay kadar evvel daireye garip bir adam geldi. Dava vekiliyim, kayınbiraderiniz mevkuftur, sizi görmek istiyor, dedi. Allah Allah dedim, izin alıp tevkifhaneye gittim. Kayınbirader uzun uzun bir şeyler anlattı: Birisine hizmetçi bulmuş, herif bekârmiş, kızın yaşı ufakmış, bir şeyler olmuş, uzun lafın kısası, fuhşa teşvik cürmünden yaşlıca bir kadınla beraber bizim asilzade İsmail Bey'i içeri atmışlar. 'Aman enişteciğim, bana yardım et. Benim bu işte bir alakam yok. Kâtibem bana haber vermeden birtakım işler çevirmiş. Ben nasıl olsa kurtulacağım!' dedi. Kerata palavrayı pek severdi. Kâtibem, vekilim, acentam demeden konuşmazdı. Böylece kendine mühim bir işadamı süsü vermeye çalışıyordu. Neyse, derdini anladık... İki yüz lira kefalet istiyorlarmış... O zaman tahliye edilecekmiş: 'Seksen yerde alacağım var, bankada param var, fakat mevkuf olduğum için alamıyorum. Bu rezaleti de kimseye duyurmak istemiyorum. Ne yapacağımı şaşırdım. Allah rızası için sen bir çaresine bak, çıktığım gün tabii mesele yoktur, derhal getiririm!' diyordu. Evvela aklım ermedi. Fakat edepsiz herif diller döktü, kâh darıldı, kâh ağlar gibi müteessir oldu, kâh bu kadar ehemmiyetsiz bir para için mırın kırın edişimi garip bulur göründü. Nihayet 'Bir araştıralım bakalım!' dedim. 'Aman, araştırmaya vakit yok. Bugün yarın çıkamazsam her işim mahvoldu. Taahhütlerim var, randevularım var, binlerce lira ziyan edeceğim!' dedi. Gaflet bu, inandım. Daireye gelip düşündüm, kimseden on para almaya imkân yoktu. İki yüz lira az bir şey değil ki... Lanet olsun, bir aralık çocukları gözümün önüne geldi, içim acıdı. Parayı çıktığı gün getireceğini söylemişti. Üstü başı düzgünce olduğu için: 'Herhalde bugünlerde tutuyor!' dedim. Kasadan iki yüz lira alıp adliyeye yatırdım. Ondan sonra facia başladı. İsmail Efendi çıkar çıkmaz eski halini aldı, şu dalavereci, atlatıcı halini... Tevkifhaneden ayrılırken hemen: 'Birader, derhal gidelim de, nereden bulacaksan bul, parayı ver, kasaya koyalım!' dedim. 'Vakit geç oldu, yarın çaresine bakarız!' diye cevap verdi. Bu kadarı benim gözümü açmaya yetti... Bu onun eski ve malumum olan konuşma tarzıydı. Artık sonunun neye varacağını pek iyi sezdiğim bir mücadele başladı. Dedim ya, ümidim yoktu. Çünkü yazıhane dediği odasına gittiğim zaman vaziyetini gör-

düm. Seksen yerdeki alacaklar, bankadaki paralar hep atmasyondur! Piyasayı sabahtan akşama kadar dolaşsa on lira bulması imkânsızdır. Satacak, savacak bir şeyi olmadığı da muhakkaktı. Bu sefer boş yere ben ona yalvarmaya koyuldum. Düşün, benim gibi dünyada kimseye minnet etmemeye çalışan bir adam o aşağılık herife diller döktü: Çocuklarımdan, karımdan, yirmi senelik temiz memuriyet hayatımdan bahsettim. Herif insan değil ki... İnsan olsa da ne yapabilir? Şimdi beni atlatmakta mazurdu. Bunu imkânsızlıktan yapıyordu. O asıl namussuzluğu mevkuf iken beni kandırmak suretiyle yapmıştı. Bunlar tabii ve elinde olmayan neticelerdi. Ben ağlayacak hale gelip ısrar ettikçe: 'Ne yapayım, kardeşim? Halimi sen görüyorsun!.. İşler ters gidiverdi. Sen başka bir yerden çaresine bak, bizim muhakeme bitince, tabii kefaleti iade ederler, mesele yoluna girer!' diyordu. Edepsiz, bir türlü benim başka yerden para tedarik etmeme imkân olmadığına inanmıyordu. Muhakemenin de biteceği yoktu. Hele öyle on on beş günde karara bağlanacak soydan değildi. Halbuki ben aybaşından evvel parayı kasaya yatırmalıydım. Bu aralıkta bir müfettiş gelse yine mahvolduk demekti ama, aybaşında rezaletin ortaya çıkması muhakkaktı. Nihayet o gün geldi. Artık ikide birde daireden ayrılmam da göze batmaya başlamıştı. Çaresizlik içinde kaldım. Büsbütün ümidimi kesmiş olsam müdüre gidip meseleyi açacaktım. Fakat Allah kahredesi bir ümit, muhakemenin kısa bir zamanda bitip paranın bana iadesi ümidi beni başka bir çareye başvurmaya sevk etti. Hesapları ve kasa mevcudunu devrettirirken defterlerde birkaç küçük yanlış, daha doğrusu, şunu ismiyle söyleyeyim: tahrif yaptım. İki yüz lirayı yatırırken düzeltirim, defterde silinti olsa bile, hesaplar doğru çıktıktan sonra ehemmiyeti yoktur, bir iki laf işitiriz, o kadar, dedim. İki aydır bu böyle devam edip gidiyor. Meydana çıkmaması için yeni yeni tahrifler yapmaya mecbur oluyorum. Her gün biraz daha batağa saplandığının farkındayım, fakat ne yapayım?"

Ömer burada sordu:

"Muhakeme ne âlemde?"

"Muhakeme mi? Daha dün adliyeye çıkıp soruşturdum. Hayrabolu'dan bir şahit ve Bartın'dan bir şahit ifadesi bekleniyormuş. Görünüşe nazaran İsmail Efendi mahkûm olacak, bunun için boyuna işi uzatıyor, halbuki benim kurtulmam için, lehte, aleyhte, her halde muhakemenin bitmesi lazım."

Bir müddet düşündü. Sonra:

“Her şeyi itiraf etmek ve bu azaplı günlere bir nihayet vermek aklımdan geçiyor. Lakin çoluk çocuğu ne yapacağız, azizim? Hiçbiri ekmeğine sahip değil... Altı nüfus... Sonra en aşağı beş sene ceza yemek var... Bu yatılır mı? Ne dersin?”

Ömer bir an kaşlarını çatıp durdu, sonra:

“Sahiden fena vaziyet... Demek hiçbir yerden bir şey bulmaya imkân yok? O halde mümkün olduğu kadar bekleyip muhakeme bitince parayı almaktan başka çare kalmıyor...”

Hüsamettin Efendi “Bunu ben de biliyorum!” makamında başını salladı. Kadehini dikerek ayağa kalktı. Dışarı çıktılar. Yolda tekrar söze başladı:

“Bana bir akıl öğretesin diye anlatmadım bunları... Biraz içimi dökmek istedim. Belki açılırım dedim. Fakat aksine oldu. Sana izah edeyim derken meselenin ne kadar feci olduğunu kendi gözümün önüne de sermiş bulundum. Demek ki bu ana kadar bundan kaçmışım... Ümitsizliğim büsbütün arttı. Vaziyetin düzelir tarafı olmadığını daha iyi görüyorum!” Sonra birdenbire sözü değiştirerek:

“Sen de galiba bana bir şey söyleyecektin! Nedir?” dedi.

Ömer böyle bir arzusu olduğunu hatırlamayarak cevap verdi:

“Ne zaman? Haberim yok!..”

“Canım, daireden çıkarken beni görünce, ben de sana geliyordum, demiştin ya!.. Para mı isteyecektin?”

Ancak bu sözden sonra Ömer hatırladı ve cevap vermeyerek önüne baktı. Hafız sordu:

“Ne kadar?”

“Bir iki lira... Fakat nasıl olur?”

Öteki acı bir gülüşle:

“Merak etme...” dedi. “Maaştan kalma paradır, haram değil... Hem senin böyle şeylere kulak asmadığını da bilirim... Al!”

Cüzdanını çıkardı. Dört kâğıt lirası vardı. Üçünü ona verdi. Ayrıldılar.

XIV

Ömer iki kadehten fazla içmemiştii, fakat başı dönüyordu. Gece olmuştu. Sokaklar kalabalıktı. Vitrinlerden dışarı vuran ışıklar gelip

geçenlerin yüzünde kıvılcıktanıyor ve birinden ötekine sıçırıyordu. Herkes mühim işlerini bitirmiş, mühim alışverişlerini yapmış, mühim evlerine, mühim sofralarına ve mühim uykularına koşuyordu. Ortalık karınca yuvalarının önü gibi kaynaşıyordu. Yalnız biraz daha intizamsız ve çok daha manasızdı.

Bir müddet ağır ağır ve gelen geçene çarparak yürüdükten sonra:

“Yahu, ben ne halt ediyorum? Eve geç kaldım!” dedi ve koşar gibi ilerlemeye başladı.

“Ben ne biçim bir insanım? Bugün evlendim ve bugün evli olduğumu unutarak şunun bunun peşine takıldım. Gerçi Hafız’ın derdi mühim... Fakat nasıl oldu da beni bekleyen biri olduğunu düşünmedim? Nasıl oldu da rakı içmeyi kabul ettim? Bunların ehemmiyeti yok... Yok ama, niçin? Ben Hafız’a, karar vererek tabi olsam yüreğim yanmazdı. O zaman yanlış bir iş yapmış sayılmazdım. Fakat ben onunla kalmayı münasip bulduğum için değil, herkesin teklifine razı olmayı itiyat edindiğim için o meyhaneye girdim. Beni istenilen yere çekip götürmek ne kadar kolay? İrademi bu hususta kullanmaya hiç alışmamışım. Sonra bu unutmak... Ah, bu manasız dalgınlık! Birdenbire dünya ile alakam kesiliveriyor ve ben boşluklarda uçmaya başlıyorum... Hepsini bir düzene koymak lazım. Bunu herhalde Macide yapacak. Ona bütün zayıf taraflarımı söyleyeceğim... Hem aldatmış olmamak, hem de tedavisine girmek için... Harikulade bir kız... Ne kadar olduğu gibi... Hiçbir sözü, hiçbir hareketi yok ki, kendisinin, Macide’nin malı olmasın!..”

Eve yaklaştıkça sabırsızlığı artıyordu. Merdivenleri çıktığı zaman koşmaktan nefesi kesilecek hale gelmişti. Yarı karanlık salonda hemen odasının kapısını buldu ve açtı, fakat tam bu sırada arkasından Nihat’ın sesini duyarak döndü.

Nihat:

“Yahu, neredesin? Bir saattir seni bekliyoruz!” diyordu. “Kaç zamandır ortadan kayboldun. Nihayet biz arayalım dedik. Madam evde olmadığını söyledi ve nedense bizi senin odaya koymadı. Biz de böyle zulmet* içinde yolunu bekledik!”

Ömer sesin geldiği tarafa yürüdü. Elektriği açtıktan sonra Nihat’ın yalnız olmadığını fark etti:

“O, hoş geldiniz, Hikmet Bey... Ne şeref!..” diye kanepelerden

* Karanlık.

birinin içinde kaybolmuş gibi oturan ufak tefek bir zatın elini sık-
tı. Dârülfünunda Şark dillerinden birini okutan bu Hikmet Bey,
muhitinde, insanı korkutacak kadar mükemmel olan çirkinliği,
ve yüzü ile tezat teşkil ettiği rivayet edilen iyi huyları ile meşhur-
du. Minimini bir suratın yarısını kaplayan iri ve biraz sola mail
burnu, bir cilt hastalığını yeni atlatmış gibi pul pul derisi ve hele
o küt parmaklarının ucundaki yarım santimden daha kısa, etlere
gömülmüş ve kubbelenmiş tırnaklarıyla karşısındakine ilk verdiği
his, gözleri kapamak arzusu olurdu. Fakat tabiatın onun ruhunu
bu kadar insafsızca yoğurmadığı söyleniyordu. Maraşlı idi; etrafında
daima birkaç hemşerisiyle beraber gezer, onlara iş bulur, yardım
eder, bir kısmını evinde yatırır ve tanıdıklarından herhangi birine
bir yardımda, hiç olmazsa bir yardım teklifinde bulunabilmek için
fırsat arardı. Boyu kısacıktı, başını ileri eğip kemik saplı basto-
nunu taşlara vura vura gezer ve kirpiksiz gözkapaklarını büzerek
karşısındakileri dinlerdi. Gece yarılarına kadar Beyazıt kahvele-
rinde talebeden ve münevverlerden mürekkep gruplarla oturup
münakaşalar, mübahaseler* yapar, yanındakilere Şark edebiyatı,
tasavvuf, hamaset** destanları hakkında izahat verir, kimsenin an-
layıp anlamadığına, dinleyip dinlemediğine kulak asmadan, çipil
gözlerini kapayarak, Taberî'den*** sayfalarca metni ezbere okurdu.
Sesini bazen alçaltıp bazen de, mesela cenk tasvirlerinde, birdenbire
yükseltivermesi, birbirine zincirlenmiş gibi arka arkaya sıralanan
hoş ahenkli kelimeleri ağzına muhtelif şekiller vererek telaffuz edişi,
muhitinde her zaman bir takdir ve hürmet kımıldaması yaratırdı.
Herkes: “Görüyor musun ne bilgi, ne hafıza!” demek ister gibi
birbirine bakar, bazen de coşuverip “Bravo üstat!” diye bağırırdı.

Ömer bir iskemle çekerek oraya oturdu:

“Nasılısınız?” diye misafirlerine sordu.

Nihat:

“Nerelerdeydin?” dedi.

Ömer birdenbire hatırlamış gibi yerinden sıçradı:

“Yahu haberiniz yok mu? Ben evlendim! Âşık oldum ve sonra
evlendim!”

Ötekiler bir şey anlamayarak baktılar. Ömer devam etti:

* Söyleşiler.

** Kahramanlık.

*** Bir Arap tarihçisi.

“Ne şaşıyorsunuz? Hepsi bir hafta, on gün içinde oldu. Harikulate bir şey... Karımı görseniz beni tebrik edersiniz!”

Profesör Hikmet:

“Görmeden de mübarek olsun!” dedi.

Nihat hâlâ inanamıyordu. Sordu:

“Kim bu yahu? Ne zaman evlendin?”

“Dün akşam!”

“Fakat sen sarhoşsun!” Sonra profesöre dönerek:

“Atıyor canım... Çekmiş kafayı, zırvalıyor. Otur bakalım, biz seninle ciddi konuşacağız.”

Ömer:

“Durun karımı getireyim...” diye odasına doğru birkaç adım attı. Olduğu yerde birdenbire durdu. Biraz evvel açık bıraktığı kapının aralığından Macide’nin ince vücudu görünüyordu. İçerde ışık yandığı için saçları aydınlanıyor ve yüzü gölgede kalıyordu. Buna rağmen Ömer onun her zamanki gibi gülümsemediğini, ciddi ve düşünceli gözlerini kendisine dikmiş olduğunu fark etti, iyi bir şey yapmış olmadığını bilen her mahluk gibi çekingen bir tavırla yaklaştı. Laf olsun diye:

“Burada mısın?” dedi.

Macide, “Nerede olacaktım?” der gibi ona baktı.

Ömer tevil etmeye* çalıştı:

“Hani başka odaya taşınacaktık? Madam öyle söylemişti?”

Macide onun bu süratli buluşunu takdir etti:

“Taşındık. Burada birkaç şey kaldı, onları götüreceğim. Sonra ampul yok... Senin gelmeni bekliyordum!”

Ömer, misafirlerini unutmuştu:

“Hemen gidip alayım!” dedi ve Macide’ye sokuldu. Genç kız odaya girip çantasını arayarak:

“Bir ampul kaç paradır?..” diye sordu.

Ömer:

“Bende para var!” dedi. Kafasından derhal başka bir fikir geçti: “Ne demek? Bir ampul kaç paradır, ne demek? Bana ampul parasını tam verecek de fazla bir şey vermeyecek mi? Bütün para vermekten korkuyor mu? Garip!..” Sonra kendinden utanır gibi “Ayıp... Benim böyle şeyleri düşünmem ayıp! Kızcağız gayet tabii bir alışkanlıkla

* Sözü değiştirmeye.

bunu sordu” dedi. Bu anda Macide elindeki beş liralığı ona uzatarak, yavaş bir sesle:

“Sen otuz beş kuruşum var, diyordun! Belki yetmez... Bunu al!” dedi.

Ömer ağlayacak gibi oldu. Macide’yi içeriye iterek kendisi de arkasından girdi. Kapıyı ayağıyla kaparken iki kolunu birden genç kızın boynuna sardı:

“Macide... Karıcığım... Ben çok fena bir mahlukum... Beni sen adam edeceksin!” diye mırıldanıyordu. Macide hayretle sordu:

“Neden? Neyin var?”

Ömer biraz evvel zihninden geçenleri söylemeye cesaret edemedi. Bir yalan attı:

“Geç kaldım da onun için!..”

Macide:

“Bunun için mi?” dedi ve bir an düşündükten sonra: “Niçin böyle yapıyorsun? Ne lüzumu var?” diye ilave etti.

Ömer bu sözlerin neyi kastettiğini derhal anlamıştı. Macide onun izahına ve geç kalmak bahanesine inanmıyordu. Böyle müşkül zamanlarda, ne yapacağını bilmediği ve düşünmek kendisine güç geldiği anlarda müracaat ettiği bir çare vardı: Kaçmak... Genç kızın verdiği parayı pantolonunun cebine sokarak:

“Ben gidip ampulü alayım; hemen öteki odaya geçelim!” dedi. Kapıyı açar açmaz gözü karşısında oturanlara ilişti.

“A, Macide, bak unutuyordum. Seni arkadaşlarımla tanıştırayım” diyerek karısını elinden tuttu ve dışarı çıkardı.

Nihat’la Profesör Hikmet oturdukları yerden fırlamışlar, yüzlerinde nazik bir tebessümle bekliyorlardı. Ömer:

“Karım... Profesör Hikmet... Arkadaşım Nihat!..” diye takdim etti. Macide’ye dönerek:

“Bir dakika burada otur, ben şimdi ampulü alır gelirim!” dedi ve merdivenlere koştu.

Macide bir müddet onun arkasından baktı. Sonra başını misafirler çevirerek gülümsedi.

Nihat bir an tereddüt ettikten sonra:

“Sizi ilk defa Ömer’le beraber vapurda görmüştüm!” dedi.

Macide kıpkırmızı olarak önüne baktı. Hangi vapurda olduğunu derhal anlamıştı. Aradan geçen zamanın kısalığı onu korkuttu. Daha iki hafta bile olmamıştı. Halbuki ne kadar çok şeyler değişmiş bulu-

nuyordu! Bu on iki gün zarfında yaşadıklarını teker teker gözünün önünden geçirmek için birkaç senenin bile az geleceğini zannetti.

Başını biraz kaldırıncı, gözlerini kendisine dikmiş olan Profesör'ü gördü. Yaşını tahmin etmeye imkân olmayan bu adamın bakışları onu şiddetle rahatsız etti ve demin sıktığı elin daima terliymiş hissini veren soğuk ıslaklığı aklına geldi.

Her üçünü de garip bir sessizlik sarmıştı. Hiçbirisi söyleyecek bir şey bulamıyor ve diğeriyle göz göze gelince iğreti bir gülümsemeye müracaat ederek müşkül vaziyetten kurtulmaya çalışıyordu. Nihayet Profesör Hikmet:

“Siz nerelisiniz bakayım, kızım?” diye sükûtu bozdu.

“Balıkesirliyim!..”

Karşısındaki memnuniyetle başını sallayarak:

“Yani Anadolulusun!.. Çok iyi... Ömer de oralı galiba?” dedi.

“Evet...”

“Ömer iyi çocuktur!”

Nihat lafa karıştı:

“İyi arkadaşdır. Yalnız, bir dalda durmaz. Onu idare etmek lazım!.. Biraz zıpırdır!”

Macide bu sözlerle kızdı. Ömer'in ne olduğunu kendisi de biliyordu, başkalarının onun hakkında böyle şeyler düşünebileceğini de tahmin ederdi. Fakat bu sözleri kendisinin yanında söylemelerini münasebetsiz buldu.

Profesör Hikmet:

“Aynı zamanda zekidir!” dedi ve Macide'nin yüzüne baktı.

Nihat aynı patavatsızlıkla sözü aldı:

“Fakat zekâsını kullanmıyor... Bir işe sarf etmiyor... Bir gaye uğrunda çalıştırmıyor...”

Bu sırada merdivende Ömer'in ayak sesleri duyuldu. Üçü de başlarını çevirip o tarafa baktılar. Genç adam terli saçları yüzüne dökülmüş bir halde ve elinde ampulle göründü. Macide'ye doğru ilerleyerek:

“Al!” dedi.

Genç kız hemen yeni taşındıkları odaya döndü. Kapıyı açık bırakarak sofadan vuran ışığın yardımıyla lambayı yerine taktı, sonra ufak tefek eşyayı yerleştirmeye başladı.

Bu sırada Ömer koltuklardan birisine oturmuş, yorgun bir halde düşüncelere dalmıştı.

Nihat sordu:

“Neyin var? Dalgın duruyorsun!”

“Bugün bir tanıdık can sıkacak şeyler anlattı... Ona üzüldüyorum!”

Karşısındakilerin ısrarına hacet bırakmadan veznedarın hikâyesini anlattı. Profesör pek can kulağıyla dinlemiyor, gözlerini ara sıra karşı odada sağa sola gidip gelen Macide'ye kaydırıyor, fakat Ömer'i merakla takip ediyormuş gibi kaşlarını çatıyor ve başını sallıyordu. Nihat da ilk anlarda kendi düşünceleriyle meşguldü, fakat hikâyenin sonlarında birdenbire alakalandı. Yerinde doğrularak başını Ömer'e doğru uzattı ve bütün dikkatiyle dinlemeye başladı. Hatta birkaç yerde onun sözünü keserek izah ettirdi.

Ömer, Hafız Hüsamettin Efendi'nin macerasını anlattıktan sonra:

“Yazık zavallı adama!.. Ne kadar iyi bir insandır, bilseniz!” dedi.

Profesör Hikmet:

“Yazık olur mu? Devlet parasına ne bahanesiyle olursa olsun el uzatanlara insaf etmemeli...”

“Fakat isteyerek yapmış değil ki!”

“Olsun... Bu bir mazeret değildir. Ben senin yerinde olsam derhal ihbar ederdim!”

Ömer şaşırdı. Profesör Hikmet gibi iyiliği ve herkese yardım hevesiyle tanınmış bir insanın bu insafsızlığına akıl erdiremedi:

“Çoluk çocuk sahibi adam... Bu yaşa kadar temiz kalmış...” diye beylik sözlere başladı. Profesör onun lafını kesti:

“Böyle alçak herifleri müdafaa etme!.. Kafalarını ezmeli onların!”

Ömer içinden:

“Bütün iyiliğine rağmen ne kadar anlayışsız...” dedi. Sonra yüksek sesle ilave etti “Müşkül vaziyette kalan bir insan için böyle hükümler verilir mi? Asıl iyilik tanımadıklarımıza yaptığımız iyiliktir; halbuki biz bütün hüsnüniyetimizi dostlarımıza saklayıp bunların dışında kalanları bir çırpıda ve kısa bir hükümle fena addediyoruz!..”

Profesör Hikmet'in gözleri gene karşı odadaydı. Ömer Nihat'a bakınca onun birtakım düşüncelere dalmış olduğunu gördü ve sordu:

“Ne düşünüyorsun?”

“Bu veznedarın meselesi daha meydana çıkmadı mı?”

“Hayır... Neden sordun? İhbar mı edeceksin?”

“Yok canım... Sordum...”

Bir müddet bekledikten sonra tekrar başladı:

“Sizin kasada çok para bulunur mu?”

“Bazen bulunur... Dört beş bin liraya kadar... Belki de daha fazla... Bunları ne yapacaksın?”

“Merak ettim yahu! Demek herif daha fazla da çalsa kimsenin haberi olmayacak! ..”

Ömer hiddetlenmişti:

“Çalmak ne demek? Ne garip kelimeler kullanıyorsun. İnsanları anlamakta hâlâ pek gerisin... Zannediyorsun ki, hepimiz birer makineyiz ve evvelden kurulduğumuz gibi işleriz. Bir yerde bir bozukluk oldu mu, derhal orayı söküp atmak lazım!.. En kuvvetli insanın bile bazen ne kadar zayıf anları, istediğinin tam aksini yapmaya mecbur olduğu dakikaları bulunduğunu nasıl inkâr edebiliriz? Böyle hadiseler hiç kimseyi olduğundan daha fena, yahut daha iyi yapamaz!”

Nihat eliyle onu susturmak için bir işaret yaptı:

“Bırak bunları. Nerdeyse içimizdeki şeytan hikâyesine başlayacaksın! Benim kimseyi fena gördüğüm falan yok... Vaziyeti anlamak istiyorum. Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki, insanların zaaflarını mazur görmeye taraftar değilim. Kuvvetli olmak her şeyin fevkindedir. Kuvvet her hareketi mazur gösterebilir. Âcizlere acımak ise sersemliktir.”

Ömer cevap vermedi. Nihat'ın ekseriya böyle ateşlendiği ve atıp tuttuğu olurdu. Zaten aslında gayet iyi bir arkadaş, makul bir insan olduğu halde, ara sıra, bilhassa o mahut mecmua ve gazetelere yazdığı makalelerde, ufak tefek vücudundan beklenmeyen bir hırs, pek sıhhatli olmayan bir sinirlilik gösteriyordu. Serbest ve tabii konuştuğu zamanlarda oldukça zeki, alaycı bir çocuktuk. Böyle bir insanın nasıl olup da en kör bir taassubun ifadesi olan yazılar yazdığı, birtakım saf ve kendilerini bir şey zanneden cahil talebelerden başka kimseyi kandıramayacağı besbelli olan mantık oyunları ile taraftar toplamaya çalıştığı Ömer'i hayrete düşürüyordu. Bir gün bu fikirlerini ona açtığı zaman, Nihat:

“Ne malum? Belki ben asıl o saf ve cahil adamlarla iş yapmak niyetindeyim!” demişti.

Ömer, bu sözü o zaman ciddi telakki etmemiş ve gülmüştü. Fakat yavaş yavaş buna inanmak lazım geldiğini anlıyordu.

Çünkü Nihat'ın son zamanlarda hep bu kuşbeyinli kabadayılarla beraber olduğunu ve hiç sıkılmadan onlara uzun uzun nutuklar verdiğini görüyordu.

Misafirlerin ikisi birden ayağa kalktılar. Nihat:

“Neyse, şimdilik allahaısmarladık. Ara sıra bizim taraflara uğra... Mamafih ben yakında gelip seni yine ararım. Uzun uzun konuşuruz. Bugün yeni güveyi rahat bırakmak lazım!” dedi.

Profesör Hikmet genç adamı omzundan tutup kendine doğru çekerek mahrem bir tavırla:

“Söyle bakayım, vaziyetin nasıl?” diye sordu. “Paraya ihtiyacın var mı? Bir isteğin olursa derhal bana söyle, arkadaşlara yardım vazifemiz... Şimdi birkaç lira bırakayım istersen?”

Ömer’in boynu bükük sükûtunu görünce elini cüzdanına atarak:

“Ne kadar lazım?” dedi. “Bu kadar yeter mi?” Ve bir on liralık gösterdi.

Ömer, aynı teslimiyet ile sükût etti ve elini tereddütle uzatarak parayı aldı. Misafirler kapısı aralık duran odaya doğru birkaç adım attılar ve dışarı çıkan Macide’nin elini sıkarak ayrıldılar.

Odada karşı karşıya birer iskemleye oturan ve etrafta gezdirdikleri gözleriyle yeni meskenlerinin vasıflarını bellemeye çalışıyormuş gibi görünen bu yeni karı koca birbirlerine bir türlü açamadıkları birtakım şeyler düşünüyorlardı.

Ömer kendi kendine mırıldanıyordu:

“Heriften ne diye bu parayı aldım? Pek fazla ihtiyacım yoktu. Macide’nin parası, evi ve benim Hafız’dan aldığım birkaç lira beni idare ederdi. Buna rağmen dayanamadım, reddedemedim... Ne münasebet, hatta envai türlü roller yaparak halime acındırdım ve aldım. Herifin istediği şey!.. Beş on lirası gitsin, ne ehemmiyeti var? Kendisine bir minnettara daha kazanacak... Etrafında daha çok iyiliğinden bahsolunacak, onun da zevki bu!.. Seyyar fazilet abidesi halinde gezmek istiyor... Fakat bu fena bir şey mi? Keşke herkeste aynı illet olsa... Sonra ne malum? Belki de adam hakikaten iyilik etmek ihtiyacını duyan ve bunu hasbi* olarak yapan biridir!.. Kendimiz iyi olamıyoruz ve başkalarının iyiliğini küçük görmek için onlara reklamcı, hayır dua avcısı, hatta riyakâr diyoruz.”

Bu sırada Macide düşünüyordu:

“Acaba Ömer’e söylemek doğru olur mu? Ben onun bu ahablarından hoşlanmadım. Bir tanesi pek çirkindi... Bu onun kendi kabahati değil ama, ne yapalım, benim kabahatim de değil... Sonra

* Karşılıksız, çıkar gözetmeden.

insana ne kadar yapışkan gözlerle bakıyor... Öteki de öyle, onun bakışlarını da beğenmedim. İnsanı satın alacak gibi seyrediyorlar... Sonra ne münasebetsizlik! Ömer'in zııırlığından benim yanımda bahsetmek ne demek? Fakat kaç dakika konuştuk ki? Ne olduklarını daha adamakıllı bilmediğim insanlar hakkında hükümler vererek Ömer'e onlardan şikâyet etmek doğru olmaz. Ne de olsa arkadaşları. Onlarda birtakım meziyetler bulunmasa arkadaşlık etmezdi. Hiçbir şey söylemeyeyim. Bu muhitlere alışmam lazım... Belki de yabancı olduğum için bazı şeyler beni ürkütüyor.”

Düşüncelerinin bu noktasında birbirlerine bakıştılar ve her şeyi unutarak yalnız bir şeyin farkına vardılar: Yeni ve oldukça tertipli bir odada karşı karşıyaydılar... Birbirlerinden başka hiçbir şey düşünmeyebilirlerdi... Bu fırsattan istifade etmek istediler.

Buna rağmen, birbirlerini tanıdıklarından beri ilk defa olarak düşündüklerini söylememeyi tercih ettikleri için, zihinlerinde hafif bir bulanıklık vardı. Bunun mevcut olduğunu kabul etmek istemeseler bile, vardı.

XV

Hayatları birkaç gün mühim bir değişiklik göstermeden geçti. Ömer işine gidip geliyor, eve geç dönmemeye çalışıyor ve son haddine kadar mesut olduğunu her gün kendi kendine tekrarlıyordu. Macide konservatuvara devama başlamıştı. Yalnız akşamları daha erken çıkıyor, birkaç dükkâna uğrayarak peynir, çay gibi kahvaltılık öteberi alıyor ve evde sofrayı hazırlayarak kocasını bekliyordu.

Ellerindeki parayı ne kadar tasarruf etmek isteseler, birtakım zaruri masraflardan kaçınamıyorlardı. Boyuna lokantada yemek başa çıkmayacağı için öğle yemeklerini dairede ve mektepte, bazen ucuz bir kebabçıda idare ediyorlar, akşamları da madamın mutfağında hazırladıkları çay ve kahvaltı ile geçiniyorlardı. Bunun için birkaç tabak, fincan, kaşık, bir tepsi ve daha bir sürü ehemmiyetsiz, ucuz fakat hep birden oldukça büyük bir yekûn teşkil eden eşya almak icap etmişti. Aybaşına on gün kadar olduğu halde ellerinde ancak altı liraları vardı.

Daha iyi bir işe geçmek, yahut maaşını arttırmak için Ömer postanedeki akrabasını gördü, “Münasip bir şekil olursa seni düşünürüm!” yolunda bir vaat aldı. Bu zatın vaziyetinden, kendisi hakkında pek de hoş olmayan malumata sahip bulunduğunu sezdi ve “Bizim alçak müdür şikâyet etmiştir!” diye söylendi. “Halbuki bugünlerde ne kadar gayretimi arttırmıştım. Bizde hüsnüniyet hiçbir işe yaramıyor!”

Bir seneden beri mektup yazmaya bile üşendiği Balıkesir’den para istemek imkânsız gibiydi. Belki de anası, oğlunun bu vefasızlığını, ancak onun kendisinden para filan istemediğini düşünerek mazur görüyordu.

Para bulmak lazımdı... Ömer eskiden beri bu lüzumu hissederdi, fakat hiçbir zaman kafası bu işle bu kadar çok uğraşmamıştı. Bütün sıkıntıları, şimdi hatırlamakta güçlük çektiği, birtakım tesadüflerle zail olur,* yahut devam etse bile, senelerin verdiği bir alışkanlık sayesinde, ona kısmen tabii görünürdü. Bir veya iki gün sıcak yemek bulamamak, bir ay ev kirasını atlatarak madamla hırlaşmak bugüne kadar ona büyük birer facia gibi görünmemişti. Halbuki şimdi daha küçük meseleler içini müthiş surette sıkıyor, onu çaresizliğe ve yeise düşürüyordu. Evvelce: “Bir gün sonra ne yapacağım!” düşüncesine tamamen yabancı olduğu halde şimdi: “Daha beş altı gün idare edebiliriz ama, aybaşını nasıl bulacağız? Aman yarabbi deli olacağım!” diye çırpınıyordu. Bir zamanlar herhangi bir arkadaşından yirmi beş elli kuruş borç istemek gündelik işlerdendi. Bugün bunu da evli bir adamın haysiyetine uygun bulmuyor, hummalı kafasında bin bir türlü olmayacak tasavvurlar gezdirerek dolaşıyordu. Beyoğlu’ndaki dükkânların önünden geçerken gördüğü her şey içini sızlatıyor ve hırsını arttırıyordu. Gece böyle bir dükkânın camekânını kırıp yağma etmeyi, bazı mizah gazetelerinde, yahut zabıta hikâyelerinde okuduğu ustalıkla dolandırıcılık ve hırsızlık vak’alarını tatbik etmenin mümkün olup olmadığını düşünüyor ve bu tasavvurlarında pek de gayri ciddi bulunmuyordu.

Bir gün bir tütüncü ona bir liranın üstünü vereceği yerde, yanlışlıkla dört lira ve bir sürü ufaklık verdi. Evvela Ömer de işin farkına varmadı, fakat birkaç adım ayrılır ayrılmaz avcunda tutup henüz cebine koymadığı paralara bakmaya başladı. Kafası muhtemel bir tehlikeyi kovmak ister gibi derhal işlemeye ve onun kulağına:

* Ortadan kalkar.

“Deli misin? Herifin kaybı ile kendi kazancını mukayese et!.. O belki farkına bile varmayacak, fakat sen rahat bir nefes alacaksın.. Aptallık etme... O kim bilir günde kaç zavallıyı kafese koyuyor...” diye fısıldamaya başlamıştı. Ömer, “Canım, bu sebepler olmasa da geri verecek değilim!” demek isteyen bir baş sallamasıyla yoluna devam etti.

Bundan sonra uzun müddet her alışveriş ettiği yerden kendisine fazla para verilmesini bekledi. Fakat tesadüf bir lütufta daha bulunmakta nedense geç kalıyordu. Evvelce eski elbise veya ayakkabılarını satmak suretiyle de beş on kuruş bulabilirdi, şimdi ise, Macide’nin yanında böyle bir şeyi bahis mevzuu etmekten utanıyordu. Zaten bu birkaç gün içinde Macide’ye karşı birden-bire kapanmıştı. Kafasındaki münasebetsiz tasavvurları ona göstermekten, hatta bir parçasını olsun sezdirmekten adamakıllı korkuyordu.

Macide bir şey görececek halde değildi. Hem mektep, hem ev işleri ona göz açtırmıyordu. Dinlenmek için kendisine kalan kısa zamanları bile odanın şurasını burasını düzeltmek, Ömer’in çamaşırlarıyla meşgul olmak, ufak tefek şeyler yıkamak suretiyle dolduruyordu. Biraz da etrafına bakınmak imkânını sabahleyin mektebe giderken ve akşam dönüşte dükkânlara uğrarken bulabiliyordu.

Çok kere cadde üstündeki kibarca bir pastaneye girerek akşam çayı için beş on kuruşluk bisküvi alırdı. Satıcı kızlar paket yapıncaya kadar bir iskemlede oturuyor ve etrafındaki kalabalığı seyrediyordu.

Bu pastane iki kısımdı. Bir tarafı masalar ve koltuklarla geniş bir pasta salonu, öteki tarafı satış yeri idi. Ortadaki uzun ve tezgâh kılıklı bir masanın kenarına bir sürü insan toplanıyor ve gülüşerek ayakta öteberi yiyor ve içiyordu.

Macide altı yedi aydan beri İstanbul’da olduğu ve hemen hemen her gün Beyoğlu’na çıktığı halde bu tip insanları bu kadar yakından ve bu kadar toplu bir halde görmüş değildi.

Ağzı yarı açık bir halde kenarda bir iskemlenin üzerinde oturuyor ve satıcılar eline paketini verdikten sonra bile uzun zaman orada kalıyordu.

Buraya gelenlerin çoğu on dörtle yirmi beş yaş arasında genç insanlardı. Bir balodan yeni fırlamış gibi bin bir çeşit elbise içinde ve gizli bir el tarafından daima gıdıklanmış gibi kıvrılıp

fıkırdayarak dondurmalarını yalayan genç kızlar ve suratlarının kaba, küstah ve aptal ifadelerinden sporcu oldukları anlaşılan delikanlılar, vâkıf gözlerle birbirlerini ölçüyorlardı. Erkekler mühim miktarını terzilere borçlu oldukları geniş omuzlarından kâh birini, kâh ötekini ileri sürüp mutlak surette bir hiçlik ve zavallılık ifade eden, fakat süzgün olmaya da ayrıca çalışan bakışlarla bu çocuk denecek yaşta boyanmaya ve nefsinin arz etmeye başlayan kızlara sokuluyor ve bağıra bağıra konuşuyorlardı. Söyledikleri şeylerin ne olduğunu Macide tamamıyla işitemiyor, fakat her kelimeden sonra ortalığı saygısızca dolduran kahkahaları fevkalade boş ve ürpertici buluyordu.

Bilhassa kızlara, o zamana kadar görmediği garip mahluklar gibi bakıyordu. Suni boyalı ve suni kıvrıkcık saçlarını bir taraftan bir tarafa fırlatmak için başlarını suni şekilde ve hızla çeviren, suni kırmızı dudaklarını büzerek enteresan olmak ve üçüncü sınıf film yıldızlarına benzemek isteyen, buna rağmen ne kadar biçare oldukları, tesadüfen rol yapmadıkları her anda derhal görünüşlerini bu kızcağızlara karşı içinde samimi bir tecessüs duyuyordu. Bir insanın nasıl olup da kendini bu kadar inkâr edebileceğini anlamıyordu. Mesela hemen her gün orada görülen ve arkadaşları arasında mühimce mevkii olduğu anlaşılan Peri isminde bir kız vardı. İsmi sahiden Peri miydi, Perihan'dan mı çevrilmişti, yoksa büsbütün başka bir şey miydi? Macide bunları bilmiyordu. Yalnız, pek de aptal olmadığı görülen kızın periliğinden veya insanlığından ortada bir şey kalmamış gibiydi. Cebinden çantayı çıkarışı kendi hareketi değildi, pastayı ağzına götürüşü, bir erkeğe lakayt olmak isteyerek el uzatışı, gülmek isteyişi, ciddi olmak isteyişi hep kendine yabancı hareketler, uzun zamandır çalışıldığı halde bir türlü benimsenememiş iğreti tavırlardı.

Ekseriya çiklet çiğneyen ve bunu dilleriyle bir avurtlarından öbürüne naklederken ağızlarına korkunç şekiller vermeyi pek cazip bulan delikanlılar daha az merak vericiydiler... Vücutlarının iriliğine göre kendi aralarında itibarları azalıyor veya çoğalıyor ve ekseriya küçük olanlar irilere, yaşa filan bakmayarak “ağabey” diye hitap ediyordu. Bu iriler genç kızları hâkim ve bön bir bakışla hemen cezbetmeyi muvafık buldukları halde, sıskalar avaz avaz bağırarak konuşmayı ve el şakaları yaparak kahkahalar savurmayı daha alaka verici bir hareket sayıyorlardı.

Macide ortamektepteyken de arkadaşlarını pek beğenmezdi. Konservatuvarda tesadüf ettiği ve pek az konuştuğu kızlar hakkında ise henüz fikri yoktu. Yalnız muhakkak olan bir şey, buradakilerin, şimdiye kadar gördüklerine asla benzemedikleri ve daha acayip olduklarıydı.

Konservatuvardaki kızlar, ne olursa olsun, bir işle uğraşıyorlardı; yalan yanlış, severek veya laf olsun diye kendilerini bir sanata bağlamışlardı. Ortamektepteki arkadaşları ise sadece hiçti... Fakat burada gördükleri... Bunlar hiçten daha ileri, daha müthiş, daha fazlaydılar. Bunların her tavrı Macide'nin sinirlerine bir kamçı darbesi gibi tesir ediyordu. Kendi kendine:

“Böyle mahlukların arasında yaşanır mı?” diyordu. “Acaba bütün insanlar böyle mi? Yoksa daha beter mi? Belki de beter... Çünkü yeni gördüğüm her muhit eskisinden bir derece daha fena oluyor... Mesela ortamektepte.. Her şeye, bütün dedikodulara, manasızlıklara rağmen bir parça arkadaşlık bulmak mümkündü. Müdür bey bile, bütün fesatlığına rağmen, tamamıyla fena bir insana benzemezdi... Kocaman ve boş evimizin, ne olursa olsun, bana hoş gelen tarafları vardı... Halbuki buraya geldim... Emine teyzeler benim Balıkesir'deki muhitimden daha mı iyidiler? Ne gezer! Belki beş on misli daha fena... Galip amcamdan Semih'a'ya kadar hepsine bir özentilik çökmüş... Komşuları da kendileri gibi... Dedikoducu, düşüncesiz insanlar... Oradan bu tarafa geldim... Halbuki burada gördüklerim hepsinden beter... Ne Balıkesir'de, ne Şehzadebaşı'nda bu kadar saçma insanlar yoktur... Hiç olmazsa bu kadar toplu halde yoktur... Asla bunların arasında yaşanmaz... Ömer olmasa bir dakika durulmaz... Ona da söylemeli, vaziyetimiz müsait olunca hemen başka bir tarafa gitmeliyiz... Daha tehna bir yere...”

Bir müddet durup gözleri daldıktan sonra düşüncelerine şöyle devam ediyordu:

“Fakat nereye?.. Dünyada yalnız yaşanır mı?.. Ama insan ahbap bulur!.. Kimi?.. Ben nereden ahbap bulurum? İşte Ömer'in arkadaşlarından da hoşlanmadım... O... Hiç hoşlanmadım... Acaba ben kendim mi tuhaf bir insanım?.. Belki beni de etrafındakiler manasız bulurlar... Hatta sıkıcı.. Ama Ömer böyle bulmuyor... Ya günün birinde o da benden sıkılmaya başlarsa?.. Eyvah...”

Sol elini çaresizlik ifade eden bir hareketle ağzına götürüyor ve kendi kendine: “Sus! Sus!” der gibi avcunun içiyle dudaklarını bastırıyordu.

Ömer ise, Macide'den sıkılmak şöyle dursun, diğer taraflarda bunaldıkça ona gidip derdini dökmeyi, ona yanaklarını okşatmayı düşünerek kuvvet bulmaya, birçok şeylere tahammüle çalışıyordu.

Dairedeki vaziyetinde hâlâ bir değişiklik yoktu. Aybaşına bir şey kalmamıştı. Nüfuzlu akrabasını bir kere daha görmüş, fakat evlendiğini cesaret edip söyleyememişti. Onun, “Çalış; âmirlerinin takdirini, muhabbetini celp et, seni daha iyi bir yere inha etsinler,* o zaman ben meşgul olurum!” yolundaki müspet vaadi Ömer'in bu cihetten ümidini kırmıştı. Senelerden beri bir türlü edinemediği ve artık tamamen vazgeçtiği dârülfünun şahadetnamesi elinde olsa belki daha kolay bir yere kapılanabilirdi... Fakat bu düşünce de ona pek kuvvetli görünmedi. Bir felsefe mezununa herhangi bir Anadolu şehrinde altmış yetmiş liralık muallimlikten başka ne istikbal vaat ediliyordu ki? Ömer İstanbul'dan ayrılmayı aklına bile getirmek istemiyordu. Buraya bütün azasıyla, bütün hüceyreleriyle** bağlı bulunduğunu hissediyor ve bunu kendisine karşı şöyle izah etmeye çalışıyordu:

“Bir fikir adamı, kafası adamakıllı teşekkül etmeden, İstanbul'dan ayrılamaz... Kültür merkezimiz, maalesef, şimdilik bir tane... Ve o da İstanbul... Dışarda dimağların inkişafının nasıl yavaşlayıp durduğunu görüyoruz... Tatillerde gelen arkadaşlara bir bakmak kâfi...”

Lakin, nefsine karşı daha samimi olduğu anlarda bu kültür merkezinin ehemmiyetini lüzumundan fazla büyüttüğünü itiraf etmeye mecbur oluyordu:

“Haydi canım” diye bazen kendisinden daha çok İstanbul âşığı olan arkadaşlarıyla münakaşa ederdi:

“İstanbul'dan ayrılmak istemiyoruz, fakat senede kaç defa kütüphaneye gideriz? Üç beş cadde ile bir o kadar kahveden başka ne biliriz? Fikir hayatı, fikir hayatı diyoruz... En kabadayımız bile gevezelikten başka ne konuşuyor? Kahve münakaşalarıyla zihnimizi inkişaf ettirdiğimizi sanmakla pek akıllıca bir iş yaptığımıza kâni değilim... Bizi buraya asıl bağlayan bir alışkanlıktır... Biz burada maksatsız yaşamayı ve boş beyinle dolaşmayı tatlı bir meşgale haline getirmek yolunu keşfetmişiz... Hepimizi İstanbul'a bağlayan sadece bu... Burada insan, kafasını zerre kadar işletmeden, mütefekkir***

* Önersinler.

** Hürecikleriyle.

*** Düşünen.

bir kimse olduğuna inanmak ve buna başkalarını da inandırmak imkânına malik... Bu şehrin ve buradaki muhitlerin dayanılmaz cazibesi işte bundan ibaret!..”

Bütün bu doğru düşüncelerine rağmen Ömer de kendini bir türlü bu muhitlerden ayıramıyordu. Evlenmeden evvel bile, birkaç arkadaşıyla basık tavanlı bir meyhanede içki içerken, düşünmeye başlar ve anason kokulu ağızlardan mühim bir eda ile çıkan nük-teleri ve hikmetleri yersiz, gayesiz ve lüzumsuz bulurdu. Arkadaş-larını hiçbir zaman son haddine kadar sevmemiş, hele asla takdir etmemişti. Buna rağmen birçok günler bu meyhane âlemlerini, bu saçma sapan konuşmaları tahassürle* hatırlıyor, tekrar toplanıp oturmak için adeta uzvi bir ihtiyaç duyuyordu.

Macide'yle birleştiklerinin haftasından itibaren bu istek, içinde yeniden belirmeye başlamıştı. Dairede memurlara, müdüre, nüfuzlu akrabasına, saçma sapan kayıt muamelelerine veya veznedarın hali-ne içerlediği zaman, karısının yanına gidip dert yanmak arzusunun yanında bir de bu “üç beş arkadaş toplanıp içimizi döksek” temen-nisi kendini gösteriyordu. Ciddi meselelerden bahse kalkışanların derhal alakasızlık, hatta alayla karşılaşarak susmaya mecbur ol-dukları bu içki toplantılarında hiç kimsenin dert dökmesine imkân olmadığını biliyordu. Herkesin iyi ve samimi bir niyetle başladığı muhakkaktı. Fakat kafaların doğru dürüst işlemeye alışmamasın-dan doğan bir şaşkınlık ve bir fikir itimatsızlığı her münakaşayı, her mükâlemeyi derhal soysuzlaştırıyordu. Bir şeyler düşünmek ve düşündüklerini birbirlerine söylemek arzusunu muhakkak ki samimi olarak ve şiddetle hisseden bu gençler, her şeye rağmen ümitlerini kaybetmiyorlar ve: “Bu akşam şöyle bir oturup konuşa-lım!” derken, bu konuşmanın müteakıl** bir hırlaşma ve küçük düşürmeden başka bir şey olmayacağını bilmez görünüyorlardı.

Ömer'in böyle toplantıları özlemesinin bir sebebi daha vardı: Da-irede eskisi gibi lakayt duramadığını; kafasını, başkalarında görüp de gülünç bulduğu ekmek parası düşüncelerinin doldurduğunu, birçok hürriyetlerini tahdit etmeye mecbur kaldığını hissettikçe iptidai bir isyan duyuyor ve: “Hayır, ben keyfimin istediğini yap-makta daima serbestim!” diye kendini kandırabilmek için vesileler arıyordu.

* Özlemle.

** Karşılıklı.

Bir akşamüstü iki üç arkadaşının oturduğunu görüp tesadüfen uğradığı bir birahanede geç vakte kadar kalmasının sebebi, o kalkmak istedikçe çocuklardan birkaçının birden:

“İsrar etmeyin!.. Gitsin, karıdan dayak yer sonra!” diye soğuk şakalar yapmaları olmuştu.

Ömer bu nevi sözlerin salakça olduğunu bilse bile, tahlil edemediği birtakım hislerin tesiriyle, onlara ehemmiyet veriyor, hatta çok kere hareketlerini bunlara göre tayin etmeye mecbur kalıyordu.

XVI

Parasızlık asıl en korkunç çehresiyle aybaşında kendini gösterdi. Daireden aldığı maaş, ev kirasıyla Macide'nin muhakkak lazımdır dediği bir iki takım yatak ve yorgan çarşafının bedeli çıkınca, bir hafta bile dayanmayacak derecede azalmış, emsalsiz bir tasarrufla on gün kadar idare ettikten sonra uçup gitmişti...

Ömer yolda tesadüf ettiği insanlara, dairedaki masa komşularına, tanıdık tanımadık her insana: “İçinizde benim halimi anlayıp yardım edebilecek yok mu?” demek isteyen gözlerle bakıyordu. İmkânsızlık ve sıkıntı arttıkça daha vahşi çalışmaya başlayan kafası en olmayacak planlar kurmak, en manasız arzularla tutuşmak hususunda emsalsiz bir kabiliyet gösteriyordu. Önünde giden şişman ve iyi giyinmiş birini yakasından tutarak:

“Yanınızda ne kadar paranız varsa bana verin!.. Ben hırsız ve haydut değilim... Fakat paraya muhtacım... Zorla değil, halime acıyarak verin!” demek istiyor, sonra bunun ilk defa gözüne göründüğü gibi yeni ve hoş bir şey olmayıp sadece dilencilik olduğunu, yegâne yeniliğin herifi yakasından yakalamaktan ibaret bulunduğunu ve bunun da asla muvaffakiyete yardım edecek bir hususiyet göstermediğini itiraf ediyordu.

Her camekânda gördüğü, yüzlerce defa gördüğü ve asla sahip olmak istemediği türlü türlü münasebetsiz eşya gözlerinin önünde bir hayat ihtiyacı kadar ehemmiyet alıyor ve genç adamın avuçlarını yeis ve ihtirasla sıkmasına sebep oluyordu.

Bazen bir vapur acentesinin camekânındaki model gemiyi istiyor

ve kendi kendine: "Param olsa derhal bunu alırım!" diyordu. Gözleri her şeye, saray lokmasından hasır şapkalara, rakı şişelerinden gümüş tabaklara kadar her şeye dayanılmaz bir hasretle takılıyordu. Bir seyyar fıstıkçının yanından geçerken parmakları tablaya doğru gitmek istiyor ve o kendine, terler içine batarak hâkim olabiliyordu.

Bir akşamüzeri eve gelirken Beyoğlu'nun büyük mağazalarından birinde ucuz satış yapıldığını ve büyük bir kalabalığın birbirini iterek içeri girip çıktığını gördü. Yanında on kuruştan başka parası olmadığı için bir şey alacak değildi. Yalnız, parası olanların emrine arz edilen bu eşyayı yakından görmek, müşterileri hayretle seyretmek istiyordu. Elinde satın almak imkânı bulunduğu zamanlar asla duymadığı bu arzuya mukavemet edemedi. Dar kapıda şişman kadın vücutlarının arasına sıkışarak içeri girdi.

Adamakıllı yaz başlamış olduğu için, herkes terlemişti. İncecik ipekli elbiseler giymiş kadınların koltukaltlarından, pişmekte olan külbastı kokusunu andıran ağır ve ezgin bir hava yayılıyordu. Hepsinin yüzünde ciddi bir tecessüs ifadesi vardı. Birçoklarının yanında giden ve mendilleriyle yüzlerinin terini silen erkekler daha hafif, fakat daha keskin bir koku neşrediyorlar, fena halde sıkıldıklarını saklamaya lüzum görmeden, karılarına ters cevaplar veriyorlardı.

Ömer ağır ağır, her tarafa bakarak, her şeyi yakından görmek isteyerek ilerledi. Korkunç derecede süslenmiş olan satıcı kızlar insanın gözünün içine yalancı bir alaka ile bakıyorlar ve önlerinden geçerek geçmez tekrar lakayt tavırlarını alarak manasız şeylerle uğraşmaya başlıyorlardı. Bir sürü eşya rasgele ortaya serilmişti. Çorap bağlarının yanında çocuk tulumları, lastik topların bitişiğinde ipekli bluzlar vardı. Ömer, mağazanın ortalarına kadar ilerledi. Her şeye elini sürüp çekiyor, geniş kenarlı kadın şapkalarını uzun uzun muayene ediyor, hamam havlularının fiyatını soruyordu. Bir aralık büyük bir tezgâhın üzerinde kadın çorapları yığılmış olduğunu, bir sürü insanın oraya birikip habire karıştırdıklarını gördü. Yavaş yavaş sokuldu. Sıcaktan ve kalabalıktan terlemişti. Yüzünü silmek için mendil aradı, bulamadı. Gözlüğünü çıkarıp cebine koyarak iki eliyle yüzünü ovuşturdu. Avuçlarını kaplayan yağlı ve cıvık bir his başını döndürdü. Gözlüğünü tekrar taktıktan sonra ellerini cebine soktu ve ıslak parmaklarını kuruladı. Tezgâha doğru daha çok sokularak terden buğulanmış gözlüklerinin arkasından çoraplara bakmaya başladı. Bir müddet böyle bekledikten sonra rasgele bir çift çorabı yakaladı ve çekti.

Parmaklarının arasında yumuşak bir kadife parçası gibi kayan ince çoraplar aşağı doğru sallanıyordu. Saatlerden beri kafasında yer eden istek tekrar canlandı: “Param olsa bunu alır Macide’ye götürürdüm!” dedi ve birdenbire, evlendiklerinden beri karısına herhangi bir hediye, bir tek çiçek, bir avuç meyve veya bir mendil götürmemiş olduğunu hatırladı. Çorabı derhal oraya atarak mağazadan çıkmak istedi. Fakat durakladı. Elinde tuttuğu çorabın koncu, terli parmaklarının arasında yağlanmış ve lekelenmişti. Büyük bir telaşa düştü: “Ya bu lekeleri görürler de çorabı bana aldirmek isterlerse!” diye korkuyordu. Etrafına bakındı. Satıcı kızlar müşterilerle ve müşteriler önlerindeki mallarla meşguldü. Bu alakasızlıktan istifade ederek yağlı tarafları, görünmeyecek şekilde içeri kıvırmaya çalıştı. Bu esnada, nasıl olduğunu düşünmeye vakit kalmadan, bu uzun, yumuşak ve ipekli cismin, avcu içinde büzülüp kaybolduğunu fark etti. Eli yorgun bir halde aşağı doğru sallandı. Bütün vücudunu ani bir ter kaplamış ve her tarafı titremeye başlamıştı. Olduğu yerde mihlanmış gibi duruyordu. Avcunun içindeki şeyi süratle tezgâhın üstüne bırakıp dışarı fırlamak istiyor, bütün iradesine rağmen buna muvaffak olamıyordu. Sağ koluna felç gelmiş gibiydi. Tam elini kaldırırken birisinin bileğinden yakalayacağını: “Nedir bu avcunuzdaki?” diye soracağını zannediyordu. Gözlerini şaşkın şaşkın etrafında gezdirdi. Bu defa daha çok titremeye ve terlemeye başladı: Birkaç adım ilerisinde duran uzun boylu, kırmızı yüzlü, saçları sımsıkı arkaya taranmış bir adam gözlerini dikmiş, sert sert ona bakıyordu. Bunun mağazanın kontrole memur adamlarından biri olduğunu hemen tahmin etti. Lakayt görünmeye çalışarak sol eliyle çorap yığınınını karıştırmaya başladı. Ara sıra gözünün ucuyla yanına bakıyor, uzun boylu adamın hâlâ orada beklediğini anlıyordu. Müşterilerden birkaçı da yanı başlarında manasız bir şekilde duran bu garip delikanlıyı süzmeye başlamışlardı. Ömer bütün iradesiyle bir hamle yaptı ve avcunda çorap bulunan sağ elini pantolonunun cebine sokarak ağır adımlarla diğer kısımlara doğru ilerledi. Uzun boylu adam hâlâ olduğu yerde duruyor ve başka taraflara bakar görünüyordu. Buna rağmen, Ömer onun gözlerinin gizlice kendini takip ettiğini zannetti. Kapiya doğru yaklaştıkça adımlarını hızlandırdı. Sokağa çıktığı zaman adeta koşuyordu. Akşam olmaya başlamıştı. Süratle sağa sola giden otomobillere ve tramvaylara ehemmiyet vermeden derhal karşı kaldırıma geçti.

Kalbinin çarpıntısı dayanılmayacak kadar artmıştı, arkasında ayak sesleri duydukça hızlanıyordu, nihayet yan sokaklardan birine saptı ve adamaklı koşmaya başladı. Burası dar ve dik bir yokuştur. On beş yirmi metrede bir dönemeç yapıyor ve yüksek bahçe duvarıyla karanlık evlerin arasında kayboluyordu. Daha fazla gidemeyeceğini anlayarak bu duvarlardan birine dayandı ve kesik kesik nefes almaya başladı. Göğsünün sol tarafı doğrudan doğruya uzvi bir acı ile burkuluyordu. Gözleri, arkasından gelenleri görmekten korkarak, yerin bozuk kaldırımlarına dikilmişti. Pantolon cebindeki sağ elinin zonkladığını hissetti. Parmakları sıkılmaktan ağrımaya başlamıştı. Yavaşça kolunu kaldırdı ve bej rengi bir kadın çorabının konç kısmının bir karış uzunluğunda avcundan fırladığını ve sallandığını gördü. “Eyvah, beni muhakkak gördüler... Bu, cebimden dışarıya da sarkmıştır!..” diye mırıldandı. Bir iki adım kadar duvardan açılarak kolunu gerdi ve avcundaki yumuşak maddeyi yukarıya doğru fırlattı. Top halindeki çorap havada açılarak yüksek bahçe duvarının üstüne kadar çıkmış, fakat orayı aşamayıp tepede kalmış ve sokağa doğru sallanmaya başlamıştı. Ömer bu son irade cehdinden* sonra daha fazla dizlerinin üstünde duramadı ve oraya, araları çamurlu taşların üstüne çökerek, biraz evvel çaldığı ve şimdi duvarda hafif hafif iki tarafa uçan çorabın altında, gözlerini kapadı.

• • •

Tekrar kendine geldiği zaman, vaktin ne kadar geçtiğini bilmiyordu. Yalnız ortalık tamamen kararmış ve karşı sıradaki evlerin pencere-lerinde sarı ışıklar belirmişti. Biraz kımıldadı. Taşlar oturduğu yerleri acıtmıştı. Teri soğuduğu için çamaşırları, bilhassa yakası vücuduna ıslak ıslak yapışuyordu. Süratle kalktı. Gözlerini duvarın üst kısmına çevirmeye cesaret edemeyerek caddeye doğru yürüdü.

Evde Macide’yi kendisini bekler buldu. Genç kadın, pencerede durarak arkasını kapıya dönmüş, dışarı bakıyordu. İki eliyle pencerenin mandalını yakalamış ve çenesini koluna dayamıştı. Pek az bir kısmı görülen yüzü soluk ve endişeliydi.

Kapının açıldığını duyar duymaz geri döndü. Ömer gülümsemek ve sakin olmak isteyen bir tavırla:

“Geç mi kaldım?” diye sordu.

* Çabasından.

Macide kısaca:

“Hayır!” dedi. Sonra karşısındakine dikkatle bakmaya başladı. Ömer masaya yaklaştığı için tepeden vuran ışık alnını ve yüzünü aydınlatıyor ve yeni geçtikleri bu odanın diğerine nazaran biraz daha büyükçe olan kırmızı abajuru terli saçlarına kızıl denilecek parıltılar veriyordu. Eliyle çektiği bir iskemleye dermansızca çöktü ve başı önüne düştü.

Onu hiç ses çıkarmadan gözleriyle takip eden karısı, bir adım sokularak:

“Hasta mısın?” dedi.

“Bilmem?”

Macide daha çok yaklaşarak onun saçlarıyla oynadı. Sonra, küçük fakat hazin bir gülümseme ile:

“Sen son günlerde biraz tuhaf oldun!” dedi.

“Ne gibi?”

Macide bir müddet düşündü: Evet, ne gibi? Bunu kelimelerle ifade etmek oldukça güçtü. Yalnız Ömer’in halindeki değişiklik ihmal edilecek gibi değildi. Gözlüklerinin arkasında mütemadiyen kıpırdayan gözleri ara sıra dalıyor, elleri sofraya örtüleri ve buna benzer şeylerle sinirli sinirli oynuyordu. Macide onun sorulan şeylere biraz geç cevap verdiğini, hatta bazen cevap vermeyi büsbütün unuttuğunu fark ediyordu. Karısıyla olan konuşmalarında, hatta onu kucaklamalarında bile, garip bir telaş, acele işi olanlara mahsus bir sabırsızlık vardı. Bunların hepsi Macide’nin gözünün önünden geçti, fakat hiçbirini söylemeye karar veremedi. Sadece:

“Çok üzöldüğünü görüyorum... Neden?.. Her şey yoluna girer... Parasızlık bu kadar korkunç bir şey mi? Bak, bugüne kadar aç kalmadık... Bir kolayını bulacağız elbette...”

Ömer başını kaldırarak karısına baktı. Macide bu bakışlarda haince, hatta düşmanca bir şeyler bulunduğunu zannetti ve titremeye başladı. Ömer yerinden hafifçe kalktı, iki kolunu masanın üstüne koyarak ileri doğru uzandı. Gözleri büzölerek ve dudakları incelererek sordu:

“Bu sözlerde samimi misin?”

Macide şaşırmişti. Kocasında şimdiye kadar hiç görmediği bu hal, onu adamakıllı ürkütüyordu. Bağırır gibi:

“Ne diyorsun? Ne diyorsun? Ömer!.. Ciddi mi yapıyorsun?” dedi.

Ömer hiç kımıldamadı, aynı şekilde ve teker teker sordu:

“Benim halimde gördüğün değişikliğin sadece parasızlıktan geldiğini samimi olarak mı zannediyorsun?”

Macide gözleri yerinden fırlayarak karşısındakine baktı. Bir adımda masaya geldi ve aynen Ömer gibi dirseklerini dayayarak başını ona yaklaştırdı. Kendine hâkim olmasını bilen bir insanın sesiyle, fakat merak ve heyecanını saklamadan:

“Nasıl?” dedi. “Başka sebepler mi var? Niçin söylemiyorsun? Yoksa artık her şeyi bana açmaya lüzum görmüyor musun?”

Ömer aynı ısrar eden bakışlarla gözlerini karısına dikmişti. Hafifbuğulu ve kirli gözlüklerinin arkasında sanki bir şey yanıyordu. Ağzı sımsıkı kapalı, dişleri kilitli, dudakları yapışık. Bütün dikkatini Macide’nin heyecanlı fakat her şeyden habersiz yüzüne dikmişti: Bir şeyler okumak, bulmak, sezmek, yakalamak ve... ez-mek istiyordu.

Macide yavaşça elini uzatarak Ömer’in bileğini yakaladı. Bu sırada genç adam zavallı kadının yüzünde ve gözlerinde şüphelerini kuvvetlendirecek hiçbir şey bulamadığı için mahcup, tekrar iskemlesine çöktü. Ellerini tamamen karşısındakinin iradesine terk ederek alnını masanın kenarına dayadı ve fevkalade süratle düşünmeye başladı:

“Herkesten korkuyorum... Bunun neticesi olarak herkesten şüp-he ediyorum. Fakat bu dereceye kadar nasıl düştüm? Macide’nin samimi olmaması ihtimalini nasıl oldu da aklıma getirdim? Benimki aptallık! Kız ne bilsin? Benim ne çirkef olduğumu, ne haltlar karıştırdığımı, ne tehlikeler atlattığımı nereden bilsin? Her mücrim* ruhlu insan gibi ben de vehimlerimin oyuncağı olmaya başlıyorum. Mağazadaki herif benim yaptığımı görmüş, hatta şüphelenmiş olsa derhal yakama sarılırdı. –Herhalde kılık kıyafetim pek itimat verecek soydan değildi.– Halbuki ben eve gelinceye kadar onu arkamda zannettim. Sonra beni beklemekten başka kabahati olmayan, benim kepezeliklerimin, ruhumun çirkefliğinin yüzüme ve tavırlarıma vuran akislerini insanı ağlatacak kadar masum bir şekilde tefsir eden, benim sırf parasızlık yüzünden bir tuhaf olduğumu söyleyen karıma ben nasıl muamele ediyorum. Zannediyorum ki, her şeyi bildiği halde benimle oyun oynuyor, zavallılığım ile eğleniyor. Ey-

* Suçlu.

vah! .. O beni kurtarıp temizleyecek derken galiba ben onu kendi ruhumun korkunç dünyasına çekeceğim... Fakat... Fakat benim ne kabahatim var? Ben hangi fena maksadın kurbanıyım sanki? Hiç... Bir kere parasızlığın büsbütün tesirsiz olduğunu nasıl söylerim?.. Her şeyin başlangıcı o... Sonra içimdeki bu melun şeytan... Her şeyi imkânsızlığı nispetinde bana cazip gösteren, beni olmayacak şeylerin hasretiyle kavuran bu korkunç his... Ben ki bütün ömrümde hiçbir maddi arzu duymamayı kendime gurur vesilesi yapmak isterdim... Bir kadın çorabı... Aman yarabbi... Bir çorap... Hayır... Böyle değil... Ben çorap falan istemedim... Orada garip, benim elimde olmayan bir şey oldu... Parmaklarımin teri... İnsanın avcunda kayboluvorecek kadar ince bir şey... Peki.... Neden yerine bırakmadım? .. Muhakkak ki ruhumun benim gözümünden kaçacak kadar uzak köşelerinde bir şeytan saklı... Beni oyuncak gibi kullanıyor... Bunları Macide'ye nasıl anlatayım? .. Suratıma tükürürerir... Fakat bu olur mu? Herhangi bir şeyi ondan saklamak doğru mu? Ben niçin onu alıp buraya getirdim? Ruhlarımızın ayrı tarafları kalacak olduktan sonra niçin bu külfete girdim ve onu neden bu derdin içine soktum?..”

Düşünceleri dağılmaya, manasızlaşmaya başlamıştı... Bugünkü hadiselerden sonra kafasının doğru dürüst işleyecek hali yoktu. Başını kaldırdı ve hâlâ karısının avuçları içinde duran ellerini çekti. Gözleri karanlığa alıştığı için şimdi kamaşmıyordu. Biraz böyle durdu. Sonra yorgun yorgun karısına baktı ve hiç beklemediği, bu kadar vukuattan sonra bu ruh hali içinde imkânsız bulunduğu halde yüzündeki adalelerin kımıldamak ve gülümsemek istediklerini fark etti. Kendini ılık bir suya bırakır gibi bu arzuya teslim oldu.

Macide'nin yüzü de derhal aydınlanmıştı. Buna rağmen henüz devam eden bir endişe ifadesi her halinden belli olmaktaydı. Ömer'e sokuldu:

“Her şeyi, bütün kafandan geçenleri, bütün dertlerini bana ne zaman söyleyeceksin?” dedi. “Büsbütün bana yabancı şeyler düşündüğünü ve bunların elinde kıvrandığını görüyorum. Bunları uzaktan seyretmek hoş bir şey değil!”

Çok yumuşak ve tatlı olmak isteyen sözlerinde biraz, hatta bir hayli sitem bulunduğu Ömer'in kulağından kaçmadı. Derhal kızacaktı. Kendini toplayarak:

“Hakkın var... Sana her şeyi söylemek, bütün münasebetsiz taraflarımı önüne dökmek lazım... Yalnız benden...” Burada bir müddet durdu ve kelime aradı. Nefret edersin, korkarsın, iğrenirsin... gibi tabirler ona belki doğru, fakat çok şiddetli görünüyordu. Her şeye rağmen, nefsi hakkında kullanacağı sözlerin ölçüsüne dikkat ediyordu. Bir an için bunun lüzumsuz ve saçma bir gururdan geldiğini düşündü ve derhal keskin ve inatçı bir ifade ile bütün kelimeleri bir arada sıralayıverdi:

“Yalnız benden nefret edersin, tiksindirsin, korkarsın, diye cesaret edemiyorum!..”

Macide inanamayarak ona bakıyordu. Yavaşça:

“Zannetmem!” dedi. Sonra izah etmek ister gibi ilave etti:

“Böyle korkunç şeyler yapmış olacağını zannetmem!”

Ömer’in derhal yüzü değişti. Bir müddet evvelki haşın tavrını alacağı benziyordu. Mırıldandı:

“Demek böyle şeyler yaptığımı sana söyler ve inandırırırsam...”

Devam edemedi. Gene münasip bir kelime bulamıyordu. Macide de önüne bakıyor ve ona yardım etmiyordu.

Uzun süren bu sükût devam edecek gibiydi. Kapı vuruldu. İkisi birden başlarını çevirdiler. Hiçbirisi, “Gir!” demeden kapı aralandı ve Nihat göründü.

Ömer yerinden kalkarak ona doğru yürüdü:

“Ne istiyorsun?”

Nihat durakladı. Sonra gülerek:

“Pek kibar bir istikbal ediş* doğrusu!..” dedi.

Ömer özür diler gibi:

“Hayır canım, onun için değil; gece yarısı bir şey mi oldu diye merak ettim!”

“Ne gece yarısı? Saat daha dokuza bile gelmedi. Seninle biraz konuşmak, hatta hanımefendi müsaade ederse biraz beraber çıkmak istiyordum!”

Macide’ye döndü. Genç kadın gözlerini başka tarafa çevirdi ve omuzlarını silkti.

Ömer karısına bakmadan:

“Peki, geliyorum!” dedi. Sonra Macide’ye sordu: “Müsaade eder misin?”

* Karşılama.

Macide başıyla evet işareti yaptı.
İki genç hemen çıktılar.

• • •

Nihat daha merdivenlerdeyken Ömer'in kolundan tutarak:

"Bize para lazım azizim!.." dedi.

"Bana da lazım!"

"Sana keyfin için lazım... Bize gayelerimiz için, yapacağımız işler için lazım!"

Sokakta birkaç adım yürüdüler. Ömer dalgındı. Yavaş yavaş kendini toplamaya çalışarak:

"Nereye gidiyoruz?" dedi. "Para bulmaya mı? Adam mı soya-cağız? Ev mi basacağız?" Sonra dişlerini sıkarak garip bir şekilde güldü ve daha ziyade kendi kendineymiş gibi mırıldandı:

"Bunları yapabilecek hale geldim çünkü..."

Nihat ona merhametle baktı:

"Sen hiç fena bir çocuk değilsin!.." dedi. "Senden istifade edilebilirdi. Hayatını bu salakça gidişten ayırman ve ona daha manalı bir istikamet vermek, daha büyük hedeflerin peşinde koşman mümkündü... Fakat sen istemiyorsun... Sana acıyorum... Sen böyle postane köşelerinde üç buçuk kuruşa memurluk yaparak ev beslemeye uğraşacak adam mısın?" Eliyle Ömer'in başını dürttü:

"Bu kafa büsbütün başka işler becerebilir... Sen kendini ziyan ediyorsun, halbuki buna hakkın yok!.. Mademki herkes gibi değilsin, onlardan daha akıllı, daha üstünsün, onlara hükmetmek hakkın, hatta vazifendir. Yalnız bunu istemen lazım. Her şeyi feda edebilecek kadar şiddetle istemen ve bütün arzularını bir tek gayeye: İnsanlara hükmetmek, onların başına geçmek gayesine hasretmen lazım. Sonra senin gibi hayallerle, çocukça, daha doğrusu kadınca hislerle uğraşmak da insanı berbat eder. Hayatını nasıl olup da bir kadına bağladığına şaşıyorum. Kadın bir oyuncaktan başka nedir? Erkek, tam manasıyla erkek ol... Erkek sert, haşin, âciz hislere yabancı, sadece kuvvete tapan mahluktur. Dünyaya bizim gibi insanlar kendi kafalarında tasavvur ettikleri şekli vermeli ve koyun sürüsünden farkı olmayan halk ise sadece tabi olmalıdır. Bunu sabit fikir halinde kafana yerleştirir ve maddi, manevi bütün kuvvetlerinle bu yolda çalışırsan muhakkak gayene varırsın... Mu-vaffak olmamak ihtimali pek azdır; belki de hiç yoktur..."

Ömer ona yandan bir göz attı. Nihat'ın bu kadar kendinden geçerek zırvaladığını ilk defa görüyordu:

“Hasta mısın kardeşim?” diye sordu.

Nihat onun gırtlığına sarılacak gibi ellerini kaldırdı ve homurdandı:

“Aptal.. Ben de seni adam yerine koydum da konuşuyorum. Sen bizim aramıza giremezsin ki?”

Ömer bu istihfaf* dolu sözlerden alındı:

“Ne münasebet!” dedi. “Yalnız senin gibi soğukkanlı bir insanın bu derece hararetlenmesine şaşıtm! Ne malum, belki ben de senin fikirlerinden birçoğuna iştirak ediyorum?”

“Ciddi mi söylüyorsun?”

“Ne bileyim? Herkesten daha üstün olmak fena bir şey değil... Fakat bu meseleler üzerinde hiç düşünmedim ki!.. Bence insanlara hükmetmek arzusu manasızdır... Etrafımız o kadar çirkefle dolu ki, temiz kalmak için bir tek çare kendi dünyamıza çekilmek ve muhitle, hiç olmazsa manen, alakamızı kesmektir!”

“Sus, gene o manasız hülyalarına başladın!.. Nasıl alakanı kesersin? Toprağa bağlı olduğunu unutma ve benimle konuşurken lütfen esrarkeşçe fikirlerini kendine sakla!”

Ömer uzun zaman cevap vermedi. Nihat kendi sözlerinin ona tesir ettiğini zannediyor, halbuki Ömer bu anda büsbütün başka şeyler düşünüyordu.

“Hakikaten çirkef mahluklarız! Ne yüzle, hangi cesaretle temiz kalmaktan, kendi dünyamıza çekilmekten bahsediyorum? Ben... Ben... Ne suratla?.. Sonra bu Nihat neler yumurtluyor? Onun her saçmalığını bilirdim ama, büyüklük delisi olduğunu şimdi öğreniyorum. Dünyaya hükmetmeye hazırlanıyormuş! Dünya kim?.. Benden başka dünya var mı? Herkesin bir tek dünyası vardır, o da kendisi... Üst tarafıyla alakadar olmaya bile değmez... Zeki olmak, kuvvetli kafa ve bilgi sahibi olmak neye yarıyor? Bizi istediğimiz saadete götüremedikten sonra... Zekâmız olmasa daha iyiydi. Ot-lar, hayvanlar, bulutlar ve kayalar gibi yaşamak bana daha saadet verici, daha yorgunluksuz, daha manalı geliyor... Fakat bunları Nihat'a söylemenin faydası yok... Benden ne istediğini öğrenip eve döneyim... Macide merak ediyordur!”

Birdenbire yüreği çarpmaya başladı:

* Kûcümseme.

“Ben ne yaptım? Eyvah!.. Ne utanmaz ve düşüncesiz adamım!.. Beni bekleyen karımı bin türlü sefil şüphelerle şaşırttım, kendi ruhumun pis taraflarından onu mesul etmeye kadar vardım, sonra, bir sözle gönlünü bile almadan bu serseriye uyup tekrar dışarı fırladım. Beni yemeğe bekliyordu. Kırmızı abajurun altında karşı karşıya çay içecektik.. Parasızlığımızdan bahsedip biraz üzülecek, birbirimizi avutmaya çalışarak biraz gülüşecek ve nihayet birbirimize sarılarak yarı aç midelerimizle yatağa girecektik.. Bütün bunlar Nihat’ın saçmalarını dinlemekten... mağaza camekânlarına kurtlar gibi parlayan gözlerle bakmaktan ve çılgınca arzuların oyuncağı olmaktan iyidir... Ne işim var benim burada!..”

Nihat’a döndü:

“Ben eve dönmeliyim. Macide yemeğe bekliyor!” dedi.

Nihat onu kolundan yakaladı:

“Sen benim en iyi arkadaşımın, Ömer!” dedi. “İster fikirlerimi kabul et, ister etme, bana yardım etmelisin... Bize para lazım!”

“Delirdin mi? Benim para bulabileceğimi nasıl tahmin edebilirsin? Sonra bu parayı nereye sarf edeceksiniz?”

“O kadar derin sorma... Yalnız sen biliyorsun ki, birtakım mecmualar ve ufak tefek de olsa kitaplar neşrediyoruz... Gençlik bizimle beraber, fakat fakir! Çok kere bu kitapları bedava vermeye mecbur oluyoruz... Mecmualar ayda bir hiç olmazsa birkaç yüz lira eritiyor... Halbuki susamayız... Düşmanlarımız var, onları cevapsız bırakamayız... İnsaniyet, hak, adalet gibi sözlere dayanarak gençliği zehirlemek isteyen cereyanlarla mücadeleye mecburuz... Bunların hepsi para ile olur... Sen bize para bulabilirsin...”

Ömer onun sözünü kesti:

“Bir sürü mecmua çıkardığının farkındayım... Bereket versin ben aranızdan ayrıldım. Fakat etrafına topladığın o biçare delikanlılar, imzalarını matbu* olarak görebilmek için, babalarından aydan aya gelen birkaç kuruşu sana memnuniyetle verirler! Ne diye başka yerlere başvuruyorsun?..”

“Bırak gevezeliği!.. Harçlıktan arttırma parayla ciddi iş yürümez...”

Biraz durdu, sonra karar vererek Ömer’i omzundan yakaladı:

“Şu senin veznedar bize para bulabilir!”

“Kaçık!”

* Basılı.

“O bize para tedarik edebilir... Hem de istediğimiz kadar... Beş yüz lira... bin lira...”

“Hemen yarın arzunuzu kendisine söylerim... Bankadan alır, istediğiniz yere bırakır. Yalnız tehdit mektubunu yazıp bana verin...”

“Ne zannettin ya? Elbette tehdit edeceksin... Onun için büyük bir fedakârlık değil ki... Ha iki yüz lira, ha iki bin lira... Hepsi ihtilas,* hepsi aynı ceza... Vazifesinde kaldığı kârdır... Böyle şeyler bazen senelerce, bazen hiç meydana çıkmayabilir... Fakat biz onu ihbar edersek derhal gider. Anlıyor musun? Bu fena bir hareket değildir... Çünkü kendi şahsi menfaatimiz için yapmıyoruz... Bunu adi soygunculukla karıştıracak kadar sersem değilsin herhalde... Unutma ki, biz yüksek bir gaye için vasıta bulmaya çalışıyoruz, kendi adi ihtiyaçlarımız için mendil, çorap almıyoruz!”

Ömer birdenbire sapsarı kesilerek arkadaşını yakaladı. Caddenin ışıkları altında parlayan yüzünü ona yaklaştırıp gözlerinin içine bakarak sordu:

“Nereden biliyorsun? Rezil!.. Ne zamandan beri benim peşimdesin? Anlaşıldı... Sen veznedarı değil, beni tehdit etmek niyetin-desin!.. Ama yağma yok!..”

Nihat şaşkın bir halde durakladı ve sapsarı yüzü ani şekilde terlere gömülen Ömer’e baktı:

“İtiraf ederim ki, şu anda seni anlamıyorum... Şimdi ben sorayım: Hasta mısın?”

Ömer gözlerini yere indirdi:

“Bırak beni... Hastayım... Eve döneceğim!” diye homurdandı.

Nihat ısrar etmedi. Arkadaşının hali onu korkutmuştu. Sadece:

“Sözlerimi unutma, üzerinde düşün!.. Hayatta kendine layık olan mevkii almak için her türlü çareye başvurmak meşrudur. Modası geçmiş ahlak kaidelerini unut!..” dedi ve elini uzatmadan ayrıldı.

Ömer bir müddet onu arkasından seyretti. Beş on adım ilerideki kahvelerden birine girdiğini gördü. Orada camekânın arkasında oturan kır saçlı bir adam derhal yerinden kalkarak Nihat’ı karşıladı ve kendi masasına çağırdı.

Ömer, bu adamın, bir müddetten beri Nihat’la sıkı fıkı ahbaplık eden mahut Tatar suratlı herif olduğunu gördü. Geçenlerde bir

* Yolsuzluk.

yerde ismini de söylemişlerdi, fakat şu anda hatırlayamıyordu. Onu yakından tanıyan biri, umumi harpten sonra dünyanın muhtelif yerlerinde teşekkül eden ve birkaç ay veya birkaç sene sonra batan küçük ve uydurma devletlerden birinde reislik, yahut nazırlık yaptığını ve o zamandan beri sergüzeştler içinde şurada burada dolaştığını anlatmıştı. Ömer, Nihat'ın bu adamla ne alışverişi olabileceğini düşünerek evin yolunu tuttu.

XVII

Macide'yle Ömer'in hayatı birkaç gün daha bir fevkaladelik göstermeden geçti. Ömer son günlerin buhranından kendini toplamak ister gibi bir sükût ve dalgınlık içindeydi. Onun hallerindeki anlaşılma tarafları, garip, hiddet ve hüznün nöbetlerini mazur görmek ve aslında fevkalade iyi bir insan olduğunda şüphe etmediği delikanlıya herhangi bir şekilde faydalı olmak isteyen Macide, bütün zekâsı ve dikkatiyle onu avutmaya, sıkıntılı hayatlarını kocasına biraz ümit dolu göstermek için çareler aramaya çalışıyordu.

Fakat, hiç beklemediği bir hadise kafasını ve ruhunu altüst etti ve gözlerini bir müddet için Ömer'den ayırmasına sebep oldu.

Bir akşamüstü Ömer eve erken dönmüşü. Yüzü gülüyor ve gözleri, verilecek iyi haberi olan bir insan gibi parlıyordu. Macide onun bu halinden birtakım büyük müjdelere sezmek istedi, hatta Ömer:

“Bu akşam yemek yemeyelim... Arkadaşlarla hep beraber saza gideceğiz... Davet ettiler!” dediği zaman biraz da hayal sükûtuna uğradı. Bunu saklamayarak:

“Ben daha başka, daha sevinçli bir haberin var sanmıştım!” dedi.

Ömer bu söze içerledi, fakat sonra karısının haklı olduğunu düşünerek güldü:

“Daha ne olacak!.. Sen galiba benim müdürlüğe terfimi bekliyordun!”

“Hayır... Bilmem... Kimlerle gidiyoruz?”

“Oldukça kalabalık... Beni şu geçenlerde gördüğün Profesör Hikmet davet etti. ‘Bu akşam saza gideceğiz, sen de gel!..’ dedi. Ben param olmadığını söyledim, hemen azarladi: ‘Bak ettiği lafa!..

Hanımefendiyle beraber misafirimsiniz!..' dedi. Ben bu heriften hoşlanmam ama, iyi bir insan olduğu da inkâr edilemez. Hadi, hazırlan!..”

Macide bavulunda getirip şimdi aynalı dolaba sıra ile astığı üç kat elbisesinden birini, vişneçürüğü renginde ve yakası kadife parçalarıyla süslü bir yünlü elbiseyi giymeye karar verdi. Yaz ortasında yünlü giymek biraz garip olacaktı, fakat Balıkesir'den buraya geldiği zaman kış başlangıcıydı ve yalnız bu mevsim için elbise diktirmiş ve satın almış, yazlık elbise parası istemeye vakit kalmadan malum vak'alar birbirini kovalamıştı.

İçini çekerek bu kadifeli entariyi giydikten sonra bir iskemleye oturdu; bacak bacak üstüne attı ve fevkalade bir itina ile çoraplarını dikti; bunları giyerken topuklarını aşağıya çekti ve böylece dikişli yerlerin iskarpinden dışarıda kalmamasını temine çalıştı.

Saçlarını ıslatmadan taradı. Mevcut bir tek şapkasını eline alıp garip garip seyrettikten sonra başı açık gitmeye karar verdi. Bera-berce çıktılar. Ortalık yeni kararmıştı. Vaktin henüz erken olduğunu düşünerek biraz caddelerde dolaşmaya karar verdiler.

Kalabalık caddeden ayrılıp biraz daha geniş, biraz daha ağaçlı ve biraz daha تنها yerlere gelince yaz mevsiminin bunaltıcı sığ-ğında da güzellikler bulunabileceğini fark ettiler. Ömer mırıldandı:

“Niçin sık sık çıkıp gezmiyoruz? Ben postanede, sen madamın yemek kokulu pansiyonunda tıklıp kalmaktan çürüyeceğiz... Her akşam biraz dolaşmalı!”

Macide cevap vermedi. Ömer'in yüzünü yandan seyretmeye dalmıştı. Onu iki ay kadar evvel gördüğü ilk günden bu ana kadar başından geçenleri süratle bir daha yaşamak istiyordu. Yanında yürüyen ve bir zamanlar kendisini sarhoş eden sesiyle konuşmaya başlayan bu delikanlıya ne kadar bağlı olduğunu hissetti.

Saçları gene alnına dökülmüştü. Gözlükleri gene kirli ve konu-şan dudakları gene güzel, çok güzeldi. Her şeye, bu kısa beraber hayatın öğrettiği bütün güçlüklerle rağmen onu adamakıllı seviyor-du. Herhangi bir sebebin kendini ondan ayırabileceğini tasavvur etmek bile elinde değildi. Kendi kendine:

“Bu çocuğun tahammül edilemeyecek hiçbir fenalığı olamaz. Ben onun her yaptığını hoş görebilirim...” diyordu. Tekrar sükûta dalmış olan Ömer'in kolunu sıktı. Göz göze bakiştılar. Heyecan ve istekten genç kızın dudakları titriyordu.

Ömer hiçbir şeyin farkına varmayarak.

“Ee!.. Epey dolaştık; artık gidelim!” dedi.

Taksim’le Harbiye arasında sıra sıra dizilen sazlı bahçelerden birine girdiler. Uzun ve kumlu bir yolu geçtikten sonra kulaklarına hafif bir vızıltı ve sonra ince bir kadın sesi geldi. Ortalığı papatya tarlası gibi kaplayan beyaz örtülü teneke masaların etrafı irili ufaklı, kadınlı erkekli bir insan kalabalığı ile dolmuştu. Geniş kenarlı şapkalarını beyaz eldivenli elleriyle düzeltmeye ve etrafı gözden geçirmeye çalışan şişman ve yaşlı kadınların yanında on üç on dört yaşlarında mahcup, fakat bazı hallerinden hayatı, hatta annelerinden ve babalarından iyi bildikleri anlaşılan genç kızlar oturuyorlar ve icabına göre çocukça, icabına göre hanımca cilveler yapacak kadar hünerli olduklarını ispata çalışıyorlardı. Daha ufak yaştaki oğlan çocuklar can sıkıntısından ve arsızlıktan ya annelerine, ya ablalarına musallat oluyorlardı. Erkekler ise, saz dinlemeye asla vakit bulamayarak veya buna lüzum görmeyerek, habire garsonu çağırıyorlar, boyunlarını uzatıp etrafı araştırıyorlar, elleriyle meçhul istikametlere işaret ediyorlar, ara sıra, herhalde yorgunluk fasıllarında, önlerindeki hesap pusulasını dikkatle ve bir daha gözden geçiriyorlar, ani bir şüphe ile sofraya halkına:

“Baksanıza!.. Biz kaç porsiyon kaşar getirtmiştik?” diye soruyorlar ve cevap beklemeden tekrar hesap pusulasına veya garson taharrisine dönüyorlardı.

Bekârlardan ibaret bazı masalarda vaziyet daha başkaydı. Kafayı çeken herkes şahsına dair bir laf açmış, alabildiğine anlatıyor, falan hanenleyle geçirdiği maceraya, arkadaş canlısı olduğuna veya filan hergeleye neden kızdığına dair kitap dolusu tafsilat veriyordu. Vakit henüz pek geç olmadığı için ekseriyet gevezelik edenlerdeydi ve ağır ağır kafa sallayarak arkadaşını dinler gözüken ileri merhalede sarhoşlara pek tesadüf edilmiyordu.

Buraya saz dinlemek için gelmiş hissini verenler, çalgı çalanların hemen burnunun dibindeki birkaç masayı işgal eden yaşlıca zatlardı. Beyaz saçlarını ihtimamla taramış olan ve kibar kibar içen bu efendi kılıklı adamlar bazı şarkılar çalındığı ve söylendiği sırada gözlerini kapayarak hatıraların denizine dalıyorlar ve her şarkıdan sonra, ihtiyarlıktan üst kısımlarını lekeler ve çiller saran elleriyle uzun uzun alkışlıyorlardı.

Macide ile Ömer bulundukları yerden etrafa bakınarak kendile-

rini davet edenlerin masasını aradılar. Hiçbir tanıdık çehre görünmüyordu. Birkaç adım ilerlediler. Sıkışık masaların ve iskemlelerin arasından geçerken garsonlar onları mevcut olmayan masalara iş olsun diye davet ediyorlar ve derhal ortadan sıvışıp gidiyorlardı.

Ömer, Macide'ye:

"Galiba henüz gelmemişler!" dedi.

Karısı "Bu bahçe olduğunu iyi biliyor musun?" diye sordu.

"Herhalde... Aklımda böyle kalmış!.."

Bu sırada uzakta, sazin hemen önünde oturan kalabalık bir gruptan birisi kalkarak onlara elini sallamaya başladı.

Ömer derhal Macide'yi dürttü:

"Buradalar galiba... Bizim şair Emin Kâmil işaret ediyor. Haydi, oraya doğru bir hamle edelim!"

Karıkoca yaklaştıkları sırada onları çağıran grupta bir hareket oldu. Dört beş masanın yan yana getirilmesinden hasıl olan uzun sofrada iki kişilik bir yer açıldı. Macide oradakilere teker teker takdim edildi. Garsonlara yeni kadeh, çatal vesaire ısmarlandı. Ömer kendisine gösterilen bu ikrama hayret ediyordu. Teşekkür eden gözlerle etrafına bakındı; hep uzaktan yakından tanıdığı kimselerdi. Yalnız Profesör Hikmet'in yanında oturan iriyarı, ablak yüzlü, lacivert elbiseli ve elmas kravat iğneli zatı hiç görmemişti. Hâkimane konuşması ve saçları dökülmüş başını ara sıra sol eliyle sıvazlaması mühim adam olduğunu gösteriyordu. Ömer sağ tarafında oturan muharrir İsmet Şerif'e:

"Kim bu zat?" diye sordu.

Bir şeye canı sıkılmış görünen ve mütemadiyen önüne bakıp rakı içen İsmet Şerif:

"Tanımıyor musun? Muharrir Hüseyin Bey.." dedi ve başını çevirdi.

Ömer, muharrir Hüseyin Bey diye birini hatırlayamadı. Solunda ve Macide'nin ötesinde oturan Profesör Hikmet'e döndü:

"Kim bu adam yahu?"

Profesör Hikmet yanındaki mühim zata duyurmak istemeyerek:

"Demin tanıştırdık ya!" dedi. Sonra, daha yüksek sesle tafsilat verdi. Ömer biraz düşündü. Bu Hüseyin imzasını bazı gazetelerde ağırbaşlı edebiyat tenkitlerinin ve estetik makalelerinin altında gördüğü aklına geldi. Fakat asıl şöhreti, daha doğrusu kudreti, muharrirliğinde değil, işgal ettiği mühim mevkideydi. Bütün konuş-

malarında ve hareketlerinde büyükçe bir memur olmanın verdiği salahiyet ve hürriyet kendini gösteriyordu. Her sözünü, karşısında-kilere silahtan tecrit eden bir gülümseme ile bitiriyor ve kendisine yapılan itirazları dinlememek suretiyle ret ve cerh ediyordu*.

Etrafindakilerin haline bakılacak olursa, bu akşam sofranın ağası oydu. Garsonlara sert emirler veriyor, sazın ön tarafında oturan bir kemancı ile bir hanendenin selamını mühmel** bir baş işaretiyle iade ediyor ve yanındakilere ikide birde:

“Ne duruyorsunuz canım, içsenize!” diye ikramda bulunuyordu.

Sofrada konuşanlar grup grup olmuşlardı. Herkes yanındaki-ne bir şey fısıldıyor ve kıkır kıkır gülüyordu. Profesör Hikmet, Macide’ye birtakım ciddi meselelerden bahsediyor: “Nerede okudunuz? Pederiniz necidir? İstanbul’u nasıl buluyorsunuz?” gibi ağırbaşlı sualler soruyordu. Ömer laf olsun diye İsmet Şerif’e döndü:

“Bu akşamki davet nereden çıktı?”

Öteki aynı canı sıkılmış tavrıyla cevap verdi:

“Hüseyin Bey üdebayı*** davet etti. Malum ya, iki seneden beri şurada burada neşrettiği makalelerini bugünlerde kitap halinde topladı. Kalem sahiplerine hoş görünüp iyi tenkitler yazdıracak... Bunun illeti de bu... Aldığı yüzlerce lirayı adam gibi yemez de edebi şöhrat uğrunda harcar...”

Macide, Profesör Hikmet’in sözlerine birer kelimelik nazik cevaplar verirken bir yandan da etrafını gözden geçiriyor ve ara sıra saza bakıyordu. Orada iki sıra halinde dizilmiş duran birkaç esmer çalgıcı ile birkaç boyalı hanım hiç durmadan bağırıyorlardı. Görünüşe nazaran, bahçenin asıl yıldızı olan ve ismi elektrikli ilanlarla kapının üzerinde parlayan meşhur ses kraliçesi Leylâ’nın gelmesine henüz vakit vardı. Onun şarkılarından evvel ve sonra geçen zamanı doldurmak için yapılan fasıllar, çalanları ve söyleyenleri hatta dinleyenler kadar bile alakadar etmiyordu. Hanendeler birbirleriyle şakalaşıp gülüşüyorlar, kemancı yayını çekerken seyircilerden birini selamlıyor, kanuni bir elini yeleğinin cebine sokup ufak paralarını karıştırıyordu.

Bir aralık saz durdu. Şarkı söyleyen kadınlar, kırmızı, yeşil, kanarya sarısı tuvaletlerini sürüyerek, kenardaki tahta merdivenden

* Çürütüyordu.

** Önemsemez.

*** Edipleri, edebiyatçıları.

indiler ve büfede kayboldular. Diğer sazendeler de aletlerini kutularına, torbalarına yerleştirip çekildiler. Herhalde fasıl arası olacaktı.

Lakayt gözlerle onları seyreden Macide birdenbire sapsarı ke-sildi. Kendini tutamayarak Ömer'in eline yapıştı. Düşüncelerine dalmış olan Ömer, sıçrayarak sordu:

“Ne var? Ne oldun? Üşüyor musun?”

Macide kendini toplamaya çalışarak:

“Galiba...” dedi. “Hava biraz serin!.. Daha ne kadar kalacağız?”

“Dur bakalım... Daha Leylâ'yı dinleyeceğiz!” Sonra Macide'nin ellerini ovuşturarak:

“Sakın canın sıkılmasın... Sen herhalde alaturkadan hoşlanmaz-sın, ama bu kadın güzel halk havaları söyler... Bunların da kendine göre güzel tarafları var!..”

Macide gözlerini muayyen bir noktadan ayıramayarak mırıl-dandı:

“Yok... Yok... Ben halk havalarından, hatta alaturkadan çok hoş-lanırım!..”

Saz heyetinin biraz evvel boşalttığı sahnede bir tek kişi kalmıştı. En geride ve arkası halka dönük olarak piyano çaldığı için kimsenin fark etmediği, uzun boylu, siyah elbiseli ve zayıf bir genç, notaları toplayıp bir kenara bıraktıktan sonra aşağıya inmiş, muharrirlerin sofrasına doğru gelmeye başlamıştı.

Ömer karısının ellerini bırakarak o tarafa seslendi:

“Bedri!.. Bedri!... Buraya...”

Siyah elbiseli genç, Ömer'in bulunduğu yere baktı ve bir an durakladı. Macide de gözlerini o tarafa dikmişti. Yüreği adamakıllı çarpıyordu. Gözlerinde bir bulanıklık, başında bir uğultu vardı. Ömer'in koluna sımsıkı yapıştı. Fakat birdenbire kendini silkerek gözlerini açtı. Ne münasebet! Bunda heyecana düşecek ne vardı? Neden korkuyordu. Hiç! Ömer'den saklanması icap edecek bir şey var mıydı? Hayır!.. Karşı karşıya gelince yüzlerini kızartacak bir vak'a geçmiş miydi? Asla!.. O halde bu telaşa hiç lüzum yoktu.

Bedri uzun boylu, bir hayli zayıflamış olmasına rağmen hâlâ gülümseyen ablak yüzü, biraz mahcup tavrıyla, sofradakilere teker teker selam vererek yaklaştı. Ömer'in elini hararetle sıktı. Sonra Macide'yi hayretle süzerek:

“Siz burada mısınız?” dedi ve ona da elini uzattı. Macide, Bedri'nin gözlerinin içine baktı ve:

“Evet!” dedi.

Ömer sordu:

“Karımı tanıyor musun? Nereden? Konservatuvardan mı? Sen oraya da gidiyor musun?”

Bedri sükûnetle:

“Hayır... Oradan değil... Balıkesir’de talebemdi... Şu kadarcıktı!”

Ve eliyle on on iki yaşında bir çocuk boyu gösterdi.

Macide hafif bir gülümsemeyle itiraz etti:

“Yok, o kadar da değil... On altı yaşındaydım. Daha aradan iki sene bile geçmedi!”

Ömer, Bedri’yi ceketinin eteğinden çekerek:

“Otursana!” dedi. “Nasılsın? Annen nasıl? Ablan iyice mi?”

“Hep bildiğin gibi.” Bir müddet tereddüt ettikten sonra yan gözle Macide’ye bakarak sordu:

“Ne zaman evlendiniz?”

Ömer düşündü. Sonra:

“İki ay kadar oldu galiba... Öyle değil mi Macide?” dedi.

Bedri’nin biraz durgunlaştığı, her zaman gülümseyen yüzüne çocukça bir hüznün çöktüğü Macide’nin gözünden kaçmadı. Uzun zamandan beri aklına getirmedığı bu delikanlıya karşı derin bir merhamet ve alaka duydu ve onu zannettiği gibi tamamen unutmamış olduğunu biraz da hayretle anladı. Bu sırada Bedri, Ömer’in suallerinden kurtularak Macide’ye döndü:

“Geçenlerde Balıkesir’e uğramıştım... Mektebi de dolaştım. Bizim müzik odasına girince siz gözümün önüne geldiniz... Hocalık garip şey... İnsan ne kadar bu meslekten kaçmak isterse istesin, ayrıldıktan sonra talebelerine ait hatıraların tesirinden kendini kurtaramıyor... Adeta gözlerim yaşardı. Nasıl?.. Piyanoya çalışıyor musunuz?”

“Evet... biraz... Burada konservatuvara gidiyorum. Siz artık hoca değil misiniz?”

Bedri, ablası hasta olduğu için İstanbul’dan ayrılamadığını, bu yüzden kendisini meslekten çıkardıklarını anlattı. Şimdi geceleri bu bahçede piyano çalmak ve gündüzleri de tek tük hususi ders vermek suretiyle geçiniyordu.

“Çalışacak vakit bulamıyorum. Hele burada çalışmak, intihar etmekten farklı bir şey değil!”

Muharrir İsmet Şerif bu nevi münakaşalarda sükût etmeyi şa-

nına yediremediği için derhal düşünceli tavrını bir yana atıp söze karıştı:

“Sizde de mi bu manasız alaturka düşmanlığı? Doğduğumuz andan beri kulaklarımızı dolduran, ilk ses ahengi olarak kafamıza yer eden, bir hususiyeti ve bir klasiği olduğundan şüphe bulunmayan bu yerli müzik, bu öz malımız size de mi istihfafa* layık görünüyor?.. Bu müziği yakından, ruhundan kavramayan bir insanın, ne kadar büyük istidadı, ne kadar müthiş bilgisi olursa olsun, kuvvetli, yerli ve sizin istediğiniz gibi modern bir müzik yaratmasına ihtimal var mıdır? Her yazımda bunları...”

Bedri daha fazla tahammül edemeyerek tatlı bir gülümseme ile karşısındakinin sözünü kesti:

“Büyük üstadım!” dedi. “Hafızanız pek zayıf galiba!.. Daha geçen gün bu mesele hakkında konuşmuştuk ve bu söylediklerinizi size ben anlatmıştım. Şimdi aynı şeylerin bana karşı müdafası lüzumsuz değil mi?.. Bu mevzuu tazelemeyelim. Ben hiçbir müziğin, içerisinde güzel, kuvvetli, heyecanlı taraflar bulunan hiçbir sanat şubesinin şekil mülahazaları** yüzünden düşmanı olamam. Sanat bir ifadedir; her devir, her medeniyet başka türlü duyar ve pek tabii olarak başka türlü ifade eder. Bence en iptidai zenci müziği bile sanat eseridir. Kaldı ki, bizim alaturka dediğimiz şeklin bir tekâmül seyri, fevkalade incelmış ve mükemmelleşmiş tarafları vardır. O ruhu ve o medeniyeti bırakırken onun ifade şeklini muhafaza edecek değiliz, lakin topyekûn inkâr da ancak barbarların kârıdır. Benim nefretim buralarda çalınan şeylere!.. Bunlar alaturka değil, bunlar alafranga değil, her şeyden evvel müzik değil... Şark ve Garp müziğini birbirinden ayırmaya çalışmadan evvel her iki nev'in iyisini kötüsünden ayırmaya çalışmalıyız... Otuz kırk seneden beri bu memlekette yarım sayfalık bile güzel beste yazılmamıştır. Buralarda çalınanlar bayağılığın, ademi iktidarın*** ifadesidir!”

İsmet Şerif, karşısındakini bir kabahat esnasında yakalamış gibi hararetlendi:

“Ne demek?.. Mesela Leylâ'nın okuduğu halk havalarını da beğenmiyor musunuz!”

* Küçümsemeye.

** Yorumları.

*** Güçsüzlüğün.

“Beğenmiyorum... Bu havalar yerindeyken güzel. Fakat piyasa ağzı şarkı söylemeye alışanların gırtlığından bütün iptidai ve has güzelliklerini kaybederek fırlıyor... Size onları sevdiren, bu suikaste rağmen muhafaza edebildikleri özlü taraflarıdır... Sonra şunu da ilave edeyim: Bunlar hiçbir zaman mükemmel sanat eserleri değildir. Bunlar, ancak sanatkâr malzemesidir... İki telle çalınan halk havalarını olduğu gibi alıp piyano ve klarnet refakatinde söylemek cinayettir!”

Saz heyeti tekrar yerine geçmişti. Bahçeyi dolduranlarda görülen bir kıpırdama, ses kraliçesinin geldiğini anlatıyordu. Bedri yerinden fırladı:

“Başka zaman konuşuruz!” dedi. Sonra Macide’ye döndü: “Kusura bakmayın. Hassas tarafıma dokundular. Allahaismarladık!”

Ömer onun elini bırakmadan:

“Bize gelsene...” dedi, “aynı yerde, benim eski pansiyonda oturuyoruz!”

Bedri: “Peki, peki, muhakkak gelirim!” diye ayrıldı. Süratli adımlarla karşıdaki kerevete giderek piyanosunun başına geçti. Biraz sonra da uzun boyu, pembe renkte tuvaletiyle hanende Leylâ göründü. Ağır ağır, etrafına tebessümler saçarak masaların arasından geçiyor ve en aşağı yarım kilo altın bilezik taşıyan sol eliyle boyalı ve kıvrıtılmış saçlarını düzeltiyordu. Tahta basamakları çıkarken bütün bahçede müthiş bir alkış koptu. Leylâ gayet kibar reveranslarla hayranlarını selamladı. Arkasından gelen garsondan inci işlemeli pembe çantasını aldı ve omuzlarındaki ince tül pelesini ona verdi. Başıyla saza kısa bir işaret yaptıktan sonra ellerini memelerinin biraz altında kavuşturarak yanık ve güzel bir halk şarkısına başladı.

Sesi gayet gürdü ve hiç de fena söylemiyordu. Bahçedeki ağaçların yapraklarını titreterek etrafa, ta uzaklardaki denize kadar yayılıyormuş zannedilen bu Orta Anadolu havasının birçok sert ve haşin yerlerini piyasa şarkıları tarzında yumuşatmasına, ona aslında mevcut olmayan beylik nağmeler ilave etmesine rağmen, sesinin tatlılığı ve söyleyiş tarzında garip bir hüznün ve teslimiyet bulunması, dinleyenler üzerinde çok kuvvetli bir tesir yapmasına sebep oluyordu. Herkes, belki şarkının belki de umumi alakanın tesiriyle, susuyor ve dinliyordu. Oturdıkları iskemlelerde uyuklayan küçük çocuklar gözlerini açarak şaşkın şaşkın bakınıyorlardı.

Leylâ birkaç parça daha söyledi. Alkışın tesiriyle bazı havaları tekrara mecbur oldu, nihayet “Yaşa!... Bravo!” sesleri arasında sahneden çekildi. Orada hürmetle bekleyen garsondan pelerinini alıp çantasını gene ona teslim ederek büfeye doğru yürüdü.

Üdeba masasını bir sessizlik sarmıştı. Hüseyin Bey ikramını kesmiş, bedava rakıyı fazlaca kaçırın davetliler tefekküre dalmıştı.

Ömer laf olsun diye yanındaki İsmet Şerif’e sordu:

“Yahu, sende bu akşam bir durgunluk var! Ne oldu?”

Muharrir omuzlarını silkmekle iktifa etti.

Karşılarında oturan şair Emin Kâmil:

“Ne diye durup durup adamcağızın damarına basıyorsun! Bugünlerde dertli işte!” dedi.

İsmet Şerif sarhoş gözlerini müthiş bir kinle doldurarak arkadaşına baktı:

“Kapar mısın çeneni?”

Emin Kâmil güldü. Bütün masa halkı canlanmıştı. Herkes heyecanlı bir hadise çıkmasını bekliyormuş gibiydi.

Ömer solundaki Profesör Hikmet’e yavaşça sordu:

“Ben epey zamandır gazete okumuyorum... Aralarında bir münakaşa filan mı geçti?”

Profesör Hikmet, “Ehemmiyetli bir şey değil!” demek isteyen bir el hareketi yaptıktan sonra aynı sesle cevap verdi:

“Emin Kâmil’in bu işle bir alakası yok... Sadece oğlanı kızdırıyor!”

Sonra İsmet Şerif’in iş olsun diye meşhur romancılardan birine çatıştığını, aralarında müthiş bir sövüşme başladığını, nihayet bu romancının, birtakım vesaik* neşrederek, İsmet Şerif’in babasının zannedildiği gibi pek kahramanca vefat etmiş olmayıp düşmana teslim olmaya giderken arkadan vurulduğunu iddia ettiğini anlattı. Bundan sonra aradaki edebi münakaşa daha ziyade inkişaf etmiş ve her iki taraf hasmının hususi hayatına dair bütün bildiklerini ve bildiklerinden öğrendiklerini ortaya dökmüş. Birisi, “Senin baban kahraman değil, haindi!” diye şahitli ispatlı iddialarda bulunurken diğeri de, “Senin annenin bir zamanlar filanca ile üç sene, sonra falanca ile beş sene gayrimeşru surette yaşadığı poliste mukayettir!”**

* Belgeler.

** Kayıtlıdır.

demiş. Böylece her ikisi de birbirlerinin edebiyat ve fikir kıymetlerinin sıfır olduğunu ispata çalışmışlar...

Ömer bunları dinledikten sonra:

“Peki ama, Emin Kâmil’e ne oluyor?” dedi.

“O da kavga kızıştırıyor... Maksat vakit geçirmek. Fakat beriki fena içerlemiş. Şimdi karşısındakinin kafasına bir sürahi geçirirse enfes olur!”

Macide, Ömer’i dürterek:

“Haydi artık kalkalım!” dedi.

Ömer karısının yüzüne baktı:

“Ne oldun? Miden mi bulanıyor?” diye sordu.

“Hayır... Şey... Galiba biraz...”

XVIII

Macide, bir müddet sonra düşündüğü zaman, Ömer’le aralarındaki münasebetin nasıl süratle değiştiğini bir türlü vazih* olarak hatırlayamıyordu.

Ömer’i seviyordu. Bundan şüphesi yoktu. Hatta belki de bu sevgide vücudunun rolü kafasının rolünden daha büyüktü. Kocasının seyrek tıraş olan yanaklarını okşarken, yahut onun biraz kalınca ve bir çocuk dudağına benzeyen dudaklarını dikkatle seyrederken derisinde garip ürpermeler duyar ve kollarını utana utana, fakat kendisinden hiç ummadığı bir hararetle, onun boynuna sarardı.

Ona bağlılığı yalnız bu sevgiden doğmuyordu. Macide birkaç aylık beraber yaşayışları esnasında Ömer’in ne kadar çok zayıf tarafları bulunduğunu sezmişti. Kocasını her şeyden evvel bir anlık arzuların zavallı bir oyuncuğuydu. Beraber alışverişe gittikleri zaman bile bu huyu hemen kendini gösterir, çay fincanı almak için girdikleri bir dükkânda alacalı bulacalı Japon taklidi bir vazo görüp almaya kalkar, Macide ona paralarının yetismeyeceğini, bunun lüzumsuz olduğunu anlatmakta müşkülat çekerek. Bu gibi hallerden sonra üzerine bir mahzunluk çöküyor ve Macide böyle zamanlarda onu bir çocuk gibi kollarının arasına alıp avutmak istiyordu.

* Belirgin, açık seçik.

Kocasının bu bir anlık arzuları ve onlara mukavemet edemeyişi, daha doğrusu iradesini kullanmayı asla bilmemesi bazen daha can sıkıcı vaziyetler doğuruyordu. Birçok akşamlar eve geç geliyor, ağzının kokusundan sarhoş olduğu anlaşılıyor ve karısının: “Neden geç kaldın” sualine ya: “Arkadaşlar ısrar ettiler, dayanamadım!” yahut: “Canım istedi... Dayanamadım!” şeklinde cevaplar veriyordu. Macide onun bu sözlerinin samimi ve doğru olmadığını biliyordu. Ömer’in bütün hareketlerini bu bir tek “dayanamadım!” kelimesinde hülâsa etmek mümkündü. Hatta: “Niçin benimle evlendin?” dese: “Gördüm ve dayanamadım!” cevabını alacağını kati olarak tahmin ediyordu.

Fakat bu birçok şeyler karşısında dayanamayan delikanlı, yıkılmadan, perişan olmadan yaşayabilmek için bir insanın yüzde yüz yardımına muhtaçtı ve bunu bilmek Macide’ye gurur veriyor, onu Ömer’e daha çok bağlıyordu. Adeta ağır bir mesuliyetin yükünü omuzlarında hissetmekteydi ve bir insanın mevcudiyetinin bu kadar kuvvetle başka bir insana ihtiyaç göstermesi okşayıcı bir şeydi.

Ne kadar farkında olmaz görünürse görünsün, Ömer de kendisinin Macide’ye muhtaç olduğunu hissediyordu. Dairede veya dışarıda birtakım vesilelerle eskisi kadar hür olmadığını, bir yere ve bir insana bağlı bulunduğunu nefsine itirafa mecbur kalınca, Macide’ye karşı müthiş bir hiddet duyuyor, fakat pek az zaman sonra sarhoşluktan ayılır gibi kendini toplayarak: “Ben onsuz ne olurum?.. Değil birkaç ufak hürriyet, birçok ve hem daha büyük şeyler bile bu yolda feda edilebilir...” diyordu. Macide’yi hayatında yok farz etmek mümkün değildi. Ondan ayrılmayı düşünmek şöyle dursun, onunla birleşmeden evvel nasıl yaşadığını, gezip dolaştığını bile tasavvur edemiyordu.

Bazı arkadaşları onu soğuk bekâr şakalarıyla kızdırdıkları ve ehemmiyetli göstermeye çalıştıkları birtakım hürriyetlerle hırsını ayaklandırdıkları zaman o içinde karısına karşı adamakıllı bir hiddetle evin yolunu tutar, kapıdan içeriye asık bir suratla girer, Macide’nin selamına ve sözlerine ters cevaplar verir, fakat karşısındakinin sarılsız sükûnetini ve bu sükûnetin altında saklı olduğunu açıkça hissettiği hakiki teessür ve telaşı görünce derhal değişerek onun ellerine sarılır, yüzünü, kollarını ağlayacak kadar içi titreyerek öper ve:

“Bana kızma!.. Benim kusuruma bakma! Bana kocan gibi değil, çocuğun gibi bak!” diye yalvarırdı.

Ömer, insanı istemediği şeyleri yapmaya mecbur eden ve herkeste az çok bulunan bir şeytanın mevcut olduğuna Macide’yi de inan-

dırmıştı. Genç kadın şimdilik kendinde tezahürlerini görmediği bu acayip mahlukun mahiyetini iyice kavrayamıyor, fakat bir gün meydana çıkıp onu da avcuna almasından korkuyordu.

• • •

Bu sıralarda Bedri onları sık sık ziyarete başlamıştı. İşi olmadığı zamanlar ve ekseriya akşamüzerleri geliyordu. Ömer'i evde bulursa hep beraber gezmeye çıkıyorlar, Ömer henüz işinden dönmemişse, Macide'yle karşı karşıya oturup bekliyorlar ve şundan bundan konuşuyorlardı.

Ömer, karısına Bedri'yi senelerden beri tanıdığını anlatmıştı.

"Pek iyi arkadaşlık" diyordu. "Fakat belki bir seneden beri görüşemiyorduk. Ben onu hâlâ bir yerlerde muallim sanıyordum. Halbuki başına neler gelmiş!"

Sonra Bedri'nin evde kalmış hastalıklı ablasından, ihtiyar fakat dinç ve gayretli annesinden bahsediyordu.

Macide fazla alaka göstermek istemeden bu tafsilatı dinlerdi. Ömer'in böyle büyük bir sevgi ve hayranlık ile Bedri'nin iyi huylarını, büyük sanatkâr olacağını, arkadaşlığında ne kadar sadık olduğunu anlatması nedense hoşuna gidiyordu.

Fakat bir gün Ömer söz arasında ağzından:

"Dün Bedri'den iki lira borç aldım!" diye bir laf kaçırdı. Bu haber Macide'yi şaşırttı ve üzdü. Ömer'in huyunu biliyordu. Sıkışık zamanlarında gidip zavallı Bedri'den para istemesinden korkuyordu. Bedri'nin kendisine acımasını, onu zavallı bulmasını asla istemiyordu. Bazı akşamlar Bedri ile beraber Ömer'i beklerken söz evlenmelerine intikal edince Macide ağzından memnuniyetsizlik ifade edecek bir kelime çıkmamasına dikkat ediyor ve Ömer'i ne kadar sevdiğini ihsas edecek* sözler söylüyordu. Hatta, –belki de Ömer'in ihmali yüzünden– bir türlü yürümeyen ve kâğıtları askıdan indiği halde muamelesi iki aydır tamamlanamayan nikâh işini bile ondan saklamıştı. Bedri onları doğru dürüst, anne ve babalarının muvafakatiyle evlenmiş biliyordu.

Birkaç kere Macide'ye:

"Ömer'in vaziyeti nasıl? Sıkıntı çekiyor musunuz? Balıkesir'den

* Sezdirecek.

yardımlar ediyorlar mı?” diye sormuş ve Macide kaçamaklı cevaplar vermişti.

Onun bu merakını, Macide ve Ömer'e karşı duyduğu samimi alakadan başka bir şeye atfetmek doğru olmazdı. Macide, Bedri'nin kendisi için hissettiği endişeyi anlamakta zorluk çekmiyordu. Birkaç gün uğramayıp tekrar görüldüğü zamanlar genç adamın ilk sözü:

“Sizi merak ettim... Nasılsınız?” suali olurdu.

Bu merak genç kızın içinde tatlı bir akis yapıyordu. Ömer hiçbir zaman karısını merak ettiğini söylememişti. Ömer çok kereler karısını fark bile etmiyordu. Onun sevgisi, bütün hisleri gibi ani ve şiddetliydi. Birdenbire coşuyor, belki dünyada hiçbir insanın muktedir olamayacağı kadar kuvvetle Macide'yi aşk fırtınalarına boğuyor, fakat bu tufandan sonra, bazen günlerce, sanki evdeki kadın uzak bir akraba, yahut ev sahibi madammış gibi lakayt bir hal alarak muhayyilesinin dünyasına çekiliyordu. Macide bu coşkunluk ve aşk anlarının tesiriyle ona ne kadar yakınlaşsa, içinde mevcut olduğunu inkâr edemediği birtakım ihtiyaçların el sürülmeden kaldığını düşünerek bir sızı duymaktan da kendini men edemiyordu. Hislerinde daima ölçülü, en çılgın anlarında bile kendine hâkim olmayı bilen, sık sık iradesini kullanmaktan zevk ve gurur duyan bir insandı. Kendinde bulunmayan coşkunluğun, şiddetin, ani ve kuvvetli heyecanların Ömer'de çok olarak mevcut oluşu, ona daha ziyade bağlanmasına sebep oluyor, fakat kendisinde olup da Ömer'de bulunmayan vasıfların noksanlığını da acı acı hissediyordu. Bir insandan bu kadar çok şey talep etmek belki doğru değildi. Fakat Macide kendisini her an düşünen, sadece aşk ve istek değil, bunlar derecesinde de hürmet telkin eden, sadece bir küçük kardeş, yaramaz bir çocuk değil, aynı zamanda bir ağabey, bir destek olan bir insanın yakınlığını daima arıyordu.

Bedri'nin onları sık sık görmeye geldiği günlerde Macide'nin bu arzuları büsbütün arttı. Bazı hatıralara henüz bağlı bulunduğunu hissettiği eski hocasında bol bol mevcut olan bu vasıfları Ömer'de görmek istiyor, garip bir korkuya ve kıskançlığa benzeyen hislerle kocasına sokuluyor ve onun alakasını çekmeye çalışıyordu. Bedri'ye hatta biraz kızgın gibiydi. Onun kendisine karşı olan hislerini gayet iyi seziyor, bunlardan dolayı onu kabahatli bulmayı aklına bile getirmiyor, yalnız şimdiye kadar Ömer'de görmemeye çalıştığı ku-

surların apaçık gözlerinin önüne serilmesinde onun tesiri olduğunu düşündükçe istemeyerek hiddetleniyor ve ruhunda zorla ayakta tuttuğu bir muvazenenin* bozulmasından korkuyordu.

Bu sıralarda bir hadise her şeyi altüst etti; birçok şeyleri geri attı ve birçok şeyleri ileri getirdi.

Ömer son zamanlarda gene müthiş bir somurtkanlığa ve tersliğe başlamıştı. Her şeye canı sıkılıyor, mütemadiyen üzüldüğü yüzünden okunuyordu. Adamakıllı para sıkıntısı içinde olduklarından Macide bu halin sebebinin uzun uzun araştırmıyor, sualleriyle Ömer'i daha çok şaşırtmaktan çekiniyordu. Fakat ne kadar kendine hâkim olsa, her şeyi ne kadar hoş görse, sinirleri bu kadar gergin bulunan bir adamla uzun müddet beraberlik onun üzerinde de sarsıcı tesirler yapmaktan geri kalmıyordu.

Bir akşamüstü odasının pencerelerini açmıştı. Sokağın pek temiz olmayan havasını ciğerlerine çekip dışardaki muhtelif milletlere mensup çocukların bağırışlarını dinleyerek bir iskemlede oturuyordu. Bugün mektebe gitmediği halde yorgun, yerinden kımıldamayacak kadar yorgundu. Başını arkasına dayamış, ayaklarıyla yeri ve sırtıyla iskemleyi itiyor, biraz böyle durduktan sonra tekrar ileri düşüyor ve bu basit oyun esnasında hayalleri daldan dala atlıyordu.

Fakat düşüncelerinin dönüp dolaşıp bir noktaya: Bedri'nin şimdi gelivermesi arzusuna vardığını fark edince telaş etti. Bilhassa bu arzusun şu anda lüzumsuz olduğunu, çünkü Bedri'nin, birkaç gün evvel Ömer'e söz verdiği için, bu akşam nasıl olsa geleceğini hatırlayınca büsbütün kendinden utandı.

“Çok fena yapıyoruz” diye mırıldandı. “Ömer de, ben de!.. Ben eski talebesiyim... Beni seviyor ve mesut olmamı istiyor... Bunu muhakkak istediğini biliyorum. Ömer'i de çok seviyor... Belki dünyada bulunmaz bir arkadaş... Fakat bizim yaptığımız doğru mu? Bir aydan beri geçinmemize o yardım ediyor... Halbuki üstüne başına bakılınca pek para içinde yüzmediği anlaşılır... Neden ona bu kadar fedakârlık yaptırmalı?.. Hiçbir şey mukabilinde olmadan onun dostluğunu geçim vasıtası yapmak bize yakışır mı? Acaba Ömer'in işleri ne zaman düzelecek? Bedri'den borç istemenin ona ne kadar güç geldiğini görüyorum. Bu kadar iyi bir arkadaşından ne zaman ödeneceği belli olmayan paralar almak herhalde hoş değil... Yalnız

* Dengenin.

Bedri'nin öyle bir hali var ki, insana dokunmuyor... Bize yardım etmesi pek tabii bir vazifeymiş gibi yapıyor. Ne kadar iyi insan..."

Düşüncelerinde biraz daha cesur olmaya karar verdi:

"Onun bize gösterdiği bu alakada acaba benim tesirim ne kadardır? İkide birde Balıkesir'den bahsediyor ve herhalde yüzüme tabii şekilde bakamayacağını bildiği için, gözlerini yere çeviriyor: Fakat ben anlıyorum. Ne kadar saklamak isterse istesin, bu hatıralar onun içerisinde hâlâ dolduruyor... Halbuki ben unuttum bile... Hayır, unuttum diyemem, fakat üzerimde bir tesiri kalmamış... Öyle ya! Zaten aramızda ne geçti ki? Ortada bir çift söz bile yok... Yalnız bakışlarını hatırlıyorum. Sınıfın kapısında durarak gözlerini üstümde dolaştırırdı. Ateş gibi bakışları vardı. Şimdi daha ziyade mahzun ve düşünceli bir hali var... Ablası hastaymış... Belki geçim derdi onu da eziyor... Halbuki biz boyuna..."

Kapıya yavaşça vuruldu ve Bedri'nin uzun boyu içeri sokuldu. Macide yerinden kalkarak o tarafa doğru bir adım yürüdü:

"Hoş geldiniz!"

"Teşekkür ederim. Ömer daha gelmedi mi?"

Bu sorulda biraz hayret, fakat birazcık da memnuniyet vardı. Macide bir iskemle uzatarak:

"Daha gelmedi. Oturun!" dedi.

Karşı karşıya geçtiler. Her zaman bu şekilde oturuyorlardı. Ortalık henüz tamamıyla kararmadığı için lambayı yakmadılar.

Bir sükût başladı. Macide herhangi bir sözün, içinde birikmiş olan şikâyetleri ifade edivereceğinden korkuyor ve alt dudağını kemirerek önüne bakıyordu.

Bedri ise söyleyecek şey bulamıyordu. Ömer ile Macide'nin hayatları ve kendisinin bu aileyle münasebeti hakkında henüz vazih bir fikri yoktu. Ömer'i eskiden tanıdığı ve sevdiği halde onun evlenmiş olmasını, hele Macide'yle birleşmesini biraz garip, hatta biraz münasebetsiz buluyordu. Bütün iyi niyetine rağmen, bu iki insanı beraber düşünmek imkânsızdı. Ayrı, son haddine kadar ayrı mahluklardı. Bedri onların hayatında, zahiri* ahenge rağmen, muhakkak bir sakat taraf bulunacağını seziyor ve bundan samimi olarak korkuyordu. Daha ziyade Macide'yi düşünerek üzülmekte ve: "Bizim deli oğlan kızın başına işler açmasa bari! Ne cesaretle

* Görünüşteki.

evlendi acaba?" demektedir. Macide'nin hiç şikâyet etmeyişi ve bir şeye canı sıkıldığı pek belli olduğu zamanlarda bile onun suallerine: "Çok iyiyim... Çok memnunum!" gibi cevaplar vermesi, şüphelerini ve endişelerini daha çok arttırıyordu.

Hayatının son senelerde birtakım karışık ve üzücü hadiselerle dolu olarak geçmesi bir müddet için Macide'yi unutmasına sebep olmuştu. Yalnız, geçenlerde bir münasebetle Balıkesir'den geçerken eski mektebini dolaşmış ve, saza geldikleri akşam Macide'ye söylediği gibi, müzik odasına girdiği zaman kalbinin şiddetle ezildiğini hissetmişti. Siyah göğüslükleriyle koridorlarda dolaşan genç kızların hepsi ona iki sene evvelki hayatını ve o hayatın bir müddet için manasını teşkil etmiş olan insanı hatırlatmıştı. En ufak hissi hadiseler karşısında şiddetli ve uzun teheyyüçler* duyan Bedri, Macide'yi o akşam sazda gördüğü zaman bu tazelenmiş hatıraların henüz tesiri altındaydı.

Senelerden beri arkadaşı olan Ömer'e karşı dürüst davranmak ve münasebetlerinde ondan gizli hiçbir şey bulundurmamak istiyordu. Fakat ne söyleyebilirdi? Ortada ne vardı, daha doğrusu ne olmuştu ki söylesin? Bugün Macide'ye karşı duyduğu hisler, Ömer için duyduğu alaka ve sevgiden pek farklı değildi; belki biraz daha kuvvetli, belki biraz daha mahrem, fakat herhalde aynı neviden şeylerdi. Böyle olması lazımdı. Sabahtan akşama kadar çalışıp kazandığı beş on kuruşun yarısını bu aileye verirken, Macide'nin sıkıntı çekmesini istemediği kadar Ömer'in müşkül vaziyete düşmesinden, Macide'nin karşısında ezilip büzülmesinden korktuğunu da kendine itiraf ediyordu. Hasta ablasına vazife olarak bakmaktan bıkmıştı. Onların arzularının, dertlerinin esiri olmak artık onu sıkıyordu. Halbuki Ömer'e ve Macide'ye yardım ederken içinde mecbur olmadan iyilik yapmanın hodbin zevkini duyuyor, onları bir sıkıntıdan kurtardığı zaman birlikte ve adamakıllı seviniyordu. Bunlara mukabil hiçbir şey istediği yoktu. Çalışmak ve üzülmekten ibaret sandığı hayatına küçük de olsa yeni bir mananın gelmesi ona kâfi bir mükâfattı. Sonra, dertlerini, düşüncelerini ondan sakladığı halde gene yakınlığını muhafaza eden Macide ile ara sıra böyle karşı karşıya oturmak... Hep beraber gezmeye çıkmak... Göz göze geldikleri zaman, eski ahbap olduklarını bildiren bir bakış ve bir gü-

* Heyecanlar.

lümseme ile iktifa etmek* ve buna rağmen hayatının daha maksatlı, daha canlı bir yol tuttuğunu vehmetmek... Bunlar az şeyler miydi?

Hiç konuşmadan karşı karşıya oturlurlarken epey vakit geçmiş olmalıydı. Oda tamamen kararmıştı. Birbirlerinin yüzünü seçmekte güçlük çekiyorlardı. Yalnız, ikisi de, karşısındakinin düşüncelerini sezdiğini zannettiği için, kalkıp lambayı yakmak ve ötekinin yüzüne bakmak cesaretini gösteremiyordu.

Bu sırada sofanın halıları üzerinde ağır ağır yürüyen bir ayak sesi duyuldu ve kapı açılarak içeriye Ömer girdi.

Karanlık merdivenden ve sofadan geldiği için, pencereden biraz ışık alan bu odayı gayet iyi görüyordu. Ortadaki masada karşı karşıya ayakta duran karısıyla Bedri'yi manasız gözlerle bir müddet süzdü.

Macide ona doğru yürüdü:

“Gene geç kaldın!.. Bedri Bey bir saatten beri burada!” dedi ve kocasının önünden geçerek elektriği yaktı.

Abajurun kırmızı ışığı vurunca Ömer'in gözleri birkaç kere kapanıp açıldı. Macide ona dikkatle baktı ve bir adım geri çekildi. Kocasını hiç bu kadar değişmiş görmemişti. Evvela sarhoş zannetti. Fakat onun en çok içtiği zamanlarda bile böyle bitkin ve kendinden uzak bir çehre almadığını hatırlayarak daha fazla korktu. Ömer'in yanakları çökmüş, dudaklarının iki tarafı, her şeyi yapabilecek bir insan gibi, aşağı doğru çekilmiş, gözleri bulanık ve yorgun bir hal almıştı. İki yanına uzanan elleri bile sapsarıydı ve titriyordu. Yanaklarındaki adalelerin oynayışından ve gözlerini boyuna açıp kapamasından kendini toplamaya çalıştığı anlaşılıyordu. Bir adım ileri attı, eliyle iskemleyi kendine doğru çekerek oraya yığıldı. Bedri ve Macide ona doğru koşarak: “Ömer, neyin var?” diye sordular. Delikanlı hiç cevap vermeden yüzünü sağ koluna kapattı ve birkaç dakika bekledi.

Sonra birdenbire başını kaldırarak fırıl fırıl dönen gözlerle etrafına bakındı. Odadakilerin mevcudiyetini şimdi fark ediyor gibiydi. Bir müddet Bedri'yi süzdükten sonra, fısıltı gibi bir sesle:

“Sen burada mısın?” dedi.

Sualin manasızlığı Bedri'yi şaşırtmadı. Elini arkadaşının omzuna koyarak:

* Yetinmek.

“Ömer!” dedi. “Bizi korkutuyorsun... Bir şey mi oldu?”

Ömer gözlerini bir Macide'ye, bir de Bedri'ye çevirdi. Bu hareketi birkaç kere yaptıktan sonra ani bir fikirle canlanmış gibi, boğuk boğuk sordu:

“Siz kim?..” Karısını göstererek: “Bu ve sen mi? Ne zamandan beri siz oldunuz?”

Macide bağırarak ister gibi ağzını açarak ve aynı zamanda elini Ömer'in ağzına götürmek için uzatarak bir adım ilerledi. Ömer derhal yerinden kalktı. Sağ eliyle Bedri'yi yakasından tuttu, fakat deminkine hiç benzemeyen yumuşak, adeta yalvaran bir sesle:

“Sen benim arkadaşısın, değil mi?” dedi.

Bedri sükûnetini muhafaza ediyordu. Gayet tabii olarak cevap verdi:

“Ömer!.. Ne oluyor? Son zamanlarda kendi içine kapandın... Nihayet bu hallere geldin... Çıldıracaksın... Aklını başına topl!”

Ömer hep o yumuşak ve yalvaran tavrıyla:

“Sen iyi bir insansın... Çok iyi bir arkadaşsın” dedi ve biraz acı bir eda ile devam etti: “Hatta son günlerde bizim hamimiz,* ne diye saklayayım, belki de velinimetimizsin... Dünyada bir insana itimat caizse o da sen olmalısın!” Karısına döndü: “Öyle değil mi Macide!”

Genç kadın cevap vermeden kocasının yüzüne baktı. Bu sahnenin onu muazzap ettiği** belliydi. Ömer bunun farkına varmadan, tekrar Bedri'ye dönerek:

“İnsan sana güvenebilir mi?” dedi. “En müşkül vaziyetimde bile senin yardımını beklersem hata eder miyim? Söyle!..”

Bedri arkadaşının elini yavaşça yakasından uzaklaştırdı ve tatlı bir sesle:

“Bu lafları bırak... Ne istiyorsan söyle!.. Gene mi parasızlık?” dedi.

Bu son kelime Ömer'in üzerinde bir kamçı tesiri yaptı. İki elini arkasına bağlayıp ileri doğru uzanarak:

“Ya? Öyle mi? Hemen para lafı ha? Belki... Belki de parasızlık... Her şeyi yapan paradır çünkü... İnsanları en aşağılara indiren ve en yukarılara çıkaran... Para... Ne malum? Belki de bana para lazım... Öyle ya, şu anda cebimde beş kuruşum bile yok. Haydi versene!..”

* Koruyucumuz.

** Üzdüğü, ona acı çektirdiği.

Bedri hemen elini cebine soktu. Eski ve rengi siyahlaşmış bir meşin çantayı açarak içini karıştırdı. Ömer bu esnada onun hareketlerini hiç kaçırmadan takip ediyordu. Arkadaşının birtakım ufak paraları alıkoyduktan sonra geri kalan bütün servetini, üç kâğıt lirayı masanın üzerine bıraktığını gördü. Onun ellerinin hareketine, yüzüne belki dakikalarca ve bir şey keşfetmek ister gibi baktı. Sonra iskemleyi kendine doğru çekerek dirseklerini arkalığına dayadı ve kelimeleri yarı yarıya dişlerinin arasında ezerek mırıldandı:

“Peki... Sen ne yapacaksın? Sana bir şey kalmadı ki... Azizim, bu ne fedakârlık!.. Ben bir insanda bu kadar iyilik bulunabileceğine inanayım mı? Belki başka zaman inanırdım... Fakat bugün... Bugün inanmak mümkün mü? Bir insan diğer bir insana kötülükten başka ne yapabilir? Kimi kandırıyoruz? Bana öyle riyakâr gözlerle bakmayın! Masum tavırlar beni deli ediyor. Ben de sizin gibi masum suratlar almasını bilirdim... Ama bu suratın arkasında ne saklı olduğunu da biliyorum. Anlıyor musunuz? İnsan dedikleri mahlukun bütün çirkef taraflarını artık gördüm. Burun buruna nefesini koklayarak gördüm. Hiçbir evliya benim karşımda maskesini muhafaza edemez... Sen Bedri, sana hiçbir fenalık yükleyecek değilim... Olduğumuz gibisin... Fazla bir tarafın yok... Ama karşımda böyle fazilet heykeli gibi durma... Masanın üzerine koyduğun üç yeşil kâğıt sana bu kadar cesaret vermesin... Anlıyor musun? Karanlık odalarda baş başa oturduktan sonra bu saf çocuk çehreleri gülünç oluyor. Siz ne dersiniz küçükhanım?.. Bunları pek mi ustaca buluyorsunuz?..”

Sesi gitgide yükselerek boğuk bir haykırma halini almıştı. Macide gözlerini yarı kapayarak bekliyor, zonklayan kafasında yalnız bir tek düşünce: “Ah, bu sahne bir bitse... Bir bitse!” arzusu geçiyordu. Bedri ise evvela sakin, hatta biraz mütebessimdi. Acıyan gözlerle Ömer’e bakıyor ve: “Bu oğlana ne oldu acaba?.. Nasıl teskin etmeli?” diye düşünüyordu. Fakat yavaş yavaş o da içerlemeye başladı. Ne gibi bir tesir altında olursa olsun, bir insanın bu kadar kendini kaybetmesi ve böyle tamiri güç, hatta imkânsız işler yapması mazur görülemezdi. Hele Macide’nin hiç yoktan delice ithamlara maruz kalması hakikaten üzücü bir şeydi. Bunun için Bedri’nin kaşları çatılmış ve teessürü adamakıllı artmıştı.

Ömer biraz durduktan sonra tekrar bağırmaya başladı:

“Size doğrudan doğruya ve bir vak’aaya dayanarak hücum etmiyorum. Yalnız insanlara itimadım yok... Hele dostluğa, hele ar-

kadaşlığa... Asla inanmıyorum... Bundan sonra inanmam da... Çabuk... Bedri, derhal defol git... Tahammül edemeyeceğim ve seni tokatlayacağını...”

Arkadaşının üzerine doğru yürüdü. Bedri tabii bir müdafaa vaziyeti almıştı. Ömer, zor zapt ettiği anlaşılan ellerle onu omzundan yakalamaya çalıştı, buna muvaffak olamayınca iki eliyle birden ve şiddetle Bedri'yi kapıya doğru itti. O zamana kadar taş kesilmiş gibi hiç ses çıkarmadan duran Macide bir çığlık kopardı.

Bedri geri geri sendeleyerek duvara tutundu. Eliyle kapının mandalını araladı. Bu sırada Ömer'in her tarafı sarsılarak, biraz evvel kalktığı iskemleye çöktüğünü gördü. Başı derhal göğsüne düşen genç adam omuzları sarsılarak ağılıyordu. Bedri ona sahiden acıyarak baktı. Kendi gözleri de yaşarmıştı. Ömer'e mi, kendine mi, Macide'ye mi daha çok acıdığını bilmiyordu. Gidip gitmemekte bir an tereddüt etti, sonra genç kadına bakarak:

“Görüyorsunuz ki size yardım etmem imkânsız... Bu çocukla tek başınıza meşgul olmanız lazım... Allahaismarladık!” dedi.

XIX

Macide bir müddet olduğu yerde kaldı. Bedri'nin ayak sesleri halı döşeli salondan geçip merdivenlerde kaybolduktan sonra ortalığı yalnız Ömer'in kesik ve hafif iç çekişleri dolduruyordu. Genç kadın, kocasının bu haline uzun uzun baktı. İlk defa olarak içinde merhamet ve alakadan ziyade, hiddet vardı. Birkaç kere gidip onun kafasını, yüzünü yumruklamak ihtiyacı duydu. Kafasında, o eski ve daima cevapsız kalan sual zonklayıp duruyordu: “Ne hakla? Ne hakla? Bana bunu ne hakla yapıyor? Ben ne yaptım? Ben herkesin oyuncağı mıyım? Ne hakla!..” Ve bunları düşündükçe kızgınlığı daha çok artıyordu. Nihayet kendini tutamayarak Ömer'i omzundan yakaladı ve sarstı; biraz evvel Bedri kapıya doğru sendelerken çıkardığı feryada benzeyen bir sesle:

“Kalk!” dedi. “Kalk ve arkasından koş!.. Senin gibi bir deliye iyilikten başka hiçbir şey yapmamış olan bir insanı bu kadar yaralamaya nasıl cesaret ettin? Git!.. Ancak ondan sonra senin-

le konuşabilirim... Bedri'yi bulup yaptıklarına pişman olduğunu söylemeden benim yüzüme bakma... Ben de ancak o zaman senin yüzüne bakabileceğim... Aman yarabbi!.. Sen ne kadar alçalabiliyormuşsun?.. Ömer!.. Bu kadarını tasavvur edemezdim. Herkesten, bütün insanlardan, anamdan, babamdan böyle şeyleri umar, senden beklemezdim... Neler yaptığının, neler söylediğinin farkında mısın?.. Bana daha büyük bir fenalık edemezdin. Söyleyecek şey bulamıyorum... Çok fena yaptın Ömer... Ağlamak bir şey ifade etmez..."

Ömer başını kaldırdı. Gözleri kızarmıştı. Macide'ye uzun uzun baktıktan sonra yerinden kalktı. Ellerini karısının omuzlarına koydu:

"Galiba hakkın var!" dedi. "Ben senden, daha doğrusu sizden şüphe ettikten sonra nasıl yaşarım? Şu sözlerin insanı daha çok kuşkulandırabilirdi... Fakat bana yalan söylemediğini ispat etti. Git, Bedri'yi bul ve af dile demekle korkacak ve utanacak hiçbir şeyiniz olmadığını bana gösterdin! Evet, gideyim... İnanmak, itimat etmek lazım..."

Birdenbire tekrar değişti. Gözleri odaya ilk girdiği zamanki dalgın ve bulanık hali aldı. Maddi bir acı ile kıvranır gibi:

"Fakat nasıl inanmalı?.. Kendime inanmadıktan sonra... Bir gün içinde, birkaç saat içinde kendimin ne çirkef olduğumu öğrendikten ve yirmi altı seneden beri saklamaya muvaffak olduğum aşağılık ruhumu bir karış önümde gördükten sonra, kim olursa olsun, bir insana inanmak mümkün müdür? Benden bunu nasıl istersiniz?... Fakat lazım... Mademki sen istiyorsun, şimdi gider Bedri'ye yalvarırım... Herkesin benim kadar kepaze olması şart mı? Belki siz başkasınız... Bir insandan haksız yere şüphe etmek en korkunç şeydir. Aldanmak pahasına da olsa bunu yapmamalı. Şimdi gidiyorum!"

Hemen kapıya koştu. Tekrar geriye döndü. Macide'nin ellerine sarıldı. Onları ağzına götürerek öpmeye başladı. Bu sırada genç kızın ellerini çekmek için yaptığı ufak, fakat kati bir gayreti fark ederek gözlerini ona çevirdi:

"Eyvah!.." dedi. "Bunu ilk defa yapıyorsun... Asıl korkunç tarafı, farkında olmadan, içinden gelerek yapıyorsun... Macide... Seni de kaybetmeye başladım... Öyle ya, belki... Neden kaybetmeyeyim?.. Sen benim neyime bağlısın? Güzel huylarıma mı? Bulunmaz meziyetlerime mi? İkimizin ayrı dünyaların malı olduğu muhakkak... Yalnız seni deli gibi seviyorum... Bu kadar... Fakat şimdi? Şimdi

bunu iddiaya cesaret edebilir miyim? Hakkın var! Ancak hiçbir şüpheye meydan vermeyecek kadar seni sevdiğim takdirde senden bir şeyler bekleyebilirdim. Şimdi kendini benden uzak hissetmen pek tabii... Fakat ben buna tahammül edemem... Söyle... Ne yapmam lazım? .. Macide, karıcığım, bak, sana bir arkadaş gibi soruyorum... Seni tekrar kazanmam için ne lazım? Bana teker teker say ve ben teker teker yapayım!.. Evet, söyledin ya!.. Hemen gidiyorum. İcap ederse onun ayaklarına da kapanacağım... Bunu senin için yaptığımı da söyleyeceğim... Hakkın var... Bedri kendisinden şüphe edilmeyecek kadar iyi bir insandır... Hemen gidiyorum..."

Koşarak dışarı fırladı ve aynı hızla merdivenleri indiği duyuldu.

Macide kendini arkaüstü yatağa attı. Birkaç dakika kımıldamadan, bir şey düşünmeden, muayyen bir yere bakmadan öylece kaldı. Birdenbire boğazına hafif bir gıcık geldiğini ve gözlerinden farkında olmadan yaşlar boşanmaya başladığını hissetti. Bu, öyle hummalı, hıçkırıklı, buhranlı bir ağlayış değildi. Bir yerde biriktiği anlaşılan gözyaşları, kendilerine dökülecek bir mecra bulmuşlar, gayet sakin, hatta biraz tatlı bir şekilde iki yanağından yastığa süzülüyorlardı.

Macide şakaklarında ve kulak memelerinde hafif bir gıdıklanmadan ve bilek damarlarını kesen bir adamın kan fışkırdıkça gömüldüğü garip gevşeklik ve rahatlığa benzeyen bir histen başka bir şey duymuyordu. Nefesleri derin ve seyrekti. Ciğerlerine çektiği her hava yığını göğsünde birazcık titriyor, fakat bu, hıçkırıktan ziyade tatlı bir iç çekişe benziyordu.

Kırmızı abajur gözlerinin önünde küçülüp büyüyor; ışık, yaşlarla karışıp yedi renge bölünüyor ve tavana doğru ufaklı büyüklük renk halkaları halinde yükseliyordu. Sessizlik kulağında zonklamakta ve yalnızlık alnına ağır bir taş gibi çökerek kafasını yastığa gömmekteydi.

Böylece ne kadar yattığını bilmiyordu. Bir gürültü ile kendine geldi. Derhal doğruldu ve ayaklarını karyoladan aşağı uzattı. Gözlerine ilk çarpan şey, bacakları oldu. Eteği sıyrıldığı için çıplak dizleri ve bunların biraz altında kıvrılıp bir lastikle tutturulmuş olan ten rengi çorapları ona bir yabancıya ait şeylermiş gibi geldi. Yere atladı ve aynaya sokulup yüzünü de görmek istedi, fakat bu sırada kapıya vuruldu. Macide kendini dalgın halinden uyandıran gürültünün ne olduğunu derhal anladı. Kimdi acaba? Yavaşça sokularak kapıyı araladı ve geriye çekildi.

Dışarıda otuz beş kırk yaşlarında, zayıf, sarı yüzlü, fakat oldukça temiz giyinmiş bir kadın duruyor ve içeri girmekte tereddüt ediyordu. Macide ilk anda onu bir yerden tanıdığını zannetti. İçinde fena bir seziş vardı.

“Kimi aradınız?” diye sordu.

Yabancı kadın odaya çabuk bir göz attıktan sonra gayet keskin ve kati bir eda ile:

“Sizi!” dedi.

“Buyrun!.. Bir şey mi söyleyeceksiniz?”

Kadın içeri girdi. Macide onun elbiselerinin, alacakaranlıkta görüldüğü kadar iyi vaziyette olmadığını tespit etti. Siyah ipekli entarisinin koltukaltlarının rengi atmış ve bazı yerleri göze çarpacak kadar parlamaya başlamıştı. Atkılı iskarpinleri biraz çarpık, fakat yeni boyanmıştı. Sık sık nefes alış ve içinde herhangi acılı bir yer varmış gibi ikide birde yüzünü buruşturması pek sıhhatli olmadığını gösteriyordu. Macide söyleyecek söz bulamayarak sorucu gözlerle ona bakıyordu. Nihayet karşısındakinin ısrarlı sükûtuna dayanamayarak başını çevirdi. O zaman ziyaretçi kadın:

“Ben Bedri’nin ablasıyım!” dedi.

Macide birdenbire döndü:

“Siz mi?” diye sordu ve sözüne devam edemeyerek önüne baktı.

Kadın tekrar başladı:

“Ne vakitten beri buraya gelmek istiyordum. Sizi yalnız görmem lazımdı. Aklı başında bir insan olduğunuzu, ne yalan söyleyeyim, pek zannetmiyordum. Onun için kendime hâkim oldum. Rezalet çıkmasın, kardeşim de üzülmesin dedim. Fakat her şeyin bir haddi var... Siz ne biçim insanlarsınız... Şimdi bakıyorum, yüzünüz hiç de fena bir kıza benzemiyor. Fakat yaptıklarınızı kendiniz beğeniyor musunuz?..”

Macide bir şey anlamadan şaşkın şaşkın dinliyordu. Kadın oturmak için bir iskemle çekti, sonra vazgeçerek gene ayakta devam etti:

“Kızım... Kimsenin işine karışacak değilim. Canınız istediği gibi yaşarsınız... Fakat âleme zarar vermemek şartıyla... Kardeşimin bir aile geçindirmeye mecbur olduğunu herhalde biliyordunuz, öyle olduğu halde hangi vicdanla onun varını yoğunu, bütün kazancını, anasının ve ablasının nafakasını elinden alıyorsunuz? Onu masum buldunuz diye işi bu kadar ileri götürmek doğru mu?”

Macide daha beter şaşırdı. Kendini toplamaya çalışarak ve ani bir hiddetle yüzü kıpkırmızı olarak:

“Bunları kardeşinizle konuşsanız daha iyi değil miydi?” dedi.

Kadın derhal bir buhran geçirecekmiş gibi sinirli hareketlerle yüzünü oynatarak cevap verdi:

“Bedri ile mi? Onunla konuşulur mu? O yedi kat göklerde uçuyor. Ne zaman laf açacak olsam: ‘Aç mısınız? Çıplak mısınız? Beni kendi halime bırakın!’ diye söyleniyor. İnsan karnı doyunca ihtiyacı biter mi? Hem ne hakkınız var? O bizim kardeşimiz, oğlumuz, sizin ona yük olmaya ne hakkınız var? Karıkoca aptal oğlanı buldunuz da soyup soğana mı çevireceksiniz? Ben de sizi bir şey zannediyordum... İki seneden beri bahsedip dururdu: ‘Aman anne, aman abla, Balıkesir’de bir talebem vardı. Şöyle kibar, şöyle güzeldi! Hiçbir yerde bu kadar mükemmel bir kız bulunmaz... Fevkalade!’ diyordu. Hatta o zamanlar, galiba bu kıza tutuldu, evlenmeye filan kalkacak diye korkmuştuk. Sonra araya zaman girdi, Balıkesir’e dönmedi. Yavaş yavaş da bu lafların arkası kesildi... Biz de gözden ırak, gönülden ırak dedik. Meğer başımıza gelecekler varmış. Birdenbire sizin lafınız yeniden başladı. Artık o kadar coşkun değildi tabii ‘Anne, o kız evlenmiş, hem şu bizim Ömer’le evlenmiş... İnşallah mesut olurlar!’ diyor, fakat içten içe eridiği de belli oluyordu. Durup dururken lafınızı açar: ‘Galiba çok sıkıntı çekiyorlar, şu Ömer de bu kadar parayla ne diye evlenir acaba?.. Kıza yazık değil mi?.. Fakat iyi çocuktur, inşallah bahtiyar olurlar!’ diye tuttururdu. Birkaç kere de ağzından kaçırdı: ‘Ben elimden gelen yardımı yapıyorum ama, vaziyetlerini düzeltmeye imkân yok ki!’ diyerek size para verdiğini ortaya döküverdi. Pek saftır, böyle şeyleri de hiç saklayamaz... Aaa! Kan beynimize çıktı. Lakin kızmasın diye ses çıkarmadık. Gel zaman, git zaman, bizim Bedri değişiverdi. Eskiden çantasında ne varsa ortaya dökerken şimdi beş kuruşun hesabını sormaya, para isteyince: ‘Ne yapacaksınız?’ diye istintak etmeye* başladı. Birkaç gün sabahları o uyurken çantasını yokladım, üç beş lirası vardı. Akşamları gelince gene bir aralık çantaya göz attım, ufaklıktan başka bir şey yok... Hamt olsun, kardeşimiz ayyaş değildir, çapkınlığı yoktur... Hemen aklıma siz geldiniz! Evlense bu kadar fena olmazdı... Gelin bile onu senin kadar elimizden alamazdı. Ne oluyor? Dağ başında mıyız?”

* Sorgulamaya.

Adamakıllı heyecanlanmış ve bu yüzden nefesi daha çok daralmaya başlamıştı. Hiç istemediği halde bir iskemleye çöküp oturmayaya mecbur oldu. Macide hâlâ karşısında ve ayakta duruyor ve söylenenlerden bir şey anlamıyordu. Her kelimeyi teker teker duyuyor, bunların kafasında muayyen levhalar yarattığını fark ediyor, fakat hepsini toparlayıp muayyen bir mana çıkarmak elinden gelmiyordu. Bunun için, verecek cevap da bulamıyor, ikide birde, düşmemek için, masanın kenarına yapışarak karşındakine bakıyordu.

Bedri'nin ablası hafif ve hasta bir sesle, kesik kesik, tekrar başladı; bir ahababına herhangi bir dedikodu naklediyormuş gibi tabii ve kaygısız bir eda ile:

“Kardeşimin istikbali meselesi, arkasını bırakmaya gelmez diye bu hasta halimle sokaklara düştüm. Haftalardan beri dolaşmadığım yer kalmadı. Burayı buluncaya kadar akla karayı seçtim. Ama o zaman gelip sizi görmedim. Neyin nesi imişler bakayım diye tahkikatımı derinleştirdim. Şehzadebaşı'nda sokak sokak dolaşıp teyzeniz midir, nedir, onları buldum. Kadıncağız meğer dertli imiş, açtı ağzını, yumdu gözünü, ‘Aile namusumuz bir paralık oldu, bizim öyle akrabamız yok!’ diye bağırdı. Az daha bayılacaktı. Nur yüzlü bir enişteniz var, onu da gördüm. Zavallı adamı da çarpmadan edememişsiniz: ‘İki aylık yemek içmek parası seksen lira borcu vardı, bir kere gelip elimizi öpmeden, hakkınızı helal edin demeden defolup gitti... İki elim yakasındadır!’ diye beddua ediyor...”

Macide daha fazla tahammül edemeyerek olduğu yere yuvarlanıverdi. Düşerken sol eliyle iskemleye tutunmak istemiş, fakat muvaffak olamayarak daha beter sendelemiş ve alnını masanın köşesine çarpmıştı. Bu darbenin tesiriyle derhal kendinden geçti, pis halinin üzerinde boylu boyunca kaldı.

Bedri'nin ablası şaşırılmış ve adamakıllı korkmaya başlamıştı. “Kıza bir şey olur da benden bilirler!” diye telaş ediyordu. Macide'ye doğru koştu. Genç kızın masanın altına kayan ve kıvrıkcık saçlarıyla tamamen örtülen kafasını kaldırdı. Sağ kaşının üst tarafı şişmiş ve kızarmıştı. Kaldırıp yatağa götürmek istedi, nefes ve takati yetmedi. Büsbütün korkarak dışarı salona fırladı. “Kimseler yok mu?” diye bağırdı. Odaların birinde tıptırılar oldu ve madam, siyah elbiseleri ve daima asık suratıyla dışarı fırladı:

“Ne olmuş?” diye sordu.

Beraberce genç kızın odasına girdiler. Bedri'nin ablası:

“Birdenbire üstüne bir fenalık geldi. Herhalde sinirli bir şey... Belki de kocasıyla kavga ettiler...” diye izahat veriyordu. Madam kuvvetli kollarıyla Macide’yi yatağına yatırdı, göğsünü açtı, bileklerini ovuşturdu. Başındaki şişi görünce:

“Vah yavrum. Çarpmış bir yere!” diye söylendi ve sirke getirmek için dışarı fırladı. Bu sırada genç kızın bileklerini ovma işine devam eden Bedri’nin ablası kendi kendine mırıldanıyordu:

“Biraz evvel Bedri eve geldi; deli gibi bir hali vardı, odasına çıkıp yatağına seriliverdi. Kapıya kulağımı koydum. Galiba ağlıyordu da... Kazık kadar adam... Hâlâ çocuk... Bu kız da buralarda baygınlıklar geçiriyor... Acaba ikisi de sahiden sevdalı mı? Allah göstermesin... Kocası olacak serseri de ne boynuzlu herifmiş!..”

Madam tekrar içeri girince sesini kesti ve birkaç dakika durduktan sonra genç kızın kendisine gelmesini beklemeden sıvışıp gitti.

XX

Ömer eve döndüğü zaman, Macide gözlerini açmış, fakat henüz kafasını toparlayamamıştı. Madam asık suratıyla girip çıkıyor ve kendi bildiği birtakım ilaçlarla tedavisine devam ediyordu. Vak’ayı yarım yamalak Türkçesiyle anlatamayacağını akli kesince susmuş ve tekrar işine koyulmuştu. Ömer karısını bayıltan bu sıska karının kim olduğunu pek merak ediyordu.

Macide yarı açık gözlerle bir müddet tavana baktıktan sonra başını yavaşça yana çevirdi. Orada ayakta duran Ömer hemen:

“Karıcığım, karıcığım!.. Ne oldu sana?” diyerek genç kadının ellerine sarıldı. Macide ilk anda hiçbir şey hatırlayamadığı için sadece gülümsedi ve gözlerini kapadı. Madam getirdiği birkaç şeyeyi topladıktan sonra başıyla hafif bir selam verdi ve odayı terk etti. Karıkoca ani bir sessizlik içinde dakikalarca birbirlerine baktılar.

Vakit gece yarısına yaklaşmış, sokaklarda gürültü kesilmişti. Serince bir rüzgâr açık pencerenin kalın ve kirli perdelerini kımıldatıyordu. Ömer:

“Üşüyeceksin... Haydi seni soyayım da yorganın altına gir!” dedi. Fevkalade bir dikkatle karısının sırtından elbisesini, ayaklarından

çoraplarını çıkardı. Kendisi de soyunarak elektriği söndürmeden yatağa girdi.

Kolunu Macide'nin başının altına sürdükten sonra gene uzun zaman hareketsiz kaldılar. Kadın duvardaki meçhul bir noktaya ve Ömer onun yüzüne bakıyordu. Macide, rengi biraz solmuş, çenesi biraz daha uzamış olmasına rağmen hep güzel, belki daha güzeldi. Abajurun ışığı kirpiklerinin ucunu kırmızıya boyuyor, dudakları zaman zaman ürperir gibi kımıldıyordu. Nihayet başını yavaşça kocasına doğru çevirdi. Ağzından ilk çıkan söz:

“Ne yaptın?” suali oldu.

Ömer fısıltı halinde söylenen bu kelimelerin ne kastettiğini anlayamadı. Acaba: “Neler yaptın? Neden yaptın?.. Bak beni ne hallere koydun?” manasına mıydı, yoksa: “Ne yaptın, gidip Bedri'yi gördün mü?” demek mi istiyordu? İkinci şekle cevap vermeyi daha kolay buldu:

“Bedri'nin evine gittim” dedi. “Zavallı çocuğun halini görünce hakikaten kendimden utandım. Bir insan ancak haksız bir hücum uğrarsa bu kadar harap olabilir. Buna rağmen beni arkadaşça, evet, hiçbir şey olmamış gibi, dostça karşıladı. Yaptıklarımı mazur görmeyi ne kadar istediği yüzünden okunuyordu. Her şeyi kendisine anlatınca... Bana hak verdi diyemem... Fakat bana acıdı... Ah, Macide, sen de her şeyi bilsen bana acırdın...” Birdenbire sözünü keserek:

“Ben gittikten sonra gelen kadın kimdi?” diye sordu:

“Ablası!”

“Ablası mı? Bedri'nin ablası mı? Ne istiyormuş?”

Macide kadınla arasında geçen sahneyi hatırlamaktan fevkalade muazzep olduğunu* gösteren bir hareket yaptı. Gözlerini Ömer'den çekerek:

“Bilmiyorum!” dedi. “Bedri'nin bizimle ahbaplık etmesi... Bize yardım etmesi doğru değilmiş... Onlara zararı varmış...”

Ömer ne kadar samimi olduğunu kendisi de tayin edemediği bir hiddetle:

“Hayvan!..” dedi. “Ne üstüne vazifeymiş?”

Macide farkında olmadan Ömer'den biraz uzaklaştı. Güç zapt ettiği bir isyan ile, sesi titreyerek:

* Acı çektiğini.

“Bana, biraz evvel senden dinlediğime benzeyen şeyler söyledi. Belki de daha fazlasını... Aynı şeyleri senin de düşündüğünü bilmesem belki bu kadar fena olmazdım. Hasta ve edepsiz bir kadın dedim. Fakat görüşlerinizin bu kadar yakın oluşu beni deli etti. Onu dinlerken, aklımın almayacağı kadar bayağı iftiralarıyla ezilirken gözümün önünde hep sen canlanıyordun... Kadına kızmaya, onu kovmaya cesaret edemedim. Buna ne hakkım vardı?.. Aynı şeyleri sen de söylememiş miydin?.. Bedri’nin kardeşi beni senden daha çok düşünecek, senden daha iyi tanıyacak değildi ya... Ağzımı açıp bir kelime bile cevap veremedim. Sonra, birdenbire başım döndü... Galiba teyzemlere gittiğini ve onların benden nasıl bahsettiklerini anlatıyordu... Dizlerim bükölüverdi!..”

Kendini zapt edemeyerek ağlamaya başladı. Bu akşam bu ikinci ağlayışı idi. Fakat bu sefer gözyaşları öyle sakın ve rahat akıyor, bir tarafına bıçak saplanan bir adamdan çırpındıkça fışkıran kanlar gibi hiddet, yeis ve çaresizlik içinde yastıklara dökölüyordu.

Ömer karısını teskin etmek için elini ıslak yanaklarında gezdirdi, fakat Macide yüzünü öteye çevirerek rahat bırakılmasını istedi. Bir müddet konuşmadılar. Ömer titreyen parmaklarıyla karısının saçlarını karıştırıyordu. Neredeyse o da ağlayacak yahut kendisini kaldırıp pencereden aşağı atacaktı:

“Ben belki dünyanın en aşağı insanıyım... Ne kendime, ne başkalarına lüzumum var... Bir an evvel hesap kesmek en iyisi!” diyor, fakat bir taraftan da, kafasından geçen bu tasavvurlarla Macide’yi tehdit ettiğini sanıyordu.

Yavaş yavaş mırıldanmaya başladı:

“Hakkın var Macide... Ben Bedri’nin yanında biraz kalıp onun insanı bağlayan arkadaşlığını ve alakasını görünce kendimin ne olduğumu unutuvermiştim. O, birçok şeyler söyleyerek benim tamamıyla fena bir adam olmadığımı ispat etmeye çalıştı... Bir an için inandım. Şimdi görüyorum ki hepsi vehim! İnsan neyse o... Hakkın var... Belki de Bedri’nin o şirret ve mızımız ablası Mediha ile aynı hamurdanız... Seninle yollarımızın ayrılması lazım. Ben bu içimdeki melun şeytanı bir müddet daha gezdirir ve sonra her şeye bir son veririm... Niçin seni beraber sürükleyeyim? Ne kadar ayrı insanlar olduğumuz meydanda... Bütün bu farklara rağmen seni böyle çılgınlar gibi sevişim de herhalde bu şeytanın bir oyunu olacak... Sonra her şey günden güne daha fena oluyor...

Şimdiye kadar asla yapmadığım, yapacağımı aklıma bile getirmediğim işler oldu. Ben senin yanında böyle uzanıp sahici bir insan gibi sözler söyleyecek bir mahluk değilim... Ah Macide... Daha birçok şeyleri bilmediğin halde hükmünü verdin... Halbuki senin bu akşam gördüklerin hiçti... Hatta ben böyle yapmakta biraz da mazurdum. Kendimden iğreniyordum. Buna tahammül edemeyerek bütün insanları da kendim gibi iğrenilecek mahluklar halinde görmek istiyordum... Karıcığım... Benim neler yaptığımı bilsen... Belki bana daha çok kızardın... Belki yanımdan kaçardın... Belki de halime acırdın... Bak bana... Ben acınacak halde değil miyim?..”

Macide elinde olmayarak başını çevirdi. Kocası hakikaten son kuvvetini sarf ediyormuş gibi bitkin ve zavallıydı. Bu akşam ilk geldiğinden beri onda bir başkalık bulunduğu genç kadının aklına geldi. Ona “Neyin var?” diye bir kere bile sormadığını, bütün gece, sadece kendi ıstırapları üzerinde düşünüp, birçok sıkıntıların ve dertlerin elinde çırpındığı muhakkak olan kocasını asla merak etmediğini hatırladı. Fakat içinde acımdan ziyade merak etmeye benzeyen bir his belirdi.

“Niçin anlatmadın? Niçin hâlâ söylemiyorsun? Aylardan beri benden sakladığın şeyler var... Beni kendinden uzaklaştırmak için elinden gelen her şeyi yapıyorsun... Söylesene, bugün ne oldu?”

Ömer bir müddet durdu. Yattığı yerde yüzünün kızardığı belli oluyordu. Macide hem merak, hem de, kocasının bu hazin hali karşısında yeni doğmaya başlayan bir merhamet ve alaka ile onun gözlerinin içine baktı.

Ömer süratle doğruldu. Mümkün olduğu kadar karısından uzak durmak istediği anlaşılıyordu. Sırtını duvara dayadıktan sonra teker teker:

“Bugün bizim veznedar Hafız’ı tehdit ederek iki yüz elli lira aldım!” dedi.

Macide yattığı yerde hiç kımıldamadan Ömer’e baktı. Yüzünde bir yabancıyı tanımak istiyormuş gibi bir ifade vardı. Gözlerini büzüyor ve uzun kirpikleri daha sık ve koyu görünüyordu.

Ömer karısının halinden korktu, ona doğru eğilerek:

“İstersen hiçbir şey anlatmayayım...” dedi. “İstersen hemen giyinip gideyim ve seni rahat bırakayım... Yahut arkamı dönüp uyuyayım!.. Nasıl istersen!”

Her şeyi bitmiş, her şeye karar vermiş bir insan gibi konuşuyordu. Macide kollarını uzatarak onu ellerinden tuttu ve tekrar yanına yatırdı. Gayet yavaş bir sesle:

“Haydi, artık anlat!” dedi. “Her şeyini herkesten evvel bana söylemen lazım değil mi? Seni benim kadar, hatta benden başka kim dinler? Kim seninle beraber üzülür?”

Ömer biraz durup o günün vukuatını kafasında derlemeye çalıştıktan sonra, aynı yavaş sesle ve ağır ağır anlatmaya başladı. Bu sırada yastığın üzerinde yan yana duran başları neredeyse birbirine dokunacaktı. Macide yukarıya, tavana bakıyor. Ömer ise biraz yan durarak karısının sol yanağını, burnunu ve kirpiklerini görüyordu:

“Ne kadar sıkıntıda olduğumu biliyordun” diye başladı. “Belki sıkıntımın en büyük tarafı, sana hiçbir şey belli etmemek kaygısı idi. Sakın, sakın!.. Senin yüzünden bir şey yaptığımı iddia edecek değilim... Ne yaptımsa kendi hesabıma, kendi rezilliğimle yaptım. Zaten işin tefsir edilecek tarafı yok. Hiçbir şey beni mazur gösteremez... Evet, aylardan beri süren bu para sıkıntısı beni deli ediyordu. Sokaklarda, dairede gezip dolaşır veya otururken mütemadiyen düşünürdüm: Böyle sıkıntı çekmemize sebep ne? Bir türlü makul bir sebep bulamıyordum. Köprü’de, akşamüzerleri alışverişlerini yapıp paketlerini koltuklayan adamlara rastladıkça kendime sorardım: Senin neyin noksan? Neden? Neden sen evine bir şey götüremiyorsun? Neden borç alacak arkadaş veya olmayacak hülyalar peşinde koşmaktan başka elinden bir şey gelmiyor? Belki bunlar aslında o kadar feci şeyler değil... Belki yollarda gördüğüm insanların çoğu da benim gibi veya bana yakın vaziyette, fakat kafam her şeyi büyüten bir adese* gibi... Oraya giren her şey, yüklü bir kumaş üzerine damlayan yağ lekesi gibi belli olmadan genişliyor, büyüyor... Başka bir şey düşünmek isteyince muvaffak olamıyordum... Bu sıralarda bizim Nihat da beni sıkıştırmaya başladı. Kendilerine birtakım dalavereli işler için para lazım olduğunu söyledi ve bu sırada bizim veznedardan bahsetti... Nihat’a lazım olan para bana vız gelir... Aldırış bile etmedim... Fakat bu veznedar meselesi kafamda takıldı kaldı. İlk günlerde böyle bir şey yapılabileceğini ciddi olarak düşünmedim, fakat ben farkında olmadan bu fikrin, bir ihtiyat tedbiri gibi zihnime yerleştiğini gördüm.

* Büyüteç.

Aklım başımdayken böyle bir alçaklığı tasavvur etmeyi bile ayıp, hatta cinayet sayıyordum. Fakat dört tarafa koşup çare arayan ve mütemadiyen imkânsızlık duvarlarına çarpan kafam, son dakikada, tam yeis getireceği sırada, bu ihtimale sarılıp kendini kurtarıveriyordu. Belki eski bir alışkanlığın da bunda tesiri olacaktı. Çünkü ben bekârlığımdan beri sıkıntılı zamanlarımda veznedara başvuruyordum. Büsbütün başka bir şekilde tabii... Onun iyi ve eli açık oluşu, beni ümitsizliğin son haddine düşmekten daima men ederdi. Veznedar şimdi de aynı şeyi, fakat ne kadar değişmiş olarak yapıyordu!.. Şunu da söyleyeyim ki, böyle bir cesareti göstereceğimi, yani gidip veznedardan zorla para isteyeceğimi ciddi olarak asla tahmin etmiyordum... Kafamda sadece bir ihtimal bulunduğunu sanıyordum... Bu sabah... Bu sabah daireye gidince birdenbire karar verdim... “Ne olur yahu? Giderim, açıktan açığa para isterim!.. Ben onun serseri kaynı kadar da değil miyim?” dedim. Bu ani karar, bu yüzüzlük birdenbire nereden çıktı, bilmiyorum; daireye gider gitmez bu niyeti içimde hazır bulmuştum... İşte o kadar... Bir şeytan irademi istediği tarafa sevk ediyordu... Birkaç kere odadan çıkıp veznedarın kapısına kadar gittim... Bir türlü içeri giremedim. Nihayet bir hademe: “Hafız Bey odasında!” diye akıl öğretti. Ben de daha fazla tereddüt edemedim... Ah, Macide, zavallı adamın halini bir görmeliydin. Düşün ki, aylardan beri daimi bir telaş, işkence içinde yaşıyordu. Sana iki ay kadar evvel, galiba evlendiğimiz gün anlatmıştım!”

Macide yavaşça: “Bana bir şey anlatmadın!” dedi.

“Sahi mi? Ben öyle hatırlıyorum... Nihat’la Profesör Hikmet’e anlattım. O zaman sen yok muydun? Neyse, fakat kaynını hapisten kurtarmak için veznedan iki yüz lira aldığını, bunu yerine koyamadığı için defterlerde kalem oynatıp işi idareye çalıştığını herhalde söylemiştim. Aylardan beri hep tereddüt içindeydi. Kaynı mahkûm olsa, yahut beraat etse kefalet olarak adliyeye yatırdığı bu parayı alıp kasaya koyacak ve defterleri tashih edecekti, fakat mahkeme bitmek bilmiyordu... Bugün odasına girdiğim zaman hemen yüzüme bakıp o mahzun haliyle gülümsedi: ‘Halâ bir şey yok!’ demek istediğini anladım. Fakat ben kararımı vermiştim. Gayet kısa kesmek, bunun için de hiç oyalanmadan, lakırdıya dalmadan, makine gibi istediğimi söylemek tasavvurundaydım... Şimdi pek hatırlayamıyorum. Tamamıyla yabancı biri gibi konuştum. Çoğunu

Nihat'tan öğrendiğim cümleler ve tehditlerle zavallı adamı evvela şaşırttım; fakat sözlerimin sonuna doğru dudaklarında garip bir tebessüm belirmediğini gördüm. Derhal ağzım kurudu, sözümü kestim. O zaman Hüsamettin Efendi yerinden kalktı. Bana doğru geldi. Yakamdan tutup dışarı atacak sandım. Yapmadı. Şimdiye kadar kendisinde asla tesadüf etmediğim pişkin ve külhanbey bir tavırla: 'Aferin evlat, iyi yetişmişsin!' dedi. Sonra kısık ve bana o anda müthiş ve yersiz gelen bir kahkaha attı: 'Zamanını da iyi intihap ettin.* Maalesef seni boş çeviremeyeceğim. Mademki iki esnaf karşı karşıyayız, açıkça konuşalım. Dün gelsen metelik alamazdın, seni tekme ile kovardım. Yarın gelsen beni bulamayacaktın. Şeytan sana fısıldamış herhalde... Mübarek olsun... Ben bu işe daha fazla dayanamayacağım... Bir nihayet vermek lazım... Bu sabah kararımı verdim. Kasada epeyce para var, bir miktarını, daha doğrusu yüklenebildiğim kadarını alıp eve çoluk çocuğun nafakası olarak bırakacak, ondan sonra da başımı alıp gidecektim. Şeytan nereye çağırırsa oraya... Bu dünyada başka türlü olmak neye yarar? Dünyayı bizim kayınbirader gibi adamlar istila etmiş... Benim gibi bir acizin debelenmesi fayda verir mi? Beş çocukla bir karıyı süründürmeye ne hakkım var... Sen şimdi bu sözlerinle benim kararımı takviye ettin... Sana teşekkür borçluyum evlat... Bana dünyanın hakikaten suratına tükürülmeye bile değmez olduğunu ve bu dünyada suratına tükürülmeyecek bir tek, ama bir tek insan bile bulunmadığını sağlam bir şekilde ispat ettin. Böyle biri mevcut olsa o sen olurdun ve şimdi buraya gelinceye kadar içimde bir şüphe vardı. Şu kâinatta belki bir de iyi taraf vardır, fakat görmek bize nasip olmuyor diyor ve seni düşünüyordum. Bir daha teşekkür ederim. Beni boş hayallerle avunmaktan, yaptığımı pişman olmaktan kurtardın. Ben de kendimi, adam tanır bir şey zannederdim. Senin suratına bakınca melanet dolu ruhunu göreceğime yüreği çarpan bir insan görüyordum. Nah, bunak kafa... Al şu iki yüz elli lirayı, beni kimseye ihbar etme. Yarına kadar süküt hakkı olarak veriyorum. Ondan sonra istersen İsrail'in** borusunu al da eflake*** ilan et...

* Seçtin.

** Kıyamet zamanının geldiğini "sur" denilen borusuyla bildireceğine inanılan melek.

*** Gökler, anlamında. Burada, İsrail'in, eski astrolojiye göre dokuzuncu gök sayılan arşı taşıyan meleklerden biri oluşu inancına dayanılarak kullanılıyor.

Vacibtaâlâ* polis olup gelse beni bulamayacak. Yalnız senden bir ricam var... Namusuna güvenerek istemiyorum. Kendin için de bir faydası yoktur, belki zararı olur da ondan söylüyorum: Paraları alıp eve verdiğimi ağzından kaçırma... Nereden biliyorsun diye belki seni de işin içine karıştırırlar... Merhametten değil, ihtiyaten sus... Haydi bakalım... Benim gözlerimi açtın, sana bir daha eyvallah.... Şimdi arabayı çek... Namussuz insan suratı seyretmek istemiyorum. Kendim kendime yeterim... Durma... Defol!.. Defol!..' Sarhoş gibi odasından çıktım. Bütün söylediği sözler birer birer beynimde zonkluyordu. Yerinden fırlayacakmış gibi büyüyen gözleri, yeis ve ümitsizlik içinde, insanlara ve hayata karşı artık teskin edilmeyecek bir kin ile titreyen sesi peşimi bırakmıyordu. Macide, yemin ederim ki dünya kurulalıdan beri hiç kimse kendini, benim o anda bulduğum kadar aşağılık ve iğrenç bulmamıştır. Kendimi tokatlamak istiyor ve bunu alabildiğine, kolumu gere gere yapamayacağımı düşünerek kuduruyordum. Pantolonumun sol cebinde ve avcumda tuttuğum banknotlar her adım atışımda hışırdıyor ve bir çirkefe dokunuyormuşum gibi içimi gıcıkliyordu. Derhal daireden çıktım. Paraları bir köşeye atmak istiyordum. Fakat zavallının birinin eline geçer diye korktum... Dünyanın en biçare, en alçak adamı bile, bu paralara müstahak olacak kadar düşkün değildi. 'Ne yapmalı, ne yapmalı?' diye düşünüyordum. Onları yanımda bulundurduğum her an beni daha çok şaşırtıyor, eritiyordu; fakat ben bu işkenceyi nefsimde reva görmeyi bir nevi intikam sayıyordum... Birdenbire kendimi Beyazıt civarında buldum. Dolaşırken farkında olmadan buralara kadar gelmişim... Derhal aklıma Nihat'ın evinin bu taraflarda olduğu geldi... Evet, o herif bu paralara layıktı. Belki bunun ne demek olduğunu anlamayacak, hatta memnun olacaktı, fakat ben onun bu iki yüz elli liranın sahibi olduğunu bildikçe ondan nasıl iğreneceğimi düşünüyor ve adeta haz duymaya başlıyordum. Kumkapı tarafına giden yollardan birinde oturuyordu. Evde yoktu. Paraları boru gibi yuvarlayarak kapının altından içeri soktum. On parasızdım, fakat biraz hafiflemiştim. Oradan buraya kadar yayan olarak geldim..."

Ömer fısıltı halinde konuştuğu halde yorulmuş ve terlemişti. Gözlerini bir an için kapadı ve bu esnada Macide'nin, belki de

* Allah.

farkında olmadan, uzaklaşmak, ona dokunmamak için bir hareket yaptığını hissetmedi. Gözlerini açmadan, sayıklar gibi bir sesle:

“Evde sizi karşı karşıya oturur buldum. Evvela hiçbir şey anlamadım. Sonra birdenbire ruhumun bütün çirkefleri boşandı. Fakat ne yapabilirdim? Kendi ruhunun pisliğini bu kadar yakından gören bir adam başkalarının temiz olacağına inanabilir mi?”

Birdenbire gözlerini açtı. Macide’nin kendinden uzaklaştığını, ürkek bakışlarla yatağın ta kenarına kadar gittiğini gördü:

“Eyvah... Macide... Niçin bana hepsini anlattırdın? Böyle yapacaktın da neden her şeyi söyle dedin? Şimdi beni anlamıyorsun. Anlasan böyle kaçmazdın! O zaman, bütün fenalıkları yapanın asıl *ben* olmayıp içimde saklı duran ve fırsat arayan başka bir *ben* olduğunu sezer ve bana acırdın, beni kurtarmaya çalışırdın. Bedri... Bedri beni anladı... O nasıl anladı? Yanaklarımı nasıl okşadı?.. Halbuki ben ona neler yapmıştım. Macide, beni nasıl bırakıyorsun...”

Yastığın üzerine kapandı. Kolları omuzlarından aşağı ölü gibi sarkıyordu. Hıçkırıyor, ağlamıyor, şikâyet etmiyor, hatta belki nefes bile almıyordu. Bu hal Macide’yi büsbütün korkuttu. Eliyle kocasının başını dürtüp yüzünü yastıktan ayırmaya ve kendine çevirmeye çalışarak:

“Ömer!.. Ömer!.. Bana bak... Kocacığım... Üzülme... Bana bak!” diye yalvardı. Ses çıkarmadığını görünce daha çok telaş ederek üstüne eğildi, hem kulaklarına tatlı sözler fısıldamaya, hem de yanaklarını, boynunu öpmeye başladı. Onu bu kadar harap görmeye dayanamıyordu. En ümit etmediği zamanlarda onu Ömer’e bağlayan bir his, bu adamın şu anda yüzde yüz kendisine muhtaç olduğu hissi ve bunun verdiği gurur, genç kadına her şeyi unutturuyordu. Kocasına sokuldukça çıplak ayakları onunkilere dokunuyor ve her temasta Macide’nin vücudundan şiddetli bir titreme geçiriyordu. Nihayet Ömer’in başını çevirmeye muvaffak oldu. Delikanlının yüzü soluk ve gevşekti. Minnetle dolu bir gülümseme onun ağır bir hastayı andıran çehresine tatlı ve cazip bir hal veriyordu. Macide kocasının şimdi tamamen çocuklaşan dudaklarını buldu ve kollarını boynunun altından ve üstünden uzatarak ona daha çok sokuldu.

Bu hadiselerden sonra on gün kadar, hayatlarında hiçbir fevkaladelik olmadan, geçti. Araya aybaşı girdiği için henüz şiddetli para sıkıntıları da yoktu. Yalnız Macide'nin bütün tahminlerinin aksine olarak bu müddet esnasında Nihat onları daha sık ziyaret etmeye başlamıştı.

Bu sefer birtakım garip delikanlıları da beraber getiriyordu. Dârülfünunun muhtelif kısımlarında okudukları rivayet edilen ve bağıra bağıra konuşmayı, geniş hareketler yapmayı itiyat edindikleri ilk anda göze çarpan bu gençler, Ömer'in pansiyonundaki karanlık salonda toplanıyorlar, madamı, ikide birde odasının kapısından başını çıkararak, kızgın gözlerle ortalığı süzmeye mecbur edecek kadar gürültü ediyorlar, bazı meseleleri münakaşa ve Nihat'ın fikirlerini tamamen kabul ettikten sonra dağılıyorlardı.

Bazen ceplerinden çıkardıkları birtakım yazıları birbirlerine okurlar, yahut neşretmekte oldukları mecmua ve broşürlerin tashihlerini yaparlardı. Yazıları, ekseriya ismi zikredilmeyen, yahut nadiren ve korkunç sıfatlarla birlikte zikredilen muhasımlara* küfürden ibaretti. Ömer, Nihat'ın hatırı için bazen bunların yanında oturur, hatta bu ateşli yazıları biraz da zevk alarak dinlerdi. Bu gençlerin iddialarına bakılacak olursa memleketteki bütün akli başında fikir adamları birer türlü lekeliydi: Kimisine falan milletin yardakçısı, kimisine şu veya bu fikrin satılmış kölesi, kimisine korkak ve dalkavuk, kimisine bozuk kanlı diye hücum ediyorlardı. Sadece kulak misafiri olduğu halde Ömer bunların, mücadele ettikleri adamlar ve fikirler hakkında, hiçbir malumatları olmadığını hayretle tespit etmişti. Bunun için bir gün Nihat'a:

"Yahu, sana acıyorum. Etrafına daha akli başında insanları toplayabilirdin!" dedi.

Fakat o, kurnaz bir gülümseme ile mukabele etti:

"Lüzumu yok. Akli başında adamlarla hiçbir iş görülmez. Bize, itirazsız inanacak ve düşünmeden harekete geçecek insanlar lazım! Bu gençleri romantik birtakım emellerle bağlamak, onlara kabada-yıca sergüzeşterin hasretini duyurmak ve bugünkü hudutları dar gösterip büyük arzularla beslemek ve böylece hepsini avcumun

* Düşmanlara.

içine almak daha kolay ve daha muvafık..." Sonra, artık yola getiremeyeceğini anladığı dostuna karşı samimi olmakta bir mahzur görmeyerek ilave etti:

"Hayat bir katakulliden ibarettir!"

Bir zamanlar Nihat'la münakaşa ederken söylediği gibi, Ömer arkadaşının sözlerinin doğru olmaması icap ettiğini seziyor, hayatın bu kadar aşağı emeller üzerine kurulabileceğini kabul etmiyor, fakat fikirlerini müdafaa edecek kudreti de kendinde bulamıyordu. Hayat herhalde bir katakulli değildi. Ama neydi? Bu hayatın bir manası olmak icap ederdi. İnsan dünyaya sadece yemek, içmek, koynuna birini alıp yatmak için gelmiş olamazdı! Daha büyük ve insanca bir sebep lazımdı. Lakin tembelliğe alışmış olan kafası bunu bulamıyor, bulmak için uğraşmaya üşeniyor, yanlış ve bayağı olduğunu sezdiği şeyleri de kabul edemediği için selameti firarda buluyordu... Her şeyden, her derin düşünceden, her üzüntülü nefis muhasebesinden kaçmayı itiyat edinmişti. Düşünce adamı olmaktan çıkmış, muhayyile, daha doğrusu kuruntu adamı olmuştu. Etrafında kendisini doğruluğuna inandıracak bir fikir cereyanı bulamadıkça, arkadaşlarının ve hatta hocalarının, büyük ve gösterişli sözler arkasında adamakıllı esnafça işler kovaladıklarını gördükçe kendi muhayyel* âleminde yaşamayı tercih ediyor ve hakikatte sadece muhayyilede yaşamak mümkün olmadığından maddi hayatında tesadüflerin, ani heyecan ve ihtirasların oynacağı olup kalıyordu.

Nihat'ın yanındaki çocukların kabadayıca feragat ve fikir kahramanlığı rolü oynadıklarını sezecek kadar zekiydi. Onlar, Ömer'e: "İdealsiz ve hodbin genç! İçinde asla inanmak ihtiyacı duymayan serseri ruhlu bir adam!" diye bakarlarken Ömer de:

"Ben sizi bilirim, civan delikanlılar. Bütün fedakârlık hamleleriniz post kapıncaya kadar sürer!" diye söyleniyordu.

Bunlardan biriyle konuşurken:

"Azizim!" diye sormuştu: "Sen tıbbiyeyi bitirince ne yapacaksın? Köye mi gideceksin?"

Öteki birdenbire boş bulunarak:

"Ne münasebet!" dedi. Sonra, pek ustaca olmayan bir ricat yaptı: "Mamafih, icap ederse giderim!"

"İcap etmesi nedir? Nasıl icap eder? Köyün doktora ihtiyacı var! Sen gitmek istersen kimse de mâni olmaz. Ne bekleyeceksin?"

* Düş.

Çocuğun cevap vermeye hazırlandığını görünce devam etti: “Hiçbir şey söyleme iki gözüm. İtirazlarını senden evvel ben sayıvereyim: Köylere gitmeden evvel birçok şehişlerimize bile doktor lazım!.. Köylerde, vesait noksanı yüzünden kâfi derecede faydalı olamayız!.. Bu kadar tahsili ve yurdun bizde tecelli eden* emeğini mahdud bir mıntıkada ziyan edemeyiz!.. Değil mi? Pekâlâ, ben de size hak veriyorum, öyleyse ne diye feragat makaleleri, köylüye destanlar yazıp duruyorsunuz? Bak, ben sana, senin neler istediğini sayayım: Evvela, bütûn muvaffakiyetinin başı olarak büyük bir iltimas arayacaksın... İtiraz etme, bal gibi arayacaksın. Hatta, eğer son sınıflara yaklaştıysan aramaya başlamışsındır bile... Ondan sonra memleketin göz önünde bir yerine tayin olunmak... İhtisas yapmak imkânlarını elde etmek... Sonra para kazanmak: Bol bol, avuç avuç, çılgınlar gibi kazanmak... Sonra güzel bir karı almak... Kafaca anlaşıcağın ve ruhu ruhuna uygun bir kadın değil! Herkes gördüğü zaman ‘Aman! Bakın, falancanın ne enfes karısı var!’ desin yeter!.. Yalnız bu noktada idealistsiniz; ve maddi menfaatler ve rahatlar haricinde yegâne manevi zevkiniz budur: Güzel karı alıp herkese parmak ısırtmak... Sonra otomobil, apartman... Daha sonra göbek, poker vesaire... Hayatınızı gözümün önüne serilmiş gibi görüyorum, bir şey dediğim de yok, pekâlâ! Demek ki böyle icap ediyormuş, böyle olsun... Fakat bu istikbale hazırlanırken şu yaptığınız işler tarzındaki bir mukaddemeye** ne lüzum var? Yarın yaşlanınca eşe dosta: ‘Gençliğimizde çok idealisttik ama, hayat insanı değiştiriyor... Şimdi realist olduk... Ah, o ateşli günler!’ diyebilmek için mi? Bu kısa gevezelik devrine sırtınızı vererek bundan sonraki hayatınızın kepaze ve boş mahiyetini mazur göstereceğinizi mi ümit ediyorsunuz?”

Nihat, Ömer’in bu nevi ukalalıklarını doğru bulmadığı için onu başka taraflara çekmeye çalışıyor, ve son günlerde hep beraber geldikleri Profesör Hikmet’le dedikodu bahisleri açıyordu. Fakat Ömer, fırsat buldukça, o zavallı delikanlılara musallat olmaktan geri kalmaz, herhangi birini yakalayıp çatmaya başladı:

“E, genç arkadaş! Sen hangi işin peşindesin? Hukukçu mu? Enfes... Şimdilik böyle gönül eğlendiriyorsun... Yarın öbür gün müddeimumi muavini*** olunca İran ile, Turan ile uğraşmaya vaktin

* Ortaya çıkan.

** Girişe, başlangıca.

*** Savcı yardımcısı.

kalmaz... Köyden köye cürmümeşhuda* gidersin... Yarın yamalak okuduğun evraka dayanarak ceza talep eder ve hayatının manasını idrak etmek için eşi dostu toplayıp bekâr odanda akşamları iki kadeh atarsın... Göreceksin, birkaç sene içinde emellerin ne kadar daralıverecek... Bu ateşli halinden eser kalmayacak... Baremde bir derece yükselmene mâni olacak kahramanlıklardan şiddetle kaçınacaksın... Her âmirin karşısında bir tek düşüncen olacak: Ne pahasına olursa olsun, kendini beğendirmek! Onun için isyankâr ruhunu şimdiden boşalt... Tam fırsattır... Talebeyken istediğin profesörü cahil, istediğin hocayı aptal bulabilirsin... İstediyin gibi tenkitler yaparsın... Hiçbir zararı olmaz, bilakis arkadaşların arasında merteben yükselir... Sana açıkça cevap veremeyeceğini bildiğin kimselere küfürlerle hücum et, hain ve alçak diye yaz!.. Gençlik ateşlidir. Hareket ve heyecan ister. İstikbalini tehlikeye koymamak şartıyla coş bakalım!..”

Bir gün bu gençlerden biri ona sordu:

“Ömer Bey” dedi. “Siz adeta yaşlı bir adam gibi konuşuyorsunuz... Halbuki aşağı yukarı bizle akransınız... Aramızda ancak üç dört yaş fark var!..”

Ömer evvela verecek cevap bulamadı... Bir müddet düşündükten sonra:

“Hakkın var!” dedi. “Sizin de, benim de işimiz gevezelik... Yalnız bir farkla: Siz bir şey yaptığınızı zannediyorsunuz, ben ne yaptığımı, daha doğrusu ne yapmadığımı gayet iyi biliyorum. Sonra... ben daha çok kendi içimde yaşayan bir insanım... Bunun için size nazaran birkaç misli fazla yaşamış sayılırım.”

Bu münakaşalar ve makale kıraatleri** esnasında Macide ekseriya odadan çıkmazdı. Yalnız ara sıra Profesör Hikmet Ömer’e:

“Hemşire hanım nerede? Buyurmazlar mı?” diye soruyor ve Ömer gidip karısını getiriyordu. Böyle zamanlarda Profesör la-kırdıyı gayet cazip mevzulara, mesela Arap müverrihlerine*** veya Selçukilerin silah kullanmalarına intikal ettirir, saatlerce tafsilat verir ve genç kadını böylece ilmine hayran ettiğini zannederdi. Son günlerde Profesör’e bir de evlenme merakı gelmişti. Talebeleri ona ikide birde kız buluveriyorlar fakat nedense iş bir türlü ciddileşemiyordu. Bazen Nihat:

* Suçüstü.

** Okumalar.

*** Tarihçilerine.

“Macide Hanım, sizin konservatuvarda iyi ve güzel bir arkadaşı-
nız yok mu?” diye sorar ve Macide hafifçe kızarıp sahi zannederek:

“Bilmem... Hiç bu gözle bakmadım!” derdi.

Profesör, hem güzel, hem tahsilli, hem de iyi aileden bir şey
arıyor ve nihayetsiz ilminin kendisine bütün bu meziyetleri istemek
hakkını verdiğini sanıyordu.

Macide, Ömer’le aralarında herhangi bir münakaşa olmasını
istemediği için bir türlü sesini çıkarmıyor, fakat ziyareti her güne
bindiren bu dostlardan hoşlanmadığını daha fazla saklayamaya-
cağını da hissediyordu. Gündüzleri konservatuvardan döndükten
sonra evi düzeltmek, yiyecek hazırlamak, biraz da dinlenmek la-
zımdı. O akşamki hadiselerden sonra Ömer’le aralarında yeniden
taze ve kuvvetli bir dostluk başlamıştı. Fakat henüz herhangi bir
mesele halledilmiş değildi. İkisinin içinde de uzun uzun konuşma-
ya ve anlaşmaya ihtiyaç gösteren düğümler vardı. Adeta yeniden
tanışıyormuş gibi birbirlerinin önüne sermeleri, sevgilerini tekrar
birtakım esaslara istinat ettirmeleri* lazımdı. Şimdiki münasebetleri
daha ziyade karşılıklı itimada dayanan bir mütarekeye benziyordu.

Uzun zaman bu halde yaşamak, vaziyeti düzeltmeyecek; iki
tarafın birbirinden gene birtakım şeyleri saklamasına, sakladıkça
karşısındaki için elinde olmayarak birtakım memnuniyetsizlikler
beslemesine sebep olacaktı. Mesela Macide Ömer’in ahbabları işi-
ni kökünden halletmek istiyordu. Kocasının bunlara pek candan
bağlı olmadığını, sırf alışkanlık yüzünden ve münasebetini kesmek
için bir sebep görmediğinden onlarla düşüp kalktığını fark ediyor,
fakat bir türlü açıkça her şeyi söyleyemiyordu. Saza gittikleri ak-
şam Ömer’e birdenbire: “Kalkalım!” demesinin sebebi, bu yüksek
adamların konuşmalarının tahammül edilemeyecek kadar mana-
sızlaşması, fakat bunun yanında da, Profesör Hikmet’in gitgide
yüzsüzleşen sarhoş halleriydi. Yan yana oturdukları için ikide birde
Macide’ye doğru eğilerek herhangi akla hayale gelmeyecek bir şey
söylüyor, bu sırada midesinin ufunetli** havası genç kadının yüzünü
kaplıyor ve nefesini kesiyordu. Pek de sarhoşluk eseri olmayarak
yanına sallayıverdiği elleri Macide’nin dizlerine veya bacaklarına
dokunmak hususunda göze batır bir temayül gösteriyorlar ve büs-
bütün kızaran gözkapaklarının arasında hastalıklı bir kedininkine

* Dayandırmaları.

** Kötü kokulu.

benzeyen gözleri, manası pek açık olan ifadelerle, Macide'nin göğsünde dolaşıyorlardı.

Bunları Ömer'e açıkça söylemek mümkündü; Ömer derhal inacak ve bütün arkadaşlarına arkasını dönüverecekti. Veznedar meselesinden sonra böyle bir şeyi istediği de anlaşılıyordu. Fakat daha evvel gidip Profesör'le kavga etmesi ve hadise çıkarması da mümkündü. Sonra kendisine teheyyüç veren* her vak'adan sonra Ömer'e sinirli bir dalgınlık çöküyordu. Bu hal Macide'yi korkutmaya başlamıştı. Kendisi haklı olsa, bu hakkı Ömer kabul etse bile kocasının içinde gene: "Ne diye benim ruhumun ahengini bozdun?" diyen bir taraf bulunacağını biliyordu. Ömer'in kati hareketlerden ve kararlardan kaçmak ve hoş olmayan her meseleyi olduğu gibi bırakarak el sürmemek yolundaki temayülünü öğrenmişti. Herhangi bir işe kendini vererek uğraşmak, bir meseleyi, tatlı veya acı bir neticeye bağlamak genç adamı ürkütüyor ve o, birçok şeylerin farkına varmadan yaşamayı ve nihayet hadiseler, kendilerinden kaçılamayacak kadar sıkıştırınca, ani ve şiddetli kararlar, o anda aklına gelen hareketlerle işin içinden sıyrılmayı ve her şeyi koparıp atmayı tercih ediyordu.

Genç kadın mütemadiyen düşünüyor ve herhangi bir karar veremiyordu. Bedri o hadiseden sonra ancak bir kere ve Ömer'le beraber geldi. Birkaç dakika oturduktan sonra hemen gitti. Halinden anlaşıldığına göre, ablasının ziyaretinden haberi vardı ve Macide'ye karşı kendini mücrim** hissediyordu. Bu ziyaretinde Balıkesirli bir ahababını gördüğünü, ondan öğrendiğine nazaran annesinin Macide'yi pek merak ettiğini söyledi. Macide:

"Evet... çok fena ettim. Üç aydır mektup yazmadım!" dedi. Fakat ne yazabilirdi? Vaziyetinin Balıkesir'e karşı izah edilmesi hayli müşkül, hatta imkânsızdı. Şu nikâh işi bitse belki biraz daha kolaylaşacaktı. Bir taraftan da, eniştesinin ve ablasının birtakım manasız hareketlere kalkmalarından, hatta polise filan müracaat etmelerinden korkuyordu. Fakat Ömer'in soyu, şimdi tamamen dağılmış ve fakirleşmiş bulunmasına rağmen, hâlâ Balıkesir'in muteber eşraf ailelerinden sayılırdı. Onların gelini olmak, birçok şeyleri tekrar düzeltecekti.

* Heyecan veren.

** Suçlu.

Bu sıralarda hadiseler gene süratle birbirini kovaladı ve Macide'nin hayatı yirmi dört saat içinde büsbütün başka istikametler alıverdi.

XXII

Profesör Hikmet başta olmak üzere Nihat ve maiyetlerindeki gençler bir akşam mer'i ve karısını bir hayır cemiyetinin msameresine götürdüler. Ömer o gün adamakıllı yorgundu. (Parası olmadığı için Taksim'den Sirkeci'ye kadar yayan gidip gelmiş ve ögle yemeği yememiti.) Bu yüzden pek gnl yoktu. Macide'nin de gitmek istemeyeceğini tahmin ediyordu. Evvela teklifi kabul etmedi. Fakat Profesör Hikmet:

“Hanım kızımız görmek isterler... Gençlerin uğraıp yaptıkları bir şey.. Müzik var... Piyes var... Çocuklar çalıştılar, bir teşvik olur... Biz zaten elimizden gelen yardımı yapıyoruz, siz bir ziyaret edip gayret vermekten kaçmayın!” dedi. Ömer bir aralık ağzından o gün yayan yürüdüğünü ve parasız olduğunu kaçırdı. Hikmet hemen elini cebine atarak iki lira çıkardı, “Ne diye bana derdini amazsın! Sana kaç defa söyledim!” diye azarlayarak mer'e verdi. Nihat da:

“Daha lazımsa ben de vereyim!” dedi.

Ömer bu söz üzerine tüylerinin ürperdiğini hissetti. Nihat'ın kendisine veznedarın parasını teklif ettiğini zannederek ona kin dolu bir bakış fırlattı. Fakat Nihat hiç aldırmadan:

“Haydi, uzun etme, gidelim!” dedi.

Hep beraber çıktılar ve tramvayla ehzadebaı'na kadar geldiler. Bu sokaklarda Macide'yi garip bir korku sardı. Emine teyzelere sapan yolun önünden geçerken bütün gayretine rağmen başını o tarafa çevirmekten kendini alamadı ve iki katlı ahşap evin hiçbir penceresinde ışık yanmadığını gördü.

“Herhalde sofadalar, yemek yiyorlardır!” dedi.

Eski bir konak bahçesinden geçtiler. Kocaman binanın sofası süslenmiş, arka arkaya dizilen iskemleler ve battaniye perdelerin ayırdığı bir sahne ile müsamere salonu haline getirilmişti.

Ortada kimseler görünmediği için mer:

“Erken geldik galiba!” dedi.

Profesör Hikmet:

“Öyle!” dedi. “Mamafih reisin odasına bir bakalım. Belki eşten dosttan gelenler vardır.. Çene çalarız!..”

Oldukça büyük bir odaya girdiler. Burası hakikaten doluydu. Macide cıgara dumanları arasında hayalleşen on beş yirmi kadar insan gördü. Birçoğunun, saza gittikleri akşam tanıştığı kimseler olduğunu fark etti. Karşıdaki büyükçe bir yazı masasının arkasında beyaz ve kıvrırcık saçları arkaya taranmış, orta yaşlı, biraz uzun ve at suratlı bir zat vardı. Bu cemiyetin reisi olduğu anlaşılıyordu. Yeni gelenler içeri girdikleri sırada hararetli bir konuşma başlamıştı. Reisin yanındaki eski usul vişneçürüğü maroken koltukta yaşlı ve yuvarlak yüzlü, minimini gözlü ve seyrek saçlı bir adam sağ elini muntazam fasılalarla kaldırarak nasihat veya emir verir gibi bir şeyler anlatıyordu. Ömer hemen karısına dönerek:

“Eski ve meşhur adamlardandır. Çok büyük memuriyetlerde bulunmuştur. Şimdi mütekait*, fakat fikirlerinden herkesi istifade ettirmek ihtirasını muhafaza ediyor. Dikkat et, çok yaman laflar eder!” dedi.

Gelenler birer iskemle bulup iliştikten sonra konuşan zat tekrar söze başladı. Uzun uzun birçok şeylere temas etti. Asıl neyi kastettiği pek anlaşılmıyor, İstanbul’un sokaklarını tamirden Avrupa’ya giden talebenin barlarda gezmesine; köylüye traktör verilmesinden Almanya’ya olan tütün satışına kadar her mevzua uğruyordu. Bir aralık, memleketi idare için mümtaz bir zümrenin vücuduna lüzum gördüğünden ve bu zümreyi alelade yoldan elde etmek güç bulunduğu için her mektepten sınıf başları toplayıp ayrı bir rejim altında ve ayrı bir tahsil ile yetiştirmek mümkün olacağından bahsetti. Her fikrini takviye için kendi hayatından ve pek zengin olduğu anlaşılan mazideki icraatından misaller getiriyordu.

Bir köşede cıgara içip etrafı süzen muharrir İsmet Şerif, mütema-diyen konuşan mühim adamın nefes almak için yaptığı bir fasılayı yakalayarak söze başladı ve kendisi de aynı akıbete uğramamak için kelimeler ve cümleler arasında ufak bir boşluk bile bırakmadan anlatmaya koyuldu. Aynen kendinden evvel konuşan zat gibi bin bir mevzua atlıyor, fakat daha karanlık bir lisan ve daha göz boyayıcı

* Emekli.

kelimeler kullanıyordu. Sonra misallerini de mazideki icraatından değil, yazdığı eserlerden almayı tercih ediyordu.

Macide bu sırada Bedri'nin de içeri girdiğini gördü. Ömer hemen eliyle işaret ederek arkadaşını yanına çağırırdı:

"Gel, beraber oturalım!" dedi. "Bizim İsmet Şerif bütün başından geçenlere rağmen akıllanmamış, boyuna ukalalık edip duruyor. Şimdi bir laf atıp kızdıracağım!"

Bu sırada büyük muharrir:

"İçtimai bünyemizin teşekkülünde mühim âmil olan bu donele-
rin kütle psikolojisi üzerinde de maşeri tefekkürün tekevvününde
nasıl bir seyir ile müessir olduklarını romanlarımda uzun uzadıya
teşrih etmiştim!"* diyordu.

Ömer hayretle sordu:

"Üstat sizin romanlarınız da var mı?"

İsmet Şerif hiç beklemediği bu cehalet tezahürü karşısında:

"Okuma yazma bilenlere sorun!" demekle iktifa etti.

"Ben sizin ara sıra makalelerinizi görüyorum, fakat romanınız
olduğunun farkında değilim... Herhalde okunmuyor!.."

Şair Emin Kâmil, arkadaşı İsmet Şerif'e yapılan bu hücumdan
memnun olduğunu belli edecek kadar mütebessim bir yüzle onu
müdafaaya kalktı:

"Aman, dostum, 'Yara' romanı, pek rağbet görmemiş de olsa,
edebiyat tarihimize girmiştir!"

"Yara", İsmet Şerif'in hakikaten en çok ismi zikredilen eseriymiş
ve aşağı yukarı, kendisine çocukluğunu ve gençliğinin bir kısmını
zehir eden ve onu daimi şekilde sakat bırakan boynundaki yara-
nın hikâyesiydi. Ömer, insafsız bir kararla hücumunun arkasını
bırakmadı.

"Yapma, canım!" dedi. 'Yara' romanı hakikaten fena değildi...
Bak, şimdi aklıma geliyor... Bir zamanlar ben de okumuştum...
Lakin hep beraber düşünelim: Bu roman bir adamı edip ve romancı
yapmaya kâfi midir? Bir insan ki, ömrünün sekiz, on senesini feci
bir derdin pençesinde, bütün hisleri ve düşünceleri bu derde bağlı
olarak geçirmiştir eli de, ekmek parası için sürü sürü yazı yazmak
sayesinde, iki lafı yan yana getirmeye müsaittir; artık ömrünün bu

* "Toplumsal yapımızın biçimlenişinde önemli bir etken olan bu verilerin kütle
psikolojisi ve toplumsal bilincin oluşumunda nasıl bir gelişimle etkili oldukları-
nı romanlarımda uzun uzadıya irdelemiştim."

en büyük ve belki yegâne hadisesini biraz alaka ve birçok merhamet çekecek kadar kaleme alamaz mı? ‘Yara’ romanı doğru dürüst hurufatla* basılsa, altmış yetmiş sayfa ancak tutar... Herkesin itiraf edeceği şekilde, tekniği de oldukça bozuktur. Büyük eser, sanat muvaffakiyeti dediğiniz bu mu? Şu halimde ben İsmet Şerif’in çektiğini çeksem, böyle bir fasıllık bir roman kıvrırım... Bence sanatkâr, kendinden başkalarına vermeye başladığı zaman sanatkâr olur!..”

İsmet Şerif’in eğri boynu omuzlarının üzerinde kıpkırmızı kesildi. Titreyerek bağırdı:

“Ömründe üç satır yazı yazmamış bir herifin mütalaaları** daha başka türlü olamaz... Sokakta ayakkabı boyayan bir çocuğun işine müdahaleyi salahiyetimiz dışında sayarız, halbuki biz sanatkârların işine burnumuzu sokmayı en tabii hakkımız addederiz... Çizmeden yukarı çıkmak bizim yarı münnevverlerin en bariz vasfıdır!..”

Ömer güldü:

“Boyacının meslek ve usullerine karışmam, yalnız pabucumu fena boyarsa bunu anlamaya gözüm müsaittir, itiraza da hakkım vardır. Eğer sanatkârlar eserleri hakkında söz söylemek salahiyetini yalnız meslektaşlarına verecek olurlarsa gene kendileri ziyan ederler, çünkü onlar birbirlerine karşı bizim kadar da insaflı degillerdir!”

Birkaç kişi güldü. Emin Kâmil, İsmet Şerif’i tekrar müdafaa etmek için söze başlamış gibi yaparak lafı değıştirdi, evvela hiç kimse onun ne söylediğini anlayamadı. Fakat yavaş yavaş, yeni daldığı İslam tasavvufundan bahsettiği meydana çıktı. Genç şair bir sene gibi az bir zamanda Buda’yı, Laotse’yi deneyip bırakmış, nihayet Muhiddînî Arabî ve Hallacı Mansur’da karar kılmıştı. Yeni öğrendiği ve yanlış telaffuz ettiği Arapça ibareler söylüyor, münasebetli münasebetsiz beyitler okuyor;

Mansur enelhak söyledi

Haktır Sözü, Hak söyledi

dedikten sonra bu hikmetin nasıl tefsir edildiğini*** görmek için gözlerini kırıştırtarak etrafına bakıyordu.

Masanın başında oturan ak saçlı reis:

* Kitap basımında kullanılan, küçük ya da büyük, çeşitli puntolardaki harfler.

** Görüşleri.

*** Yorumlandığını.

“Emin Kâmil, bir şiir okusana” diye tutturdu.

Genç şaire ve onun alaka verici istihalelerine* hayran olan birkaç kişi daha ısrar ettiler. Herkes sustu ve şair yerinden kalkmadan, derin ve oldukça tatlı bir sesle uzun bir şiir okumaya başladı.

Bu manzumede, Türkçede mevcut bütün korkunç kelime ve mevhumlar bir araya toplanmış gibiydi. Böylece tüyleri ürperten bir tesir elde edilmek istendiği anlaşıyordu. Kızılca kıyametlerden, gaiplerden gelen seslerden, Arap bacılardan, kanlı şafaklardan, ateşlerden, zehirlerden, vehimlerden ve bir yerinde de, Wilhelm Tell gibi elmaya ok atan bir adamdan bahsediliyordu. Fakat bu ok ateşten ve bu elma ruhtandı.

Şiir bitince herkes bir müddet sustu. Şiirin anlaşılmaz mahiyeti ve dinleyenlerin kendilerine yaptıkları telkin aydınlık aklın üzerine bulut gibi çökmüştü ve dağılmak için zamana muhtaçtı.

Nihayet cemiyet reisi, ilk söz ve hüküm hakkının kendinde olması icap ettiğini hatırlayarak:

“Fevkalade... İşte şiir budur!.. Tebrik ederim!” dedi.

Sonra, hiç olmazsa küçük bir tenkitte bulunmanın, bu işlerden anladığını ispat için yegâne vasıta olduğunu düşünerek ilave etti:

“Yalnız... Bir mısraı iyice anlayamadım. Hayal bana biraz... Nasıl söyleyeyim, biraz şiddetli göründü... Bilmem arkadaşlar nasıl buldular, şu mısra:

Tükürdüm gözlerimi ağzımdan boncuk gibi

Derhal hararetle bir münakaşa başladı. Bu bir tek satır üzerinde herkes fikrini söylüyor, şair, eserinin tefsirine çalışan bu basit kalabalığa merhamet dolu gözlerle, fakat tenkitler karşısında sinirlendiğini de saklamayarak, bakıyordu.

Bu sırada Bedri Ömer’e doğru sokuldu:

“Şiiri sen nasıl buldun?” dedi.

“Bilmem... Bir şey anlamadım... Fakat fena değil gibi... İnsanın üzerinde garip bir tesir yapıyor!..”

Bedri hazin bir gülümseme ile başını salladı:

“İşte Emin Kâmil’in istediği de bu!.. Bir şey anlaşılmadan garip bir tesir yapmak... Ne kadar basit insanlarız... Doğru dürüst oturup düşünersek bu manzumenin dünyada yazılabilecek en basit hok-

* Değişimlerine.

kabazlıklardan, yavelerden* biri olduğunu eminim ki teslim ederiz. Hiçbir derin ve kuvvetli hisse, hiçbir büyük ve insanı sarsan fikre dayanmadan, sırf göz boyamak, esrarlı görünmek için yazılan bu beş on satırda, bir talebede bile mazur göremeyeceğimiz aleladelikler var... Yalnız şair, bizim ne mal olduğumuzu bildiği için, birkaç ucuz ve basit vasıtaya müracaat etmiş: Bunlardan birincisi, tesirli olduğunu şimdiye kadar daima ispat eden, mistik havadır. Cahil ve dalavereci bir yobazın kendini muhite yutturmak için müracaat ettiği esrarlı ve muammalı birkaç formül, birkaç dini teşbih, bir iki karanlık ifade bugün bile derhal aydınlık düşünceleri bulandırıyor. Kendilerinde bir şeyler bulunduğunu vehmeden bütün âcizlerin hiç şaşmadan bu basit çareye: Karanlık ve karışık olmak suretiyle derin ve manalı görünmek hilesine başvurdıklarını unutuyoruz. Sonra Emin Kâmil kendini bize enteresan göstermeye, ikide birde değiştirdiği birbirinden yaman kanaatlar ve imanlar ile gözümüzde büyülü bir perde yaratmaya da muvaffak olmuş. Birçok halleri, başkalarında bizi derhal güldürmeye kâfi gelecek olan saçmalıkları, etrafına hürmetsizlikten ve saygısızlıktan doğan patavatsızlıkları ve küstahlıkları bize büyük bir şahsiyetin ifadeleriymiş gibi geliyor. Hakikaten şahsiyet sahibi olan bir adamda bulunması lazım olan sarsılmaz iç muvazenesinin, insanlığa ve bittabi insanlara, onları kör, aptal yerine koymayacak kadar kuvvetli bir hürmetin, onda mevcut olmadığını fark etmiyoruz. Bak, 'Tükürdüm gözlerimi ağızımdan boncuk gibi' mısrai üzerinde, hepsi de ahmak olmayan şu bir sürü insan, ciddi ciddi münakaşa ediyor ve bu şair, kendi büyüklüğüne kendi de inanarak, minnettar gözlerle onlara bakıyor. Halbuki yüzüne dikkat etsen, ruhunun iç taraflarında nasıl külçe halinde bir yalanın saklı olduğunu görürsün. En korkunç yalan da budur: Kendimize karşı bile kullanacak kadar pençesine düştüğümüz bu derin ve gizli yalan... Onu içinde yaşadığı cemiyet üzerinde düşünmekten alıkoyan, Budizme götüren, Çin felsefesine saptıran, tasavvufa daldıran hep bu ruhundaki büyük yalandır. Kâinatın alelade seyri ile, maddi şeylerle hiç alakası yokmuş gibi görünen zekâsı, zengin babasından para koparmak için öyle kurnazca, öyle esnafça hileler bulur ki, bir sene düşünsen akıl edemezsin... İhtiyar ve zengin babası da oğlunun dehasına inanmıştır. Buna rağmen para işlerinde titiz davranmak ister. Ve Emin Kâmil yeni bir vur-

* Boş söz.

gun vurmak için ya 'Avrupa'ya bir kongreye davet edildim!' yahut da 'Yeni bir mecmua çıkaracağım... Dünya parmak ısıracak!' gibi şeyler uydurur. Sahte üdebayı* evine götürüp kendini babasının yanında göklere çıkartır; mevhum Avrupa tabilerinden,** babasının anlamadığı bir dilde yazılmış, içi takdir ve hayranlık cümleleriyle dolu teklif mektupları alır. Sonra, bu kadar ustalıklı tiyatrolar tertip eden adam, çiftliğinde yalınayak dolaştı diye, dâhi olduğuna, büyük şair, uçsuz bucaksız mütefekkir*** olduğunabizi inandırır... İnsanların en zayıf tarafları, sormadan, araştırmadan, düşünmeden, kafalarını patlatmadan inanmak hususundaki hayret verici temayülleridir. Dünyadaki yalancı peygamberleri yetiştirmek ve beslemek için en iyi gübre, işte bu bilmeden inanmak için çırpınan kalabalıktır."

Bedri bu sözleri yavaş bir sesle, tane tane ve hiç heyecanlanmadan söylemişti. Kendisini Ömer'le Macide'den başka işiten yoktu. Fakat bu ikisi etraflarında hâlâ devam eden münakaşayı tamamen unutmışlardı. Bedri'nin bu kadar uzun, bu kadar kendini vererek konuşacağını hiç tahmin etmiyorlardı. Ömer arkadaşının, sessiz sedasız durmasına mukabil, birçok şeyler düşünüp kuran bir adam olduğunu yeni anlıyordu.

Bu sırada Emin Kâmil münakaşası çoktan bitmiş, Nihat söze başlayarak, insanların kuvvetli ve zayıf, ahmak ve akıllı olarak tasnif edilmeleri ve buna göre bir cemiyet kurulması hakkındaki malum fikirlerini izaha koyulmuştu. Etrafta gene birçok tasdik ve iştirak alametleri vardı. Kuvvetliye ve akıllıya imtiyaz verileceğini düşünen herkes, mavi boncuğu kendisinde bilerek veya böyle görünmek isteyerek, bu fikirleri pek doğru buluyordu. Bu akşam söz söylemek ihtiyacında olduğu anlaşılan Bedri tekrar Ömer'e dönerek:

"Gayet acayip bir fikir daha!" dedi. "Nihat'ın sözlerine dikkat et! Neredeyse bir kuvvet dini icat edip ona tapacak... En hararetli taraftarları da etrafındaki aptal çocukları bir yana bırakırsak, İsmet Şerif'le Profesör Hikmet... Her üçünün müşterek bir vasfı var: Her biri, hilkatın**** birer tokadını yiyerek, hayatta birer cihetten zayıf ve âciz kalmış insanlar. Nihat'ın illetlerini bilirsin. Zaten bir yüzüne bakmak da kâfi... Sıska vücudu, incecik kolları ve sinirden başka bir

* Yazarları, edebiyatçıları.

** Uydurulmuş, düşsel Avrupa yayıncılarından.

*** Düşünür.

**** Yaradılışın.

şey bulunmayan suratı ile bir palyaço kadar biçare bir mahluk... İki günde bir ya böbreklerinden, ya ciğerlerinden hastalanır, evi eczane gibi... İsmet Şerif ise, görüyorsun, boynundaki arıza yüzünden ömrü ve maneviyatı harap olmuş, vücudu kavruk kalmış ve içinde boyuna inkisarlar* biriktirmiş biri. Ağzını açtığı veya kalemini eline aldığı zaman ancak senelerin topladığı zehiri dökabiliyor. Profesör Hikmet de, taibatın kendisine lüzumundan fazla miktarda verdiği ihtirasları köreltmek için en ufak bir meziyete bile sahip olmayan, hayatı kadın düşüncesiyle geçerken yüzü her kadında, hatta parayla gittiği yerlerde bile, istikrah** uyandıran bir zavallı. Görüyorsun ki hepsi hayata birer miktar kin borçlu. Hepsi çocukluklarından beri mahrum oldukları kuvvete hasret çekerek ve kendilerini yiyerek bu hale gelmişler. Hakikaten kuvvet sahibi olanlara haset ve imkânsızlıkla baka baka nihayet kuvveti en büyük, en tapılmaya layık bir mevcudiyet olarak kabul etmişler... Şimdi öyle bir nazariye yapıyorlar ki, anası âciz ve mahrumiyet... Bu gibi fikirleri doğuranlar, daima, ezilmeye, yok olmaya mahkûm olduklarını hisseden zümrelerdir. Bağırır, çağırırlar, ellerine fırsat geçerse suni olarak sahip oldukları bu iktidarı en vahşi bir şekilde kullanmaya kalkarlar; fakat nihayet hayatın ebedi kanunlarının pençesi altında çiğnenir ve mahvolurlar...”

Bu sırada, herkesin yerinden kalkıp salona geçişinden müsamerenin başlamak üzere olduğunu anladılar. Bedri sözünü keserek:

“Hadi, gidelim ve seyredelim!” dedi.

Ömer ve Macide onun sözlerinin tesiri altında idiler. Bilhassa Ömer, belki hayatında ilk defa olarak, ciddi bir mesele üzerinde konuşulan lafları alaya almak ihtiyacını duymuyor, ezeli şüphelerini harekete geçirmeye sebep görmüyordu.

XXIII

Küçük salonun bütün iskemleleri dolmuştu. Kız ve erkek lise talebeleri, cemiyet mensuplarının akrabaları, dârülfünunlu kızlar ve erkekler gürültülü konuşmalarla yerleşiyorlardı. Reisin odasından

* Düş kırıklıkları.

** İğrenme, tiksinti.

çıkanlar, kendilerine ön sıralarda teklif edilen yerleri, evvelce oturmuş bulunanları kaldırmamak için, kabul etmeyerek arka taraflara geçtiler. Birkaç gayretli genç muhtelif odalardan muhtelif koltuk ve iskemleler sürükleyip getirdi.

Cemiyetin amatörlerden mürekkep altı kişilik orkestrası İstiklal Marşı'nı çalmaya başladı. Herkes ayağa kalkarak dinledi.

Bundan sonra ak saçlı reis, battaniye perdelerin sol tarafına konan muvakkat* bir kürsüye geçti. Hiçbir zaman unutulmayan sürahi ile kristal bardağı yana iterek cemiyetin bir senelik çalışması hakkında uzun bir konferansa başladı.

Bu konferans esnasında, bir yenilik olarak, projeksiyon da gösterilecekti. İki genç battanîyeleri kenara çektiler. Arkada buruşuk bir beyaz perde göründü. Seyircilerin gerisindeki makineyi işletmeye çalışan gençler bir türlü işlerini bitirip başlayamıyorlardı. Reis resim yeri geldi diye sözünü kesmiş, kenara çekilmişti. Bir işgüzar elektrikleri söndürdüğü için her tarafta hafif bir mırıltı belirdi. Makinenin başındakiler de, evvela alçak sesle münakaşa ederken, nihayet birbirlerini azarlamaya, “Şurdan tut! Burayı gevşet!” gibi sert emirlere başladılar. Önde oturan birkaç kişi onlara yardıma gitti. Müdür bile dayanamayarak kürsüsünden ayrıldı ve bir türlü işletilemeyen alete doğru yürüdü. Bu sırada, şurasından burasından beyaz ve parlak ışıklar fırlayan siyah ve iri makine, sükûnetini kaybetmeden ameliyatın neticesini bekliyordu. Ara sıra karşıdaki beyaz perdede dağınık hayaller beliriyor, iri insan parmakları görünüp kayboluyor ve soluk bir ışık hoplaya hoplaya battanîyeleri ve kürsüyü dolaşıyordu.

Nihayet bu dağınık hayallerden biri yavaş yavaş sükûnet buldu, açıldı. Fotoğraf aldirmek için dizilmiş olan bir grup çocuk ile bunların önünde iskemlelere oturmuş, ellerine ve ayaklarına ne şekil vereceklerini bir türlü tayin edemedikleri için acayip vaziyetler almış beş altı yetişkin adam hazır bulunanların yüzüne güldü. Ortada oturanın reis olduğu görülüyordu. Kendisi, nereden çıkardığı anlaşılmayan uzun bir sırıkla perdeyi işaret ederek:

“Cemiyetimizin giydirdiği çocuklar!” dedi.

Ömer, Macide, Bedri yan yana oturmuşlardı. Arkalarından muharrir İsmet Şerif'in sesi, fısıltı halinde:

* Geçici.

“Çocuk elbiseleri her sene aynıdır... Bayramlarda giydirip sonra saklarlar, ertesi bayram başkalarına giydirir ve bir resim daha çektirirler!” dedi.

Ömer hayretle sordu:

“Sahi mi?”

“Bilmem... Herhalde öyle olacak!”

Bedri arkadaşına eğilerek:

“Atıyor... Tenkit etmek, aklınca espri yapmak istiyor...” dedi.

Ömer kendi kendine:

“Münasebetsizlik!” diye mırıldandı.

Yeni resimler ve yeni manzarlalar gösteriliyor ve reis, uzun so-pasıyla izah ediyordu:

“Cemiyetimizin bahar balosunu şerefliendirenler!.. Cemiyetimize kırk lira teberru eden Ahmet Bey... Şimdi grafikleri göreceksiniz... Yurdumuzu bir senede ziyaret edenler... Rakamlar geçen senelerle mukayeselidir... Karınlarını doyurduğumuz fakir çocuk adedi... Hepsine öğleleri sıcak yemek verilmiştir...”

Konferansın sonlarına doğru, bilhassa grafikler kısmında, herkes yanındakiyle muhabbete daldığı için, hafif bir uğultu başlamıştı. Müdür sözünü bitirir bitirmez elektrikler yandı ve seyirciler gözlerini ovuşturmaya başladı.

Daktilo ile yazılıp çoğaltılan programa nazaran şimdi bir monolog vardı. Kısa boylu, dişlek, çökük burunlu ve yüzünden zekâdan başka her şey akan bir delikanlı, gayet pişkin bir tavırla battaniyelerin önüne çıktı. Etrafını daima güldürmeye alışmış bir aptalın emniyetiyle ve pek laubali bir tarzda seyircileri selamladı ve peltek bir şive ile monoloğuna başladı.

Bir mesire yerinde ve bittabi eski zamanlarda, muhtelif milletlere mensup insanların kozhelvacı, şerbetçi veya arabacı gibi esnafla olan pazarlık ve münakaşalarını anlatıyordu. Evvela Arnavut’la işe başladı, gayet acemice bir taklit ile, mizah gazetelerinden kapma birkaç cümle söyledi, ondan sonra gelen tipler: Arap, Laz, Çerkez, Yahudi, Ermeni, Rum, Kürt, hepsi Arnavut’un ilk söylediği cümleyi, birbirlerinden daha acemice taklitler ile tekrar ettiler. Salondakilerin en basitinde ve en iyi niyetlisinde bile tahammül edecek hal kalmadı ve komik delikanlı alkışlar arasında battaniyelerin önünden çekildi.

Muharrir İsmet Şerif, bütün monoloğun devamınca, sahnedeki-

nin nüktelelerine pek benzeyen sözleri Macide'nin kulağının dibinde mırıldanmış durmuştu. Macide bir aralık kendi kendine:

"Ben bu adamla bir kere mi ne görüştüm. Biraz evvel de Ömer'le çatıştılar! Bu ahbaplık nereden geliyor acaba?" diye sordu.

Zaten bu yüksek fikir muhiti onun üzerinde pek de iyi bir tesir bırakmış değildi. Ömer'le beraber yaşamaya başladıkları ilk günden beri bu meşhur ve kıymetli adamlarda büyük ve fevkalade taraflar, o zamana kadar kimsede görmediği meziyetler arıyor, buna mukabil onların herkesten ayrı olan yegâne hususiyetlerinin, herkesin riayet ettiği birtakım kaideleri keyiflerince çiğnemekten ibaret bulunduğunu görüyordu. Bu o kadar büyük bir şey miydi? Konuşan arkadaşını dinlememek, terslemek ve alaya almak, sazlı bir bahçede ayaklarını karşısındaki iskemleye dayamak, bağıra bağıra konuşmak, ara sıra etrafındakilere hakaret etmek ve onları küçük görmek pek mi fevkalade bir kabiliyet eseri idi? Aylardan beri hepsi birbirinden aptal ve istidatsız olduğuna dair deliller getirmekten ve hepsi kendi fikirlerinin doğruluğunu ispattan başka bir şey yapmamışlardı. Macide kendini ne kadar zorlasa, kafasında en ufak bir iz bırakmış bir fikir bile hatırlamaya muktedir olamıyor, sadece falancanın filancayla kavgası, şunun bununla münakaşası hakkında duydukları ve gördükleri aklına geliyordu. Şimdiye kadar tanıdığı kimselere nazaran bunların bir farkları da, insana daha cesaretle, hatta daha küstahlıkla ve ölçüp biçer gibi bakmaları ve gözlerinde parlayan istek kıvılcımlarını saklamaya asla lüzum görmemeleriydi ve Macide bunun büyük adamlıkla alakasını bir türlü bulamıyordu. Mesela önlerindeki sırada oturan ve bir zamanlar sazlı bahçede ziyafet vermiş olan muharrir Hüseyin Bey, yanında oturduğu zayıf ve gözlüklü kıza, böyle bir yerde hiç de münasip olmayan tavırlarla sokuluyor, onunla konuşurken, hemen üstüne atılacakmış gibi burun delikleri büyüyüp gözleri mahmurlaşarak bakıyor ve münevver genç hanımın gayet ehemmiyetle söylediği şeyleri dinleyeceği yerde gerdanını ve dudaklarını süzüyordu.

Emin Kâmil de yanına bu çeşitten bir kız almıştı. İlk anlarda konuşmalarına mevzu olan ilmî bahis yerini alelade bir dedikoduya bırakmıştı. Bir hafta evvel yapılan bir Boğaziçi gezmesindeki kepezelikleri tekrarlayarak gülüşüyorlardı. Ve genç şair, bu gezintiden pek de masum dönmediği anlaşılan genç kıza, biraz evvel okuduğu şeylere hiç de benzemeyen dünyevî bir eda ile, kinayeli

şeyler söylüyor ve kız, koltuk altları gıdıklanmış gibi cilverle fıkırdıyordu.

Bu sırada, yanlara çekilen battaniye perdelerin ortasında, gözleri yaşartan bir facia oynanıyordu. İstidatsız bir heveskâr tarafından yazılan üç perdelik ve korkunç bir piyes, istidatsız ve bilgisiz heveskârlar tarafından temsil ediliyordu. İçlerinden birkaçına istidatsız demek belki biraz haksızlık olurdu. Çünkü kendilerini tam manasıyla vererek, oraya toplanan insanlara müessir olmak, bir şeyler göstermek istedikleri belliydi. Fakat ölçülemeyecek kadar büyük bir bilgisizlik, görgüsüzlük, kötü numuneleri taklit etmek zarureti, ortaya koydukları eseri acınacak bir hale sokuyordu. Kimisi burnundan konuşarak daha büyük bir sanatkâr olmaya çalışıyor, kimisi seyircilere dönüp avaz avaz bağırırda daha tesirli olacağını sanıyordu. Beyaz bir karyolada açlıktan ve veremden harap bir halde yatan delikanlı ise, mütemadiyen midesi bulanıyormuş gibi yüzünü buruşturup yutkunuyor ve bu mimiklerin seyirciler üzerindeki intibasını görmek için de, kendi sözü olmadığı zamanlarda, gözlerini büzerek alacakaranlığa doğru bakıyordu. Bu hastanın annesi olarak sahneye çıkan kadın, bütün makyajına, uzun yeldirmesine ve beyaz başörtüsüne rağmen, yaşlı bir anne değil, ince, şımarık sesli bir kızcağızdı. Piyesin en sonunda, ölü oğlunun yatağına kapanırken çıkardığı ve yarı yerde yırtılıp çatallaşan feryat, seyirciler arasında az daha umumi bir kahkaha koparacaktı.

Buna rağmen alkışlar asla kuvvetsiz değildi.

Macide tekrar sıkılmaya başlamıştı. Hem etrafındakilere, hem sahnedekilere sinirleniyordu. Ömer'e gitmeyi teklif edecekti. Fakat onun da sınıf arkadaşlarından bir kızla konuşmaya başladığını gördü ve sesini çıkarmadı. Bu sırada cemiyetin altı kişilik orkestrası ortaya çıktı. Macide neler çalacaklarını ve nasıl çalacaklarını merak ederken kulakları yırtan bir sesle mevsim modalarından bir dans havasının başladığını gördü ve bütün vücudunu bir titreme kapladı. Güftesi ile bestesi rezillikte birbirine taş çıkaran bu parçayı, orkestra sanatkârları aslında olduğundan daha feci bir hale sokmak için bütün gayretlerini sarf ediyorlardı. Hepsinin yanlış ve birbirine uymadan çaldığı yetmiyormuş gibi, Beyoğlu barlarındaki hokkabazlıkları da tekrara kalkıyorlardı. Birisi davula vururken tokmağa taklak attırmak istiyor, öteki mukavva bir boruyla İngiliz şivesiyle "Gel yanıma, gel canıma, gel kanıma!" diye bağılıyor ve fevkalade yapmacık bir gülümseme ile kırılarak seyircilere aşinalık ediyordu.

Müzik (!) bitince Macide geniş bir nefes aldı. Ayağını sıkan bir kundurayı çıkarmış gibi oldu. Ömer'in, arkadaşıyla olan mükâlemesini* keserek:

"Sonuna kadar kalacak mıyız?" dedi.

Bu sualine Ömer'den evvel İsmet Şerif şu cevabı verdi:

"Aman hanımefendi, bu kadar erken kaçılır mı?.. Evde bekleyenleriniz yok... Pek nefis şeyler değil ama, çocukları mazur görmeli... Hepsi amatör... Bir şeyler yapmak istiyorlar..."

O bunları söylerken Macide kendi kendine: "Allah Allah!" diyordu. "Demin, arkamda dır dır söylenen ve insafsızca nükteler yapan kendisi değil miydi?"

Bu anda Profesör Hikmet Ömer'e döndü:

"Bak aklıma geldi. Hazır buradayken Macide Hanım kızımız da bir şeyler çalsın! Böyle yüksek bir müzisyeni her zaman bulamayız!.." dedi.

Macide dehşet içinde kocasının koluna yapışarak mırıldandı:

"Çıldırдың mı? Ben böyle yerlerde bir şey çalabilir miyim!.."

Ömer gülerek:

"Ben teklif etmedim yahu! Neden çıldırayım... Hikmet'e söyle" dedi.

Bu münakaşayı duyan cemiyet reisi de gelmişti. Israra iştirak etti; fakat Macide'nin nasıl kati olarak reddettiğini görünce vazgeçti. Bu sırada ön taraflarda oturanlardan birkaçı başka bir zavallı bulup yakasına sarılmışlardı. Uzun, beyaz sakallı, mevsimin yaz olmasına rağmen pardösülü bir zata hararetle bir şeyler teklif ediyorlardı. Profesör Hikmet:

"Eski şeyhlerden Ali Haydar Bey!" diye Macide'ye izahat verdi: "Bakın, siz çalmadınız ama ona çaldıracaklar... Fevkalade güzel ney üfler!"

Herkesin tanıdığı ve bu civarda oturduğu anlaşılan ihtiyarı adeta zorla sahneye götürdüler. Altına bir iskemle sürdüler. Adamcağız, ince ve beyaz dudaklarında hazin bir gülümseme ile, deve tüyü rengindeki pardösüsünün iç tarafına asılı duran nısfıyeyi torbasından çıkardı. Birkaç kere parmaklarını gerip perdeler üzerinde oynattıktan sonra çalmaya başladı.

Macide bütün dikkatini ona vermişti. İlk çıkardığı sestten itibaren gözlerini kapayan eski şeyh, etrafının hiç farkında olmadan, büsbütün başka bir dünyaya çekilerek çalıyordu. Gözlerini açıp bir bakınsa, şimdi içinde bulunduğu muhitle nasıl her türlü alakasının kesilmiş

* Konuşmasını.

olduğunu derhal görürdü. Biraz evvel kendisini zorla sahneye itenler de dahil olduğu halde, kimsenin ona kulak verdiği yoktu. Bir kısmı canı sıkılmış bir tavırla oturduğu yerde kıpırdanıyor ve iskemleyi gıcırdatıyordu, bir kısmı da eski usul üzere civarındakilerle konuşup şakalaşıyordu. Macide ihtiyarın çaldıklarını tam manasıyla anlayamadığı halde, onu dinlemekten garip bir zevk duyuyor, pek alışık olmadığı bu sesler kulağına hiç de fena gelmiyordu. Yalnız, biraz evvelki müzik maskaralığından sonra ve böyle bir dinleyici kütlesi karşısında onun ak sakallarını kımıldatarak ve buruşuk dudaklarını nısfıyenin siyah başpâresinde titreterek kendini unutmaya acınacak bir manzara idi. Bu adam, kim olursa olsun, ister bir kıymeti bulsun ister bulunmasın, yaptığı işi, kendini vererek ve ciddi olarak yapıyordu. Hiçbir işi ciddiye almayan ve her şeyi sadece gösteriş olarak yapan bir kalabalığın ortasında bütün mevcudiyetiyle hazin bir tezattı. Macide Ömer'i dürterek:

“Bu adama yazık!” dedi. “Zavallıyı ortaya çıkarıp yormaya ve eğlence etmeye ne hakları var?”

Ömer:

“Doğru, haklısın!” dedi ve hemen arkasını döndü.

Macide kocasının bu haline canı sıkılarak biraz eğildi ve Ömer'in yanındaki kızla pek hararetli bir fısıltıya dalmış bulunduğunu gördü. Bir müddetten beri devam ettiği halde ona garip görünmeyen bu ahbaplık bu sefer onu düşündürdü: “Haydi, kalkalım, daha fazla oturamayacağım!” diyecekti. Buna vakit kalmadan nısfıye çalan adam taksimini bitirdi. Eliyle alnının terini silerek ve etrafındakilerin biraz da alayla karışık olan tebriklerini ciddiye alarak yerine geçti oturdu.

Cemiyet reisinin bir teşekküründen sonra müsamere bitti.

XXIV

Macide artık eve döneceğiz diye seviniyor, bir taraftan da, Ömer'in arkadaşları ve muhiti hakkında edindiği ve günden güne kuvvetlenen kanaatlerin tesiriyle, içinde hafif fakat devamlı bir üzüntü hissediyordu.

Oturduğu yerden kalkmış bahçeye çıkmıştı. Ömer'in gelmesini bekliyor ve:

"O yanındaki kız herhalde eski arkadaşlarından olacak... Bana takdim bile etmedi. Münasebetsizlik... Belki de unutmuştur... Ne acayip çocuk!" diye söyleniyordu. Bu sırada Ömer diğer arkadaşlarıyla beraber konağın camekânlı kapısında göründü. Birkaç ayak merdiveni inerek Macide'nin yanına geldi:

"Bu vakitten sonra tramvay bulamayız... Yayan gideceğiz... Zaten arkadaşların birçoğu da o tarafa doğru geliyorlar. Biraz hava alırız..." dedi.

Macide içerde gördüğü kızın da beraber olduğunu fark edince sordu:

"Bunlar da bizim taraflarda mı oturuyorlar?"

"Hayır... Bilmem... Herhalde şöyle bir gezinti yapacaklar!"

Macide kocasına dikkatle baktı ve bir şey söylemedi.

Ömer kabahatli olan bir insan haliyle:

"Kusura bakma, karıcığım... İçerde biraz seni ihmal ettim... Eski arkadaşlar... Aylardan beri görüşmedik... Ömrümün dört beş senesi hep bu muhitte geçti... Derslerden, hocalardan bahsettik... Ne bileyim... Şundan bundan konuştuk... İsmi Ümit'tir... Sana hiç bahsettim mi? Bir zamanlar bizim Profesör Hikmet talip olmuştu."

Macide:

"Bilmiyorum!" dedi. Ömer'in bu kadar izahat vermesine lüzum olmadığını hissediyordu. Belki de bu izahatın doğruluğundan şüphe ediyor veya doğru olmasını istemiyordu. Ömer'in içinde eski günlerin, eski hatıraların tekrar canlanması herhalde tehlikeli bir şeydi. O zaman şimdiki hayatlarını tekrar sıkıcı bulmaya başlayabilirdi. Kendi kendine:

"Şimdi de sıkıcı bulmadığı ne malum?" dedi.

Ömer'in yavaşça yanından uzaklaştığını, geriden bir grup halinde gelen arkadaşlarının arasına sokulduğunu fark etti.

Beyazıt'a doğru yürüyorlardı. Vakit pek ilerlememişti. Ancak gece yarısı olabilirdi. Fakat rutubetli ve yapışkan bir hava sokakları doldurmaya başlamıştı.

Macide biraz geri kaldı ve ağır ağır yürüyen grubun arkasına geçti. Ömer, karısının bu hareketini fark etmedi; Ümit dediği kızla yan yana gidiyor ve kendisine mahsus hararetili tavırlarıyla, saçları gene gözlüklerinin üzerine dökülerek, bir şeyler anlatıyordu. Ma-

cide arkada tek başına gelen bir kişi daha bulunduğunu gördü ve bunun Bedri olduğunu derhal anladı.

Hiçbir şey söylemeden birbirlerine yaklaştılar ve yürümeye başladılar. Öndekilerle aralarında, altı yedi adım bir mesafe vardı.

Macide müsamere başladıktan sonra Bedri'yi görmediğini hatırladı:

“Siz hep orada mıydınız?” diye sordu.

“Evet... hep oradaydım. Yalnız biraz arkada duruyordum. Sonra o piyes başlayınca dayanamadım, odalardan birine girdim. Nısfıye sesini işitince tekrar başımı çıkarıp baktım. Zavallı şeyh efendinin halini görünce tekrar odaya çekildim. Ben böyle yerlere gelmekten pek hoşlanmam. Yalnız Profesör Hikmet sizin de geleceğinizi söylemişti...” Sonra, bildiği bir şey varmış da, artık saklamayacakmış gibi bir tavır aldı ve sordu:

“Niçin bunlarla beraber gidiyorsunuz? Niçin ayrılmadınız?”

Macide omuzlarını silkerek:

“Ne bileyim! Ömer öyle istedi... Hep beraber karşıya geçecekmişiz!” dedi.

Bedri tereddüt içindeydi. “Profesör Hikmet’in bazı sözleri bende bu akşam iyi niyetleri olmadığı şüphesini uyandırdı. Acaba beraber gitsem mi?” diye düşündü, sonra, farkında olmadan mırıldandı:

“Benim karışmaya ne hakkım var? Kocası yanında!”

Macide hemen sordu:

“Ne dediniz?”

Bedri kendini topladı:

“Hiç, düşünüyordum!” Ben burada ayrılayım. Allahaismarladık!” dedi.

Genç kızın elini sıkarken tekrar durakladı. Hâlâ karar veremiyordu. Gitmek ve Macide'yi bu adamlarla yalnız bırakmak, nedense ona bir vazifeden kaçmak gibi geliyor fakat bir taraftan da kimse-nin kendisine böyle bir vazife vermemiş olduğunu düşünüyordu. Nihayet hiç değilse bir şey söylemiş olmak için:

“Ömer'e dikkat edin, o sizi değil, siz onu korumalısınız!..” dedi. Sonra, acele acele ve gayet yavaş bir sesle ilave etti: “Bana ne zaman ihtiyacınız olursa yardıma hazırım... Unutmayın!..” Ve öndekilere veda etmeden ayrıldı, yan sokaklardan birine saptı.

Macide bir müddet düşüncelerini derleyemeyerek dalgın dalgın yürüdü, evvela Bedri'nin sözleri aklına geldi. Onun kendi kendine

söylenirken “Kocası yanında!” dediğini duymuştu. Ömer’i korumak ne demekti? Bedri’ye ne ihtiyacı olacaktı? Sonra Bedri’nin evinin buralarda olmadığı, onun da kendileri gibi Beyoğlu’nda, Cihangir taraflarında oturduğu aklına geldi... “Neden beraber gelmedi de hemen ayrıldı? Hep aynı yoldan gidecek değil miyiz?” dedi. Öndekilerle arası yirmi beş, otuz adım kadar açılmıştı. Sokağın alacakaranlığına gömülerek Mercan yokuşundan aşağı yuvarlanan kalabalıktan kahkahalar yükseliyordu. Macide düşündü: “Ömer benimle olduğunu unuttu bile... Artık onun böyle huylarına kızmıyorum... Alıştım. Hiçbir fena niyeti olmadan, sahiden unuttuyor... Şu veznedar meselesini bile ne çabuk unuttu. Ben zavallı adamı merak edip: ‘Ne oldu?’ diye sormak istedim, derhal lafımı kesti... O günkü halinden sonra Nihat’larla yüz yüze bakmaz sanıyordum... İkinci gününden ahbaplığa başladılar. Pek hoşlandığı için filan değil... Yapamıyor işte... Hiçbir şey yapmaya karar veremiyor... İnsan bir karar vermekten bu kadar korkar mı?.. Belki! Neden böyle düşünüyorum? Ben de bazı kararlar vermekten korkmuyor muyum?”

Bu sırada yanında birinin belirdiğini hissetti. İrkilerek sol tarafına baktı. Profesör Hikmet, öndeki gruptan ayrılmış, duvarların karanlığına sinmiş ve görülmeden geride kalmıştı.

“Niçin yalnız yürüyorsunuz? Bedri Bey neden böyle çabucak ayrıldı?” dedi.

Macide’nin kafasından:

“Demek benim arkada bir müddet Bedri ile yürüdüğümü görmüş!” düşüncesi geçti ve ancak ondan sonra Profesör’ün sualinde gizli ve manalı bir taraf, “Ben bazı şeyler biliyorum!” demek isteyen bir tehdit edası bulunduğunu fark etti. Dişlerinin arasından: “Köpek!” diye mırıldandı ve yanındakinin sualini cevapsız bıraktı.

Ömer’e hiç kızmak istemediği halde, yavaş yavaş içinde bir can sıkıntısı belirmeye başlamıştı. Profesör Hikmet, Macide’nin soğuk halini görünce derhal ciddi meselelere, etrafındakilerde büyük bir hürmet ve hayranlık uyandırdığını zannettiği ilmi mevzulara dönmüştü. Ara sıra arkadaşlık duygusunun asaletinden, faziletinden, muhtaçlara yardımın verdiği ruhi rahatlıktan da bahsediyor ve kemik saplı bastonunu hızla kaldırımlara vurarak hükümlerini kuvvetlendiriyordu.

Bu sırada Köprü’ye gelmişlerdi. Öndeki grubun durakladığı, o civardaki otomobillerden birkaçının motorlarını harekete getirerek onlara yaklaştığı ve birtakım insanları alıp gittiği görüldü.

Macide adımlarını hızlandırdı. Yaklaştıkça orada bir otomobilin yanında iki kişiden başka kimse bulunmadığını fark etti. İçinde ani bir telaş başladı. Fakat yanındakine hiçbir şey belli etmek istemediği için sesini çıkarmıyordu.

Daha on adım öteden muharrir Hüseyin Bey'in sesi geldi:

"Haydi, çabuk, Profesörcüğüm!.." Ve sonra, gelenleri iyice seçince:

"O!.. Demek hanımefendi de bizim arabaya kaldı. Ömer Bey ötekilerden birinde... Şimdi yetişiriz!" dedi.

Macide'nin başı ağrımaya başlamıştı. Yahut öyle zannediordu. Söyleyecek bir kelime bulamadı. Unutulmuş, bırakılmış bir kadın muamelesi görmek ona ağır gelecekti. Bir hadde kadar her şeyi tabii telakki etmeye karar verdi ve sadece sordu:

"Nereye gidiliyor?"

Hüseyin Bey, müsamereden beri yanından ayırmadığı gözlüklü genç kızı otomobile iterek:

"Öyle ya, siz arkadaydınız... Bendeniz arkadaşları şöyle biraz eğlenelim diye davet ettim. Beyoğlu'nda çalgı olan bir yere gideceğiz... Beş on dakika oturur, dans edenleri seyredereziz... Ömer Bey muvafakat ettiler, artık siz oyunbozanlık etmezsiniz!.."

Macide'yi ve Profesör Hikmet'i arabaya koyduktan sonra, kendisi büyük bir tevazuyla şoförün yanına oturdu.

Macide sağ tarafındaki gözlüklü kızdan ortalığa yayılan esans kokusu ile Profesör Hikmet'in kemikli dizi arasında sıkışmıştı. Başındaki ağrı, hakikatte mevcut olsun veya olmasın, herhangi bir şey düşünmesine imkân vermiyordu. Muharrir Hüseyin Bey sol kolunu oturduğu yerin arkasına dayamış ve kendisine doğru uzanan gözlüklü ile muhabbete dalmıştı. Profesör Hikmet: "Siz hiç böyle yerlere gittiniz mi? Pek kibar yerdir. İnsan ara sıra zihni meşguliyetlerden ayrılıp buralarda dinlenmelidir. Buraları bilmedikten sonra İstanbul'da yaşıyorum denilmez!" gibi sözlerle kulağının dibinde vırıldanıp duruyordu.

Otomobil durunca hepsi aşağı indiler. Macide ortalıkta kimseler görmedi. Karşılarında elektrikli ilanlarla süslü bir bar vardı.

Aklından:

"Ben girmeyeceğim!" demek geçti.

Fakat düşündü: Ömer'i dışarı çağırtmak, onunla münakaşa etmek, eve gidinceye kadar bu münakaşayı devam ettirmek. Sonra

günlerce... Hem ya Ömer dayatır ve gelmezse?.. Böyle yapması da pek muhtemeldi ve o zaman da bu adamların arasında ne kadar zavallı vaziyete düşebilirdi. Bu son ihtimal tereddüdünü kırdı. "Biraz oturduktan sonra Ömer'i alır çıkarım. Bir kere de görmüş olurum!" dedi. Asıl kızdığı şey, böyle bir yere girmek değil, Ömer tarafından sokakta, başkalarının eline bırakılıvermekti.

İçerde, daha evvel gelen arkadaşları tarafından birkaç masanın kapatıldığını gördüler. Ömer Macide'yi fark edince şaşalar gibi oldu. Pek yan yana oturduğu Ümit'i bırakarak ayağa kalktı ve karısını karşıladı.

"Macide... Kusura bakma... Beni otomobillerden birine tıktılar ve senin için, diğer bir arabayla gelir, dediler... Gel... Otur yanıma!" dedi.

Macide onun gelir gelmez bir şeyler içmiş olduğunu anladı. Birdenbire içinde müthiş bir yorgunluk ve hareketsizlik hissetti. Bu akşam hiçbir şey yapmaya, hiçbir şey söylemeye muktedir olamayacağını gördü. Her şeyi lüzumsuz ve manasız saymaya başlamıştı. Bu histen biraz korktu. Aynı şeyleri bir kere daha, başka bir yerde duyduğunu zannediyordu. Nerede? Bunu bir türlü hatırlayamıyor, fakat birtakım fena hadiselerle alakası bulunan bir duygu olduğunu seziyordu. Ruh, sahili hızla ittikten sonra denize doğru hopyaya hopyaya açılan bir sandal gibi, bütün etrafındakilerden ve bilhassa Ömer'den uzaklaşıyordu. Yalnız bu uzaklaşma gitgide yavaşlayacağı yerde, hızlanıyor, akıntıya kapılmış gibi başını alıp gidiyordu. Geride bıraktığı her şey süratle sisleniyor ve derhal unutuluveriyordu. Ömer'in, yüzünde sarhoş ürpermeler dolaşarak, Ümit'e eğilmesini ve ona bir şeyler söyleyip gülmesini bir yabancıya ait şeylermiş gibi sükûnet ve dikkatle seyretmeye başladı.

Yüzünden zeki olduğu anlaşılan genç kız, Ömer'i merakla dinler görünüyor ve ara sıra gözücüyle Macide'yi süzüyordu. Bu kaçamak bakışlarda biraz da gurur bulunduğu Macide'nin gözünden kaçmadı. Kocasının, kendi yanında bir başkasına bu kadar musallat olması, o başkası için herhalde hoş bir şeydi. Macide onların pek yavaş olmayan konuşmalarına kulak vermek istedi, fakat söylenen sözleri anlamadı. Ömer birtakım garip teşbihler, dolambaçlı cümlelerle genç kızı bir şeye inandırmaya çalışıyor, öteki ise, aynı neviden cevaplarla bir şeyi kabulden kaçıyor.

Macide, Profesör Hikmet'in kendisine uzattığı bir bardağı, acılığına rağmen, gözlerini yumarak bir defada içti. Genzi ve yemek borusu tutuşur gibi oldu. Biraz sonra midesinden başına doğru hafif ve tatlı bir duman yükselmeye başladı. Dudaklarının kenarında kendisiyle alakası olmayan bir tebessüm bulunduğunu pekâlâ fark ediyor, fakat bunu oradan uzaklaştırmaya muktedir olamıyordu.

Gözlerini etrafında gezdirince hayret etti: Uzaktaki masalarda iyi giyinmiş yaşlı kimseler oturuyordu. Yanlarında yarı çıplak kadınlar vardı. Kocasının yüzüne baktı ve Ömer karısına dönerek:

"Bunlar bar artistleri... Birazdan numara yapacaklar!" dedi. Bu sırada muharrir İsmet Şerif yerinden kalkarak o masalardan birine doğru gitti. Ömer sırtarak:

"Bak yüz süze!!" dedi. "Heriflere dalkavukluk edecek... Bir mec-buriyeti de yok ya, huy işte!.."

Hakikaten büyük muharrir yerlere kadar eğildikten sonra mühim zatların yanındaki bir iskemleye, oturacak kısmının ancak dörtte biriyle, ilişmişti. Macide onun, karşısındaki bar kızlarına bile lüzumundan fazla itibar ettiğini ve bunun kızlardan ziyade diğerlerinin hesabına kaydedilmesi lazım geldiğini görüyordu. Bu muharririn Hüseyin Bey'e karşı aldığı tavır da biraz acayıptı. Arkasından daima aptal bulduğu, yazıları ile alay ettiği bu adama adeta yaltaklanıyordu. Ateşli yazılarında insanların bütün zaaflarına şiddetle hücum eden ve Nihat'ın yamakları tarafından en yüksek ve kahraman muharrir olarak göklere çıkarılan bu adamın iki kadeh rakı veya muhtemel bir lütuf için böyle yerlere kapanması aklın ala-cağı şey değildi. Herhalde ortada başka ve yalnız kendisine malum sebepler de vardı. Fakat ne de olsa insanın içinde hafif bir tikslenme ve herhangi kuvvetli bir sebebin dahi bu kadar köpekleşmeyi mazur gösteremeyeceği yolunda bir düşünce, daima mevcut kalıyordu.

Şair Emin Kâmil de başka masalarda başka ahbaplar bulmuş ve onların yanına gitmişti. Macide içtiği üçüncü bardağın tesiriyle biraz daha gevşemiş ve dudaklarındaki tebessüm şakaklarına kadar yayılmıştı. Kendisi de dahil olduğu halde her şeye yabancı gözlerle bakıyor ve kendisi de dahil olduğu halde her şeyi bir parça gülünç buluyordu.

O zamana kadar hiç görülmeyen neşeli ve kıpkırmızı bir yüz ve yüksek bir sesle Profesör Hikmet'e sordu:

"Bu genç şairin gittiği masada oturanlar kim?"

Adamakıllı sarhoş olmaya başlayan Profesör, kirpiksiz gözlerini büzerek baktı:

“Ha... Bizim ahbablar... İlan şirketi umum müdürü Hayrullah Bey’in oğulları. Müthiş zengindirler. Ömürleri buralarda geçer.”

Biraz sonra o masadan doğru kahkahalar yükselmeye başladı. Şair Emin Kâmil viski bardağını havaya kaldırırken bir şeyler söylüyor, bütün masa, kızlarla beraber, katıla katıla gülüyordu.

Profesör Hikmet:

“İçtiği zaman çok hoşsohbet olur... Onun için böyle meclislerde pek sevilir ve aranır. O da bedavadan sarhoş olur ve eğlenir...”

Hüseyin Bey buraya yanında getirdiği iki ahbabının kendi masalarını bırakıp başkalarına yardakçılığa gitmelerine içerlemişti. Bir eliyle gözlüklü kızı kucaklamış, öteki elini Emin Kâmil’in yalnız bırakıp gittiği diğer bir kızın omzuna dayamıştı. Profesör Hikmet’e döndü:

“Serserileri burada bırakıp gideceğim... Paralarını da vermeyeceğim! İnsan arkadaş diye yanında getiriyor, iki laf etmeden gidip başkalarının pabuçlarını yalıyorlar!”

Profesör Hikmet oturduğu yerde hafif bir bel kırarak:

“Hakkınız var beyefendi!” dedi. “Hemen kalkalım mı? Numaraları seyretmeyelim mi?”

Hüseyin Bey cevap vermedi ve eliyle garsonu çağırdı.

Ömer’le Ümit adamakıllı sarhoş olmuşlar ve el ele vermişlerdi. Macide bu manzaranın kendisini kızdırmadığını görünce: “Acaba çok sarhoş muyum?” diye söylendi. Biraz başı dönüyor, gözleri dumanlanıyordu. Buna rağmen aklı başındaydı. Ömer’e ve yanındakine tekrar ve dikkatle baktı: Kızın sarı saçları yüzüne dökülmüştü. Açık kahverengi gözleri ufalmış, oldukça güzel ve sivri çenesi terlemişti. Yayvan bir gülüşle ağzı açılınca biraz kirli fakat muntazam dişleri görünüyordu.

Macide içinden: “O da Ömer’in dudaklarına bakıyor!” dedi. Bir an onların öpüşüklerini tasavvur etti ve hiç heyecanlanmadı. Kafasından: “Ne halt ederlerse etsinler!” diye bir düşünce geçerken kendini topladı ve: “Acaba sarhoşluk insanın bütün hislerini öldürüyor mu?” dedi. Fakat birdenbire içi ezildi: “Ben içmeden evvel de böyleydim. Şimdi hatırlıyorum!” diyordu. “O zaman da Ömer’in halleri beni kızdırmıyordu. Ne üstüme vazife demeye başlamıştım. Bu hal bende bir kere daha olmuştu. Ne zaman?..

Bilmiyorum. Fakat çok korkunç bir şey.. Emine teyzelerde böyle olmamış mıydım? Belki biraz başka şekilde... Fakat aynı hislerdi... Kendimi bırakmak ve ne olursa olsun karışmamak... Gönlümün onlarla hiçbir ilişiği kalmadığını gösteren bir his... Eyvah!.. Ömer de benim için onlar gibi mi oldu? İmkânı yok... Her şeye rağmen imkânı yok... Hep sarhoşluk... Çılgınlık... Yok... Yok... Aman ya-rabbi!.. Ben ne yaparım?"

Hüseyin Bey hesabı görüp ayağa kalkmıştı. Profesör Hikmet'e döndü:

"Haydi çıkalım, onlara inat, gidip başka bir yerde eğleniriz. Sen hanımefendiyi al!" Bu sözle şair Emin Kâmil'in terk ettiği kızı gösterdi. "Haydi Ömer Bey... Gidiyoruz!"

Ömer ve Ümit yerlerinden fırladılar. Ömer alışkanlıkla karısının koluna girdi. Üçü beraber en önde çıktılar. Macide kendini kaybedecek kadar şaşkındı. Dumanlı kafasında muntazam bir fikir silsilesi kurmak için uğraşıyor ve muvaffak olamıyordu.

Macide, kocası ve Ümit hep beraber bir otomobile bindiler. Hüseyin Bey de bu sefer gözlüklüsünü almış, şoförün yanına oturmuştu. Profesör Hikmet ile diğer hanım başka bir arabaya kaldılar. Tam hareket ettikleri sırada Hüseyin Bey'in boğuk sesi işitildi. Başını arkaya çevirmiş:

"Gördünüz mü namussuzu?" diyordu. "İsmet Şerif arkadan yetişti ve Profesör'ün arabasına atladı. Herif muhakkak içtiklerini de benim hesabıma yazdırmıştır!"

XXV

İki otomobil, arka arkaya, oldukça büyük bir süratle Mecidiyeköy taraflarına gelmişti. Muharrir Hüseyin Bey'in yanında oturan gözlüklü kız, pek ciddi olmayan bir telaşla:

"Aman, تنها yerlere geldik. Nereye gidiyoruz?" dedi.

Hüseyin Bey bu sualin cevabını şoföre vermeyi daha muvafık buldu:

"Evladım, bizi Büyükdere'ye doğru götür... Kaza çıkarmamak şartıyla biraz daha sürebilirsin!"

Şoför akli başında bir adama benziyordu. Başını bile çevirmeden işine devam etti. Projektörler iki taraftaki ağaçları testere gibi biçiyor ve arkaya doğru deviriyordu. Macide, gecenin serinliği içinde biraz açılır gibi olmuştu, şimdi süratin tesiriyle tekrar kafası buğulanıyor ve düşüncelerinin her bir parçası, projektörlerin doğradığı bu ağaçlara takılıp kalıyordu. Kendini tamamen hadiselerin eline bırakmaya karar verdi. İçinde nefesine karşı büyük bir emniyet vardı. “Ne olabilir? Ömer yanımda ya!” diyordu. Fakat içindeki bu cesaretin Ömer’in yakınlığından değil, kendi kendine vermiş bulunduğu birtakım kararlardan geldiğini hemen itiraf etti. Yalnız şu anda ne kadar gayret etse bu kararların neler olduğunu bulamıyor, belki de bulmak istemiyordu.

Bir müddet sonra otomobil dönemeçli bir yokuştan inmeye başladı. Karşıda, muharrir Hüseyin Bey’le gözlüklü kızın başlarının üstünde, karanlık fakat canlı bir deniz görünüyordu. Macide yanındaki pencereden dışarı bakınca olgun başaklı bir tarla gibi hışırdayan denizin sesini duyduğunu zannediyordu. Tek tük geçen vapurlarla rıhtımdaki fenerler ateşböcekleri gibi yeşilimtirak bir ışıkla parlıyordu. Macide kendini yapayalnız hissetti. Bu his, ona şimdi yabancı bir şey gibi geliyordu. Evvelce de uzun yalnızlık seneleri yaşamıştı, fakat o zaman bundan kurtulmak için çabalıyor ve bir şeyler, bir şeyler yapıyordu. Halbuki şimdi ruhunda en ufak bir kımıldama bile yoktu. Yalnızlık hissi asabına tatlı bir rahatlık veriyor ve kafası, uzun zaman koşup yorulduktan sonra güneşin altına ve sarı otlara yatan bir çocuk vücudu gibi ince sızılarla karışık bir uyuşukluğa gömülüyordu.

Otomobil durunca birdenbire şaşırdı ve nerede olduğunu bir müddet hatırlayamadı. Ömer onu kolundan tutmuş indirmeye çalışıyordu. Dışarı doğru bir adım atınca arkadan gelen arabanın ışıklarından gözleri kamaştı. Omzunu karosere dayayarak durdu.

Hüseyin Bey şoförlere beklemelerini söylemiş, önünde bulundukları camekânlı bir kapıyı çalmaya başlamıştı. Burası müşterilerini savmış bir gaziinoya benziyordu. Beyaz don ve gömlek içinde yalınayak ve uyku sersemi bir adam suratını asıp küfüre hazırlanarak ve camdan dışarı bakmaya bile lüzum görmeden kapıyı açtı, fakat muharrir Hüseyin Bey’le karşılaşınca tavrını değiştirip “Buyrun beyim!” diye itibar etti.

Hep beraber içeri girdiler. Hüseyin Bey de dahil olduğu halde herkeste bir yorgunluk ve isteksizlik vardı. Gecenin ve rutubetli

havanın ağırlığı sınırları yatıştırılmışa benziyordu. Sanki eğlenmek için değil, bir kere başlamışken bitirilsin diye devam ediyorlardı. Kızlara da bir halsizlik ve perişanlık gelmişti. Yüzleri buruşmuş, muvakkat* tazelikleri geçmişti. Münevver hanımlara yakışır bir şekilde boyasız oldukları için daha ziyade hovarda delikanlılara benziyorlardı.

Garson don ve gömleğinin üstüne nedense beyaz bir önlük geçirdi ve karanlık gazinonun uzak bir köşesindeki elektrik lambasını yakarak misafirleri oraya davet etti. Sonra büfeye giderek birkaç şişe rakı ile biraz peynir, ekmek, iki kutu sardalya getirdi.

İsmet Şerif, büyük bir sessizlik içinde bekleyen arkadaşlarına biraz neşe vermek için nükteli sözler söylemeye kalktı. Emin Kâmil'den kalan kızdan başka gülen olmadı. Ömer, Ümit Hanım'la vırıl vırıl konuşmakta, muharrir Hüseyin Bey gözlüklü kıza bir şeyler anlatmakta devam ediyorlardı. Profesör Hikmet bile düşünceli bir hal almıştı. Zaten çok kere böyle oluyordu. Birçok büyük niyetlerle ve birçok tertibat alarak gezintiler, eğlenceler yapar, fakat birkaç kadeh içtikten sonra garip bir hüznün ve ümitsizlik içinde kıvranır dururdu. Sanki kendi mahiyetini anlamak için içkinin yardımına muhtaçtı ve ayıkken her şeye muktedir olduğunu zanneden kafası alkolün tesiriyle büyüklük hülyalarından, olmayacak emellerden kurtuluyor, hakiki ve acı hayata dönüyordu.

Hissizleşmeye başlayan ağızlarına arka arkaya rakı döküyorlardı. Macide önüne uzatılan her kadehi içiyor, fakat bu sefer keyifle değil, birisini azarlarmış gibi acı bir mana ile gülümsüyordu.

Bir aralık yerinden kalkarak etrafına bakındı. Garson biraz ötede oturmakta olduğu iskemleden sıçrayarak tuvaleti gösterdi. Macide kapıyı açar açmaz keskin bir idrar kokusuyla karşılaştı. Her taraf, hatta duvarlar bile sapsarıydı. Soldaki iki musluk, üzerlerinde de birer kirli ayna ve sağda iki küçük kapı vardı. Bunlardan birini itti. Burası daha fena kokuyordu. Tekrar dışarı çıkıp musluğun başına geçince gözü aynaya ilişti. Evvela hayret etti; yüzünde hiçbir değişiklik yoktu. Kafasından: "Niçin bambaşka bir çehre göreceğimi sanıyordum?" suali geçti, cevap bulamadı. Musluklar fevkalade kirliydi. Küçük bir sabun parçasına dokunmaktan tiksinerak elini sadece su ile yıkadı. İki musluğun arasına asılmış duran bir havlu,

* Geçici.

ıslak ve yapışkan manzarasıyla Macide'nin büsbütün gönlünü bulandırıyor. Fakat buranın keskin kokusu biraz açılmasına yardım etmişti. Tam bu sırada kapı itildi. Macide genç kızlardan birinin girmesini beklerken kısa boyu ve eğri kafasıyla muharrir İsmet Şerif göründü. Macide'yi orada bulmaktan hayrete düşüyormuş gibi:

"O!.. Hanımefendi, affedersiniz!.." dedi.

Macide cevap vermeden çıkmak istedi. İsmet Şerif onun yolunu keserek:

"Çok müteessir oldum Macide Hanım!" dedi.

Genç kadın düşünmeden soruverdi:

"Neden?"

"Ömer'in yaptığı edepsizlikten... Çok canım sıkıldı doğrusu... Sizin gibi bir insana karşı..."

Macide içinden:

"Aman yarabbi, ne kadar bayağı ve aptalca yollardan gidiyor!" dedi. "Galiba benim buraya girdiğimi gördü... Öyle ya... Profesör Hikmet, Emin Kâmil'in kızını kendine alarak bunu açıkta bıraktı. Ömer de beni ihmal ediyor. İkimiz de münhal* sayılırız."

Gözlerini hafifçe büzerek bunları düşünürken İsmet Şerif daha çok sokulmuştu:

"Ben bir muharrir, insan ruhlarını yakından görmeye alışmış bir adam sıfatıyla bu akşam burada bir izzetinefis faciası oynandığını gördüm ve hemen sizin kadar işkence çektim!" diyor ve her cümlede bir miktar daha yaklaşıyordu.

Macide tekrar düşündü:

"Bir izzetinefis faciası? Erkekler bazen ne kadar basit oluyorlar... Zannediyorlar ki, bir erkeğe karşı hiddet, hatta nefret duymaya başlayan bir kadın, hemen başka erkekler bulup boyunlarına sarılmak ister... Bu herif herhalde bu usulün para edeceğini sanıyor. Kendisiyle beş cümle bile konuşmadığı bir insana musallat olup, onunla alakadar olduğunu gösterecek lakırdılar söylüyor... Acaba bütün erkekler bizi bu kadar aptal mı zannederler? Ömer başkasıyla eğleniyor, ben de ona içerledim diye beni apteshane aralığına sıkıştırıyor ve kim bilir kafasından neler geçiriyor..."

İçinde bulunduğu vaziyeti böyle inceden inceye düşünürken hareketsiz kalmak suretiyle karşısındakine cesaret verdiğini fark etmiyordu. Halbuki İsmet Şerif'in nüfuzlu gözleri genç kadının bek-

* Boş, açıkta.

leyişini ve tereddüdünü, sonu müsaadeye varacak bir iç mücadelesi şeklinde kabul etmekteydi. Böyle bir kadının hiç nazlanmadan ve düşünmeden boynuna sarılmasını bekleyecek değildi ya...

Ellerini hareket ettirirken birkaç kere Macide'nin parmaklarına dokunmuş ve bu temastan içinde birtakım tellerin gerilip kopacak hale geldiğini hissetmişti. Kafasında basit fakat gayet sarih* arzular kaynaşıyordu.

İki eliyle Macide'yi omuzlarından yakaladı. Genç kadın bir adım geri çekildi ve sırtı duvara dokundu. Onun bu küçük hareketi üzerine, kim bilir nasıl bir alışkanlıkla, çabucak ellerini çeken ve bir tokattan korunuyormuş gibi bir vaziyet alan İsmet Şerif, karşısındakinin tekrar ve sükûnetle kendisine baktığını görünce cesaretlendi ve sokuldu.

Elleri Macide'nin omuzlarında ve yüzü yüzünden bir karış uzak-taydı. Gözlerinde istek, tehdit, yalvarış, her şey vardı.

Macide, en küçük bir harekete bile muktedir olamayarak sırtını duvara dayamış, burnunun dibindeki bu çehreye dikkat ve hayretle bakıyordu. Gördüğü şey hakikaten korkunçtu.

Dik durmaya çalışan eğri bir baş üzerinde, yandan ayrılmış, seyrek ve kır saçlar vardı. Yirmi beş mumluk lambanın altında parlayan bu saçların dibinde, bir yara izi pembeliğinde kirli bir deri görünüyordu. Aynı derinin devamı gibi duran alın kısmında boydan boya uzanan buruşuklukların arasını kabarık ve yağlı etler dolduruyordu. Bal rengindeki gözleri dayak yemiş bir kedininkiler gibi ağır ağır kımlıyor ve gayet açık, gayet hayvanca bir ifade ile bir şeyler istiyordu. Burnunun uç tarafındaki mesameler büyümüş ve bunlardan ince yağlar sızmıştı. Bu uzun ve küt burun, gözlerinde-kine pek benzeyen hayvanca hareketlerle sanki uzanıp kısalıyordu. Bütün yüzü, çıkmaya başlayan sakallarının dibine kadar, haşlanmış gibi kırmızı ve pırlıl pırlıl yağlı idi. Bu yağlar dudaklarının kenarında meze bakiyeleriyle** karışarak, daha iğrenç bir hal alıyordu. Üst dudağı titreye titreye burnuna doğru çekildikçe sarı ve uzun bir sıra diş ve dişetlerine yapışık birkaç maydanoz yaprağı görünüyor ve genç kızın yüzüne, rakı ile kutu sardalyasının ve mide usaresinin*** karışmasından hasıl olan feci bir koku vuruyordu.

* Belirgin.

** Kalıntılarıyla.

*** Salgısının.

Macide herhangi bir şey yapacağı yerde, duvara yaslanıp bu suratı seyretmekten kendini alamıyor ve birbirini kovalayan düşüncelere dalyordu:

Bu adam ve ötekiler, hepsi birden, beş altı saat içinde nasıl kendilerini buluvermişlerdi! Müsamereden evvel birbirinden yüksek mevzularda konuşan, fikir âleminde yere inmek istemeyen, adi arzular ve ihtiraslara karşı numunelik bir istihfaf besleyen büyük üstatlar, derece derece alçalarak aç bir hayvan haline gelmişler ve işte böyle karşısına, burnunun bir karış ilerisine kadar sokulmuşlardı. Macide bir insanı insan yapan şeylerden en küçük bir zerresinin bile, şu anda önünde dikilen bu herifte mevcut olmadığını görüyor ve asıl garibi, buna hayret etmiyordu. Halbuki şimdiye kadar, insan kafasına doldurulan ve orada eriyen şeylerin ruhumuza ve en küçük hüceyrelarimize kadar gireceğini, bizi böyle hayvan olmaktan kurtarıp daha başka, daha temiz bir şeyler yapacağını sanmıştı. Hâlâ böyle olması icap edeceği kanaatindeydi ve kendi kendine:

“Bunlar zaten başka bir şey değillermiş... Bütün sözleri, bütün okudukları, bütün yazdıkları, bütün düşündükleri yalanmış!.. Fakat herkesin böyle olması icap etmez ya... Öyle insanlar olabilir ki, hayatta onları bir an bile bu vaziyette görmek mümkün değildir!..” dedi.

Bunu söylerken birisini kastettiğini seziyor, fakat kim olduğunu kendine bile itiraf etmek istemiyordu.

Macide'nin sükûnetinden cesaret alan muharrir elleriyle genç kadının başını yakalamak istedi, fakat hiç beklemediği halde göğsünden şiddetle itildiğini hissetti. Sendeledi, sağdaki kapılardan birine tutundu ve hiç acele etmeden dışarı çıkan kadının arkasından bakakaldı.

Macide gelip yerine oturduğu zaman Hüseyin Bey'le Ömer'den maada herkesin kendilerini kaybedecek kadar sarhoş olduklarını gördü.

Yanına oturduğu Profesör Hikmet, Emin Kâmil'den kalan kızın başını masaya dayamış, kendisi de iskemlesine yaslanmış, geçirip duruyordu. Macide'yi görünce gülümsedi. Elini genç kadının boyuna atmaya kalktı. Muvaffak olamayınca mırıldanmaya başladı:

“Ne olur sanki, hanım kızım... Sen bizim hemşiremiz sayılırsın!..” diye bir şeyler söylüyor ve korkunç tırnaklı elleriyle Macide'nin oturduğu iskemleye tutunuyordu. Bu sırada genç kadının gözleri kocasının kilerle karşılaştı. Bir müddet bakıştılar.

Ömer karısının bakışlarından bir sual manası çıkardı. “Nedir bu hal Ömer? Bu herife neden ağzının payını vermek istemiyorsun?” demek istediğini zannetti ve ona doğru eğilerek, hayret verecek kadar ayık ve düzgün bir sesle yavaşça:

“Ne yapalım karıcığım!” dedi. “Halini görüyorsun... Kendinde değil... Aynı zamanda hocamdır... Değil ya... Öyle sayılır... Sonra... Nasıl söyleyeyim...” Sesini daha alçaltarak ilave etti: “Benim huyumu bilirsin... Kendisine on on iki lira borcum var... Nasıl tersleyim?”

Macide bu sözleri duyunca ürperir gibi oldu. Şu anda karşısında bütün hüviyetiyle Ömer vardı: Aylardan beri tanıdığı, sevdiği, beğendiği ve artık kendinden uzak, çok uzak bulduğu Ömer... Onu gayet iyi anlıyordu. Karısının yanında başka bir kızı kucağına yatıran, sonra birdenbire, beş on kuruş borcunu düşünerek, söz söylemekten utanan... Karısını yollarda unutan, fakat aynı kadını, canını verecek kadar çok seven... Şu anda ismini duyduğu zaman nefret ve tiksinden bayılacak hale geldiği bir adamla ertesi gün, sırf yüzü tutmadığı için kol kola gezen... Hislerini belli etmemek için, şakaya, ciddi olmayan hücumlara kaçarken hakiki hislerini unutuveren Ömer, cıvılcıplak önündeydi. Onu hiç bu kadar yakından görmemişti. Kocasını anlıyor, hâlâ seviyor, fakat akşamdan beri hissettiği uzaklığı, içi sızlayarak, muhafaza ediyordu. Demek ki böyle bir anda: her şeyin bitmesi lazım geldiği, artık bu şekilde devam edemeyeceği hakkında kati kararını verdiği anda, Ömer'i böyle apaçık ve böyle yakından görmek mukadderdi...

XXVI

Ertesi günü gözlerini açtığı zaman kendini yatakta yalnız buldu. Ömer onu uyandırmadan kalkmış, giyininip gitmişti. Vakit öğleye yaklaşıyordu. Açık pencereden içeri müthiş bir sıcak sokuluyor ve boynunu, gözlerinin altını terletiyordu. Aşağı atladı, ayağına terliklerini geçirdi ve musluğa giderek yüzüne soğuk su çarptı.

Vücudunda hiçbir ağırlık, yorgunluk, kafasında hiçbir uğultu yoktu. Dün akşamki hadiselerden sonra bu kadar canlı ve taze uya-

nacağını tahmin etmiyordu. Şimdi her şeyi gayet güzel hatırlıyor ve sinirlenmeden, gülmeden düşünüyordu. Ömer’le ikisi, diğerlerini meyhanede bırakarak, dışarı sıvışmışlar, bir müddet deniz kenarında yürümüşlerdi. Ortalık aydınlanmak üzereydi. Dümdüz uzanan ve toprak bir kaptaki cıva kadar ağır, koyu ve parlak görünen denizden tuzlu ve keskin bir yosun kokusu yayılıyordu. Bozuk rıhtımda sürçe sürçe ve bir şey konuşmadan bir hayli ilerlemişlerdi. Macide, Ömer’in böyle anlarda söze başlayıp uzun uzun anlatmasına alıştığı için her an bekliyor, fakat bu sefer bu bekleyişte biraz da isteksizlik karışık olduğunu kendinden saklamıyordu. Kocasını konuşmaya başlarsa belki birçok şeyleri izah etmeye ve Macide’nin kafasındaki kanaatleri değiştirmeye çalışacak ve belki de bunda muvaffak olacaktı. Fakat Macide, artık ne olursa olsun, ta içindeki bir yerde değişmez bir karar verildiğini ve her hal çaresinin bu kararı bir müddet daha geri bırakmaktan başka bir şey yapamayacağını seziyordu.

Ömer hiç ağzını açmadı. Yalnız Macide’nin ayağı bir taşa çarpıp sendeleyince onu kolundan yakaladı ve genç kadın, yaralı bir yerine dokunulmuş gibi irkildi: Ömer onu hep bu kolundan, hep aynı yerden ve hep bu şekilde yakalardı. Sonra bu hadiseyi, eski zamanlara ait tatlı bir hatırayı anar gibi düşünmek ona garip geldi... İşte kocası, aynı adam yanındaydı ve kolunu eskisi kadar sıkı tutuyordu. Bu adamın kendisini eskisinden daha az, yahut daha farklı sevmediği de muhakkaktı... Öyleyse ortada değişen neydi? Macide değişenin kendisi olmasından ve Ömer’e karşı bir haksızlık yapmaktan korktu: “Evet, evet!” diye düşündü... “Bu çocuk hep aynı şeydi. İlk günden beri buydu. Ben de bunu biliyordum. O zaman tahammül ettiğim halde şimdi hoş görmemek doğru değil... Fakat nasıl yapayım?”

Bir hayli yürüdükten sonra yanlarından bir otomobil geçti. İşaret ederek onu durdurdular ve eve döndüler. Ömer dün akşam müsamereye giderken Profesör Hikmet’ten aldığı iki lirayla arabanın parasını verdi. Tenha yollarda ve serin sabahın içinde adamakıllı hızlı olarak gelirken bile Ömer ağzını açmamıştı; fakat odaya girer girmez Macide’nin ellerine sarılarak:

“Karıcığım!” dedi.

Macide, kocasının yüzüne baktı. Gözleriyle birçok şeyler ifade ettiğini sandığı halde, biraz sitemle gülümsemekten başka bir şey yaptığı yoktu.

Ömer bundan cesaret alarak:

“Macide... Bundan sonra hiçbir yere gitmeyeceğiz... Ne saza, ne müsamereye!.. Ne de evimize ahbap çağıracağız... Bütün tanıdıklarımınla alakayı keseceğim... Yepyeni ve daha manalı bir hayata başlamak istiyorum... İçimdeki bu melun şeytanı boğacağım!” dedi.

Macide bu nevi sözleri belki onuncu defa dinlediğini unutmuyor, fakat Ömer’in şu anda, her zaman olduğu gibi, tamamıyla samimi bulunduğundan da asla şüphe etmiyordu. Bütün kararlarına rağmen, kocasının sözleri ve bilhassa ateşli tavırları karşısında her zamanki zaaf anlarından birine düşeceğinden korktu. Böyle bir şeyi asla istemiyordu. Bu sefer bütün hiddetini, içinde biriken bütün acıları hummalı öpüşmelerle silip süpürmek niyetinde değildi. Nitekim Ömer de bunu sezer gibi oldu, haline bir sessizlik çöktü... Yatağa girer girmez ikisi de uyudular.

Macide şimdi uyanınca, kocasının bir iki saat uykudan sonra gürültüsüzce kalkıp gittiğini görüyordu.

İçinde müthiş bir ezinti پیدا oldu. Madamla beraber kullandıkları mutfaka giderken kendine bir çay pişirdi, biraz kahvaltı hazırladı. Karnını doyurduktan sonra saate bakınca dörde yaklaşmış olduğunu gördü. Ortada, dün gece düşündüğü gibi bir fevkaladelik yoktu, buna rağmen içi sıkılıyordu. Yataktan kalktığı sırada hissettiği hafiflik pek çabuk geçmişti. Kendi kendine:

“Herhalde alkolün tesiri!” dedi.

Düşüncelerini mümkün olduğu kadar Ömer’den uzak tutmak istiyordu. Mutfakta akşama yiyecek bir şey bulunmadığı aklına geldi. Çantasını karıştırdı. Yirmi kuruş kadar parası vardı. Bakkaldan veresiye öteberi aldıkları için bugünü bununla geçirebilirlerdi. Yavaş yavaş giyindi. Sokağa çıktığı zaman saat altıya gelmiş, caddeleri ter kokulu ve aceleci bir kalabalık doldurmaya başlamıştı.

Macide bakkala uğramadan evvel bir dolaşmak istedi. Birçok akşamlar bu saatlerde Galatasaray tarafına yürür ve ekseriya Ömer’le karşılaşırdı. Bu sefer de Tepebaşı’na kadar yürüdü, sonra karşı kaldırıma geçerek geri döndü. Yanındaki bahçeden Rumca şarkılar geliyordu. Tekrar Galatasaray’a gelince birdenbire irkildi. On beş yirmi adım kadar önünde Ömer’e benzeyen birisi gidiyordu. Yalınayak ayaklarına uzun ökçeli, beyaz iskarpinler giymiş bir kadınla, kol kola yürüyorlardı. Macide biraz hızlandı, fakat kalabalıkta onları kaybeder gibi oldu. Kadını arkadan Ümit’e benzetti;

sonra bu düşünceyi gülünç buldu. Onun bu kıyafette Beyoğlu'nda dolaşacağına imkân verilemezdi. Bu sırada, onları tekrar ve otuz adım kadar ileride gördü. Adamakıllı birbirlerine sokulmuşlardı. Macide bütün dikkatini kadında topladı; fakat mesafe uzakça olduğu için bir şey seçemiyordu. Tekrar hızlandı ve gelip geçenlere çarparak on adıma kadar yaklaştı. Gözleri kadının pembe ve çıplak topuklarına takıldı: Bunlar oldukça yaşlı bir insana aitti, iskarpinin ökçesine her bastıkça alt kenarları irin renginde bir sarılık alıyordu. Kısa kollu bluzundan aşağıya doğru sallanan kolu kıpkırmızı ve uzaktan belli olacak kadar iri mesameli idi. Başlarını birbirlerine yaklaşıyorlar ve konuşuyorlardı. Macide olduğu yerde bir adım durarak derin bir nefes aldı. Bu kadının Beyoğlu'nda adım başında rastlanan nazlılardan biri olduğu muhakkaktı. Nasıl olup da aklından evvela Ümit'i geçirdiğine şaşıtı. Ani bir kararla tekrar hızlandı. Önündekileri kaybetmişti, bulamamaktan korktu. Adeta koşuyor ve geleni geçeni kendine baktırıyordu. Nihayet tekrar gördü ve bu sefer dört beş adıma kadar yaklaştı. Bu anda, ikisi birden sol taraftaki sinemalardan birine girdiler, resimlere, hatta filmin adına bile bakmadan gişeye yanaştılar. Macide bütün kafasındaki niyetlerin bir anda uçup gittiğini, hemen kaçmaktan, mümkün olduğu kadar çabuk uzaklaşmaktan başka bir şey düşünmediğini fark etti. Eve doğru koşar gibi ilerledikçe içindeki bulantı hissi daha çok arttı ve maddileşti. Birtakım pis hayaller gözünden gitmek istemiyordu. Onların locadaki hayallerini düşünüyor ve adımlarını tepinir gibi yere vuruyordu.

“Herhalde bundan evvel de böyle şeyler yapmıştır... Sonra yan yana yattık... Bana süründü. Beni kollarının, aynı kollarının arasına aldı... Ne pis şey!.. Ne pis şey!..” diye söylendi. Sesinin boğazında takılıp kaldığını ve uzun zaman bağıra çağıra konuşmuş da ağzı kurumuş gibi gırtlığının acıdığını hissetti. Yanından geçenlere kızgın gözlerle bakıyordu. Birdenbire, bu caddedeki bütün insanların öteden beri hep sırtarak dolaştıklarını keşfetti ve kızdı. Dükkânların önünden geçtikçe burnuna vuran kokular da canını sıkıyordu. Bir manavdan yayılan şeftali kokusu yanı başındaki tuhafiyecinin naftalinine ve her ikisi birden, nereden geldiği anlaşılamayan kızarmış çiroz kokusuna karışıyordu. Gelip geçen otomobillerin arkada bıraktıkları yanmış benzin dumanları da bunlarla birleşerek, Macide'nin yüzüne yapışıyor ve genç kadın, ağaçlar arasında

dolaşırken yüzüne takılan örümcek ağlarını kovar gibi elini yanaklarında ve burnunda gezdiriyordu.

Eve geldiği zaman tamamıyla sakinleşmişti. Hemen çantasını aldı, eşyasını içine doldurmaya başladı. Emine teyzelerden ayrıldığından beri bunlara bir iki çift çoraptan başka bir şey ilave edilmemişti. Kahverengi kazağı olduğu gibi duruyordu. Fakat aynı renkteki iskarpinleri bir kenara atılmış ve tozlanmıştı.

Birdenbire doğruldu. Kendi kendine:

“Nereye gideceğim? Bunları ne yapacağım?” diye sordu. “Balıkesir’e mi? Emine teyzelere mi? Ne münasebet!..” Gidilecek hiçbir yer yoktu. Fakat kim bilir belki de vardı... Bunu düşünürken asla heyecanlanmadı. Başka ne yapabilirdi? Emine teyzelerden çıkıp kapının önünde nereye gideceğini bilmeden dururken olduğu gibi gözlerinin önünde mehtaplı bir deniz canlandı... Ömer’le beraber kayıkta oturup seyrettiği, önce dokunmaktan korktuğu ve sonra elini bileğine kadar daldırdığı parlak ve esrarlı deniz...

Çantasına bir tekme yapıştırdı. Çamaşırları kirli halının üzerine dağıldı.

“Bunlara ne lüzum var?.. Aptallık!” dedi.

Yatağın başucundaki dolaptan bir deste kâğıt aldı:

Ortalık henüz tamamen kararmamış olduğu halde perdeleri kapadı ve lambayı yaktı, masanın başına geçerek, kurşunkalemiyle ve acele acele yazmaya başladı:

“Ömer! Seni bırakıp gidiyorum. Bunun bana ne kadar acı geleceğini, hayatta senden başka hiç kimsem olmadığını bilirsin... Senin de benden başka kimsen olmadığını biliyorum. Buna rağmen seni bırakıp gideceğim... Emine teyzelerin evinden çıkıp senin arkana takılarak geldiğim günden beri bunun böyle olacağı hakkında içimde garip bir korku vardı... Bunu kendimden ne kadar saklamaya çalışsam, bir fırsatını bulup tekrar kafamda belirliyor ve beni çok üzüyordu. Bu korkunun sebeplerini düşündüm, üç ayı geçen beraber hayatımız esnasında, bu ânın gelmemesi için neler yapmak lazım olduğunu araştırdım, nihayet kendimi tesadüflerin ve hayatın eline bırakmaktan başka çare kalmadığını gördüm... Bilmem sana söylemeye hacet var mı? Ömer, benim sevgili kocacığım, biz, hiçbir tarafları birbirine benzemeyen, hiçbir müşterek düşünceleri ve görüşleri olmayan iki insanız... Kim bilir ne gibi sebeplerle tesadüf bizi birleştirdi. Sen beni sevdiğini söyledin, ben

buna inandım. Ben de seni seviyordum... Hem nasıl seviyordum... Hislerimde bugün de bir değişiklik yok. Fakat niçin seviyordum, işte bunu bulamadım ve beni düşündüren, seninle olan hayatımızın devamından şüphe ettiren bu oldu. Seni niçin sevdiğimi bir türlü bilmiyordum. Huylarını, yaptığın işleri, beğenmiyordum demeyeyim, fakat anlamıyordum. Sen de benim birçok şeylerimi anlamadığını inkâr edemezsin. Böyle olduğu halde nasıl garip bir kuvvet bizi birbirimize bu kadar sağlam bağlamıştı? İlk andan itibaren tamamıyla başka dünyaların insanları olduğumuzu anladığım halde beni burada tutan ve seni gördüğüm zaman içimi sevinçle dolduran neydi? Acaba şu senin her zaman bahsettiğin ve her hareketinin kabahatini kendisine yüklediğin şeytan mı? Son günlerde ben de bundan korkmaya başladım. Şimdiye kadar daima, düşünüp doğru bulduğum şeyleri yapmaya alışmıştım... Bu sefer hiçbir doğru ve akıllıca tarafını bulamadığım bu hayata beni bağlayan kuvvetin, içimde saklı bir şeytan olması sahiden mümkündü. Bu ihtimal beni adamakıllı telaşa düşürdü. Hayatta kendi düşüncelerim ve kararlarımdan başka birtakım kuvvetlerin emri altına girmek asla tahammül edemeyeceğim bir şeydi. Aynı zamanda, seninle beraber bulunduğum müddetçe, nedense irademi kullanamadığımı gördüm. Sana, senin iradene tabi olmak bana ağır gelmezdi, fakat aramızda hiç olmazsa en küçük bir müşterek nokta bulunması, yaptıklarından hiç olmazsa bir kısmını benim de doğru ve iyi bulmam lazımdı. Kendi kendime hiçbir zaman yapamayacağım şeyleri, sırf bilmediğim bir kuvvete tabi olmak yüzünden, boyuna tekrar etmek beni düşündürdü ve nihayet, aylardan beri kaçtığım bu kararı verdirdi.

Ömer, benim kalmamın senin üzerinde en küçük bir tesiri, bir faydası olacağını bilsem muhakkak kalırdım. Hiç inkâr etme ve benim yanlış düşündüğümü zannetme; bana olan bütün sevgin, senin üzerindeki bütün nüfuzum, bir parçacık bile seni değiştiremedi. Yanımdayken dünyanın en iyi, en tatlı ve makul insanıydın; ayrılır ayrılmaz eski haline dönüyor ve belki de bana boyun eğdiğin için kendine kızarak daha ileri gidiyordun. Zaman bu hallerini düzelteceği yerde daha fenaya götürdü. Yanı başında oturduğum, gözlerinin içine baktığım halde sana müessir olamadığımı gördüm. Kim bilir, belki sen ve etrafındakiler haklısınız... Belki insan yükseldikçe böyle olmak mecburiyetindedir. Fakat ben bütün gayretime

rağmen, içinde bulunduğum hayata ısınamadım. Bu hayatı anlamadım. Benim eski ve manasız yaşayışım, bomboş çocukluk ve mektep hayatımdan büyük bir farkı olduğunu göremedim. Biliyorum: Pek akıllı olmayan bilgisiz bir kıyım... Fakat bu, sende ve etrafındakilerde bir parça kuvvetli ve güzel taraflar olsa görmeme mâni miydi?.. Birçok şeyler öğrenmek, daha iyi düşünebilmek, göremediklerimi görmek istemez miydim? Aranıza gelince bunların hiçbirini bulamadım. Bizim mahalle kadınları arasında yahut Emine teyzemlerde tesadûf ettiğim, içinde büyüdüğüm muhitten bir tek farkınız, biraz daha çok ve daha anlaşılabilir konuşmanızdı. Şimdi düşünüyorum da, üç aydan beri o çeşit çeşit arkadaşlarının münakaşalarını, konferanslarını dinlediğim halde, ne öğrendiğimi bir türlü bulamıyorum.

Buna rağmen beni sana bağlayan bir şey vardı: Dış tarafın etrafındakilerin aynı olduğu halde bana büsbütün başka görünüyordu. Bu arkadaşlardan, bu muhitten, bu kokuşmuş mahluklardan hoşlanmadığını, sıkıldığını görüyordum. Günün birinde büsbütün başka bir insan olacağını ümit ediyordum. İlk günlerde biraz kuvvetlenen bu ümidim, yavaş yavaş tamamen yok oldu. Senin, bu yaşa kadar içinde bulunduğun insanlar ve muhitle birdenbire hesap kesecek cesareti kendinde bulamadığını anladım. Bende sana bu cesareti verecek kuvvet yoktu. 'Onları bırak!' dediğim zaman, 'Kimlere sarılayım?' diyecektin; ben, zavallı Macide, sana kimi, neyi gösterebilirdim? Bu hayattan daha doğru ve akıllı bir şey olması lazım, fakat bunun ne olduğunu ben de bilmiyorum. Onun için, sana yardım edemedim. Belki sen beni alıp evine getirirken büsbütün başka şeyler düşünmüştün. Sana yeni bir dünya açacağımı sanmıştın... Seni sükûtu hayale uğrattım. Ben sana rehber değil, ancak yoldaş olabilirdim, fakat yolu ikimiz de bilmiyorduk ve birbirimize yük olmaktan, birbirimizi şaşırtmaktan başka bir şey elimizden gelmiyordu.

Artık ayrılmamız lazım. Dediğim gibi, sana en küçük bir faydam olacağını bilsem her şeye tahammül eder ve kalırdım. Halbuki selametinin yalnızlıkta olduğunu görüyorum. Hâlâ, bugün bile şuna kâniim ki, bir müddet daha bocaladıktan sonra, yolunu bulacaksın, fakat yalnız olman lazım. Herhangi bir insanın, ayaklarına dolaşmaması lazım... Ne olurdu? Birbirimize birkaç sene sonra tesadûf etmiş olsaydık! O zaman hayatımız belki bambaşka bir şekil alırdı.

O zaman sana tabi olur ve bundan zevk duyardım. Fakat şimdi, hiçbir faydası olmadığını bile bile, yanlış ve manasız bulduğum şeylere oyuncak olmak, bütün sevgime rağmen imkânsız...

Ömer, hep senden bahsediyorum. Bunun sebebi, seni sahiden kendimden çok düşünmemdir... Ben ne yapacağımı bilmiyorum, daha doğrusu yapılacak bir tek şey var, onu da bilmek istemiyorum. Ben hayatımda kimseye haksızlık ve fenalık etmemeye çalışmış ve başkalarına yapılan haksızlığa bile kendimeymiş gibi üzölmüş bir insanım... Nefsime hiç müstahak olmadığı bir şey yapmak, bu ağır ve tamiri imkânsız haksızlığı reva görmek bana ağır gelecek. Fakat ne yapabilirim? Ben senin arkandan gelirken her şeyi bıraktım. Her şeyle alakamı kestim. Zaten feda ettiklerim de öyle büyük bir şey değildi. Sen beni Emine teyzelerin kapısından alırken eski hayatımla olan alakamı zaten kesmiş bulunuyordum. O zaman da ne yapacağımı bilmeden sokağa fırlamıştım. Balıkesir'e, ablamla eniştemin yanına dönmek bana korkunç ve imkânsız görünüyordu... Perişan bir haldeydim. Fakat içimde kendimden bile sakladığım bir ümit vardı. Seni kapının önünde bekler bulduğum zaman sanki bunun böyle olacağını biliyormuş gibiydim. Bir söz söylemeden, hakkımda neler düşüneceğini hesaba katmadan seninle geldim. Bir genç kızın çok güç atacağı bir adımı seve seve, inana inana attım. Bunlardan pişman değilim... Kimse beni zorlamamıştı. Doğru buldum ve yaptım. Fakat şimdi... Beni hangi Ömer kapının önünde bekleyecek? Kim gece yarıları karanlık sokaklarda bana sevgisinden bahsedecek?.. Ömrümün en acı gününü en mesut bir güne çevirmiştin... Pek az tanıdığım bir adamla hiç bilmediğim bir yere giderken içimde beni coşturan arzular köpürüyordu... Şimdi gene çıkıp gideceğim... Nereye?.. Yanıma bavulumu ve eşyalarımı almıyorum... Gideceğim yere çamaşırsız da gidilir. Fakat ben son dakikaya kadar ümidimi kaybetmeyeceğim. Bana hiçbir fenalığı dokunmayan nefsim bu en büyük haksızlığı yapacağım dakikaya kadar her şeyin değişebileceğini umarak kuvvet bulmaya çalışacağım...

Ömer, senden bir tek ricam var... Ne kadar sükûnetle ve aklı başında yazdığımı görüyorsun... Benim akıbetimden dolayı kendini asla mesul sayma! Sen bana karşı değil, asıl kendine karşı kabahatlisin. Bunu düzeltmeye ve yeni bir hayata kavuşmaya çalış... Yalnız başına kalırsan bu işi başaracağına eminim... Hem bu yalnızlığa da lüzum kalmaz, belki kuvvetli ve bilgili bir insan, bir arkadaş, bir

sevgili senin elinden tutar ve sana yol gösterir... Ben biraz kazaya kurban gidiyorum sayılır. Bir otomobil çarpsa, bindiğim sandal devrilse yahut dibinde oturduğum ağaca yıldırım çarpsa bunlardan kimseyi mesul etmek aklıma gelir miydi? İşte, sana da bu kadar az kabahat buluyorum. Birçok şeyleri benim yüzümden yaptığını bildiğim için hatta biraz da kendimi mesul tutuyorum. Mesela ben olmasam kafan para meseleleri üzerinde bu kadar çırpınmayacaktı ve sen veznedara belki öyle yapmayacaktın, yahut, burada hiç söylemek istemediğim halde kalemimin ucuna geldi, yahut da bir kadına bağlanmış olmak yüzünden başka kadınlara karşı arzular duymayacak ve herhangi bir sokak kadınına yanına alıp..."

Macide kalemi yavaşça masanın üzerine bıraktı. Dişlerini sıktı. Nihayet kendini daha fazla zapt edemeyerek kâğıtların üzerine kapandı ve ağlamaya başladı.

Uzun uzun, belki on beş yirmi dakika böyle kaldı. Fazla heyecanlı değildi. Üç ay evvel babasının ölümüne ağladığı gibi sessiz, isyansız gözyaşları döküyordu. Tekrar başını kaldırdı. Yanaklarındaki yaşları sol elinin tersiyle sildi ve kalemi alarak son yazdığı satırları karaladı. Ondan sonra titrek bir yazı ile ve gayet acele devam etti:

"...daha yazacak birçok şeyler aklıma geliyor... Ne faydası var?.. Oturup saatlerce konuşsak gene bitecek gibi değil.. Halbuki biz beraber yaşamaya başladıktan sonra ne kadar az konuştuk... Birbirimize söyleyecek bir şeyimiz yok muydu? Neden?.. Neden uzun uzun dertleşmedik? Belki o zaman birçok şeyler başka türlü olurdu..."

Artık yeter Ömer... Sana kızgın değilim... Sana kızmayacak kadar seni iyi tanıyorum... Sonra seni seviyorum... Neden sevdiğimi bilmeden seviyorum... Bu sevgiyi her gittiğim yere beraber götürceğim... Allahaismarladık... Güzel dudaklarını öperim... Sen de bana kızma... Başka türlü yapamazdım... Allahaismarladık..."

Yaşlar yanaklarından süzölmekte devam ediyordu. Yazdığı kâğıtları alt alta sıraladı. Kırmızı abajurun aydınlattığı odaya şöyle bir göz gezdirdi. Hiçbir zaman pek sevmemiş olduğu bu eşyaya teker teker bir bağlılığı bulunduğunu hissetti. Elle tutulan yerleri yağlanmış kalın perdeler bile bu akşam daha sıcak yüzlü idi. Sanki her şey onu bir tarafından çekip alıkoymaya çalışıyordu. Masanın bir kenarında öğleden kalma bir çay fincanı vardı. Dibindeki kurumuş şekere bir sinek musallat olmuş, kalkıp iniyor ve bazen uzunca bir müddet kalıyordu. Macide gözlerini o hayvana dikti ve daldı.

Bir aralık dudaklarından her zamanki “Niçin” sualı döküldü. Niçin? Bütün bunlara ne lüzum vardı? Ne yapmıştı? Hangi hatasının cezasını çekiyordu. Ve bu sırada, yazıp bıraktığı mektupta istediği kadar samimi olmadığını zannetti... Ömer’e hiç kızmıyor değildi... Nasıl kızmazdı? Kendinden yaşça büyük, fazla okumuş, erkek olduğu için daha çok şeyler görmüş bir insan nasıl olur da bir çocuk kadar düşüncesiz şeyler yapar ve bu yüzden nihayet başka bir insanın feda edilmesine meydan verir? Macide kendini yabancı biri gibi düşünüyor ve adeta haksızlığa uğrayan bir zavallıyı müdafaa ediyordu...

Sonra, yazdığı mektubun bir yerinde daha samimi olmadığını hissediyordu. Fakat bunun üzerinde düşünmeye vakit kalmadan merdivenlerden koşarak çıkan ayak sesleri duydu ve hemen bütün kâğıtları toplayarak yorganın altına sokuşturdu.

XXVII

Kapıyı hızla açıp içeri giren Bedri’ydi. Yüzü sapsarı ve heyecanlıydı. Macide şaşırıldı. Eski hocasının bu kadar telaşlı halini hiç görmemişti. Bedri dikkatle Macide’nin yüzüne baktıktan sonra:

“Ağlamışsınız! Demek haberiniz var!” dedi.

Macide bir şey anlamadı. Bedri herhalde Ömer’in bir kadınla beraber sinemaya gittiğini söylemek istemiyordu.

Genç adam itidalini* tekrar elde etmeye uğraşarak devam etti.

“Şimdi telaş etmekten ve şaşırmaktan bir fayda yok... Sükûnetle düşünmek ve bir çare bulmak lazım! Ben Ömer’in bu işte bir alakası olmadığına eminim... Onun böyle şeylere burnunu sokmak âdeti değildir... Bu Nihat köpeğinin nârına yandı...”

Macide, Nihat lafını duyunca uykudan uyanır gibi oldu... Kor-kunç bir şeyler sezdi ve Bedri’ye doğru bir adım atarak:

“Bir şey anlamadım... Ne Nihat’ı?... Ne oldu? Benim haberim yok!” dedi.

Bedri şaşırıldı:

* Soğukkanlılığını.

“Nasıl olur? Peki niçin ağladınız? Demek duymadınız. Öyle ya, nereden duyacaksınız!.. Bir iki saatlik bir iş...”

Macide daha çok telaşa düştü:

“Söylesenize ne oldu? Ömer’e bir şey mi oldu?”

“Evet... Dairesinden çıkacağı sırada tevkif ettiler. Nihat’la yanındaki çocuklardan birçoğu da yakalanmış... Profesör Hikmet’i de çağırmışlar, fakat herif bir kolayını bulup yakasını sıyırmış... Hiç değilse tevkif edilmedi. Nüfuzlu ahbabları var, herhalde onlar müdahale ettiler!”

Macide bir iskemleye tutunarak:

“Neden? Sebep neymiş?.. Veznedar meselesi mi?” diye sordu.

Bedri:

“Ne veznedarı?” dedi... Ömer’in bir zamanlar kendisine anlattığı bu vak’ayı hemen hatırlayamamıştı. Macide ısrar ile sormakta devam etti:

“Siz nereden haber aldınız? Sebebini öğrenemediniz mi? Ömer şimdi nerede?.. Hemen gidip görebilir miyiz?”

Bedri Macide’ye bir iskemle göstererek:

“Oturun... Telaş etmeyin... Karakoldalar... Galiba bu gece orada kalacaklar... Görüşmek belki mümkün olmaz, şimdilik doğru da değil... İşin ne olduğunu öğrenelim... Ben meşgul olurum... Duyar duymaz hemen buraya geldim. Nihat’ın arkadaşlarından biri söyledi. Profesör Hikmet’in serbest bırakıldığını da ondan öğrendim!” dedi. Bir müddet genç kadının yüzüne baktıktan sonra ağır ağır devam etti:

“Bunun böyle olması korkunç bir şey... Hiç beklenmeyen bir şey... Kim bilir dün akşam nerelere gittiniz? Nihat beraber miydi? Değildi... Öyle ya, onlar Beyazıt’ta habersizce ayrılıverdiler... Yanındaki çocuklarla beraber... Ben başka herhangi bir şeyden şüphe etmiyorum. Zaten bana haber veren çocuk da bir parça çıtlattı. Bu meselelerle alakadar bir iş olacak... Fakat tevkife kadar götürecek ne yaptılar acaba? Siz Ömer’in hiçbir şeye karışmadığına eminsiniz değil mi?”

“Nihat’la yanındaki delikanlılar buraya sık sık gelirlerdi. Fakat manasız münakaşalardan başka bir şey yaptıkları yoktu.”

“Neyse, bunları anlarız... Hepsini öğreniriz... Sükûnetinizi muhafaza edeceğinize emin olsam hemen şimdi gider öğrenirim. Fakat sizi yalnız bırakmaktan korkuyorum...”

Macide, korkmaya lüzum yok, demek isteyen bir gülümseme ile başını salladı.

Bedri:

“Peki, gidiyorum. Beni bekleyin... Geç kalırsam yarın sabah gelirim. İstanbul’a geçeceğim... Karakola sokmazlarsa arkadaşları filan arayıp bir şeyler öğrenmeye çalışacağım... Allahaismarladık!”

Elini uzattı. Birbirlerinin gözlerine baktılar... Macide, size itimat ediyorum, demek istiyor ve karşısındakinin gözlerinin daha çok, daha başka şeyler söylediğini zannediyordu.

Bedri merdivenleri koşu koşu inerek çıkıp gitti.

Macide hiçbir şey düşünmüyordu. Uyku sersemi gibi olmuştu. Dün akşamdan beri birbirini kovalayan hadiselerin ağırlığını ancak şimdi ve tamamen duyuyordu. Biraz evvel kendisini eteğinden çekerek dışarı bırakmak istemeyen oda, insanı boğacak kadar daralmıştı. Pencere genişliğe ve sonsuzluğa değil, bir kuyu ağzı gibi daha karanlık ve boğucu yerlere açılıyordu. Çay fincanının şekerlerini emen sinek masa örtüsünün bir kenarında bayılmış gibi hareketsiz duruyordu. Biraz evvel, “Bu hayvanın bile yaşamak hakkı var da benim niçin yok? Niçin?” diye düşünen Macide şimdi odayı ve sineği bırakıp açık bir yere gitmek, hava almak, göğsünü şişire şişire hava almak istiyordu.

Elektriği söndürdü ve dışarı çıktı. Az insan bulunan sokaklarda gezmek istiyordu. Halbuki caddeler kalabalık ve aydınlıktı. Şişli taraflarına doğru yürüdü. Acele adımlar atıyordu. Yolda bu vakitte yalnız bir kadın gören birkaç beyaz pantolonlu ve kıvrıkcık saçlı kibarzade arkasına takılmak istedi. Macide yürüyüşünü daha hızlandırarak onlardan kurtuldu. Kahramanlar, bir kadın elde etmek için koşup terlemeyi fazla bir zahmet saymışlardı. Hürriyet abidesine giden şoseye gelince ağırlaştı. Yol ve hava, içindeki darlığı biraz geçirmişti. Evlerin bittiği ve uzaktan kır gazinolarının görüldüğü bir yerde yolun kenarına, otların üzerine oturdu.

Burada düşüncelerin birdenbire kafasına hücum etmesiyle karşılaştı ve ilk gelen fikir onu telaşa düşürdü.

“Ben Ömer’e yazıp bıraktığım mektupla büyük bir haksızlık etmek üzereydim!” diyordu. “Bereket versin eline varmayacak. Döner dönmez yırtacağım... Nasıl oldu da elin herifini Ömer’e benzettim? Fakat elbisesi, şapkası, sonra yürüyüşü ve başını biraz yana eğerek konuşması arkadan ne kadar benziyordu. Bir adamı beş on adım

gibi yakın bir mesafeden kocasına benzetmek için bu kâfi midir? Zannetmem... Demek ben Ömer'in böyle bir vaziyette ve böyle bir kadınla gezip dolaşacağını tabii, hatta muhtemel buluyormuşum!.. Bir an-bile tereddüt etmedim... Neden? Onun hakkındaki hükümlerim bana böyle yanlışlıklar yaptıracak hali buldu mu?.. Belki... Mektubu hemen yırtmalıyım. Herhangi bir şekilde Ömer'in eline geçerse rezil olurum!.. Rezil mi olurum? Ne münasebet... Mektupta benzetmekten bahis yok ki... Galiba bir yerde kapalı bir şekilde yazmış, sonra karalamıştım. Karalamasam bile bir şey anlamazdı... Şu halde beni Ömer'e karşı mahcup edecek neresi var? Hiç... Mektubu hemen yırtacağım... Muhakkak... Fakat yazdıklarım yanlış mı? Bu vak'alar olmasa da mektubu aynen bırakıp gitmek mümkün değil miydi? Orada bir vak'ayı değil, bütün bir hayat parçasını söylemek istedim... Üç aylık beraberliğimizin hesabını yaptım... Evet... Hem de eksik veya fazla denecek en ufak bir yeri olmamak şartıyla... Ömer'i bir kadınla gördüğüm yanlışmış diye... Hatta... hatta Ömer tevkif edildi diye yazdıklarımın bir tekini değiştirmek mümkün mü? Hadiseler ve insanlar hep aynı olarak kalmış degiller mi? Hatta bu tevkif vak'ası düşüncelerimin ne kadar doğru olduğunu, Ömer'in kendini nasıl körce felakete sürüklediğini, daha doğrusu sürüklettiğini ispat etmiyor mu? Ömer'in başına gelen bu iş beni adamakıllı sarstı... Onun zavallı hali gözümün önüne geliyor... Fakat bütün bunlar beni tekrar ona yaklaştırıyor mu? Onunla tekrar müşterek bir hayat sürülebileceğine inanıyor muyum? Tamamen samimi olmak lazım... Her şey buna bağlı... Hayır... İnanmıyorum... Eyvah... Her şey sahiden bitmiş..."

Düşüncelerinin burasına gelince ümitsiz bir çocuk gibi gürültü ile içini çekti ve kendi kendine söylenmeye devam etti:

"Bedri gelmeden biraz evvel, yazdığım mektubun bir yerinde samimi olmadığımı düşünüyordum... Neresiydi? Evet... Bu sefer Ömer'in evini bırakıp çıkarken hiçbir ümidim olmadığını, Emine teyzelerden çıktığım zamanki gibi gizli bir hissin bana cesaret vermediğini söylediğim kısımlardı... Hiçbir ümidim yok muydu? 'Son dakikaya kadar her şeyin değişebileceğini umacağım!' derken hiçbir şey kastetmiyor muydum? Mesela... Of... Of... Çok samimi olmak lazım... Bu sefer kendime karşı... Mesela Bedri... O satırları yazarken acaba Bedri'yi hiç aklıma getirmedim mi? Farkında olmadan filan... Yoksa Bedri gelip Ömer'in tevkif edildiğini söyleyince ve benimle

yakından alakadar olunca mı bu fikir kafamda belirdi? Belki de... Mektubu yazarken onu hatırladığımı zannetmiyorum... Peki, şimdi ne diye bu mesele üzerinde bu kadar çok duruyorum?.. Bedri dün akşam yanımdan ayrılırken: 'Size her zaman yardıma hazırım!' gibi bir şeyler söylemişti... Nereden biliyordu? Nasıl tahmin etmişti?.. Ne kadar insan bir hali var! Ömer'in felaketine benim kadar, belki de benden çok üzülüyor... Başkası olsa, bu kadar vak'alardan sonra, memnun bile olurdu... Hiç memnun olmuyor mu? Tavrından böyle bir şey sezilmiyor... Halbuki hislerini saklamakta pek mahir değildir... Fakat ne kadar güzel konuşabiliyormuş!.. O müsamere akşamında... Hangi müsamere akşamı, daha dün gece değil miydi? Tam bu saatlerde... Bana aylar geçmiş gibi geliyor... Dün akşam ne güzel ve ne doğru şeyler söyledi... Bu meşhur ve malumatlı adamlar onun gözlerini boyayamamışlar... Demek herkesin öyle olması ve onları beğenmesi şart değil... Belki de Bedri bizim bilmediğimiz şeyi biliyor: Bu manasız ve boş hayattan daha başka bir şey olması lazım geldiğini ve bu başkanın ne olduğunu... Eğer biliyorsa... Eğer Emine teyzelerimden, Balıkesir'deki komşularımızdan daha yüksek olanların muhakkak İsmet Şerif veya Profesör Hikmet soyundan olması icap etmediğini, daha akla yakın, daha insanca yaşamak da mümkün olduğunu o da görüyorsa ve böyle bir hayata varmak çareleri onca malum ise... ne fevkalade bir adam... Öyle ya, başında bu kadar felaket varken kendini kaybetmemesi, Ömer gibi bir arkadaşın her haline, en dayanılmaz muamelelerine tahammülü, bana karşı aldığı vaziyet ve mukabilinde bir şey beklemeden gösterdiği alaka... Daha birçok şeyler, onun nasıl düşünen, duyan ve bunları ölçüp biçtikten sonra verdiği kararlara göre hareket eden bir insan olduğunu gösteriyor... Bana hiçbir zaman Ömer'in arkadaşına yakışmayacak bir şey söylemedi, bir tavır almadı... Fakat, daha mühim ve düşündükçe daha hoşuma giden bir tarafı var: Rol de yapmadı, hislerini saklamaya çalışarak küçülmedi... Eski hatıraları ara sıra ortaya koymaktan ve hâlâ bunların tesiri altında bulunduğunu sezdirmekten kaçmadı, fakat buna rağmen herhangi bir arzusunu veya gizli bir maksadını belli ederek kendisine gösterilen arkadaşlık ve itimattan istifadeye de kalkışmadı..."

Macide yerinden kalktı. Tekrar acele adımlarla evin yolunu tuttu. Bedri'nin havadis getirmesi ve onu evde bulamaması ihtimali vardı. Fakat adımlarına bu kadar çabukluk veren şey Bedri'nin

vereceği haberler miydi, yoksa kendisi mi? Dimağında belirmek isteyen bu suali zorla sürüp çıkardı...

• • •

Bedri ertesini gün öğleye doğru geldi. Macide geceyi oldukça heyecanlı geçirmiş ve hemen hemen hiç uyumamıştı. Ömer'le beraber yaşamaya başladıklarından beri ilk defa yalnız yatıyordu. Yorganın altına girmeye cesaret edemedi. Elbiseleriyle uzandı. Ara sıra dalar gibi olsa bile küçük bir çatırtı veya sokaktaki bir sesle uyanıyor, başını kaldırarak Bedri'nin haber getirmesini bekliyordu. Sabaha karşı bir saat kadar uyumuş ve karşı evlerden birinin penceresinden zerzevatı çağıran bir kadının feryadıyla uyanmıştı. O andan itibaren Bedri gelinceye kadar müthiş bir bekleme işkencesi başladı.

Vakit geçirmek için yatağını düzeltmekten tutturarak adeta umumi bir temizlik yaptı. Masa örtülerini silkti, mutfağa gidip birikmiş bulaşıkları yıkadı. Aynalı dolaptaki çamaşırları yeniden tasnif etti ve mer'in gömleklerini ve çoraplarını uzun zaman ellerinde tutarak düşündü... Pencereyle kapı arasında aşığı yukarı gezindi. Masanın üstüne çıkıp bir bezle abajurun tozunu aldı. Tekrar pencereye gidip yarı beline kadar sarkarak sokağı gözden geçirdi. Beklemek ve telaş, nefes darlığı gibi göğsüne yerleşmişti. Ne kitap okuyabildi, ne karıştırdığı notalardan bir şey anladı, ne de, bütün gayretine rağmen, ağzına bir lokma aldı... Nihayet daha fazla tahammül edemeyerek sokağa fırladı. Bedri'yi yolda karşılamak istiyordu. Hızlı adımlarla yürüyor ve her köşeden onun ıkıvermesini bekliyordu. Köşeye yaklaştınca yüreği daha çabuk hopluyor, sokağın görebildiği yerlerinde Bedri'ye benzer kimse bulunmadığını anlaştınca tokat yemiş gibi oluyor ve öteki köşeye kadar içinde yeniden ümitler belirliyordu.

Daha fazla yryemeyeceğini hissetti. Belki Bedri başıka yollar-
dan gelmiştir ve evde beni bekliyordur, diye koşarak geri döndü. Kimseler yoktu. Masanın başına geçip oturdu. Yüzünü elleriyle kapayarak uzun zaman kaldı ve Bedri'nin yavaşıa içeri girdiğini fark etmedi.

Genç adam onu rahatsız etmekten ekiniyormuş gibi hafif, biraz da şefkatli bir sesle:

“Nasılsınız? Beni çok beklediniz değil mi?” dedi.

Macide ellerini süratle yüzünden çekti. Ayağa kalkmadan başını sallayarak selamladı. Ağlamış gözlerle karşılaşacağını zanneden Bedri, Macide'nin yüzündeki sakın fakat biraz ihtiyaşlamış ifadeden hayrete düştü. Karşısında, kumaş kısımları yıpranmış gıcırıtlı bir iskemlede oturan ve uzun senelerin tecrübe ve azabını yüklenmiş gibi yorgun bir yüzle zoraki gülümsemeye çalışan kadın, iki sene evvelki ağır fakat taze, sessiz fakat ateşli talebesi miydi? Kıvrıcık saçlı başını dimdik tutan ince beyaz boynu şimdi gevşemişti, kh bir omzuna, kh ötekine doğru bklveriyordu. İnsana korkmadan ve uzun uzun bakan gözleri bezgin bir halde eşyalar üzerinde dolaşıyor ve hiçbir noktada kalmıyordu.

Bedri söyleyeceğini unutarak:

“Ne kadar çok üzülüyorsun kızım!” dedi.

Macide ona karşısındaki iskemleyi gösterdi:

“Buyurun! Ne oldu? Nerede? Anlatın!”

Bedri kendini topladı. Gösterilen yere geçerek:

“Tahmin ettiğim gibi” dedi. “Nihat meselesi. Anlatması uzun sürecek... Ben polisten, Nihat'ın arkadaşlarından, mer'den öğrendiklerimi toparlayarak bir şeyler çıkardım.”

Macide hemen sordu:

“Ömer'i gördünüz m?”

“Evet, şimdi yanından geliyorum, tevkifhaneye teslim etmişler!..”

“Nasıl?”

“Sakin!.. ‘Herhalde bir yanlışlık oldu; hakikat anlaşılacak ve beni bırakacaklar!’ diyor. Zaten ötekileri kimseyle grştrmedikleri halde benim mer'le konuşmama müsaade ettiklerine göre vaziyeti pek tehlikeliye benzemez...”

“Neler söyledi? Benden bahsetti mi?”

Bedri bu suali hem bekliyor hem istemiyormuş gibi telaşlı bir hal aldı:

“Evet, mesele benim tahmin ettiğim gibiymiş!” dedi.

Fakat Macide karşısındakinin sözünü keserek:

“Niçin cevap vermediniz? Benim için bir şey söyledi mi?” diye sordu.

Bedri biraz düşündü. Sonra:

“Müsaade edin, evvela işin esasını anlatayım, sonra oraya da geliriz!” dedi ve Macide'nin cevabını beklemeden devam etti: “Ni-

hat ve etrafına topladığı delikanlılar, gençlik, bilgisizlik, gayesizlik yüzünden ve biraz da külah kapmak arzusuyla, birtakım mecmualar, broşürler neşretmeye, memleket ve millet sevgisini inhisar altına alıp etrafa küfür ve iftira yağdırmaya başlamışlardı... Bunu biliyorsunuz... İlk zamanlarda muayyen bir hedefi olmayan, sırf yolunu bulamamış birtakım heyecanların gayri tabii şekilde feveranı intibasını bırakan bu neşriyat, son günlerde sistemli bir hal aldı. Bu, herkes gibi benim de gözüme çarptı. Münakaşalarını eskiden kahvelerde, vapurlarda, yollarda bağıra bağıra yapan, fikirlerini alenen söylemeyi ve icabında yumrukla müdafaayı bir kabadayılık addeden bu kahramanlar, birdenbire nedense esrarengiz bir hüviyet aldılar... Kahvede ikisi üçü bir araya gelince baş başa verip fısıltı halinde konuşuyorlar, bir münakaşada fikirlerine kuvvetli bir hücum yapılsa, hasımlarına cevap vermeyerek: "Zamanı gelsin, biz sana dünyanın kaç bucak olduğunu gösteririz!" demek isteyen emin bir gülümseme ile iktifa ediyorlar ve nihayet, şimdiye kadar mahiyetleri tamamen anlaşılamayan birtakım maceraperest ve esrarlı heriflerle düşüp kalkıyorlardı. Bunlardan biri, ara sıra Nihat'ın yanında gördüğümüz o tatar suratlı herif de mevkıflar arasında... Neyse, fazla tafsilat vermeye hacet yok, bu coşkun gençler, bir kısmı bilerek, bir kısmı bilmeyerek, mükemmel bir ağın içine düşmüşler... Kendi fikirlerimizi söylüyoruz ve yazıyoruz sanırken yabancı ve barbarca kanaatlerin tercümanı, zavallı birer oyuncağı olmuşlar. Kendilerine telkin edilen yalancı ve sinsi dünya görüşünü müdafaa edeceğiz derken kendilerinin, milletlerinin ve insanlığın kuyusunu kazdıklarını bilmemişler... Ve nihayet başka bir devlet hesabına hizmet denilebilecek kadar ileri giden işlere girmişler... Ele geçen vesikalara nazaran, memlekette kendilerine muhalif bildikleri insanların listeleri yapıp perde arkasında kalan esrarlı ellere verilmiş... Birçok insanlar düşünüşlerinin istikametine, kanlarına, yedinci cetlerinin nesebine veya doğduğu yere göre tasnif ve defterlere kaydedilmiş... Bu arada bir hayli de para dalaveresi dönmüş... Yalnız bundan ancak kodamanlar istifade edip öteki zavallı çömezler pir aşkına bağırılmışlar... Zaten mesele de buradan meydana çıkmış... Ortada para oyunu olduğu halde kendilerine bir şey koklatılmadığını sezen birkaç idealist genç, işi meydana vuruvermişler... Görüyorsunuz ya, iğrenç şeyler... Ömer'in zannetmiyorum ki bir alakası olsun... Yalnız Nihat'ın evine bıraktığı iki yüz elli lira yüzünden veznedar meselesi meydana çıkarsa diye korkuyor... Korkuyor da denmez ya... Acayip

bir halde... Bir gece içinde değişmiş ve kendinden ziyade veznedarı merak eder olmuş... Her şeyin üstünden haftalarca, hatta aylarca zaman geçtikten sonra bu hali bana garip göründü... Zaten bütün tavırlarında şimdiye kadar alışmadığım bir durgunluk vardı. Fazla düşünceli görünüyordu... Sonra... Sizden bahsedince...”

Bir türlü sözünü bitiremiyordu. Macide sordu:

“Beni merak ediyor mu? Ne diyor?”

Bedri yüzünü buruşturarak:

“Doğrusunu isterseniz ben pek bir şey anlamadım!” dedi. “Sizin isminiz geçince uzun düşüncelere daldı. ‘Macide meselesi halledilmeli artık!’ dedi. Ben: ‘Ne gibi?’ diye sordum. Cevap vermedi ve lafı değiştirdi. Daha heyecanlı olacağını zannetmiştim. Değil... Acaba korkuyor mu diye düşündüm. Baktım ki tevkifinden dolayı telaş ettiği yok. Kurtulacağından emin... Belki bu hal, biraz daha makul bir hayatın başlangıcıdır...”

Macide gözlerini Bedri’nin yakasındaki bir toza dikerek daldı... Karışık bir hesabın içinden çıkmak ister gibi alnını buruşturuyordu. Bir müddet sonra sabit bakışlarıyla karşısındakini bağlamak ister gibi sordu:

“Siz Ömer’in değişeceğini zanneder misiniz?”

Bedri kaçamaklı bir cevap verdi:

“Ne gibi? Neden sordunuz?”

“Hiç. Fikrinizi öğrenmek istedim. Ne dersiniz?”

“Bilmem... Değişebilir... Fakat...”

“Evet!”

“Çok zaman ister...”

“Öyle!”

Birdenbire yerinden kalktı. şu anda bu mesele üzerinde fazla konuşmak istemediğini belli ederek:

“Haydi gidelim ve Ömer’i görelim! Herhalde bana gösterirler!” dedi.

Bedri bu teklifi bekliyordu. Beraberce çıktılar.

Tevkifhanede Ömer’i görmek güç olmadı. Macide kocasının adamakıllı değişmiş olduğunu fark etti ve derhal bunun sebebini aradı. Biraz sakalları uzamıştı. Fakat bu her zamanki hali sayılırdı. Hayır, başka bir tahavvül,* gözlerinde, yüzünün çizgilerinde başka bir mana vardı. Evvela Macide’ye, sonra Bedri’ye elini uzattı.

* Değişim.

Beyaz badanalı görüşme odasında iki tahta sandalye bulunuyordu. Ömer misafirlerini oturttarak kendi ayakta durmak istedi, fakat Bedri yerini ona verdi.

Macide hafifçe tebessüm ederek kocasına baktı. Ömer'in cevap olarak başladığı gülümseme ise yarıda kaldı. Onun, yüzünün adalelerini, böyle rahatsızlık verecek kadar garip bir gerginlikte tutması, Macide'yi üzüyor ve acındırıyordu.

Hiçbiri söze başlayamıyordu. Bedri karı kocayı yalnız bırakıp biraz ötede duran gardiyanın yanına gitmeyi daha muvafık buldu. Buna rağmen ne Ömer, ne de Macide birbirlerine yaklaşıyorlar ve bu sıkıntılı sükût devam ettikçe aralarında kopmuş bir şey bulunduğunu daha çok hissediyorlardı. Macide dün yazdığı mektupta "Birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz yok muydu?" şeklinde bir cümle bulunduğunu hatırladı ve büyük bir teessür içinde: "Belki de yoktu. Baksana... Yabancı gibi... Ben de öyleyim! Neden?" diye düşündü. "İlk görüştüğümüz gün beni tanımadan, dinleyip dinlemeyeceğimi bilmeden ne kadar çok konuşmuştu. Hep böyle... Harikulade başlıyor ve hemen arkasını bırakıyor... Belki tembellikten, belki nereye vardıracağını bilmemekten..."

Nihayet bir şey söylemiş olmak için:

"Çok sıkıldın mı, Ömer? Ne zaman buraya geldin?" dedi.

"Sıkılmaya vakit olmadı. Dün gece yarısına kadar tahkikat devam etti, bu sabah erkenden buraya gönderildik!"

"Çok üzülüyor musun?"

"Yok canım!.. Benim bir şeyle alakam olmadığını şimdiden anlamaya başladılar. Yalnız Nihat'ın ve avenesinin haline acıyorum. Kahramanlar uyuz kedilere döndüler. Her biri kabahati ötekinde buluyor. Daha bugünden kavgaya tutuştular... Arkadaşlık ve gaye uğruna canlarını fedaya kalkan yiğitler şimdi yakayı sıyırmak için birbirlerini satmaya uğraşıyorlar. Onları bütün acizleri ve çirkeflikleri içinde görmek hazin bir şey..."

Macide dikkatle dinliyor ve bu sırada:

"Kendimize dair konuşacak hiçbir şey yok mu?" diye düşünüyordu. Fakat bu yabancılığın bütün kabahati kendinde olamazdı. İşte, Ömer de deminden beri uzak durmakta devam ediyor ve kendilerine ait olmayan mevzular üzerinde dolaşıyordu. Bunu tespit etmek, zannının aksine olarak, Macide'ye hiç de acı gelmedi... Ömer'in kendinden uzaklaşmaya başladığını görmek bu kadar kolay

miydi? Fakat ona kızmaya, hatta hayret etmeye ne hakkı vardı? Karşısında her zamanki gibi hareketli ve küçük gözlerle, saçları alnına dökülmüş duran ve sustuğu zaman bile güzel dudaklarını kımıldatan Ömer, ona eski heyecanların, eski arzuların hiçbirini vermiyordu. Kocasını uzak bir akraba, yeni tanışılan şöyle bir dost gibi nazik bir alaka ile dinliyor, fakat onda hâlâ âşık olduğu, kafasında hayalini yaşattığı ve belki her zaman yaşatacağı Ömer'den pek ufak birkaç iz buluyordu.

Gardiyanın işareti üzerine ayağa kalktılar. Sükûnetle, hatta biraz da dostça ayrıldılar. Fakat Macide, kendilerini kapıya kadar getiren Ömer'in yüzünde aynen geldikleri zamanki gibi yarıda kalmış bir gülümseme takallüslerini* fark etti ve eve gelinceye kadar, hatta daha uzun zaman, bu hayali kafasından uzaklaştıramadı.

XXVIII

Macide, hep Bedri ile beraber olmak üzere, haftada iki defa Ömer'i ziyaret ediyordu. İçinde gene o tahlil edemediği birbirine zıt hisler vardı. Kocasını görmediği zaman, onu adamakıllı sevdiğini, fakat artık beraber yaşamalarına imkân olmadığını düşünüyor, fakat karşı karşıya gelince, sevdiği adamla bu Ömer arasında pek az münasebet bulunduğunu, buna rağmen, onu böyle bir vaziyette bırakıp ayrılmanın imkânsızlığını, hatta Ömer buradan kurtulduktan sonra da hayatlarını bir müddet beraber sürüklemeye çalışmanın icap edeceğini kabul ediyordu.

İlk tahkikat on beş günden beri devam etmekteydi. Bedri'nin anlattığına göre, her gün ortaya yeni bir mesele çıkıyordu. Hadise, umumiyet itibarıyla, zannedildiği kadar korkunç bir şey değildi. Beş on budala delikanlının, müthiş laflar etmek, yazılar yazmak ve kendilerine bu sayede büyük mevkiler hazırlamak hülyasıyla, birtakım dalavereci, maceraperest ve satılmış adamlara alet olmalarından ibaretti. Her biri kendini istikbalin, hatta bugünün en kuvvetli münekkidi, felsefecisi, tarihçisi, şairi, siyasetçisi, gençlik rehberi

* Kasılmalarını.

sayan ve hepsi birden iyi olmaz bir büyüklük deliliğine yakalanmış bulunan bu cahil ve korkak gençler, müstantik* karşısında ağlıyorlar, jandarmalara dert yanyorlar, gardiyanlardan medet umuyorlar ve mahkemeye gizli mektuplar yazıp yeni cürüm ortaklarını veya mevcut cürüm ortaklarının yeni cürümlerini haber veriyorlardı.

Macide bunları hep Bedri'den öğreniyordu. Son zamanlarda Ömer ne kendinden ne de başkalarından bahsediyor, sadece gözlerini Macide'nin yüzüne dikip susuyor, yahut Bedri ile havadan sudan konuşuyordu.

Macide bu kararsız vaziyetin daha fazla uzamasına lüzum olmadığına, her şeyi kesip atarak, ne yapacağını ondan sonra düşünmeye karar verdi. Bedri ile Beyazıt'taki kahvelerden birinde buluşup Ömer'e gitmeyi tasarladıkları bir gün, hâlâ muhatabına verilmemiş olan uzun mektubu da yanına aldı. Ömer'i görüp konuştuktan sonra ayrılırken, gardiyanlara göstermeden, bırakmak niyetindeydi.

Öğleye doğru evden çıktı. Bedri ile beraber bir aşçıda yemek yiyecekler, saat ikide tevkifhaneye uğrayacaklardı. Tramvayda gittiği müddetçe elini cebine sokmaktan ve dört kata kıvrılmış olan mektuba dokunmaktan kaçtı.

"Ne olursa olsun, bunu yapmamalıyım!" diyordu. "Onun böyle âciz, belki de bana muhtaç olduğu bir zamanda bu darbeyi vurmak.. Fakat ne darbesi? Ne muhtacı? Yanına gittiğim zaman yüzü buruşan o.. Beni bir tek söze layık bulmayan... Benden uzaklaştığını ilk ortaya vuran da o.. Hayır... Bunlara kızmıyorum... Fakat ne diye bu haksızlığı yapıyor? Mektubu muhakkak vereceğim... Ne zaman yazdığımı da söyleyeceğim. Anlasın ki ben kararımı ondan evvel verdim. Hem de bu tevkifle alakası filan olmadan verdim..."

Hiç kızmıyorum diyebilir miyim? Fakat kime olsa dokunur. Hem haklı olmak, hem kabahatli görülmek... Acaba kafasında benim hakkımda neler var? Her gidişimizde, ayrılacağımıza yakın, Bedri'nin kulağına bir şeyler söylüyor ve Bedri tasdik ediyor... Bana ait bir şey olduğunu seziyorum, fakat sormaya utanıyorum. Bedri bu işlerde çok yoruldu ve hiç mecburiyeti olmadan çok fedakârlık yaptı. On beş günden beri Ömer'e de, bana da, o para yetiştiriyor... Her ziyaretimde Ömer'in bana verdiği birkaç liranın Bedri'den çıktığını bilmek keramete muhtaç değil... Hapishanede para kazanmaya

* Sorgu yargıcı.

başlamadı ya!.. Fakat Bedri doğrudan doğruya bana para teklif etmeye utanıyor... Ona karşı ne kadar borçluyum... Daha doğrusu borçluyuz...”

Tramvaydan indi. Beyazıt kahveleri doluydu. Masaların ve iskemlelerin arasından geçerek Bedri’yi aradı. Hiçbir tarafta göremedi. “Burada olsa beni görürdü herhalde!” diye düşündü. Masalarda oturanların kendisine dikilen gözleri, vücudunda dolaşan yabancı eller gibi onu rahatsız ediyordu. Şaşkın şaşkın bakınırken köşelerden birinde bir grup halinde toplanmış bulunan Profesör Hikmet ve arkadaşlarını gördü. Şair Emin Kâmil, muharrir İsmet Şerif, hep beraber diler. Muharrir Hüseyin Bey hayır cemiyetinin ak saçlı reisi ile tavla oynuyordu. Macide ile Profesör’ün gözleri karşılaştı. Genç kadın eski bir alışkanlık ve yiyecek gibi bakan saygısız bir kalabalığın verdiği şaşkınlıkla gülümseyerek o tarafa doğru bir adım attı. Profesör Hikmet derhal başını çevirerek fevkalade büyük bir dikkatle tavla oyununu seyre başladı. Dudaklarının kıpırdamasından etrafındakilere bir şeyler söylediği anlaşıyordu. Nitekim Macide’yi fark etmiş bulunan diğer birkaç kişi de gözlerini başka istikametlere çevirerek masum tavırlar almaya çalıştılar. Genç kadın büsbütün şaşırdı. Beş on gün evvel kendisine lüzumundan biraz fazla teveccüh göstermiş olan kabadayı, arkadaş canlısı, fedakâr ve olgun âlimin bu kabalığına ilk anda mana veremedi, fakat bir mevkufun karısı olduğunu hatırlayınca gülmeye başladı.

“Aman yarabbi... Benden korkuyorlar!..” dedi.

Müsamere gecesi olduğu gibi, bu sefer de ne kızdı, ne hayret etti. Başka bir şey beklemediğini, bu adamların, şu anda cebinde duran mektupta yazdığı gibi, hakiki insanlığa yabancı olduklarını düşündü. İçinde müthiş bir arzu belirdi. İsmi bilmediği, tariftен âciz olduğu bir muhit arıyordu. Hemen kahveden çıkıp gitmek, sonra da bu adamlarla hiç karşılaşmayacağı bir yer bulup sokulmak istedi. Geri döndüğü zaman henüz yolda bulunan ve kendisine doğru yaklaşan Bedri’nin gülümseyerek işaret ettiğini gördü.

İkisi de karınlarının acıkmamış olduğunu söyleyerek bir şey yemekten vazgeçtiler. Beraberce Sultanahmet’e doğru yürümeye başladılar. Macide kendini tutamayarak heyecanlı bir lisanla:

“Şu profesörlerin ve muharrirlerin halini görseydiniz!” dedi. “Beni fark eder etmez derhal başlarını önlerine eğip mırıldanmaya koyuldular... Profesör Hikmet herhalde: ‘Aman bakmayın, bize

doğru geliyor!’ dedi ki hepsinin boyunları gerildi, sırtları kedi gibi kabardı. Aklıma ne geldi biliyor musunuz? Ben dört beş yaşındayken bazen büyükannemin odasına girer ve onu namaz kılar görünce etrafında dolaşarak konuşturmak isterdim. Kadıncağız gözlerini muayyen bir yere dikmeye çalışır, ben o tarafa geçip yüzüne baktıkça büyük bir gayret sarf ederek beni görmemek ister ve nihayet namaz surelerini yüksek bir sesle ve tehdit eder gibi okumaya başlardı. Onun bu hali bana fevkalade gülünç gelirdi. İşte bizim bu beylerin tavırları bana onu hatırlattı. Büyükannem kadar acemice ve gülünç bir gayretle gözlerini başka istikametlere çevirmeye uğraşıyorlardı. Fakat kabahat biraz da bende oldu. Sizi görüp görmediklerini sormak için yanlarına gitmek üzereydim...”

Bedri gülümseyerek dinliyordu. Macide sözünü bitirince yavaş bir sesle, tıpkı müsamere akşamı cemiyet reisinin odasında olduğu gibi, konuşmaya başladı:

“Bu adamlara kızmak bile fazladır, Macide!” dedi. Genç kadın onun kendisine sadece ismiyle hitap ettiğini fark etti. Fakat bunda samimiyetten ziyade bir hoca, bir ağabey edası vardı. Macide bunun daha iyi olduğunu, çünkü Ömer’den başka bir insanın kendisiyle içli dışlı konuşmasına dayanamayacağını hissediyordu. Hatta artık Ömer’i bile istemiyor ve ruhunda böyle tatlı ve okşayıcı hitaplara karşı hassas olan bir taraf bulunmadığını sanıyordu. Bedri devam etti:

“Bu adamların hepsi büyük bir tezat ve ikilik içinde çırpınıyorlar. Hiçbiri sırtında taşıdığı ve muhafazaya mecbur olduğu mevki veya paye ile ahenk halinde yaşamıyor. Kafaları, zekâ itibarıyla olsun, yarım yamalak bilgileri itibarıyla olsun, merhamete muhtaç bir halde. Şahsiyetleri kırpıntı bohçası gibi. Her şeyleri iğreti, her vasıfları, her kanaatleri iğreti... Basit bir insan, mesela hiç okuması yazması olmayan bir köylü, bir amele, lalettayin bir adam bunlardan çok daha mükemmel bir bütündür. Çünkü o adam, mesela Hasan Ağa, Hasan Ağa olarak düşünür, böyle yaşar. Hükümleri hayatın verdiği birtakım tecrübelerin neticesidir ve kendine göredir. Konuşurken karşısında Hasan Ağa’dan başka kimse yoktur. Fakat bu efendilerin hiçbiri kendisi değildir. Fikir diye ortaya atıkları her şey, kafalarına rasgele doldurdıkları hazmedilmemiş, acayip, birbirine zıt bilgilerin tahrip edilmiş şekillerinden ibarettir. Mesela Mehmet Bey’le asla Mehmet Bey olarak konuşmaya imkân bulamaz-

sın. Siyasetten bahsedecek olsan karşında şu Fransız gazetesinin veya bu diktatörün nutkunu bulursun... Müzik lafı açsan bilmem hangi gâvurun kitabı veya hangi Müslümanın makalesiyle karşılaşsın... Beğendiği yemeği söylerken bile Mehmet Bey değildir. Mühim adamların nasıl yemekleri beğenmesi lazım geldiğini düşünmeden bir şey diyemez. Çok kere iki lafı birbirini tutmamak mecburiyetindedir. Çünkü edebiyat hakkında duyup veya okuyup benimsedikleri şu müellifin fikirleri ise, tesadüfen, müzik hakkındaki bilgileri de, dünya görüşü ve sanat anlayışı itibarıyla ona taban tabana zıt bir başka muharrirden edinmedir. Bu belkemiksiz malumat ve kanaatler mütemadiyen kopar, birbirinden ayrılır, sahibiyle münasebetlerini mütemadiyen değiştirir. Çünkü hiçbirinde fikirler ve bilgiler şahsiyet haline gelmemiştir. Hiçbiri ukalalık etmek için malzeme toplamaktan başka bir şey düşünmemiştir. Hiçbiri insanı insan yapan şeyin şahsiyet olduğunu, bütün ilimlerin, bütün tecrübelerin yalnız bunu temine yaradığını anlamamıştır. Onun için bu nevi insanlardan bahsedilirken boyuna birbirine uymaz sözler duyarız. Biri aptaldır derken öteki akıllı, biri ahlaksız derken diğeri haluk* der. Şu tarafı iyi ama bu tarafı çürük diye hükümler verilir. Bir insanın, bilgisi, düşünceleri, mantığı, ahlakı, hülasa her şeyiyle bir kül** olduğunu henüz anlayan yok. Bu muhtelif taraflar bir insanda ne kadar ayrı çehre gösterirse gösterson, bir noktada birleşir ve bir ahenk vücuda getirirler. O nokta da şahsiyet dediğimiz şeydir. İşte bunun için ben bu yarım, bu iğreti, bu zavallı ve gülünç adamlarla ahbaplık etmekten sıkılıyorum. Buna mukabil, piyano dersi verdiğim sekiz yaşındaki bir çocuk, eğer ailesi tarafından gayret edilip daha bu yaşta kuşa benzetilmemiş ve tabii halinde inkişafa bırakılmamışsa, benim gözümde birçok büyük muharrir ve mütefekkirlerden daha alaka verici bir mahluktur. Bir garson, bir kayıkçı, şahsi fikirleri olmak, gördüğü ve öğrendiği şeyleri kendine mal etmek bakımından, bizim bu münevverlerin hepsinden üstün ve kıymetlidir. Konuşurken birçok şeyler öğrenirim ve karşımda bir insan görürüm, hazin ve geveze bir kukla değil... Siz onları uzaktan bir şey zannettiniz, fakat yavaş yavaş ne mal olduklarını gördünüz... Hiç hayret etmeyin... Hatta onların küstah ve mütecaviz hallerini

* İyi huylu.

** Bütün.

bile mazur görün... Çünkü alelade bir *insan* bile olmadıkları halde kendilerine bir de *münevver insan* payesi verilince ve hayattaki mevki ve itibarlarını kaybetmemek için bu sıfatı akla hayale gelmeyecek hokkabazlıklarla muhafazaya mecbur kalınca, pek tabii olarak dalavereci olacaklar, ahlaksızlaşacaklar ve mütemadiyen birbirlerinin kıymetsizliklerini ortaya vurarak kıymetsizliğin esas olduğu kanaatini uyandıracaklar... Bereket versin herkes böyle değil... Daha sarp yollardan yürüyen fakat buna mukabil insan denecek bir insan olmak isteyenler de var... Belki pek az... Ama var... Unutmayın ki, dünyada en korkunç şey, ümidini kaybetmektir. Bu söylediğim gibilerin az ve henüz kendilerini tam göstermemiş olması, günün birinde iyinin, doğrunun ve kıymetlinin hâkim olacağından ümidi kesmeyi icap ettiremez... Bugün şurada burada teker teker yaşayan ve çalışanlar yarın birleşince bir kuvvet olacaklar ve en kuvvetli silahı; haklı olmak silahını ellerinde tutacaklardır.”

Macide yanındaki adama hayretle bakıyordu. Birdenbire, Bedri'yi kolundan yakalamış ve bu şekilde kim bilir ne kadar yürümüş olduğunu fark etti. Her zaman Ömer'i tuttuğu yerden, dirseğinin biraz üstünden yakalamıştı. Süratle elini çekti. Bedri'nin sitem dolu gözlerle kendisine baktığını hissederek başını yere çevirdi.

Bir erkek yanı başında uzun uzun konuşmuştu. Fakat bu sefer Ömer'i dinlerken olduğu gibi elinde olmayarak bir sarhoşluğa düşmüyor, kafasında birtakım düğümlerin çözüldüğünü, iradesinin, kaybolacağı yerde, daha kuvvetlendiğini görüyordu.

Bu sırada tevkifhanenin önüne gelmiş bulunuyorlardı. Macide birdenbire cebindeki mektubu hatırladı. Nefesi tıkanır gibi oldu ve tekrar Bedri'nin koluna sarıldı. İçeri girince hiç beklemedikleri bir haberle karşılaştılar. Kendilerini tanıyan bir gardiyan Bedri'nin yanına sokuldu:

“Ömer Bey'i göreceksiniz değil mi?” dedi. “Kendisi rica etti. Siz kalacaktıysınız, hanımefendi gidecekmiş. Yalnız sizinle görüşmek istiyor... Hanım gitmezse çıkmam diyor!”

İkisi de şaşırdılar. Macide kendini daha çabuk toparladı:

“Peki... Siz kalın... Ben sizi beklerim!.. Nerede isterseniz... Bana anlatırsınız... bütün bunlara sebep neymiş?” dedi. Sultanahmet Meydanı'nın karşısındaki kahvelerden birinde Bedri'nin kendisini bulmasını kararlaştırdıktan sonra çabuk adımlarla ve başını lüzumundan biraz fazla dik tutarak odadan çıktı.

Gardıyan Ömer'i getirdi. Gene tıraşı uzamıştı. Hastaymış da sesi çıkmıyormuş gibi eliyle işaret ederek Bedri'yi çağırdı. Karşılıklı iki iskemleye oturdular. Ömer hemen söze başladı:

"Bedri... Kısa kesmek lazım. Vaktim yok. Beni hiç itiraz etmeden dinle. Beni seviyorsan –ki bunu bilmem– ve Macide'yi seviyorsan –ki bunu tahmin ederim– dediklerimi yaparsın. Her zamanki gibi, bir anda düşünülüp verilmiş kararlardan bahsetmeyeceğim. On günden beri bu mesele üzerindeyim. On günden beri kendi kendimle hesap görüyorum. Müthiş açığım çıktı... Alay etme... Gayet ciddi ve doğru söylüyorum. Otuza yaklaşmaktayım... Bugüne kadar ne yaptığımı düşündüm. Bir sıfırdan başka netice alamadım. Hayatta hiçbir şey yapmış olmamak gibi korkunç ve utandırıcı bir şey var mı? Son zamanlara kadar 'Fena bir şey yapmıyorum ya!' der ve kendimi temize çıkarmaya çalışırdım. Fakat hadiseler gösterdi ki, fena olmayışım tesadüf eseriymiş, fırsat düşmemiş, zaruret olmamış. Nitekim hayatın ilk çelmesinde yuvarlanıverdim. İyilik demek kimseye kötülüğü dokunmamak değil, kötülük yapacak cevheri içinde taşımamak demektir. Bende bu fena cevher fazla miktarda mevcutmuş. Belki herkeste var... Fakat insan olan onu söküp atmasını, yahut boğmasını biliyor.. Dokunmadan bırakmak, bir gün başını kaldırmasına meydan vermek olur... Sana ahlak vaazı edecek değilim. Yalnız, benim gibi eş dost arasında akıllı geçinen bir insanın nasıl olup da bu kadar manasız ve bomboş bir gençlik geçirdiğine herkesten evvel kendimin hayret ettiğimi söyleyeceğim... Evvela bunun farkında değildim. Kendilerini derecesiz bir zekâ ve kabiliyete sahip sayan arkadaşların arasında, mukaddes ve mağrur bir aptallığa sırtımı vererek yaşıyor ve sırf bununla mühim bir şey yaptığımı sanıyordum. Ne gayem, ne düşüncem vardı. Zekâm bütün kuvvetini, içinde bulunduğu âna sarf ediyordu. Yerinde bir cevap, keskin bir nükte bütün hakikatlere bedeldi. Böyle günübirlik bir fikir hayatının tabii bir neticesi olarak tezatlara, manasızlıklara, hatta edepsizliklere düşüyordum. İsteyip istemediğimi doğru dürüst bilmediğim, fakat neticesi aleyhime çıkarsa istemediğimi iddia ettiğim bu nevi söz ve fiillerimin daimi bir mesulünü bulmuştum: Buna içimdeki şeytan diyordum; müdafaasını üzerime almaktan korktuğum bütün hareketlerimi ona yüklüyor ve kendi suratıma tüküreceğim yerde, haksızlığa, tesadüfün cilvesine uğramış bir mazlum gibi nefsimi şefkat ve ihtimama layık görüyordum. Halbuki ne

şeytanı azizim, ne şeytanı? Bu bizim gururumuzun, salaklığımızın uydurması... İçimizdeki şeytan pek de kurnazca olmayan bir kaçamak yolu... İçimizde şeytan yok... İçimizde aciz var... Tembellik var... İradesizlik, bilgisizlik ve bunların hepsinden daha korkunç bir şey: hakikatleri görmekten kaçmak itiyadı var... Hiçbir şey üzerinde düşünmeye, hatta bir parçacık durmaya alışmayan gevşek beyinlerimizle kullanmaya lüzum görmeyerek nihayet zamanla kaybettiğimiz biçare irademizle hayatta dümensiz bir sandal gibi dört tarafa savruluyor ve devrildiğimiz zaman kabahati meçhul kuvvetlerde, insan iradesinin üstündeki tesirlerde arıyoruz.

Bu böyle devam edip gidecekti, fakat tesadüf karşıma Macide'yi çıkardı. Onu nasıl sevdiğimi, ne kadar sevdiğimi anlatacak değilim... Dünyada hiç kimsenin aynı şeyleri aynı kuvvette duyamayacağını zannediyorum. Onda öyle birtakım haller gördüm ki, benim saatlerce birçok insanlarda arayıp bulamadığım ve yok farz ettiğim şeylerdi. Onda bizim gibi olmayan, olduğu gibi görünen ve bir şeyler olan bir insan buldum. Derhal kendimi düzeltmek, ona layık bir hale gelmek icap etmez miydi? Yapamadım ve bu aczimi içimdeki şeytana hamlettim. Halbuki tembel ve iradesizdim. Başka bir şey değil... Hayvan taraflarımı avuçlarıma almaya, kafamla hareket etmeye alışmamıştım. Basit, çocukça birtakım hürriyetleri insan olmaktan daha ehemmiyetli buluyordum. Ne kadar seversem seveyim, bir kişiye bağlı kalmak bana garip geliyordu... Sokakta gördüğüm kadınlara dikkatli bakmaktan kendimi alamıyordum. Buna rağmen korktuğum derecede düşmedim. Bu benim adamlığımдан değil, Macide'nin şahsiyetinin benim üzerimde, istemesem bile gene mevcut olan, tesirindendi. Fakat o müsamere akşamı iş çığından çıktı. Orada bizim eski arkadaşları; beraber okuduğumuz, koridorlarda gevezelik ettiğimiz, gezintilerde oynadığımız kızları, hatıralarımda yer tutan bir hayat devresinin canlı mümessilleri olarak görünce derhal her şeyi unuttum... Belki sana Macide anlatmıştır... İçtim ve beni seven bir insanın yanında yapılmayacak kadar sululaştım. Karım buna da tahammül edecekti... İş sadece sululuktan ibaret olsaydı!.. Fakat ben daha ileri giderek bayağılaştım... Saygısızlaştım ve etrafın çirkefliğinden bunalacak hale gelen Macide'yi yapayalnız bıraktım... Dahası var... Onu iğrendiren bu muhitin bana hiç de yabancı olmadığını, beni hiç de sıkmadığını ve tiksindirmediğini göstermiş oldum... Bunların tamiri kabil de-

gildi... Ben aptal değilim... Her şeyin bittiğini ve Macide'nin bana inanarak sokulmasına imkân kalmadığını derhal anladım... Artık kendime ve ona vereceğim bütün sözlerin gülünç olacağını biliyordum. Çünkü daha birkaç saat evvel, hayır cemiyeti odasında seni dinlerken kafamda yeni birtakım hakikatlerin belirdiğini sezmiş ve kendimi yeniden bir tartıp toparlamaya karar vermiştim. Bu kararın verilmesiyle unutulması bir oldu... Şimdi kendime herkesten evvel ben inanmıyorum. Tamamıyla değişeceğim... Muhakkak... Fakat ne zaman? Senelerce süren bir mücadeleden sonra mı? Yoksa hiç muvaffak olamayarak bu manasız varlığı taşımakta devam mı edeceğim? Ne olursa olsun, Macide'yi böyle bir hayata iştirak ettirmek cinayettir. Sonu nereye varacağını bilmediğim bu yolda onun beraber yürümesini isteyemem, hatta o istese ben kabul etmem. Bu son günlerde kendimi hesaba çektiğim zaman namuslu bir insanın yüzüne bakamayacak kadar günahlarla yüklü olduğumu da gördüm... Bak... Veznedar nerede? Size hiçbir şey söylemediğim halde onu araştırdım, evlerini bulup önünde dolaştım. Harap yüzlü bir kadınla mağmum* çocuklardan başka bir şey görmedim! Nereye saklı? İnsanlara lanet savurup dolaşıyor mu, yoksa bir denizde ak saçlarını yeşil yosunlarla birlikte dalgalandırarak uykulara mı daldı?.. İnsan bütün bu pislikleri ancak yalnız başına ve dövüne dövüne, didine didine üstünden atabilir... Ama yalnız başına... Kimseye bir şey sıçratmadan... İşte Macide'yle olan nikâh evrakımız... Henüz neticelenmedi... Artık lüzumu da kalmadı. Hepsini yırtıp atıyorum... Yalnız şu küçük vesika resmi bende kalsın... Bu kadar bir zaaf da çok görülmez... Denilebilir ki: Genç kadın sensiz ne yapsın? Nereye gitsin? Bunu senin demeyeceğine eminim... Sen hepsini halledeceksin... Nasıl isterseniz öyle yapın... İstersen onu al, bir kardeş gibi yanında tut, istersen onunla evlen... Beni dünyada mevcut farz etmeyin... Tamamıyla ayrı yollara ve ayrı dünyalara gideceğiz... Ben bir molozdan bir adam yapmaya çalışacağım... Bir gün, belki on sene oluyor, bir hocam bana: 'Zekânı mirasyedi gibi harcıyorsun!' demişti. Doğru... Zekâmı har vurup harman savurdum ve nihayet iflas ettim... Hiçbir şeyim kalmadı... Ben zekâyı radyum gibi bitip tükenmez bir cevher sanıyordum... Onun insan eliyle yetişip gelişen bir şey olduğunu düşünmüyor-

* Tasalı.

dum... Adam olmak değil, enteresan olmak; bir Şey yapmak değil, bir Şey yapanlara istihfafla* bakacak bir yere çıkmak istiyordum... Halbuki bugün sonsuz zaman ve mesafenin içinde ben neyim? Bir solucandan, bir ayırık kökünden daha ehemmiyetsiz, daha değersiz, daha lüzumsuz bir mahlukum...”

Ömer bitkin bir halde sustu. Ağzı, gözleri, hatta derisi kuruyup gerilmiş ve neredeyse atlayacakmıŐ gibi bir hal almıştı. Bedri arkadaşının ellerini tutarak okşamak istedi. Ömer hemen geriye çekilerek:

“Ben bugün tahliye edileceğim!..” dedi. “Mddeiumumilikten emir geldi, tevkifhane müdürü muamelesini yapıyor... Şimdi ıkacağım... Onun için Macide’yi geri çevirdim... Beraber ıkıverirsek belki ayrılamam diye düşündüm. Yoksa onu son bir defa görmek isterdim. Hem ne kadar isterdim...”

Sesi titriyordu. Gözleri odanın beyaz badanalı duvarına dikilmişti. Büyük bir gayretle kendini topladı:

“Anlıyorsun, değil mi Bedri?” dedi. “Ne sen, ne Macide, beni asla aramayın... Benden bu ltfu esirgemeyin. Belki Balıkesir’e giderim. Belki başka bir köşeye çekilip kendimle uğraşır, yahut bizim muhitimizdekilere benzemeyen insanların arasına dalarak yeni bir hayata baŐlamaya çalışırım. Yalnız, geçmiş gnlerimle bütün alakamın kesilmesi lazım... Kim bilir... Belki uzak bir günde, bs-bütün başka insanlar olarak tekrar karŐılaŐırız ve belki gülüşerek birbirimize ellerimizi uzatırız... Macide hakkında bir Şey söylemeye lüzum yok... Onu bütün bir emniyetle sana bırakıyorum. Onu benim kadar ve sahiden sevdiğini, onu benden daha çok koruyabileceğini biliyorum... Göreceksin, yavaş yavaş sana alıŐacaktır... Fakat bir müddet bırakmak lazım... Bir erkek ona çok acı tecrübeler verdi, bunları unutmadan, kim olursa olsun, başka bir erkeğin fazla sokulmasını belki istemeyecektir... Sen bütün bunları daha iyi anlar ve düŐünürsün... Onu bir doktor gibi tedavi et... Dünyada ondan daha harikulade bir mahluk yoktur... Bedri... Yemin ederim ki Macide’den daha kıymetli hiçbir Şey mevcut değildir... Bunun kadrini bil...”

Hemen ayağa kalkarak arkasını döndü, gardiyanın uzattığı tahliye kğidını aldı ve kapıya doğru yürüdü.

* Küçümseyerek.

Bedri arkasından geliyordu. Sokağa çıkınca durdular. Ömer sağ kolunu dimdik uzattı. Bedri bu eli yakalayacağı yerde karşısındakinin boynuna sarıldı. Ömer'in kendi vücuduna sarıldığını ve bu esnada delikanlının her tarafının titrediğini hissetti.

Ayrıldıktan sonra Ömer hiçbir şey söylemeden deniz tarafına inen dar ve dik sokaklardan birine daldı. Bedri Macide'nin bekleyeceği kahvelere doğru ağır ağır yürüdü.

Ne yapacağını, Macide'ye bunları nasıl anlatacağını değil, sadece Ömer'i, arkadaşı Ömer'i, Macide'nin hâlâ sevdiği ve ihtimal hep seveceği Ömer'i düşünüyor ve onu, her şeye rağmen kendinden daha mesut buluyordu.

Genç kadın Bedri'yi görünce yerinden kalktı:

“Ne yaptınız?” diye sordu.

“Ömer tahliye edildi... Fakat...” Bir müddet düşünerek kelime aradı. Sonra yüzünü başka tarafa çevirdi ve mırıldandı: “Fakat başını alıp gitti. Beni hiç aramayın!.. Ne sen, ne Macide... dedi. Yalnız kalmak, yeni bir hayatı denemek istiyor... Kendini iki kişinin mesuliyetini yüklenecek kadar kuvvetli hissetmiyor!..”

Tekrar sustu, Macide de susuyor ve ötekine bakıyordu. Bir şey söylemeden yan yana yürümeye başladılar. Nihayet Bedri:

“Bunun böyle biteceği belliydi!” dedi.

Macide, daha ziyade kendi kendineymiş gibi mırıldandı:

“Evet belliydi!”

Bedri başka bir şey söylemek istiyor fakat cesaret edemiyordu. Onun dudaklarının kımıldadığını gören Macide sordu:

“Ne dediniz?”

“Hiç... Şimdi size gideriz... ben Ömer'in eşyalarını alır, onun uğrayacağı bir yere bırakırım... Sonra...”

Tekrar tutuldu. Macide önüne bakıyor ve dinliyordu. Bedri bundan cesaret aldı:

“Ablam ölüm halinde!..” dedi. “Doktorlar bir iki günlük ömrü var diyorlar... Ondan sonra benim evime taşınır mısınız?.. Annem sizinle teselli bulur...”

Sonra manasız ve yersiz bir şey söylemiş gibi ürktü ve Macide'nin cevabını korku ile bekledi. Fakat genç kadın gayet tabii bir sesle: “Niçin ümidinizi kesiyorsunuz?” dedi. “Ablanız gençtir... Ben ona bakarım...”

Bedri deminki sözleriyle, ablasının mahut ziyaretini hâlâ unutmadığını anlatmıştı; Macide bunun için ilave etti:

“Ben her şeyi unuttum!”

Genç adamın ne kadar üzüldüğünü, ne kadar sıkıldığını görüyor ve ona acıyordu. Cesaret vermek için kolundan tuttu...

Sultanahmet'ten Alemdar yokuşuna doğru yürüdüler. Bir aralık Macide ensesinden çekilir gibi olduğunu sandı. Garip bir ses bu hisse mukavemet etmesini söylüyordu... Fakat dayanamayarak başını geriye çevirdi.

Arkalarından, on beş yirmi adım uzaktan Ömer geliyordu. Macide'nin başını çevirmesiyle onun geriye dönmesi bir oldu... Şimdi, başı biraz öne doğru eğilmiş, ağır adımlarla tekrar yokuş yukarı çıkıyordu.

Macide durakladı. Bedri'nin kolunu bırakmıştı. Kalbi deli gibi çırpınıyor, gözünün önünden bin bir türlü hayaller, manzaralar, insanlar, dumanlar, renkler geçiyordu... Fakat bu hal ancak bir an sürdü. Derhal kendini topladı. Tekrar Bedri'ye tutunarak:

“Hayır... Hayır... Gidelim!” dedi.

Genç adam gözlerinde nihayetsiz bir hüznün ile başını salladı:

“Evet... Gidelim...”

Birkaç adım yürüdükten sonra dönüp baktı ve Ömer'in ortadan kaybolmuş olduğunu gördü.

“Onu unutamayacaksınız!..” dedi. “Ondan ayrılamayacaksınız!”

Macide düşünceli gözlerle yanındakini süzdü. Sonra elini cebine sokarak Ömer'e yazmış olduğu mektubu çıkardı:

“Öyle değil Bedri...” dedi. “Ben ondan ayrılmaya daha evvel karar vermiş bulunuyordum... Her şeye rağmen!”

Dörde bükülü kâğıdı yanındakine uzatarak mırıldandı:

“Fakat beklemek lazım... Uzun zaman!”

Kürk Mantolu Madonna, *Hakikat* gazetesinde 18 Aralık 1940-8 Şubat 1941 (çıkmadığı günler: 8-10,14,15 Ocak 1941) tarihinde “Büyük Hikâye” başlığı altında tefrika edilmiş ve kitap olarak 1943'te Remzi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır.

KÜRK MANTOLU MADONNA

Şimdiye kadar tesadüf ettiğim insanlardan bir tanesi benim üzerimde belki en büyük tesiri yapmıştır. Aradan aylar geçtiği halde bir türlü bu tesirden kurtulamadım. Ne zaman kendimle baş başa kalsam, Raif Efendi'nin saf yüzü, biraz dünyadan uzak, buna rağmen bir insana tesadüf ettikleri zaman tebessüm etmek isteyen bakışları gözlerimin önünde canlanıyor. Halbuki o hiç de fevkalade bir adam değildi. Hatta pek alelade, hiçbir hususiyeti olmayan, her gün etrafımızda yüzlercesini görüp de bakmadan geçtiğimiz insanlardan biriydi. Hayatının bildiğimiz ve bilmediğimiz taraflarında insana merak verecek bir cihet olmadığı muhakkaktı. Böyle kimseleri gördüğümüz zaman çok kere kendi kendimize sorarız: “Acaba bunlar neden yaşıyorlar? Yaşamakta ne buluyorlar? Hangi mantık, hangi hikmet bunların yeryüzünde dolaşıp nefes almalarını emrediyor?” Fakat bunu düşünürken yalnız o adamların dışlarına bakarız; onların da birer kafaları, bunun içinde, isteseler de istemeseler de işlemeye mahkûm birer dimağları bulunduğunu, bunun neticesi olarak kendilerine göre bir iç âlemleri olacağını hiç aklımıza getirmeyiz. Bu âlemin tezahürlerini dışarı vermediklerine bakıp onların manen yaşamadıklarına hükmedecek yerde, en basit bir beşer tecessüsü ile, bu meçhul âlemi merak etsek, belki hiç ummadığımız şeyler görmemiz, beklemediğimiz zenginliklerle karşılaşmamız mümkün olur. Fakat insanlar nedense daha ziyade ne bulacaklarını tahmin ettikleri şeyleri araştırmayı tercih ediyorlar. Dibinde bir ejderhanın yaşadığı bilinen bir kuyuya inecek bir kahraman bulmak, muhakkak ki, dibinde ne olduğu hiç bilinmeyen bir kuyuya inmek cesaretini gösterecek bir insan bulmaktan daha kolaydır. Benim de Raif Efendi'yi daha yakından tanımam sadece bir tesadüf eseridir.

Bir bankadaki küçük memuriyetimden çıkarıldıktan sonra –neden çıkarıldığımı hâlâ bilemiyorum, bana sadece tasarruf için dediler, fakat haftasına yerime adam aldılar– Ankara'da uzun müddet iş

aradım. Beş on kuruş param, yaz aylarını sürünmeden geçirmemi temin etti, fakat yaklaşan kış, arkadaş odalarında, sedir üzerinde yatmanın sonu gelmesini icap ettiriyordu. Bir hafta sonra bitecek olan lokanta karnesini yenileyecek kadar bile param kalmamıştı. Sonu çıkmayacağını bile bile girdiğim birçok kabul imtihanlarının hakikaten sonu çıkmayınca nedense gene üzüldüyüm; arkadaşlardan habersiz olarak, tezgâhtarlık için müracaat ettiğim mağazalardan ret cevabı alınca yeis içinde gece yarılara kadar dolaşıyordum. Birkaç tanıdık tarafından ara sıra davet edildiğim içki sofralarında dahi vaziyetimin ümitsizliğini unutamıyordum. İşin garibi, sıkıntımın arttığı ve ihtiyaçlarımın beni bugünden yarına çıkarması bile imkânsız hale geldiği nispette, benim de çekingenliğim, mahcupluğum artıyordu. Evvelce bana iş bulmaları için müracaat ettiğim ve hiç de fena muamele görmediğim bazı tanıdıklara sokakta rastladığım zaman başımı önüme eğip hızla geçiyordum; evvelce bana yemek yedirmelerini serbestçe rica ettiğim ve sıkılmadan ödünç para aldığım arkadaşlarıma karşı bile değişmiştim. “Vaziyetin nasıl?” diye sordukları zaman, acemi bir gülümseme ile: “Fena değil... Tek tük muvakkat* işler buluyorum!” diye cevap veriyor ve hemen kaçıyordum. İnsanlara ne kadar çok muhtaç olursam onlardan kaçmak ihtiyacım da o kadar artıyordu.

Bir gün, akşamüstü, istasyonla Sergievi arasındaki تنها yolda ağır ağır yürüyor, Ankara'nın harikulade sonbaharını doya doya içime çekerek ruhumda nikbin** bir hava yaratmak istiyordum. Halkevinin camlarından aksederek beyaz mermer binayı kan rengi deliklere boğan güneş, akasya ağaçlarının ve çam fidanlarının üzerinde yükselen ve buğu mudur, toz mudur, ne olduğu belli olmayan duman, herhangi bir inşaattan dönen ve parça parça elbiselerinin içinde sessiz ve biraz kambur yürüyen ameleler, üstünde yer yer otomobil lastiği izleri uzanan asfalt... Bunların hepsi mevcudiyetlerinden memnun görünüyorlardı. Her şey, her şeyi olduğu gibi kabul etmekteydi. Şu halde bana da yapacak başka bir şey kalmıyordu. Tam bu sırada yanımdan hızla bir otomobil geçti. Başımı çevirip baktığım zaman camın arkasındaki çehreyi tanıdığımı zannettim. Nitekim araba beş on adım gittikten sonra durdu, kapısı açıldı; mektep arkadaşlarımdan Hamdi, başını uzatmış, beni çağırıyordu.

* Geçici.

** İyimser.

Sokuldum.

“Nereye gidiyorsun?” diye sordu.

“Hiç, geziniyorum!”

“Gel, bize gidelim!”

Cevabımı beklemeden bana yanında yer açtı. Yolda anlattığına göre, çalıştığı şirketin bazı fabrikalarını dolaşmaktan geliyordu:

“Geleceğimi eve telgrafla bildirmiştim, herhalde hazırlık yapmışlardır. Yoksa seni davet etmeye cesaret edemezdim!” dedi.

Güldüm.

Sık sık görüştüğüm Hamdi’yi, bankadan ayrıldığımdan beri görmemiştim. Makine vesaire komisyonculuğu yapan, aynı zamanda orman ve kereste işleriyle uğraşan bir şirkette müdür muavini olduğunu ve oldukça iyi bir para aldığını biliyordum. İşsiz zamanımda kendisine müracaat etmeyişim de hemen hemen bunun içindi: İş bulmasını rica etmeye değil de, para yardımı yapmasını istemeye geldim zanneder diye çekinmiştim.

“Hep bankada mısın?” diye sordu.

“Hayır, ayrıldım!” dedim.

Hayret etti:

“Nereye girdin?”

İstemeye istemeye cevap verdim:

“Açıktayım!”

Beni baştan aşağı bir süzdü, kılık kıyafetime baktı, evine davet ettiğine pişman olmamış olmalı ki, elini dostça bir tebessümle omzuma vurarak:

“Bu akşam konuşup bir çare buluruz, aldırma!” dedi.

Halinden memnun ve kendinden emin görünüyordu. Demek artık tanıdıklara yardım lüksünü bile yapacak hale gelmişti. Gıpta ettim.

Küçük, fakat şirin bir evde oturuyordu. Biraz çirkin, fakat cana yakın bir karısı vardı. Hiç çekinmeden yanımda öpüştüler. Hamdi beni yalnız bırakarak yıkanmaya gitti.

Beni karısına tanıtmadığı için, ne yapacağımı bilmeden, misafir odasının ortasında dikilip kaldım. Karısı da kapının yanında duruyor ve belli etmeden beni süzüyordu. Bir müddet düşündü. Galiba zihninden “Buyurun, oturun!” demek geçti. Fakat sonra buna lüzum görmeyerek yavaşça dışarı süzüldü.

Her zaman ihmalkâr olmayan, hatta bu gibi kaidelere fazlaca dikkat eden ve hayattaki muvaffakiyetinin bir kısmını da bu dik-

katine borçlu olan Hamdi'nin beni böyle ortada bırakıvermesinin sebebini düşündüm. Mühimce mevkilere geçen adamların esaslı âdetlerinden biri de galiba eski –ve kendilerinden geri kalmış– arkadaşlarına karşı gösterdikleri bu biraz da şuurlu dalgınlıktı. Sonra, o zamana kadar “siz” diye hitap ettikleri dostlarına birdenbire ahbapça “sen” diyecek kadar alçakgönüllü ve babacan oluvermek, karşısındakinin sözünü yanda kesip rasgele manasız bir şey sormak ve bunu gayet tabii olarak, hatta çok kere şefkat ve merhamet dolu bir tebessümle birlikte yapmak... Bütün bunlarla son günlerde o kadar çok karşılaşmıştım ki, Hamdi'ye kızmak ve gücenmek aklıma bile gelmedi. Sadece, kalkıp, kimseye haber vermeden gitmeyi ve bu sıkıntılı vaziyetten kurtulmayı düşündüm. Fakat bu sırada beyaz önlüklü, başörtülü, yaşlı bir köylü kadın, yamalı siyah çoraplarıyla, hiç ses çıkarmadan kahve getirdi. Üzeri sırma çiçekli lacivert koltuklardan birine oturdum, etrafıma baktım. Duvarlarda aile ve artist fotoğrafları, kenarda, hanıma ait olduğu anlaşılan bir kitap rafında, yirmi beş kuruşluk birkaç romanla moda mecmuaları vardı. Bir sigara iskemlesinin altına dizilmiş bulunan birkaç albüm, misafirler tarafından bir hayli hırpalanmışa benziyordu. Ne yapacağımı bilmediğim için onlardan birini aldım, daha açmadan Hamdi kapıda göründü. Bir eliyle ıslak saçlarını tarıyor, ötekiyle açık yakalı beyaz frenk gömleğinin düğmelerini ilikliyordu.

“E, nasılsın bakalım, anlat!” diye sordu.

“Hiç!.. Söyledim ya!”

Bana rast geldiğinden memnun görünüyordu. İhtimal, eriştiği mertebeleri gösterebildiğine, yahut da, benim halimi düşünerek, benim gibi olmadığına seviniyordu. Nedense, hayatta bir müddet beraber yürüdüğümüz insanların başına bir felaket geldiğini, herhangi bir sıkıntıya düştüklerini görünce bu belaları kendi başımızdan savmış gibi ferahlık duyar ve o zavallılara, sanki bize de gelebilecek belaları kendi üstlerine çektikleri için, alaka ve merhamet göstermek isteriz. Hamdi de bana aynı hislerle hitap eder gibiydi:

“Yazı filan yazıyor musun?” dedi.

“Ara sıra... Şiir, hikâye!”

“Bir faydası oluyor mu bari?”

Gene güldüm. O “Bırak böyle şeyleri canım!” diyerek pratik hayatın muvaffakiyetlerinden, edebiyat gibi boş şeylerin mektep sıralarından sonra ancak zararlı olabileceğinden bahsetti. Kendisine

cevap verilebileceğini, münakaşa edilebileceğini asla aklına getirmeden, küçük bir çocuğa nasihat verir gibi konuşuyor ve bu cesareti hayattaki muvaffakiyetinden aldığını tavırlarıyla göstermekten de hiç çekinmiyordu. Yüzümde, pek ahmakça olduğunu adamakıllı hissettiğim bir gülümseme ile hayran hayran ona bakıyor ve bu halimle kendisine daha çok cesaret veriyordum.

“Yarın sabah bana uğra” diyordu. “Bakalım, bir şeyler düşünüyoruz. Sen zeki çocuksundur, bilirim; pek çalışkan değildin ama, bunun ehemmiyeti yok. Hayat ve zaruretler insana birçok şeyler öğretir... Unutma... Erkenden gel, beni gör!”

Bunları söylerken mektepte kendisinin de ileri gelen tembel-lerden olduğunu tamamen unutmuşa benziyordu. Yahut da, bunu burada yüzüne vuramayacağımdan emin olduğu için pervasızca konuşuyordu.

Yerinden kalkar gibi bir hareket yaptı, hemen doğruldum ve elimi uzatarak:

“Bana müsaade!” dedim.

“Neden canım, daha erken... Ama sen bilirsin!”

Beni yemeğe çağırdığını unutmuştum. Bu anda hatırladım. Fakat o tamamen unutmuş görünüyordu. Kapıya kadar geldim. Şapkamı alırken:

“Hanımefendiye hürmetler!” dedim.

“Olur, olur, sen yarın bana uğra! Üzülme canım!” diyerek sırtımı okşadı.

Dışarı çıktığım zaman ortalık adamakıllı kararmış, sokak lambaları yanmıştı. Derin bir nefes aldım. Hava, biraz tozla karışık da olsa, bana fevkalade temiz ve ferahlatıcı geldi. Ağır ağır yürüdüm.

Ertesi gün, öğleye doğru Hamdi'nin şirketine gittim. Halbuki dün akşam evinden çıktığım sırada buna hiç niyetim yoktu. Zaten sarıh* bir vâitte de bulunmamıştı. “Bakalım, bir şey düşünüyoruz, bir şey yaparız!” gibi her müracaat ettiğim hayır sahibinden dinlemeye alıştığım beylik sözlerle beni uğurlamıştı. Buna rağmen gittim. İçimde bir ümitten ziyade, nedense, kendimi tezlil edilmiş** görmek arzusu vardı. Adeta nefsim: “Dün akşam ses çıkarmadan dinledin

* Açık, belirgin.

** Hakarete uğramış.

ve onun sana karşı velinimet tavrı takınmasına razı oldun ya, haydi bakalım, bunu sonuna kadar götürmeli, sen buna layıksın!” demek istiyordum.

Hademe beni evvela küçük bir odaya alıp bekletti. Hamdi'nin yanına girdiğim zaman yüzümde gene o dünkü ahmakça tebessümün bulunduğunu hissettim ve kendime daha çok kızdım.

Hamdi önünde serili duran bir sürü kâğıt ve içeri girip çıkan bir sürü memurla meşguldü. Bana başıyla bir iskemle gösterdi ve işine bakmakta devam etti. Elini sıkmaya cesaret edemedi iskemleye iliştim. Şimdi onun karşısında hakikaten amirim, hatta velinimetmiş gibi bir şaşkınlık duyuyor ve bu kadar alçalan benliğime bu muameleyi cidden layık görüyordum. Dün akşam beni yolda otomobiline alan mektep arkadaşım, on iki saatten biraz fazla bir zaman içinde, aramızda ne kadar büyük bir mesele hasıl olmuştu! İnsanlar arasındaki münasebetleri tanzim eden amiller ne kadar gülünç, ne kadar dıştan, ne kadar boş ve bilhassa asıl insanlıkla ne kadar az alakası olan şeylerdi...

Dün akşamdan beri ne Hamdi, ne de ben hakikatte değişmiş değildik; neyseki gene oyduk; buna rağmen onun bana dair, benim ona dair öğrendiğimiz bazı şeyler, bazı küçük ve tefferuata ait şeyler bizi ayrı istikametlere alıp götürmüşlerdi... İşin asıl garip tarafı, ikimiz de bu değişikliği olduğu gibi kabul ediyor ve tabii buluyorduk. Benim kızgınlığım Hamdi'ye değil, kendime de değil, sadece burada bulunuşumaydı.

Odanın tenhalaştığı bir anda arkadaşım başını kaldırarak:

“Sana bir iş buldum!” dedi. Sonra, yüzüme o cesur ve manalı gözlerini dikerek ilave etti: “Yani bir iş icat ettim. Yorucu bir şey değil. Bazı bankalarda ve bilhassa kendi bankamızda işlerimizi takip edeceksin... Adeta şirketle bankalar arasında irtibat memuru gibi bir şey... Boş zamanlarında içeride oturur, kendi işlerine bakarsın... İstedğin kadar şiir yaz... Ben müdürle konuştum, tayinini yapacağız... Fakat sana şimdilik pek fazla veremeyeceğiz: Kırk elli lira... İleride tabii artar. Hadi bakalım!.. Muvaffakiyetler!”

Koltuğundan kalkmadan elini uzattı. Sokuldum ve teşekkür ettim. Yüzünde, bana iyilik ettiği için, samimi bir memnuniyet vardı. Onun aslında hiç de fena bir insan olmadığını, yalnız mevkiinin icaplarını yaptığını ve bunun da belki hakikaten lüzumlu olabileceğini düşündüm. Fakat dışarı çıkınca koridorda bir müddet du-

rakladım ve bana tarif ettiği odaya gitmekle burayı bırakıp çıkmak arasında bir hayli tereddüt ettim. Sonra ağır ağır, başım önümde, birkaç adım yürüyerek ilk rast geldiğim hademeye mütercim Raif Efendi'nin odasını sordum. Adam eliyle gayrimuayyen bir kapıyı gösterdi ve geçti. Tekrar durdum. Niçin bırakıp gidemiyordum? Kırk lira aylığı mı feda edemiyordum? Yoksa Hamdi'ye karşı ayıp bir harekette bulunmuş olmaktan mı çekiniyordum? Hayır! Aylardan beri süren işsizlik, buradan çıkınca nereye gideceğimi, nerede iş arayacağımı bilmemek... Ve artık tamamıyla pençesine düşmüş olduğum bir cesaretsizlik... İşte beni o loş koridorda tutan ve oradan geçecek olan diğer hademeyi beklemeye sevk eden bunlardı.

Nihayet rasgele bir kapıyı araladım ve içeride Raif Efendi'yi gördüm. Onu evvelden tanıımıyordum. Buna rağmen, masasının başına eğilmiş gördüğüm bu adamın başkası olamayacağını derhal hissettim. Sonradan bu kanaatin nereden geldiğini düşündüm. Hamdi bana: "Bizim Almanca mütercimi Raif Efendi'nin odasına senin için bir masa koydurdum, kendisi sessiz sedasız, allahlık bir adamdır, kimseye zararı dokunmaz" demişti. Sonra herkese bay, bayan denildiği bu sıralarda ondan hâlâ efendi diye bahsediyordu. İhtimal bu tariflerin kafamda yarattığı hayal orada gördüğüm kır saçlı, bağa gözlüklü, tıraşı uzamış adama pek benzediği için hiç çekinmeden içeri girmiş, başını kaldırıp dalgın gözlerle bana bakan zata:

"Raif Efendi sizsiniz, değil mi?" diye sormuştum.

Karşımdaki bir müddet beni süzdü. Sonra hafif ve adeta korkak bir sesle:

"Evet, benim! Siz de galiba bize gelen memursunuz. Biraz evvel masanızı hazırladılar. Buyurunuz, hoş geldiniz!" dedi.

İskemleye geçip oturdum. Masanın üzerindeki soluk mürekkep lekelerini, çizgileri seyretmeye başladım. Bir yabancı ile karşı karşıya oturulduğu zaman âdet olduğu üzere oda arkadaşımı gizliden gizliye tetkik etmek, kaçamak bakışlarla hakkında ilk –ve tabii yanlış– kanaatler edinmek istiyordum. Fakat onun bu arzuyu hiç hissetmediğini ve başını tekrar önündeki işe eğerek ben odada yokmuşum gibi meşgul olduğunu gördüm.

Öğleye kadar bu hal devam etti. Ben artık gözlerimi pervasızca karşımdakine dikmiştim. Kısa kesilmiş saçlarının tepesi açılmaya başlamıştı. Küçük kulaklarının altından gerdanına doğru birçok kıvrışıklar uzanıyordu. Uzun ve ince parmaklı ellerini önündeki

kâğıtlar arasında gezdiriyor ve sıkıntı çekmeden tercüme yapıyordu. Ara sıra, bulamadığı bir kelimeyi düşünür gibi gözlerini kaldırıyor ve bakışlarımız karşılaşınca yüzünde gülümsemeye benzer bir hareket oluyordu. Yandan ve tepeden bakınca hayli yaşlı görüldüğü halde çehresinin, hele böyle gülüşme anlarında, insana hayret verecek kadar saf ve çocukça bir ifadesi vardı. Sarı ve altları kırılmış bıyıkları bu ifadeyi daha çok kuvvetlendiriyordu.

Öğleüzeri yemeğe giderken, onun yerinden kıınıldanmadığını, masasının gözlerinden birini açarak önüne kâğıda sarılmış bir ekmek ve bir küçük sefertası gözü çıkardığını gördüm. “Afiyet olsun!” diyerek odayı terk ettim.

Günlerce aynı odada karşı karşıya oturduğumuz halde hemen hemen hiçbir şey konuşmadık. Başka servislerdeki memurlardan birçoğuyla tanışmış, hatta akşamüzeri beraber çıkarak bir kahvede tavla oynamaya bile başlamıştık. Bunlardan öğrendiğime göre, Raif Efendi müessesenin en eski memurlarındandı. Daha bu şirket kurulmadan evvel, şimdi bizim bağlı olduğumuz bankanın mütercimiymiş, oraya ne zaman geldiğini kimse hatırlamıyordu. Başında oldukça kalabalık bir aile bulunduğu, aldığı ücretle ancak geçinebildiği söyleniyordu. Bu arada kıdemli olduğu halde, şuna buna bol bol para savuran şirketin, onun ücretini neden arttırmadığını sorunca, genç memurlar gülererek: “Hımbılın biridir de ondan. Doğru dürüst lisan bildiği bile şüpheli!” diyorlardı. Halbuki Almancayı gayet iyi bildiğini ve yaptığı tercümelerin pek doğru ve güzel olduğunu sonradan öğrendim. Yugoslavya’nın Suşak Limanı üzerinden gelecek dışbudak ve köknar kerestelerinin evsafına veya travers delme makinelerinin işleme tarzına ve yedek parçalarına dair bir mektubu kolayca tercüme ediyor, Türkçeden Almancaya çevirdiği şartname ve mukavelenameleri şirket müdürü hiç tereddüt etmeden yerlerine yolluyordu. Boş kaldığı zamanlarda masanın gözünü açıp, oradan dışarıya çıkarmadan, dalgın dalgın kitap okuduğunu görmüş ve bir gün: “Nedir o, Raif Bey?” diye sormuştum. Sanki bir kabahat yaparken yakalamışım gibi kızarmış, kekeleyerek: “Hiç... Almanca bir roman!” demiş ve hemen çekmeyi kapatmıştı. Buna rağmen şirkette hiç kimse onun bir ecnebi dili bileceğine ihtimal vermiyordu. Belki de hakları vardı, çünkü hal ve tavrında hiç de lisan bilen bir insan kılığı yoktu. Konuşurken ağzından yabancı bir kelime çıktığı, herhangi bir zaman dil bildiğinden bahsettiği duyulmamış; elinde veya cebinde ecnebi

gazete ve mecmuaları görülmemiştir. Hülâsa, bütün varlıklarıyla: “Biz Frenkçe biliriz!” diye haykıran insanlara benzer bir tarafı yoktu. Bilgisine dayanarak maaşının arttırılmasını istemeyişi, başka ve bol ücretli işler aramayışı da, hakkındaki bu kanaati kuvvetlendiriyordu.

Sabahları tam vaktinde geliyor, öğle yemeğini odasında yiyor, akşamları, ufak tefek alışverişlerini yaptıktan sonra hemen evine gidiyordu. Birkaç kere teklif ettiğim halde kahveye gelmeye razı olmadı. “Evde beklerler!” dedi. Mesut bir aile babası, diye düşündüm, bir an evvel çoluğuna çocuğuna kavuşmaya can atıyor. Sonradan hiç de böyle olmadığını gördüm, fakat bunlardan daha ileride bahsedeceğim. Onun bu devamlılığı ve çalışkanlığı, dairede horlanmasına mâni olmuyordu. Bizim Hamdi, Raif Efendi’nin tercümelerinde küçük bir daktilo hatası bulsa, hemen zavallı adamı çağırıyor, bazen de bizim odaya kadar gelerek haşlıyordu. Diğer memurlara karşı daima daha ihtiyatlı olan ve her biri bir türlü iltimasa dayanan bu gençlerden fena bir mukabele görmekten çekinen arkadaşımın, kendisine asla mukabeleye cesaret edemeyeceğini bildiği Raif Efendi’yi bu kadar hırpalaması, birkaç saat geciken bir tercüme için kıpkırmızı kesilerek bütün binaya duyuracak şekilde bağırması gayet kolay anlaşılabilirdi: İnsanları, kendi cinslerinden biri üzerinde kudret ve salahiyetlerini denemek kadar tatlı sarhoş eden ne vardır? Hele bunu yapmak fırsatı, birtakım ince hesaplar dolayısıyla, ancak muayyen bazı kimselere karşı kendini gösterirse.

Raif Efendi, ara sıra hastalanır ve daireye gelemezdi. Bunlar çok kere ehemmiyetsiz soğuk algınlıklarıydı. Fakat senelerce evvel geçirdiğini söylediği bir zatülcenp onu fazla ihtiyatlı yapmıştı. Ufak bir nezlede hemen evine kapanıyor, dışarı çıktığı zaman kat kat yün fanilalar giyiyor, dairede bulunduğu zamanlar asla pencere açtırmıyor ve akşam üzerleri boynuna, kulaklarına atkılar dolayıp, kalın fakat biraz yıpranmış paltosunun yakasını iyice kaldırmadan gitmiyordu. Hasta zamanlarında da işini ihmal etmezdi. Tercüme edilecek yazılar bir odacı ile evine gönderilir ve birkaç saat sonra aldırılırdı. Buna rağmen müdürün ve bizim Hamdi’nin Raif Efendi’ye karşı muamelelerinde: “Bak, seni şu mızımız, hastalıklı haline rağmen atmıyoruz!” demek isteyen bir şey vardı. Bunu ikide birde yüzüne vurmaktan da çekinmezler, birkaç gün yokluktan sonra her gelişinde adamcağızı: “Nasıl? İnşallah artık bitti ya?” diye iğneli geçmiş olsunlarla karşılardı.

Bununla beraber, artık ben de Raif Efendi'den sıkılmaya başlamıştım. Şirkette pek fazla oturduğum yoktu. Elimde bir evrak çantasıyla bankaları ve siparişlerini kabul ettiğimiz devlet dairelerini dolaşıyor; ara sıra bu evrakı tanzim edip müdüre veya müdür muavinine izahat vermek için masamın başına geçiyordum. Buna rağmen karşımdaki masada canlı olduğundan şüphe ettirecek kadar hareketsiz oturan, tercüme yapan veya çekmecesinin gözündeki “Almanca romanını” okuyan bu adamın sahiden manasız ve sıkıcı bir mahluk olduğuna kanaat getirmiştım. Ruhunda herhangi bir şeyler olan bir kimsenin bunları ifade etmek arzusuna mukavemet edemeyeceğini düşünüyor, bu kadar sessiz ve alakasız bir insanın içinde, nebatlarınkinden pek de farklı olmayan bir hayat bulunduğunu tahmin ediyordum: Bir makine gibi buraya geliyor, işlerini görüyor, anlayamadığım bir itiyatla birtakım kitaplar okuyor ve akşamları alışverişini yapıp evine dönüyordu. İhtimal, birbirine tıpkı tıpkısına benzeyen bu bir sürü günlerin ve hatta senelerin içinde, hastalık zamanları yegâne değişiklikti. Arkadaşların anlattığına göre, o oldum olası böyle yaşamaktaydı. Kendisinin herhangi bir şekilde heyecanlandığını şimdiye kadar gören yoktu. Amirlerinin en yersiz, en haksız ithamlarına hep aynı sakin ve ifadesiz bakışla mukabele ediyor, yaptığı tercümeleri daktiloya verir ve alırken hep aynı manasız tebessümle rica ve teşekkürde bulunuyordu.

Bir gün gene, sırf daktiloların Raif Efendi'ye ehemmiyet vermeleri yüzünden geç kalmış olan bir tercüme için Hamdi, bizim odaya kadar gelmiş, oldukça sert bir sesle:

“Daha ne kadar bekleyeceğiz? Size acele işim var, gideceğim, dedim. Hâlâ Macar şirketinden gelen mektubun tercümesini getir-mediniz!” diye bağırmişti.

Öteki, iskemlesinden süratle doğrularak:

“Ben bitirdim efendim! Hanımlar bir türlü yazamadılar. Kendilerine başka işler verilmiş!” dedi.

“Ben size bu işin hepsinden acele olduğunu söylemedim mi?”

“Evet efendim, ben de onlara söyledim!”

Hamdi daha çok bağırdı:

“Bana cevap vereceğinize size havale edilen işi yapın!”

Ve kapıyı vurarak çıktı.

Raif Efendi de onun arkasından çıkarak daktilolara tekrar yalvarmaya gitti.

Ben, bütün bu manasız sahne esnasında bana küçük bir nazar atmaya bile lüzum görmeyen Hamdi'yi düşündüm. Bu sırada tekrar içeri giren Almanca mütercimi, yerine geçerek başını önüne eğdi. Yüzünde insanı hayret, hatta hiddete sevk eden o sarsılmaz sükûn vardı. Eline bir kurşunkalem alarak kâğıdı karalamaya başladı. Yazı yazmıyor, birtakım çizgiler çiziyordu. Fakat bu hareketi, sinirli bir adamın, farkında olmadan, herhangi bir şeyle meşgul olması değildi. Hatta dudaklarının kenarında, sarı bıyıklarının hemen alt tarafında, kendinden emin bir tebessümün belirdiğini görür gibiydim. Eli kâğıdın üzerinde ağır ağır hareket ediyor ve o, ikide birde durup gözlerini küçülterek, önüne bakıyordu. Gördüğü şeyden memnun olduğunu, yüzünü saran o belli belirsiz gülümsemeden anlıyordum. Nihayet kalemi yanına bıraktı, karaladığı kâğıdı uzun uzun seyretti. Ben gözlerimi hiç ayırmadan ona bakıyordum. Bu sefer yüzünde yepyeni bir ifadenin peyda olduğunu görünce şaşırdım: Adeta birisine acır gibi bir hali vardı. Meraktan yerimde duramıyordum. Kalkacağım sırada o doğruldu, tekrar daktiloların odasına gitti. Hemen fırladım, bir adımda karşı masaya vardım ve Raif Efendi'nin, üzerine bir şeyler çizdiği kâğıdı aldım. Buna bir göz atınca hayretimden donakaldım.

Avuç içi kadar kâğıdın üzerinde Hamdi'yi görüyordum. Beş on basit fakat fevkalade ustaca çizginin içerisinde bütün hüviyetiyle o vardı. Başkalarının aynı benzeyişi bulacaklarını pek zannetmem, hatta teker teker araştırılınca belki hiçbir tarafı benzemiyordu, fakat onun biraz evvel odanın ortasında nasıl avaz avaz bağırıldığını gören bir insan için yanılmaya imkân yoktu. Hayvanca bir hiddet ve tarifi imkânsız bir bayağılıkla, mustatil* şeklinde açılmış duran bu ağız; baktığı yeri delmek istediği halde acz içinde boğulmuş benzeyen bu çizgi halindeki gözler; kanatları mübalağalı bir şekilde yanaklara kadar genişleyen ve böylece çehreye daha vahşi bir ifade veren bu burun... Evet, bu, birkaç dakika evvel şurada duran Hamdi'nin, daha doğrusu onun ruhunun resmiydi. Fakat hayretimin asıl sebebi bu değildi: Ben şirkete girdiğimden, yani aylardan beri, Hamdi hakkında birbirine zıt bir sürü hükümler verip duruyordum. Onu bazen mazur görmeye çalışıyor, çok kere de istihfaf ediyordum.**

* Dikdörtgen.

** Küçümsüyordum.

Asıl şahsiyetiyle, bugünkü mevkiinin ona verdiği şahsiyeti birbirine karıştırıyor, sonra bunları ayırmak istiyor ve büsbütün çıkmaza gırıyordum. İşte Raif Efendi'nin birkaç çizgi ile ortaya koyduğu Hamdi, benim uzun zamandan beri görmek istediğim halde bir türlü göremediğim insandı. Yüzünün bütün iptidai ve vahşi ifadesine rağmen acınacak bir tarafı vardı. Zalimlik ve zavallılığın iştiraki hiçbir yerde bu kadar vazih* olarak gösterilmemiştir. Sanki on senelik arkadaşımı ilk defa bugün sahiden tanıyordum.

Aynı zamanda bu resim bana birdenbire Raif Efendi'yi de izah etmişti. Şimdi onun sarsılmaz sükûnetini, insanlar ile münasebetlerindeki garip çekingenliğini gayet iyi anlıyordum. Etrafını bu kadar iyi tanıyan, karşısındakinin ta içini bu kadar keskin ve açık gören bir insanın heyecanlanmasına ve herhangi bir kimseye kızmasına imkân var mıydı? Böyle bir adam, önünde bütün küçüklüğü ile çırpınan birine karşı taş gibi durmaktan başka ne yapabiliirdi? Bütün teessürlerimiz, inkisarlarımız,** hiddetlerimiz, karşımıza çıkan hadiselerin anlaşılmadık, beklenmedik taraflarınadır. Her şeye hazır bulunan ve kimden ne gelebileceğini bilen bir insanı sarsmak mümkün müdür?

Raif Efendi, benim için tekrar merak verici bir mahiyet almıştı. Kafamda onun hakkında, biraz evvel beliren ışığa rağmen, birçok tezatların bulunduğunu seziyordum. Elimde tuttuğum resmin çizgilerindeki isabet, bunun bir heveskâr elinden çıkmadığını gösteriyordu. Bunu yapan kimsenin uzun seneler resimle uğraşmış olması lazımdı. Burada sadece baktığını sahiden gören bir göz değil, gördüğünü bütün incelikleriyle tespit etmesini bilen bir hüner de vardı.

Kapı açıldı. Elimdekini çabucak masaya bırakmak istedim, fakat geç kalmıştım. Macar şirketinden gelen mektubun tercümeleriyle bana doğru yaklaşan Raif Efendi'ye özür diler gibi:

“Çok güzel bir resim...” dedim.

Onun şaşıracağını, sırrını ele vereceğimden korkacağını sanmıştım. Hiç de böyle olmadı. Her zamanki yabancı ve dalgın gülüşüyle kâğıdı elimden alarak:

“Senelerce evvel, bir müddet resimle meşgul olmuştum!..” dedi. “Ara sıra, el alışkanlığıyla bir şeyler karalıyorum... Görüyorsunuz ya, manasız şeyler... Can sıkıntısı işte...”

* Açık, belirgin.

** Düş kırıklıklarımız.

Resmî avcunun içinde buruşturarak kâğıt sepetine attı.

“Daktilo hanımlar pek acele yazdılar!” diye mırıldandı. “Herhalde yanlışlar vardır, fakat okumaya kalksam Hamdi Bey’i daha çok kızdıracığım... Hakkı da var... Götürüp vereyim bari...”

Tekrar dışarı çıktı. Gözlerimle kendisini takip ettim. “Hakkı da var, hakkı da var!” diye söyleniyordum.

Bundan sonra Raif Efendi’nin her hali, sahiden manasız ve ehemmiyetsiz olan hareketleri bile, bana merak vermeye başladı. Onunla konuşmak, hakiki hüviyetine dair bir şeyler öğrenmek için her fırsattan istifadeye kalktım. O benim bu fazla sokulganlığımı fark etmez göründü. Bana karşı nazik, fakat daima arada bir boşluk bırakan tavrını muhafaza etti. Dostluğumuz dıştan ne kadar ilerlese ilerlesin, içi bana daima kapalı kaldı. Hatta ailesini, bu aile arasındaki vaziyetini yakından görünce hakkındaki merakım büsbütün arttı. Kendisine yaklaşmak için attığım her adım beni birçok yeni muammalarla karşılatıyordu.

Evine ilk defa olarak, mutat hastalıklarından birinde gittim. Hamdi yarına kadar tercüme edilecek bir yazıyı hademe ile göndermek istiyordu:

“Bana ver, hem ziyaret etmiş olurum” dedim.

“Pekâlâ... Bak bakalım nesi var. Bu sefer fazla uzadı!”

Hakikaten bu sefer hastalığı biraz uzun sürmüştü. Bir haftadan beri şirkete uğramıyordu. Hademelerden biri İsmetpaşa mahallesindeki evi tarif etti. Mevsim kış ortalarıydı. Erkenden karanlık çöken sokaklarda yürümeye başladım. Ankara’nın asfalt döşeli yollarına hiç benzemeyen bozuk kaldırımli dar mahalleleri geçtim. Birbiri arkasına yokuşlar ve inişler vardı. Uzun bir yolun sonunda, adeta şehrin bittiği yerlerde, sola saptım ve köşedeki kahveye girerek evi öğrendim: Taş ve kum yığılı arsaların arasında tek başına duran iki katlı, sarı boyalı bir bina. Raif Efendi’nin alt katta oturduğunu biliyordum. Zili çaldım. Kapıyı on iki yaşlarında bir kız çocuğu açtı. Babasını sorunca, yapmacık bir tavırla yüzünü buruşturup dudaklarını bükerek:

“Buyurun!” dedi.

Evin içi hiç de zannettiğim gibi değildi. Yemek odası olarak kullanıldığı anlaşılan holde büyük ve açılıp kapanır bir masa, kenarda içi kristal takımlarla dolu bir büfe vardı. Yerde güzel bir Sivas halısı duruyor, yan taraftaki mutfaktan dışarı yemek kokuları vuruyordu.

Kız beni evvela misafir odasına aldı. Buradaki eşya da güzel, hatta pahalı şeylerdi. Kırmızı kadife koltuklar, alçak ceviz sigara masaları ve bir kenarda kocaman bir radyo odayı dolduruyordu. Her tarafta, masaların üstünde ve kanapelerin arkasında ince işlenmiş, krem rengi dantel ve gemi şeklinde yazılmış bir “Amentü” levhası asılıydı.

Küçük kız birkaç dakika sonra kahve getirdi. Yüzünde nedense hep o beni küçük görmek, benimle alay etmek isteyen şımarık ifade vardı. Fincanı elimden alırken:

“Babam rahatsız efendim, yatağından çıkamıyor, siz içeri buyurun!” dedi. Bunu söylerken de benim bu kibar muameleye hiç layık olmadığını kaş ve gözleriyle anlatmak ister gibiydi.

Raif Efendi’nin yattığı odaya girince büsbütün şaşırdım. Burası evin diğer taraflarına hiç benzemeyen, adeta bir leyli mektep yatakhanesi, veya bir hastane koğuşı gibi yan yana bir sürü beyaz karyoların dizili durduğu küçük bir odaydı. Raif Efendi bu yataklardan birinde, beyaz örtülerin altında, yarı oturur bir vaziyette yatıyor ve gözlüklerinin arkasından beni selamlamaya çalışıyordu. Oturmak için bir iskemle aradım. Odada bulunan iki iskemlenin üzeri de yün hırkalar, kadın çorapları, sırttan çıkarılıp atıvermiş birkaç ipekli elbise ile doluydu. Bir kenarda, kapısı yarı açık duran, vişneçürüğü boyalı âdi elbise dolabının içinde rasgele asılmış elbiseler, tayyörler ve bunların altında düğümlü bohçalar vardı. Odada insanı şaşırtacak bir kargaşalık hüküm sürüyordu. Raif Efendi’nin başucundaki komodinin üzerinde, teneke bir tepsi içinde, öğleden kaldığı anlaşılan kirli bir çorba tabağı, ağzı açık küçük bir sürahi ve bunların yanında, şişeler veya tüpler içinde bir sürü ilaç duruyordu.

Hasta adam:

“Şuraya oturuverin canım!” diyerek yatağın ayakucunu gösterdi.

Şöyle iliştim. Karşımdakinin sırtında, dirsekleri delinmiş, alacalı bulacalı, yünden örme bir kadın hırkası vardı. Başını karyolanın beyaz demirlerine dayamıştı. Elbiseleri benim bulduğum tarafta, karyolanın ayakucunda üst üste asılmış duruyordu.

Odayı gözden geçirdiğimi hissedenden ev sahibi:

“Ben burada çocuklarla beraber yatarım... Odayı darmadağın ediyorlar... Zaten küçük ev, sığamıyoruz da...” dedi.

“Kalabalık mısınız?”

“Eh, epeyce! Bir yetişkin kızım var; liseye gidiyor. Bir de sizin gördüğünüz... Sonra baldızım ve kocası, iki kayınbiraderim...

Hep beraber oturuyoruz. Baldızımın da çocukları var... İki tane... Ankara'da ev derdi malum. Ayrı çıkmaya imkân yok..”

Bu sırada dışarıda ikide birde zil çalıyor, gürültüden ve bağıra bağıra konuşmalardan eve aile efradından birinin geldiği anlaşılıyordu. Bir aralık odanın kapısı açıldı. İçeri kırk yaşlarında, kesik saçları kulaklarına ve yüzüne dökülmüş, şişmanca bir kadın girdi. Raif Efendi'nin kulağına eğilip bir şeyler söyledi. Öteki ona cevap vermeden beni işaret ederek:

“Daire arkadaşlarımdan...” diye takdim etti. “Refikam.”

Sonra karısına dönerek: “Ceketimin cebinden al!” dedi.

Kadın bu sefer kulağına filan eğilmeden söylendi:

“Ayol, para için gelmedim, kim gidip alacak... Sen de bir türlü kalkamadın!”

“Nurten'i yollayiver. Üç adımlık yer!”

“Gece vakti bacak kadar çocuğu bakkala nasıl yollarım? Bu soğukta, sonra kız... Hem git desem bile beni dinler mi?”

Raif Efendi düşündü, düşündü; sonra, sanki nihayet bir çare bulmuş gibi başını sallayarak:

“Gider, gider!” dedi ve önüne baktı.

Kadın çıktıktan sonra bana dönerek:

“Bizim evde de ekmek almak bir mesele... Bir hastalandık mı gönderecek adam bulamazlar!” dedi.

Pek üstüme vazifeymiş gibi:

“Kayınbiraderleriniz küçük mü?” diye sordum. Yüzüme baktı; cevap vermedi. Hatta çehresinin ifadesi sualimi hiç duymamış intibasını bırakıyordu. Fakat birkaç dakika sonra:

“Hayır, ufak değiller!” dedi. “İkisi de işe gidiyorlar. Onlar da bizim gibi memur. Bacanak İktisat Vekâleti'ndedir, birer işe yerleştirdi. Okumadılar, ellerinde bir ortamektep şahadetnamesi* bile yok!” Sonra, birdenbire sözünü keserek sordu:

“Tercüme için bir şey mi getirdiniz?”

“Evet... Yarına lazımmiş. Sabahleyin hademeyi gönderecekler!”

Kâğıtları aldı, yanına bıraktı.

“Ben de hastalığınızı merak ettim.”

“Teşekkür ederim... Uzunca sürdü. Cesaret edip kalkamıyorum!”

* Diploması.

Bakışlarında garip bir tecessüs vardı. Alakamın sahi olup olmadığını araştırır gibiydi. Onu inandırmak için birçok şeyler yapmaya hazırdım, fakat ilk defa olarak herhangi bir şekilde bir heyecan ifade ettiğini gördüğüm gözleri çabucak eski ifadesizliklerine ve o her zamanki bomboş tebessüme döndüler.

İçimi çekerek kalktım. Birdenbire doğrulup elimi tuttu:

“Ziyaretinize teşekkür ederim oğlum!” dedi.

Sesinde bir sıcaklık vardı. İçimden geçenleri sezmişe benziyordu.

Hakikaten Raif Efendi'yle aramızda bugünden sonra bir yakınlık hasıl oldu. Onun bana karşı olan muamelesinin değiştiğini pek söyleyemeyeceğim. Hele benimle samimi olduğunu, bana içini açtığını iddia etmek aklımdan bile geçmez. O hep aynı kapalı, sessiz insan olarak kaldı. Gerçi bazı akşamlar daireden beraber çıkarak evine kadar yürür, hatta bazen içeri de birlikte girerek, kırmızı mobilyalı misafir odasında birer kahve içerdik. Fakat bu esnada ya hiç konuşmaz yahut da havadan sudan, Ankara'nın pahalılığından, İsmetpaşa mahallesindeki kaldırımların bozukluğundan bahsederdik. Evine, çoluk çocuğuna dair bir şey söylediği nadirdi. Ara sıra: “Bizim kız riyaziyeden* gene kırık numara almış!” der sonra hemen lafı değiştirirdi. Ben de bu hususta bir şey sormaktan çekiniyordum. Kendisini ilk ziyaret ettiğim akşam karşılaştığım aile efradı, üzerimde pek iyi bir tesir bırakmamıştı.

Hastanın yanından çıkıp holden geçerken ortadaki büyük masanın etrafına dizilmiş gördüğüm iki delikanlı ile on beş on altı yaşlarında bir genç kız, birbirlerine sokularak, benim arkamı dönmemi beklemeden fısıldaşıp gülmeye başlamışlardı. Gülünecek bir tarafım olmadığını biliyordum. Fakat bunlar da, o yaşlardaki her kof insan gibi, ilk rastladığının suratına gülmeyi bir nevi üstünlük alameti sayanlardandı. Küçük Nurten bile ablasına ve dayılarına uymak için çırpınıyordu. Sonradan bu eve her gidişimde aynı şeyi gördüm. Ben de henüz gençtim, yirmi beş yaşımı doldurmamıştım, fakat birtakım genç insanlarda gördüğüm bu garip itiyat: Tanımadıkları, ilk defa gördükleri bir insanı pek tuhaf bir şey telakki etmek merakı, hayretimi uyandırıyordu. Raif Efendi'nin vaziyetinin de pek

* Aritmetikten.

hoş olmadığını ve bu kalabalığın içinde onun fazla ve lüzumsuz bir şey gibi durduğunu fark ediyordum.

Sonradan, bu eve gidip geldikçe, bu çocukların hepsiyle ahabap oldum. Hiç de fena insanlar değillerdi. Yalnız boş, bomboş mahluklardı. Yaptıkları münasebetsizlikler hep buradan geliyordu. İçlerinin esneyen boşluğu karşısında ancak başka başka insanları istihfaf ve tahkir etmek, onlara gülmek suretiyle kendilerini tatmin edebiliyorlar, şahsiyetlerinin farkına varıyorlardı. Konuşmalarına dikkat ederdim. İktisat Vekâleti'nin en küçük iki memuru olan Vedat'la Cihat'ın daire arkadaşlarını, Raif Efendi'nin büyük kızı Neclâ'nın da mektep arkadaşlarını çekiştirmekten, kendilerinde de aynen mevcut olan birtakım giyiniş ve hareket garabetlerini yalnız başkalarında görüp alaya alarak fıkır fıkır gülmekten başka işleri yoktu:

“Muallâ'nın düğünde giydiği o tuvalet neydi ayol? Kıh, kıh, kıh!”

“Kız bizim Orhan'ı nasıl tersledi, bir görseydin... Kah, kah, kah!”

Raif Efendi'nin baldızı Ferhunde Hanım, üç ve dört yaşlarındaki iki çocuğu ile uğraşmaktan ve bunları ablasına bırakmak fırsatını bulur bulmaz, sırtına bir ipekli elbise geçirip alelacele boyanarak gzmeye gitmekten başka bir şey düşüncek halde değildi. Kendisini ancak birkaç kere, büfenin üstündeki aynada, boyalı ve ondüleli saçlarını tüllü şapkasının altına yerleştirmeye uğraşırken gördüm. Daha oldukça genç, henüz otuz yaşlarında olduğu halde, gözlerinin ve ağzının kenarını sayısız buruşukluklar kaplamıştı. Boncuk mavisi gözleri, eşya üzerinde bir saniyeden daha fazla duramıyor ve doğduğu andan beri mahkûm olduğu sebepsiz bir iç sıkıntısını aksettiriyordu. Üstleri başları daima bakımsız, yüzleri ve elleri daima kirli ve benizleri daima soluk olan çocuklarına, anlayamadığı melun bir düşmanın musallat ettiği iki ceza gibi kızıyor, süslenip sokağa çıkacağı sırada kirli elleriyle üstüne dokunmamaları için onları yanından nasıl uzaklaştıracağını bilemiyordu.

Ferhunde Hanım'ın kocası, İktisat Vekâleti şube müdürlerinden Nurettin Bey ise bizim Hamdi'nin bir başka türlüydü. Otuz otuz iki yaşlarında, kumral ve dalgali saçlarını ihtimamla arkaya tarayıp berber çıraqları gibi kabartan, “Nasılsınız?” dedikten sonra bile büyük bir hikmet savurmuş gibi dudaklarını birbirine yapıştırarak hafifçe başını sallayan bir adamdı. Konuşurken insanın yüzüne sabit gözlerle bakar ve bu esnada gözlerinin içinde: “Yahu, sizin söyledikleriniz de laf mı? Siz ne bilirsiniz sanki?” diyen bir tebessüm dolaşırdı.

Bir sanayi mektebini bitirdikten sonra dericilik tahsil etmek üzere nedense İtalya'ya gönderilmiş, fakat orada ancak biraz lisan, bir de mühim adam tavırları almayı öğrenmişti. Bununla beraber, hayatta muvaffak olmak için mühim meziyetleri vardı: Bir kere kendisini, büyük bir itimatla, pek yüksek makamlara layık görüyor ve bilip bilmediği her vadide olur olmaz fikirler yürütmek, istisnasız herkesi istihfaf etmek suretiyle etrafındakileri kıymetine inandırıyordu. (Ev halkındaki bu istihfaf illetinin onlara, pek hayran oldukları bu enişteden geçtiğini zannediyorum.) Sonra üstüne başına çok dikkat ediyor, her gün tıraş oluyor, yıpranmış pantolonlarını kendi nezareti altında sıkı sıkı ütöletiyor, ayakkabının en şıkını, çorabın en fantazisini bulmak için bir cumartesi gününü dükkân dükkân gezmeye hasredebiliyordu. Hatta, sonraları öğrendiğime göre, aldığı maaş kendisinin ve karısının giyimine ancak yetmekte, iki kayınbiraderin eline geçen otuz beşer liradan da bir hayır olmadığı için, evin bütün masrafı bizim Raif Efendi'nin cılız ücretine yüklenmekteydi. Buna rağmen, evde zavallı ihtiyardan başka herkesin borusu ötüyordu. Raif Efendi'nin, daha kırk yaşına gelmeden ihtiyarlayan, gevşemiş etleri, göbeğine kadar sarkan memeleriyle acayip bir şişmanlığı birleştiren karısı Mihriye Hanım, bütün gününü mutfakta yemek pişirmek, boş zamanlarında yığın yığın çocuk çorabı yamamak ve kız kardeşinin birbirinden haşarı "yumurcaklarına" bakmakla geçirdiği halde, bir türlü ev halkına yaranamıyordu. Hiç kimse evin nasıl döndüğünü sormuyor, sadece, kendisini çok daha yüksek bir hayata layık gördüğü için, yemekleri beğenmemek, bir şeye dudak büküp burun kıvrırmak suretiyle, yeni bir tatsızlık çıkarıyordu. Nurettin Bey: "Bu ne biçim şey canım?" derken adeta: "Benim verdiğim yüzlerce lira nereye gidiyor Allah aşkına?" demek ister gibiydi. Boyunlarına yedi liralık eşarp takan kayınbiraderler ise: "Ben bu yemeği sevmedim, bana yumurta pişir.." yahut: "Ben doymadım, bana sucuk kızartıver!" diye Mihriye ablalarını sofradan kaldırıp mutfığa yollamaktan hiç çekinmiyorlar, sonra da, herhangi bir akşam ekmek almak için on bir kuruş lazım olunca, bunu ceplerinden vermeye kıyamayarak, odasında hasta yatan Raif Efendi'yi daldığı uykudan uyandırıyorlar; bu da yetmiyormuş gibi onun niçin hâlâ iyi olmadığına ve bakkala kendisinin gitmediğine kızıyorlardı.

Evin, misafirlerin gözüne görünmeyen kısımlarındaki perişanlığına mukabil, holdeki ve misafir odasındaki intizam bir dereceye

kadar Neclâ'nın eseri idi. Fakat ötekiler de, temasta bulundukları ahbablarına karşı evlerinin suratına bu şekilde bir maske geçirmeyi muvafık bulmuşlardı.

Bu yüzden, hatta kendileri de iştirak etmek suretiyle, mobilya mağazalarına senelerce taksit ödemişler, bir hayli sıkıntıya katlanmışlardı. Fakat şimdi kırmızı kadife takımlar misafirleri takdirle başlarını sallamaya sevk ediyor ve on iki lambalı radyo, bütün mahalleyi gürültüye boğabiliyordu. Camekânlı büfede dizili duran altın yaldızlı kristal içki takımı ise, sık sık getirip beraber rakı içtiği arkadaşlarına karşı Nurettin Bey'i asla küçük düşürmüyordu.

Bütün bu yükleri çeken Raif Efendi olduğu halde, evde onun yokluğu ile varlığı müsavi gibiydi. En küçüğünden en büyüğüne kadar herkes onu fark etmez görünüyordu. Kendisiyle gündelik ihtiyaçlardan ve para meselelerinden başka bir şey konuşmazlardı; çok kere bunları da Mihriye Hanım vasıtasıyla halletmeyi tercih ediyorlardı. Sanki cansız bir makine sabahleyin birtakım siparişlerle dışarı bırakılıyor, akşamüzeri kolları dolu bir halde dönüyordu. Beş sene evvel, Ferhunde Hanım'la evlenmek istediği sıralarda, Raif Bey'in peşini bırakmayan, ona hoş görünmek için türlü türlü roller yapan, nişandan sonra eve her gelişinde müstakbel bacanağına da gönül alacak bir şey getirmeyi unutmayan Nurettin Bey bile, şimdi bu kadar manasız bir insanla aynı evde oturmaktan sıkılır gibiydi. Onun niçin daha fazla para kazanmadığına, niçin daha lüks bir hayat temin etmediğine kızıyorlar, fakat aynı zamanda onun bir hiç, ehemmiyetsiz ve kıymetsiz bir sıfır olduğundan emin bulunuyorlardı. Oldukça akıllı başında bir insana benzeyen Neclâ ile, henüz ilkmektebe devam eden Nurten bile, ihtimal enişmelerinin, teyzelerinin ve dayılarının tesirleriyle, babalarına karşı umumi havaya uymuşlardı. Ona gösterdikleri sevgide, bir angarya savarınığ gibi bir acelecilik; onun hastalığıyla alakalarında, bir fıkara ya gösterilen yalancı merhamet gibi bir özentilik vardı. Yalnız karısı, senelerden beri bir saniye bile hafiflemeyen işler ve geçim dertleriyle biraz aptallaşmışa benzeyen Mihriye Hanım, kocasıyla elinden geldiği kadar meşgul oluyor, onun kendi evlatları tarafından küçük görülmemesi, horlanmaması için gayret ediyordu.

Akşam yemeğinde bir misafir bulunduğu zaman kardeşlerinin veya Nurettin Bey'in: "Eniştem gidip alıversin!" diye yüksek sesle

emretmelerine meydan vermemek için kocasını yatak odasına çeke-
rek tatlı olmaya çalışan bir sesle: “Haydi, şu bakkaldan sekiz yumurta
ile bir şişe rakı aliver. Şimdi onları sofradan kaldırmayalım!” diyor,
fakat kocasının ve kendisinin bu sofralara neden oturmadıklarını,
kırk yılda bir bunu yapacak olurlarsa, neden adeta diğerlerine karşı
bir saygısızlıkta bulunmuşlar gibi rahatsız bakışlarla karşılaştıklarını
artık kendisi de düşünmüyor, belki bunu fark bile etmiyordu.

Raif Efendi’nin de karısına karşı garip bir rikkati* vardı. Aylardan
beri sırtına bir kere bile mutfak elbisesinden başka bir şey giymeye
vakit bulamayan bu kadına hakikaten acır gibiydi. Ara sıra:

“Nasılsın hanım, bugün çok yoruldu mu?” diye sorar, bazen onu
karşısına alarak çocukların sınıf geçme vaziyeti, yaklaşan bayramın
masrafları hakkında konuşurdu.

Fakat diğer aile efradına karşı en küçük bir manevi bağla merbut**
olduğunu gösterecek alametler yoktu. Bazen büyük kızına gözlerini
diker, ondan bir şeyler, sıcak, tatlı bir şeyler bekler gibi dururdu.
Fakat bu anlar çabucak geçer, çocuğunun manasız bir kırıltısı, yersiz
bir gülüşü ile sanki aradaki boşluk birdenbire kendini gösteriverirdi.

Raif Efendi’nin bu halleri üzerinde çok düşündüm. Böyle bir ada-
mın –nasıl bir adamın, bunu ben de bilmiyordum, fakat onun görün-
düğü gibi olmadığına emindim– evet, böyle bir adamın kendisine en
yakın insanlardan isteyerek kaçmasına imkân yoktu. Bütün mesele,
etrafındakilerin onu tanımamasındaydı ve o da kendini tanıtmak
için herhangi bir teşebbüste bulunacak adam değildi. Bundan sonra
aradaki buzu çözmeye, bu insanların birbirlerine karşı duydukları
müthiş yabancılığı gidermeye imkân yoktu. İnsanlar birbirlerini
tanımanın ne kadar güç olduğunu bildikleri için bu zahmetli işe
teşebbüs etmektense, körler gibi rasgele dolaşmayı ve ancak çarpış-
tıkça birbirlerinin mevcudiyetinden haberdar olmayı tercih ediyorlar.

Yalnız, söylediğim gibi, Raif Efendi büyük kızından, Neclâ’dan
bir şeyler bekler gibiydi. Yüzünün hareketlerinde, ağzını, ellerini
oynatmakta boyalı teyzesini taklit eden ve bütün manevi kuvvetini
de eniştesinin ukalalığından alan bu kızın, bu kalın dış kabuklara
rağmen içinde sahici insandan bir şeyler kaldığını zannettirecek
alametler mevcuttu. Babasına karşı arsızlığını hakaret derecesine
getirmeye çalışan kardeşi Nurten’i azarlayışında bazen hakiki bir

* Merhameti.

** Bağlı.

infial* seziliyor, sofrada veya odada Raif Efendi'den pek istihfafla bahsedildiği sıralarda hızla kapıyı vurup çıktığı oluyordu. Fakat bu haller, içinde saklanıp kalmış olan insanlığın ara sıra nefes almak için yaptığı hamlelerden ibaretti ve muhitinin senelerce sabırlı bir çalışma ile vücuda getirdiği sahte şahsiyet, asıl hüviyetinin başkaldırmasına meydan vermeyecek kadar kuvvetliydi.

Fakat, belki de gençliğimin verdiği tahammülsüzlükle, Raif Efendi'nin bu adeta korkunç sessizliğine kızıyordum. Şirkette olsun, evde olsun, kendisine ruhen tamamen yabancı insanların onu adamdan saymamalarını hoş görmekle kalmıyor, bunda adeta bir nevi isabet de buluyordu. Gerçi etrafları tarafından anlaşılmayan, haklarında daima yanlış hükümler verilen insanların zamanla bu yalnızlıklarından bir gurur ve acı bir zevk duymaya başladıklarını biliyordum, fakat hiçbir zaman etrafın bu hareketini haklı bulacaklarını tasavvur edemiyordum.

Birçok vesilelerle, onun hisleri kütleşmiş bir adam olmadığını fark etmiştim. Hatta bunun aksine olarak çok alıngan, gayet ince görünüşlü ve dikkatliydi. Yalnız önüne bakar gibi duran gözlerinden hiçbir şey kaçmıyordu. Bir gün bana getirilecek kahve için kızlarının dışarıda birbirleriyle yavaş sesle: "Sen pişir!" diye münakaşa ettiklerini duymuş, hiç sesini çıkarmamış, fakat on gün sonra ikinci bir defa evlerine gidişimde hemen dışarı seslenerek:

"Kahve pişirmeyin, içmiyor!" demişti.

Kendisine ağır gelen bu hadisenin tekrarını görmemek için yaptığı bu harekette beni kendisine mahrem etmiş olması, ona daha çok bağlanmama sebep oldu.

Hâlâ daha bir şey konuşmamıştık. Fakat artık buna hayret etmiyordum. Onun sessiz sedasız yaşayışı, tahammül edişi, insanların zaaflarına merhametle ve edepsizliklerine eğlenerek bakışı kâfi bir irade değil miydi? Beraber yürüdüğümüz zamanlar yanında gidenin bir insan olduğunu bütün kuvvetimle hissetmiyor muydum? Bu sıralarda, insanların birbirlerini aramaları, bulmaları ve birbirlerinin içini seyretmeleri için konuşmanın neden muhakkak surette lazım olmadığını, neden bazı şairlerin boyuna, tabiatın güzelliği karşısında yanlarında konuşmadan gidecek birini aradıklarını anladım. Yanımda ağzını açmadan yürüyen, karşımda ses çıkarmadan çalışan bu adamdan, ne öğrendiğimi iyice bilmediğim halde, bana

* Kırgınlık.

senelerce ders veren birinden öğrenebileceğimden çok daha fazla şeyler öğrendiğime emindim.

Onun da benden memnun olduğunu hissediyordum. Her insana ve ilk tanıştığımız sıralarda bana karşı gösterdiği o ürkek ve çekingen hali kalmamıştı. Yalnız bazı günler birdenbire vahşileşiyor, gözleri bütün ifadesini kaybediyor, küçülüyor ve kendisine hitap edildiği zaman yavaş, fakat her türlü yakınlaşmayı men eden bir sesle cevap veriyordu. Böyle zamanlarında tercüme yapmayı da ihmal ediyor, çok kere kalemi yanına bırakarak saatlerce önündeki kâğıtları seyrediyordu. Onun şimdi bütün mesafelerin ve zamanın arkasına çekilmiş olduğunu ve oraya kimseyi bırakmayacağını seziyor ve hiç sokulmak teşebbüsünde bulunmuyordum. Yalnız içimi bir endişe kaplıyordu: Çünkü Raif Efendi'nin hastalıklarının, garip bir tesadüfle, ekseriya böyle günleri takip ettiğini fark etmiştim. Bunun sebebini pek çabuk, fakat pek hazin bir şekilde öğrendim. Fakat her şeyi sırasıyla anlatacağım.

Şubat ortalarında bir gün Raif Efendi gene şirkete gelmedi. Akşamüzeri evine uğradığım zaman kapıyı karısı Mihriye Hanım açtı.

“Buyurun, siz misiniz?” dedi. “Biraz evvel uykuya daldı... İsterseniz uyandırayım!”

“Hayır! Rahatsız etmeyin... Nasıl?” dedim.

Kadın beni misafir odasına aldı:

“Ateşi var. Bu sefer sancıdan da bahsediyor!” Sonra, şikâyet eden bir sesle ilave etti: “Ah oğlum, kendine de hiç dikkat etmiyor... Çocuk değil ki... Ortada hiçbir şey yokken birden nevre dönüyor... Ne oluyor bilmem... Oturup insanla iki laf etmez ki... Başını alıp gidiyor... Sonra da işte böyle yatağa seriliveriyor...”

Bu sırada yandaki odadan Raif Efendi'nin sesi işitildi. Kadın çabucak oraya koştu. Ben hayret içinde kaldım. Sıhhatine bu kadar dikkat eden, yün fanilalar, atkılar içinde kendini nasıl muhafaza edeceğini bilmeyen bu adamın herhangi bir ihtiyatsızlıkta bulunacağına ihtimal verilebilir miydi?

Mihriye Hanım tekrar gelerek:

“Kapı çalınca uyanmış. Buyurun!” dedi.

Raif Efendi'nin halini bu sefer biraz düşkün buldum. Benzi pek sarı, nefesi pek süratliydi. Her zamanki çocukça tebessümü bana daha ziyade yüzün adalelerini yoran bir sırıtma gibi geldi. Gözleri de, camların altında, daha derine kaçmışa benziyordu.

“Ne oldunuz gene Raif Bey, geçmiş olsun!” dedim.

“Teşekkür ederim!”

Sesinde hafif bir kısıklık vardı. Öksürdüğü zaman göğsü adamakıllı sarsılıyor ve hırıldıyordu.

Merakımı çabucak gidermek için sordum:

“Kendinizi nasıl üşüttünüz? Herhalde soğuk algınlığı olacak!..”

Uzun müddet yatağının beyaz örtüsüne bakarak durdu. Çocuklarıyla karısının beyaz karyolaları arasına sıkışmış duran küçük bir demir soba, odayı fazla sıcak yapmıştı. Buna rağmen karşımdaki üşür görünüyordu. Yorganını boğazına kadar çekerek:

“Evet, soğuk aldım galiba!” dedi. “Dün akşam yemekten sonra biraz dışarı çıkmıştım...”

“Bir yere mi gittiniz?”

“Hayır... Şöyle azıcık dolaşmak istedim... Ne bileyim... İçim sıkıldı galiba...”

Onun herhangi bir şeye içi sıkıldığını söylemesi beni şaşırttı.

“Biraz fazla yürümüşüm... Ziraat Enstitüleri tarafına gitmişim... Keçiören yokuşunun alt başına kadar gelmişim... Hızlı mı yürüdüm nedir... Sıcak bastı... Önümü açtım... Hava da rüzgârlıydı... Biraz da kar sepiyordu... Herhalde üşüdüm...”

Gece vakti, kar ve rüzgârda, تنها yollarda, göğsünü bağrını açarak saatlerce dolaşmak Raif Efendi'den beklenir şey değildi.

“Bir şeye mi canınız sıkıldı?” dedim.

Telaşla cevap verdi:

“Yok canım... Ara sıra olur... Gece vakti yalnız başıma dolaşmak isterim. Kim bilir, evin gürültüsü mü canımı sıkıyor nedir!..”

Sonra, fazla söylemiş olmaktan korkar gibi acele acele:

“İnsan ihtiyarladıkça böyle oluyor galiba!” dedi. “Çoluk çocuğun ne kabahati var!”

Dışarıda gene gürültü, hızlı konuşmalar başlamıştı. Mektepten dönen büyük kız içeri girdi, babasının yanaklarını öptü:

“Nasıl oldun babacığım?”

Sonra bana dönerek elimi sıkıttı:

“Efendim, hep böyle oluyor... Ara sıra aklına esip, ben biraz kahveye gideceğim, diyor sonra da kendini orada mı üşütüyor, yolda mı üşütüyor nedir, hastalanıveriyor... Kaç defadır böyle oldu... Kahvede ne var bilmem!”

Paltosunu sıyırp bir iskemlenin üzerine attıktan sonra, hemen

dışarı çıktı. Raif Efendi'nin bu hallerine alışmışa benziyor ve fazla ehemmiyet vermiyordu.

Hastanın yüzüne baktım. O da gözlerini bana çevirmişti ve bunlarda hiçbir izah, hiçbir hayret yoktu. Ben ev halkına niçin bu yalanı söylediğini değil, bana niçin hakikati söylediğini merak ediyor fakat bundan biraz da gurur duyuyordum: Bir insana başkalarından daha yakın olmanın gururunu.

Dışarı çıkıp evin yolunu tuttuğum sırada düşünmeye daldım. Acaba Raif Efendi hakikaten basit ve içerisi bomboş bir adam değil miydi? Hayatta hiçbir gayesi, hiçbir ihtirası olmadığı, insanlara, kendisine en yakın olanlara karşı bile, bir alaka duymadığı muhakkaktı... Şu halde ne istiyordu?.. Onu gece vakti sokaklara düşüren acaba içinin bu boşluğu, hayatının bu gayesizliği değil miydi?..

Bu sırada, oturduğum otelin önüne geldiğimi gördüm. Burada, iki karyolanın zor sığıdığı bir odada bir arkadaşıyla beraber oturuyorduk. Saat sekizi geçiyordu. Canım yemek istemediği için odama çıkmayı ve biraz kitap okumayı düşündüm, fakat derhal vazgeçtim: Otelin altındaki kahvede gramofon tam bu saatlerde sesini son haddine kadar yükseltiyor ve yanı başımızdaki odada yatan Suriyeli bar artisti, işine gitmek için tuvalet yaparken Arapça şarkılarının en cırlaklarını bu sıralarda söylüyordu. Geriye dönerek kenarları çamurlu asfalt üzerinde Keçiören istikametinde yürüdüm. Yolun iki tarafında evvela otomobil tamir atölyeleri, basık salaş kahveleri vardı. Sonra sağ tarafta, tepeye doğru tırmanan evler, solda, biraz çukurda, yapraklarını dökmüş ağaçlarıyla bahçeler başladı. Yakamı kaldırdım. Hızlı ve rutubetli bir rüzgâr esiyordu. İçimde, ancak sarhoş olduğum zamanlar hissettiğim, müthiş bir yürümek ve koşmak arzusu vardı. Saatlerce, günlerce gidebileceğimi zannediyordum. Etrafıma bakmayı unutmuş, bir hayli ilerlemiştim. Rüzgâr çoğaldığı için adeta göğsümden biri iter gibi oluyor, bu kuvvetle mücadele ederek ilerlemek bana zevk veriyordu.

Birdenbire niçin buralara geldiğimi düşündüm... Hiç... Sebep filan yoktu... Karar vermeden yürüyüp gelmişim. Yolun iki tarafındaki ağaçlar rüzgârdan inliyor ve gökyüzünde bulutlar, büyük bir hızla koşup gidiyordu. İlerideki siyah ve kayalık tepeler henüz biraz aydınlıktı ve onlara sürünüp geçen bulutlar sanki buralarda kendilerinden birer parça bırakıyorlardı. Gözlerimi yumarak ilerliyor ve ıslak havayı içime çekiyordum. Kafamdan söküp at-

tığım sual tekrar belirdi: Niçin buralara geldim?.. Rüzgâr dün akşamkine pek benziyordu, belki biraz sonra kar da sepelemeye başlayacaktı... Dün akşam buralarda başka bir adam, gözlükleri buğulanarak, şapkası elinde ve göğsü bağı açık, koşar gibi yürüyordu... Rüzgâr kısa ve seyrek saçlarının arasına giriyor, kim bilir nasıl tutuşan başına, dıştan bir serinlik veriyordu. Bu başın içinde neler vardı? Bu baş, bu hasta, bu yaşlı vücudu neden buralara sürüklemişti? Raif Efendi'nin o karanlık ve soğuk gecenin içinde nasıl yürüdüğünü, yüzünün nasıl bir şekil aldığını tasavvur etmek istiyordum. Buraya neden geldiğimi şimdi anlamıştım: Onu ve onun kafasının içinden geçenleri burada daha iyi göreceğimi zannediyordum. Fakat işte ben, şapkamı uçurmak isteyen rüzgârdan, uğuldayan ağaçlardan ve koşup giderken birçok şekillere giren bulutlardan başka bir şey görmüyordum. Onun yaşadığı yerde yaşamak, onun gibi yaşamak demek değildi... Bunu zannetmek için pek saf ve ancak benim kadar gafil olmak lazımdı.

Hızlı hızlı otele döndüm. Kahvenin gramofonu ve Suriyeli kadının şarkısı kesilmişti. Arkadaşım yatağına uzanmış kitap okuyordu. Bana yandan bir göz attı:

“Ne o, çapkınlıktan mı geliyorsun?” dedi.

İnsanlar birbirlerini ne kadar iyi anlıyorlardı.. Bir de ben bu halimle kalkıp başka bir insanın kafasının içini tahlil etmek, onun düz veya karışık ruhunu görmek istiyordum. Dünyanın en basit, en zavallı, hatta en ahmak adamı bile, insanı hayretten hayrete düşürecek ne müthiş ve karışık bir ruha maliktir!.. Niçin bunu anlamaktan bu kadar kaçıyor ve insan dedikleri mahluku anlaşılması ve hakkında hüküm verilmesi en kolay şeylerden biri zannediyoruz? Niçin ilk defa gördüğümüz bir peynirin evsafı hakkında söz söylemekten kaçtığımız halde ilk rast geldiğimiz insan hakkında son kararımızı verip gönül rahatıyla öteye geçiveriyoruz?

Uzun zaman uyuyamadım. Raif Efendi beyaz örtülü yatağında, kızlarının genç vücutlarıyla karısının yorgun uzuvlarından odaya yayılan havayı koklayarak, ateşler içinde yatıyordu. Gözleri kapalıydı ve ruhu kim bilir nerelerde, nerelerde dolaşıyordu?..

Bu sefer Raif Efendi'nin hastalığı biraz uzunca sürdü. Her zaman-ki gibi basit bir soğukalgınlığına benzemiyordu. Nurettin Bey'in getirdiği ihtiyar doktor, hardal lapası tavsiye etti ve öksürük ilacı

yazdı. Ben iki üç akşamda bir uğruyor ve her defasında onu biraz daha çökmüş buluyordum. Fakat kendisi fazla telaş etmiyor ve hastalığına ehemmiyet vermez görünüyordu. Belki de ev halkını telaşlandırmaktan çekiniyordu. Mihriye Hanım'la Neclâ'nın hal-leri hakikaten insana endişe verecek gibiydi. Senelerden beri iş yapmaktan düşünmeyi bile unutmuş benzeyen kadın, büyük bir şaşkınlık içinde hastanın odasına girip çıkıyor, arkasına hardal lapası korken elinden havluları veya tabağı düşürüyor, içeride veya dışarıda daima bir şey unutuyor ve hiç durmadan aranıyordu. Çıplak ayaklarında eğrilmiş topuksuz terlikler ile dört tarafa koştuğunu hâlâ görüyor ve her rast geldikleri insana imdat ister gibi takılıp kalan bakışlarını hâlâ üzerimde hissediyorum. Neclâ annesi kadar kendini kaybetmiş olmamakla beraber, büyük bir üzüntü içindeydi. Son günlerde mektebe gitmiyor ve babasını bekliyordu. Akşamüzerleri hastayı yoklamaya geldiğim zaman kızarmış ve şişmiş gözlerinden onun biraz evvel ağlamış olduğunu fark ediyordum. Fakat bütün bunlar Raif Efendi'yi daha çok sıkıyor gibiydi. Yalnız kaldığımız zamanlar bundan şikâyet etmiş, hatta bir kere:

“Yahu, ne oluyor bunlara? Hemen ölüyor muyuz?” diye söylenmişti. “Ölse ne olacak sanki... Onlara ne? Ben onlar için neyim?..” Sonra, daha acı ve insafsız bir tavırla ilave etmişti:

“Ben onlar için hiçbir şey değilim... Hiçbir şey değildim... Senelerden beri aynı evde beraber yaşadık... Bu adam kimdir diye merak etmediler... Şimdi çekilip gideceğimden korkuyorlar...”

“Aman Raif Bey” dedim. “Bunlar ne biçim laflar... Gerçi biraz fazla telaş ediyorlar, ama bunu böyle tefsir etmek doğru değil... Karınız ve kızınız!”

“Evet, karım ve kızım... Ama işte o kadar...”

Başını öte tarafa çevirdi. Son sözlerinden bir şey anlamamış ve başka bir şey sormaktan çekinmiştim.

Nurettin Bey, ev halkını teskin etmek için bir dahiliye müte-hassısı getirdi. Bu adam uzun uzun muayeneden sonra hastalığın zatürree olduğunu söyledi ve etrafındakilerin şaşkınlığını görünce:

“Yok canım, o kadar mühim değil... Maşallah bünyesi mukavim, kalbi de sağlam, atlatır. Yalnız dikkat etmek lazım... Üşütmeyin. Hatta hastaneye kaldırsanız daha iyi olur!” dedi.

Mihriye Hanım hastane lafını duyunca büsbütün kendini bıraktı. Holdeki iskemlelerden birine çökerek avaz avaz ağlamaya

başladı. Nurettin Bey de, haysiyetine dokunulmuş gibi yüzünü buruşturarak:

“Ne münasebet?” dedi. “Evinde herhalde hastaneden iyi bakılır!”
Doktor omuzlarını silkerek gitti.

Raif Efendi evvela hastaneye gitmeyi istiyor, “Orada hiç olmazsa kafamı dinlerim!” diyordu. Yalnız kalmak istediği her halinden belliydi, fakat etrafındakilerin bunu ne kadar şiddetle reddettiklerini görünce, o da sesini çıkarmaz oldu. Yüzünde ümitsiz bir tebessümle: “Beni orada da rahat bırakmazlar ki!” diye mırıldandı.

Bir gün, hâlâ aklımdadır, bir cuma günü akşamı Raif Efendi’nin başucundaki iskemleye oturmuş, hiç konuşmadan, onun göğsü hırıldayarak nefes alışını seyrediyordum. Odada başka kimse yoktu. Yanı başındaki komodinin üzerinde, ilaç şişelerinin arasında duran büyük bir cep saati odayı madeni bir sesle dolduruyordu. Hasta, çukura kaçan gözlerini açarak:

“Bugün biraz iyiyim!” dedi.

“Elbette... Hep böyle devam edecek değil ya...”

O zaman, adeta müteessir bir edayla:

“Peki ama, bu daha ne kadar devam edecek?..” diye sordu.

Sualinin hakiki manasını anlamış ve dehşete düşmüştüm. Sesindeki bıkkınlık onun ne kastettiğini gösteriyordu.

“Ne oluyorsunuz Raif Bey?” dedim.

Gözlerini gözlerime dikerek, ısrarla sordu:

“Peki ama, ne lüzum var? Yetmez mi artık?..”

Bu sırada Mihriye Hanım içeri girdi. Bana sokularak:

“Bugün iyice!” dedi. “Artık bunu da atlattı inşallah!”

Sonra kocasına döndü:

“Pazara çamaşır yıkanacak... Şu senin havluyu beyefendi getiriverse!”

Raif Efendi peki makamında başını salladı. Kadın dolapta bir şeyler arayıp aldıktan sonra tekrar çıktı. Hastanın halindeki ufak bir iyilik karısının bütün telaş ve heyecanlarını alıp götürmüştü. Şimdi kafası eskisi gibi ev dertleri, yemek ve çamaşır işleriyle doluydu. Bütün basit insanlarda olduğu gibi, kederden sevince, heyecandan sükûnete geçiyor ve bütün kadınlar gibi her şeyi çabucak unutuyordu. Raif Efendi’nin gözlerinde, hüznü dolu ve derin bir gülümseme vardı. Karyolanın ayakucunda asılı duran ceketini başıyla göstererek:

“Şurada, sağ cebimde bir anahtar olacak, onu al da, benim masanın üst gözünü aç. Hanımın söylediği havluyu getiriver... Zahmet olacak ama...” dedi.

“Yarın akşam getiririm!”

Gözlerini tavana dikerek uzun müddet sustu. Birdenbire başını bana çevirdi:

“Orada, gözün içinde ne varsa hepsini getir!” dedi. “Ne varsa... Bizim hanım galiba benim bir daha şirkete gidemeyeceğimi sezdi... Bizim yolculuk artık başka yere...”

Tekrar başı yastığa gömüldü.

Ertesi günü akşamüzeri şirketten ayrılmadan evvel Raif Efendi'nin masasına gittim. Sağ tarafta üst üste üç göz vardı. Evvela alttakileri açtım; biri bomboştu, ötekinde birtakım kâğıtlar ve tercüme müsveddeleri vardı. Üst göze anahtarı sokarken ürperdim: Raif Efendi'nin senelerden beri oturduğu iskemlede oturduğumu ve onun her gün birkaç defa yaptığı hareketi tekrar ettiğimi şimdi fark etmiştim. Acele ile gözü çektim. Burası da boş gibiydi. Yalnız bir kenarda oldukça kirli bir havlu, gazete kâğıdına sarılmış bir sabun parçası, bir sefertası gözü, bir çatal ve Singer marka burgulu bir çakı vardı. Bunları çabucak bir kâğıda sardım. Gözü yerine iterek ayağa kalktım, fakat arka taraflarda herhangi bir şeyin kalmış olabileceği aklıma gelerek gözü yeniden çektim ve elimle içini araştırdım. Hakikaten ta dipte defter gibi bir şey vardı. Onu da alarak diğer eşyanın arasına koydum ve dışarı fırladım. Odanın içinde kaldıkça, Raif Efendi'nin bir daha bu iskemleye oturmaması ve bu çekmeceyi bir daha açmaması ihtimali zihnimden çıkmıyordu.

Evde gene büyük bir telaşla karşılaştım. Kapıyı Neclâ açtı ve beni görünce: “Sormayın, sormayın!” diye başını salladı. Adeta aile efradından biri gibi olmuştum ve ev halkı beni yabancı telakki etmiyordu. Genç kız:

“Babam gene fenalaştı!” dedi. “Bugün iki defa fenalık geldi. Çok korktuk. Eniştem doktor getirdi, şimdi yanında... İğne yapıyor...” Ve hemen hastanın odasına daldı.

İçeri girmedim. Holdeki iskemlelerden birine oturarak kâğıda sarılı paketi önüme koydum. Mihriye Hanım birkaç kere dışarı çıktığı halde bu zavallı eşyayı ona vermeye utanıyordum. İçeride bir insan canıyla uğraşırken onun yakınlarından birine kirli bir havlu ve eski bir çatal uzatmak pek münasebetsiz bir şey olurdu.

Ayağa kalkıp ortadaki büyük masanın etrafında dolaştım. Büfenin aynasında kendimi gördüğüm zaman oldukça şaşırdım. Sapsarı kesilmiştim. Kalbim hızla atmaya başladı. Kim olursa olsun, bir insanın yaşamakla ölmek arasındaki büyük köprüde çabalaması korkunç bir şeydi. Sonra, onun en yakınları: Karısı, kızları, akrabaları dururken, benim onlardan fazla alaka ve teessür göstermeye hakkım olmadığını düşündüm.

Bu sırada gözüm misafir odasının aralık kapısından içeri ilişti. Biraz yaklaşıp bakınca Raif Efendi'nin kayınbiraderleri Cihat'la Vedat'ı gördüm. Bir kanepeye yan yana oturmuşlar, sigara içiyorlardı. Müthiş bir iç sıkıntısıyla kıvrandıkları ve evi bırakıp çıkamadıkları için kendi kendilerine içerledikleri belliydi. Nurten bir koltuğa oturmuş, başını koluna dayamıştı; ağlıyor, yahut uyuyordu. Biraz ötede, Raif Efendi'nin baldızı Ferhunde, iki çocuğunu kucağına oturtmuş, onların gürültü etmelerine mâni olmak için bir şeyler söylüyor, fakat her halinden, çocuk avutmanın ne kadar acemisi olduğu anlaşılıyordu.

Hastanın kapısı açıldı ve doktor, arkasında Nurettin Bey'le beraber, çıktı. Bütün lakaytlığına rağmen canı sıkılmış bir hali vardı.

“Yanından ayrılmayın ve akse* gelirse o iğnelerden yapın” diyordu.

Nurettin Bey kaşlarını çatarak sordu:

“Tehlikeli mi?”

Doktor, böyle vaziyetlerde her meslektaşının verdiği cevapla mukabele etti:

“Belli olmaz!”

Ve başka suallere maruz kalmamak, hele hastanın karısı tarafından taciz edilmemek için paltosunu ve şapkasını çabucak giydi ve Nurettin Bey'in daha evvel avcunda hazırlamış olduğu üç gümüş lirayı yüzünü buruşturup alarak, evi terk etti.

Yavaşça hastanın kapısına sokuldum. İçeri baktım. Mihriye Hanım'la Neclâ, büyük bir merakla, önlerinde gözleri kapalı yatan adama bakıyorlardı. Genç kız beni görünce başıyla işaret ederek çağırdı. Şimdi annesiyle beraber, hastanın halinin bende uyandıracacağı tesiri görmek istiyorlardı. Bunu fark ettiğim için bütün kuvvetimle kendime hâkim olmaya çalıştım. Gördüğümünden müsterih olmuş

* Nöbet.

gibi bir tavırla hafifçe başımı salladım. Sonra, sol tarafımda adeta baş başa vermiş duran kadınlara dönerek, zoraki bir gülümseme ile:

“Korkulacak bir şey yok herhalde... Atlatacak inşallah!” dedim.

Hasta gözlerini araladı, tanıyamamış gibi bana bir müddet baktı. Sonra büyük bir gayret sarf ederek başını karısına ve kızına çevirdi, anlaşılmaz birkaç kelime mırıldandı, yüzünü buruşturarak birtakım işaretler yaptı.

Neclâ sokuldu:

“Bir şey mi istedin babacığım?”

“Haydi, siz biraz çıkın!”

Sesi pek hafif ve kesikti.

Mihriye Hanım bize işaret etti. Fakat bunu gören hasta, elini yataktan dışarı çıkararak bileğimden yakaladı ve:

“Sen gitme!” dedi.

Kadınlar biraz şaşırmışlardı. Neclâ:

“Babacığım, kolunu çıkarmasına!..” diye söylendi.

Raif Efendi: “Biliyorum, biliyorum!” demek isteyen bir hareketle çabuk çabuk başını salladı ve onlara, çıkmaları için, tekrar işaret etti.

İki kadın da yüzüme sorgucu gözlerle bakarak odayı terk ettiler.

O zaman Raif Efendi, tamamen unutmuş olduğum, elimdeki paketi gösterdi:

“Hepsini getirdin mi?”

Evvela anlayamayarak yüzüne baktım. Bu kadar merasim bunu sormak için miydi? Hasta hâlâ yüzüme bakıyor ve gözleri, büyük bir merak içindeymiş gibi parlıyordu.

İlk defa bu anda mahut siyah kaplı defteri hatırladım. Onu bir kere bile açıp bakmamış, içinde ne olduğunu merak etmemiştim. Raif Efendi'nin bu neviden bir defteri olacağı aklıma bile gelmezdi.

Paketi süratle açıp içindeki havlu vesaireyi kapının arkasındaki bir iskemlenin üzerine koydum. Sonra defteri elime alarak Raif Efendi'ye gösterdim:

“Bunu mu istiyordunuz?”

Başıyla “evet” diye işaret etti.

Yavaşça defterin yapraklarını karıştırdım. İçimde mukavemet edilmez bir merakın gitgide büyüdüğünü hissediyordum. Tek çizgili sahifelerde, iri ve intizamsız harfler, gayet acele yazıldığı belli satırlar vardı. İlk sahifeye bir göz attım, serlevha filan yoktu. Sağ

tarafıta 20 Haziran 1933 tarihi ve hemen bunun altında şu satırlar vardı:

“Dün başımdan garip bir hadise geçti ve bana on sene evvelki başka birtakım hadiseleri yeniden yaşattı...”

Alt tarafını okuyamadım. Raif Efendi tekrar kolunu çıkarmış ve elimi tutmuştu.

“Okuma!” dedi ve başıyla odanın karşı tarafını işaret ederek mırıldandı:

“Onu şuraya at!..”

Gösterdiği tarafa baktım. Mika levhaların arkasında parlayan kızıl gözleriyle demir sobayı gördüm.

“Sobaya mı?”

“Evet!”

Bu anda merakım büsbütün arttı. Raif Efendi’nin defterini elle-rimle yok etmek, benim için imkânsızdı:

“Ne münasebet, Raif Bey!” dedim. “Yazık değil mi? Size uzun zaman arkadaş olmuş bir defteri manasız yere yakmak doğru mu?”

“Lüzumu yok!” dedi ve başıyla tekrar sobayı gösterdi. “Artık lüzumu yok!”

Onu bu fikirden vazgeçirmenin mümkün olmayacağını anladım. Herkesten sakladığı ruhunu ihtimal ki bu deftere dökmüştü ve şimdi onunla beraber gitmek istiyordu.

İnsanlara kendinden hiçbir şey bırakmak istemeyen ve yalnız-lığını, ölüme giderken bile beraber alan bu adama karşı içimde nihayetsiz bir merhamet ve onun mukadderatına karşı nihayetsiz bir alaka uyandı.

“Sizi anlıyorum Raif Bey!” dedim. “Evet, gayet iyi anlıyorum. Her şeyinizi insanlardan kıskanmakta haklısınız. Bu defteri yakmak istemeniz de doğru... Fakat bunu bir müddet, hiç olmazsa bir gün geri bırakamaz mısınız?”

Gözleriyle: “Neden?” diye sorarak yüzüme baktı

Başladığım şeye devam etmek ve son bir çareyi denemek için ona daha çok sokuldum ve kendisine karşı duyduğum bütün alaka ve sevgiyi gözlerimde toplamaya çalıştım.

“Bu defteri bir gece, yalnız bu gece bende bırakmaz mısınız? Bu kadar zaman arkadaşlık ettik, bana kendinize dair hiçbir şey söylemediniz... Sizi merak etmemi tabii bulmuyor musunuz? Bana karşı da bu kadar saklanmaya muhakkak lüzum görüyor musunuz?

Dünyada benim için en kıymetli insansınız... Buna rağmen sizin gözünüzde herkes gibi bir hiç olduğumu söyleyerek mi beni bırakıp gitmek istiyorsunuz?”

Gözlerim yaşarmıştı. Göğsümün içi titreyerek, sözüme devam ettim. Aylardan beri beni kendisine yaklaştırmaktan kaçan bu adama karşı ruhumda biriken sitemleri de sanki bu anda ortaya döküyordum:

“İnsanlardan itimadınızı çekip almakla belki haklısınız. Fakat bunun istisnaları yok mu? Olamaz mı? Unutmayın ki siz de bu insanlardan birisiniz... Yaptığınız nihayet manasız bir hodbinlik olabilir.”

Bu sözlerin, ağır bir hastaya söylenecek şeyler olmadığını hatırlayarak sustum. O da susuyordu. Nihayet son bir gayretle:

“Raif Bey, siz de beni anlayınız! Sizin sonunda bulunduğunuz yolun ben daha başlarındayım. İnsanları öğrenmek, bilhassa insanların size ne yaptıklarını bilmek istiyorum...” dedim.

Hasta başını şiddetle sallayarak sözümü kesti. Bir şeyler mırıldanıyordu; eğildim, nefesini yüzümde hissediyordum:

“Hayır, hayır!” diyordu. “İnsanlar bana hiçbir şey yapmadılar... Hiçbir şey... Hep ben... Hep ben...”

Birdenbire sustu ve çenesi göğsüne düştü. Daha hızlı nefes alıyordu. Bu sahnenin onu yordığı muhakkaktı. Ben de büyük bir ruhi yorgunluk duymaya başlamıştım. Defteri sobaya atıp dışarı kaçmayı düşünüyordum. Hasta tekrar gözlerini açtı:

“Hiç kimsenin kabahati yok... Hatta benim bile!..”

Sözüne devam edemedi. Öksürüyordu. Nihayet gözleriyle defteri işaret ederek:

“Oku, göreceksin!” dedi.

Bunu bekliyormuş gibi hemen siyah kaplı defteri cebime koydum.

“Yarın sabah getirir, gözünüzün önünde yakarım!” dedim. Hasta, biraz evvelki titizliğine hiç benzemeyen bir tavırla: “Ne yaparsan yap!” makamında omuzlarını silkti.

Hayatının en mühim kısımlarını ihtiva ettiği muhakkak olan bu defterle bile artık alakasını kesmiş bulunduğunu anladım. Ayrılmak için elini öptüm. Doğrulamak istediğim zaman beni bırakmadı, kendine doğru çekti, evvela alnımdan, sonra yanaklarımdan öptü. Başımı kaldırıncı gözlerinden şakaklarına doğru yaşlar sızdığını gördüm. Raif Efendi bunları saklamak veya silmek için hiçbir harekette bulunmuyor, gözlerini kırpmadan bana bakıyordu. Ben de kendimi

tutamamış, ağlamaya başlamıştım; bu ancak fevkalade büyük ve sahici kederlerde görülen, sessiz, hıçkırıksız ağlayışlardan biriydi. Ondan ayrılmanın bana güç geleceğini biliyordum. Fakat bunun bu kadar korkunç, bu kadar acı olacağını tasavvur edememiştim.

Raif Efendi, tekrar dudaklarını kımıldattı. Duyulur duyulmaz bir sesle:

“Seninle hiç şöyle uzun boylu konuşmadık evladım... Yazık!” dedi ve gözlerini kapadı.

Artık birbirimize veda etmiş bulunuyorduk... Kapının önünde bekleyenlere yüzümü göstermemek için adeta koşarcasına holden geçtim ve sokağa fırladım. Yolda soğuk bir rüzgâr yanaklarımı kuruttu. Hiç durmadan “Yazık!.. Yazık!..” diye söyleniyordum.

Otele geldiğim zaman arkadaşımı uyumuş buldum. Yatağa girerek başucumdaki küçük lambayı yaktım ve derhal Raif Efendi’nin siyah kaplı mektep defterini okumaya başladım:

20 Haziran 1933

Dün başımdan garip bir hadise geçti ve bana on sene evvelki başka birtakım hadiseleri yeniden yaşattı. Unutup gittiğimi zannettiğim bu hatıraların, bundan sonra beni hiç bırakmayacaklarını biliyorum... Hangi hain tesadüf dün onları yolumun üstüne çıkardı ve beni, senelerden beri dalmış olduğum derin uykudan, artık yavaş yavaş alıştığım hissiz uyuşukluktan ayırdı. Deli olacağım, yahut öleceğim dersem yalan söylemiş olurum. İnsan tahammül edemeyeceğini zannettiği şeylere pek çabuk alışıyor ve katlanıyor. Ben de yaşayacağım... Ama nasıl yaşayacağım!.. Bundan sonraki hayatım nasıl dayanılmaz bir işkence olacak!.. Ama ben dayanacağım... Şimdiye kadar olduğu gibi...

Yalnız bir şeye dayanmak artık benim için mümkün değil: Her şeyi kafamda yalnız başıma saklayamayacağım. Söylemek, bir şeyler, birçok şeyler anlatmak istiyorum... Kime?.. Şu koskocaman dünyada benim kadar yapayalnız dolaşan bir insan daha var mı acaba? Kime, ne anlatabilirim? On seneden beri hiç kimseye bir şey söylediğimi hatırlamıyorum. Boşuna yere herkesten kaçmış, boş yere bütün insanları kendimden uzaklaştırmışım; ama bundan sonra başka türlü yapabilir miyim? Artık hiçbir şeyin değişmesine imkân yok... Lüzum da yok. Demek böyle olması icap ediyormuş. Yalnız söyleyebilsem...

Bir kişiye olsun iimdekileri dokebilsem... Bunu sahidenden istesem bile artık böyle bir insan bulmama imkn yok... Bende arayacak hal kalmadı... Kalsa da aramam... Zaten bu defteri neden aldım? Küçük bir ümidim olsa, dünyada en sevmediğim bu yazmak işine kalkışır mıydım? İnsanın muhakkak kendini boşaltması lazım... Dünkü hadise olmasaydı... Ah, dn her şeyi öğrenmiş olmasaydım... şimdi eski ve belki de rahat hayatım devam edecekti...

Dn sokakta giderken iki kişiye rast geldim. Birini ilk defa görüyordum, öteki de dünyada bana belki en uzak insanlardan biriydi. Bunların hayatım üzerinde bu kadar müthiş tesirleri olabileceğı aklıma gelir miydi?

Fakat mademki bir kere yazmaya karar verdim, her şeyi sknetle ve baştan anlatmalıyım... Bu takdirde birkaç sene, hatta on on iki sene geriye gitmek lazım... Belki de on beş... Fakat sıklımadan yazacağım... Belki manasız tafsilat arasında asıl korkunç tarafları boğmak, onların tesirinden kurtulmak mümkün olur. Belki yazacaklarım yaşadığım kadar acı olmaz ve ben biraz ferahlarım. Birçok şeylerin zannettiğimden daha ehemmiyetsiz, basit olduğunu görüp kendi heyecanımdan utanırım... Belki...

Babam Havranlıydı. Ben orada doğdum ve büyüdüm. Orada ilk tahsilimi yaptım, sonra bir müddet, bize bir saat kadar uzaktaki Edremit idadisine gidip geldim. Umumi Harbin son senelerinde, on dokuz yaşlarında askere alındım; fakat daha talimghta mütareke ilan edildi. Kasabaya döndüm. Tekrar idadiye devam edip bitirmedim. Zaten okumaya pek hevesim yoktu. Araya giren bir senelik zaman ve o sıralarda bu havalide hüküm süren karmakarışık vaziyet beni tahsilden soğutmuştu.

Mütarekeden sonra bütün bağlar gevşemiş, ne doğru dürüst bir hükümet, ne de muayyen bir fikir ve hedef kalmıştı. Bazı mıntıkalar ecnebi kuvvetleri tarafından işgal ediliyor, birdenbire türeyen bir sürü çeteler, türlü türlü namlar altında, bazen düşmana karşı cephe kurarak, bazen köyleri soyarak faaliyet gösteriyor; dn bir kahraman olarak ismi ağızdan ağıza dolaşan bir sergerdenin bir hafta sonra tenkil edildiğı ve ölüsünün Edremit'te Konakönü Meydanı'nda asılı durduğu ilan ediliyordu. Böyle bir devirde, dört duvar arasına kapanarak Osmanlı tarihi veya musahabat-ı ahlkiye*

* Ahlak sohbetleri.

okumak pek cazip bir şey değildi. Yalnız, memleketin oldukça hali vakti yerindelerinden sayılan babam, nedense beni okutmak sevdasına düşmüştü. Akranlarımdan birçoğunun çapraz fişeklikler takip mavzeri sırtlayarak çeteliğe çıktığını, bunlardan bir kısmının düşman, bir kısmının eşkıya tarafından öldürüldüğünü görünce, benim de akıbetimden korkmaya başlamıştı. Hakikaten ben de boş durmak istemiyor, gizli gizli hazırlanıyordum. Fakat bu sırada işgal kuvvetleri kasabaya geldiler ve her türlü kahramanlık heveslerim, içimde boğulup kalmaya mahkûm oldu.

Birkaç ay serseri gibi dolaştım. Arkadaşlarımdan çoğu ortadan kaybolmuştu. Babam beni İstanbul'a göndermeye karar verdi. Nereye gideceğimi o da bilmiyor, "Bir mektep bul, oku!" diyordu. Daima biraz beceriksiz ve mahcup bir çocuk olduğum halde babamın bana böyle söylemesi, oğlunu ne kadar az tanıdığını göstermeye kâfiydi. Ne olsa, içimde bazı cihetlere doğru gizli birtakım arzular duyuyordum. Mektepteyken hocalarımdan takdirini kazandığım bir ders vardı: Oldukça iyi resim yapıyordum. İstanbul'daki Sanayii Nefise Mektebi'ne* girmek ara sıra aklımdan geçer ve bana tatlı hayaller kurdururdu. Zaten küçükten beri hakikatten ziyade hayal dünyasında yaşayan sessiz bir çocuktum. Tabiatımda manasız denilecek kadar ileri giden bir çekingenlik vardı ki, çok kere etrafım tarafından yanlış anlaşılma, aptal yerine konmama sebep olur ve beni üzerdi. Hiçbir şey beni, hakkımdaki bir kanaati düzeltmek mecburiyeti kadar korkutmazdı. Sınıfta arkadaşlarımdan yaptığı bir kabahat daima benim üzerime atıldığı halde ben kendimi bir kelime ile olsun müdafaaya cesaret edemez, eve döndüğüm zaman bir kenara saklanıp ağlardım. Annemin ve bilhassa babamın bana sık sık: "Yahu, sen kız olacaktıydın ama yanlış doğmuşsun!" dediklerini hatırlıyorum. En büyük zevkim evin bahçesinde veya derenin kenarında yalnız başıma oturup hulyalara dalmaktı. Bu hulyalar, hareketlerimle büyük bir tezat teşkil edecek kadar cesurca ve genişti: Okuduğum sayısız tercüme romanlarındaki kahramanlar gibi, her sözüme tereddütsüz itaat eden maiyetimle beraber ortalığı kasıp kavurduğum, bir mahalle ötede oturan ve içimde şeklini pek tayin edemediğim tatlı arzular uyandıran Fahriye ismindeki bir kızı, yüzümde bir maske ve belimde çifte tabancalarla, dağlardaki

* Güzel Sanatlar Akademisi.

muhteşem mağarama kaçırdığım olurdu. Onun evvela nasıl korkup çırpınacağını, sonra, önümde tir tir titreyen insanları, mağaradaki emsalsiz zenginliği görünce nasıl büyük bir hayrete düşeceğini ve nihayet yüzümü açınca, saklayamadığı bir sevinçle nasıl haykırarak boynuma atılacağını tasavvur ederdim. Bazen büyük kâşifler gibi Afrika'da gezer, yamyamlar arasında görülmemiş maceralar geçirir, bazen meşhur bir ressam olur ve Avrupa'yı dolaşırdım. Bütün okuduğum kitaplar, Michel Zevaco'lar, Jules Verne'ler, Aleksandr Dumas'lar, Ahmet Mithat Efendi'ler, Vecihi Bey'ler kafamda silinmez şekilde yer tutmuşlardı.

Babam bu kadar okumama kızar, bazen romanları alıp atar, bazen geceleri odama ışık verdirmezdi. Fakat benim her şeye bir çare bulduğumu, küçük kaytan fitilli idare lambasının ışığı altında kendimden geçerek *Paris Esrarı*'nı veya *Sefiller*'i okuduğumu görünce tazyikinden vazgeçmişti. Elime geçen her şeyi okuyor ve her okuduğum şeyin, ister *Mösyö Lökök'un Maceraları*, ister Murat Bey'in tarihi olsun, tesiri altında kalıyordum.

Eski bir Roma tarihinde, Mucius Scaevola isminde bir murahhasın* düşmanla sulh müzakeresi yaparken, kendisine teklif edilen şartları kabul etmezse öldürüleceği yolundaki tehdide cevap olarak, kolunu yanı başındaki ateşe sokup dirseğine kadar yakıtığını ve bu sırada sükûnetle müzakereye devam ederek, böyle tehditlerle korkutulamayacağını gösterdiğini okuduğum zaman, elimi aynı şekilde bir ateşe sokmak ve aynı metaneti nefsimde denemek arzusuna kapılmış ve parmaklarımı oldukça ağır bir şekilde yakmıştım. En büyük bir acıya yüzündeki tebessümü muhafaza ederek tahammül eden bu adamın hayali beni hiçbir zaman terk etmemiştir. Bir zamanlar kendim de yazı yazmaya, hatta ufak şiirler karalamaya kalkmış, fakat bundan çabuk vazgeçmiştim: İçimdekileri herhangi şekilde olursa olsun dışarıya vurmak korkusu, bu manasız ve lüzumsuz ürkeklik yazı yazmama mâniydi. Yalnız resim yapmaya devam ediyordum. Bu iş bana, içimden bir şey vermek gibi gelmiyordu. Dışarıyı alıp bir kâğıda aksettirmekten, bir mutavassıtlıktan** ibaret görünüyordu. Nitekim işin böyle olmadığını anlayınca bundan da vazgeçtim... Hep o korku yüzünden...

* Elçinin.

** Aracılıktan.

Resim yapmanın da bir nevi ifade, bir iç ifadesi olduğunu İstanbul'da ve Sanayii Nefise Mektebi'nde, hiç kimsenin yardımı olmadan, kendi kendime öğrendim ve mektebe devam etmez oldum. Zaten hocalar da bende fazla bir şey bulmuyorlardı. Evde veya atölyede karaladığım şeyler arasından ancak en manasızlarını gösterebiliyor, bana dair herhangi bir şey ifade eden, içinde benden herhangi bir şey bulunan resimleri büyük bir titizlikle saklıyor ve ortaya çıkarmaktan utanıyordum. Bunlar tesadüfen birinin eline geçse, çıplak ve mahrem bir halde yakalanmış bir kadın gibi şaşıyor, kıpkırmızı oluyor ve kaçıyordum.

Ne yapacağımı bilmeden uzun zaman İstanbul'da dolaştım. Mütareke seneleriydi, şehir benim tahammül edemeyeceğim kadar hayasız ve karmakarışık olmuştu. Havran'a dönmek için babamdan para istedim. On gün kadar sonra uzun bir mektup aldım. Babam benim işe yarar bir adam olmam için son bir tedbire başvuruyordu.

Almanya'da, paranın kıymetini kaybetmesi yüzünden, ecnebi-lerin gayet ucuz, hatta İstanbul'dakinden daha az bir para ile geçindiklerini bir yerden duymuş, benim oraya giderek "sabunculuk, bilhassa mis sabunculuğu" öğrenmemi söylüyor, yol parasıyla diğer masraflar için bir miktar para yolladığını bildiriyordu. Fevkalade sevindim. Bu sanatlara karşı bir heves duyduğumdan filan değil, çocukluğumdan beri gözlerimin önünde bin bir şekilde canlanan, birçok hayallerime mevzu olan Avrupa'yı görmek fırsatının böyle hiç beklemediğim bir zamanda çıkıvermesinden sevindim. Babam mektubunda: "Bir iki senede bu işi öğrenip gelersen, bizim buradaki sabunhaneyi büyütür, ıslah eder ve senin idarene veririm, sen de ticaret hayatına atılarak altın bileziğin sayesinde mesut ve müreffeh olursun!" diyordu. Fakat ben işin bu tarafını düşünmüyordum bile...

Bir ecnebi dil öğreneceğimi, bu dilde kitaplar okuyacağımı, ve asıl, şimdiye kadar sadece romanlarda rastladığım insanları işte bu "Avrupa"da bulacağımı tahmin ediyordum. Zaten muhitimden uzak duruşumun, vahşiliğimin bir sebebi de kitaplarda tanıştığım ve benimsediğim insanları muhitimde bulamayışım değil miydi?

Bir hafta içinde hazırlandım ve Bulgaristan üzerinden trenle Berlin'e hareket ettim. Hiç lisan bilmiyordum. Dört günlük yolculuk esnasında bir mükâleme* kitabından ezberlediğim beş on kelime

* Konuşma.

sayesinde, adresini daha İstanbul'dayken defterime yazdığım bir pansiyona gittim.

İlk haftalar, kendimi idare edecek kadar lisan öğrenmek ve hayran hayran etrafıma bakınarak şehri dolaşmakla geçti. İlk günlerin şaşkınlığı çok sürmedi. Burası da en nihayet bir şehirdi. Sokakları biraz daha geniş, çok daha temiz, insanları daha sarışın bir şehir. Fakat ortada insanı hayretinden düşüp bayılmaya sevk edecek bir şey de yoktu. Benim hayalimdeki Avrupa'nın nasıl bir şey olduğunu ve şimdi içinde yaşadığım şehrin buna nazaran ne noksanları bulunduğunu kendim de bilmiyordum... Hayatta hiçbir zaman kafamızdaki kadar harikulade şeyler olmayacağını henüz idrak etmemiştim.

Lisan öğrenmeden bir işe başlanamayacağını düşünerek, Umu-mi Harp'te Türkiye'de bulunmuş ve biraz Türkçe öğrenmiş bir eski zabitten ders almaya başladım. Pansiyon sahibi madam da boş zamanlarını benimle gevezeliğe hasrediyor ve yardımda bulunuyordu. Pansiyonun diğer müşterileri de bir Türkle ahbaplık etmeyi fırsat sayıyorlar ve saçma sapan suallerle başımı şişiriyorlardı. Akşam yemeklerinde sofrada toplanan kalabalık, oldukça renkliydi. Bunların arasında bilhassa Hollandalı bir dul kadın olan Frau van Tiedemann, Portekizli bir tüccar olan ve Berlin'e Kanarya Adaları'ndan portakal getiren Herr Camera ve ihtiyar Herr Döppke benimle ahbaptılar. Bu sonuncusu Almanya'nın Kamberun müstemlekesinde ticaret yaparken mütarekeden sonra her şeyini bırakarak vatanına sığınmış bir adamdı. Kurtarabildiği bir miktar parasıyla oldukça mütevazı bir hayat sürüyor, gününü, o sıralarda Berlin'de pek bol olan siyasi toplantılara gidip akşamları intibalarını anlatmak suretiyle geçiriyordu. Çok kere, yeni tanıştığı terhis edilmiş işsiz Alman zabitlerini de yanında getirir ve onlarla, saatlerce münakaşa ederdi. Benim yarım yamalak anladığıma göre Almanya'nın kurtuluşunu Bismark gibi demir iradeli bir adamın işbaşına geçmesinde ve hiç vakit geçirmeden silahlanmaya başlayarak ikinci bir harple haksızlıkları düzeltmekte buluyorlardı.

Bazen pansiyon müşterilerinden biri gider, açılan odaya hemen bir başka misafir gelirdi. Fakat zamanla bu değişmelere, yemek yediğimiz karanlık salonun daima yanık duran kırmızı abajurlu elektriğine, günün hiçbir zamanında eksik olmayan çeşitli lahana kokularına, sofrada arkadaşlarımla siyasi münakaşalarına alışmış,

hatta bunlardan sıkılmaya başlamıştım. Hele bu münakaşalar... Herkesin Almanya'yı kurtarmak için kendine göre bir fikri vardı. Fakat bütün bu fikirler hakikaten Almanya'ya değil, her birinin kendi şahsi menfaatlerine bağlıydı. Para düşkünlüğü yüzünden servetini kaybeden ihtiyar bir kadın, zabitlere kızıyor, zabitler grev yapan ameleyi ve harbe devam etmek istemeyen askerleri kabahatli buluyor, müstemleke tüccarı durup dururken, harp açan imparatora küfrediyordu. Sabahları odamı düzelten hizmetçi kız bile benimle siyasetten konuşmaya kalkar, boş zamanlarında derhal gazetesini okumaya koyulurdu. Onun da kendine göre ateşli kanaatleri vardı ve bunlardan bahsederken yüzü büsbütün kızarır, yumruğunu sıkarak havada sallardı.

Almanya'ya niçin geldiğimi unutmuş gibiydim. Sabunculuk meselesini babamdan mektup aldıkça hatırlıyor, henüz lisan öğrenmekle meşgul olduğumu, yakında bu neviden bir müesseseye müracaat edeceğimi yazarak hem onu, hem kendimi avutuyordum. Günlerim birbirine tıpkı tıpkısına benzeyerek geçiyordu. Bütün şehri, hayvanat bahçesini, müzeleri dolaşmıştım. Bu milyonluk şehrin birkaç ay içinde tükenivermesi bana adeta yeis veriyordu. Kendi kendime: "İşte Avrupa! Ne var burada sanki?" diyor ve esas itibarıyla dünyanın pek sıkıcı olduğuna hükmediyordum. Ekseriya öğleden sonraları büyük caddelerde, kalabalığın içinde dolaşır, yüzlerinde çok mühim işler yapmış insanlara mahsus bir ciddilikle evlerine dönen veya bir erkeğin koluna asılarak baygın gözleriyle etrafa tebessüm saçan kadınları ve yürüyüşlerinde hâlâ asker adımlarını muhafaza eden erkekleri seyredirdim.

Babama büsbütün yalan söylemiş olmamak için, birkaç Türk arkadaşın yardımıyla, bir lüks sabun firmasına müracaat ettim. Bir İsveç grubuna ait olan müessesenin Alman memurları, henüz unutulmamış olan silah arkadaşlığının verdiği bir alakayla, beni gayet iyi karşıladılar, fakat bu mesleğin, Havran'daki sabunhanemizde göre göre öğrendiğimden daha derin taraflarını, galiba firmanın sırrıdır diye, bana göstermekten çekindiler.

Belki de bende bu işe fazla bir heves görmediklerinden, boşuna yere vakit ziyan etmemek için böyle yaptılar. Yavaş yavaş ben fabrikaya uğramaz oldum, onlar neredeydin demediler, babam mektuplarının arasını uzattı ve ben, Berlin şehrinde, ne yapacağımı, buraya niçin geldiğimi hiç aklıma getirmeden, yaşamaya devam ettim.

Haftada üç defa akşamüzerleri eski zabitten Almanca ders alıyor, gündüzleri müzelerdeki ve yeni açılan galerilerdeki tabloları seyrediyor ve pansiyona daha yüz adım uzaktayken burnumda lahana kokuları hissediyordum. Fakat ilk aylar geçince eskisi kadar canım sıkılmamaya başladı. Yavaş yavaş kitap okumaya çalışıyor ve bu işten zamanla daha çok zevk duyuyordum. Bir müddet sonra bu adeta bir iptila* halini aldı. Yatağın üzerine yüzükoyun yatarak kitabı önüme açar, yanı başıma eski ve kalın lügat kitabını kor, saatlerce kalırdım. Çok kere lügat aramaya bile tahammül edemez, cümlelere karineyle** mana vererek geçerdim. Gözümün önünde yepyeni bir dünya açılır gibiydi. Bu sefer okuduklarım, çocukluğumun ve ilk gençliğimin tercüme veya telif kitapları gibi sadece kahramanlardan, fevkalade insanlardan ve görülmemiş maceralardan bahsetmiyorlardı. Hemen hemen hepsinde kendimden, etrafımdan, gördüklerim ve duyduklarımdan birer parça buluyordum. Evvelce içinde yaşadığım halde anlamadığım, görmediğim şeyleri birdenbire hatırlıyor, onlara şimdi hakiki manalarını verdiğimi zannediyordum. Üzerimde en çok tesir yapanlar Rus muharrirleriydi. Turgenyev'in koskocaman hikâyelerini bir defada sonuna kadar okuduğum oluyordu. Hele bunlardan bir tanesi günlerce sarsmıştı. "Klara Miliç" ismindeki bu hikâyenin kahramanı olan kız, oldukça saf bir talebeye âşık oluyor, fakat buna dair hiç kimseye bir şey söylemeden, böyle bir aptalı sevmenin hicabıyla,*** müthiş iptilasının kurbanı olup gidiyordu. Bu kızı nedense kendime pek yakın bulmuştum. İçinden geçenleri söyleyememek, en kuvvetli, en derin, en güzel taraflarını müthiş bir kıskançlık ve itimatsızlıkla saklamak cihetinden onu kendime benzetiyordum.

Müzelerdeki eski resim üstatları da artık bana sıkılmadan yaşamak imkânını veriyorlardı. National Galerî'deki bir tabloyu saatlerce seyrettiğim ve sonra günlerce aynı çehreyi ve manzarayı kafamda yaşattığım oluyordu.

Almanya'ya geleli bir sene olmak üzereydi. Günün birinde, gayet iyi hatırlıyorum, yağmurlu ve karanlık bir teşrinievvel**** gününde, gazeteleri karıştırırken, yeni ressamların açtığı bir sergi hakkındaki

* Düşkünlük.

** İpucu.

*** Utancıyla.

**** Ekim.

tenkit makalesi gözüme ilişti. Ben bu yenilerden pek bir şey anlamıyordum. Belki eserlerindeki fazla iddia, herhangi bir şekilde göze çarpmak, kendini göstermek temayülü, benim mizacıma aykırı olduğu için onlardan hoşlanmıyordum... Nitekim gazetede yazıyı bile okumadım. Fakat birkaç saat sonra, gene rasgele sokaklarda dolaşarak günlük gezintilerimden birini yaparken, gazetede bahsedilen serginin açılmış olduğu binanın önünde bulunduğumu fark ettim. Yapacak mühim işlerim yoktu. Tesadüfe itaat ederek içeri girmeyi tercih ettim ve duvarlardaki küçüklü büyüklü birçok tabloları alakasız gözlerle seyrederek uzun müddet dolaşım.

Resimlerin çoğu insana gülümsemek arzusu veriyordu: Köşeli dizler ve omuzlar, nispetsiz başlar ve memeler, elişî kâğıdından yapılmış gibi keskin renklerle gösterilmeye çalışılan tabiat manzaraları. Kırık bir tuğla parçası kadar şekilsiz kristal vazolar, senelerce kitap arasında kalmış kadar cansız çiçekler ve nihayet, mücrimler albümünden alınmışa benzeyen korkunç portreler... Ama ne olsa insan eğleniyordu. Bu kadar az emekle bu kadar büyük işler başarmaya kalkan insanlara belki içerlemek icap ederdi. Fakat onların hiç kimse tarafından anlaşılmamak ve gülünç olmak gibi bir cezayı da adeta marazi bir zevkle ve isteyerek kabul ettiklerini düşününce acımdan başka yapılacak iş yoktu.

Büyük salonun kapıya yakın bir duvarının önünde birdenbire durdum. O andaki hislerimi, bilhassa aradan bu kadar seneler geçtikten sonra, anlatmama imkân yok. Yalnız orada, kürk mantolu bir kadın portresinin önünde, mihlanmış gibi durduğumu hatırlıyorum. Resimleri seyredip geçenler, vücutlarıyla beni sağa sola itiyorlar, fakat ben olduğum yerden ayrılamıyordum. Bu portrede ne vardı?.. Bunu izah edemeyeceğimi biliyorum; yalnız, o zamana kadar hiçbir kadında görmediğim garip, biraz vahşi, biraz mağrur ve çok kuvvetli bir ifade vardı. Bu çehreyi veya benzerini hiçbir yerde, hiçbir zaman görmediğimi ilk andan itibaren bilme rağmen, onunla aramızda bir tanışıklık varmış gibi bir hisse kapıldım. Bu soluk yüz, bu siyah kaşlar ve onların altındaki siyah gözler; bu koyu kumral saçlar ve asıl, masumluk ile iradeyi, sonsuz bir melal ile kuvvetli bir şahsiyeti birleştiren bu ifade, bana asla yabancı olamazdı. Ben bu kadını yedi yaşımdan beri okuduğum kitaplardan, beş yaşımdan beri kurduğum hayal dünyalarından tanıyordum. Onda Halit Ziya'nın Nihal'inden, Vecihi Bey'in Meh-

cure'sinden, Şövalye Buridan'ın sevgilisinden ve tarih kitaplarında okuduğum Kleopatra'dan, hatta mevlit dinlerken tasavvur ettiğim, Muhammed'in annesi Âmine Hatun'dan birer parça vardı. O benim hayalimdeki bütün kadınların bir terkibi, bir imtizacıydı.* Yabankedisi derisinden bir kürkün içinde, gölgede kalmasına rağmen donuk beyaz rengi belli olan küçük bir boyun parçası, bunun üzerinde, hafifçe sola dönmüş, beyzi bir insan yüzü vardı. Siyah gözleri anlaşılmaz, derin düşüncelere dalmış gibi yere bakıyor, adeta bulamayacağından emin olduğu bir şeyi son bir ümitle aramak istiyordu. Buna rağmen bakışındaki hüznün biraz da istigña** ile karışık. Sanki: "Evet, aradığımı bulamayacağım... Fakat ne olur?" der gibiydi. Bu istigña ifadesi, biraz dolgun ve alttakisi daha irice olan dudaklarında tamamen açık bir hal alıyordu. Gözkapakları hafifçe şişti. Kaşları ne pek kalın, ne pek ince, fakat biraz kısaydı; koyu kumral saçları, köşeli ve oldukça geniş alnını çevreleyerek aşağı doğru uzanıyorlar ve yabankedisinin tüylerine karşıyorlardı. Çenesi hafifçe öne doğru kıvrık ve sivriceydi. İnce uzun ve kanatları biraz etli bir burnu vardı.

Adeta ellerim titreyerek kataloğu karıştırdım. Bu tablo hakkında orada tafsilat bulacağımı umuyordum. Sonlara doğru, sahifenin alt tarafında, tablonun numarasının hizasında şu üç kelimeyi okudum: Maria Puder, *Selbstporträt*. Başka hiçbir şey yoktu. Ressamın sergide yalnız tek bir eseri, kendi portresi bulunduğu anlaşıyordu. Bundan biraz da memnun oldum. Bu harikulade resmi yapan kadının başka tablolarının, üzerimde bu kadar büyük bir tesir yapamayacağını, hatta belki de ilk hayranlığımı azaltacağını düşünerek korkuyordum. Geç vakte kadar içeride kaldım. Ara sıra dolaşarak, görmeyen gözlerle diğer tablolara bakıyor ve sonra çabucak aynı yere dönerek uzun müddet seyrediyordum. Her defasında yüzünde yeni ifadeler, gitgide kendini belli eden bir hayat görür gibiydim. Aşağıya doğru bakan gözlerin gizlice beni süzdüğünü, dudakların hafifçe kıpırdadığını zannediyordum.

Salonda kimseler kalmamıştı. Kapının yanında duran uzun boylu bir adam, galiba beni bekliyordu. Süratle kendimi toplayarak dışarı çıktım. Hafif bir yağmur çiseliyordu. Her akşamkinin aksine

* Karışımı.

** Sakınma.

olarak hiç yollarda oyalanmadan pansiyona döndüm. Hemen yemeğimi yemek, odama çekilerek yalnız başıma o çehreyi gözlerimin önüne getirmek arzusuyla yanıyordum. Sofrada hiç konuşmadım. Pansiyonun sahibi Frau Heppner:

“Bugün nereleri gezdiniz?” dedi.

“Hiç... Dolaştım, sonra modern ressamların bir sergisini gezdim!” diye cevap verdim.

Salondakiler, derhal modern resim üzerinde konuşmaya başladılar, ben yavaşça odama gittim.

Soyunurken ceketimin cebinden yere bir gazete düştü. Kaldırıp masanın üzerine koyarken birdenbire yüreğim atmaya başladı. Bu, sabahleyin aldığım ve bir kahvede oturup okurken sergi hakkındaki makaleyi gördüğüm gazeteydi. Bu yazıda o tablo ile ressamı hakkında neler bulunduğunu öğrenmek için sayfeleri yırtarcasına açtım. Benim gibi yavaş ve heyecansız bir adamın bu kadar telaşına kendim de hayret ediyordum. Yazıyı baştan itibaren şöyle bir süzdüm. Ortalara doğru gözlerim, katalogda gördüğüm kelimelerin üzerinde mihlanıp kaldı: Maria Puder...

Bir sergide ilk defa resim teşhir eden bu genç sanatkârdan oldukça uzun bahsediyordu. Daha ziyade klasiklerin yolunda yürümek istediği anlaşılan ressam kadının, hayret verecek kadar büyük bir ifade kabiliyetine malik olduğu, kendi portrelerini yapan sanatkârların çoğunda görülen “güzelleştirme” veya “inadına çirkinleştirme” temayüllerinin onda bulunmadığı söyleniyor, birçok teknik mütaalalardan sonra nihayet tablodaki kadının, duruşu ve yüzünün ifadesi bakımından, tuhaf bir tesadüf eseri olarak, Andreas del Sarto’nun *Madonna delle Arpie* tablosundaki Meryemana tasvirine insanı şaşırtacak kadar çok benzediği iddia ediliyor ve yarı şaka bir ifade ile bu “Kürk Mantolu Madonna”ya muvaffakiyetler temenni edilerek başka bir ressamdan bahse geçiyordu.

Ertesi gün ilk işim, meşhur kopyalarını satan bir mağazaya giderek *Arpie Madonnası*’nı aramak oldu. Büyük bir Sarto albümünün içinde onu buldum. Bir hayli fena basılmış olan kopya fazla bir şey göstermemekle beraber, makale sahibinin hakkı vardı: Kucağında mukaddes çocuğu ile yüksekçe bir yerde oturan, sağındaki sakallı erkekle solundaki genci hiç fark etmiyormuş gibi gözlerini yere diken bu Madonna’nın yüzü, başını tutuşu, bakışlarında ve dudaklarında apaçık görünen melal ve kırgınlık ifadesi aynen dün

gördüğüm tabloya benziyordu. Albümün bu yaprağını ayrıca sattıkları için hemen alarak odama döndüm. Dikkatle baktığım zaman bu resimde sanat bakımından büyük bir hususiyet bulunduğuna hükmettim. Hayatımda ilk defa böyle bir Madonna görüyordum: Şimdiye kadar tesadüf ettiğim Meryemana tasvirlerinde, lüzumundan biraz fazla tebarüz ettirilen,* hatta manasızlığa kadar götürülen bir masumluk ifadesi vardı; kucaklarındaki bebeğe bakarken: “Gördünüz mü? Allah bana neler ihsan etti!” demek isteyen küçük çocuklara, veya ismini söyleyemeyecekleri bir adamdan peydahladıkları evlatlarına gözlerini dikip şaşkın şaşkın gülümseyen hizmetçi kızlara benzerlerdi. Halbuki Sarto’nun bu tablosundaki Meryem, düşünmeyi öğrenmiş, hayat hakkındaki hükümlerini vermiş ve dünyayı istihfaf etmeye başlamış bir kadındı. İki tarafında ibadet eder gibi duran azizlere değil, kucağındaki Mesih’e değil, hatta gökyüzüne de değil, toprağa bakıyor ve muhakkak ki bir şeyler görüyordu.

Resmi masanın üzerine bıraktım. Gözlerimi kapayarak sergideki tabloyu düşündüm. Orada tasvir edilen insanın hakikatte de mevcut olduğu ancak bu anda aklıma geldi. Öyle ya, ressam kendi resmini yapmış olduğuna göre, bu harikulade kadın aramızda dolaşmakta, siyah ve derin gözlerini toprağa veya karşısındakine çevirmekte, alt dudağı biraz büyükçe olan ağzını açarak konuşmakta, hülasa yaşamaktaydı. Onu herhangi bir yerde görmek mümkün olabilirdi... Bu ihtimali düşününce ilk duyduğum his, büyük bir korku oldu. Benim gibi hayatında hiç macerası olmayan bir erkeğin ilk defa böyle bir kadınla karşılaşması hakikaten korkunç olurdu.

Yirmi dört yaşında olduğum halde başımdan hiçbir kadın macerası geçmemişti. Havran’dayken, bizden yaşça büyük bazı mahalle arkadaşlarının delaletiyle yaptığımız birkaç hovardalık, manasını anlamama imkân olmayan sarhoşluk maceralarından başka bir şey değildi ve tabiatımdaki sıkılganlık, bunları tekrara heves etmemi mâni olmuştu. Kadın, benim için, muhayyilemi kamçılayan, sıcak yaz günlerinde zeytin ağaçlarının altına uzandığım zaman yaşadığım bin bir türlü maceraya iştirak eden, maddilikten uzak, yaklaşılmaz bir mahluktu. Uzun seneler kimseye haber vermeden âşık olduğum komşumuz Fahriye ile hayalen, çok kere hayâsızlığa

* Belirgin kılınan.

kadar varan münasebetlerim olduğu halde, kendisiyle sokakta karşılaştığım zaman yerlere yıkılacak kadar şiddetli çarpıntılara uğrar, yüzüm ateş gibi kesilerek kaçacak yer arardım. Ramazan geceleri onun, annesiyle beraber, elinde bir fenerle, teraviye gidişini seyretmek için evden kaçıp kapılarının karşısına gizlenir, fakat bu kapı açılıp, dışarı vuran sarımtırak ışıktaki siyah feraceli vücutlar görünür görünmez başımı duvara çevirerek, benim burada olduğumu fark edecekler diye titremeye başlardım.

Bir kadın herhangi bir şekilde hoşuma gidince ilk yaptığım iş ondan kaçmak olurdu. Karşı karşıya geldiğim zaman her hareketimin, her bakışımın sırrımı meydana vuracağından korkar, tarif edilmesi imkânsız, adeta boğucu bir utanma ile dünyanın én zavallı bir insanı haline gelirdim. Hayatımda hiçbir kadının, hatta annemin bile gözlerine dikkatle baktığımı hatırlamıyorum. Son zamanlarda, bilhassa İstanbul'da bulunduğum müddet zarfında, bu manasız hicapla mücadeleye niyet etmiş, arkadaşlar vasıtasıyla tanıştığım bazı genç kızlara karşı serbest olmaya çalışmıştım. Fakat onlardan ufak bir alaka gördüğüm anda bütün niyet ve kararlarım uçup gidiyordu. Hiçbir zaman masum bir insan değildim: Yalnız kaldığım zamanlar, kafamda canlanan bu kadınlarla, en usta âşıkların bile aklına gelmeyecek sahneler yaşar, sıcak ve zonklayan dudakların sarhoş eden tazyikini ağzımda, hakikatte olabileceğinden birkaç kat daha kuvvetli olarak duyardım.

Fakat sergide gördüğüm bu kürk mantolu resim, ona hayalen dokunmama imkân vermeyecek derecede beni sarmıştı. Onunla bir aşk sahnesi tasavvur etmek değil, karşı karşıya, iki dost gibi oturmayı düşünmek bile elimden gelmiyordu. Buna mukabil, gidip o tabloyu seyretmek, bana bakmadığına emin olduğum o gözlere saatlerce dalmak arzusu gitgide artmaktaydı. Paltomu sırtıma geçirerek tekrar serginin yolunu tuttum; ve bu hal, günlerce devam etti.

Her gün, daima öğleden sonra oraya gidiyor, koridorlardaki resimlere bakıyormuş gibi ağır ağır, fakat büyük bir sabırsızlıkla asıl hedefine varmak isteyen adımlarımı zorla zapt ederek geziniyor; rasgele gözüme çarpmış gibi önünde durduğum *Kürk Mantolu Madonna*'yı seyre dalıyor, ta kapılar kapanıncaya kadar orada bekliyordum. Sergi bekçilerinin ve birçoğu her gün orada bulunan ressamların artık beni bellemiş bulunduklarını fark etmiştim. İçeri girer girmez yüzlerinde bir tebessüm dolaşüyor ve gözleri bu aca-

yip resim meraklısını uzun müddet takip ediyordu. Son günlerde diğer tabloların önünde oynamaya çalıştığım rolü de bırakmışım. Doğrudan doğruya kürk mantolu kadının önüne gidiyor, oradaki sıralardan birine oturarak gözlerimi bir karşıma, bir de, bakmaktan yoruldukları zaman, önüme çeviriyordum.

Bu halimin sergide bulunanların merakını uyandıracakı muhakkaktı. Nitekim bir gün korktuğum başıma geldi. Salonda birkaç kere rast geldiğim ve uzun saçlı, siyah elbiseli, kocaman boyunbağlı ressamlarla konuşuşundan kendisinin de ressam olduğunu anladığım genç bir kadın yanıma sokularak:

“Bu resmi pek mi merak ettiniz?” dedi. “Her gün onu seyrediyorsunuz!”

Gözlerimi süratle kaldırdım ve hemen indirdim. Karşımdakinin fazla laubali ve biraz alaycı gülüşü bana fena tesir etmişti. Bir adım önümde duran uzun burunlu iskarpinleri cevap bekler gibi yüzüme bakıyorlardı. Kısa eteğinin altından fırlayan, hakikaten biçimli olduğunu inkâr edemeyeceğim bacakları arada bir hafifçe geriliyorlar ve çorabın altında, yuvarlak dizkapaklarına kadar yayılan, tatlı bir dalga vücuda getiriyorlardı. Onun benden bir cevap almadan gitmek niyetinde olmadığını görünce:

“Evet!” dedim, “Güzel bir resim...” Sonra, neden bilmem, bir yalan söylemek, bir nevi izahat vermek lüzumunu hissederek mırlıdandım:

“Anneme pek benziyor da...”

“Ha, demek onun için böyle gelip saatlerce bakıyorsunuz!”

“Evet!”

“Anneniz öldü mü?”

“Hayır!”

Sözüme devam etmemi istiyormuş gibi bekledi. Ben, başım hep önümde, ilave ettim:

“Çok uzakta bulunuyor!”

“Ya!.. Nerede?”

“Türkiye’de!”

“Türk müsünüz?”

“Evet!”

“Ecnebi olduğunuzu anlamıştım!”

Hafif bir kahkaha attı. Gayet serbest bir tavırla yanıma oturdu. Bacaklarını birbirinin üstüne atınca eteği dizkapaklarının gerisine

kadar açıldı ve ben yüzüme her zamanki gibi ateş bastığını fark ettim. Bu halim yanımdakini daha çok eğlendirmişe benziyordu. Tekrar sordu:

“Sizde annenizin resmi yok mu?”

Kadının bu lüzumsuz merakı canımı sıkıyordu. Sırf alay için bunu yaptığını fark ediyordum. Diğer ressamalar uzaktan bize bakıyorlar ve muhakkak ki sırıtıyorlardı.

“Var ama... Bu başka!” dedim.

“Ya!.. Demek bu başka.”

Ve derhal küçük bir kahkaha attı.

Kalkıp kaçmak için bir hareket yaptım. Kadın bunu fark ederek:

“Rahatsız olmayın, ben gidiyorum... Sizi annenizle baş başa bırakıyorum!” dedi.

Kalktı, birkaç adım yürüdü. Sonra birdenbire durarak tekrar yanıma sokuldu; şimdiye kadar konuştuklarına hiç benzemeyen, ciddi, hatta biraz da hazin bir eda ile:

“Sahiden böyle bir anneniz olmasını ister miydiniz?” dedi.

“Evet... Hem nasıl isterdim!”

“Ya!..”

Arkasını dönerek süratli ve genç adımlarla uzaklaştı. Başımı kaldırıp baktım. Kesik saçları ensesinin üzerinde hopluyor ve ellerini ceketinin ceplerine soktuğu için dar tayyörü vücudunu sımsıkı sarıyordu.

Son söylediğim cümle ile yalanımı nasıl ele vermiş olduğumu düşününce büyük bir şaşkınlığa uğradım. Hemen yerimden kalktım ve gözlerimi etrafıma çevirmeye cesaret edemeyerek sokağa fırladım.

İçimde, bir yolculukta tanışıp alıştığım, fakat pek çabuk ayrılmaya mecbur olduğum bir insana veda eder gibi bir his vardı. Artık bu sergiye ayak basamayacağımı biliyordum. İnsanlar, birbirlerinden hiçbir şey anlamayan insanlar, beni buradan da çıkarıyorlardı.

Pansiyona döner dönmez eski manasız günlerin başlayacağını, yemekte Almanya'nın kurtuluşu planlarını veya enflasyon yüzünden servetini kaybetmiş orta halli insanların şikâyetlerini dinleyeceğimi, odamda Turgenyev'in veya Theodor Storm'un hikâyelerine kapana-çagımı düşündükçe, bu son iki hafta içinde hayatımın nasıl bir mana almaya başladığını ve bunu kaybetmenin ne olduğunu fark ettim. Bir imkân, mevcudiyetine ihtimal vermeye bile cesaret edemediğim

bir imkân, boş ve manasız akıp giden ömrümün yanına kadar sokulmuş ve sonra, birdenbire, geldiği kadar ani ve sebepsiz, çekilip gitmişti. Bunu ancak şimdi anlıyordum. Kendimi bildim bileli, bütün günlerimi, haberim olmadan ve nefsim'e itiraf etmeden, bir insanı aramakla geçirmiş ve bu yüzden bütün diğer insanlardan kaçmıştım. O resim aradığım bu insanı bulmanın mümkün olduğuna, hatta ona pek yakın bulunduğuma, bir müddet olsun beni inandırmış, içimde, bir daha uyutulması kabil olmayan bir ümit uyandırmıştı. Onun için, bu sefer düştüğüm inkisar o nispette büyük oldu. Etrafımdan daha çok kaçtım, daha çok içime saklandım. Babama mektup yazarak artık dönmek istediğimi bildirmeyi düşünüyordum. Fakat "Avrupa'da ne öğrendin?" derse ne cevap verecektim? Birkaç ay daha kalmaya, bu müddet zarfında onu memnun edecek kadar "mis sabunculuğu" öğrenmeye niyet ettim. Aynı İsveç firmasına tekrar başvurdum ve biraz daha soğuk karşılanmama rağmen muntazaman fabrikaya devama başladım. Öğrendiğim formülleri ve usulleri itina ile bir deftere not ediyor, bu mesleğe dair yazılmış kitaplar tedarik ederek okumaya çalışıyordum.

Pansiyondaki Hollandalı dul Frau Tiedemann da benimle ah-baplığı ilerletmişti. Gece yatısı bir mektepte bulunan on yaşındaki oğlu için aldığı çocuk romanlarını bana verip okutuyor, fikrimi soruyordu. Bazı akşamlar yemekten sonra manasız bir bahane ile odama geliyor, uzun müddet oturup gevezelik ediyordu. Ekseriya, Alman kızlarıyla ne gibi maceralarım olduğunu öğrenmeye kalkar, ben hakikati söyleyince, "Seni gidi çapkın seni!" manasına gelen çok bilmiş bir gülümseme ile şahadetparmağını sallar ve gözlerini süzerdi. Bir gün öğleden sonra beraber dolaşmayı teklif etmiş, akşamüzeri eve dönerken ısrar ederek beni bir birahaneye sokmuştu. Farkında olmadan geç vakte kadar içmişiz. Buraya geldiğimden beri ara sıra bira içtiğim halde hiç o akşamki gibi olmamıştım. Bir aralık bütün salonun başımın üzerinde dönmeye başladığını ve kendimi kaybederek Frau Tiedemann'ın kucağına serildiğimi hatırlıyorum. Bir müddet sonra kendime gelince iyi kalpli dul kadının garsonlara ıslattırdığı bir mendille yüzümü sildiğini gördüm. Hemen eve dönelim, dedim. Kadın hesabı kendisi vermekte ısrar etti. Dışarı çıktığımız zaman onun benden daha az sallanmadığını fark ettim. Birbirimizin kolunda, gelip geçenlere çarparak ilerliyorduk. Vakit gece yarısına yaklaştığı için sokaklar fazla kalabalık değildi. Bir

yerde, sokağın öbür tarafına geçerken garip bir hadise oldu: Karşı kaldırıma geçtiğimiz sırada Frau Tiedemann'ın ayağı kenara takıldı; biraz tombulca olan kadın, düşmemek için bana tutunmak isterken, galiba boyu benden daha uzun olduğu için, boynuma sarılıverdi. Fakat bu sefer, muvazenesi yerine geldiği halde, beni bırakmıyor, kollarının arasında daha çok sıkıyordu. Bilmem sarhoşluğun tesiriyle midir nedir, ben de utangaçlığı filan unutmuş, ona sımsıkı sarılmıştım. Birdenbire bu otuz beşlik kadının acıkmış dudaklarını yüzümde hissettim. Nefesi biraz sıcak olmakla beraber, bu taşkın muhabbet tezahürü içime ağır fakat güzel bir koku gibi yayıldı. Etrafımızdan geçen birkaç kişi gülerek saadet temennisinde bulundu. Bu sırada gözlerim, on adım kadar ilerideki elektrik direğinin altından bize doğru gelen bir kadına ilişti. Bütün vücudumun tarifi imkânsız bir heyecanla titremeye başladığını hissettim. Hâlâ bana sarılmış duran kadın bunu fark edince daha çok ateşlenerek saçlarını buselere boğuyordu. Fakat ben artık kendimi kurtarmaya çalışıyor ve bize yaklaşan kadına bakmak istiyordum. Bu oydu. Bir an kadar gördüğüm yüzü, sisli kafamda bir şimşek gibi çakmıştı. Bu, yabankedisi kürkünün içinde, soluk yüzü, siyah gözleri ve uzunca burnu ile, sergide gördüğüm resmin ta kendisi, "Kürk Mantolu Madonna"ydı. Yüzünde o kendine mahsus hazine ve bıkkın ifade ile, etrafının farkında değilmiş gibi yürüyordu. Bizi görünce bir saniye hayret etti ve bu anda bakışlarımız karşılaştı. Onun gözlerinden gülümsemeye benzer bir şeyin geçtiğini gördüm. Enseme bir kamçı yemiş gibi silkindim. Onunla ilk defa böyle bir halde karşılaşmanın fecaatini ve böyle bir tebessümle hakkımda ilk hükmünü vermesinin ne demek olduğunu sarhoşluğuma rağmen gayet iyi anlıyordum. Nihayet yaşlı kadının kollarından kurtuldum. Derhal koşarak "Kürk Mantolu Madonna"ya yetişmek istedim. Ne yapacağımı, ne söyleyeceğimi bilmeden köşe başına kadar gittim. Ortadan kaybolmuştu. Etrafıma dakikalarca bakındım, kimseler yoktu. Frau Tiedemann tekrar yanıma gelmiş: "Ne oldu sana? Söyle bakayım, ne oldu sana?" diye soruyordu. Koluma girerek beni eve doğru sürükledi. Yolda kolumu vücuduna bastırıyor, yüzüme doğru eğiliyordu. Sıcak nefesi bu sefer bana, tahammül edilmez derecede ağır gelmeye başlamıştı... Buna rağmen mukavemet etmiyordum. Hayatımda hiç kimseye mukavemet etmeye alışmamıştım. Elimden gelen ancak kaçmaktı, onu da şimdi yapamazdım. Kadın üç adım

gitmeden beni yakalardı. Aynı zamanda, deminki tesadüf beni serseme çevirmişti. Sarhoşluğum azaldığı için, rabıtalı bir şekilde düşünmeye çalışıyor ve birkaç dakika önce yüzüme dikilip gülümseyen gözleri hatırlamak istiyordum. Fakat bütün bunlar şimdi bana bir hayal gibi geliyordu. Hayır, onu görmemiştim. Böyle bir vaziyette onunla karşılaşmış olamazdım. Bunların hepsi, yanımdaki kadının bana sarılmasının, beni öpmesinin ve nefesini yüzümde dolaştırmasının doğurduğu kâbuslardı... Bir an evvel eve gidip yatağıma serilmek, derhal uyumak ve manasız vehimlerden kurtulmak istiyordum. Fakat kadın hiç de beni bırakmak niyetinde değildi. Eve yaklaştıkça hareketleri daha coşkun bir şekil alıyor, teskin edilmemiş ihtirasların kuvvetlendirdiği kolu beni daha çok sıkıştırıyordu.

Merdivenlerde tekrar boynuma atıldı, çevik bir hareketle kurtuldum ve yukarı fırladım. O, iri vücuduyla merdivenleri sarsarak ve tıkanırçasına nefes alarak arkamdan koşuyordu. Anahtarı odamın kapısına sokmaya çalışırken koridorun öteki başından, sabık müstemleke tüccarı Herr Döppke göründü. Ağır ağır yürüyordu. Onun bu vakte kadar yatmayarak bizi beklemiş olduğunu anladım ve derin bir nefes aldım; oldukça hali vakti yerinde ve kadınlığının tam ateşli çağlarında bulunan bu dul kadına karşı birtakım tatlı emeller beslediğini bütün pansiyon halkı biliyordu. Hatta kadının da bu samimi hislere pek yabancı kalmadığı, elliye geçtiği halde dinçliğini muhafaza etmiş olan bu koca bekârı yumuşak bağlarla bent etmek hususunda muayyen birtakım planları bulunduğu söyleniyordu. İki ahbap, koridorda birbirlerine rastlayınca bir müddet durakladılar. Ben hemen odama girip kapıyı içeriden kilitledim. Dışarıda fısıltı halinde bir konuşma başladı ve uzun müddet devam etti. İhtiyatla sorulan suallere incitmeden cevaplar verildiği ve bu izahatın, inanmaya azmetmiş kulaklarda yumuşatıcı bir tesir yaptığı anlaşıyordu. Biraz sonra ayak sesleri ve fısıltılar koridorun öteki başına doğru uzaklaştı ve kayboldu.

Yatağa yatar yatmaz uyumuşum. Sabaha karşı sıkıntılı rüyalar gördüm, kürk mantolu kadın türlü şekillerde karşıma çıkıyor, o müthiş ve ezici tebessümüyle beni kıvrandırıyor. Ona bir şeyler söylemek, bir şeyler anlatmak, izahat vermek istiyor, fakat muvaffak olamıyordum. Siyah gözlerinin keskin ifadesi çenelerimi kilitliyordu. Onun tarafından, değişmez bir hükümle mahkûm edildiğimi gördükçe daha çok kıvranıyor, derin bir ümitsizliğe

düşüyordum. Daha ortalık ağarmadan uyandım. Başım ağrıyordu. Lambayı yakarak bir şeyler okumaya çalıştım. Satırlar gözlerimin önünden siliniyor ve beyaz sahifelerin ortasında, sisler içinde, benimi zavallılığım sessiz ve içten kahkahalarla gülen iki siyah göz peyda oluyordu. Dün akşam gözlerime sadece bir hayal göründüğünü bildiğim halde sakinleşemiyordum. Kalkıp giyinerek sokağa çıktım. Soğuk, rutubetli bir Berlin sabahıydı. Sokaklarda, küçük el arabalarıyla evlere süt, tereyağı ve küçük ekmekler bırakan çocuklardan başka kimse yoktu. Köşebaşlarında birkaç polis, duvarlara gece yapıştırılan ihtilalci beyannameleri söküp yırtmaya uğraşıyorlardı. Kanalin kenarını takip ederek Tiergarten'e kadar yürüdüm. Durgun suyun üzerinde iki kuğu kuşu, birer oyuncak kadar hareketsiz, süzülüyorlardı. Ormanda çayırlar ve banklar sıırıslıklamdı. Bu sıralardan birinde, üzerine oturulmaktan buruşmuş bir gazete ve birkaç firkete vardı. Bunları görünce dün akşamki halimi hatırladım. Herhalde Frau Tiedemann da bira-hanede ve yollarda bir hayli firkete düşürmüş olacaktı ve şimdi ihtimal ki, oda komşusu yaşlı Herr Döppke'nin yanında müsterih bir uyku uyuyor, sabahleyin hizmetçiler uyanmadan kalkarak kendi odasına geçmesi icap ettiğini düşünmüyordu.

Fabrikaya her zamankinden daha erken gittim ve kapıcıyı pek candan selamladım. Dört elle işe sarılmaya ve işsizliğin doğurduğu sıkıntılı vehimlerden bu şekilde kurtulmaya azmetmişim. İçerisine gül esansı atılan sabun kazanlarının yanında defterime uzun uzun notlar aldım. Sabunlara damga vuran preslerin hangi fabrikalar mamulâtı olduğunu kaydettim. Kendimi şimdiden, Havran'da kuracağım büyük ve modern sabunhanenin müdürü olarak görüyor, üzerinde "Mehmet Raif - Havran" damgası bulunan pembe renkli, yumurta şeklinde sabunların, yumuşak ve kokulu kâğıtlar içinde, bütün Türkiye'ye nasıl yayılacağını tasavvur ediyordum.

Öğleye doğru sıkıntımın azaldığını ve hayatı biraz pembe görmeye başladığımı fark ettim. Kendimi ne kadar manasız şeylerle üzdüğümü anlıyor, bütün kabahati hayalperestliğimde, kendi içime kapanıp kuruntu yapmamda buluyordum. Fakat artık değişecektim. Meslek kitapları dışındaki okumayı da azaltacaktım. Benim gibi bir eşraf çocuğunun mesut olmaması için ne sebep vardı?

Babamın zeytinlikleri, Havran'daki iki fabrika ve bir sabunhane beni bekliyordu. İkisi de zengin birer kocada olan ablalarımın

hisselerini de alır, memleketimin itibarlı bir tüccarı olarak yaşardım. Düşman vatandan kovulmuş, milli ordu Havran'ı kurtarmıştı. Babam, mektuplarında coşuyor ve birbiri arkasına vatanperverane cümleler sıralıyordu. Biz bile burada, sefarethanede büyük bir toplantı yaparak zaferin heyecanını tatmıştık. Ara sıra, mutasessizliğimden ayrılarak, Herr Döppke ile yanındaki işsiz zabıtlere, Almanya'nın nasıl kurtulacağına dair, Anadolu harekâtı hakkında bildiklerime dayanarak, tavsiyelerde bulunuyordum... Şu halde ortada sıkılacak bir şey yoktu. Manasız –hatta manalı da olsa ne çıkardı– bir resim, muhayyel vak'alara dayanan bir roman, hayatımda ne diye rol oynuyordu... Hayır, artık tamamen değişecektim...

Buna rağmen akşam olup da ortalık kararınca içime sebepsiz bir hüznün çöktü. Sofrada Frau Tiedemann'la karşılaşmamak için yemeği dışarıda yemeye karar verdim ve iki duble bira içtim. Fakat bütün gayretime rağmen gündüzki nikbinliğim geri gelmiyordu. Kalbimin etrafında mütemadiyen sıkışıp ezilen bir şey var gibiydi. Açık havada dolaşırsam bu fena ruh halinden kurtulacağımı ümit ederek acele hesap gördüm. Dışarıda ince bir yağmur yağıyordu ve gökyüzü kapalıydı. Şehrin bol ışıklarının kızıl aksini tepemizdeki alçak bulutlarda seyretmek mümkündü. Kurfürstendamm dedikleri geniş ve uzun caddeye geldim. Burada sema bütün aydınlık bir hal alıyor, yüzlerce metre yukarıdan dökülen yağmur taneleri bile turuncu bir renge boyanıyordu. Caddenin iki tarafı gazinolar, sinemalar, tiyatrolarla kaplıydı. Kaldırımlarda, yağmura rağmen hiç istiflerini bozmayan insanlar geziniyorlardı. Manasız ve birbiriyle alakası olmayan birtakım şeyler düşünerek ağır ağır yürüyordum. Sanki kafama gelmekte ısrar eden bir fikri uzaklaştırmak istiyordum. Her tabelayı okuyor, her ışık reklamını tetkik ediyordum. Kilometrelerce uzayan bu caddede böylece birkaç kere gidip geldim. Sonra sağa saparak Wittenberg Meydanı'na doğru yürüdüm.

Burada Ka De We dedikleri büyük bir mağazanın önündeki kaldırımlarda, ayaklarına kırmızı çizmeler giyip kadınlar gibi yüzlerini boyayarak dolaşan birtakım delikanlılar, gelip geçenlere davet eden gözlerle bakıyorlardı. Saatimi çıkardım. On biri geçiyordu. Demek vakit bu kadar ilerlemişti. Adımlarım birdenbire süratlendi, onlara yakın bulunan Nollendorf Meydanı'nın yolunu tuttum. Bu sefer nereye gittiğimi gayet iyi biliyordum. Dün akşam "Kürk Mantolu Madonna"ya orada ve tam bu sıralarda rastlamıştım. Meydan boştu.

Cenup tarafındaki büyük tiyatro binasının önünde bir polis dolaşıyordu. Karşıya gelen sokağa girdim ve bir gece evvel Frau van Tiedemann ile sarmaş dolaş durduğumuz yere geldim. Sanki aradığım insan birdenbire peyda oluverecekmiş gibi gözlerimi ilerideki elektrik direğinin altına diktim. Dün akşam gördüğümün bir hayal, sarhoş kafamın bir vehmi olduğunu kendime bu kadar telkin ettiğim halde işte şimdi burada onu, o kadını, belki de o hayali bekliyordum. Sabahtan beri kurduğum binanın yerinde yeller esiyordu. Ben gene eskisi gibi dünyadan uzak ve daima tasavvurlarımın ve iç dünyamın bir oyuncayıydım.

Tam bu sırada meydanın ortasından geçip bulunduğum sokağa doğru gelen bir insan gördüm. Oradaki evlerden birinin kapı aralığına gizlenerek beklemeye başladım. Başımı uzatıp baktığım zaman, kısa ve sert adımlarla bu tarafa yaklaşan kürk mantolu kadını tanıdım. Bu sefer yanılmama imkân yoktu. Sarhoş değildim. İskarpinlerinin çıkardığı kuru sesler, تنها sokağın iki tarafındaki evlere çarpıp aksediyordu. Kalbim ufalanıyormuş gibi ağrımaya ve müthiş bir süratle çarpmaya başladı. Ayak sesleri adamakıllı yaklaşmıştı. Sokağa sırtımı vererek, kapı ile oynuyordum. Güya açıp içeri girecekmiş gibi bir tavır almış ve eğilmiştim. Ayak sesleri tam arkama gelince, düşmemek ve küçük bir feryat koparmamak için büyük bir gayret sarf ettim ve yanı başımdaki duvarı tuttum. Kadın yoluna devam etti, ben olduğum yerden çıkarak, onu tekrar gözden kaybetmek korkusuyla, pek yakından takibe başladım. Yüzünü görmemiştim. Onunla karşılaşmaktan bu kadar korktuğum halde şimdi beş altı adım arkasından yürüyordum. Kadın bunu fark etmez görünüyordu. Beni görmesi ihtimali karşısında saklanacak yer aradığıma göre ne diye buraya gelmiş ve yolunu beklemiştim? Şimdi ne diye arkasından gidiyordum? Acaba o muydu? Gecenin herhangi bir saatinde bir sokaktan geçen bir kadının ertesi akşam gene aynı yerden geçmesi icap ettiğine nereden hükmediyordun? Bütün bu suallere cevap verecek halde değildim. Hiç eksilmeyen bir çarpıntı ile arkasından gidiyor ve birdenbire geriye bakıp beni görmesi ihtimalini düşündükçe daha çok heyecanlanıyordum... Başını önümde, asfalt kaldırımından başka hiçbir şey görmeden, ayak seslerini takip ederek yürüyordum. Birdenbire bu sesler kesildi. Olduğum yerde kaldım. Başımı daha çok eğerek bir mahkûm gibi bekledim. Kimse bana yaklaşmadı, kimse: “Niçin arkamdan geli-

yorsunuz?” demedi. Ancak birkaç saniye sonra, bulunduğum yerin caddenin diğer kısımlarından daha aydınlık olduğunu fark ettim.

Yavaşça gözlerimi kaldırdım: Ortada kadın filan yoktu. Birkaç adım ileride, kapısı elektriklerle aydınlatılmış, oldukça meşhur bir kabare vardı. Sokağa doğru fırlamış kocaman bir levhanın üzerinde mavi ampullerle yazılmış “Atlantik” kelimesi bir yanıp bir sönüyordu ve yazının alt tarafında gene ampullerden yapılmış, deniz dalgalarına benzeyen şekiller vardı. Kapıda duran sırmalı elbiseli, kırmızı kasketli, iki metre kadar boylu bir adam eğilerek beni içeri davet etti. Kadının buraya girdiğini anladım ve tereddüt etmeden adama sokuldum:

“Biraz evvel önümde yürüyen kürk mantolu kadın buraya mı girdi?”

Kapıcı bir kere daha eğilerek:

“Evet!” dedi.

Yüzünde pek manalı bir tebessüm vardı. Zihnimden birdenbire, bu kadının buranın daimi müşterilerinden biri olması ihtimali geçti. Her akşam aynı saatte gelişi bunu gösteriyordu. Derin ve rahat bir nefes alarak paltomu çıkardım ve salona girdim.

İçerisi kalabalıktı. Ortada, çukurda, yuvarlak bir dans yeri, karşıda bir orkestra, kenarlarda yüksek ve kuytu localar vardı. Bunların yarısından çoğunun perdeleri kapalıydı; içerdeki çiftler ara sıra dans etmek için meydana çıkıyor, sonra tekrar localarına girerek perdelerini çekiyordu. Henüz kimse tarafından tutulmamış olduğu anlaşılan bir tanesine gidip oturdum. Bir bira söyledim. Çarpıntım geçmişti. Hiç acele etmeyen gözlerle etrafıma baktım. Onu, kürk mantolu kadını, haftalardan beri uykumu kaçıran insanı, yanında yaşlı veya genç bir hovarda ile bu masalardan birinde bulacağımı ve bu kadar büyük bir ehemmiyet, bu kadar derin bir mana verdiğim kadının nefsinin nasıl pazara çıkardığını görünce boş hulyalarımın kurtulacağımı ümit ediyordum. Dans mahallinin etrafındaki masalarda yoktu. Herhalde localardan birine girmişti. Acı acı güldüğümü hissettim. İnsanlara olduklarından başka gözlerle bakmakta ısrar edişime içerliyordum. Yirmi dört yaşına geldiğim halde hâlâ çocukluğumun saflığından kurtulamamıştım. Basit, hatta belki de hiç güzel olmayan bir resim bende ne müfrit intibalar bırakmış, ne geniş ümitler doğurmuştu. O soluk insan yüzüne kitaplar dolduracak kadar çok manalar vermiş, onda, hakikatte asla mevcut olmayan

vasıflar bulmuştum. Halbuki o, birçok genç kadınlar gibi, böyle eğlence yerlerinde adi zevkler peşinde koşuyordu. Benim o kadar hürmetle seyrettiğim yabankedisi kürkü de, herhalde buralardaki hizmetlerinin bedeliydi.

Perdeleri kapalı duran locaları sıra ile göz hapsine alarak içindkileri tanımaya karar verdim; yarım saat sonra bu mahrem köşelerin ateşli çiftlerini tamamen bellemiştim. Kürk mantolu kadının bunlardan birinde olmadığı muhakkaktı. Herkesin merakını uyandırmayı da göze alarak, perdeler açılıp kapandıkça, dikkatle içeri bakıyordum. Hiçbirinde tek veya çift olarak oturan ve dansa çıkmayan kimse yoktu.

Tekrar üzüntülü bir tereddüde düştüm. Acaba bu akşam da yanlış mı görmüştüm? Öyle bir kürkü Berlin'de yalnız bir kadın giymiyordu ya? Zaten yüzünü de görmemiştim. Bir akşam evvel sarhoş halimde, alaycı bir tebessümle bana gözlerini diken bir kadını yürüyüşünden tanımama imkân var mıydı? Bakalım dün akşam onu sahiden görmüş müydüm? Yoksa her şey, bu sabahtan beri tefsir ettiğim gibi bir hayalden mi ibaretti? Kendimden korkmaya başladım. Bana ne oluyordu? Bir tablonun bu kadar tesiri altında kalmak... Sonra oradaki kadının gece vakti karşıma çıktığını zannetmek, sonra ayak seslerine ve kürküne göre hüküm vererek rasgele bir kadının peşine düşmek... Hemen çıkıp gitmekten ve kendimi sıkı bir kontrol altına almaktan başka çare yoktu.

Salon birdenbire karardı. Yalnız orkestranın bulunduğu yerde hafif bir ışık vardı. Dans edilen yer boşalmıştı. Biraz sonra ağır bir müzik başladı. Sazların arkasından doğru ince bir keman sesi duyuldu. Ses yavaş yavaş yaklaşıyordu. Beyaz ve çok dekolte bir tuvalet giymiş olan genç bir kadın, keman çalmakta devam ederek, aşağıya indi. Gayet alçak, fakat erkek sesine yakın bir alto ile o zamanın modası olan şarkılardan birini söylemeye başladı. Bir projektör, yerde yumurta şeklinde bir daire çizerek, sanatkarı aydınlatıyordu.

Derhal tanıdım. Artık bütün tereddütlerim, bin bir türlü manasız tahminlerim uçup gitmişti. İçimi tekrar bir burkulma sardı. Onun burada, etrafına bu kadar yalandan tebessümler saçmaya, bu kadar istemeden şuh cilveler yapmaya mecbur kalarak çalışması bana pek hazin geldi.

Resimde gördüğüm kadını her vaziyette, hatta kucaktan kucağa dolaşırken tasavvur etmek mümkündü. Fakat onu böyle göreceği-

mi aklıma getirmezdim. Bu halinde, zihnimde yaşattığım mağrur, müstağni,* kuvvetli iradeli kadınla kıyas edilmeyecek kadar sarıh bir zavallılık vardı.

“Onu demin zannettiğim gibi erkeklerle beraber, sarhoş olup içer, dans eder ve öpüşürken görsem daha iyiydi!” diye düşündüm. Çünkü bunları ne de olsa isteyerek yapacaktı. Kendini unutarak, kapıp koyuvererek yapacaktı. Fakat şimdi yapmakta olduğu bu işi asla istemediği meydandaydı. Keman çalışında hiçbir fevkaladelik yoktu ve sesi ancak kendiliğinden güzel, daha doğrusu tesirliydi. Sarhoş bir oğlan çocuğunun ağzından dökülür gibi, şikâyetle titreyen şarkılar söylüyordu. Yüzünde yama gibi duran gülümseme, ortadan kaybolmak için küçük bir fırsat bekliyor gibiydi, nitekim masalardan birine eğilip müşterilere doğru baygın birkaç nağme fırlattıktan sonra diğer masaya giderken çehresi bir an için ciddileşiyor, aynen resminde gördüğüm ifadeyi alıyordu. Dünyada bana hiçbir şey, tabiatın melûl bir insanın zorla gülmeye çalışması kadar acı gelmemiştir. Yaklaştığı masalardan birinde oturan genç ve sarhoş bir erkek yavaşça iskemlesinden kalkarak onu çıplak sırtından öptü. Kadının yüzünden, yılan sokmuş gibi bir buruşma ve vücudundan buz gibi bir ürperme geçti, fakat bu pek kısa, belki bir saniyenin dörtte birinden daha az bir zaman sürdü. Sonra doğrulup gülümseyerek erkeğe baktığını ve gözleriyle adeta: “Oh, ne iyi yaptınız!” demeye çalıştığını, ve yanındakinin bu hareketine sinirlenmiş görünen, erkeğin masa arkadaşı kadına gözlerini çevirerek: “Hoş görün efendim, erkekler bize karşı böyle şeyleri yapmakta serbestirler!” demek isteyen bir ifade ile başını salladığını gördüm.

Her şarkıdan sonra birkaç alkış duyuluyor ve kadın başıyla orkestraya başka bir şey çalmasını işaret ediyordu. Sonra aynı kalın ve şikâyet dolu sesiyle diğer bir şarkıya başlıyor, beyaz eteklerinin altından kaybolan ayaklarını parkelerin üzerinde sürüyerek masadan masaya ilerliyor ve birbirinin boynuna sarılmış duran sarhoş çiftlerin başucunda, veya içinde neler olup bittiği görülmeyen locaların kapalı perdeleri önünde, başını kemana yaslayarak, pek usta olmayan parmaklarını tellerde dolaştırıyordu.

Benim masama yaklaştığını görünce büyük bir telaşa düştüm. Ona nasıl bakacağımı, ne yapacağımı biliyordum. Sonra bu halime

* Gözü tok.

güldüm. Dün gece yarısı karanlık bir sokakta gördüğü bir adamı tanımasına imkân var mıydı? Ben onun için herhangi bir delikanlıdan, buraya eğlenmeye ve eğlence arkadaşı bulmaya gelmiş bir müşteriden başka ne olabilirdim ki? Buna rağmen başımı önüme eğmişim. Onun, yerde sürünmekten uçları tozlanmış eteğini ve bunun altından burnu bir parça dışarı çıkan beyaz, dekolte iskarpinini gördüm. Çorapsızdı. Ayağının üst tarafında, parmaklarının başladığı yerde, projektörün donuk beyaz ışığına rağmen pembeliği belli olan, bir parmak eninde küçük bir kısım vardı. Gözlerim buraya ilişince bütün vücudunu çıplak görmüş gibi bir ürperme ve hicap ile gözlerimi yukarı kaldırdım. Dikkatle bana bakıyordu. Şarkı söylemiyor, yalnız keman çalıyordu. Yüzünde o eğreti gülümseme yoktu. Bakışlarımız karşılaşınca gözleriyle beni dostça selamladı. Evet, hiç mübalağaya kaçmadan, hiç sıırtmadan, eski bir dost gibi beni selamladı. Bunu sadece gözlerini bir kere açıp kapamakla, fakat yanılmama imkân vermeyecek kadar sarıh bir şekilde yaptı. Sonra güldü. Bütün yüzüne yayılan, açık, temiz, yalansız bir gülüşle güldü. Eski bir dosta güler gibi güldü... Bir müddet çaldıktan ve beni bir kere daha, bu sefer gözleri ve başıyla selamladıktan sonra başka masalara gitti.

Yerimden fırlayarak boynuna sarılmak ve onu ağlaya ağlaya öpmek için müthiş bir arzu duydum. Hayatımda hiç bu kadar mesut olduğumu, içimin bu kadar genişlediğini hatırlamıyordum. Bir insanın diğer bir insanı, hemen hemen hiçbir şey yapmadan, bu kadar mesut etmesi nasıl mümkün oluyordu? Ahbapça bir selam ve temiz bir gülüş... Ve ben bu anda başka hiçbir şey istemiyordum. Dünyanın en zengin adamıydım. Gözlerimle onu takip ederek mırıldanıyordum: "Sana teşekkür ederim... Teşekkür ederim!.." Ve sergideki resmi seyrederken düşündüklerimin doğru çıktığını görmekle memnun oluyordum. O aynen benim tasavvur ettiğim gibiydi... Başka türlü olsa bana öyle tanıdık gözlerle bakar, selam verir miydi?

Bir aralık içimden cız diye bir şüphe geçti: Acaba beni birine mi benzetti, dedim. Yoksa dün akşam sokakta kepaze bir halde gördüğü bu çehre kendisine yabancı gelmediği ve beni nereden tanıdığını da bir türlü hatırlayamadığı için ihtiyata riayet olsun diye mi selamladı? Fakat yüzünde en küçük bir tereddüt, hafızasını araştırdığına delalet edecek bir dalgınlık yoktu... Tam bir

emniyetle gözlerimin içine bakmış, sonra gülmüştü. Ne olursa olsun onun bana bu yakınlığı göstermesi beni dünyanın en bahtiyar insanı haline getirmeye yetiyordu. Yüzümde hayatlarından memnun insanların o küstah ve rahat gülüşüyle masamda oturuyor, önüme, etrafıma ve şimdi salonun öteki başına gitmiş olan genç kadına bakıyordum. Koyu renkli, dalgalı ve kısa saçları ensesine dökülmüştü. Çıplak kolları hareket ettikçe beli hafifçe sağa sola bükülüyor, sırtında ince adale kıpırdamaları oluyordu.

Son şarkısını söyledikten sonra hızlı adımlarla orkestranın arkasında kayboldu, ışıklar tekrar yandı. Ben saadetimin neşesi içinde, hiçbir şey düşünmeden bir müddet durdum. Sonra, “Şimdi ne yapmalı?” diye kendi kendime sordum. Hemen dışarı çıkıp kapının önünde onu beklemeli miydim?.. Ne maksatla?.. Onunla bir kelime bile konuşmadığım halde, yolunu bekleyip:

“Size evinize kadar refakat edebilir miyim?” dersem hakkımda ne hüküm verirdi? Bana bir parça alaka göstermesine böyle en beylik bir zampara cümlesiyle mi mukabele edecektim?

En kibar hareketin, hemen çıkıp gitmek ve yarın akşam gene gelmek olduğuna hükmettim. Yavaş yavaş ahbablığı ilerletirdim... Bir gece için bu kadarı çoktu bile... Zaten küçüklüğümden beri saadeti israf etmekten korkar, bir kısmını ilerisi için saklamak isterdim... Bu hal gerçi birçok fırsatları kaçırmama sebep olurdu, fakat fazlasını isteyerek talihimi ürkütmekten her zaman çekinirdim.

Garsonu çağırmak için etrafıma bakındım. Gözlerim orkestranın arasından geçerek salona doğru gelen kadına ilişti. Elinde kemanı yoktu. Hızlı hızlı yürüyordu. Benim bulunduğum tarafa yaklaştığını görünce etrafıma bakındım... Bana, benim masama geliyordu. Biraz evvelki gibi ahbabça gülüyordu. Önümde durdu ve elini uzatarak:

“Nasılsınız?” dedi.

Ancak bu anda şaşkınlığımdan bir parça kurtuldum ve ayağa kalkmayı akıl ettim.

“Teşekkür ederim... İyiyim!..”

Karşımdaki iskemleye oturdu. Yanaklarına dökülen saçlarını geri atmak için başını silkti, sonra gözlerini bana dikerek:

“Bana dargınsınız galiba?” dedi.

Büsbütün şaşırdım. Ne demek istediğini anlayamadığım için, aklıma bir sürü münasebetsiz ihtimaller geliyordu.

“Hayır” dedim. “Ne münasebet!”

Sesi hiç yabancı değildi. Yüzünün her hattını ezbere bilişim, hatta onda, hakikatte mevcut olandan çok daha fazla manalar buluşum tabiiydi.

Resmini günlerce seyrederek kafama nakşetmiş, sonra bu tasviri, Madonna tablosuyla adamakıllı ikmal etmişim. Fakat sesi... Bunu herhalde bir yerde duymuş olacaktım. Belki çok uzak zamanlarda, çocukluğumda... Belki de sadece hayalimde.

Bunları düşünmekten kurtulmak için bir hareket yaptım. Mademki o karşımdaydı ve benimle konuşuyordu, artık başka şeylerle meşgul olmak lüzumsuz ve manasızdı.

Kadın tekrar sordu:

“Demek dargın değilsiniz... Peki ama niçin bir daha hiç gelmediniz?”

Eyvah!.. Beni hakikaten başka birine benzetmişti... “Beni nereden tanıyorsunuz?” diye sormak için dudaklarımı kımıldattım. Pek de dürüst olmayan bir düşünce ile bundan vazgeçtim. Ya bu sualim üzerine yanıldığını anlar, kısa bir itizar* ile kalkıp giderse?

Bu harikulade güzel rüya ne kadar çok devam ederse o kadar iyiydi. Onu kesmeye, yarım bırakmaya, hakikat pahasına da olsa uyanmaya hakkım yoktu.

Kadın benim cevap vermediğimi görünce başka bir suale geçti: “Annenizden mektup alıyor musunuz?”

Bir saniyeden daha az süren müthiş bir şaşkınlıktan sonra iskemleden fırladım. Onun ellerini yakalayarak:

“Ah yarabbi, o sizdiniz ha?” diye bağırdım. Her şeyi anlamıştım. Bu sesi nereden tanıdığımı hatırlıyordum.

Kadın berrak bir kahkaha attı:

“Çok acayip bir çocuksunuz!” dedi.

Bu kahkahayı da hatırladım. Sergide o resmin karşısında dalgın dalgın otururken yanıma gelip bu resimde ne bulduğumu soran, “Anneme benziyor!” dediğim zaman, “Sizde annenizin resmi yok mu?” diyerek kahkahayla gülen kadın buydu... Onu o zaman nasıl olup da tanıyamadığımı bir türlü anlamıyordum. Tablo, aslını görmek kudretini gözlerimden alacak kadar mı beni sarmıştı?

“Fakat siz, o zaman hiç o resme benzemiyordunuz!” diye mırıldandım.

* Özür dileme.

“Nereden biliyorsunuz?” dedi. “Yüzüme bakmadınız ki!”

“Hayır, zannetmem... Nasıl olur?”

“Evet, birkaç kere baktınız... Ama nasıl?.. Sanki görmemek için!..”

Sonra, hâlâ avuçlarımın içinde duran ellerini çekerek:

“Arkadaşlarımın yanına döndüğüm zaman, beni tanımadığınızı söylemedim” dedi. “Yoksa size çok gülerlerdi!”

“Teşekkür ederim!”

Biraz düşündü; gözlerinden bir bulut geçti; birdenbire ciddileşerek:

“E, hâlâ öyle bir anneniz olmasını istiyor musunuz?” dedi.

İlk anda hatırlamayarak durdum. Sonra süratle cevap verdim:

“Tabii.. Tabii... Hem nasıl!”

“O zaman da aynen böyle söylemiştiniz!”

“Belki...”

Tekrar güldü.

“Fakat ben sizin anneniz olabilir miyim?”

“O, hayır, hayır!”

“Belki ablanız!”

“Kaç yaşındasınız?”

“Böyle şey sorulur mu? Ama neyse, yirmi altı!.. Siz?”

“Yirmi dört!”

“Gördünüz mü? Ablanız olabilirim!”

“Evet...”

Bir müddet sustuk... Kafamın içinde ona söylenecek uçsuz bucaksız şeyler bulunduğunu hissediyordum, senelerce söylenecek bitmeyecek şeyler... Fakat hiçbiri şu anda aklıma gelmiyordu. O da, bir şey demeden önüne bakıyordu. Sağ dirseğini masaya dayamıştı. Eli beyaz örtünün üzerine şöylece bırakılmıştı. Küçük, uçlara doğru sivrilen ve kemiklerinin gayet ince olduğu hissini veren parmakları vardı ve bunların ucu, üşümüş gibi, kırmızıydı. Biraz evvel avcumda tuttuğum ellerinin hakikaten soğuk olduğunu hatırladım. Aklımca bundan istifade etmek isteyerek:

“Elleriniz ne kadar soğuktu!” dedim.

Tereddütsüz cevap verdi:

“Isıtın!” Ve her ikisini birden uzattı.

Yüzüne baktım. Gözleri hâkim ve iradeliydi. İlk defa konuştuğu bir adama ellerini terk etmekte hiçbir fevkaladelik bulmuyor gibiy-

di. Acaba?.. Hep aynı münasebetsiz ihtimaller aklıma geliyordu. Bir şeyler söyleyerek bunları kafamdan uzaklaştırmak için:

“Sizi sergide tanıyamamakta bir parça da mazurdum!” dedim. “O kadar neşeli, hatta alaycıydınız ki... Sonra, nasıl söyleyeyim, her haliniz tablodakinin aksineydi... Saçlarınız kısa... eteğiniz de kısa ve elbiseniz daracıktı... Adeta koşar gibi, hoplar gibi yürüyordunuz... Sizi, münekkitlerin ‘Madonna’ dedikleri o ağırbaşlı, düşünceli, hatta biraz da kederli tabloya benzetmek herhalde güç bir şeydi... Ama hayret ediyorum... Demek çok dalgınmışım!”

“Evet, çok... Sizi sergiye ilk geldiğiniz günden beri hatırlıyorum. Canınız sıkılmış gibi dolaşırken birdenbire benim portremin önünde durdunuz... Öyle garip bir dikkatle bakmaya başladınız ki, gelip geçenlerin bile tuhafına gitti. Ben de ilk anda resmi bir tanıdığınıza benzettiğinizi zannetmiştim. Sonra her gün gelmeye başladınız... Kolayca anlayabileceğiniz bir merakla düştüm. Birkaç kere yanınıza sokularak tabloyu sizinle beraber, adeta baş başa seyrettim. Siz hiçbir şeyin farkında değildiniz, gözlerinizi ara sıra, rahatınızı bozan bu seyirciye çevirdiğiniz halde tanıımıyordunuz. Bu dalgınlığınızda garip bir cazibe vardı... Söylediğim gibi merak da ediyordum... Nihayet yanınıza sokulup konuşmaya karar verdim. Diğer ressam arkadaşlar da sizi merak ediyorlardı... Onlar da ısrar ettiler... Fakat keşke yapmasaydım... Sizi tamamen kaybettik... Bir daha sergiye gelmediniz!”

“Benimle eğleneceklerini zannetmiştim!” dedim. Fakat derhal pişman oldum. Bu sözümünden alınabilirdi. Halbuki o:

“Evet, hakkınız var!” diye cevap verdi.

Sonra, bir şey arıyormuş gibi gözlerini yüzümde gezdirerek:

“Berlin’de yalnızsınız değil mi?” dedi.

“Ne gibi?”

“Yani... Yalnız işte... Kimsesiz... Ruhun yalnız... Nasıl söyleyeyim... Öyle bir haliniz var ki...”

“Anlıyorum, anlıyorum... Tamamen yalnızım... Ama Berlin’de değil... Bütün dünyada yalnızım... Küçükten beri...”

“Ben de yalnızım...” dedi. Bu sefer benim ellerimi kendi avuçlarının içine alarak: “Boğulacak kadar yalnızım...” diye devam etti, “hasta bir köpek kadar yalnız...”

Parmaklarımı adamakıllı sıkarak biraz yukarı kaldırdı ve sonra masanın üstüne vurdu:

“Sizinle arkadaş olabiliriz!” dedi. “Siz beni yeni tanıyorsunuz, fakat ben sizi on beş yirmi gün tetkik ettim... Herkese benzemeyen bir haliniz var... Evet, sizinle gayet iyi arkadaş olabiliriz...”

Garip garip yüzüne baktım. Ne demek istiyordu? Bir kadın, bir erkeğe bu şekilde ne teklif edebilirdi? Hiçbir şey bilmiyordum. Hiç tecrübem yoktu ve insanları hiç tanıımıyordum.

O bunu fark etmişti. Yüzünde, fazla ileri gitmiş olmaktan, yanlış anlaşılmaktan korkan bir insanın endişesiyle:

“Sakın siz de başka erkekler gibi düşünmeyin...” dedi. “Sözlerime başka manalar vermeye kalkmayın... Ben hep böyle apaçık konuşurum... Bir erkek gibi... Zaten birçok taraflarım erkeklere benzer... Belki de bunun için yalnızım...”

Beni baştan aşağı uzun zaman süzdü. Birdenbire:

“Sizde de biraz kadınlık var...” dedi. “Şimdi farkına varıyorum... Belki de bunun için ilk gördüğüm andan itibaren sizde hoşuma giden bir şey bulduğuma hükmettim... Sizde genç kızlara mahsus bir hal var...”

Annemden ve babamdan çok dinlediğim bu lafı böyle ilk defa konuştuğum bir insandan duymak beni şaşırttı ve üzdü... O sözüne devam ederek:

“Dün akşamki halinizi unutamayacağım!” dedi. “Bütün gece aklıma geldikçe güldüm... Namusunu müdafaa etmek isteyen masum bir genç kız gibi çırpınıyordunuz. Halbuki Frau van Tiedemann’dan kurtulmak pek kolay değildir.”

Hayretle gözlerimi açarak:

“Tanıyor musunuz?” dedim.

“Nasıl tanımam, akrabamdır! Dayımın kızı... Ama şimdi dargınız... Ben değil... Annem görüşmek istemiyor; bu halleri yüzünden... Kocasını avukattı. Umumi Harp’te öldü... Şimdi, annemin tabiriyle, ‘uygunsuz’ bir hayat sürüyor... Ama bize ne?.. Dün akşam ne oldu? Kurtulabildiniz mi? Nereden tanışıyorsunuz?”

“Aynı pansiyonda oturuyoruz. Dün akşam bir tesadüf sayesinde yakamı kurtardım. Bizim pansiyonda dayızadenizle yakından alakadar olan bir Herr Döppke var, onunla karşılaştık.”

“Evlenseler bari.”

Bu cümle ile bahsi kapatmak istediğini anladım. Bir müddet sustuk. İkimiz de belli etmeden birbirimizi tetkik etmek istiyor ve bu sırada gözlerimiz karşılaşıverince, “gördüklerimden mem-

nunum” demek isteyen tasvipkâr bir gülümseme ile bakışmakta devam ediyorduk.

Sükûtu ilk bozan ben oldum:

“Demek bir anneniz var?”

“Sizin gibi!”

Manasız bir şey sormuş gibi sıkıldım. O bunu fark ederek sözü değiştirdi:

“Sizi burada ilk defa görüyorum!”

“Evet, böyle yerlere hiç gelmemiştim... Yalnız bu akşam...”

“Bu akşam?”

Bütün cesaretimi toplayarak:

“Sizin arkanızdan geldim!” dedim.

Biraz şaşırdı:

“Kapıya kadar peşimden gelen siz miydiniz?”

“Evet. Demek farkına vardınız!”

“Tabii... Bir kadın böyle şeylerin farkına varmaz olur mu?”

“Fakat arkanıza bakmadınız!”

“Hiçbir zaman dönüp bakmam...”

Bir müddet sustu. Bir şeyler düşündü, sonra çapkınca bir gülüşle:

“Bu da benim bir nevi eğlencemdir!” dedi. “Sokakta birisinin arkamdan geldiğini hissettim mi bütün tecessüsümü yenerek, başımı çevirmemekte ısrar ederim ve bu sırada kafamdan birçok ihtimaller geçiririm: Peşimdeki genç olabilir, ihtiyar ve çökmüş bir kadın avcısı olabilir, zengin bir prens, fakir bir talebe, hatta sarhoş bir serseri de olabilir. Adımlarının çıkardığı sestten kim olduğunu tayin etmeye çalışırım ve bu şekilde, nasıl geldiğimi anlamadan yol bitiverir... Demek bu akşam sizdiniz ha?.. Halbuki ben mütereddit adımlarınızdan yaşlı ve evli bir adam zannetmiştim.”

Birdenbire gözlerimin içine bakarak:

“Yolumu mu beklediniz!” dedi.

“Evet.”

“Bu akşam da aynı yerden geçeceğimi nasıl tahmin ettiniz? Burada çalıştığımı biliyor muydunuz?”

“Hayır, fakat ne bileyim... belki dedim... Hatta belki de dedim, farkında olmadan aynı saatte kendimi orada buldum... Sonra siz geçerken, beni görürsünüz diye korkumdan bir kapı aralığına saklandım.”

“Haydi gidelim... Yolda konuşuruz...”

Benim şaşkınlığımı görünce sordu:

“Beni evime kadar götürmek istemez misiniz?”

Derhal yerimden fırladım. Bu hareketim onu güldürdü:

“Acele etmeyin, dostum” dedi. “Daha gidip elbisemi değiştireceğim. Siz beş dakika sonra kapının önünde beni bekleyin!”

Çabucak kalktı. Sağ eliyle eteğini toplayarak hızlı adımlarla orkestranın arkasında kayboldu. Giderken gene yüzüme bakmış, o harikulade gözlerini kırk yıllık bir dost gibi kırparak beni selamlamıştı.

Garsonu çağırıp hesap gördüm. Birdenbire açılmış, cesaretlenmişim. Uzun yapraklı bir defterin üzerine birkaç rakam yazan adamın yüzüne, “Saadetimi fark etmiyor musun a sersem!” der gibi dik dik bakıyor, henüz salonu terk etmemiş olan müşterileri, hatta orkestrayı, gülerek selamlamak için kuvvetli bir arzu duyuyordum. İçimde birdenbire bütün insanlarla sarmaş dolaş olmak, uzun yıllar birbirinden ayrı kaldıktan sonra nihayet kavuşan dostlar gibi coşkun bir muhabbetle herkesi öpmek arzusu vardı.

Yerimden kalktım. Geniş, rahat, kendinden emin adımlarla yürüdüm ve birkaç ayak merdiveni bir defada atlayarak gardroba gittim. Böyle hovardalıklar hiç âdetim olmadığı halde, paltomu veren kadına bir mark bıraktım. Kapının önünde derin bir nefes alarak etrafıma bakındım. Tepemdeki Atlantik yazısı sönmüş, deniz dalgaları görünmez olmuştu. Gökyüzü açıktı ve garpta, ufka yaklaşmış bulunan ince bir hilal vardı.

Arkamda yavaş bir ses:

“Çok beklediniz mi?” dedi.

“Hayır... Şimdi çıktım!” diye cevap verdim ve döndüm.

O, karşımda duruyor, bir karar vermeden düşünen insanlar gibi gözlerini kırıştırıyordu. Nihayet dudaklarını hafifçe kıpırdatarak:

“Siz sahiden iyi bir insana benziyorsunuz!” dedi.

Bütün cesaretim, serbestliğim, o gelir gelmez uçup gitmişti. İçimden, ona teşekkür etmek, ellerine sarılarak öpmek arzusu geçtiği halde, ancak duyulur duyulmaz bir sesle:

“Bilmem!” diyebildim.

Kadın, gayet serbest bir tavırla kolumu yakaladı, öteki eliyle çenemi tuttu, küçük bir çocuğu okşarmış gibi yumuşak bir sesle:

“Oo, siz sahiden bir genç kız gibi mahcupsunuz!” dedi.

Yüzüm tutuşarak önüme baktım. Bir kadının bana bu kadar pervasız muamele edişinden adamakıllı sıkılıyordum. Neyse ki o da ileri gitmedi. Evvela çenemi bıraktı, sonra kolumu tutan eli yavaşça yanına düştü. Gözlerimi kaldırıncaya hayret içinde kaldım. Karşımdakinin yüzünde de müthiş bir şaşkınlık, hatta bir utanma vardı. Boynundan yanaklarına doğru bir kırmızılık yayılıyordu. Gözleri yarı kapalıydı ve bana bakmaktan çekiniyordu. Aklımdan derhal bir soru geçti: “Neden böyle yapıyor? Kendisinin böyle bir kadın olmadığı muhakkak... Fakat neden böyle yapıyor?”

Düşüncelerimi tahmin etmiş gibi:

“Ben böyleyim işte!” dedi. “Ben garip bir kadınıyım... Benimle ahbaplık etmek isterseniz birçok şeylere tahammüle mecbur kalacaksınız... Çok manasız kaprislerim, birbirine uymaz saatlerim vardır... Hülâsa arkadaş olduğum kimseler için pek müziç* ve anlaşılmaz bir mahlukum...”

Sonra kendini bu kadar fenaladığına kızmış gibi keskin, adeta kaba bir sesle ilave etti:

“Ama keyfiniz isterse... Kimseye ihtiyacım yok... Kimseye minnettar olmak, kimsenin dostluğunu, lütfunu istemek niyetinde değilim... İsterseniz...”

Ben hep aynı yavaş ve korkak sesimle:

“Sizi anlamaya çalışacağım...” dedim. Birkaç adım yürüdük. Yavaşça koluma girdi ve gayet basit şeylerden bahsedermiş gibi renksiz bir sesle konuşmaya başladı:

“Demek beni anlamaya çalışacaksın? Fena fikir değil... Fakat bana öyle geliyor ki, boşuna emek!.. Yalnız bazen iyi bir arkadaş olabileceğimi zannediyorum... Zaman gösterecek... Ufak tefek kavgalar edersem ehemmiyeti yok. Aldırmazsınız.”

Yolun ortasında durdu, sağ elinin şahadetparmağını, bir çocuğa uslu durmasını tembih eder gibi, kaldırıp salladı:

“Şuna dikkat edin ki, benden herhangi bir şey istediğiniz gün her şey bitmiş demektir. Hiçbir şey anlıyor musunuz, hiçbir şey istemeyeceksiniz...” Sonra meçhul bir düşmanımla kavga ediyormuş gibi hırçın bir sesle devam etti: “Dünyada sizden, yani bütün erkeklerden niçin bu kadar çok nefret ediyorum biliyor musunuz? Sırf böyle en tabii haklarıymış gibi insandan birçok şeyler istedikleri için... Beni yanlış anlamayın, bu taleplerin muhakkak söz haline

* Rahatsız edici.

gelmesi şart değil... Erkeklerin öyle bir bakışları, öyle bir gülüşleri, ellerini kaldırışları, hūlasa kadınlara öyle bir muamele edişleri var ki... Kendilerine ne kadar fazla ve ne kadar aptalca güvendiklerini fark etmemek için kör olmak lazım. Herhangi bir şekilde talepleri reddedildiği zaman düştükleri şaşkınlığı görmek, küstahça gururlarını anlamak için kâfidir. Kendilerini daima bir avcı, bizi zavallı birer av olarak düşünmekten asla vazgeçmiyorlar. Bizim vazifemiz sadece tabi olmak, itaat etmek, istenilen şeyleri vermek... Biz isteyemeyiz, kendiliğimizden bir şey vermeyiz... Ben bu ahmakça ve küstahça erkek gururundan tiksiniyorum. Anlıyor musunuz? Sizinle, bunun için dost olabileceğimizi zannediyorum. Çünkü halinizde o manasız kendine güvenme yok... Fakat bilmem... Ne kuzuların ağzından vahşi kurt dişlerinin sırtıttığını gördüm...”

Sözlerinin ortasına doğru tekrar yürümeye başlamıştık. Acele ve sert adımlar atıyordu. Gözlerini kâh yere, kâh gökyüzüne dike-rek elleriyle işaretler yaparak konuşuyordu. Cümlelerin arasında, sözünü bitirmiş hissini verecek kadar uzun fasılalar bırakıyor ve bu sırada gözlerini tekrar yarı kapayarak yoluna devam ediyordu.

Bir hayli yürüdük. Gene uzun bir sūkūta dalmıřtı. Ben de korka korka yanında gidiyor ve susuyordum. Tiergarten civarındaki sokaklardan birinde, üç katlı tař bir binanın önünde durdu.

“Ben burada oturuyorum... Annemle beraber...” dedi. “Sözümüze yarın devam ederiz... Fakat oraya gelmeyin... Size o halimle görünmekten memnun olmayacağımı zannediyorum... Bunu lehinize bir nokta olarak kaydedebilirsiniz... Yarın gündüzün buluşalım... Beraber dolaşırız. Benim Berlin’de kendime mahsus gezinti yerlerim vardır. Bakalım hoşunuza gider mi?.. Haydi şimdilik iyi geceler... Bir dakika: Hâlâ isminizi bilmiyorum!..”

“Raif!”

“Raif mi?.. Bu kadarcık mı?”

“Hatipzade Raif!”

“A, imkânı yok... Ne aklımda tutabilirim, ne de söyleyebilirim! Sadece Raif desem olmaz mı?”

“Daha memnun olurum!”

“Siz de bana sadece Maria diyebilirsiniz... Söyledim ya, minnet altında kalmak istemem!”

Tekrar güldü, deminden beri birkaç defa ifade değiştiren çehresi tekrar o tatlı, dost halini aldı. Kolunu uzatarak elimi avcunun içinde

sıktı. Bana nedense özür diliyormuş hissini veren yumuşak bir sesle ikinci defa iyi geceler temenni etti, çantasından anahtarını çıkararak arkasını döndü. Ağır ağır uzaklaştım. Beş on adım gitmemiştim ki, arkamdan onun sesini duydum.

“Raif!”

Olduğum yerde geri dönerek bekledim.

“Gelin! Gelin!” dedi. Sesinde kahkahalarını zor zapt ediyormuş gibi bir eda vardı. Gayet nazik bir tavır takınarak:

“Size sadece isminizle hitap etmek fırsatını bu kadar çabuk elde ettiğim için bahtiyarım!” diyordu. Kapının önündeki merdivenin üst basamaklarına çıkmış olduğu için başımı kaldırarak yüzüne baktım. Alacakaranlıkta kaldığı için bir şey göremedim. Sözüne devam etmesini bekliyordum. Nitekim hep o gülmeyi andıran sesle, fakat pek ciddi olmaya çalışarak:

“Demek gidiyorsunuz?” dedi.

Yüreğim hoplayarak bir adım ileri attım. Beni memnun edip etmediğini o anda tayin edemediğim bir ihtimal ve aklıma getirmekten korktuğum bir ümitle:

“Gitmeyeyim mi?” dedim.

O da iki basamak aşağı indi. Şimdi sokak fenerinin vurduğu yüzü gayet iyi görünüyordu. Siyah gözlerini kurnaz bir tecessüsle yüzümde gezdirerek sordu:

“Sizi niçin geri çağırdığımı hâlâ anlamadınız mı?”

Anladım, anladım... İşte geliyor, diye kollarına atılacaktım. Fakat içimde, bu histen çok daha kuvvetli bir yıkılma, bir şaşkınlık, hatta bir bulantı duydum. Kıpırmızı kesilerek önüme baktım. Hayır, hayır! Ben bunu istemiyordum!..

Kadının eli yanaklarımda dolaştı:

“Ne oluyorsunuz? Neredeyse ağlayacaksınız!.. Siz hakikaten bir ablaya değil, bir anneye muhtaçsınız... Söyleyin bakayım, şimdi benden ayrılıp gidiyordunuz değil mi?”

“Evet!”

“Bir daha beni Atlantik’te aramayacaktınız... Öyle konuşmuş-tuk!”

“Evet! Yarın gündüzün buluşacağız!”

“Nerede?”

Aptal aptal yüzüne baktım. Bu hiç aklıma gelmemişti. Yalvarır gibi sordum:

“Beni bunun için mi çağırıdınız?”

“Tabii... Siz sahiden başka erkeklere benzemiyorsunuz... Onların ilk işi evvela bu cihazları sağlama bağlamaktır. Siz başınızı alıp gidiyorsunuz... Aradığınız insan daima bu geceki gibi, istediğiniz yerde yolunuza çıkmaz ki...”

Ruhumdan ezici bir şüphenin kalktığını hissettim. Onunla alelade bir çapkınlık macerası yaşamaktan korkuyordum. Bunu yapamazdım. Kürk Mantolu Madonna’yı bu halde görmektense, onun tarafından aptal, acemi yerine konmayı tercih ederdim. Fakat bu ihtimal de üzücüydü. Ayrıldıktan sonra arkamdan güleceğini, sağlığımla, cesaretsizliğimle alay edeceğini düşünmek, bütün insanlara büsbütün arkamı dönmemi, herkesten ümidimi keserek tamamen kendi içime kapanmamı icap ettirecek kadar ağır neticeler verebilirdi.

Fakat şimdi gönlüm rahattı. Birkaç dakika evvelki edepsizce şüphelerimden dolayı büyük bir utanma ve karşımdaki kadına karşı da, beni bu şüphelerden kurtardığı için, büyük bir minnettarlık duyuyordum. Umulmaz bir cesaretle kendimi toplayarak:

“Siz harikulade bir kadınsınız!” dedim.

“Acele etmeyin... Hele benim hakkımda hüküm verirken çok ihtiyatlı olun!”

Ellerine sarıldım ve öptüm. Galiba gözlerim yaşarmıştı. Bir an kadar onun yüzünün bana yaklaştığını, gözlerinin, o zamana kadar gördüklerimden çok daha sıcak bir ifadeyle, beni adeta kucakladığını gördüm. Yüzümün birkaç santim ilerisine kadar yaklaşan bu saadet karşısında kalbim duracak gibi oldu. Fakat o birdenbire ve oldukça sert bir hareketle ellerini çekti ve doğruldu.

“Siz nerede oturuyorsunuz?”

“Lützow Caddesi’nde!”

“Uzak değilmiş!.. Şu halde yarın öğleden sonra gelin beni buradan alın!”

“Hangi dairede oturuyorsunuz!”

“Ben sizi pencerede beklerim. Yukarı çıkmanıza hacet yok!”

Kapının üzerinde duran anahtarı çevirerek içeri girdi.

Bu sefer süratli adımlarla evin yolunu tuttum. Vücudum bana her zamankinden daha hafif geliyordu. Gözlerimin önünde hep onun hayali vardı. Bir şeyler mırıldanıyor, fakat bunların ne olduğunu bilmiyordum. Dikkat edince onun ismini tekrarladığımı ve bir

sürü okşayıcı kelimelerle hep ona hitap ettiğimi anladım. Ara sıra, zapt etmeme imkân olmayan kesik ve sessiz kahkahalar atıyordum. Pansiyona geldiğim zaman ufuk aydınlanmaya başlamıştı.

Çocukluğumdan beri belki ilk defa olarak, hayatımın sebepsizliğini ve boşluğunu düşünerek içim ezilmeden, “Bugün de geçti işte... Ve bütün günlerim hep böyle geçecek, sonra ne olacak sanki!” demeden uykuya daldım.

Ertesi gün fabrikaya gitmedim. Saat iki buçuğa doğru Tiergarten’den geçerek Maria Puder’in oturduğu eve yaklaştım. Acaba erken mi, diye kendi kendime soruyordum. Sabaha kadar uykusuz kaldığını, geceki işinin yoruculuğunu düşünerek onu rahatsız etmekten çekiniyordum. İçimde ona karşı tarifi imkânsız bir şefkat vardı. Yatağında nasıl uzandığını, nasıl ağır ağır nefes aldığını, saçlarının yastığa nasıl serildiğini tasavvur ediyor ve hayatta bu manzarayı görmekten daha büyük bir saadet olamayacağını düşünüyordum.

O zamana kadar bütün insanlardan esirgediğim alaka, hiç kimseye karşı tam manasıyla duymadığım sevgi sanki hep birikmiş ve muazzam bir kütle halinde şimdi bu kadına karşı meydana çıkmıştı.

Henüz ona dair hiçbir şey bilmediğimi, bütün hükümlerimin tasavvur ve hayallerime dayandığını biliyordum. Bununla beraber, asla aldanmadığıma dair sarsılmaz bir kanaatim vardı.

Hayatım müddetince hep onu aramış, onu beklemiştim. Bütün dikkatini, bütün varlığını bir noktaya biriktirerek her tarafta bu insanı araştıran, her rast geldiğini bu bakımdan tetkik ede ede adeta marazi bir meleke ve hassasiyet kesp eden* hislerimin yanılmasına imkân var mıydı? Bu hisler şimdiye kadar asla hata etmemişlerdi. Bir insan hakkında ilk hükmü onlar verir, sonra aklım, tecrübe-lerim bunu, ekseriya yanlış olarak, tadil ederdi. Fakat her defasında haklı çıkan gene bu ilk his oluyordu. Hakkında müspet hüküm verdiğim bir insanın zamanla bana fena görüldüğü veya bunun aksi olduğu olurdu. O zaman kendi kendime: “Demek ilk intibam beni aldatmış!” derdim, lakin bir müddet sonra, –bu müddet kısa veya pek uzun olabilirdi– ilk hükmümün doğruluğunu, bunun üzerinde mantığın, harici tesirlerin veya aldatıcı vak’aların yaptığı değişmelerin yalancı ve geçici olduğunu kabule mecbur kalırdım.

* Kazanan.

Artık Maria Puder, yaşamak için kendisine kayıtsız ve şartsız muhtaç olduğum bir insandı. Bu his ilk anlarda bana da garip geliyordu. Bu yaşıma kadar mevcudiyetinden bile haberim olmayan bir insanın vücudu birdenbire benim için nasıl bir ihtiyaç olabiliirdi? Fakat bu hep böyle değil midir? Birçok şeylere ihtiyacımızı ancak onları görüp tanıdıktan sonra keşfetmez miyiz?.. Ben de, o zamana kadarki hayatımın boşluğunu, gayesizliğini sırf böyle bir insandan mahrum oluşumda bulmaya başlamıştım. İnsanlardan kaçışım, içimden geçenlerin en küçük bir parçasını bile etrafıma sezdirmekten çekinişim bana sebepsiz ve manasız görünürdü. Zaman zaman beni saran hüznlerin, hayat bıkkınlığının bir ruhi hastalık alameti olmasından korkardım. Bir kitabı okurken geçen iki saatin ömrümün birçok senelerinden daha dolu, daha ehemmiyetli olduğunu fark edince insan hayatının ürkütücü hiçliğini düşünür ve yeis içinde kalırdım.

Halbuki şimdi her şey değişmişti. Bu kadının resmini gördüğüm andan beri geçen birkaç hafta içinde, ömrümün bütün senelerinden daha çok yaşadığımı hissediyordum. Her günüm, her saatim, uyuduğum zamanlar bile dopdoluydu. Bana sadece yorgunluk veren uzuvlarımın değil, ruhumun da yaşamaya başladığını, içimde, haberim olmadan bekleyen üstü örtülü derin tarafların da birdenbire meydana çıkarak bana fevkalade cazip, kıymetli manzaralar arz ettiklerini görüyordum. Maria Puder bana bir ruhum bulunduğunu öğretmişti ve ben de onun, şimdiye kadar rastladığım insanlar arasında ilk defa olarak, bir ruhu bulunduğunu tespit ediyordum. Muhakkak ki bütün insanların birer ruhu vardı, ama birçoğu bunun farkında değildi ve gene farkında olmadan geldikleri yere gideceklerdi. Bir ruh, ancak bir benzerini bulduğu zaman ve bize, bizim aklımıza, hesaplarımıza danışmaya lüzum bile görmeden, meydana çıkıyordu... Biz ancak o zaman sahiden yaşamaya, –ruhumuzla yaşamaya– başlıyorduk. O zaman bütün tereddütler, hicaplar bir tarafa bırakılıyor, ruhlar birbirleriyle kucaklaşmak için, her şeyi çiğneyerek, birbirine koşuyordu. Bütün çekingenliklerim yok olmuştu. Bu kadının karşısında her şeyimi ortaya dökmek, bütün iyi ve fena, kuvvetli ve zayıf taraflarımla, en küçük bir noktayı bile saklamadan, çıırplak ruhumu onun önüne sermek için sabırsızlanıyordum. Ona söyleyecek ne kadar çok şeylerim vardı... Bunların, bütün ömrümce konuşsam bitmeyeceğini sanıyordum. Çünkü bütün ömrümce

susmuş, zihnimden geçen her şey için: “Adam sen de, söyleyip de ne olacak sanki?” demiştim. Eskiden her insan hakkında, hiçbir esasa dayanmadan, sırf mukavemet edilmez bir hissin, bir peşin hükmün tesiriyle nasıl: “Bu beni anlamaz!” demişsem, bu sefer bu kadın için, gene hiçbir esasa dayanmadan, fakat o yanılmaz ilk hisse tabi olarak: “İşte bu beni anlar!” diyordum...

Ağır ağır yürürken Tiergarten’in cenup kenarından geçen bir kanala kadar gelmiştim. Buradaki köprünün üzerinden Maria Puder’in evi görünüyordu. Saat henüz üçtü. Evin camları parladığı için pencerelerin arkasında kimse bulunup bulunmadığı görünmüyordu. Köprünün kenarına yaslanarak hareketsiz sulara baktım. Yeni başlayan hafif bir yağmur suyun tüylerini diken diken ediyordu. Ta ilerilerde büyük ve motorlu bir mavna, rıhtımdaki arabalara meyve ve sebze boşaltıyordu. Kenarlardaki ağaçlardan tek tük düşen yapraklar havada kıvrıntılar yaparak aşağıya süzülüyorlardı. Bu karanlık ve sıkıntılı manzara ne kadar güzeldi! İçime çektiğim bu ıslak hava ne kadar tazeydi! Yaşamak, tabiatın en küçük kımıldanışlarını sezerek, hayatın sarsılmaz bir mantık ile akıp gidişini seyrederek yaşamak; herkesten daha çok, daha kuvvetli yaşadığını, bir âna bir ömür kadar çok hayat doldurduğunu bilerek yaşamak... Ve bilhassa bütün bunları anlatacak bir insanın mevcut olduğunu düşünerek, onu bekleyerek yaşamak...

Dünyada bundan daha ferah verici bir şey olabilir miydi? Şimdi onunla beraber bu ıslak yollarda yürüyecek, تنها ve loş bir yerde oturarak göz göze gelecektik. Ona birçok şeyler, şimdiye kadar hiç kimseye, hatta kendime bile söylemediğim şeyler anlatacaktım. Bunların çoğu kafamda bir anda doğuyor ve beni hayrete düşüren bir süratle yerlerini yenilerine bırakıyordu. Onun ellerini tekrar avuçlarımın içine alacaktım, uçları biraz kırmızı olan üşümüş parmaklarını ovuşturarak ısıtacaktım. Bir kelime ile, ona yakın olacaktım.

Saat üç buçuğa geliyordu. Acaba uyandı mı, dedim. Evin önüne doğru gitmek ve orada dolaşmak doğru olur muydu? Pencereden bakacağını söylemişti. Burada bekleyeceğimi tahmin edebilir miydi? Acaba hakikaten gelecek miydi?.. Bu şüpheyi derhal kafamdan kovdum. Böyle düşünmenin ona karşı bir itimatsızlık, bir haksızlık, kendi kurduğum binaya bir tekme vurmak olduğunu hissediyordum. Fakat bir kere aklıma gelen bu nevi ihtimaller büyük bir

hızla birbirlerini kovalıyorlardı. Hastalanmış olabilirdi. Acele bir işi çıkmış ve bir yere gitmiş olabilirdi. Böyle olması lazımdı. Bu kadar büyük bir saadetin böyle kolayca gelivermesi tabii değildi. Her geçen dakika ile telaşım daha çok artıyor, kalbim daha hızlı çarpıyordu. Dün akşam başımdan geçenler, insanın hayatında bir defaya münhasır kalan fevkalade hallerden biriydi. Bunun teker-rürünü beklemek doğru olmazdı. Kafam derhal birtakım teselliler bulmaya bile başlamıştı. Hayatımın birdenbire böyle yeni ve ilerisi karanlık bir yola girmesi benim için belki hayırlı olmayacaktı. Eski sükûnetime dönmek, uyuşuk günlerin zincirine yapışıp kalmak daha rahat değil miydi?..

Başımı çevirdiğim zaman, onun bana doğru gelmekte olduğunu gördüm. Sırtında ince bir pardösü, başında lacivert bir bere, ayaklarında alçak ökçeli iskarpınler vardı. Yüzü gülüyordu. Yanıma gelince elini uzatarak:

“Beni burada mı beklediniz? Ne zamandan beri?” dedi.

“Bir saatten beri!”

Sesim heyecandan titriyordu. O bunu şikâyet zannederek, yarı şaka bir sitem ile:

“Kendi kabahatiniz, beyim” dedi. “Ben sizi bir buçuk saatten beri bekliyorum. Evin önüne gelmeyerek bu şairane manzarayı tercih ettiğinizi biraz evvel, tesadüfen fark ettim!”

Demek beni beklemişti. Demek ben onun için ehemmiyeti olan bir insandım. Okşanmış bir küçük kedi gibi gözlerinin içine baktım:

“Teşekkür ederim!”

“Neye teşekkür ediyorsunuz?”

Cevabımı beklemeden koluma girdi:

“Haydi gidelim!”

Ona tabi olarak yürümeye başladım. Kısa, fakat süratli adımlar atıyordu. Nereye gideceğiz, diye sormaktan korkuyordum. İkimiz de konuşmuyorduk. Ben bu sükûttan fevkalade memnun olduğum halde, mutlaka bir şeyler söylemek icap ettiğini düşünerek, kendimi yiyordum. Biraz evvel zihnimden birbiri arkasına geçen ve her biri mühim ve alaka verici olmakta diğerine taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanda yoktu. Kendimi zorladıkça kafamın büsbütün boşalıp daha zavallı bir hale geldiğini ve beynimin zonk zonk vuran bir et parçasından başka bir şey olmadığını hissediyordum. Yan gözle baktığım zaman bendeki bu telaş ve heyecandan

onda eser bulunmadığını gördüm. Siyah gözleri yere çevrilmiş, yüzünde taş gibi sağlam ve hareketsiz bir sükûn, dudaklarının kenarında tebessümü andıran o belli belirsiz kıvrıntı ile, yoluna devam ediyordu. Sol elini kolumun üzerine şöylece bırakıvermişti. Biraz kalkık duran şahadetparmağı ilerideki bir noktayı işaret ediyormuş gibi manalıydı.

Tekrar yüzüne baktığım zaman kalın ve biraz dağınık kaşlarını, bir şey düşünüyor gibi, kaldırmış olduğunu gördüm. Gözkapaklarının ince mavi damarları belli oluyordu. Siyah ve gür kirpikleri hafifçe titremektedir ve bunların üzerinde minimini birkaç yağmur damlası parlıyordu. Saçları da yer yer ıslanmıştı.

Başını birdenbire bana çevirerek:

“Neden bana bu kadar dikkatli bakıyorsunuz?” dedi.

Bu sual, aynı zamanda benim kafamda da canlandı: Nasıl oluyordu da, hiç çekinmeden, bir kadına belki ilk defa olarak bu kadar dikkatle baktığımı aklıma getirmeden, onu uzun uzadıya seyre diyordum? Ve nasıl oluyordu da hâlâ, o bu suali sorduktan ve gözlerini bana çevirdikten sonra bile, cesaretimi kaybetmeden ona bakmakta devam ediyordum? Beni de hayrete düşüren bir cesaretle:

“İstemiyor musunuz?” dedim.

“Hayır, ondan değil, sordum işte... Belki istiyorum da onun için sordum!”

Gözleri o kadar siyah ve o kadar manalıydı ki, dayanamadım:

“Siz aslen Alman mısınız?” dedim.

“Evet! Neden sordunuz?”

“Saçlarınız sarı ve gözleriniz mavi değil!”

“Olabilir!”

Yüzünde, her zamanki tebessümünü andıran, fakat biraz da mütereddit görünen bir hareket oldu.

“Babam Yahudiydi” dedi. “Annem Almandır. Fakat o da sarışın değil!”

Merakla sordum:

“Demek siz Yahudisiniz?”

“Evet... Yoksa siz de mi Yahudi düşmanısınız?”

“Ne münasebet... Bizde böyle şeyler yoktur. Fakat tahmin etmemiştim!”

“Evet, Yahudiyim, babam Praglıydı. Daha ben doğmadan Katolik olmuş!”

“Şu halde din itibarıyla Hristiyanısınız!”

“Hayır... Yani benim hiçbir dinle alakam yok!”

Bir hayli yürümüştük. O sözüne devam etmedi. Ben de başka bir şey sormadım. Yavaş yavaş şehrin kenar taraflarına geliyorduk. Nereye gittiğimizi merak etmeye başladım. Herhalde bu havada bir kır gezintisi yapacak değildik. Yağmur, hep aynı şekilde, devam ediyordu. Maria bir aralık:

“Nereye gidiyoruz?” diye sordu.

“Bilmem!”

“Hiç merak etmiyor musunuz?”

“Ben size tabiyim... Nereye isterseniz!”

Çiy taneleriyle örtülmüş beyaz bir çiçek gibi nemli ve soluk yüzünü bana çevirerek:

“Pek yumuşak başlısınız... Sizin hiçbir fikriniz, bir arzunuz yok mu?

Derhal dün akşamki sözlerini öne sürdüm:

“Sizden herhangi bir şey istemekten beni men etmişsiniz!”

Cevap vermedi. Bir müddet bekledikten sonra devam ettim:

“Yoksa dün akşam ciddi değil miydiniz? Yahut bugün fikrinizi değiştirdiniz mi?”

Şiddetle reddetti:

“Hayır! Hayır!.. Hep aynı fikirdeyim...”

Tekrar düşüncelere daldı.

Demir parmaklıklı büyük bir bahçenin önüne gelmiştik. Adımlarını yavaşlatarak:

“Buraya girelim mi?” dedi.

“Neresi burası?”

“Nebatat bahçesi!”

“Siz bilirsiniz!”

“Öyleyse girelim... Ben her zaman buraya gelirim. Hele böyle yağmurlu havalarda.”

İçerde kimseler yoktu. Kumlu yollarda uzun müddet dolaştık. İki tarafımız ilerlemiş olan mevsime rağmen yapraklarını dökmeyen bir sürü ağaçlarla çevriliydi. Büyük ve kayalık havuzların etrafında çeşit çeşit ve renk renk otlar, çiçekler ve yosunlar vardı. Suların yüzünü iri yapraklar örtüyordu. Yüksek limonlukların içinde sıcak memleket nebatları, kalın gövdeli ve küçük yapraklı ağaçları vardı. Maria:

“Burası Berlin’in en güzel yeridir...” dedi. “Bu mevsimde, ziyaretçisi yok denecek kadar tenhadır... Sonra bu garip ağaçlar bana daima hasretini çektiğim uzak memleketleri hatırlatır... Onların alıştıkları yerlerden sökülerek buraya getirildiğini ve böyle suni tedbirler, ihtimamlarla yaşatılmaya çalışıldığını gördükçe biraz da hallerine acırım. Biliyor musunuz, Berlin’de senenin ancak yüz gününde hava açık ve güneşli, iki yüz altmış beş gününde kapalıdır. Limonlukların projektörleri ve suni güneşleri bu ağaçların ışığa ve sıcağa alışmış yapraklarını doyurabilir mi? Buna rağmen yaşıyorlar, kurumuyorlar... Ama buna yaşamak denir mi?.. Canlı bir mevcudu kendisine uygun olan iklimden ayırarak, birkaç meraklının keyfi için bu berbat şartlara tabi etmek bir nevi işkence değil midir?”

“Ama siz de bu meraklılardan birisiniz...”

“Evet, fakat buraya her gelişimde içim derin bir hüzünle doluyor!”

“Ne diye geliyorsunuz öyleyse?”

“Bilmem!”

Islak sıralardan birine oturdu. Ben de yanına iliştim. Eliyle yüzündeki yağmur tanelerini silerek:

“Ben buradaki nebatları seyrederken biraz da kendimi düşünüyorum!” dedi. “Belki asırlarca evvel bu ağaçlarla, bu garip çiçeklerle aynı yerlerde yaşamış olan ecdadımı hatırlıyorum. Biz de bunlar gibi yerimizden sökülüp dağıtılmış değil miyiz? Ama bunlar sizi alakadar etmez... Doğrusu beni de pek alakadar etmiyor... Yalnız bana birçok şeyler düşünmek, kafamın içinde birçok şeyler yaşamak imkânını veriyor... Göreceksiniz ya, ben dünyadan ziyade kafamın içinde yaşayan bir insanım... Hakiki hayatım benim için can sıkıcı bir rüyadan başka bir şey değildir... Siz benim Atlantik’teki işimi belki pek hazin buldunuz, halbuki ben onun böyle olup olmadığının farkında bile değilim... Hatta bazen beni eğlendirdiği de oluyor... Zaten bu işi annemin yüzünden yapıyorum. Ona bakmaya mecburum ve bir sene zarfında yaptığım birkaç resimle geçinmek imkânı yok... Siz resimle uğraştınız mı?”

“Bir parça!”

“Neden devam etmediniz?”

“İstidadım olmadığını anladım!”

“İmkânı yok... Sizin resme ne kadar istidadınız olduğu, sergide tabloları seyrederken yüzünüzün aldığı ifadeden belliydi...

Cesaretim olmadığını anladım, deyiniz. Bir erkek için bu kadar korkak olmak pek hoş değil... Kendiniz için söylüyorum. Bana gelince, benim cesaretim var... Resim yapmak ve insanlar hakkındaki hükümlerimi bunlara aksettirmek istiyorum ve belki biraz da muvaffak oluyorum... Fakat bu da boş... Kendilerini istihfaf ettiğim insanların bunu anlamasına imkân yok, anlayabilecek olanlar ise, zaten istihfafa layık olmayanlar. Şu halde bütün sanatlar gibi resim de muhatapsız, yani asıl kastettiklerine hitap etmekten âciz... Buna rağmen dünyada ciddiye aldığım yegâne iş budur... Sırf bunun için resim yaparak geçinmek istemiyorum. Çünkü o zaman kendi isteğimi değil, benden istenileni yapmaya mecbur olacağım... Asla... Asla... Vücudumu pazara çıkarmayı tercih ederim... Çünkü onun bence ehemmiyeti yok..”

Elini külhanbeyce dizime vurdu.

“İşte, aziz dostum, bizim yaptığımız da başka bir şey değil zaten... Dün akşam sarhoşun biri sırtımı öperken oradaydınız değil mi? Öpecek tabii... Hakkıdır... Para sarf ediyor... Ve benim sırtımın da cazip olduğunu söylüyorlar... Siz de öpmek ister misiniz? Paranız var mı?”

Dilim tutulmuş gibi kaldım. Gözlerimi çabuk çabuk kırıştı-
rıyor, dudaklarımı ısıırıyordum. Maria bunu fark edince kaşlarını
çattı, yüzü her zamankinden daha soluk, kireç gibi bir hal alarak:

“Yok, Raif bunu istemem. Katiyen... En tahammül edemediğim
şey merhamettir... Bana acıdığınızı hissettiğim anda allahaismarla-
dık!.. Yüzümü bile göremezsiniz.”

Büsbütün şaşırdığımı, asıl benim acınacak halde olduğumu
görünce kolunu omzuma attı:

“Sözlerime gücenmeyin!” dedi. “İlerde arkadaşlığımızı bulan-
dırması ihtimali olan şeyleri açıkça konuşmaktan çekinmemeliyiz.
Bu gibi meselelerde korkaklık zararlıdır... Ne olur? Anlaşamayaca-
ğımızı anlarsak veda eder ayrılırız... Bu o kadar mühim bir felaket
mi? Hayatta yalnız kalmanın esas olduğunu hâlâ kabul edemiyor
musunuz? Bütün yakınlaşmalar, bütün birleşmeler yalancıdır. İn-
sanlar ancak muayyen bir hadde kadar birbirlerine sokulabilirler,
üst tarafını uydururlar; ve günün birinde hatalarını anlayınca, yeis-
lerinden her şeyi bırakıp kaçarlara. Halbuki mümkün olanla kanaat
etseler, hayallerindekini hakikat zannetmekten vazgeçseler bu böyle
olmaz. Herkes tabii olanı kabul eder, ortada ne hayal sükûtu, ne

inkisar kalır... Bu halimizle hepimiz acınmaya layıkız; ama kendi kendimize acımalıyız. Başkasına merhamet etmek, ondan daha kuvvetli olduğunu zannetmektir ki, ne kendimizi bu kadar büyük, ne de başkalarını bizden daha zavallı görmeye hakkımız yoktur... Artık gidelim mi?"

İkimiz de doğrulduk. Paltolarımıza biriken yağmur damlalarını silktik. Islak kumlar ayaklarımızın altında gıcırıyordu.

Sokaklar kararmaya başlamış, fakat henüz lambalar yanmamıştı. Geldiğimiz gibi hızlı adımlarla, aynı yollardan geçerek dönüyorduk. Bu sefer ben onun koluna girmiştim. Küçük bir çocuk gibi ona sokuluyor, başımı o tarafa büküyordum. İçimde sevinçle hüzün arasında garip bir hal vardı. Onun birçok hislerinin, düşüncelerinin benimkilere ne kadar benzediğini gördükçe, aramızdaki yakınlığı daha kuvvetle hissederek seviniyor; fakat onun bir noktada benden ayrıldığını, hakikatleri kendi kendisinden saklamayı, ne pahasına olursa olsun, kendisini aldatmayı asla istemediğini anladığım için korkuyordum. Çünkü müphem bir his bana, kim olursa olsun bir insanı tamamen gördükten ve gördüklerini kendinden saklamadıktan sonra, ona hiçbir zaman büsbütün yaklaşılamayacağını fısıldıyordu.

Halbuki ben bu kadar hakikatsever olmak istemiyordum. Hiçbir hakikatin beni ondan uzaklaştırmasına tahammül edemeyeceğimi anlıyordum. Ruhlarımız için en lüzumlu, en kıymetli olan şeyleri birbirimizde bulduktan sonra diğer teferruatı görmemezlikten gelmek, daha doğrusu büyük bir hakikat için küçük hakikatleri feda etmek, daha insanca ve daha insafli olmaz mıydı?

Her hususta doğru ve salim hükümler veren bu kadının, hayattaki acı tecrübelerine, muhitin bozucu tesirlerine tabi olarak böyle düşündüğü muhakkaktı. İstemediği, hoşlanmadığı insanlar arasında yaşamaya, onlara zorla gülmeye mecbur olduğu için böyle derin bir infiale kapılıyor, herkesten şüphe ediyordu. Ben ise bütün ömrüm boyunca insanlardan uzak kaldığım ve onlar tarafından pek rahatsız edilmediğim için kimseye kızdığım yoktu. Beni kemiren sadece büyük bir yalnızlık hissiydi ve gene bu yalnızlığın tesiriyle, bana yakın olduğunu anladığım bir insana karşı birçok noktalarda kendimi aldatmaya hazırdım.

Şehrin ortalarına gelmiştik. Sokaklar aydınlık ve kalabalıktı. Maria Puder düşünceli ve galiba biraz da mahzundu. Korka korka:

“Bir şeye mi canınız sıkıldı?” dedim.

“Hayır!” diye cevap verdi. “Canımı sıkacak bir şey olmadı. Hatta bugünkü gezintimizden memnunum. Herhalde memnunum...”

Bunları söylerken başka şeyler düşündüğü belliydi. Ara sıra yüzüme ilişen gözlerinde dalgın bir hal ve gülümseyişinde beni ürküten bir yabancılik vardı. Bir aralık sokağın ortasında durdu.

“Eve gitmek istemiyorum!” dedi. “Haydi, yemeği bir yerde beraber yiyelim. Benim iş vaktime kadar konuşuruz!”

Hiç beklemediğim bu teklifi lüzumsuz bir heyecanla karşıladım. Fakat bu halimin onu daha çok yabancılaştırdığını görerek çabucak kendimi topladım ve önüme baktım. Şehrin garp taraflarında büyücek bir lokantaya girdik. İçerisi pek kalabalık değildi. Bir köşede milli elbiseleriyle Bavyeralı bir kadın orkestrası gürültülü havalar çalıyordu. Kenardaki bir masaya oturarak yemek ve şarap ısmarladık.

Karşımdakinin durgunluğu bana da geçmişti. İçimde sebepsiz bir sıkıntı ve ezilme vardı. Kadın bunu fark edince, düşüncelerinden kurtulmaya ve biraz açılmaya, gülümsemeye çalıştı. Elini masanın üzerinde duran elime vurdu:

“Ne somurtuyorsunuz? Genç bir kadınla ilk defa yemek yiyen delikanlılar daha neşeli ve konuşkan olur!” diye şaka yaptı. Fakat söylediklerine kendinin de inanmadığı görülüyordu. Nitekim çabucak eski halini aldı. Herhangi bir şey yapmış olmak için gözlerini etraftaki masalarda gezdirdi. Önündeki şaraptan birkaç yudum içti ve birdenbire bana dönüp gözlerimin içine bakarak:

“Ne yapayım? Ne yapayım? Başka türlü olamıyorum işte!” dedi.

Ne demek istiyordu? Bunu ancak karanlık bir şekilde seziyordum. Onun yapamadığını söylediği şeyle beni deminden beri üzen şeyin aynı olduğunu hissediyor, fakat bunun mahiyetini vazıh olarak tayin edemiyordum.

Gözleri her baktığı yerde takılıp kalmak istiyor ve o bunları sanki güçlkle oradan ayırabiliyordu. Bir sedef kadar donuk beyaz yüzünden ara sıra belli belirsiz ürpermeler geçiyordu. Tekrar söze başladı. Sesinde birdenbire peyda olan bir titreme, zor zapt edilen bir heyecan vardı:

“Bana sakın darılmayın...” diyordu. “Boş ümitlere kapılmamanız için sizinle apaçık konuşmak daha iyi olacak... Ama bana darılmayın... Dün yanınıza geldim... Beni evime götürmenizi istedim...”

Bugün beraber gezmeyi teklif ettim... Akşam yemeğini beraber yiyelim dedim... Adeta size musallat oldum... Fakat sizi sevmiyorum. Deminden beri hep bunu düşündüm... Hayır, sizi de sevmiyorum... Ne yapayım? Sizi belki hoş, hatta cazip buluyorum, belki de şimdiye kadar tanıştığım erkeklerin hepsinden ayrı taraflarınız olduğunu görüyorum, ama bu kadar... Sizinle konuşmak, birçok şeylerden bahsetmek, münakaşa, kavga etmek... Darılmak, tekrar barışmak, bunlar beni muhakkak ki memnun edecek...

Fakat sevmek? Bunu yapamıyorum... Şimdi ne diye durup dururken bunları söylediğimi merak edersiniz... Dediğim gibi, başka şeyler bekleyerek ileride bana darılmayınız diye... Size ne verebileceğimi şimdiden bildireyim ki, sonra sizinle oynadığımı iddia etmeyesiniz: Ne kadar başka olursanız olun, gene erkeksiniz... Ve bütün tanıştığım erkekler bunu, yani kendilerini sevmediğimi, sevmediğimi anlayınca, büyük bir teessür, hatta hiddetle beni terk ettiler... Güle güle... Ama niçin beni kabahatli zannettiler? Kendilerine asla vaat etmediğim, sadece kafalarında yaşattıkları bir şeyi vermedim diye mi? Bu haksızlık değil mi? Sizin de hakkımda aynı şekilde düşünmenizi istemem... Bunu da lehinizde bir nokta olarak kaydedebilirsiniz..."

Şaşırmıştım. Fakat sükûnetimi bozmamaya çalışarak:

"Bunlara ne lüzum var? Arkadaşlığımızın şekli bana değil, size tabidir. Siz nasıl isterseniz öyle olur!" dedim.

Şiddetle itiraz etti:

"Hayır, hayır, hiç de öyle olmaz. Bakın, gördünüz mü? Siz de bütün diğer erkekler gibi, her şeyi kabul eder görünerek her şeyi kabul ettirmek yolunu tutuyorsunuz. Yok dostum! Böyle yatıştırıcı laflarla meseleler halledilmiş olmaz. Düşününüz ki, bu mevzu üzerinde kendime karşı olsun, başkalarına karşı olsun, daima açık ve riyasız hükümler vermeye çalıştığım halde bir neticeye varamadım. İnsan, bilhassa kadın ve erkek münasebetleri o kadar karmakarışık ve arzularımız, hislerimiz o kadar anlaşılmaz ve bulanık ki, hiç kimse ne yaptığını bilmiyor ve akıntıya kapılıp gidiyor. Ben bunu istemiyorum. Beni yüzde yüz doyurmayan, bana tam manasıyla lüzumlu görünmeyen şeyleri yapmak, beni kendi gözlerimde küçültüyor... Bilhassa tahammül edemediğim bir şey, kadının erkek karşısında her zaman pasif kalmaya mecbur oluşu... Neden? Niçin daima biz kaçacağız ve siz kovalayacaksınız?.. Niçin daima biz teslim olaca-

giz ve siz teslim alacaksınız? Niçin sizin yalvarışlarınızda bile bir tahakküm, bizim reddedişlerimizde bile bir âciz bulunacak? Çocukluğumdan beri buna daima isyan ettim, bunu asla kabul edemedim. Niçin böyleyim, niçin diğer kadınların farkına bile varmadıkları bir nokta bana bu kadar ehemmiyetli görünüyor? Bunun üzerinde çok düşündüm. Acaba bende anormal bir taraf mı var, dedim. Hayır, bilakis, belki diğer kadınlardan daha normal olduğum için böyle düşünüyorum. Çünkü hayatım, sırf bir tesadüf eseri olarak, diğer kadınları mukadderatlarını tabii görmeye alıştıran tesirlerden uzak geçti. Babam, ben daha küçükken öldü. Evde annemle ikimiz kaldık. Annem, tabi olmaya, itaat etmeye alışmış olan kadınlığın adeta bir timsaliydi. Hayatta yalnız yürümek itiyadını kaybetmiş, daha doğrusu bu itiyadı asla kazanmamıştı. Yedi yaşında olduğum halde onu ben idare etmeye başladım. Ona ben metanet tavsiye ettim, akıl öğrettim, destek oldum. Böylece erkek tahakkümü görmeden, yani tabii olarak büyüdüm. Mektepte kız arkadaşlarımla miskinliği, emelleri beni daima tiksindirdi. Hiçbir şeyi, kendimi erkeklere beğendirmek için öğrenmedim. Hiçbir zaman erkeklerin önünde kızarmadım ve onlardan bir iltifat beklemedim. Bu hal beni müthiş bir yalnızlığa mahkûm etti. Kız arkadaşlarım benimle ahabaplık etmeyi ve fikirlerimi kabul etmeyi zevklerine ve rahatlarına aykırı buldular. Hoş tutulan bir oyuncak olmak, onlara insan olmaktan daha kolay ve cazip geliyordu. Erkeklerle de arkadaş olmadım. Aradıkları yumuşak lokmayı bende bulamayınca müsavi kuvvetlerle karşı karşıya gelmektense kaçmayı tercih ettiler. O zaman erkek azminin ve kuvvetinin ne olduğunu gayet iyi anladım; dünyada hiçbir mahluk bu kadar kolay muvaffakiyetler peşinde koşmaz ve hiçbir mahluk bir erkek kadar hodbin, kendini beğenmiş ve nahvetli,* fakat aynı zamanda korkak ve rahatına düşkün değildir. Bir kere bunları fark ettikten sonra erkekleri sahiden sevebilmem imkânsızdı. En hoşuma giden ve birçok hususlarda bana yakın olan adamların bile, küçük vesilelerle, bu kurt dişlerini gösterdiklerini; her ikimize aynı derecede zevk veren beraberliklerden sonra, özür dilemeye, himaye etmeye çalışan, fakat aynı zamanda herhangi bir şekilde muzaffer olduğunu zanneden ahmakça bakışlarla yanıma sokulduklarını gördüm. Halbuki acınacak halde olan, zavallılıkları

* Kibirli.

meydana çıkan onlardı. Hiçbir kadın, ihtiras halindeki bir erkek kadar âciz ve gülünç olamaz. Buna rağmen bu hallerini bir kuvvet tezahürü zannedecek kadar yersiz bir gururları vardır... Aman yarabbi, insan deli olur... Kendimde hiçbir gayritabii temayül bulunmadığını bildiğim halde, bir kadına âşık olmayı tercih ederim.”

Biraz durup yüzümü tetkik etti. Biraz şarap içti. Konuştukça açılıyor ve sıkıntısından kurtuluyor gibiydi.

“Ne diye şaşırdınız?” diye devam etti, “Korkmayın, zannettiğiniz gibi değil. Ama keşke öyle olabilsem. Muhakkak ki insan ruhunu daha az alçaltan bir şey yapmış olurum... Yalnız ben ressamım, biliyorsunuz... Kendime göre güzellik telakkilerim var... Bir kadınla sevişmeyi güzel bulmuyorum... Nasıl söyleyeyim... Estetik değil... Sonra ben tabiatı çok severim... Tabii olmayan şeylere karşı her zaman çekingen davranırım... Bunun için muhakkak bir erkeği sevmem lazım geldiğine inanıyorum... Ama sahiden bir erkek... Hiçbir kuvvete dayanmadan beni sürükleyebilecek bir erkek... Benden bir şey istemeden, bana hâkim olmadan, beni tezlil etmeden beni sevecek ve yanımda yürüyecek bir erkek... Yani hakikaten kuvvetli, tam bir erkek... Şimdi anlıyor musunuz, sizi neden sevmiyorum. Zaten sevecek kadar da zaman geçmedi, fakat siz de benim aradığım değilsiniz... Gerçi biraz evvel bahsettiğim o manasız nahvet sizde yok... Fakat pek çocuk, daha doğrusu pek kadın gibisiniz... Tıpkı annem gibi sizi de birinin idare etmesi lazım... Bu, ben olabilirim... Eğer isterseniz... Fakat fazla bir şey olamam... Sizinle mükemmel arkadaşlık ederiz... Benim bu sözlerimi kesmeden, beni fikrimden çevirmeye, ikna etmeye, yani yola getirmeye kalkmadan dinleyen ilk erkek sizsiniz. Beni anladığınız gözlerinizden belli... Dediğim gibi, gayet iyi dost olabiliriz. Ben sizinle nasıl açıkça konuştumsa siz de bana içinizi dökebilirsiniz. Bu kadarı da az mı? Fazla şeyler isteyerek bunu da kaybetmek daha mı iyi? Ben bunu asla istemem. Dün akşam da söylemiştim, benim bazen bir halim bir halime uymaz... Fakat bu sizi yanlış düşüncelere sevk etmemeli... Ana noktalarda asla değişmem... Nasıl? Benimle arkadaş olacak mısınız?..”

Bütün bu sözler beni serseme döndürmüştü... Onun hakkında son bir hüküm vermekten korkuyor ve bunda isabetli olamayacağımı seziyordum. Kafamdan yalnız bir arzu geçiyordu: Ne pahasına olursa olsun, ona yakın bulunmak, ondan ayrılmamak... Öte tarafının bana lüzumu yoktu... Hiçbir insandan, bana verdiğinden

fazla bir şey istemeye alışmamıştım... Buna rağmen içimde garip bir durgunluk vardı. Gözlerimi onun benden cevap bekleyen siyah ve dalgın gözlerine dikerek ağır ağır:

“Maria,” dedim, “sizi gayet iyi anlıyorum... Hayattaki tecrübelemenizin sizi böyle uzun bir izahat vermeye sevk ettiğini de görüyor ve bunu, ileride dostluğumuzu sarsabilecek şeylere mâni olmak için yaptığınızı düşünerek memnun oluyorum. Demek ki bu dostluğun sizce bir kıymeti var...”

Tasdik makamında başını hızlı hızlı salladı. Devam ettim:

“Belki bana bunları söylemenize lüzum yoktu. Fakat nereden bileceksiniz? Birbirimizi yeni tanıyoruz. İhtiyatlı bulunmak daha iyi... Benim hayatta sizin kadar tecrübem yok. Pek az insanla tanıştım ve daima kendimle yaşadım. Görüyorum ki, başka yollardan gittiğimiz halde ikimiz de aynı neticeye varmışız: İkimiz de birer insan arıyoruz, kendi insanımızı... Eğer birbirimizde bunu bulursak harikulade bir şey olur... Asıl ehemmiyeti olan budur, öteki meseleler ikinci derecede kalır... Kadın, erkek münasebetlerine gelince, hiçbir zaman korktuğunuz cinsten bir insan olmadığımı emin olabilirsiniz. Gerçi başımdan geçmiş maceralarım yok, fakat kendim kadar hürmet etmediğim ve kendim kadar kuvvetli bulmadığım bir insanı sevebileceğimi aklıma bile getirmedim. Demin tezlil edilmekten bahsettiniz. Bir erkeğin buna müsaade edebilmesi bence kendi şahsiyetini inkâr etmesi, asıl kendini tezlil etmesidir. Ben de sizin gibi tabiatı çok severim, hatta diyebilirim ki insanlardan ne kadar uzak kaldıysam tabiata o kadar sokuldum. Benim memleketim dünyanın en güzel yerlerinden biridir. Tarihlerde okuduğumuz birçok medeniyetler oralarda kurulmuş ve yıkılmıştır. On on beş asırlık zeytin ağaçlarının altında yataarken bir zamanlar bunların mahsulünü toplayan insanları düşünürdüm. Çam ağaçlarıyla kaplı dağlarında, insan ayağı basmamış zannedilen yerlerde mermer köprülere, işlemeli sütunlara rastlardım. Bunlar benim çocukluğumun arkadaşları, hayallerimin mevzuuydu. O zamandan beri tabiatı ve onun mantığını her şeyin üstünde tutarım. Birakalım, arkadaşlığımız da tabii yolunda yürüsün. Biz ona suni istikametler vermeye, peşin kararlarla onu bağlamaya çalışmayalım!”

Maria şahadetparmağıyla, masanın üzerinde duran elime vurdu:

“Siz zannettiğim kadar çocuk değilsiniz!” dedi. Gözleri, kararsız ve ürkek, üzerimde dolaşıyordu. Biraz büyükçe olan alt dudaklarını

daha çok dışarı çıkarmış, böylece, ağlamak üzere bulunan küçük bir kız halini almıştı. Gözleri bunun aksine olarak, düşünceli ve araştırmacıydı. Kısa bir zaman içinde yüzünün ne kadar çok ifade değiştirdiğine hayret ediyordum.

“Bana hayatınıza, memleketinize, zeytin ağaçlarına dair birçok şeyler anlatabilirsiniz!” diye söze başladı. “Ben size çocukluğumu ve babama ait hatırlayabildiğim bazı şeyleri söylerim. Herhalde konuşacak söz bulmakta sıkıntı çekmeyiz... Fakat burada ne kadar çok gürültü oluyor. Galiba salon boş da onun için... Zavallılar çalgılarının gürültüsü ile hiç olmazsa patronu neşelendirmek istiyorlar... Ah, siz böyle yerlerin patronlarının ne demek olduğunu bir bilerseniz!”

“Çok mu kabadırlar?”

“Hem nasıl! İşte erkekleri yakından tanımak için bu da bir vesiledir. Mesela bizim Atlantik’in sahibi gayet nazık bir adamdır. Yalnız müşterilerine karşı değil, kendisiyle alışverişi olmayan her kadına karşı... Muhakkak ki, onun kabaresinde çalışsam, bana bir baron kadar ince kur yapar ve beni kibarlığına hayran ederdi. Fakat kendisinden para alan insanlara karşı birdenbire değişiyor ve buna galiba ‘meslek ahlakı’ diyor. ‘Kazanç ahlakı’ dese daha doğru olacak. Çünkü insafsızlığa ve bazen terbiyesizliğe kadar varan kabalığı, müessesenin ciddiyetini korumak arzusundan ziyade, aldatılmak korkusundan ileri geliyor. İhtimal ki iyi bir aile babası veya dürüst bir vatandaş olan bu adamın nasıl bizden sadece sesimizi, gülüşümüzü, vücudumuzu değil, insanlığımızı da satmamızı istediğini görseniz irkilirsiniz...”

Uzak bir tedai* ile sözünü kestim:

“Babanız neciydi?” dedim.

“Söylememiş miydim? Avukattı. Neden sordunuz? Bu hallere nasıl düştüğümü mü merak ettiniz!”

Sustum.

“Almanya’yı henüz pek tanımadığınız anlaşılıyor. Benim bu halimde bir fevkaladelik yok. Babamın bıraktığı para ile okudum. Vaziyetimiz fena değildi. Harp esnasında hastabakıcılık yaptım. Sonra akademiye devam ettim. Küçük iradımız enflasyon yüzünden gitti. Para kazanmaya mecbur oldum. Bundan şikâyetçi

* Çağrışımla.

değilim. Çalışmak hiç de fena bir şey değil. Bana dokunan, ruhlarımızı alçaltmadan çalışmak isteyişimizin hoş görülmemesi... Sonra bir de hep sarhoş ve insan etine acıkmış kimselerle karşı karşıya bulunmak mecburiyeti beni sıkıyor. Bazen öyle bir bakışları var ki... Buna sadece hayvanlık diyemeyeceğim... Yalnız bu kadar olsa gene tabiidir... Bu, hayvanlıktan da aşağı bir şey... İnsan riyakârlığının, kurnazlığının, zavallılığının karıştığı bir hayvanlık... İğrenç...”

Etrafına bakındı. Orkestra, gürültüsünü büsbütün arttırmıştı. Bavyera elbisesi giymiş şişmanca ve mısır püskülü gibi saçlı bir kadın avaz avaz, neşeli dağ havaları söylüyor, gırtlğından acayip sesler çıkararak etrafına dönüyordu.

Maria:

“Haydi bakalım, sessiz bir yerde oturalım... Vakit daha erken!” dedi. Sonra dikkatle yüzüne bakarak:

“Yoksa sizi sıkıyor muyum? .. Boyuna konuşuyor ve sizi sabahtan beri oradan oraya sürüklüyorum. Kadınların bu kadar sokulgan olması iyi bir şey değil... Ciddi söylüyorum, canınız sıkıldıysa sizi serbest bırakayım!”

Ellerini tuttum. Uzun müddet cevap veremedim.

Yüzüne de bakmadım. Buna rağmen, içimden geçenleri anladığına emin olduktan sonra, ancak o zaman:

“Size minnettarım!” dedim.

“Ben de size!” dedi ve ellerini çekti.

Sokağa çıkınca:

“Gelin, sizinle buralara yakın bir kahveye gidelim!” dedi. “Çok hoş bir yerdir. Acayip insanlar göreceksiniz.”

“Romanisches Kaffe’ye mi?”

“Evet, biliyor musunuz? Gittiniz mi?”

“Hayır, duydum!”

Güldü:

“Ay sonlarında parasız kalan arkadaşlarınızdan mı?”

Ben de gülümsedim ve önüme baktım.

Her zaman sanatkârlar tarafından ziyaret edilen bu kahvenin geceleri on birden sonra yaşlı, zevk düşkün, genç meraklısı ve paralı kadınlarla dolduğunu ve her millettten, her yaştan birçok jigoloların bu zamanlarda oraya gidip kendilerini beğendirmeye çalıştıklarını duymuştum.

Henüz vakit erken olduğu için kahvede sadece genç sanatkarlar vardı. Grup grup oturmuşlar, yüksek sesle münakaşa ediyorlardı. Sütunlar arasındaki bir merdivenden yukarı kata çıktık. Güçlkle boş bir masa bulduk.

Etrafımızda geniş kenarlı siyah şapkaları, uzun saçları ile Fransız mukallidi genç ressamlar, ağızlarında pipoları, uzun tırnaklı parmaklarıyla habire sahife dolduran muharrirler oturuyorlardı.

Uzun boylu, sarışın, ağzının hizasına kadar favorili bir genç uzaktan işaretler ederek bizim masamıza geldi.

“Kürk Mantolu Madonna’yı selamlarım!” diyerek Maria’nın başını ellerinin arasına aldı; evvela alnından, sonra yanaklarından öptü.

Gözlerimi yere diktim ve bekledim. Şundan bundan konuştular. Aynı sergide resim teşhir ettikleri anlaşılıyordu. Nihayet delikanlı Maria’nın elini şiddetle sıkıp salladıktan ve bana: “Allahısmarladık, genç efendi!” diye, herhalde sanatkar usulü bir selam verdikten sonra uzaklaştı.

Hâlâ önüme bakıyordum. Kadın:

“Ne düşünüyorsun?” diye sordu.

“Bana ‘sen’ dediniz, farkında mısınız?”

“Evet... İstemiyor musunuz?”

“Ne demek? Teşekkür ederim!”

“Of! O kadar çok teşekkür ediyorsunuz ki!”

“Biz Şarklılar çok kibar insanlarızdır... Ne düşünüyordum biliyor musunuz? O adam sizi öptü ve ben hiç kıskanmadım.”

“Sahi mi?”

“Ve niçin kıskanmadığımı merak ediyorum!”

Uzun uzun bakiştık. İtimatla, birbirimizi araya araya bakiştık.

“Bana biraz da kendinizden bahsetsenize!” dedi.

Peki makamında başımı salladım. Ona birçok şeyler söylemeyi gündüzden tasarlamıştım. Fakat bunların hiçbirisi aklıma gelmiyor, kafamdan yepyeni şeyler geçiyordu. Nihayet karar verdim ve rasgele konuşmaya başladım. Muayyen bir şey anlatmıyor, çocukluğumdan, askerliğimden, okuduğum kitaplardan, kurduğum hayallerden, komşumuz Fahriye’den ve tanıdığım eşkiyalardan bahsediyordum. Şimdiye kadar kendime bile söylemekten çekindiğim taraflarım, hiç bana haber vermeden, saklandıkları yerlerden çıkıyor ve ortaya dökülüyorlardı. Bir insana ilk defa kendimden bahsettiğim için bütün çıplaklığımla, hiçbir şeyi örtbas etmeden görünmek istiyor-

dum. Ona yalan söylememek, kendimi tahrif etmemek, hiçbir şeyi değiştirmemek için o kadar gayret sarf ediyor, hatta bu gayrette bazen ileri giderek kendi aleyhimdeki noktaları o kadar tebarüz ettiriyordum ki, bu suretle gene hakikatten ayrılmış oluyordum.

Hatıralar ve uzun zaman zapt edilmiş hisler, daima susturulmuş heyecanlar bir sel gibi, gitgide büyüyerek, kabararak, hızlanarak dışarı akıyordu. Onun nasıl bir dikkatle beni dinlediğini, gözlerini nasıl, söz haline getiremediğim taraflarımı da anlamak ister gibi yüzümde gezdirdiğini gördükçe büsbütün açılıyordum. Bazen tasdik eder gibi ağır ağır başını sallıyor, bazen hayret eder gibi ağzını hafifçe açıyordu. Heyecanlandığım zamanlar yavaş yavaş elimi okşuyor, sözlerim şikâyet eden bir eda alınca şefkatle gülümsüyordu.

Bir aralık, meçhul bir kuvvet tarafından dürtülmüş gibi sözümü kestim ve saatime baktım. On bire geliyordu. Etrafımızdaki masalarda kimseler kalmamıştı. Yerimden fırlayarak:

“Fakat işinize geç kalacaksınız!” diye bağırdım.

Kendini toplamaya çalıştı. Ellerimi daha çok sıktı, acele etmeden doğrularak:

“Hakkınız var!” dedi. Beresini başına yerleştirirken ilave etti:

“Ne güzel konuşuyorduk!”

Onu Atlantik barının önüne kadar getirdim. Yolda hemen hemen hiç konuşmadık. İkimiz de, bu akşamın intibalarını içimize yerleştirmek ister gibi dalgın ve doluyduk. Yolun sonlarına doğru vücudumun ürperdiğini hissettim.

“Benim yüzümden eve gidip kürkünüzü giyemediniz, üşüyeceksiniz!” dedim.

“Sizin yüzünüzden mi?.. Doğru... Sizin yüzünüzden... Fakat kabahat bende... Ehemmiyeti yok... Çabuk yürüyelim!”

“Sizi tekrar eve götürmek için bekleyeyim mi?”

“Hayır, hayır... Asla... Yarın buluşuruz!”

“Siz bilirsiniz!”

Belki üşümemek için, bana daha çok sokuldu. Elektriklerin aydınlattığı kapının önüne yaklaşıncaya durdu, kolumdan çıkarak elini uzattı. Fevkalade ciddi bir şey düşünüyor gibiydi. Beni çekerek duvarın kenarına sürükledi. Nihayet, yüzüme doğru eğildi, gözlerini kaldırıma dikti ve fısıltı gibi bir sesle fakat çabuk çabuk:

“Demek beni kıskanmıyorsunuz ha?” dedi. “Beni sahiden bu kadar çok mu seviyorsun?” Birdenbire gözlerini kaldırdı ve me-

rakla yüzüme bakmaya başladı. Bu anda neler duyduğumu ona söyleyecek bir kelime bulamadığım için göğsümün daralır gibi olduğunu, boğazımın kuruduğunu hissettim. Her söz, hatta ağzımdan çıkacak her ses, saadetime bozacak, bulandıracak diye korkuyordum. O hâlâ, bu sefer biraz da korkuyla, yüzüme bakıyordu. Çaresizlikten gözlerimin yaşardığını fark ettim. O zaman onun çehresinde rahat bir gevşeme oldu. Dinlenir gibi bir saniye gözlerini kapadı. Sonra başımı tutarak bir defa ağzımdan öptü ve arkasını dönerek, hiçbir şey söylemeden, ağır ağır yürüdü ve içeri girdi.

Pansiyona adeta koşarak döndüm. Hiçbir şey düşünmemek, hiçbir şey hatırlamamak istiyordum. Bu gecenin hadiseleri, onlara hatıralarımla bile dokunmaktan ürkecek kadar kıymetliydi. Nasıl biraz evvel ağzımdan çıkacak küçük bir sesin o tasavvur edilmez saadet ânının havasını bozacağından korktuysam, bu sefer de hayalimle yapacağım her kurcalamanın, bugün yaşadığım birkaç saatin harikulade vak'alarına ve bu vak'aların emsalsiz ahengine zarar vereceğinden çekiniyordum.

Karanlık merdivenli pansiyon bana pek şirin, koridorları doluduran bütün kokular hoş geldi.

Bundan sonra, her gün Maria Puder'le buluşup beraber gezmeye başladık. Birbirimize söyleyecek şeyleri ilk akşam bitirmiş değildik. Her zaman karşılaştığımız insanlar, manzaralar, bize düşüncelerimizi söylemek ve bunların birbirine ne kadar yakın olduğunu tespit etmek imkânını veriyordu. Bu fikir yakınlığı, her noktada aynı şekilde düşünmenin neticesiydi; gerçi bunda, bir tarafın fikrini kabul edip kendisine mal etmeye diğer tarafın evvelden hazır bulunmasının da tesiri vardı. Fakat karşıındakinin her kanaatini doğru bulup benimsemek için vesile aramak da bir nevi ruh yakınlığı alameti değil miydi?

En çok, müzelere ve resim galerilerine gidiyorduk. Bana yeni ve eski üstatların tabloları hakkında izahat veriyor, onların kıymetleri hakkında münakaşalar yapıyordu. Birkaç kere tekrar nebatat bahçesine, bir iki akşam da operaya gitmiştik. Fakat gece saat onda, on buçukta buradan çıkıp işine gitmek ona güç geldiği için opera ziyaretlerinden vazgeçtik. Sonradan bir gün bana:

“Yalnız zaman bakımından değil, başka bir sebep dolayısıyla da operaya gitmek istemiyorum. Oradan çıktıktan sonra Atlantik'te

şarkı söylemek bana dünyanın en gülünç, en bayağı bir işi gibi geliyor” demişti.

Fabrikaya yalnız öğleden evveleri gidiyordum. Pansiyon halkıyla hemen hemen görüşemez olmuştum. Frau Heppner ara sıra:

“Sizi birisine kaptırdık galiba!” diye takıldığı halde sadece gül-müş ve lafı uzatmamıştım. Bilhassa Frau van Tiedemann’ın bir şey duymamasını istiyordum. Maria bunda belki mahzur görmezdi, fakat ben, belki Türkiye’den kalmış bir itiyatla, böyle icap ettiği kanaatindeydim.

Halbuki ortada kimseden saklanacak bir şey yoktu. İlk akşamdan beri dostluğumuz, aramızda kararlaştırdığımız hudutlar içinde kalmış ve Atlantik önündeki sahne, her ikimiz tarafından da, hiçbir vesile ile hatırlatılmamıştı. İlk zamanlarda bizi birbirimize yaklaştıran daha ziyade bir tecessüstü. Acaba daha neler var, diye merak ediyor ve gayet çok konuşuyorduk. Sonraları bu tecessüsün yerini bir alışkanlık aldı. Bazı sebeplerle iki üç gün görüşmesek birbirimizi adamakıllı göreceğimiz geliyordu. Buluştuğumuz zaman, ayrı kalmış arkadaş çocuklar gibi seviniyor, el ele tutuşarak yürüyorduk. Onu çok seviyordum. İçimde bütün bir dünyayı sevecek kadar çok muhabbet bulunduğunu hissediyor ve bunu nihayet bir yere sarf edebildiğim için kendimi mesut sayıyordum. Onun da benden hoşlandığı, beni aradığı muhakkaktı. Fakat arkadaşlığını başka sahalara götürmek için asla vesile vermiyordu. Bir gün Berlin civarında bir orman olan Grönewald’da dolaşırken kolunu boynuma atmıştı, bana dayanarak yürüyordu. Omzumdan aşağı sarkan eli hafif hafif sallanıyor ve başparmağı havada daireler çizer gibi kımıldıyordu. Nasıl doğduğunu anlamadığım bir arzu ile bu eli yakaladım ve avcunun içini öptüm. Derhal yumuşak fakat kati bir hareketle kolunu çekti. Bunun üzerinde hiçbir şey konuşmadık ve gezintimize devam ettik. Fakat o andaki ciddiliği, bir daha bu şekildeki hislerime kapılmaktan beni men edecek kadar açık ve kuvvetliydi. Bazen aramızda aşk meselelerinden bahsettiğimiz olurdu. Onun bu mevzuu ne kadar lakayt, ne kadar kendinden uzak bir şeymiş gibi incelediğini gördükçe içimde garip bir ezilme duyardım. Evet, her şeye razı olmuş, onun bütün şartlarını kabul etmişim. Fakat buna rağmen, bazen sözü maharetle kendimize nakleder, dostluğumuzu tahlile kalkardım. Benim fikrimce aşk diye ayrı, mücerret bir mefhum yoktu. İnsanlar arasında çeşit çeşit

kendini gösteren bütün sevgiler, sempatiler bir nevi aşktı. Yalnız yerine göre isim ve şekil değiştiriyorlardı. Kadınla erkek arasındaki sevgiye hakiki ismini vermemek bir nevi kendimizi aldatmaktan başka bir şey değildi.

O zaman Maria şahadetparmağını sallayarak gülüyor:

“Hayır dostum, hayır!” diyordu. “Aşk hiç de sizin söylediğiniz basit sempati veya bazen derin olabilen sevgi değildir. O büsbütün başka, bizim tahlil edemediğimiz öyle bir histir ki, nereden geldiğini bilmediğimiz gibi, günün birinde nereye kaçıp gittiğini de bilmeyiz. Halbuki arkadaşlık devamlıdır ve anlaşılmaya bağlıdır. Nasıl başladığını gösterebilir ve bozulursa bunun sebeplerini tahlil edebiliriz. Aşka girmeyen şey ise tahlildir. Sonra düşünün, dünyada hepimizin hoşlandığımız birçok kimseler, mesela benim hakikaten sevdiğim birçok dostlarım vardır. (Muhterem Beyefendinin bunların en başında geldiğini söyleyebilirim.) Şimdi ben bütün bu insanlara âşık mıyım?”

Ben fikrimde ısrar ederek:

“Evet” demiştim. “En çok sevdiğinize hakikaten ve diğerlerine birer parça âşıksınız!”

Maria hiç beklemediğim bir cevap vermişti:

“Şu halde niçin beni kıskanmadığınızı söylüyordunuz?”

Söyleyecek bir şey bulamayarak bir müddet düşündüm, sonra izah etmeye çalıştım:

“İçinde hakikaten sevmek kabiliyeti olan bir insan hiçbir zaman bu sevgiyi bir kişiye inhisar ettiremez ve kimseden de böyle yapmasını bekleyemez. Ne kadar çok insanı seversek, asıl sevdiğimiz bir tek kişiyi de o kadar çok ve kuvvetli severiz. Aşk dağıldıkça azalan bir şey değildir.”

“Ben Şarklıları başka türlü düşünür zannederdim!”

“Ben öyle düşünmüyorum!”

Maria gözlerini sabit bir noktaya dikip uzun uzun daldıktan sonra:

“Benim beklediğim aşk başka!” dedi. “O, bütün mantıkların dışında, tarifi imkânsız ve mahiyeti bilinmeyen bir şey. Sevmek ve hoşlanmak başka, istemek, bütün ruhuyla, bütün vücuduyla, her şeyiyle istemek başka... Aşk bence bu istemektir. Mukavemet edilmez bir istemek!”

O zaman onu yakalamış gibi kendimden emin bir edayla:

“Bu söylediğiniz bir an meselesidir” dedim. “İçinizde mevcut olan sevgi, alaka, sarıh olarak bilinmeyen bazı vesilelerle, zamanı tayin edilemeyecek olan bir anda, birdenbire birikir, tekâsûf eder*; nasıl tatlı tatlı ısıtan güneş ışığı bir adeseden geçtikten sonra bir noktada toplanıyor ve yakmaya başlıyorsa, kuvvetini fevkalade arttıran bu sevgi de sizi sarar ve tutuşturur. Onu dışarıdan birdenbire gelen bir şey zannetmek doğru değildir. O, içimizde zaten mevcut olan hislerin bizi şaşırtacak kadar şiddetlenivermesinden ibarettir.”

Bu münakaşayı burada bırakmış, fakat başka zamanlar gene ele almıştık. Ne kendi sözlerim ne de onun fikirlerinin yüzde yüz isabetli olmadığını seziyordum. Her ikimizi de, birbirimize karşı ne kadar açık olmak istersek isteyelim, bize tabi olmayan birtakım gizli, müphem düşüncelerin ve arzuların idare ettiği muhakkaktı. Birleştığımız noktalar ne kadar çok olursa olsun, ayrı olduğumuz yerler de vardı ve bir taraf diğer tarafa kolayca uyuyorsa, bunu ancak daha ehemmiyetli bulduğu bir gaye uğrunda yapıyordu. Ruhlarımızın böyle en saklı köşelerini bile ortaya dökmekten ve üzerinde münakaşa etmekten çekinmiyorduk; buna rağmen hiç dokunmadığımız taraflar da vardı, çünkü bunların ne olduğunu biz de doğru dürüst bilmiyorduk; fakat bir his bana, asıl bu cihetlerin mühim olduğunu fısıldıyordu.

Şimdiye kadar bana bu derece yakın olan bir insana tesadüf etmediğim için, bence bütün meselelerin üstünde onu muhafaza etmek arzusu vardı. Bütün isteklerimin en son gayesi belki de ona tamamen, hiç noksansız, bütün maddi ve manevi varlığıyla sahip olmaktı, fakat elde edebildiğimi de kaybetmek korkusuyla, bu gayeye gözlerimi çevirmekten çekiniyor, seyretmekte olduğu ve yakalamak istediği harikulade güzel bir kuşu küçük bir hareketiyle kaçıracağından korkan bir insan gibi atıl kalıyordum.

Bu hareketsizliğin, korkuya dayanan bu tereddüdün daha zararlı olduğunu, insan münasebetlerinde bir noktada taş kesilmiş gibi kalınamayacağını, ileriye atılmayan her adımın insanı geriye götürdüğünü ve yaklaştırmayan anların muhakkak uzaklaştırdığını karanlık bir şekilde seziyor ve içimde sessizce yanan, fakat günden güne büyüyen bir endişenin yer etmeye başladığını hissediyordum.

Fakat başka türlü yapabilmem için başka türlü bir insan olmam lazımdı. Asıl noktanın mütemadiyen etrafında dolaştığımı bildiğim

* Yoğunlaşır.

halde bu noktaya gidecek yolları bilmiyor, arayamıyordum. Eski mahcupluğum ve sıkılganlığım kalmamıştı. Kendi içime kapanmıyor, hatta belki de biraz müfrit şekilde ruhumu meydana veriyordum; ama hep bu ana noktaya dokunmamak şartıyla.

Bütün bunları o zamanlar bu kadar vazih ve derin düşünüp düşünmediğimi bilmiyorum. Bugün, araya on iki seneden fazla bir zaman girdikten sonra, o günkü halimi gözümün önüne getiriyor ve bu neticeleri çıkarıyorum. Maria hakkındaki hükümlerim de aynı zaman mesafesinin tasfiye ve tetkikinden geçmiş bulunuyor.

O sıralarda Maria'nın da birtakım tezatlı hisler içinde bulunduğunu anlıyordum. Bazen aşırı derecede durgun, hatta soğuk oluyor, bazen de birdenbire coşuyor, bana, nefsime men ettiğim cesareti verecek kadar müfrit bir alaka gösteriyor, adeta beni açıkça tahrik ediyordu. Fakat bu halleri pek çabuk geçiyor, aramızda tekrar eski arkadaşlık havası peyda oluyordu. Onun da benim gibi, dostluğumuzun, olduğu yerde kalmak suretiyle, bir çıkmaza girdiğini fark ettiği muhakkaktı. Yalnız o, asıl aradığını bulamamakla beraber, bendeki diğer birçok tarafların kendisi için feda edilemeyecek kadar kıymetli olduğunu görüyor, bunun için, kendisinden uzaklaşmama sebep olacağını zannettiği şeyleri yapmaktan çekiniyordu.

Bütün bu karışık hisler, ışığa çıkmaktan korkar gibi, ruhlarımızın en saklı köşelerinde durmaktaydı; ve biz, hakikatte hep eskisi gibi birbirini arayan, isteyen, birbirinin huzurundan her zaman daha memnun ve zengin olarak dönen iki candan arkadaşlık.

Fakat birdenbire her şey değişiverdi ve hiç beklenmedik bir istikamet aldı. Kânunuevvel* ayının sonralarına doğruydı. Annesi Noel'i geçirmek için Prag civarındaki uzak akrabalarından birine gitmişti. Maria bundan memnundu:

“Dünyada en sinirime dokunan şeylerden biri de o mumlar ve yıldızlarla donatılan çam fidanıdır” diyordu. “Bunu Yahudiliğime hamletmeyin, çünkü insanların kendilerini bir an için mesut zannetmek sevdasıyla başvurdukları bu nevi manasız merasimi saçma bulduğuma göre böyle garip ve lüzumsuz vecibelerle dolu olan Yahudi dinini hoş bulamayacağım gayet tabiidir. Zaten halis Alman kanında bir Protestan olan annem de, sırf ihtiyar olduğu için ve iş olsun diye bu âdetlere bağlı. Fikirlerimi zındıkça buluyorsa bunda,

* Aralık.

dini kanaatlerinden ziyade, son günlerinin ruh sükûnetinin bozulması korkusu amel oluyor.”

“Yılbaşının da sence hiçbir hususiyeti yok mudur?” diye sordum.

“Hayır” dedi, “senenin diğer günlerinden ne farkı var sanki? Tabiat onu herhangi bir şekilde ayırmış mı? Ömrümüzden bir sene geçtiğini göstermesi bile o kadar mühim değil; çünkü ömrümüzü senelere ayırmak da insanların uydurması... İnsan ömrü doğumdan ölüme kadar uzanan tek bir yoldan ibarettir ve bunun üzerinde yapılan her türlü taksimat sunidir... Ama biz felsefeyi bırakalım da, canın isterse, yılbaşı gecesi beraber bir yere gidelim. Benim Atlantik'teki işim gece yarısından evvel biter, çünkü o gece diğer birçok fevkalade numaralar da var. Beraber çıkar, herkes gibi biz de sarhoş oluruz... Ara sıra kendi kendimizden kurtulup cereyana kapılmak hoş bir şey... Ne dersin? Hem biz seninle hiç dans etmedik değil mi?”

“Hayır, etmedik!”

“Ben zaten dans etmekten fazla zevk almam, bazen dans ettiğim kimse hoşuma gider ve bu yüzden o sıkıntıya katlanırım.”

“Bu iş için hoşuna gideceğimi tahmin etmem!”

“Ben de tahmin etmem... Ama olsun, arkadaşlıkta fedakârlık lazımdır!”

Yılbaşı gecesi akşam yemeğini beraber yedik ve onun iş vaktine kadar lokantada oturup konuştuk; Atlantik'e vardığımız zaman o, soyunmak için arka taraflarda bir yere gitti; ben salonda, ilk geldiğim akşam oturduğum masaya yerleştim. İçerisi kâğıt şeritler, renkli fenerler, yaldızlı tellerle donanmıştı. Halk şimdiden sarhoş olmuşa benziyordu. Dans edenlerin aşağı yukarı hepsi öpüşüyor ve yılışıyordu. İçimde sebepsiz bir can sıkıntısı vardı:

“Ne olacak sanki?” diyordum. “Hakikaten bu gecenin fevkaladeliği nerede? Kendimiz uydurup kendimiz inanıyoruz. Herkes evine gidip yatsa daha iyi. Biz ne yapacağız? Bunlar gibi birbirimize sarılıp döneceğiz... Bir farkla: Biz öpüşmeyeceğiz... Acaba ben dans edebilecek miyim?”

İstanbul'da Sanayi-i Nefise mektebine devam ettiğim aylarda bazı arkadaşlar, o sıralarda şehri dolduran Beyaz Ruslardan öğrendikleri birtakım dansları bana da göstermişlerdi. Hatta bir parça da vals yapabiliyordum... Fakat belki bir buçuk seneden beri hiç göstermediğim bir marifeti bu akşam becerebilecek miydim? “Adam sen de, yarıda bırakır otururum!” dedim.

Maria'nın keman çalması ve şarkı söylemesi zannettiğimden de kısa sürdü ve gürültüye geldi. Bu akşam herkes kendi kendinin numarası olmayı tercih ediyordu. Maria üstünü değiştirdiğinde hemen çıktık, Anhalter istasyonu karşısında, "Avrupa" dedikleri büyük bir yere gittik. Burası küçük ve mahrem Atlantik'ten büsbütün başkaydı. Göz alabildiğine büyük salonlarda yüzlerce çift habire dans ediyordu. Masaların üzeri renk renk şişelerle dolmuştu. Başını önüne dayayıp daha şimdiden uyuyanlar, birbirinin kucağında oturanlar görülüyordu.

Maria bu akşam garip denilecek kadar çok neşeliydi. Koluma vuruyor:

"Böyle somurtup oturacağını bilseydim bu akşam için kendime başka bir delikanlı seçerdim!" diyordu.

Üst üste getirttiği buruk lezzetli Ren şaraplarını hayret ettiğim bir süratle içiyor ve içmem için beni de zorluyordu.

Gazinsonun asıl neşesi gece yarısından sonra başladı. Bağırışlar, kahkahalar, dört muhtelif yerde yırtınırcasına çalan müziğin gürültüsü, hoplaya hoplaya eski usul vals yapan çiftlerin ayak patırtısı birbirine karışıyordu. Harp sonu senelerinin dizginsiz coşkunluğu burada bütün çıplaklığıyla görülüyordu. Cılız vücutları, kemikleri çıkmış yüzleri ve bir asabi hastalığa uğramış gibi parlayan gözleriyle, ölçüsüz bir neşe içinde kendilerini kaybeden delikanlıların, ve cemiyetin haksız ve mantıksız bağlarına, batıl hükümlerine isyanın en iyi şeklini cinsi arzularını başıboş bırakmakta bulunduklarını zanneden genç kızların hali sahiden hazindi. Maria elime tekrar bir kadeh tutuşturarak fısıldadı:

"Raif, Raif. Hiç iyi yapmıyorsun... Müthiş bir can sıkıntısına ve melankoliye düşmemek için ne kadar gayret ettiğimi görüyorsun. Bırak, bu akşam olsun kendimizden ayrılalım. Farz et ki biz, biz değiliz. Burayı dolduran bir sürü insandan biriyiz. Zaten onların da bakalım hepsi göründükleri gibi mi? İstemiyorum. Kendimi herkesin akıllısı veya duygulusu yerine koymak istemiyorum. İç ve gül!.."

Biraz sarhoş olmaya başladığını anlamıştım. Karşımdaki iskemleden kalkarak yanıma oturmuş ve kolunu omzuma atmıştı. Kalbim, ökseye tutulmuş bir kuş yuresi gibi hızla çarpıyordu. O beni mahzun zannediyordu. Halbuki değildim. Şimdi, gülemeyecek kadar mesuttum ve saadetimi ciddiye alıyordum.

Bir vals çalmaya başladı. Yavaşça kulağına eğildim:

“Haydi...” dedim. “Fakat ben pek iyi bilmem...”

Sözümün ikinci kısmını duymamış gibi yaptı, yerinden fırlayarak: “Haydi!” dedi.

Kalabalığın içinde dönmeye başladık. Bu, dans etmek falan değildi; dört tarafımızdan sıkıştıran vücutların keyfine tabi olarak oradan oraya sürüklenmekten ibaretti. Fakat ikimiz de bundan şikâyetçi değildik. Maria gözlerini bana dikmişti. Bu siyah ve dalgın gözlerde ara sıra anlayamadığım bir şey parlıyor ve beni şaşırtıyordu. Göğsünden hafif fakat harikulade güzel bir ten kokusu yayılıyordu. Bütün bunların üstünde, ona yakın olmak, onun için bir şey olduğumu bilmek vardı:

“Maria” diye fısıldadım. “Nasıl oluyor da bir insan diğer bir insanı bu kadar çok mesut edebiliyor?.. İnsanın içinde ne müthiş kuvvetlerin saklı olması lazım!”

Gözlerinden tekrar o parıltı geçti. Fakat bana bir müddet daha dikkatle baktıktan sonra dudağını ısırdı. Bakışları dumanlı ve manasızdı:

“Haydi oturalım!” dedi, “Ne kalabalık! Galiba sıkılmaya başlayacağım!”

Tekrar ve üst üste şarap içti. Bir aralık yerinden kalkarak:

“Şimdi geliyorum!” dedi ve sallana sallana uzaklaştı.

Uzun müddet bekledim. Bütün ısrarlarına rağmen fazla içmekten kaçmıştım. Sarhoş olmaktan ziyade sersemdim. Başım ağrıyordu. Aradan on beş dakikaya yakın bir zaman geçtiği halde geri gelmedi. Merak etmeye başladım. Bir yerde düşüp kalmış olmasın diye gidip bütün tuvaletleri gezdim. Buralarda, elbiselerinin kopan yerlerini iğne ile tutturmaya çalışan veya ayna karşısında tuvalet tazeleyen kadınlar vardı. Maria’ya hiçbirinde rastlamadım. Salonların kenarındaki kanepelerde kıvrılıp sızan kadınlara teker teker baktım. Onu bulamadım. İçimde, bir anda son derece şiddetlenen bir endişe başladı. Oturan ve ayakta duran insanlara çarparak bir salondan öbürüne koştum. Merdivenlerin birkaçını birden atlayarak alt kata indim ve aradım. Yoktu.

Bu sırada gözüm, gazinonun dönen kapısının buğulu camları arasından dışarıya ilişti. Orada beyaz bir şey duruyor gibiydi. Kapıya atıldım ve dışarı çıkınca bir feryat kopardım. Maria Puder, iki kolunu başının hizasında yan yana getirerek, kapının hemen önündeki ağaçlardan birine dayanmış ve yüzünü oraya yapıştırmış-

tı. Sirtında ince bir y n elbiseden baŗka bir Şey yoktu. Saçlarına ve ensesine aŗır aŗır kar taneleri düşüyordu. Sesimi duyunca baŗını çevirdi, gülümsedi:

“Nerede kaldın!” dedi.

“Siz nerede kaldınız? Ne yapıyorsunuz? Deli mi oldunuz!” diye baŗırdım.

Parmaŗını dudaklarına götürerek:

“Sus!..” dedi. “Hava almak ve serinlemek istiyorum. Haydi gidelim!”

Onu hemen hemen zorla içeri soktum; bir iskemle bulup oturttum; yukarı çıkıp hesabı gördüm ve vestiyerden paltomu ve onun k rk mantosunu getirdim. Ayaklarımız sokaŗın karlarına gömülerek yürümeye baŗladık.

Kolumdan sımsıkı tutuyor ve hızlı gitmeye çalışıyordu. Sokaklarda birçok sarhoş çiftler vardı. Büyük caddeler kalabalık insan grupları ile doluydu. Yazlık elbiseleri ile sokaŗa çıkmış hissini verecek kadar ince giyinmiş kadınlar, bu havada ve böyle gece yarısından iki üç saat sonra ilkbahar safasına çıkmış gibi keyifli kahkahalar atıyorlar, Şarkılar söylüyorlardı.

Maria, bu neşeli ve sarhoş insanların arasından daha hızlı geçip gitmek için beni çekiyordu. Yolda kendisine laf atanlara, boynuna sarılmak isteyenlere üstünkörü bir g l msemi ile mukabele ediyor, ellerinden maharetle sıyrılıyor ve beni sürüklüyordu. Onun ayakta duramayacak kadar sarhoş olduŗunu zannetmekle ne kadar hata etmiş olduŗumu anlıyordum.

Biraz daha تنها sokaklara geldiŗimiz zaman yavaşladı. Sık ve Şiddetli nefes alıyordu. Derin bir “oh!” çekti, sonra bana döndü:

“Nasıl? Bu geceden memnun musun? Eŗlendin mi? Ah, ben çok eŗlendim, o kadar, o kadar eŗlendim ki...”

Kahkaha ile gülmeye baŗladı. Birdenbire bir  ks r ŗe tutuldu. Boŗulacak gibi kıvranıyor, g ŗs  sarsılıyor, fakat kolumu bırakmıyordu. Biraz s k net bulunca:

“Ne oldun? Gördün mü, kendini  Ő tt n!” dedim.

Bütün yüzüyle gülerek:

“Ah, o kadar eŗlendim ki! ..” dedi.

Neredeyse aŗlayacak diye korkuyor, onu bir an evvel evine götürüp bırakmayı bu sefer ben istiyordum.

Yolun sonralarına doŗru adımları dolaşmaya baŗladı. Kuvveti ve iradesi onu bırakmıŐa benziyordu. Halbuki soŗuk hava beni

tamamıyla açmıştı. Onu belinden yakalayarak götürüyor, ara sıra ayaklarına basıyordum. Bir kaldırımdan karşı tarafa geçerken az daha karların üzerine yuvarlanacaktık. Şimdi duyulur duyulmaz bir sesle karmakarışık sözler mırıldanıyordu. Evvela kendi kendine şarkı söylemeye çalıştığını zannettim, sonra bana hitap ettiğini anlayarak kulak verdim:

“Evet... Ben böyleyim işte...” diyordu. “Raif... Sevgili Raif... Ben böyleyim işte... Dememiş miydin?.. Bir günüm bir gününe uymaz diye... Fakat kederlenmeye lüzum yok. Sen çok iyi bir çocuksun... Muhakkak ki sen iyi bir çocuksun!..”

Birdenbire hıçkırmaya başlıyor, sonra tekrar söyleniyordu:

“Hayır, hayır, kederlenmeye lüzum yok...”

Yarım saat sonra kapısının önüne geldik. Sırtını merdivenin duvarına vererek bekledi.

“Anahtarlar nerede?” diye sordum.

“Darılma, Raif... Bana darılma!.. İşte... cebimde olacak!”

Elini kürkünün iç taraflarına sokarak üç anahtardan ibaret bir deste uzattı.

Kapıyı açtım, onu yukarı götürmek için döndüğüm zaman sıyrıldı, koşarak merdivenleri çıkmaya başladı.

“Düşeceksin!” dedim.

Soluya soluya cevap verdi:

“Hayır... Kendim çıkarım!”

Anahtarlar bende olduğu için arkasından gittim. Yukarı katlardan birinde, karanlıktan bana seslendi:

“Buradayım... Bu kapıyı aç!”

El yordamıyla açtım. Beraber içeri girdik. Odasında elektriği yaktı. Eski, fakat oldukça iyi muhafaza edilmiş mobilyalar ve güzel bir meşe karyola ilk bakışta göze çarpıyordu.

Odanın ortasında kımıldamadan duruyordum. Kürk mantosunu çıkarıp bir kenara bırakırken bana bir iskemle göstererek:

“Otursana!” dedi.

Sonra kendisi yatağın kenarına ilişti. Büyük bir süratle iskarpinlerini, çoraplarını çıkardı, entarisini başından sıyrıp bir iskemleye attı ve yorganın içine girdi.

Oturduğum yerden kalktım; hiçbir şey söylemeden ona elimi uzattım. İlk defa gördüğü bir insanı tetkik ediyormuş gibi beni süzdü, yüzüne bir sarhoş gülüşü yayıldı. Gözlerimi indirdim. Tek-

rar baktığım zaman yatakta bir parça doğrulduğunu ve gözlerini, büyük bir endişe içindeymiş gibi açtığını ve ara sıra, bir uykudan uyanmaya çalışır gibi kırdığını gördüm. Beyaz örtülerin altından fırlayan sağ omzu ve kolu, yüzü kadar soluk ve beyazdı. Sol dirseğini yastığa dayamıştı.

“Üşüyeceksin!” dedim.

Kolumu hızla çekerek beni yatağının kenarına oturttu. Sonra yaklaştı, iki elimi birden tuttu, yüzünü avuçlarıma içine yerleştirerek:

“Ah, Raif” dedi, “demek sen böyle de olabiliyorsun?.. Hakkın var... Fakat ne yapayım? Bilsen... Ah, bir bilsen... Ama eğlendik değil mi? Muhakkak... Hayır, hayır, biliyorum! Ellerini çekme... Seni hiç böyle görmemiştim. Ne güzel ciddi olabiliyorsun! Ama sebep ne?”

Başımı kaldırdım. Yatakta diz çökerek yanıma oturdu, ellerini iki yanağıma koydu:

“Bana bak!” dedi. “Düşündüklerin doğru değil... Bunu sana ispat edeceğim... Asıl kendime ispat edeceğim... Neden böyle duruyorsun?.. Hâlâ inanmıyor musun? Hâlâ şüphe mi ediyorsun?”

Gözlerini kapadı. Kafasının içinde şuraya buraya kaçan ve bir türlü yakalanmayan bir şeyi tutmaya çalışır gibi bir ceht* sarf ediyor, alnı ve kaşlarının arası buruşuyordu. Çıplak omuzlarının titrediğini görünce yorganı çektim, sırtına sardım ve kaymasın diye elimle tuttum.

Gözlerini açtı. Şaşkın şaşkın gülümseyerek:

“İşte böyle... Sen de gülüyorsun değil mi?..” dedi, sonra sözüne devam edemeyerek odanın bir köşesine bakmaya başladı.

Saçları alnına dökülmüştü. Yandan vuran elektrik ışığı kirpiklerinin gölgesini burnunun üst tarafına düşürüyordu. Alt dudak hafif hafif ürperiyordu. Yüzü bu anda tablodakinden de, Arpie Madonnası'ndan da güzeldi. Yorganı tutan kolumla onu kendime doğru çektim.

Vücudunun titrediğini hissettim. Kesik kesik nefes alarak:

“Tabii... Tabii!” dedi. “Tabii sizi seviyorum. Hem çok seviyorum... Başka türlü olmasına imkân var mı?.. Herhalde seviyorum... Muhakkak seviyorum. Fakat neden şaşıyorsunuz? Başka türlü olacağını mı zannediyordunuz? Beni ne kadar çok sevdiğinizi anlıyorum... Ben de sizi şüphesiz o kadar çok seviyorum...”

* Çaba.

Başımı kendisine doğru çekti ve bütün yüzümü ateş gibi bu-
selere boğdu.

Sabahleyin uyandığım zaman onun derin ve muntazam nefeslerini
duydum. Kolunu başının altına koymuş, bana arkasını dönmüş,
uyuyordu. Saçları beyaz yastığa dalga dalga serilmişti. Ağzı bir parça
aralıktı ve dudaklarının kenarında gayet ince tüyler vardı. Nefes
aldıkça burnunun kanatları kımıldıyor, ağzının üzerine dökülen
birkaç tel saç havalanıyor ve tekrar düşüyordu.

Başımı yastığa bıraktım, gözlerimi tavana dikerek beklemeye
başladım. İçimde bir sabırsızlık vardı. Uyandığı zaman bana nasıl
bakacağını, bana neler söyleyeceğini merak ediyor, fakat, sebebini
bilmeden, uyanmasından korkuyordum. İçimde, gözlerimi açar aç-
maz bulmayı ümit ettiğim sükün ve emniyet yoktu. Bunun sebebini
bir türlü anlayamıyordum. Niçin hâlâ, hakkında verilecek hükmü
bekleyen bir maznun gibi, içim titriyordu? Ondan daha ne isteyebi-
lirdim? Daha ne bekliyordum? Bütün arzularım son haddine kadar
yerine gelmiş değil miydi?

İçimde boş kalan bir taraf bulunduğunu ve bu boşluğun bana
adeta maddi bir eziklik verdiğini hissediyordum. Bir şey noksandı,
fakat bu neydi? Evden çıktıktan sonra bir şey unuttuğunu fark
ederek duraklayan, fakat unuttuğunun ne olduğunu bir türlü bula-
mayarak hafızasını ve ceplerini araştıran, nihayet, ümidini kesince,
aklı geride, ileri gitmek istemeyen adımlarla yoluna devam eden
bir insan gibi üzüntülüydüm.

Bir müddetten beri Maria'nın muntazam nefes alışının kesildi-
ğini fark ettim. Yavaşça başımı kaldırıp baktım.

Gözlerini belli olmayan bir noktaya dikmiş, bakıyordu. Hiç
kımıldamamış, yüzüne dökülen saçlarını bile çekmemişti. Benim
kendisini seyrettiğimi bildiği halde başını çevirmeden o meçhul
yere bakmakta devam etti. Gözlerini kırpmıyordu. Epey zamandan
beri uyanık olduğunu anladım ve içimdeki endişelerin birdenbire
büyüdüğünü, göğsümü adeta görünmez bir çemberin sarıp sıkıtı-
ğını hissettim.

Bütün bu manasız hislerin, yersiz korkuların şu anda hiç lü-
zumu olmadığını, hayatımın en aydınlık gününü vehimler ve fena
sezişlerle karartmanın sebepsizliğini düşündükçe büsbütün canım
sıkılıyordu.

Başını çevirmeden sordu:

“Uyandınız mı?”

“Evet!.. Siz uyanalı çok oldu mu?”

“Biraz evvel!”

Sesi bana tekrar cesaret verdi. Uzun zamandan beri kulaklarımın en tatlı aşinası olan ve bende yalnız iyi hatıralar uyandıran bu ses, birdenbire çıkıp gelen güvenilecek bir dost gibi, içime ferahlık getirmişti. Fakat bu tesir ancak bir gün sürdü. Bana “Uyandınız mı?” demişti. Gerçi son günlerde birbirimize rasgele bazen sen, bazen siz diye hitap ediyorduk. Fakat bu gecenin sabahında bana böyle mi demeliydi?

Belki hâlâ uykusu açılmamıştı.

Yatakta bana doğru döndü. Gülümsüyordu. Fakat bu, onun her zamanki içten, yakın tebessümü değildi. Daha ziyade Atlantik'teki müşterilere karşı sarf ettiklerine benziyordu.

“Kalkmıyor musun?” dedi.

“Kalkacağım!.. Sen?”

“Bilmem... Kendimi pek o kadar iyi hissetmiyorum. Biraz kırgınlığım var... Belki de içkiden... Sırtım da ağrıyor...”

“Belki de dün akşam üşüdün!” dedim. “Çırlıçıplak sokaklara uğrayacak ne vardı?”

Omuzlarını silkti ve tekrar arkasını döndü.

Kalktım, yüzümü yıkadım ve çarçabuk giyindim. Onun beni, yattığı yerden göz ucuyla takip ettiğini sezmiştim.

Odanın içinde sıkıntılı bir hava vardı. Aklımca nükte yapmak istedim:

“İkimize de bir sessizlik çöktü... Ne oluyoruz? Sahiden evlenmiş insanlar gibi birbirimizden sıkılmaya mı başladık?”

Ne demek istediğimi anlamayan gözlerle yüzüme baktı. Daha çok sıkıldım ve sustum. Sonra yatağa doğru sokuldum: Onu okşamak, aramızdaki buzları, daha ziyade kuvvetlenmeden kırmak istiyordum. O da doğruldu, ayaklarını aşağıya salladı ve sırtına ince bir hırka aldı. Hâlâ yüzüme bakmakta devam ediyordu. Halinde daha ziyade yaklaşmama mâni olan bir şey vardı. Nihayet gayet sakin bir sesle:

“Neden sıkılıyorsun?” dedi. Soluk yüzünü birdenbire, o zamana kadar hiç görmediğim bir pembelik kapladı. Göğsü ağır ağır kalkıp inerek devam etti:

“Daha ne istiyorsun? Başka bir şey isteyebilir misin?.. Ama ben istiyorum... Birçok şeyler istiyorum ve hiçbirini elde edemiyorum... Her çareye başvurdum; fayda yok... Sen artık memnun olabilirsin! Ama ben ne yapayım?”

Başı önüne düştü. Kolları cansız gibi aşağıya sarktı. Çıplak ayaklarının uçları halıya dokunuyordu. Baş parmağını yukarı doğru kaldırıyor, diğer parmaklarını aşağıya kıvırıyordu.

Bir iskemle çekerek karşısına oturdum. Ellerini yakaladım. En kıymetli hazinesini, hayatının sebebinin kaybetmek üzere olan bir insan gibi, sesim heyecandan titreyerek:

“Maria” dedim. “Maria! Benim Kürk Mantolu Madonnam! Bir-denbire ne oldu? Sana ne yaptım? Hiçbir şey istemeyeceğimi vaat etmiştim. Sözümü tutmadım mı?”

Birbirimize her zamandan ziyade yakın olmamız lazım gelen bu anda neler söylüyorsun?”

Başını sallayarak:

“Hayır dostum, hayır!” dedi, “Birbirimize her zamandan ziyade uzağız! Çünkü artık bir ümidim yok. Bu sondu... Bir defa da bunu tecrübe edeyim dedim. Belki bu noksandı, diye düşündüm. Ama değil... İçimde hep o boşluk var... Daha da büyümüş olarak... Ne yapalım? Kabahat sende değil... Sana âşık değilim. Halbuki dünyada sana âşık olmam icap ettiğini, sana da âşık olmadıktan sonra hiç kimseyi sevemeyeceğimi, bütün ümitlerimi terk etmek lazım geleceğini gayet iyi biliyorum... Fakat elimde değil... Demek ki, ben böyleyim... Bunu olduğu gibi kabul etmekten başka çare yok... Ne kadar isterdim... Başka türlü olmayı ne kadar isterdim... Raif... Benim iyi kalpli dostum... Başka türlü olmayı senin kadar, hatta senden çok istediğime emin ol... Ne yapayım? Ağzımda dün akşamki içkilerin burukluğundan, sırtımda gittikçe artan ağrılardan başka hiçbir şey hissetmiyorum.”

Bir müddet sustu. Gözlerini kapadı. Yüzüne tatlı bir yumuşaklık geldi. Çocukluğuna ait bir masal söylermiş kadar tatlı bir sesle:

“Dün akşam, hele buraya geldikten sonra, bir an neler ümit etmiştim... Sihirli bir el tarafından tamamen değiştirileceğimi, ruhumda, küçük kız çocukları gibi masum, fakat aynı zamanda bütün hayatımı kavrayacak kadar kuvvetli heyecanlar duyacağımı, bu sabah uykudan, başka bir dünyaya doğar gibi uyanacağımı sanmıştım. Fakat hakikat ne kadar başka... Hava her zamanki gibi

kapalı; odam soğuk... Yanında, her şeye rağmen bana yabancı, bütün yakınlığına rağmen benden ayrı, benden başka bir insan... Adalelerimde yorgunluk ve başımda ağrı...”

Tekrar yatağına girerek, arkaüstü uzandı. Eliyle gözlerini kapadı ve devam etti:

“Demek ki insanlar birbirine ancak muayyen bir hadde kadar yaklaşabiliyorlar ve ondan sonra, daha fazla sokulmak için atılan her adım daha çok uzaklaştırıyor. Seninle aramızdaki yakınlaşmanın bir hududu, bir sonu olmamasını ne kadar isterdim. Beni asıl, bu ümidin boşa çıkması üzüyor... Bundan sonra kendimizi aldatmaya lüzum yok... Artık eskisi gibi apaçık konuşamayız... Bunları ne diye, neyin uğrunda feda ettik? Hiç!.. Mevcut olmayan bir şey malik olalım derken mevcut olanları kaybettik.. Her şey bitti mi? Zannetmem. İkimizin de çocuk olmadığımızı biliyorum. Yalnız bir müddet dinlenmek ve birbirimizden uzak kalmak lazım. Ta birbirimizi tekrar görmek ihtiyacını şiddetle duyuncaya kadar... Haydi artık Raif. Bu an gelince ben seni ararım; belki tekrar dost olur ve bu sefer daha akıllı davranırız. Birbirimizden, verebileceğimizden fazla şeyler beklemeyiz ve istemeyiz... Haydi artık git... O kadar yalnız kalmak istiyorum ki...”

Elini gözlerinden çekmişti. Yüzüme adeta yalvararak bakıyordu, kolunu uzattı. Parmaklarının ucundan tuttum ve: “Allahaismarladık” dedim.

“Hayır, hayır böyle olmaz... Bana darılarak gidiyorsunuz... Ben size ne yaptım?” diye bağırdı.

Sakin olmak için müthiş bir gayret sarf ederek:

“Dargın değilim, müteessirim!” dedim.

“Ben müteessir değil miyim? Beni görmüyor musun?.. Böyle gitme... Gel!..”

Başımı göğsüne doğru çekerek saçlarımı okşadı. Yanağını yüzüme sürdü:

“Bana bir kere gül ve ondan sonra git!” dedi.

Güldüm ve elimi yüzüme kapatarak dışarı fırladım.

Sokakta rasgele yürümeye başladım. Ortalık تنها, dükkânların çoğu kapalıydı. Cenup istikametinde gidiyordum. Yanımdan, buğulu camlarıyla tramvaylar, omnibüsler geçiyordu. Yürüdüm... Kararmış yüzlü evler, parke kaldırımlar başladı... Yoluma devam ettim... Terlediğim için paltomun önünü açtım. Şehrin sonuna

gelmiştim. Gene yürüdüm... Demiryolu köprülerinin altından, buz tutmuş kanalların üstünden yürüdüm... Hep yürüdüm. Saatterce yürüdüm. Hiçbir şey düşünmüyordum. Soğuktan gözlerimi kırptıyor ve koşar gibi hızlı adımlarla ilerliyordum. İki tarafımda muntazam dikilmiş çam ormanları vardı. Ara sıra dallardan yere pat diye kar parçaları düşüyordu. Yanımdan bisikletli insanlar ve uzaktan yerleri sarsarak bir tren geçiyordu. Yürüdüm... Sağ tarafta büyükçe bir göl ve üzerinde paten kayan bir kalabalık gördüm. Ağaçların arasına saparak o tarafa gittim. Ormanın her tarafında uzun, birbirine karışan kayak izleri vardı. Etrafı tel örgü ile çevrilmiş korularda minimini çam fidanları, üstlerine yüklenen karla, beyaz pelerinli çocuk gibi titreşiyorlardı. Uzakta iki katlı, ahşap bir kır gazinosu vardı. Gölün üzerinde kısa etekli kızlar ve paçaları bağı delikanlılar hiç durmadan kayıyorlardı. Ayaklarının birini havaya kaldırıyorlar, oldukları yerde dönüyorlar, el ele tutuşup ilerdeki bir burnun arkasına doğru uzaklaşıyorlardı. Kızların renkli boyun atkıları ve erkeklerin sarı saçları rüzgârdan uçuyor, vücutları muntazam hareketlerle sağa sola kıvrılıyor, her adımlarında boyları bir uzanıyor, bir kısalıyor gibi görünüyordu.

Bütün bunlara dikkat ediyordum. Ayak bileklerime kadar karlara batarak yürüyor ve her şeye dikkat ediyordum. Kır gazinosunun arkasından dolaşarak karşı taraftaki ağaçların altına doğru gittim. Buraları evvelce de bir kere gördüğümü hatırlıyor fakat ne zaman geldiğimi, buranın neresi olduğunu bir türlü bulamıyordum. Gazinodan birkaç yüz metre ötede, yüksekçe bir yerde, birkaç ihtiyar ağaç vardı. Orada durdum. Gölün üzerindeki kalabalığı tekrar seyre başladım.

Belki dört saatten beri yürüyordum. Ne diye yoldan ayrılıp buraya saptığımın, niçin geri dönmediğimin farkında değildim. Başımın yanması azalmış, burnumun kökünde hissettiğim karıncalanma geçmişti. Yalnız içimde müthiş bir boşluk hissi vardı. Hayatımın en dolu, en manalı zannettiğim bir devresi birdenbire boşalmış, bütün manasını kaybetmişti. En tatlı emellerinin tahakkukunu gördüğü bir rüyadan acı hakikate uyanan bir insan gibi içim çekiliyordu. Ona hakikaten dargın değildim; asla kızmıyordum. Sadece müteessirdim. “Bunun böyle olmaması lazımdı” diyordum. Demek ki beni bir türlü sevmiyordu. Hakkı vardı. Beni hayatımda hiç, hiç kimse sevmemişti. Zaten kadınlar pek acayip mahluklardı. Bütün hatıra-

larımı toplayarak bir hüküm vermek istediğim zaman, kadınların hiçbir zaman sahiden sevmeyecekleri neticesine varıyordum. Kadın sevebileceği zaman sevmiyor, ancak tatmin edilmeyen arzulara üzülüyor, kırılan benliğini tamir etmek istiyor, kaybedilen fırsatlara yanyor ve bunlar ona aşk çehresi altında görünüyordu. Fakat böyle düşünmekle Maria'ya karşı haksızlık ettiğimi çabuk anladım. Onu, her şeye rağmen, bu çeşit bir mahluk addedemezdim. Sonra onun da ne kadar ıstırap çektiğini görmüştüm. Sırf bana acıdığı için bu kadar üzülmeye imkân yoktu. O da aradığı ve bulamadığı bir şeye yanyordu. Fakat bu neydi? Bende, daha doğrusu aramızdaki münasebette eksik olan neydi?

Bir kadının bize her şeyini verdiğini zannettiğimiz anda onun hakikatte bize hiçbir şey vermiş olmadığını görmek, bize en yakın olduğunu sandığımız sırada bizden, bütün mesafelerin ötesindeymiş kadar uzak bulunduğunu kabule mecbur olmak acı bir şey.

Bunun böyle olmaması lazımdı. Fakat, Maria'nın da dediği gibi, yapılacak bir şey yoktu; hele benim tarafımdan...

Onun bana böyle yapmaya ne hakkı vardı? Senelerden beri, boşluğunu apaçık görmeden, şöyle böyle bir ömür sürmüş, insanlardan kaçsam bile, bunu tabiatımın acayipliğine vermiş, sürüklenip gitmiştim, fakat beni memnun edecek hayat hakkında da bir fikrim yoktu. Yalnızlığımı hissediyor ve üzülüyordum fakat bundan kurtulmanın mümkün olabileceğini ummuyordum. Maria, daha doğrusu onun tablosu karşıma çıktığı vakit, bu haldeydim. O beni birdenbire sessiz ve karanlık dünyamdan ayırmış, ışığa ve sahiden yaşamaya götürmüştü. Bir ruhum bulunduğunu ancak o zaman fark etmişim. Şimdi, geldiği kadar sebepsiz ve ani, çekilip gidiyordu. Fakat benim için bundan sonra eski uykuya dönmek imkânı yoktu. Yaşadığım müddetçe türlü türlü yerler gezecek, dilini bildiğim ve bilmediğim insanlarla tanışacak ve her yerde, herkeste onu, Maria Puder'i, Kürk Mantolu Madonna'yı arayacaktım. Onu bulamayacağımı daha şimdiden biliyordum. Fakat aramamak elimde olmayacaktı. Beni, bütün ömrümce bir meçhulü, mevcut olmayan bir şeyi aramaya mahkûm ediyordu. Bunu yapmamalıydı...

Önümdeki seneler bana tahammül edilemeyecek kadar hazin görünüyordu. Bu yüke katlanmak için bir sebep bulamıyordum. Tam düşüncelerimin burasında gözlerimden bir perde sıyrılır gibi oldu. Bulduğum yerin neresi olduğunu hatırladım. Bu göl,

Wansee'ydi. Bir gün Maria Puder'le Potsdam'a, İkinci Frederik'in "Gamsız" sarayının parkını gezmeye giderken, o, trenin penceresinden burasını göstermiş, şimdi bulunduğum ağaçların altında yüz seneden fazla bir zaman evvel bedbaht Alman şairi Kleist ile sevgilisinin birlikte intihar ettiklerini söylemişti.

Beni buraya getiren neydi? Rasgele yürürken gözüm bu taraflara ilişince neden hemen sapmıştım? Hatta neden evden çıkar çıkmaz bu istikameti tutarak sözleşmiş gibi buraya gelmişim. Dünyada en güvendiğim mahluktan ayrıldıktan ve onun, iki insanın ancak muayyen bir hadde kadar birbirine yaklaşılabileceklerine dair söylediklerini dinledikten sonra, ölüme bile beraber giden bu insanların hayattan ayrıldıkları yere gelmek suretiyle ona bir nevi cevap mı vermiş oluyordum? Yoksa sadece kendimi inandırmak, dünyada yarı yolda kalmayan sevgiler de bulunabileceğini hatırlamak mı istemişim? Bilmiyorum. Hatta bunları o zaman düşünüp düşünmediğimi de iyice tayin edemiyorum. Fakat bulunduğum yer, birdenbire ayaklarımın altını yakmaya başlamıştı! Kadının göğsünde ve erkeğin kafasında birer tabanca kurşunuyla, yan yana uzandıklarını görür gibi oluyordum. Çimenler arasından kıvrıla kıvrıla akan ve bir gölcük halinde birleşen kanlarına bastığımı zannediordum. Mukadderatları gibi kanları da birbirine karışmıştı. Ve işte şurada, birkaç adım ileride yatıyorlardı. Hâlâ beraberdiler... Geldiğim yoldan, gerisingeriye koşmaya başladım...

Aşağıdan, gölün üzerinden, kahkahalar geliyordu. Birbirini bellerinden tutan çiftler, bitip tükenmez bir yolculuğa çıkmışlar gibi, hiç durmadan dolaşıyorlardı. Gazinonun ikide birde açılan kapısından dışarı müzik sesi ve ayak patırtısı vuruyordu. Kaymaktan yorulanlar sırtı tırmanarak gazinoya doğru gidiyorlar, herhalde *grog* içerek kızışmak ve biraz dans etmek istiyorlardı.

Eğleniyorlardı. Yaşıyorlardı. Ve ben, kafamın içine ve yalnız kendi ruhuma kapanmakla onların üstünde değil, altında bulunduğumu anlıyordum. Şimdiye kadar zannettiğim gibi, kitleden ayrılmanın bir hususiyet, bir fazlalık değil, bir sakatlık demek olduğunu hissediyordum. Bu insanlar dünyada nasıl yaşamak lazımsa öyle yaşıyorlar, vazifelerini yapıyorlar, hayata bir şey ilave ediyorlardı. Ben neydim? Ruhum, bir ağaç kurdu gibi beni kemirmekten başka ne yapıyordu? Şu ağaçlar, onların dallarını ve eteklerini örten karlar, şu ahşap bina, şu gramofon, şu göl ve üzerindeki buz tabakası ve

nihayet bu çeşit çeşit insanlar hayatın kendilerine verdiği bir işi yapmakla meşguldüler. Her hareketlerinin bir manası vardı, ilk bakışta göze görünmeyen bir manası. Ben ise, dingilden fırlayarak, boşta yuvarlanan bir araba tekerleği gibi sallanıyor ve bu halimden kendime imtiyazlar çıkarmaya çalışıyordum. Muhakkak ki dünyanın en lüzumsuz adamıyım. Hayat beni kaybetmekle hiçbir şey ziyan etmeyecekti. Hiç kimsenin benden bir şey beklediği ve benim hiç kimseden bir şey beklediğim yoktu.

İşte bu andan itibaren bende, hayatımın istikametine hâkim olan değişme başladı. Lüzumsuzluğuma, faydasızlığıma bu andan itibaren inandım. Ara sıra hayata tekrar döner gibi olduğum, yaşadığımı zannettiğim oldu. Hatta bunları düşündükten birkaç gün sonra, yepyeni bir vaziyet, beni bir müddet için tesiri altına aldı ve oyaladı. Fakat ruhumun en derin bir köşesinde bu kanaat yeryüzünün bana ihtiyacı olmadığı kanaati, her zaman için yerleşip kaldı. Hiçbir hareketim onun tesirinden kurtulamadı; ve bugün de, aradan bu kadar uzun seneler geçtiği halde her şeyi, bilhassa cesaretimi büsbütün kırarak beni etrafımdan tamamen uzaklaştıran o ânın bütün teferruatını, hatırlıyorum; o zaman kendi hakkımda verdiğim hükümlerde hata etmiş olmadığımı görüyorum...

Koşa koşa asfalt yola geldim ve Berlin'e doğru yürümeye başladım. Dün akşamdan beri bir şey yememiştim, fakat midemde açlıktan ziyade bir nevi bulantı hissediyordum. Bacaklarımda yorgunluk değil, gövdeme doğru yayılan bir gerilme vardı. Bu sefer ağır ağır ve düşüncelere dalarak gidiyordum. Şehre yaklaştıkça ümitsizliğim artıyordu. Bundan sonraki günlerimin ondan ayrı olarak geçeceğini bir türlü kabul edemiyor, bu ihtimali ciddilikten uzak, gülünç, imkânsız buluyordum... Hiçbir zaman başımı eğip yalvarmaya gidemezdim. Böyle bir şey hem elimden gelmez, hem de bir faydası olmazdı... Çocukluğumda kurduğum hayallere benzeyen, fakat onlara nazaran daha delice, daha saçma ve daha kanlı şeyler tasavvur ediyordum: Gece, tam onun Atlantik'te numara yaptığı sıralarda, kendisini telefona çağırmak, rahatsız ettiğim için af diledikten sonra, kısaca veda ederek, mikrofon başında kafama bir kurşun sıkmak, ne güzel olurdu! Bu müthiş sesi duyunca, evvela ne olduğunu anlamayarak bir müddet duracak, sonra deli gibi "Raif! Raif!" diye bağıırıp benden bir cevap almaya çalışacaktı. Yerde son nefesimi verirken ihtimal ki, bu sesleri de duyar ve gülümseyerek

ölürdüm. Benim nereden telefon ettiğimi bilmediği için çaresizlik içinde çırpınacak, polise haber veremeyecek ve ertesi gün elleri titreyerek gazeteleri karıştırıp, esrarı çözölemeyen bu facia hakkındaki tafsilatı okurken kalbi nedamet ve yeis içinde çırpınacak, ömrünün sonuna kadar beni unutamayacağını, kendimi kanla hatırasına bağladığımı anlayacaktı.

Şehre yaklaşmıştım. Gene aynı köprülerin altından ve üstünden geçtim. Akşam olmaya başlamıştı. Nereye gittiğimi bilmiyordum. Küçük bir parka girip oturdum. Gözlerim yanıyordu. Başımı arkaya atarak gökyüzüne baktım. Karlar ayaklarımı donduruyordu. Buna rağmen saatlerce oturdum. Vücuduma garip bir uyuşukluk yayıldı. Burada donup kalmak ve ertesi gün sessiz sedasız bir yere gömölüvermek... Maria günlerden sonra, tesadüfen bunu haber alınca ne yapardı? Yüzü nasıl bir şekil alırdı? Bütün yaptıklarına nasıl pişman olurdu?

Düşüncelerim hep onun etrafında dönüp dolaşıyordu. Kalktım ve tekrar yola düzöldüm. Şehrin ortalarına gelmek için daha saatlerce yürümem lazımdı. Yolda kendi kendime söylenmeye başladım. Hep ona hitap ediyordum. Tanıştığımız ilk günlerde olduğu gibi bin türlü güzel, cazip, kandırıcı fikirler kafama hücum ediyordu. Bu sözlerin ona tesir etmemesinin, fikrini değiştirmemesinin imkânı yoktu. Gözlerim yaşararak ve sesim titreyerek ona aramızdaki yakınlığı, iki insanın birbirini bulması bu kadar güç olan bu dünyada bizim böyle manasız sebeplerle ayrılmamızın imkânsızlığını anlatıyordum... Benim gibi her zaman sakın, her şeyi kabule amade bir insanın birdenbire coşması, ona evvela garip görünüyor, sonra yavaş yavaş ellerimi tutarak gülümsüyor ve: "Hakkın var!" diyordu.

Evet... Onu görmek ve bütün bunları anlatmak lazımdı. Sabahleyin o kadar kolay kabul ettiğim korkunç kararı değiştirmeliydi... Değiştirecekti. Hatta belki de benim, hemen hemen hiç itiraz etmeden, evinden çıkıp gidişime hayret etmiş, darılmıştı. Onu derhal, hemen bu akşam görmeliydim.

Saat on bire kadar dolaştım ve gece Atlantik'in önünde, bir aşağı, bir yukarı gezinerek, onu beklemeye başladım. Fakat gelmedi. Nihayet kapıda duran sırmalı adama sordum: "Bilmem, bu akşam gelmedi!" dedi. O zaman hastalığının artmış olduğunu tahmin ettim. Koşa koşa evinin önüne kadar gittim. Penceresinde ışık

yoktu. Herhalde uyuyordu. Rahatsız etmenin doğru olmayacağını düşünerek pansiyona döndüm.

Üç gün arka arkaya aynı şekilde onu yolda bekledim, sonra kapısının önüne gittim, karanlık pencerelerine baktım ve hiçbir şey yapmaya cesaret edemeyerek döndüm. Her gün odamda oturuyor, kitap okumaya çalışıyordum. Bir tek harfini bile fark etmeden sayfaları çeviriyor, bazen, dikkat etmeye azmederek baştan başlıyor, fakat birkaç satır sonra gene zihnimin başka yerlerde dolaştığını görüyordum. Gündüzleri hadiseleri olduğu gibi kabul ediyor, onun kararlarının kati olduğunu, aradan biraz zaman geçmesini beklemekten başka bir şey yapamayacağımı anlıyordum. Fakat geceyle beraber muhayyilem faaliyete başlıyor, hummalı bir hasta gibi bana olmayacak şeyler düşündürüyordu. Nihayet, bütün gündüzki kararlarımın aksine olarak, geç vakit evden fırlıyor, onun geçeceği yollarda ve evinin etrafında dolaşıyordum. Artık sırmalı kapıcıya sormaya utandığım için, uzaktan bakmakla iktifa ediyordum. Böylece beş gün geçti. Kendisini her gece, eskisinden daha yakın olarak, rüyamda gördüm.

Beşinci gün, onun gene işine gitmediğini anlayınca, bir gazinodan Atlantik'e telefon ettim ve Maria Puder'i sordum. Hasta olduğu için birkaç günden beri gelmediğini söylediler. Demek sahiden bu kadar hastaydı. Bundan şüphe mi ediyordum? Niçin onun hastalığına inanmak için böyle bir tasdik beklemiştim? Benden kaçmak için işine gitme saatlerini değiştirecek veya kapıcılara talimat vererek beni savdıracak değildi ya!.. Uykuda bile olsa uyandırmak kararıyla, evinin yolunu tuttum. Münasebetimizin hududu, her şeye rağmen bunu yapmak hakkını bana verecek kadar genişti. Bir sarhoşluk gecesinin sabahındaki sahneye bu kadar kıymet vermek doğru olamazdı.

Merdivenleri nefes nefese çıktım ve tereddüt edip vazgeçmemek için derhal elimi zile götürdüm, kısaca çaldım ve bekledim. İçeride hiçbir hareket olmadı. Ondan sonra, birkaç kere daha, uzun uzun çaldım. Beklediğim ayak sesi duyulmadı. Yalnız karşı taraftaki evin kapısı aralandı, uyku sersemi bir hizmetçi:

“Ne istiyorsunuz?” diye sordu.

“Burada oturanı!”

Yüzüme dikkatle baktıktan sonra, ters bir tavırla:

“Orada kimse yok!” dedi. Yüreğim hopladı:

“Başka yere mi taşındılar!”

Telaş ve heyecanım karşımdakini biraz yumuşatmışa benziyordu, başını sallayarak cevap verdi:

“Hayır, annesi hâlâ Prag’dan gelmedi. Kendisi de hastalandı, bakacak kimsesi olmadığı için hasta kasasının doktoru hastaneye kaldırttı!”

Bunları söyleyen kıza doğru koştum:

“Hastalığı nedir? Ağır mı? Hangi hastaneye kaldırdılar? Ne zaman?..”

Suallerimin hücumu karşısında şaşırان hizmetçi, bir adım geri çekildi ve:

“Bağırmanın, ev halkını uyandıracaksınız... İki gün evvel kaldırdılar; galiba Charité’ye götürdüler!” dedi.

“Hastalığı?”

“Bilmiyorum!”

Arkamdan hayretle bakan hizmetçi kıza teşekkür bile etmeden merdivenleri dörder dörder atladım. İlk rastgeldiğim polisten Charité dedikleri bu hastanenin nerede olduğunu öğrendim. Ne maksatla olduğunu bilmeden oraya gittim. Yüzlerce metre uzunluğundaki büyük taş bina içime ürperme verdi. Fakat ben hiç tereddüt etmeden büyük kapıya doğru gittim ve kapıcıyı odasından çıkardım.

Gece yarısından sonra gelen ve bu müthiş soğukta kendisini rahatsız eden ziyaretçiye karşı belki de hak ettiğinden biraz fazla nezaket gösteren kapıcının bana verebilecek hiçbir bilgisi yoktu. Ne böyle bir kadının geldiğinden, ne hastalığından, ne de nereye yatırıldığından haberi vardı. Her sualıma, canı sıkıldığı halde gülümsemeye çalışarak: “Yarın dokuzda gelin, öğrenirsiniz!” demekle mukabele ediyordu.

Maria Puder’i ne kadar sevdiğimi ve ona nasıl delice bağlı olduğumu, sabaha kadar yüksek taş duvarların etrafında dolaştığım ve hep onu düşündüğüm bu gecede tam manasıyla anladım. Birçoklarından dışarı sönük ve sarı bir ışık vuran pencerelere bakıyor, onun bunlardan hangisinde olduğunu tahmin etmeye çalışıyor; yanında bulunmak, ona hizmet etmek, ellerimle alnının terlerini silmek için mukavemet edilmez bir arzu duyuyordum.

Bu akşam anladım ki, bir insan diğer bir insana bazen hayata bağlandığından çok daha kuvvetli bağlarla sarılabilmiş. Gene bu

akşam anladım ki, onu kaybettikten sonra, ben dünyada ancak kof bir ceviz tanesi gibi yuvarlanıp sürüklenebilirim.

Rüzgâr karları bir duvardan öbürüne savuruyor ve gözlerime dolduruyordu. Sokaklarda hiç kimse yoktu. Ara sıra beyaz bir otomobil hastanenin kapısından içeri giriyor, biraz sonra tekrar çıkıyordu. Bir polis, ikinci defa yanımdan geçerken, bana dik dik baktı ve üçüncü seferinde buralarda neden dolaştığımı sordu. İçerde hastam olduğunu söyleyince, gidip istirahat etmemi ve yarın gelmemi tavsiye etti; fakat bundan sonraki tesadüflerinde halime acıyan bir sükûtle yanımdan geçip gitti.

Ortalık aydınlanmaya başlayınca, sokaklar yavaş yavaş canlandı. Biraz sonra, hastanenin müteaddit kapılarından girip çıkan beyaz otomobiller çoğaldı. Saat tam dokuzda, ziyaret günü olmadığı halde, nöbetçi doktordan hastayı görmek müsaadesini aldım. Herhalde yüzümün perişan ifadesi, hakkımda bu istisnanın yapılmasına sebep olmuştu.

Maria Puder, tek yataklı bir odadaydı. Yanımda gelen hemşire, içerde çok kalmamamı, hastanın yorulmasının doğru olmadığını söyledi. Hastalık zatülcenpti. Ama doktor pek tehlikeli bulmuyordu. Maria başını çevirip beni görünce, hemen gülümsedi. Fakat yüzü birdenbire değişti ve telaşlı bir hal aldı. Hemşire odadan çıkıp bizi yalnız bırakır bırakmaz:

“Ne oldun Raif?” diye sordu.

Sesi hiç değişmemişti. Yalnız benzinin solukluğu sarımtırak bir hal almıştı. Yanına sokularak:

“Sen ne oldun? Bak gördün mü?” dedim.

“Bir şey değil... Herhalde geçecek... Ama sen pek bitkin duruyorsun!”

“Hasta olduğunu bu gece Atlantik’ten öğrendim. Eve gittim, karşı dairenin hizmetçisi buraya getirdiklerini söyledi. Gece içeri bırakmadılar, ben de sabahı bekledim!”

“Nerede?”

“Burada... Hastanenin etrafında!”

Gözlerini üstümde gezdirdi. Gayet ciddiydi. Bir şey söyleyecekmiş gibi bir hareket yaptı, sonra vazgeçti.

Hemşire kapıyı araladı. Hastaya veda ettim. Başını salladı, fakat gülümsemedi.

Maria Puder, hastanede yirmi beş gün kaldı. Belki daha fazla tutacaklardı, fakat o, doktorlara burada sıkıldığını, evde de kendisine iyi

bakacağını söyledi. Uzun boylu tavsiyelerle ve deste deste reçetelerle, karlı bir günde, hastaneden çıkıp evine geldi. Ben bu yirmi beş gün zarfında ne yaptığımı şimdi pek hatırlamıyorum. Galiba onu gidip gördüğüm, başucunda durarak, terleyen yüzünü, ara sıra kenara kayan gözlerini ve büyük bir güçlkle nefes alan göğsünü seyrettiğim zamanların haricinde hiçbir şey yapmadım. Hatta yaşamadım bile; çünkü yaşısam şimdi aklımda bu günlere ait hiç olmazsa küçücük bir hatıra bulunurdu. Yalnız onun yanındayken içimi müthiş bir korku, onu kaybetmek korkusu sarardı. Yatağın kenarından dışarı fırlayan parmakları, örtünün nihayetini kabartan ayakları, daha şimdiden ölü bir hal almışlardı. Hatta yüzü, dudakları ve gülüşü de, bu korkunç değişmeye tabi olmak için, küçük bir fırsat, bir an bekliyor gibiydiler... O zaman ben ne yapacaktım? Evet, sükûnetimi muhafaza ederek, son işleriyle uğraşacak, mezarının yerini seçecek, bu sırada Prag'dan dönmüş bulunacak olan annesini teselli edecek ve nihayet onu, birkaç kişiyle beraber, çukura bırakacaktım. Herkesle beraber oradan ayrılacak, bir müddet sonra, gizlice mezarın başına gelecek ve onunla yalnız kalacaktım. Ve işte her şey bu anda başlayacaktı. Onu asıl bu andan itibaren kaybetmiş olacaktım. O zaman ne yapacaktım? Buraya kadar her şeyi bütün teferruatıyla düşünüyör, fakat bundan sonrasını asla tasavvur edemiyordum. Evet, onu toprağın altına koyduktan ve mezarının başındakiler dağılıp onunla baş başa kaldıktan sonra ne yapabildim?.. Bu anda ona ait bütün işler bitmiş olacağına göre, benim yeryüzünde bulunuşum kadar gülünç, sebepsiz bir şey olamazdı... Bütün ruhum korkunç bir boşluk halindeydi. İyileşmeye başladıktan sonra, bir gün bana:

“Doktorlarla konuş, beni artık çıkarsınlar” dedi. Sonra, alelade bir şey söylüyormuş gibi, mırıldandı:

“Bana sen daha iyi bakarsın!”

Cevap vermeden dışarı fırladım. Mütihassıs daha birkaç gün kalmasını istiyordu. Rızı olduk. Nihayet, yirmi beşinci günü, onu kürküne sardım, koluna girerek merdivenlerden indirdim. Bir taksiyle evine getirdim, yukarı çıkarırken, şoför de bir kolundan tutarak yardım etti; buna rağmen, kendisini soyup yatağına yatırdığım zaman bitkin bir haldeydi.

Bu andan itibaren ona hakikaten yalnız ben baktım. İhtiyarca bir kadın öğleye kadar gelip evi temizliyor, büyük bir çini sobayı yakıyor, bir kap hasta yemeği pişiriyordu. Bütün ısrarlarıma rağmen

Maria annesinin çağrılmasına razı olmadı. Eli titreye titreye: “İyi-yim, sen keyfine bak ve kışı orada geçir” diye mektuplar yazıyordu.

“O gelirse bana yardımı olmaz, çünkü kendisi yardıma muhtaç... Boşuna yere üzülsün, beni de üzer!” diyordu. Sonra gene o ehemmiyet vermeyen edasıyla mırıldanıyordu:

“İşte sen bana bakıyorsun ya! Yoksa yoruldu, bıktın mı?”

Fakat bunu söylerken gülümsemiyor, şaka yapmıyordu. Zaten hastalığından beri hemen hemen hiç gülmemişti. Yalnız kendisini hastanede gördüğüm ilk günü beni tebessümle karşılamış, ondan sonra inatçı bir ciddiliği muhafaza etmişti. Bir şeyi rica ederken, teşekkür ederken, herhangi bir mesele üzerinde konuşurken, hep ciddi ve düşünceliydi. Geceleri geç vakte kadar başucunda bekler, sabahleyin erkenden gelirdim. Sonraları öteki odalardan büyükçe bir divan ve annesinin yatak örtülerini getirerek aynı odada yatmaya başladım. Yılbaşı gününün sabahı aramızda geçen hadise, daha doğrusu, buna hadise demek caiz değildi, o küçük konuşma, bir kelimeyle olsun anılmamıştı. Her şey, benim hastaneye ziyaretlerim, onu alıp evine getirişim, buradaki hayatımız, üzerinde konuşmaya lüzum olmayacak kadar tabii telakki ediliyordu. Bu meseleler hakkında en küçük bir imadan her ikimiz de kaçıyoruz. Fakat onun bir şeyler düşündüğü muhakkaktı. Odada birtakım işlerle uğraşıp gezinirken, kendisine yüksek sesle kitap okurken, gözlerinin mütemadiyen beni takip ettiğini, hiç yorulmadan üzerimde durduğunu hissediyordum. Bende bir şeyler arıyor gibiydi. Bir gün, akşamüzeri lambasının ışığı altında, kendisine, Jacob Wassermann’ın “Hiç Öpülmemiş Ağız” diye uzun bir hikâyesini okuyordum. Burada, hayatında hiç kimse tarafından sevilmemiş ve kendisine bile itiraf etmediği halde, bir aşk, bir insan sevgisi bekleyerek ihtiyarlamış bir muallimden bahsediliyordu. Zavallı adamın ruh yalnızlığı, yalnız kendi içinde doğan ve hiç kimse tarafından sezilmeden gene çabucak ölen ümitleri usta bir kalemle tasvir edilmişti. Hikâye bittikten sonra, Maria uzun müddet gözlerini kapayarak sustu. Sonra bana döndü, lakayt bir sesle:

“Yılbaşından sonra birbirimizi görmediğimiz günlerde ne yaptığını anlatmadın!” dedi.

“Hiçbir şey yapmadım!” diye cevap verdim.

“Sahi mi?”

“Bilmem...”

Tekrar bir sükût oldu. İlk defa olarak bu mevzua temas ediyordu. Ama ben şaşırمامıştım. Hatta bu suali uzun zamandan beri beklemekte olduğumu fark ettim. Fakat cevap vereceğim yerde ona yemeğini yedirdim. Sonra güzelce üstünü örttüm, tekrar başucuna oturdum ve:

“Bir şey okuyayım mı?” dedim.

“Sen bilirsin!”

Yemekten sonra, mümkün olduğu kadar can sıkıcı şeyler okuyarak onu uyutmayı âdet etmiştim. Bir an tereddüt ettim:

“İstersen yılbaşından sonra geçen beş günde neler yaptığımı anlatayım, daha çabuk uyursun!” dedim.

Bu nükteme gülmedi; cevap da vermedi; yalnız “Söyle” der gibi başını salladı. Ağır ağır, hafızamı toplamak için ara sıra duraklayarak, başladım. Evden nasıl çıktığımı, nerelere gittiğimi, Wansee’de gördüklerimi ve düşündüklerimi, geceleri nasıl, geçeceği yolda ve sonra evinin etrafında dolaştığımı, nihayet, son akşam, hastanede olduğunu haber alınca, nasıl oraya koştüğümü ve sabaha kadar dışarıda beklediğimi anlattım. Sesim gayet sakindi. Adeta başkasına ait hadiseleri hikâye ediyormuş kadar heyecansızdım. Teferruat üzerinde duruyor, içimden geçenleri, teker teker hatırlayıp tahlil etmeye çalışarak, ortaya döküyordum. O da hiç kımıldamıyordu. Gözlerini kapamıştı. Uyuduğunu zannettirecek kadar hareketsizdi. Buna rağmen ben devam ediyordum. Bütün bunları daha ziyade kendime tekrar ediyormuş gibiydim. Mahiyetini henüz kendimin de anlayamadığım bazı hislerimi olduğu gibi söylüyor, bunlar üzerinde münakaşa ediyor, bir neticeye varmadan başka şeylere geçiyordum. Yalnız bir defa, telefonda ona veda etmek istediğimi anlatırken, gözlerini açtı, yüzüme dikkatle baktı, tekrar kapadı. Çehresinin hiçbir hattı oynamıyordu.

Hiçbir şeyi saklamıyor, buna lüzum görmüyordum. Çünkü hiçbir maksadım yoktu. İçinde yaşadığım hadiseler bana, aradan uzun seneler geçmiş hatıralar gibi yabancı geliyordu. Onlarla aramda bir mesafe teşekkül etmişti. Bunun için hem kendi hakkımdaki, hem onun hakkındaki hükümlerimde, her türlü gizli düşünceden ve hesaptan uzak, adeta insafsızdım. Onu yollarda beklediğim gecelerde kafama hücum eden yığın yığın kandırıcı cümlelerden hiçbirini aklıma gelmiyordu ve ben bunları aramıyordum. İçimde, basit bir “hikâye etmek ihtiyacı”ndan başka hiçbir alaka yoktu. Vak’aları bana

olan nispetleri bakımından değil, kendi ehemmiyetleri bakımından kıymetlendiriyordum. Ve o, en küçük bir hareket bile yapmadığı halde, beni bütün dikkatiyle dinliyordu.

Bunu gayet iyi hissediyordum. Hastanede başucunda onu seyrederken neler düşündüğümü, kendisini nasıl ölmüş olarak tasavvur ettiğimi anlatırken, birkaç kere gözlerini kırptı... O kadar...

Sözlerimi bitirdikten sonra sustum. O da sustu. Belki on dakika böyle kaldık. Nihayet başını bana çevirdi, gözlerini açtı, uzun zamandan beri ilk defa olarak, belli belirsiz gülümsedi (yahut ben böyle zannettim) ve gayet sakin bir sesle:

“Artık uyumayalım mı?” dedi.

Yerimden kalktım; yatacağım yeri düzelttim; soyundum ve elektriği söndürdüm; fakat geç vakte kadar uyuyamadım. Onun da uyanık olduğunu, nefesinin duyulmayışından anlıyordum. Yavaş yavaş gözlerime ağırlık çöktüğü halde, her akşam duymaya alıştığım bu muntazam ve yumuşak nefes hışırtısının başlamasını bekledim. Kendimden geçmemek için gayret ediyor ve mütemadiyen kımıldıyordum. Buna rağmen ilk dalan gene ben oldum.

Sabahleyin erkenden gözlerimi açtım. Oda henüz karanlıktı. Perdelerin arasından pek az bir ışık sızıyordu. Beklediğim sesi: Onun nefes alışını gene bulamadım. Odada insanı ürküten bir sükût vardı. Her ikimiz de, ruhlarımızın bütün gerginliğiyle bekliyor gibiydik. Her ikimizin içine de birçok şeyler birikiyordu. Bunu adeta maddi bir şekilde hissediyordum. Aynı zamanda müthiş bir merakla düşmüştüm: Acaba ne zaman uyandı? Yoksa hiç uyumadı mı, diyordum... Bütün hareketsizliğimize rağmen odanın içini birbirimizin etrafında dolaşan düşüncelerimizin neşrettiği bir hava dolduruyordu.

Yavaşça başımı kaldırdım, karanlığa alışan gözlerim, Maria’nın arkasını bir yastığa dayayarak bana bakmakta olduğunu fark etti. “Günaydın!” dedim ve dışarı çıkarak yüzümü yıkadım. Tekrar odaya girdiğim zaman hasta kadın hep aynı vaziyetteydi. Perdeleri açtım. Gece lambasını kaldırdım. Yattığım sediri düzelttim. Hizmetçiye kapıyı açtım ve Maria’nın sütünü içmesine yardım ettim.

Bütün bunları hemen hemen hiç konuşmadan yapıyordum. Her gün aynı şekilde kalkıyor, aynı işlerle meşgul oluyor, öğleye kadar sabun fabrikasına gidiyor ve öğleden sonra, ona gazete veya kitap okuyarak, dışarıda gördüklerimden ve duyduklarımın bahsederek,

akşamı buluyordum. Bunun böyle olması lazım mıydı, değil miydi? Bilmiyordum. Her şey kendiliğinden bu yolu almıştı ve ben sadece tâbi oluyordum. İçimde hiçbir arzu yoktu. Ne geçmişi, ne geleceği düşünmüyordum, ancak yaşamakta olduğum anları biliyordum. Ruhum rüzgârsız ve kırıksız bir deniz gibi sakindi.

Tıraş olup, üstümü giyindikten sonra, gitmek için Maria'dan izin istedim:

“Nereye gideceksin?” dedi.

Hayret ettim:

“Bilmiyor musun?” dedim. “Fabrikaya!”

“Bugün gitmesen olmaz mı?”

“Olur, fakat neden?”

“Bilmem... Bütün gün hep yanımda kalmanı istiyorum!”

Bunu bir hastalık kaprisi saydım; fakat cevap vermedim. Hizmetçinin yatağın kenarına bıraktığı sabah gazetelerini karıştırmaya başladım.

Maria'nın halinde tuhaf bir telaş, adeta bir rahatsızlık vardı. Gazeteleri bir kenara bırakarak, yanına gidip oturdum ve elimi alnına koydum:

“Bugün nasılsın?”

“İyiyim... Çok iyiyim...”

Hiçbir hareket yapmadığı halde, elimi yüzünden çekmemi istemediğini anladım. Parmaklarımın onun yanaklarına, alnına yapıştığını hissediyordum. Sanki bütün iradesi cildinde toplanmıştı.

Mümkün olduğu kadar lakayt görünmeye çalışan bir sesle:

“Demek çok iyisin!” dedim. “Peki, bu akşam neden hiç uyu madın?”

Bir an şaşırdı. Boynundan yanaklarına doğru bir kırmızılık yayıldı. Bu sualime cevap vermemek için çırpındığı anlaşılıyordu. Birdenbire gözlerini kapadı, büyük bir dermansızlık hissediyormuş gibi, başı arkaya dayandı, duyulur duyulmaz bir sesle:

“Ah Raif!..” dedi.

“Ne var?”

Biraz kendini topladı. Çabuk çabuk nefes alarak:

“Hiç!” dedi, “Bugün yanımdan ayrılmanı istemiyorum... Neden biliyor musun? Dün akşam anlattığın şeylerin, sen gider gitmez, kafama hücum edeceklerini, beni bir dakika bile rahat bırakmayacaklarını zannediyordum...”

“Bilsem anlatmazdım!” dedim.

Başını sallayarak cevap verdi:

“Hayır, öyle demek istemiyorum... Kendim için söylemiyorum... Artık sana güvenemeyeceğim! Seni yalnız bırakmaktan korkuyorum... Evet, bu akşam hemen hemen hiç uyumadım. Hep seni düşündüm. Benden ayrıldıktan sonra neler yaptığını, hastanenin etrafında nasıl dolaştığını, bütün tafsilatıyla, hatta senin anlatmadığın kısımlarla birlikte gördüm... Bunun için artık seni yalnız bırakamam! Korkuyorum... Yalnız bugün için değil... Artık seni hiç yanımdan ayırmayacağım!..”

Alnında küçük küçük ter taneleri belirmişti. Bunları yavaşça sildim. Bu sırada avcumun içinde sıcak bir yaşlık hissettim. Hayretle yüzüne baktım. Gülümsüyordu, uzun zamandan beri ilk defa olarak, apaçık, tertemiz gülümsüyordu; fakat gözlerinin kenarından yanaklarına doğru yaşlar sızılmaktaydı. Başını iki elimle birden yakaladım ve kolumun üzerine yatırdım. Şimdi daha çok, daha rahat gülüyordu; fakat gözyaşları aynı nispette çoğalmıştı. En ufak bir ses çıkarmıyor, göğsü herhangi bir hıçkırıkla sarsılmıyordu. Dünyada bu kadar rahat, bu kadar sükûn içinde ağlanabileceğini tasavvur edemezdim. Beyaz yatak örtüsünün üzerinde birer küçük beyaz kuş gibi duran ellerini tuttum ve onlarla oynamaya başladım. Parmaklarını kıvrıyor, tekrar açıyor ve elini yumruk yaparak avcumun içinde sıkıyordum. Elinin iç tarafında, bir yaprağın damarları gibi ince çizgiler vardı.

Başını yavaşça yastığa bıraktım:

“Yorulacaksınız!” dedim. Gözleri parladı:

“Hayır, hayır!” diyerek koluma sarıldı. Sonra kendi kendine söyleniyormuş gibi:

“Şimdi aramızda noksan olan şeyin ne olduğunu biliyorum!” dedi. “Bu eksik sana değil, bana ait... Bende inanmak noksanmış... Beni bu kadar çok sevdiğine bir türlü inanmadığım için, sana âşık olmadığımı zannediyormuşum... Bunu şimdi anlıyorum. Demek ki, insanlar benden inanmak kabiliyetini almışlar... Ama şimdi inanıyorum... Sen beni inandırdın... Seni seviyorum... Deli gibi değil, gayet akli başında olarak seviyorum... Seni istiyorum... İçimde müthiş bir arzu var... Bir iyi olsam!.. Ne zaman iyi olacağım acaba?..”

Cevap vermedim, yüzümü gözlerinin kenarına sürerek yaşlarını kuruladım.

Bundan sonra, o iyi olup ayağa kalkıncaya kadar, hiç yanından ayrılmadım. Yiyecek ve meyve almak, yahut pansiyona uğrayıp çamaşır değiştirmek için onu bir iki saat yalnız bırakmaya mecbur olunca, zaman bana korkunç derecede uzun görünüyordu. Onu kolundan tutup, bir kanepeye oturturken veya sırtına ince bir hırka bırakırken, hayatımı bir başka insana vakfetmiş olmanın nihayetsiz saadetini duyuyordum. Pencerenin önünde karşı karşıya oturup, saatlerce dışarıyı seyreder, hiçbir şey konuşmaz, yalnız ara sıra birbirimize bakıp gülerdik; onu hastalığı ve beni saadetim çocuklaştırmıştı. Birkaç hafta sonra biraz daha kuvvetlendi. Güzel havalarda beraber sokağa çıkıp yarım saat kadar dolaşmaya başladık.

Dışarı çıkmadan evvel, onu itina ile hazırlıyor, eğildiği zaman öksürük tuttuğu için çoraplarını bile giydiriyordum. Sonra kürk mantosunu sırtına geçiriyor, merdivenlerden ağır ağır indiriyordum!.. Ve evden yüz elli metre kadar ötedeki bir kanepede biraz dinleniyorduk. Oradan Tiergarten'deki gölcüklerden birinin kenarına gider, yosunlu suları ve kuğuları seyrederdik.

Ve bir gün her şey bitti... O kadar basit, o kadar kati bir şekilde bitti ki, ilk anda işin azametini anlamak benim için mümkün olmadı... Yalnız biraz şaşırdım, bir hayli üzüldüm; fakat bu hadisenin hayatım üzerinde bu kadar büyük, bu kadar değişmez bir tesiri olacağını asla düşünmedim.

Son günlerde pansiyona gitmekten çekiniyordum. Odamın parasını peşin olarak vermiş olmama rağmen oraya hiç uğramayışım, ev sahiplerinin bana karşı biraz soğuk davranmalarına sebep oluyordu. Bir gün Frau Heppner:

“Başka bir yere taşındıysanız, haber verin de polise bildirelim. Sonra bizi mesul ederler!” dedi.

Ben işi şakayla geçiştirmek istedim:

“Sizi bırakmama imkân var mı?” diyerek odama girdim. İçinde bir seneden fazla bir zamandır yaşadığım bu oda, birçoğunu Türkiye’den getirdiğim eşyalarım, şurada burada atılmış duran kitaplar, bana tamamen yabancı görünüyordlardı. Bavullarımı açarak kendime lazım olan bazı şeyleri aldım, bir gazeteye sardım. Bu sırada hizmetçi kız içeri girerek:

“Sizin bir telgrafınız var, üç günden beri bekliyor!” dedi ve katlanmış bir kâğıt uzattı.

Evvela hiçbir şey anlamadım. Hizmetçinin elindeki telgrafı bir türlü alamıyordum. Hayır, bu kâğıdın benimle bir alakası olamazdı... Onun içindekini öğrenmemek suretiyle, etrafımda dolaşan bir felaketi uzaklaştırabileceğimi ümit ediyordum.

Hizmetçi beni hayretle süzdü, bir hareket yapmadığımı görünce, telgrafı masanın üzerine bırakarak gitti. Yerimden fırladım, bu sefer, ne olacaksa bir an evvel olsun diye, süratle telgrafı açtım.

Eniştemdendi. "Baban öldü. Yol parasını telledim. Derhal gel!" diyordu. Hepsi bu kadardı. Dört beş basit, manası gayet açık kelime... Buna rağmen uzun müddet elimdeki kâğıda baktım. Her kelimeyi teker teker ve birkaç defa okudum. Sonra kalktım, biraz evvel hazırladığım paketi kolumun altına sıkıştırdım, dışarı çıktım.

Ne olmuştu? Etrafımda hiçbir şeyin değişmediğini görüyordum. Her şey biraz evvel gelirken olduğu gibiydi. Ne bende, ne beni saran eşyada bir başkalık vardı. Maria herhalde pencerede beni bekliyordu. Buna rağmen artık yarım saat evvelki "ben" değildim. Binlerce kilometre uzakta, bir insan yaşamaz oluvermişti; bu vak'a günlerce belki de haftalarca evvel olduğu halde, ne ben, ne Maria herhangi bir şey sezmemiştik. Günlerin birbirinden farkı yoktu. Fakat birdenbire, avuç içi kadar kâğıt, her şeyi altüst ediyor, beni bu dünyadan alıp oraya götürüyor, benim buraya değil, telgrafın geldiği uzak yerlere ait olduğumu hatırlatıyordu.

Burada birkaç aydan beri beni saran hayatı sahici zannetmek, bunun devamına ümit bağlamak suretiyle ne kadar yanıldığımı gayet iyi anlıyordum. Bir taraftan da bu hakikati hâlâ kabul etmemek için çırpınıyordum. Bunun böyle olmaması lazımdı. Herhangi bir yerde doğmuş ve herhangi bir adamın oğlu bulunmuş olmak bu kadar mühim değildi. Asıl mühim olan, iki insanın birbirini bulması bu derece güç olan şu dünyada, bu nadir saadete ermekti. Öte tarafı hep teferruatı. Bunların kendiliğinden düzelmesi, asıl büyük noktaya, birbirimizi bulmuş olmak hakikatine uyması lazımdı.

Fakat böyle olmayacağını da gayet iyi biliyordum. Hayatımızın, birtakım ehemmiyetsiz teferruatın oyuncağı olduğunu, çünkü asıl hayatın teferruatıdan ibaret bulunduğunu görüyordum. Bizim mantığımızla hayatın mantığı asla birbirine uymuyordu. Bir kadın, trenin penceresinden dışarı bakabilir, bu sırada gözüne bir kömür parçası kaçır, o ehemmiyet vermeden bunu ovuşturur ve bu minimini hadise dünyanın en güzel gözlerinden birini kör edebilirdi. Yahut bir

kiremit, hafif bir rüzgârla yerinden oynayarak, devrin gıpta ettiği bir kafayı parçalayabilirdi. Göz mü mühim kömür parçası mı, kiremit mi mühim kafa mı, diye düşünmek nasıl aklımıza gelmiyorsa ve bütün bunları nasıl hiç mütalaa yürütmeden kabule mecbursak, hayatın daha başka türlü birçok cilvelerine de aynı tevekkülle katlanmaya mecburduk.

Acaba hakikaten böyle miydi? Dünyada önüne geçilemeyecek hadiseler vardı ve biz bunların sebep ve mantıklarını anlayamıyorduk, bu doğruydı; fakat bazı mantıksızlıklar ve yolsuzluklar vardı ki, güya tabiatın örnek alınarak yapıldığı halde, yapılmaması pek mümkündü. Mesela, beni Havran'a bağlayan şeyler neydi? Üç beş zeytinlik, birkaç sabunhane, kendilerini tanımayı asla merak etmediğim birkaç akraba... Halbuki buraya bütün hayatımla, bütün yaşayan taraflarımla merbuttum.* Şu halde neden burada kalamıyordum? Gayet basit: Havran'da işler yüzüstü kalır, enişterim bana para göndermezler ve ben burada hiçbir şey yapmaya muktedir olmadan çırpınırdım. Ayrıca birçok şeyler daha vardı: Pasaportlar, sefarethaneleler, ikamet tezkereleri... Bunların insan hayatları için ne derece lüzumlu olduğunu anlamaya imkân yoktu, ama muhakkak ki benim hayatıma istikamet verecek kadar mühimdiler.

Maria Puder'e meseleyi anlattığım zaman bir müddet sustu. Yüzünde garip bir tebessüm vardı: "Ben dememiş miydim?" der gibi önüne bakıyordu. Ruhumdan bütün geçenleri ortaya dökersem gülünç olacağımı sanıyor, müthiş bir gayretle itidalimi muhafazaya çalışıyordum. Yalnız birkaç kere:

"Ne yapayım? Ne yapayım?" dedim.

"Ne mi yapacaksınız? Tabii gideceksiniz... Bir müddet için ben de giderim. Nasıl olsa daha uzun zaman çalışamayacağım. Prag'da, annemin yanında kalırım. Orada kır hayatı sıhhatim için herhalde iyidir. Baharı orada geçiririm."

Beni bir tarafa bırakarak kendine ait projelerden bahsetmesi biraz tuhafıma gitti. Ara sıra kaçamak bakışlarla beni süzüyordu.

"Ne zaman gideceksin?" dedi.

"Bilmem? Yol parasını alınca hareket etmeli..."

"Belki ben daha evvel giderim..."

"Ya?!..."

Hayret edişim onu güldürdü:

* Bağlıydım.

“Hep çocuksun, Raif!” dedi. “Önüne geçmek mümkün olmayan işlerde telaş ve heyecan göstermek çocukluktur. Hem daha vaktimiz var, birçok şeyleri düşünür kararlaştırırız...”

Ufak tefek işlerimi yoluna koymak, pansiyonla alakamı kesmek için tekrar dışarı çıktım. Akşamüzeri Maria’yı hemen seyahate hazır bir şekilde görünce adamakıllı şaşırdım.

“Boş yere vakit ziyan etmeye ne lüzum var?” dedi. “Bir an evvel giderim ve seni, yol hazırlıklarını tamamlamakta serbest bırakırım. Sonra... Ne bileyim... Senden evvel Berlin’den ayrılmaya karar verdim işte... Sebebini kendim de bilmiyorum...”

“Nasıl istersen! ..”

Başka bir şey konuşmadık. Düşünüp kararlaştırmaya niyet ettiğimiz şeylere küçük bir kelimeyle bile dokunmadık.

Ertesi gün, akşam treniyle gitti. Öğleden sonra hiç dışarı çıkmadık. Pencerenin önünde karşı karşıya oturup dışarıyı seyrettik. Defterlerimize birbirimizin adreslerini kaydettik. Mektuplarının beni bulabilmesi için her mektubumda, üzerinde kendi adresim yazılı bir zarf gönderecektim. Çünkü ne onun Arap harflerini yazmasına, ne de bizim Havran’daki posta memurlarının Latin harflerini okumasına imkân vardı.

Bir saat kadar havadan sudan, bu sene kışın uzun sürdüğünden, şubat sonlarına geldiğimiz halde hâlâ ortalıktan kar kalkmadığından bahsettik. Bir an evvel vaktin geçmesini istediği besbelliydi. Halbuki ben, ne kadar saçma olursa olsun, yan yana bulunduğumuz zamanın durup kalmasını, asla bitmemesini temenni ediyordum.

Buna rağmen, konuştuğumuz şeyler, insanı şaşırtacak kadar lüzumsuzdu. Ara sıra birbirimize bakıp şaşkın şaşkın gülümsüyorduk. İstasyona gitmek saati gelince adeta derin birer nefes aldık. Bundan sonra zaman, korkunç derecede çabuk geçti. Eşyalarını yerleştirdiğinde kompartımanda kalmayarak benimle beraber perona inmekte ısrar etti. Aynı manasız gülümsemelerle dolu olan yirmi dakika bana bir saniye kadar kısa göründü. Zihnimden bin bir türlü şey geçiyordu. Fakat bunları bu kadar dar bir vakte sıkıştırmaktansa, hiç söylememeyi tercih ediyordum. Halbuki dünden beri pek çok şeyler söylemek mümkündü. Niçin bu kadar dümdüz ayrılıyorduk?

Maria Puder son birkaç dakika zarfında biraz sükûnetini kaybetmiş benziyordu. Bunu tespit edince memnun oldum: Onun hiç

sarsılmadan gittiğini görmek, beni herhalde pek üzecekti. Müt-madiyen elimi tutup bırakıyor:

“Ne manasız şey?.. Ne diye gidiyorsun sanki?” diye söyleniyordu.

“Asıl sen gidiyorsun, ben daha buradayım!” dedim.

Bu sözümü fark etmemiş göründü. Kolumdan tuttu.

“Raif... Şimdi ben gidiyorum!” dedi.

“Evet... Biliyorum!”

Trenin hareket saati gelmişti. Bir memur vagon kapısını örtüyordu. Maria Puder merdiven basamağına atladı, sonra bana eğilerek, yavaş bir sesle, fakat tane tane:

“Şimdi ben gidiyorum. Fakat ne zaman çağırırsan gelirim...” dedi.

Evvela ne demek istediğini anlamadım. O da bir an durdu ve ilave etti:

“Nereye çağırırsan gelirim!”

Bu sefer anlamıştım. Elleri sarılmak, öpmek için atıldım. Maria içeri girmiş, tren sessiz sedasız hareket etmişti. Bir müddet onun bulunduğu pencerenin yanında koştum, sonra yavaşladım, elimi sallayarak:

“Çağıracağım... Muhakkak çağıracağım!” diye bağırdım.

Gülerek başını salladı. Yüzü ve bakışları bana inandığını gösteriyordu.

İçimde yarı kalmış bir konuşmanın üzüntüsü vardı. Niçin dünden beri bu noktaya temas etmemiştik? Niçin bavul yerleştirmekten, yolculuğun zevklerinden, bu senenin kışından bahsetmiş, fakat asıl kendimize ait olan şeylere hatta yaklaşmamıştık? Ama belki bu daha iyiydi. Uzun uzun konuşacak ne vardı? Hepsi aynı neticeye varacak değil miydi? Maria en iyi şekli bulmuştu... Muhakkak... Bir teklif ve bir kabul... Kısa, münakaşasız ve hesapsız! Bundan daha güzel bir ayrılık olamazdı. Ona niçin söyleyemediğime yanarak kafamda sakladığım bir sürü güzel laflar bunun yanında pek âciz ve renksizdi.

Şimdi onun niçin benden evvel seyahate çıktığını da anlar gibi oluyordum. Ben gittikten sonra Berlin ona ilk günlerde herhalde pek sıkıcı gelecekti. Ben bile, yol hazırlıkları, pasaport, bilet, vize işleri peşinde koşmaktan göz açamadığım halde, onunla beraber dolaştığımız sokaklardan geçerken tuhaf oluyordum. Halbuki ortada artık üzülecek bir şey de yoktu. Türkiye’ye dönüp işlerimi biraz yoluna

koyar koymaz onu çağıracaktım. İşte bu kadar... Hayal kurmaktaki büyük maharetim bu sefer de hemen kendini göstermişti. Havran civarında yaptıracağım güzel köşkün yerini ve onu alıp gezdireceğim tepeleri ve ormanları gözlerimin önünde görüyordum.

Dört gün sonra, Polonya ve Romanya üzerinden Türkiye'ye döndüm. Bu yolculuğun, hatta bunu takip eden birçok senelerin yazılacak bir hususiyetleri yok... Beni Türkiye'ye çeviren hadise üzerinde, ancak Köstence'de vapura bindikten sonra düşünmeye başladım. Demek babam ölmüştü. Bunu hakikatte bu kadar geç idrak ettiğimden dolayı büyük bir utanma duydum. Gerçi babamı gerçek bir muhabbetle sevmem için de ortada bir sebep yoktu; onunla aramızda daima bir yabancılık mevcut kalmıştı ve birisi bana: "Senin baban iyi bir adam mıydı?" diye sorsa, verecek cevap bulamazdım. Çünkü iyiliği ve fenalığı hakkında bir fikir sahibi olacak kadar onu tanımıyordum. Babam benim için "insan" olarak hemen hemen hiç mevcut değildi; yalnız "Baba" dedikleri mücerret bir mefhumun insan şeklinde görünüşüydü. Akşamları kaşlarını çatarak sessiz sedasız eve giren ve ne bizi ne annemizi hitaba layık görmeyen, saçsız başlı, değirmi ve kır sakallı adamla, Havuzlu kahvede göğsünü bağırını açıp gülüşerek ayrıran içtiğini ve küfür savurarak tavla oynadığını gördüğüm kimse bence birbirinden tamamıyla ayırdı... Bu ikincisinin babam olmasını ne kadar isterdim... Halbuki o halinde bile beni görünce derhal yüzü ciddileşir:

"Ne dolaşıyorsun buralarda?.." diye bağıırdı. "Haydi, kahve ocağına var, bir şerbet iç de mahalleye dön, orada oyna!"

Büyüdüğüm, askere gidip geldiğim zaman bile bana karşı muamelesi değişmemişti. Hatta nedense ben akıllandığımı zannettikçe onun nazarında daha küçülüyor gibiydim. Bu sefer benim ikide birde ileri sürdüğüm şahsi fikirlerime ve mütalaalarımaya biraz da istihfafla bakıyordu. Son zamanlarda her arzuma muvafakat edişi, münakaşaya etmeye tenezzül etmeyecek kadar bana ehemmiyet vermediğinin bir alametiydi.

Bütün bunlara rağmen kafamda, onun hatırasını kirletecek bir şey yoktu. Onun boşluğunu değil, fakat yokluğunu hissedecektim. Havran'a yaklaştıkça içime daha çok hüznün çöküyordu. Evimizi ve bütün kasabayı, onsuz tasavvur etmek bana güç geliyordu.

Bunları uzun uzun anlatmaya lüzum yok. Hatta bugünleri takip eden on seneden hiç bahsetmemeyi tercih ederdim, fakat bazı hu-

susların anlaşılması için, hiç olmazsa birkaç sahifenin, hayatımın en manasız devresi olan bu günlere tahsis edilmesi lazım. Havran'da hiç de hoş karşılanmadım. Enişterim benimle alay eder gibi, ablalarım tamamen yabancı, anam eskisinden daha zavallıydı. Evimiz kapatılmış, anam büyük eniştemin yanına göçmüştü. Bana öyle bir teklifte bulunmadığı için eski emektarlardan bir kadınla beraber kocaman evde yalnız başıma yaşamaya başladım. Babamın işlerini elime almak istediğim zaman, ölümünden evvel mirası bölüştürdüğünü haber aldım. Bana düşen malların ne olduğunu enişterimden bir türlü doğru dürüst öğrenemedim. İki sabunhanenin hiç lafı geçmiyordu; bunların bir müddet evvel babam tarafından, hem de enişterimden birine satılmış olduğu anlaşıldı. Bunların bedeli, hatta alelumum* babamda pek bol olduğu rivayet edilen nakit paralar ve altınlar ortada yoktu. Annem hiçbir şeyin farkında değildi. Sorduğum zaman:

“Ne bileyim evladım! Rahmetli herhalde gömdüğü yeri haber vermeden gitti. Enişterin son günlerde hiç başından ayrılmadılar... Öleceği aklına gelir miydi?.. Gömünün yerini diyivermedi besbelli... Ne yapmalı şimdi? Bir bakıcıya gitsek bari... Onlara her şey malum!” diyordu.

Hakikaten annem bundan sonra Havran civarında ziyaret etmedik bakıcı bırakmadı. Onların tavsiyeleriyle zeytinliklerde kazılmadık ağaç dibi, evde eşilmedik duvar kenarı kalmadı. Elinde avcunda kalan beş on parça altını bu uğurda harcadı. Ablalarım da bakıcılara beraber gidiyorlar, fakat masrafa pek yanaşmıyorlardı; bilhassa enişterimin, bir türlü sonu gelmeyen gömü araştırmalarına için için güldüklerinin farkındaydım.

Mahsul zamanı geçtiği için zeytinliklerden bir şey almama imkân yoktu. Bunların bir kısmının gelecek senelerdeki mahsulünü satarak birkaç kuruş temin ettim. Maksadım bu yazı şöyle böyle atlatmak, önümüzdeki sonbaharda, zeytin mevsimi başlar başlamaz, bütün gayretimi sarf ederek vaziyetimi düzeltmek ve derhal Maria Puder'i getirtmekti.

Türkiye'ye geldikten sonra onunla sık sık mektuplaştık. Bir sürü saçma işlerle uğraştığım bu çamurlu ilkbahar ve boğucu yaz günlerinde bana bir parça ferahlık veren onun mektupları ve ona mektup yazdığım saatlerdi. Ben geldikten bir ay kadar sonra annesiyle bera-

* Genellikle.

ber Berlin'e dönmüştü. Mektuplarımı Potsdam Meydanı postanesine yolluyordum, oradan kendisi gidip alıyordu. Yaz ortasında bir kere garip bir şeyler yazmıştı. Bana verilecek çok güzel bir haberi olduğunu, fakat bunu ancak geldiği zaman ve bizzat söyleyeceğini bildiriyordu. (Sonbaharda kendisini çağıracağımı ümit ettiğimi yazmıştım!) Bundan sonra, birçok mektuplarımda tekrar tekrar sorduğum halde, bu iyi haberin ne olduğunu yazmadı. Hep "Bekle, geldiğim zaman öğrenirsin!" diyordu.

Evet, bekledim; hem yalnız sonbahara kadar değil, tam on sene bekledim... Ve bu "güzel" haberi tam on sene sonra öğrendim... Daha dün akşam öğrendim... Fakat şimdi bunu bırakalım ve her şeyi sırasıyla anlatalım.

Bütün yaz, ayağымda çizmeler, altımda bir at, dağda bayırda zeytinlikleri dolaştım. Babamın, nedense en çorak, en yolsuz, en güdük yerleri bana bırakmış olduğunu hayretle görüyordum. Buna mukabil, ovada, sulak ve kasabaya yakın yerlerde bulunan ve her bir ağacı yarın çuvaldan fazla mahsul veren zeytinlikler ablalarıma, yani enişterime bırakılmıştı. Gezip dolaştığım yerlerdeki ağaçların çoğunun, senelerden beri budanıp temizlenmedikleri için, yabanileşmeye başladıklarını, babamın zamanında kimsenin zahmet edip bu dağ başlarından mahsul kaldırmaya gelmediğini anladım.

Babamın hastalığından, annemin zavallılığınan ve ablalarımın korkaklığından istifade edilerek yokluğымda bir hayli dolaplar dönmüşe benziyordu. Fakat ben yorulmadan çalışmak suretiyle her şeyi düzeltereğimi ümit ediyor, Maria'dan gelen her mektuptan yeni cesaret ve şevk alıyordum.

Teşrinievvel* başlarında, tam zeytin işlerinin kızışmaya başladığı ve benim onu çağırmayı düşündüğüm sıralarda birdenbire mektupların arkası kesildi. Evi tamir ettirmiş, bütün Havranlıların, tabii en başta akrabalarımın hakarete kadar varan istihfafları ve hayretleri arasında, İstanbul'a sipariş ettiğim birçok ev eşyası meyanında bir de banyo getirtmiş ve eski gusulhaneye** fayans döşeterek oraya koydurmuşum.

Bunun sebebini henüz hiç kimseye ifşa etmediğim için herkes bu hareketimi züppeliğe, üstünkörü frenk mukallitliğine, ukalalığa

* Ekim.

** Yıkanılacak yer. Eski evlerde genellikle su dökünmek için yapılmış küçük, hücremsi yer.

hamlediyordu. Hele benim gibi daha işlerini şöyle bir nizama sokmamış bir adamın borç almak veya mahsul satmak suretiyle eline geçirdiği birkaç kuruşu aynalı dolapla banyoya verişi doğrudan doğruya delilikti. Ben bu ithamlara için için gülüyordum. Onların beni anlamalarına imkân yoktu. İzahat vermeye de asla mecbur değildim.

Fakat on beş yirmi gün geçtiği halde Maria'nın bana cevap yazmaması beni fena halde telaşa düşürdü. Şüphelenmeye, vesveselenmeye hazır olan zihnim, bin bir türlü ihtimallerle beni kıvrandırmaya başladı. Üst üste yazdığım mektuplara da cevap alamayınca büsbütün yeise düştüm. Zaten son mektuplarının arası gitgide açılmıştı ve sayfeler gitgide daha az ve daha güçlkle doluyor gibiydi... Bütün mektuplarını önüme dökerek teker teker okudum. Son aylarda yazılanlarda biraz şaşkınlık, saklanmak isteyen bir şeyler ve her zamanki açık Maria'ya pek yakışmayan kaçamaklı, gizli kapaklı ifadeler vardı. Hatta, bir an evvel çağırmanı mı istiyor, yoksa çağırmamdan korkuyor ve sözünden dönmek mecburiyetinde kalacağı için üzülmüyor mu, diye tereddüde düştüğüm de olmuştu. Artık her satırdan, her yarım kalmış ifadeden, her şakadan birtakım manalar çıkarıyor ve deliye dönüyordum.

Bütün yazdıklarım boşa gitti ve bütün korktuklarım doğru çıktı.

Bir daha Maria Puder'den haber alamadım ve ismini duyamadım... Yalnız dün... Fakat daha buraya gelmedik... Bir ay sonra, son göndermiş olduğum mektuplar, "postaneden alınmadığı için gönderene iade" kaydıyla geri geldi. O zaman her şeyden ümidimi kestim. Birkaç gün içinde ne kadar değiştiğimi düşününce bugün bile şaşıyorum. Bana hareket etmek, görmek, duymak, hissetmek, düşünmek, hülâsa yaşamak kabiliyetini veren bir şey içimden çekilip alınmış gibi, posa haline geldiğimi fark ettim.

Bu sefer, yılbaşı gecesini takip eden günler gibi de değildim. O zaman asla bu kadar ümitsiz olmamıştım. Ona yakın olmak şuuru, gidip kendisiyle konuşmak, onu ikna etmek düşüncesi beni hiçbir zaman terk etmemişti. Fakat şimdi tamamen âcizdim. Aradaki bu muazzam mesafe elimi kolumu bağlıyordu. Evde kapanıyor, odadan odaya dolaşıyor, onun mektuplarını ve benim geri gelen mektuplarımı tekrar tekrar okuyor, o zamana kadar gözümünden kaçan noktalar üzerinde duruyor ve acı acı gülüyordum.

İşlerime, hatta alelumum kendime karşı alakam birdenbire azalmış, yok denecek bir hale gelmişti. Zeytinlerini silkmek, toplamak,

fabrikaya götürüp yağ çıkartmak işlerini şunun bunun elinde bıraktım. Bazen çizmelerimi çekip kırlara çıksam bile, hiç insan yüzü görmeyeceğim taraflarda dolaşmayı tercih ediyor, gece yarısı eve gelip mindere uzanıyor ve birkaç saat uykudan sonra ertesi sabah, “Neden hâlâ yaşıyorum?” diye acı bir hisle uyanıyordum.

Maria Puder’le tanışmadan evvelki boş, gayesiz, maksatsız günler, eskisinden çok daha ıstırap verici bir halde, yeniden başlamıştı. Arada bir fark vardı: Hayatın bundan ibaret olduğunu zannettiren bilgisizliğimin yerini şimdi, dünyada başka türlü de yaşanabileceğini bir kere öğrenmiş olmanın azabı tutuyordu. Etrafımın artık hiç farkında değildim. Hiçbir şeyden zevk almama imkân olmadığını hissediyordum.

Bir müddet, kısa bir müddet, o kadın beni her zamanki âciz, miskin halimden kurtarmış; bana erkek, daha doğrusu insan olduğumu, benim de içimde, yaşamaya müstait* taraflar bulunduğunu, dünyanın zannedildiği kadar manasız olmayabileceğini öğretmişti. Fakat ben, onunla aramdaki rabıtayı kaybeder etmez, onun tesirinden kurtulur kurtulmaz, tekrar eski halime dönmüştüm. Ona ne kadar muhtaç olduğumu şimdi anlıyordum. Ben hayatta yalnız başına yürüyebilecek bir insan değildim. Daima onun gibi bir desteğe muhtaçtım. Bunlardan mahrum olarak yaşamam mümkün olamazdı. Buna rağmen yaşadım... Ama, işte netice meydanda... Eğer buna yaşamak demek caizse, yaşadım...

Bir daha Maria’dan haber alamadım. Berlin’deki pansiyon sahibi verdiği cevapta Frau van Tiedemann’ın artık onların yanında oturmadığını, bu sebepten dolayı istediğim malumatı veremeyeceğini bildiriyordu. Başka kimden sorabilirdim? Annesiyle beraber Prag’dan döndükleri zaman yeni bir eve çıktıklarını yazmıştı. Fakat adresini bilmiyordum. Almanya’da kaldığım iki seneye yakın zaman zarfında ne kadar az insanla tanışmış olduğumu düşününce hayret ettim. Berlin’den başka bir yere gitmemiştim, şehri aşağı yukarı çıkmaz sokaklarına kadar biliyordum. Gezmediğim müze, resim galerisi, nebatat ve hayvanat bahçesi, orman ve göl bırakmamıştım. Buna rağmen bu şehirde yaşayan milyonlarca insandan ancak birkaç tanesiyle konuşmuş, yalnız bir tanesini tanımıştım.

Belki bu da kâfiydi. Bir insana bir insan herhalde yeterdi. Fakat o da olmayınca? Her şeyin bir hayal, aldatıcı bir rüya, tam bir vehim

* Yetenekli.

olduğu meydana çıkınca ne yapılabilirdi? Bu sefer inanmak ve ümit etmek kabiliyetini ben kaybetmiştim. İçimde insanlara karşı öyle bir itimatsızlık, öyle bir acılık peyda olmuştu ki, bundan zaman zaman kendim de korkuyordum. Kim olursa olsun, temasa geldiğim herkesi düşman, hiç değilse muzır bir mahluk telakki ediyordum. Seneler geçtikçe bu his kuvvetini kaybedeceğine şiddetlendi. İnsanlara karşı duyduğum şüphe, kin derecesine çıktı. Bana yaklaşmak isteyenlerden kaçtım. Kendime en yakın bulduğum veya bulacağımı zannettiğim insanlardan en çok korkuyordum. “O bile böyle yaptıktan sonra!..” diyordum... Ne yapmıştı, bu malum değildi; ve asıl bunun için muhayyilem en fena ihtimaller üzerinde duruyor ve en ağır hükümleri veriyordu. Öyle ya... Bir ayrılık anında, basit bir heyecanın sevkiyle verilmiş bir sözü tutmamak için en kolay çare, münasebeti hiç münakaşasız kesivermekti. Postaneden mektuplar alınmaz... Cevap verilmez... Var zannedilen şeyler bir anda yok oluverirdi. Kim bilir hangi yeni macera, hangi yakın ve daha makul saadet şimdi ona kollarını açmış bulunuyordu. Bunu bırakıp, saf bir çocuğa biraz da gönlünü almak için söylenmiş bir söze bağlanarak meçhul bir hayata, nereye varacağı malum olmayan bir maceraya atılmak, onun daima iyi işleyen kafasının kabul edeceği bir iş değildi.

Fakat niçin bunları bu kadar ince düşündüğüm halde bir türlü kendimi hadiselerle uyduramıyordum? Niçin hayatta önüme çıkan her yeni yola adım atmaktan bu kadar çekiniyor; her yaklaşan insanı, bana fenalık etmeye geliyormuş gibi, endişe ile karşılıyordum? Bazen kendimi bir müddet için unuttuğum, bir insanda kendime yakın taraflar bulduğum oluyordu. Fakat kafama, çıkmaz bir şekilde yerleşmiş olan o korkunç hüküm, derhal kendini gösteriyor; “Unutma, unutma, unutma ki, o sana daha yakındı... Buna rağmen böyle yaptı...” diye beni hakikate davet ediyordu. Herhangi bir kimsenin bana bir adıma kadar yaklaştığını görüp ümitlere düşsem, hemen kendimi topluyor: “Hayır, hayır, o bana daha çok yaklaşmıştı... Aramızda artık mesafe bile kalmamıştı... Fakat işte, sonu!” diyordum. İnanmamak, inanamamak... Bunun ne kadar korkunç olduğunu her gün, her an hissediyordum. Bu histen kurtulmak için yaptığım bütün hamleler boşa çıktı... Evlendim... Daha o gün, karımın bana herkesten daha uzak olduğunu anladım. Çocuklarım oldu... Onları sevdim, fakat hayatta kaybetmiş olduğum şeyi bana asla veremeyeceklerini bile bile...

İşlerim bana hiçbir zaman alaka vermedi. Bir makine gibi, ne yaptığımı bilmeden çalıştım. Bile bile aldatıldım ve bundan bir nevi de zevk duydum. Enişteleirim tarafından aptal yerine kondum ve aldırış etmedim. Borçlarım, borçlarımın faizi ve evlenme masrafları elimde avcumda kalan birkaç parça malı aldı, götürdü. Zeytinlikler para etmiyordu. Parası olanlar, emvali metrukeden yok pahasına mal almaya alışmışlardı. Senede yedi sekiz liralık mahsul verebilecek olan bir ağaç kökü yarım liraya müşteri bulamıyordu. Enişteleirim, sırf beni müşkül vaziyetinden kurtarmak ve ailenin servetinin dağılmasına meydan vermemek için borçlarımı ödediler ve zeytinliklerimi aldılar... On dört odalı harap evden ve birkaç parça eşyamızdan başka bir şeyim kalmamıştı. Karımın babası henüz sağdı ve Balıkesir'de memurdu; onun delaletiyle vilayet merkezinde bir şirkete memur oldum. Senelerce kaldım. Aile yükü arttıkça benim hayatla alakam azalıyor, artması icap eden gayretim büsbütün yok oluyordu. Kaynatam öldü ve baldızıyla kayınlarım başıma kaldı. Aldığım kırk lira ile hepsini geçindirmeme imkân yoktu. Karımın uzak bir akrabası beni Ankara'ya, şimdi çalıştığım bankaya aldırıldı. Lisan bildiğim için, pısırlıklığıma rağmen çabuk terakki edeceğimi umuyordu. Hiç de beklediği gibi olmadı. Nerede bulunduysam, etrafımdakiler için varlığımla yokluğum müsaviydi. Her yerde birçok fırsatlar çıkıyor, birçok insanlar, ruhumda fazlasıyla bulunduğunu bildiğim sevgiyi sarf etmek, tekrar yaşamaya başlamak için bana kısa ümitler veriyordu. Fakat bir türlü kendimi o şüpheden kurtaramıyordum. Dünyada bir tek insana inanmıştım. O kadar çok inanmıştım ki, bunda aldanmış olmak, bende artık inanmak kudreti bırakmamıştı. Ona kızgın değildim. Ona kızmama, darılmama, onun aleyhinde düşünmeme imkân olmadığını hissediyordum. Ama bir kere kırılmıştım. Hayatta en güvendiğim insana karşı duyduğum bu kırgınlık, adeta bütün insanlara dağılmıştı; çünkü o benim için bütün insanlığın timsaliydi. Sonra, aradan seneler geçtiği halde, nasıl hâlâ ona bağlı olduğumu gördükçe, ruhumda daha büyük bir infial duyuyordum. O beni çoktan unutmuş olacaktı. Kim bilir şimdi kimlerle yaşıyor, kimlerle dolaşıyordu. Akşamüzerleri evde çocukların gürültüsünü, mutfakta bulaşık yıkayan karımın terlik seslerini, tabak şıkırtılarını ve baldızıyla kayınlarımın ağız kavgalarını dinlerken gözlerimi kapar, Maria'nın bu anda nerede bulunduğunu tasavvur ederdim. Belki gene kafa dengi bir insanla

beraber nebatat bahçesinin kızıl yapraklı ağaçlarını veya loş bir sergide, batmakta olan güneşin camlardan vuran ışığı altında, usta fırçaların ölmez eserlerini seyrediyordu. Bir akşam eve dönerken mahallenin bakkalına uğramış, öteberi almıştım. Tam kapıdan çıkacağım sırada, karşı evin bir odasında kira ile oturan bekârın radyosu, Weber'in Oberon operası uvertürünü çalmaya başladı. Az daha elimdeki paketleri yere düşürecektim. Maria ile beraber gittiğimiz birkaç operadan biri de buydu ve onun Weber'e hususi bir muhabbeti olduğunu biliyordum; yolda, hep onun uvertürünü ıslıkla çalardı. Kendisinden daha dün ayrılmış gibi taze bir hasret duydum. Kaybedilen en kıymetli eşyanın, servetin, her türlü dünya saadetinin acısı zamanla unutuluyor. Yalnız kaçırılan fırsatlar asla akıldan çıkmıyor ve her hatırlayıшта insanın içini sızlatıyor. Bunun sebebi herhalde, "Bu öyle olmayabilirdi!" düşüncesi, yoksa insan mukadder telakki ettiği şeyleri kabule her zaman hazır.

Karımdan, çocuklarımdan, alelumum ev halkından fazla bir alaka gördüğüm yoktu; fakat bunu beklemeye hakkım olmadığını da biliyordum. Berlin'de, o garip yılbaşı gününde ilk defa olarak duyduğum lüzumsuzluk hissi bende tamamen yerleşmişti. Benim bu insanlara ne lüzumum vardı? Beş on kuruş ekmek parası için bana tahammül edilebilir miydi? İnsanlar birbirinin maddi yardımlarına ve paralarına değil, sevgilerine ve alakalarına muhtaçtı. Bu olmadıktan sonra, aile sahibi olmanın hakiki ismi, "birtakım yabancılar beslemek"ti. Bunun bir an evvel sona ermesini ve onların bana hiçbir suretle muhtaç olmayacakları ânı özlüyordum. Yavaş yavaş bütün hayatım, henüz pek uzak olan bu günü hasretle beklemek şeklini aldı. Adeta gününün yetmesini bekleyen bir mahpus gibiydim. Günlerin, ancak beni bu akıbete yaklaştırmak bakımından birer kıymeti vardı. Bir nebat gibi, şikâyetsiz, şuursuz, iradesiz, yaşayıp gidiyordum. Yavaş yavaş hislerim kütleleşmişti. Hiçbir şeyden müteessir olmuyor, hiçbir şeye sevinmiyordum.

İnsanlara kızmama imkân yoktu, çünkü insanların en kıymetlisi, en iyisi, en sevgilisi bana en büyük kötülüğü etmişti; diğerlerinden başka bir şey beklenebilir miydi? İnsanları sevmeme ve onlara tekrar yaklaşmama da imkân yoktu; çünkü en inandığım, en güvendiğim insanda aldanmıştım. Başkalarına emniyet edebilir miydim?

Böylece herhalde seneler geçecek, beklediğim gün gelecek ve her şey sona erecekti. Başka hiçbir şey istemiyordum. Hayat bana

kötü bir oyun oynamıştı. Pekâlâ; işte, ne kendime, ne başkalarına kabahat bulmuyor, hadiseleri olduğu gibi kabul ediyor ve sessizce katlanıyordum. Ama bunun sürüp gitmesine lüzum yoktu. Sıkılıyordum, sadece sıkılıyordum. Başka bir şikâyetim yoktu.

Günün birinde... Yani dün, cumartesi günü, öğleüzeri eve gelmiş ve soyunmuştum. Karım öteberi lazım olduğunu söyledi: “Yarın dükkânlar kapalıdır, çarşıya kadar bir daha yoruluver!” dedi. Canım istemeye istemeye giyindim. Hale kadar yürüdüm. Ortalık oldukça sıcaktı. Sokaklarda maksatsız dolaşanlar ve tozlu havada bir parça akşam serinliği arayanlar çoktu. Ben de alışverişi bitirdikten sonra paketleri koltuğuma sıkıştırarak heykele doğru yürüdüm. Eve her zamanki eğri büğrü sokaklardan değil, biraz dolaşarak da olsa, asfalt yoldan dönmek istiyordum. Dükkânlardan birinin önünde sallanan kocaman saat altıyı gösteriyordu. Birdenbire kolumdan yakalandığımı hissettim. Bir kadın sesi kulağımın dibinde adeta bağırırcasına:

“Herr Raif!” diyordu.

Bu Almanca hitaptan fena halde şaşırdım. Neredeyse korkumdan silkinip kaçacaktım. Kadın beni sımsıkı yakalamış:

“Hayır, yanılmıyorum, siz sahiden Herr Raif’siniz! Aman, insan bu kadar değişir!” diye bağırıyor ve sokaktan geçenler bize bakıyordu.

Başımı yavaşça kaldırdım. Daha yüzünü görmeden, muazzam vücudundan, kim olduğunu anlamıştım. Sesi de hiç değişmemişti:

“Ah, Frau van Tiedemann, sizi Ankara’da görmek kimin aklına gelirdi?” dedim.

“Hayır, Frau van Tiedemann değil... Sadece Frau Döppke!.. Bir koca uğruna bir van feda ettim, fakat pek zararlı değilim!”

“Tebrik ederim... demek...”

“Evet evet, tahmin ettiğiniz gibi... Siz döndükten pek az zaman sonra biz de pansiyondan ayrıldık... Tabii beraberce... Prag’a gittik...”

Prag der demez içim cız etti. Deminden beri aklıma getirmek istemediğim şeyi bu sefer zapt etmeme imkân kalmamıştı. Fakat ne diye soracaktım? Benim Maria ile olan münasebetimden onun haberi yoktu, sualime ne mana verecekti? Nereden tanıdığımı sormayacak mıydı? Sonra söyleyeceği şeyler... Bunları hiç öğrenmemek daha iyi olmaz mıydı? Aradan bu kadar seneler –tam on sene, hatta biraz da fazla– geçtikten sonra öğrenmenin ne faydası vardı?..

Hâlâ sokak ortasında durduğumuzu fark ettim ve:

“Gelin bir yerde oturalım; birbirimize soracak şeyler vardır... Sizi Ankara’da gördüğüme hâlâ hayret ediyorum!” dedim.

“Evet, bir yerde otursak ne iyi olurdu, fakat bizim tren vakti geliyor, bir saatten az kalmış... Kaçırmayalım... Ankara’da olduğunuzu bilseydim muhakkak arardım. Dün gece geldik. Bu akşam da gidiyoruz...”

Kadının yanında, sekiz dokuz yaşlarında sarı benizli, sessiz bir kız çocuğu bulunduğunu ancak şimdi görüyordum. Güldüm:

“Kızınız mı?” dedim.

“Hayır” dedi, “akrabam!.. Oğlum hukuk tahsilini bitiriyor!”

“Gene kendisine kitap tavsiye ediyor musunuz?”

Bir müddet hatırlayamadı, sonra gülerek:

“Evet, hakkınız var, fakat artık benim tavsiyelerimi dinlemiyor. O zaman daha pek küçüktü... On iki yaşında filan... Aman yarabbi, seneler ne çabuk geçiyor!..”

“Evet... Fakat siz hiç değişmemişsiniz!”

“Siz de!”

Biraz evvel daha samimi olduğunu hatırladım ve sesimi çıkarmadım.

Aşağıya doğru yürüyorduk. Maria Puder hakkında soracağım şeylere nasıl başlayacağımı bir türlü bilmiyor, hep lüzumsuz, beni alakadar etmeyen mevzularda dolaşıyordum.

“Ankara’ya niçin geldiğinizi hâlâ söylemediniz!”

“Ha, evet, bakın asıl bunu anlatayım... Biz Ankara’ya gelmedik, Ankara’dan geçiyoruz... Geçerken uğradık.”

Bir limonatacıda beş dakika oturmaya razı oldu ve hikâyesine orada devam etti:

“Kocam şimdi Bağdat’ta... Biliyorsunuz ya, o müstemleke tüccarıdır!”

“Ama Bağdat Alman müstemlekesi değil galiba!”

“Biliyorum canım... Fakat kocamın sıcak memleket mahsulleri üzerinde ihtisası var. Bağdat’ta hurma üzerine iş yapıyor!”

“Kamerun’da da hurma ticareti mi yapıyordu?”

Kadın, “Pek münasebetsizsin” der gibi yüzüme baktı:

“Bilmiyorum, kendisine mektup yazın ve sorun! Kadınları ticaret işlerine karıştırmıyor!”

“Şimdi nereye gidiyorsunuz!”

“Berlin’e... Hem memleketi ziyaret; hem de...” yanında oturan soluk benizli çocuğu gösterdi:

“Hem de bu çocuk için... Biraz zayıf diye kışı bizim yanımızda geçirdi. Şimdi tekrar alıp götürüyorum.”

“Demek sık sık Berlin’e gidip geliyorsunuz!”

“Senede iki defa!”

“Herr Döppke’nin işleri iyi gidiyor galiba!”

Güldü ve kırıttı.

Hâlâ soramıyordum. Artık kendim de farkına varmıştım ki, bu tereddüt, nasıl soracağımı bilmemekten değil, öğreneceklerimden korkmaktan geliyordu. Fakat benim için her şey müsavi değil miydi? İçimde hiçbir canlı his yoktu. Neden korkuyordum? Maria da kendisine göre bir başka Herr Döppke bulmuş olabilirdi. Belki de hâlâ bekârdı ve erkekten erkeğe koşarak, “inanacak adam” arıyordu. Herhalde benim çehremi hatlarını bile unutmuş olacaktı.

Düşündüğüm zaman ben de onun çehresini hatırlayamadım ve on seneden beri ilk defa olarak, ne benim onda, ne de onun bende resmimiz bulunmadığını fark ettim... Hayret içinde kaldım. Nasıl olmuş da ayrılırken bunu düşünmemiştik? Haydi, diyelim ki, pek çabuk buluşacağımızı tahmin etmiş ve hafızalarımızın kuvvetine güvenmiştik, fakat bunu ancak şimdi fark etmeme ne demeliydi? Onun çehresini gözlerimin önüne getirmek lüzumunu hissetmemiş miydim?

İlk aylarda yüzünün bütün hatlarını hafızamda sakladığımı ve her an, hiç güçlük çekmeden hayalimde yaşattığımı hatırlıyordum... Sonra... Her şeyin bittiğini anlayınca, bu çehreyi görmekten ve tasavvur etmekten büyük bir dikkatle kaçmıştım. Buna dayanamayacağımı biliyordum. Onun, Kürk Mantolu Madonna’nın yüzü, muhayyilemde bile olsa, bana bütün sükûnumu kaybettirecek kadar kuvvetli ve tesirliydi.

Ancak, şimdi, bütün eski günleri ve hatıraları, hiçbir heyecan duymayacağımdan emin olarak, bir kere daha yâd etmek isteyince, onun çehresini aramış, fakat bulamamıştım... Ve bende bir resmi bile yoktu...

Ne lüzumu var?

Frau Döppke saatine baktı ve kalktı. Beraber istasyona doğru yürüdük.

Kadın, Ankara’dan ve Türkiye’den pek memnundu:

“Ecnebilere bu kadar hürmet edilen bir memleket görmedim!” diyordu. “İsviçre bile, refahını ecnebi seyyahlara borçlu olduğu

halde, böyle değildir. Halk her yabancıya adeta zorla evine girmiş biri gibi bakar... Halbuki Türkiye’de herkes, bir ecnebiye bir kolaylık yapmak için sanki fırsat bekliyor; sonra Ankara pek hoşuma gidiyor!”

Yaşlı kadın boyuna konuşuyordu. Küçük kız beş on adım ileri-den gidiyor, eliyle yolun kenarındaki ağaçlara dokunuyordu. İstasyona bir hayli yaklaştıktan sonra, son bir kararla, fakat mümkün olduğu kadar lakayt görünmeye çalışarak, söze başladı:

“Berlin’de akrabanız çok mudur?”

“Hayır, pek çok değil... Ben asıl Praglıyım, Çek Almanlarından... İlk kocam da Hollandalıydı.. Neden sordunuz?”

“Ben oradayken, sizin akrabanız olduğunu söyleyen bir kadın görmüştüm de...”

“Nerede?”

“Berlin’de... Bir resim sergisinde tesadüf etmiştim... Galiba ressamdı...”

Kadın birdenbire alakalandı:

“Peki... Sonra?” dedi.

Ben tereddüt ederek:

“Sonra... Bilmem... Bir kere mi ne konuşmuştuk... Güzel bir tablosu vardı... O vesileyle...”

“İsmi ni hatırlıyor musunuz?”

“Galiba Puder olacaktı... Öyle ya, Maria Puder! Tablonun altında imzası vardı... Katalogda da yazıyordu...”

Kadın cevap vermiyordu. Tekrar kendimi topladım:

“Tanıyor musunuz?” dedim.

“Evet, akrabam olduğunu size ne diye söyledi?”

“Bilmem... Galiba ben oturduğum pansiyondan bahsetmiştim de, o da benim orada bir akrabam vardır, demişti... Yahut da başka türlü... Şimdi hatırlayamıyorum tabii... On sene bu!”

“Evet... Az zaman değil... Annesi bana, kızının bir zamanlar bir Türkle ahabap olduğunu ve bütün gün ondan bahsettiğini söylemişti de, acaba siz miydiniz diye merak ettim. Fakat garip değil mi, kadın kızının hayran olduğu bu Türkü bir kere bile görmemiş... O sene Prag’a gitmişti, Türk talebenin Berlin’den ayrılmış olduğunu, orada kızından öğrenmiş!..”

İstasyona gelmiştik. Kadın trene doğru yürüdü. Ben, sözü değiştirmek bir daha aynı mevzua dönemeyeceğimden ve asıl istedikle-

rimi öğrenemeyeceğimden korkuyordum. Onun için, sözüne devam etmesini büyük bir alakayla bekleyerek gözlerinin içine baktım.

Kadın, eşyasını vagona yerleştirmiş olan otel garsonunu savdıktan sonra, bana döndü:

“Neden soruyorsunuz?” dedi. “Maria’yı pek az tanıdığınızı söylüyordunuz!”

“Evet... Fakat üzerimde çok kuvvetli bir tesir bırakmış olacak... Tablosu çok hoşuma gitmişti...”

“İyi bir ressamdı!”

İçimde birdenbire beliren, fakat mahiyetini anlayamadığım bir endişe ile sordum:

“Ressamdı mı dediniz? Şimdi değil mi?”

Kadın, etrafına bakınarak, küçük kızı aradı, onun vagona girip oturmuş olduğunu görünce, başını bana doğru eğerek:

“Tabii değil...” dedi. “Çünkü artık yaşamıyor!”

“Nasıl?”

Bu kelimenin ağzımdan bir ıslık gibi çıktığını duydum. Etrafımızdakiler dönüp baktılar ve kompartımandaki çocuk başını pencereden uzatarak hayretle beni süzdü.

Kadının gözleri dikkatle üzerimde dolaşıyordu:

“Niçin bu kadar şaşırdınız?” dedi, “Neden sarardınız? Pek az tanıdığınızı söylemişsiniz?”

“Ne de olsa” dedim, “hiç tahmin edilmeyen bir ölüm!”

“Evet... Ama yeni bir şey değil... Belki o n sene oluyor...”

“On sene mi? İmkânı yok...”

Kadın beni tekrar süzdükten sonra, biraz kenara çekti:

“Görüyorum ki, Maria Puder’in ölümü sizi alakadar ediyor. Kısaca anlatayım bari” dedi. “Siz Türkiye’ye dönmek için pansiyondan ayrıldıktan iki hafta kadar sonra, biz de Herr Döppke ile beraber kalktık, Prag civarında bir çiftlik sahibi olan akrabalarımıza gittik. Orada bu Maria Puder’le annesine tesadüf ettik. Annesiyle aram pek iyi değildi, fakat orada bunun üzerinde durmadık. Maria pek zayıf ve halsizdi, Berlin’de ağır bir hastalık geçirdiğini söylüyordu. Bir müddet sonra, tekrar Berlin’e döndüler. Kız oldukça kendini toplamıştı. Biz de kalktık, kocamın asıl memleketi olan Doğu Prusya’ya gittik... Kışın Berlin’e geldiğimiz zaman Maria Puder’in teşrinievvel başlarında öldüğünü duyduk. Tabii dargınlığı filan unuttum ve hemen annesini aradım. Pek perişandı, adeta altmış yaşında gibi olmuştu. Halbuki

o sırada ancak kırk beş kırk altı yaşlarındaydı. Bize anlattığına göre, Prag'dan ayrıldıktan sonra Maria kendisinde bazı değişiklikler hissetmiş, doktora gitmiş, gebe olduğu anlaşılmış. Evvela bundan pek memnun olmuş, fakat annesinin bütün ısrarlarına rağmen çocuğun kimden olduğunu söylememiş. Hep: "Sonra öğreneceksin!" dermiş ve yakında yapacağı bir seyahatten bahsedermiş. Gebeliğin sonlarına doğru sıhhati bozulmaya başlamış, doktorlar doğumu tehlikeli bulmuşlar, bir hayli ilerlemiş olan vaziyete rağmen müdahale etmek istemişler, Maria çocuğa dokunulmasına asla razı olmamış, sonra birdenbire fenalaşmış ve hastaneye yatmış. Galiba albümin çokmuş... Evvelce geçirdiği hastalık da vücudunu sarsmış... Doğumdan evvel birkaç kere tamamıyla kendini kaybetmiş. Doktorlar müdahale ederek çocuğu almışlar ve yaşatmışlar; buna rağmen Maria'ya nöbetler gelmekte devam etmiş ve bir hafta sonra, koma halinde ölmüş. Hiçbir şey söyleyememiş. Öleceğini asla tahmin etmiyormuş. Kendini bildiği en son dakikalarda bile annesine: "Öğrendiğin zaman hayret edeceksin; fakat sonra sen de memnun olacaksın!" gibi anlaşılmasayenler söyler, bir türlü adamın ismini vermezmiş. Annesi, Prag'a gitmeden evvel kızının kendisine sık sık bir Türkten bahsettiğini hatırlıyor. Fakat ne yüzünü görmüş, ne ismini biliyor... Çocuk dört yaşına kadar hastanelerde ve bakımevlerinde kaldı, sonra büyükannesini yanına aldı. Biraz zayıf ve durgun bir kız; fakat pek sevimlidir... Siz öyle bulmuyor musunuz?"

Olduğum yere düşüverecekmişim gibi bir dermansızlık hissettim. Başım dönüyordu, buna rağmen dimdik ayakta duruyordum ve gülüyordum:

"Bu kız mı?" dedim ve başımla vagonun penceresini gösterdim.

"Evet... Şirin değil mi? O kadar iyi huylu ve sessizdir ki!.. Kim bilir büyükannesinin ne kadar göreceği gelmiştir!"

Kadın bunları söylerken, hep yüzüme bakıyordu. Gözlerinde adeta düşmanca diyebileceğim bir parıltı vardı.

Tren kalkmak üzereydi. Vagona atladım.

Biraz sonra her ikisi yan yana pencerede göründüler. Çocuk lakayt bir tebessümle istasyonu ve ara sıra beni seyrediyordu. İhtiyar ve şişman kadın beni bir türlü gözlerinin çemberinden bırakmıyordu.

Tren hareket etti. Onlara elimi salladım. Frau Döppke'nin haince güldüğünü fark ettim.

Çocuk içeri çekilmişti...

Bütün bunlar, dün akşam oldu. Bu satırları yazdığım sırada aradan yirmi dört saatten biraz fazla bir zaman geçmiş bulunuyor.

Dün gece bir saniye bile uyuyamadım. Yatakta arkaüstü yatarak hep trendeki çocuğu düşündüm. Vagonun sarsıntılarıyla kımıldayan başını görür gibi oluyordum. Bol saçlı bir çocuk başı... Ne gözlerinin, ne saçlarının rengini hatta ne de ismini biliyordum. Ona hiç dikkat etmemiştim. Yanı başımda, bir adım ötemde durduğu halde bir kere merakla yüzüne bakmamıştım. Ayrılırken elini bile sıkmamıştım. Hiçbir şey, aman yarabbi, kendi kızıma dair hiçbir şey bilmiyordum. Kadın muhakkak ki birçok şeyler sezmişti... Niçin bana o kadar hain bakmıştı? Herhalde bir şeyler tahmin etmişti... Ve kızı alıp gitti... Şimdi yoldalar... Tekerlekler bir raydan bir raya atlarken kızımın uyuyan başı hafifçe sarsılıyor...

Mütemadiyen onları düşünüyordum. Fakat nihayet daha fazla dayanamadım ve kafamdan uzak tutmak istediğim hayal, yavaşça, sessiz sedasız gözlerimin önüne dikildi: Maria Puder, benim Kürk Mantolu Madonnam, dudaklarının kenarındaki ince kıvrıntı ve siyah gözlerinin derin bakışlarıyla karşımda duruyordu. Yüzünde hiç dargınlık, sitem yoktu. Belki biraz hayret, fakat daha ziyade, alaka ve şefkatle bana bakıyordu. Halbuki bende onun bakışlarını karşılayacak cesaret yoktu. On sene, tam on sene, zavallı ruhumun bütün kırılganlığıyla, bir ölüye kızmış, bir ölüyü suçlu tutmuştum... Onun hatırasına bundan daha büyük bir hakaret yapılabilir miydi? Hayatımın temeli, gayesi, sebebi olan kimseden on sene, hiç tereddüt etmeden, haksızlık edebileceğimi hiç düşünmeden şüphelenmiştim. Onun hakkında en akla gelmeyecek şeyleri tasavvur etmiş ve bir an olsun durup da, belki de böyle yapmasının ve beni terk etmesinin bir sebebi vardır, dememişim. Halbuki sebeplerin en büyüğü, en mukavemet edilmezi, ölüm varmış. Utancımdan deli olacaktım. Bir ölüye karşı duyulan hazin ve faydasız nedametle kıvranıyordum. Ömrümün sonuna kadar, diz çökerek, onun hatırasına karşı işlediğim cinayetin kefaretinin vermeye çalışsam, bunda gene muvaffak olamayacağımı, insanların en günahsızına kabahatlerin en ağırını; seven bir kalbi yüzüstü bırakmak ihanetini yüklemenin, asla affedilmeyeceğini seziyordum.

Daha birkaç saat evvel, bende bir fotoğrafı bulunmadığı için, yüzünü hatırlayamadığımı zannetmiştim.

Halbuki bu anda onu, hayattayken gördüğümde çok daha canlı, teferruatlı olarak görüyordum. Aynen tablodaki gibi biraz mahzun, biraz istighnalıydı. Yüzü daha solgun, gözleri daha siyahtı. Alt dudağı bana doğru uzanıyor, ağzı: “Ah, Raif!” demeye hazırlanıyordu. Her zamankinden daha çok yaşıyordu... Demek on sene evvel ölmüştü! Ben onu beklerken, evimi ona kabule hazırlarken ölmüştü. Hiç kimseye bir şey söylemeden, beni imkânsızlıklar içinde kıvrandırmamak, beni sıkıntıya sokmamak için, bütün sırrını beraber alarak ölmüştü.

On seneden beri ona karşı duyduğum hiddetin, etrafıma karşı kendimi aşılmaz bir duvar içine alışımın hakiki sebebini şimdi anlıyordum: On sene, hiç azalmayan bir aşkla, onu sevmekte devam etmişim. İçime ondan başka hiçbir kimsenin girmesine müsaade etmemişim. Fakat şimdi onu her zamandan ziyade seviyordum. Karşımdaki hayale kollarımı uzatıyor, ellerini tekrar avuçlarıma alıp ısıtmak istiyordum. Onunla beraber geçen hayatımız, o dört beş aylık zaman, bütün teferruatıyla gözlerimin önündeydi. Her noktayı, aramızda konuşulan her kelimeyi hatırlıyordum. Sergide resmini görmekten başlayarak, Atlantik’te şarkısını dinleyişimi, yanıma sokulmasını, nebatat bahçesi gezintilerini, odasında karşı karşıya oturuşlarımızı, hastalığını birer kere daha yaşıyordum. Bir hayatı baştan aşağı dolduracak kadar zengin olan hatıralar, böyle kısa bir zamana sıkıştırıldıkları için hakikattekinden daha canlı, daha tesirliydiler. Bunlar bana, on seneden beri bir an bile yaşamamış olduğumu; bütün hareketlerimin, düşüncelerimin, hislerimin benden uzak bir yabancıya aitmiş kadar benden uzak olduğunu gösteriyordu. Asıl “ben”, otuz beş seneye yaklaşan ömrümde, ancak üç dört ay kadar yaşamış, sonra, benimle alakası olmayan manasız bir hüviyetin derinliklerine gömülüp kalmışım.

Dün akşam, yatakta Maria ile karşı karşıyayken anladım ki, benimle münasebeti olmayan bu vücudu, bu kafayı taşımak, bundan sonra bana daha güç gelecektir. Bunları bir yabancıyı besler gibi doyuracağım, oradan oraya sürükleyeceğim ve daima merhamet ve istihfafla seyredeceğim. Gene dün akşam anladım ki, hayatımdan o kadın çıktıktan sonra, her şey hakikiliğini kaybetmiş; ben onunla beraber, belki de daha evvel, ölmüşüm.

Ev halkı bugün erkenden, hep beraber gezmeye gittiler. Ben keyifsizliğimi bahane ederek evde kaldım. Sabahtan beri bunları

yazıyorum. Ortalık kararmaya başladı. Hâlâ gelmediler. Fakat birazdan gülüşüp bağrışarak sökün ederler. Benim bunlarla münasebetim nedir? Aradaki bütün bağlar, ruhlar beraber olmadıktan sonra, ne ifade ederler? Senelerden beri hiç kimseye bir tek kelime söylemedim. Halbuki konuşmaya ne kadar muhtacım. Her şeyi içinde boğmaya mecbur olmak, diri diri mezara kapanmaktan başka nedir? Ah Maria, niçin seninle bir pencere kenarında oturup konuşamıyoruz? Niçin rüzgârlı sonbahar akşamlarında, sessizce yan yana yürüyerek ruhlarımızın konuştuğunu dinleyemiyoruz? Niçin yanımda değilsin?

On seneden beri belki boşuna yere herkesten kaçmışım, insanlara inanmamakta haksızlık etmişim. Aramış olsaydım, belki senin gibi birini bulabilirdim. Her şeyi o zaman öğrenmiş olsaydım, belki zamanla alışır, seni başkalarında bulmaya gayret ederdim. Ama bundan sonra her şey bitti. Asıl büyük ve affedilmez haksızlığı sana karşı yaptıktan sonra, hiçbir şeyi düzeltmek istemiyorum. Senin hakkında verdiğim yanlış bir hükme dayanarak bütün insanları suçlu tuttum; onlardan kaçtım. Bugün hakikati anlıyorum; fakat nefesimi ebedi bir yalnızlığa mahkûm etmeye mecburum. Hayat ancak bir kere oynanan bir kumardır, ben onu kaybettim. İkinci defa oynayamam... Artık benim için eskisinden beter bir hayat başlayacak. Gene makine gibi akşam üzerleri alışveriş edeceğim. Kim ve ne olduklarını merak etmediğim insanlarla görüşüp onların sözlerini dinleyeceğim. Hayatımın başka türlü olmasına imkân var mıydı? Zannetmem. Tesadüf seni önüme çıkarmasaydı, gene aynı şekilde, fakat her şeyden habersiz, yaşayıp gidecektim. Sen bana, dünyada başka türlü bir hayatın da mevcut olduğunu, benim bir de ruhum bulunduğunu öğrettin. Bunu sonuna kadar götüremediysen, kabahat senin değil... Bana hakikaten yaşamak imkânını verdiğin birkaç ay için sana teşekkür ederim. Böyle birkaç ay, birkaç ömür kıymetinde değil midir?.. Vücudunun bir parçası olarak geride bıraktığın çocuk, bizim kızımız, yeryüzünde bir babası bulunduğu habersiz, uzak yerlerde dolaşıp duracak... Yollarımız bir kere karşılaştı. Fakat ona dair hiçbir şey bilmiyorum. Ne ismini, ne bulunduğu yeri. Buna rağmen hayalimde onu daima takip edeceğim. Kafamda ona bir hayat seyri icap edip yanında yürüyeceğim. Onun nasıl büyüdüğünü, nasıl mektebe gittiğini, nasıl güldüğünü ve nasıl düşündüğünü tasavvur ederek bundan sonraki senelerimin yalnız-

lığını doldurmaya çalışacağım. Dışarıda gürültüler oluyor. Herhalde bizimkiler döndüler. Hep yazmak istiyorum. Ama ne lüzumu var? Bu kadar yazdım da ne oldu? Bizim kıza yarın başka bir defter almalı ve bunu kaldırıp saklamalı. Her şeyi, her şeyi, bilhassa ruhumu hiç bulunmayacak yerlere saklamalı...

Raif Efendi'nin defteri burada bitiyordu. Diğer sahifelerde hiçbir not, hiçbir kayıt yoktu. Sanki, büyük bir korkuyla sakladığı ruhunu bir kereye mahsus olmak üzere dışarıya, bu defterin yapraklarına aksettirmiş, ondan sonra gene içine kapanıp senelerce susmuştu.

Sabah oluyordu. Verdiğim sözü yerine getirmek için defteri cebime koyarak, hastanın evine gittim. Kapı açıldığı zaman karşılaştığım telaş, içeriden gelen ağlamalar, bana her şeyi anlattı. Bir an kararsızca durup bekledim. Raif Efendi'yi son bir defa görmeden gitmek istemiyordum. Fakat buna tahammül edemeyeceğimi, bütün bir gece, hayatının en canlı taraflarını seyrettiğim, hatta birlikte yaşadığım bu insanın birdenbire manasız bir yığın haline geldiğini göremeyeceğimi hissettim, yavaşça sokağa çıktım. Raif Efendi'nin ölümü bana o kadar tesir etmemişti. İçimde onu kaybetmiş gibi değil, asıl şimdi bulmuş gibi bir his vardı.

Dün akşam bana: "Seninle şöyle bir oturup konuşamadık!" demişti. Ben artık böyle düşünmüyordum. Dün akşam onunla uzun uzun konuşmuştum.

O bu dünyadan ayrılırken, benim hayatıma, başka hiçbir insana nasip olmayacak kadar canlı bir şekilde giriyordu. Bundan sonra onu daima yanımda bulacaktım.

Şirkette Raif Efendi'nin boş masasına oturdum ve siyah kaplı defterini önüme koyarak bir kere daha okumaya başladım.

İkinciteşrin 1940 – Şubat 1941

Türk edebiyatının en çok sevilen romanları bir arada...

Edebiyatçının “gerçekçi olma mücadelesini vermesi” gerektiğini ileri süren Sabahattin Ali için edebiyatın amacı “insanlarda daha iyiye, daha güzele yükselmek arzusu uyandırmak”tır. Bu görüş doğrultusunda kaleme aldığı ve Türk edebiyatının akışını değiştiren romanlarında, gözlemlediği ve yaşadığı olayların tedirginliklerini, çelişkilerini, insanların bireysel yaşantılarının ardındaki toplumsal sorunları gerçekçi bir üslup ve okuru yakalamayı başaran samimi bir dille anlatır.

KUYUCAKLI YUSUF'ta bir Anadolu kasabasının gelişen ve değişen ekonomik ve toplumsal değerlerle biçimlenen yeni yaşamını, ruhsal yapısını sergilerken İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN'da İkinci Dünya Savaşı öncesinde, üniversite, kültür ve sanat çevrelerindeki farklı siyasal ve toplumsal eğilimleri eleştirir. KÜRK MANTOLU MADONNA'da ise çekingen ve içine kapanık bir genç taşralının, memleketinden uzakta, Almanya'da yaşadığı tutkulu aşk hikâyesini konu edinir.

ISBN 978-975-08-4242-9

29 TL